„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XXII. évf. 1. szám
2011. február
240,– Ft

Vallásos, vagy felnőtt ember?

Az iszlám kezdetei

A Koránról

Allah és a szegények

A prófétai írások aktualitása

Zsidók, keresztények és muszlimok reformfeladatai

Moha-mese

Élet egy másik létformában

Vasárnapi szentírási elmélkedések

Feltétel nélküli alapjövedelem?

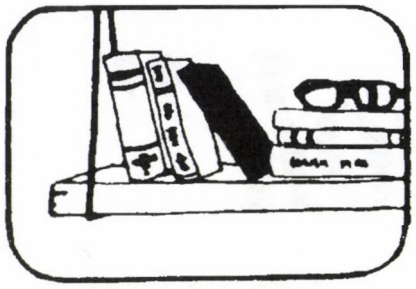

Sulyok Gábor

Vallásos, vagy felnőtt?

A kérdés nagyon botrányos, de meggyőződésem, hogy elkerülhetetlen. Egyszer és mindenkorra szembe kell néznünk azzal, hogy képesek vagyunk-e belsőleg megfogalmazni – mindenféle előírás, illetve bűnnel és pokollal fenyegetés ellenére, bármiféle kötelező formula és hitvallás nélkül –, hogy ki számunkra Isten, és ki számunkra Jézus?

Amíg az ember csak távolról kóstolgatja a hitbeli felnőttség ízét, addig nem okoz túlzott problémát, hogy életét hitvallások, törvények és előre megírt formulák határozzák meg, kívülről. Amikor azonban elhagyjuk a gyermeki szokásokat, ahogy Pál nyomán mondhatnánk (vö. 1Kor 13,11), akkor vállaljuk önmagunkat, értékeinkkel és hibáinkkal együtt, és valami olyasmit fogadunk el, ami hiányzik a törvényekre, büntetésekre, félelemre épülő „vallásos” életből: Isten szabad, személyre szabott választását.

El kell döntenünk, hogy istenkapcsolatunkban van-e helye önállóságunknak, vagy csak „egy az Isten, egy a törvény és egy az út” – természetesen az, amelyet mi, emberek követtünk ki ilyen-olyan eredetű törvényekkel, előírásokkal –, és minden más csak egyénieskedés, Isten útjának tudatos kijátszása vagy elutasítása.

Először megkísérlem megfogalmazni azokat az elvárásokat, amelyeket szinte kivétel nélkül minden egyház és minden gyülekezet természetesnek, sőt kötelezőnek tart, és amelyekhez elengedhetetlenül, akár kiközösítés terhe mellett is ragaszkodik.

– A legelső és legfontosabb az *engedelmesség:* gondolkozás nélkül, vakon meg kell tenni mindent, amit „fölülről” mondanak, akár egyetértünk vele, akár nem. Sőt, a gondolkozás minden esetben káros, és csak a pokolba vezethet. Nekünk egyetlen feladatunk van, „betölteni Isten akaratát”, s a kérdés csupán az, hogy egy sémát másolva, vagy a nélkül kell-e betölteni azt, vagyis szolgalelkűség és utánzókészség kérdése-e az egész. Az igazi kérdés viszont az, hogy van-e szabad akarata az embernek Istennel szemben is, vagy az már maga a bűn, ha nem az Istent keresők n+1-dik szériája vagyok, változatlan sorozatgyártmány, hanem önmagam, vagyis egyéniség?

– Kapcsolódva az előzőhöz, hasonlóan elengedhetetlen követelmény a *kritikátlanság*, vagyis a „helyes magatartás” valahogy így fogalmazható meg a Biblia nyomán: a közösség vagy gyülekezet számára az egyetlen járható út a bárányok szelíd bégetése, a mindenre gondolkozás nélkül „ámen”-t mondás. A gondolkozás nagyon kockázatos dolog, mert abból minden származhat, még az is, hogy tudom és értem, mire mondom az „ámen”-t. A Biblia számos helyen figyelmeztet, hogy mennyire veszélyes, ha az ember gondolkozik (Iz 29,14; Péld 1, 18; 1Kor 1,20-21), így nem csoda, ha sok ember idegenkedik ettől, és nem kísérletezik vele. Ha magam számára megpróbálom megfogalmazni, hogy mi az érték, mi a jó, mi az Istenhez vezető, mi a jézusi, mi az, amit eredetinek, követendőnek tartok, akkor olyat teszek, amiből esetlegesen még kritika is következhet, tehát ismét csak a „gonosztól” eredhet bennem minden.

– Legalább ennyire sarkalatos tétel a *tekintélytisztelet*, amiből egyenesen következik, hogy csak az lehet jó, amit mások, nálamnál magasabb szinten lévők mondanak, hirdetnek, mert csak az lehet a hiteles és hivatalos, amit a „hivatal” hivatalból mond, minden más csak a gonosz csábítása és az isteni rend elleni lázadás, bűnös emberi kivagyiság. Ha valakinek saját véleménye van, az csak megengedhetetlen egyénieskedés lehet, és csak az egység megbontását célozhatja. Egyébként is csak a választottak jogosultak az igazság teljességére; kiválasztottságuk lényege éppen az, hogy mindent jobban tudnak, és aki mégis saját utat akar keresni, az csak lelkileg-szellemileg alultáplált, vagy tévedések között botorkáló, vagy ellenség lehet. Ha valaki odáig merészkedik, hogy megkérdőjelezi például a római pápa vagy bármely más, általánosan elismertnek mondott vagy kikiáltott személy tévedhetetlenségét, mindent jobban tudását, akkor veszélyes területre tévedt, ahová csak a kitagadottaknak, a kiátkozottaknak, szelídebb esetben a kinézetteknek van belépőjük. Mi lenne bármely egyházzal vagy bármilyen gyülekezettel, ha mindenki úgy gondolhatná a dolgokat, ahogy gondolja? A legelbizonytalanítóbb az, amit maga Jézus mond tanítványairól: „Azt akarom, hogy egyek legyenek” – ahogyan ő és Isten is egy (vö. Jn 17,21). Nagy a kísértés a kereszténység egyenruhájának felvételére, és arra, hogy mindenki mást lenézzünk, sőt Istentől elrugaszkodottnak, gőgösnek, nagyképűnek minősítsünk, magatartását egyenesen az ördöggel való cimborálással azonosítsuk csak azért, mert másképpen, egyénien merészel gondolkodni.

– Legalább ilyen fontosságúnak számít, hogy az emberi élet nehézségeinek elviselését leegyszerűsítsük az *áldozat vállalása*, avagy annak gonosz elutasítása ügyével. Eszerint mindennek az a végső kulcsa, hogy az ember csupán mellékszereplő, mert mindent Isten végez bennünk, hiszen minden előre meg van írva, tehát ahová bárányt teremtett, oda legelőt is fog adni. Ha elviselhetetlen terheket érzünk, ez azt jelzi, hogy keveset imádkozunk. Ha majd pótoljuk ezt a hiányt, akkor Isten mindent megold, még helyettünk is. Az emberi tényező annyira mellékes, hogy teljesen mindegy, képes vagyok-e valamire, egyénileg alkalmas vagyok-e olyan teher elviselésére, amelyet nem vagyok képes elviselni, hiszen „jobb fél lábbal, fél kézzel, fél szemmel” (Mk 9,42-48), fél ésszel bemenni Isten országába, mint elutasítani azt, amit Isten akar tőlünk. Persze örök kérdés marad, hogy Isten mit is akar valójában tőlünk. A megnyomorodást jelenti-e az evangélium, vagy azt, hogy önként, kényszer nélkül és boldogan vállaljuk azt, amire valóban képesek vagyunk. Nagy kísértés, hogy mindenkit belekergessünk

az *„ez a fajzat böjttel és imádsággal, vagy az egyház szolgálatával űzhető ki”* (vö. Mk 9,29) ingoványába. Látszólag korlátlanul alkalmasak vagyunk mindenre, amit az élet elénk hozhat, valójában azonban kevés Einstein és kevés Mozart születik, és hogy több szülessen, nem elhatározás és hit kérdése, hanem éppen Isten általunk csak kapiskált bölcsessége, amely sohasem lesz azonos a mienkkel.

– A legsúlyosabb probléma talán abban fogalmazható meg, hogy az egyéniségnek olyan sajátos értelmezését kell komolyan venni, amely legfeljebb azzal szemléltethető, hogy a vallásos egyéniség „kívülről tudja a Bibliát”, meg azt, hogy mire mit ír elő a Biblia. „Emberileg” természetesen semmiről nem lehet szó, legfeljebb arról, hogy mindazt, ami emberi, elnyomjuk, hiszen minden emberi már eleve bűnös – Ádám óta –, és nem illik bele Isten világába, akaratába, ezért meg kell tagadni, hiszen csak elválaszt a másik embertől, még inkább az isteni rendtől és egységes törvényrendszertől, illetve a mindent felülíró „vallási” előírások szövevényétől.

Ezek a jellemzők olyan magatartásrendszert tételeznek fel, amely szinte tökéletesen lehetetlenné teszi a felnőtté válást, az önállóságot, az autonómiát. Meghatároznak egy sajátos elvárást, amelyet vakon, kritika nélkül, gondolkozás nélkül el kell fogadnom, ha „vallásos”, azaz láthatóan Istenhez tartozó – vagyis ha valamilyen közösség, gyülekezet tagja akarok lenni.

Ezek után az a legfontosabb, hogy tisztázzuk a fogalmakat. Mit értünk önállóságon, autonómián, felnőttségen?

„Elhagyva a gyermek szokásait, nem úgy beszélünk, nem úgy gondolkozunk, nem úgy ítélünk, mint a gyermek”, hanem mint felelősséggel rendelkező, független személyek – idézhetnénk az első korinthusi levelet (1Kor 13,11). A baj ott van, hogy éppen az, aki e levelet írta, nem tekintett egyenrangúaknak másokat, sőt egyenesen megtiltotta, hogy valaki is önállóan gondolkozzon, és bármit is másként lásson (Gal 1,8-9!).

Az igaz, hogy a gyermek fogantatásától fogva burokban fejlődik, és szellemileg abban marad a születése után is. Nem ő gondolkozik, nem ő beszél vagy ítél, nem ő cselekszik, még ha sokszor ezt mutatja is a látszat, hanem azt gondolja, azt mondja, azt cselekszi, amit szülei, környezete sugall neki. Mindaddig gyermek marad mindenki, amíg jól-rosszul meg nem szabadul ettől a buroktól. De egyáltalán nem mindegy, hogyan tépi le magáról azt, ami addig védte és óvta, de egyben gátolta is, hogy végre felelősséget vállaljon gondolataiért, döntéseiért, cselekedeteiért – vagy ami legalább ilyen veszélyeket hordoz: hogyan tépi le róla más, akinek nem sok fogalma van arról, hogy mi zajlott addig a burkon belül.

Sajnos nem véletlen például az első korinthusi levél végső „biztatása”: „Aki nem szereti Jézust, legyen átkozott! Jöjj el, Uram” (1Kor 16, 22)! A baj azonban nem Pálnál van, hiszen mindenkinek magánügye – legyen az Pál, vagy Péter, vagy János –, hogy hogyan tépi a saját szakállát. Csakhogy közösségek, gyülekezetek erre a mondatra, illetve az ilyen jellegű mondatokra hivatkozva fojtanak meg mindenféle egyéni, önálló gondolkozást, anélkül hogy azok tartalmán elgondolkoznának. A legtökéletesebb konformizmus megvalósítását követelik meg tagjaiktól, teljesen eltaposva minden egyéniséget és autonómiát. El kell ismerni, hogy egy adott közösség számára veszélyes lehet a sokféleség, hiszen az esetleg a közösség széthullását is eredményezheti. A kérdés azonban az, hogy mi értelme van egy olyan „együttesnek”, amely csak egyetlen dallamot tud kántálni. Egy kórus éppen attól lesz gyönyörű, hogy minden szólam a magáét énekli. Kétségtelen, két dolog mindenképpen mellőzhetetlen: egyrészről, hogy tiszteljem a másik dallamát, mert az az én dallamomat is gazdagítja, másrészről, hogy kívülről, fenyegetésekkel, kitagadásokkal, átkokkal ne erőltessem a másikra a saját dallamomat.

„Az egyén szilárd belső értékrendszerének kialakulása az alapja az egységes és autonóm személyiség kifejlődésének. A jellemalakítás legfontosabb célja, hogy az egyén érezze: a norma belőle, belülről ered. A tettekhez kapcsolódó elővételezett öröm vagy éppen szégyen, bűnbánat saját érzelemként, a döntés saját gondolatként, a viselkedés saját indíttatásként jelenjen meg. A felnőttség ott alakul ki, ahol az egyén belső elkötelezettséget érez gondolatai, cselekedeti iránt, attól függetlenül, hogy azért dicséretet vagy elmarasztalást várhat-e” (Kozéki Béla: Moralitás, jellemfejlesztés, 1987, 16. o.). Nem azért mutatom az azonosulást a körülöttem lévőkkel, mert sokan vannak, hanem mert belsőleg azonosan érzek, és egyetértek velük. És ez az azonosulás nem attól függ, hogy melyik oldalon állnak többen, hanem kizárólag saját, belső meggyőződésemtől.

A Biblia, az evangélium, mondhatjuk úgy is: Isten szava nem csodaszer, amit ha bedobunk a köztudatba vagy éppen „Isten asztalára”, rögtön teljesül kívánságunk, és mindenféle pszichológia vagy pedagógia teljességgel feleslegessé válik. Szívesen elfeledkezünk arról, hogy Isten csak a természetes emberi alapokra tud építeni. A hit légvárait csak mi szeretjük a semmire ráépíteni. A félig kész ember félig kész marad akkor is, ha akármilyen vallásos „aranypapírba” göngyöljük. Változás csak akkor jön létre, ha belülről, saját elhatározásunkból akarjuk a változást. A félelem és a fenyegetettség csak nyomorékokat, infantilizmusban megrekedt árnyakat szülhet.

Sokan gondolják, a felnőttség ott kezdődik, hogy ha kell, mindenkivel szembe tudunk szállni, és mindenkinél okosabbnak képzeljük magunkat, vagy ami legalább enynyire a felnőttség ellenkezője: mindenkinél tökéletesebbnek, okosabbnak gondoljuk magunkat, vagyis azt képzeljük, hibázni csak a másik tudhat, tévedésre csak a másik képes. Mások szerint a felnőttség lényege abban van, hogy van merszünk kiállni az emberek elé, és „hirdetni az igét, akár alkalmas, akár alkalmatlan” (vö. 2Tim 4,2). Vannak, akik úgy gondolják, elég, ha minden gondolat, minden cselekedetmorzsa mögé valamiféle hivatkozást, valami nagy ember, talán Jézus vagy a Biblia más idézeteit ragasztgatjuk, és ezáltal egy csapásra minden igazolást nyer. Azt hiszik, hogy a felnőtté válás lényege a szüntelen és netán gátlástalan önigazolás. A jézusi felnőtt élet azonban nem a bibliaolvasás vagy -biflázás automatikus következménye, hanem éppen az önigazolás komoly határok közé szorítása, vagyis soha sem azért igazolom magam, hogy másokat elmarasztaljak. A felnőtt ember célja nem az, hogy önmaga számára igazolt és hasznos legyen, hanem hogy másoknak a javára, épülésére szolgáljon. Ehhez azon-

ban a legfontosabb az autonóm személyiség kialakítása, ami azzal kezdődik, hogy merem és akarom vállalni gondolataim, szavaim és cselekedeteim felelősségét. Merem és vállalom azt, amit a tükörben, önnön lelkemben látok, és akkor is vállalom, ha nem állnak mögöttem tömegek. Igaz, hogy az élet egyik legfontosabb eleme a külső megerősítés, de aki állandó függésben marad mások véleményétől, az sohasem lesz alkalmas a felnőtt létre.

A kérdés azonban az, hogy elég-e betanult szövegeket, kívülről belénk manipulált tanításokat elmondani, „továbbadni”, vagy ennél több kell ahhoz, hogy valóban elérjük a jézusi felnőttséget, illetve hogy az önállóság mikor idéz elő káoszt, mikor rombol, és kérdőjelezi meg még azt is, ami mindennek az alapját kell, hogy képezze. Az apostolok is elmentek hirdetni az igét, amikor azonban visszaérkeztek, Jézus a dicséret mellett nem győzte korrigálni őket, mert ők is úgy gondolták, hogy csak úgy szabad gondolkozni és beszélni Istenről, ahogyan ők teszik (vö. Mk 9,38). A másiktól való félelem, a másik elhallgattatási kényszere saját belső bizonytalanságunkról árulkodik, arról, hogy a mondanivaló rajtunk kívül való, és onnan pereg le rólunk az emberek elé, és éppen ezért nincs szinte semmi hatása. Ez biztos jele annak, hogy milyen messze vagyunk a felnőttségtől. Amíg a kereszténység csupán kívülről ránk rajzolt ábra, addig jobb, ha meg sem szólalunk, és nem akarunk missziót indítani a másképp gondolkodók felszámolására.

Talán kérdéseket vet fel, hogy miért a pszichológia véleményét tekintem mérvadónak, és miért nem a Bibliát idézgetem, elemezgetem, amikor a „vallásos” magatartást, a „felnőttségét” keresgélem. Sokan úgy gondolják, hogy a keresztény embernek nincs szüksége matematikára, pedagógiára, orvostudományra, hanem elég, ha felüti a Bibliát, onnan kiolvassa a megoldást, és igyekezetét egy kis imádsággal fűszerezve mindent megoldhat. Isten nagyon szereti ugyan a humort, de csúfot nem űz sem önmagából, sem abból, amit teremtett és nekünk ajándékozott, hiszen az értelem fénye nem a mesék világának éjszakáját, hanem emberi életünket kell, hogy bevilágítsa. Azért adta nekünk embereknek az egész teremtett világot, és benne önmagunkat is, hogy használjuk, kamatoztassuk a kapott talentumokat. Ismerjük meg azokat a rugókat, azokat a belső erőforrásokat, de belső gyengeségeket is, amelyek meghatározóak életünkben, akár keresztények vagyunk, akár még csak nem is hallottunk Jézusról, Bibliáról. Nekünk, „vallásos” embereknek éppen úgy szükségünk van a pszichológia, a fejlődéslélektan szempontjaira, mint bárki másnak. Szembe kell néznünk azzal a vázlattal, térképpel, amelyet innen kaphatunk, hogy tisztában lehessünk azzal, mire akarunk építkezni, mit kell tennünk és mit kell elkerülnünk, hogy emberileg felnőttekké válhassunk. Elsősorban azért van szükség erre, mert aki emberileg nem felnőtt, az a vallásosságtól sem lesz az, sőt komoly esély van arra, hogy még gyerekesebb, még infantilisabb marad, amibe aztán tökéletesen illeszkedik az engedelmeskedtetés parancsa, a gondolkodást mellőző szolgalelkűség.

A konformista, tekintélytisztelő, szabálykövető „karakter” olyan „követelmény”, amelyet minden egyház és gyülekezet „hivatalból” elvár a tagjaitól, de amely éppen a felnőtté válást teszi lehetetlenné. Az értékeket azért kell értékeknek tekintenünk, mert mi magunk megértettük azokat, és érvényességükről saját belső meggyőződésünk van, nem pedig azért, mert előírták nekünk a Bibliára vagy más külső alapra hivatkozva. Sokan úgy gondolják, az a felnőttség lényege, hogy előre megszabott életet élünk, előre megírt szövegkönyv szerint, lehetőleg mindennemű egyéni, személyes rezdülés nélkül. Megszoktuk, hogy Jézus életét is mint beteljesítő készületet lássuk. Úgy gondoljuk, sajnos, hogy Jézus tettei nem azért történtek, mert ő akarta, hanem mert meg voltak írva „az Atya szövegkönyvében”. Valójában Jézus szabadon, saját akaratából élte azt az életet, amit példának, követendőnek tartunk. Nem bábfigura volt az Atya kezében, hanem valóságos ember, aki azonban „Istenre állt be”.

Ezek után talán már kezd kialakulni bennünk a világosság, hogy mi köze van mindennek a jézusi nagykorúsághoz, felnőttséghez:

„Vázlatok vagyunk valaki kezén,
A sok torz vázlat szemétre kerül,
De hátha egyszer teljesül a mű,
Hátha az Ember végre sikerül!”

(Tóth Árpád)

A jézusi felnőttség valahol ott kezdődik, hogy állandó, bensőséges és meghatározó kapcsolatom van önmagammal, de egyben Istennel is. Nem azért, mert bárhová – egyházba, vagy tudom is én hová – tartozom vagy tartozni akarok, hanem azért, mert véleményem van az emberről, önmagamról, a világról, az egyházról, sőt Istenről is. Nem azért van saját véleményem és meggyőződésem, mert mindenkinél okosabbnak, különbnek tartom magam. Nem azért, mert titkos útjaim vannak Istenhez, hanem azért, mert *lehet saját véleményem*. Jézusnak is saját véleménye volt az akkor uralkodó „egyházról”, mégpedig kemény és kérlelhetetlen. Nem valami kósza, sem ilyen, sem olyan egyházról mondta el bírálatát, hanem arról, amelyet próféták sora „igazolt” és írástudók nemzedékei mondtak tévedhetetlennek. Tovább megyek, saját véleménye volt Istenről is, akit atyjának, barátjának, vele egyenrangúnak mondott, ellentétben a megengedett véleménnyel, amely Istenben pokollal fenyegető mumust látott, aki nem talál magának jobb foglalkozást, mint hogy teremtményei esendőségén botránkozzon, és minden mozdulatukat számon kérje.

Ha felnőtt vagyok, akkor van véleményem önmagamról és a környező világról, sőt Istenről is, és ezek a vélemények nem sokkolnak, hanem sarkallnak. Sokan azt gondolják, elég annyi, hogy naponta ájtatossági gyakorlatokat végzünk, és ezzel megvan a személyes kapcsolat Istennel, a többit majd Isten elintézi. A valóság egészen más, ennél sokkal nagyobb! Isten társunk akart lenni Jézus által, és azt akarta, hogy mi is társunknak válasszuk őt, és ne félelmetes urunknak, királyunknak, fölöttünk valónak tekintsük, hanem mellettünk, velünk és bennünk valónak. Testvérünknek, családtagunknak, aki nem követel, nem riogat, hanem mellettünk akar állni, és azt akarja, hogy engedjük magunk mellé. Jézus nem uralkodni, hanem szolgálni jött, és általa Isten sem uralkodni, parancsolni, hanem szolgálni akarja a mi emberi sorsunkat, életünket. Amíg Isten csak kívülről és fölülről tud beszivárogni döntéseinkbe, életünkbe, addig az isteni élet nem tud alakítani és formálni, addig nincs szabad út köztünk és Isten között. Ha belső világunkban állandóan ott van, hogy Isten a felfoghatatlanul fölöttünk álló, a megközelíthetetlen, a megsérthetetlen, a titokzatos idegen, akkor nem tudunk társa lenni, és félelmeink miatt ő sem tud megközelíteni minket.

Próbáljuk megfogalmazni, mit is jelentene a jézusi nagykorúság, ha ezer módon nem tennék lehetetlenné, nem lenne „botrányos” és „ördögtől való”. Sajnos a legrosszabb, amit egy közösség a tagjaival tehet, éppen az, ha megtiltja az egyéni gondolkozást, az egyéni véleményt, azt, hogy szabadon, félelmek és megfélemlítések nélkül legyen önmaga az ember, legyen önnön életének irányítója. Isten ügyében megfelelő szerénység szükséges, ami azonban nem azonos az elvtelen meghunyászkodással vagy az alázatoskodás álszent látszatával:

„Ha nem veszted fejed, mikor zavar van,
s fejvesztve téged gáncsol vak, süket,
ha kétkednek benned, s bízol magadban,
de érzed az ő kétkedésüket,
ha várni tudsz, és várni sose fáradsz,
és hazugok közt se hazug a szád,
ha gyűlölnek, s gyűlöségtől nem áradsz,
s mégsem papolsz, mint bölcs-kegyes galád...”

– olvashatjuk Kipling Ha c. versében. Az igazán autonóm emberhez hozzátartozik, hogy bízzon önmagában, és ami talán még fontosabb, szívesen fogadja a kritikát. Ez a kritika azonban nem mehet az autonómia és az önbizalom rovására. Máshol így olvassuk: „Ha meghamisítják igazadat, ha összeomlik, amit teremtettél, akkor is őrizd meg hitedet, meggyőződésedet, emberi mivoltodat” (Kozéki, i.m., 214. o)! Természetesen szükséges, hogy valahol határt szabjunk az önállóságnak, autonómiának, de a határ alapja sohasem lehet külső kényszer, tiltás vagy megfélemlítés. A határt nekem magamnak, belülről kell megrajzolnom. Az a magatartás, amely minden szavamat, minden gondolatomat állandóan górcső alá helyezi, minden lépésemet előre meg akarja írni – természetesen csupa jószándéktól vezérelve –, gyermeteg szinten rögzíti életemet, és nem tanít meg emberi létünk legfontosabb jellemzőjére, a felelősségvállalásra. „Komolyan el kell gondolkoznunk azon, hogy a túlzott 'megértés', a másik ügyeibe való állandó segítő beavatkozás késlelteti az önállóság, a másik önmagáért érzett felelősségének kialakulását” (Kozéki, i. m., 222. o.), vagy rosszabb esetben meg is akadályozhatja azt. Az autonóm ember lényege szerint mindig tekintettel van másokra, de ugyanakkor mindig megőrzi önmagát is.

„Felelősséget csak ott kereshetünk, ahol az egyénnek *szabad* autonómnak lennie, tőle viszont joggal várhatjuk el a felelős magatartást” (Kozéki, i. m., 164.). Igaz ugyan, hogy egész életünk folyamán rászorulunk a megerősítésre, hogy biztosak lehessünk önmagunkban, gondolatainkban és cselekedeteinkben, de óriási felelőssége van annak, aki nem érzi a határt, amikor a másik belső világa, gondolatai, döntései már „idegen szférá”, ahová csak „vízummal” lehet közlekedni.

Az önállóságnak, jézusi nagykorúságunknak az a lényege, hogy saját véleményünk van saját magunkról, helyünkről a világban, egyházról, gyülekezetről, papról, lelkészről, Jézusról és Istenről. Ezt maga Jézus igazolja értetlenkedő kérdésével: „Miért nem ítélitek meg magatoktól, mi a helyes” (Lk 12,57)?

Mit jelent ez az egész gondolatsor az egyházakra, illetve gyülekezetekre, de leginkább a vallásos emberre nézve?

Az engedelmességre kötelezés olyan dolog, amellyel sem az egyén, sem a közösség nem az értékeiről tesz tanúságot. Elsősorban bizalmatlanságot jelent, vagyis feltárja, hogy a közösség nem bízik meg a tagjaiban, és a tagok sem bíznak meg sem önmagukban, sem a közösségben. Amíg a szabályokra külsőleg kell kötelezni valakit, addig azok valójában nem kötelezik. Csak az kötelez ténylegesen, ami

ELŐFIZETÉS
Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy legkésőbb ***2011. február 28-ig*** újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára 240,– Ft lesz, tehát az *éves előfizetés* **1450,– Ft,** illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **2300,– Ft.**
Többletbefizetéseket vagy adományokat ezután is szívesen elfogadunk. – Kérjük, hogy az utalvány címzésében az „Érted vagyok” és Kovács László nevét egyaránt tüntessék föl (ld. a 32. oldalon).

belsőleg kötelez, amivel belsőleg tudok és akarok azonosulni.

A tekintélytisztelet ugyanennek a bizalmatlanságnak a másik oldala. Nem bízok önmagamban, ezért szükségem van falakra, amelyek mögé bújva úgy tudok megmutatkozni, mintha magam is erős volnék, mintha magamé lenne az, amit idézek. Másrészről pedig a tekintélytisztelet megkövetelése olyasvalami, mintha különleges tudást, erkölcsi vagy más tulajdonságokat mondanék magaménak, mintegy isteni jogokat tulajdonítva magamnak másokkal szemben, amilyen például a tévedhetetlenség vagy a tökéletes lét és a tökéletes tudatállapot, aminek következtében a fejlődés és a korrekció szükségessége rám nézve csak elméletileg érvényes. Különösen káros az a tekintélytisztelet, amelynek a megkérdőjelezése vagy elutasítása isteni büntetéseket, kárhozatot von maga után.

Ugyanide vezethető vissza az önkontroll „feladata" is. Az elvárások értelmében erre csak a tagoknak szükségük. Kritika csak fölülről érvényes és jogos, olyan kötelező erővel, hogy mindenki állandóan egyeztetni köteles önmagát a közösségi elvárásokkal, „törvényekkel", miközben egyéni meggyőződését a fogasra akaszthatja.

Elvileg szoktunk ugyan beszélni arról, hogy az egyház – bármelyikről legyen is szó – szüntelenül rászorul a reformálásra, a megújulásra, de ha ezt valaki komolyan is veszi, megnézheti magát a kiközösítettek listáján, hiszen jó csak az lehet, amit sokan tartanak jónak, és velük szemben az egyén elhanyagolható.

Kétségtelenül kockázatos, ha valamely közösség – vagy egyház – szabadságot ad tagjainak, hiszen e tagok ronthatják általános megítélését és az eszmei egybetartozást, és ehhez kapcsolódóan „gazdasági hitelét, önmegvalósítását" is (vö. egyházi adó, *üres* templomok építése, szervezet fenntartása stb.). Felmerül azonban a kérdés, hogy Jézus miért nem aggódott az Ószövetség egyházának gazdasági előbbre jutásáért, renoméjáért, miért merte az illedelmes elvárásokkal szemben megfogalmazni, valljuk be, sokszor kíméletlen kritikáját. Talán csak nem gondoljuk komolyan, hogy Jézus felelőtlenül és meggondolatlanul folytatott harcot a fennálló kegyességgel/vallásossággal, ha saját szavai szerint szüntelenül Atyja dolgaiban kellett lennie?

A válasz egyszerű: autonóm egyéniség volt, aki tudta, hogy mikor épít, mikor rombol, és tisztában volt önmagával, tudta, honnan jött és hová tart, és még inkább: miért! Végül tisztában volt saját korlátaival. Nem vállalt olyan kockázatot, „áldozatot", amire nem volt kész akkor és ott. A nyögvenyelős áldozat rosszabb, mint ha egyáltalán nem vállaljuk. Jézus hányszor kitért a hatalom vagy a hivatalos egyház mindenhová elérő csápjai elől, ha kellett, a lakatlan pusztába is – de nem hazardírozott Isten kegyelmével, segítségével, sem önmagával, sem másokkal szemben, mert tisztában volt azzal, hogy Isten csak úgy tud segíteni, ha mi magunk tesszük alkalmassá magunkat, és szabadon vállaljuk, vagy elutasítjuk a szenvedést és az áldozatot. Ahogy ő mondta, „szabadon adom oda az életemet, de szabadon vissza is vehetem" (Jn 10,18). Másoktól, tanítványaitól sem várt el olyasmit, amire azok akkor és ott képtelenek voltak. Felnőtt volt, aki ismeri saját korlátait, és tiszteletben tartja, hogy másokat is határok határoznak meg.

Töprengés a vallásokról

Valláson ezt értem: egy magasabb intelligenciába vetett bizalom csoportos kifejeződése, eltérő szokásrendszer és jelek kíséretében.

Jézus igazán letehette volna a voksát valamelyik vallás mellett, de legalább a zsidó mellett. Azért lett volna ez jó nekünk, mert akkor végre igazolva látnánk hitünket az *egy igaz vallásban*. De sajnos nem így történt. Sehol, egyetlen szó nem esik sem igaz, sem hamis vallásokról. Vajon miért? Pedig Jézusunk gyakorolta, betartotta hitközösségének előírásait (ha a szeretet törvényeivel nem ütköztek!), szokása volt a zsinagógában tanítani (pl. Mt 9,35; Mk 3,1; Jn 6,59), már tizenkét évesen ott találjuk a templomban (Lk 2,41-52). Mégsem állította egyszer sem, hogy az volna az igazi, amit ő, családja és népe gyakorol. Nem állította azt sem, hogy majd az lesz az igazi, amit későbbi tanítványai hoznak létre. Ez nyilván nem véletlen. Aki a saját halálát olyan pontosan meg tudja rendezni (lásd a szenvedéstörténetet mind a négy evangéliumban), előre gondoskodik övéinek összetartásáról (Jn 21,15-17), ismeri gondolatainkat (Mt 9,3-4; Lk 16,14; Jn 1,48), nem hagyott volna ki egy ilyen lehetőséget, ha fontosnak tartja ezt a kérdést. Nem tartotta fontosnak? Vagy ránk bízta volna a döntést? Ha ránk bízta, nos, akkor eléggé melléfogott az elképzelésével, mert igen sok vért csapoltunk ki egymásból ennek eldöntése érdekében, teljesen ellentmondva, szöges ellentétét cselekedve az ő tanításának. Vagy esetleg az időre bízta ezt a kérdést? Kétezer év nem hozott választ. Nekem szimpatikusabb az, hogy ez nem eldöntendő kérdés. Azért merészelem ezt gondolni, mert ha Jézus nem foglalkozott vele, és ugyanakkor azt mondta, hogy azt teszi, amit az Atyánál látott, akkor ott sem foglalkoznak vele, ahonnan Jézus jött. Következésképp Istennek mindegy, ki milyen vallású. Gyanítom azt is, hogy nem az üdvösség szolgálatára adatott meg ez a lehetőség, hiszen a halálunk után nem azt kérdezik meg tőlünk, hogy: Milyen vallású voltál, gyermekem? Milyen imát mondtál, s közben milyen ruha volt rajtad, gyermekem? Melyik templomba jártál, gyermekem? Milyen áldozatot mutattál be, gyermekem, milyen mozdulatok kíséretében? Ezek közül egyet sem tesz fel nekünk Mennyei Atyánk, hanem azt, hogy: Adtál ennem? Felruháztál? Ápoltál? Meglátogattál (Mt 25,34-46; Jn 5,29)? S ha ezekre a kérdésekre nem tudunk megfelelő választ adni, akkor az is előfordulhat, hogy vallástalanok, pogányok, utcanők megelőznek minket a mennyek országában (Lk 13,29; Mt 7,21).

Ebből az következik számomra, hogy a vallási forma emberi találmány. Nem a kiemelés, nem az alá- vagy fölérendelés, hanem a megkülönböztetés találmánya – mint ahogy a családnév, a személynév, vagy a falvak, városok neve. Pozitívan fogalmazva: a vallási forma az összetartozás sok apróbb-nagyobb megnyilvánulásának gyakorlata. Annak fontos kifejezése, hogy egymáshoz is tartozunk, és közösen Istenhez is tartozunk. Egymás iránt is kimutatjuk barátságunkat, és közösen nyilvánítjuk ki Te-

remtőnk felé, hogy ez a bizonyos csoport, közösség, nép hozzá akar tartozni. Minden tagra érvényes, közös, egyforma cselekedet, rendszerbe foglalva. Hiszen ha több ember együtt akar valamit megmutatni, akkor egyformán teszik ugyanazt.

A vallásos szokásrendszer kialakulásában természetszerűleg döntő szerepet játszott a hagyomány, az adott népre, csoportra jellemző vehemencia, a vezető személyisége, esetenként misztikus tapasztalata, a kor, a helyi természeti adottságok. És még ki tudja, mi minden. Nem kell messzire mennünk, elég, ha visszaemlékezünk saját közösségünk alakuló idejére, eszünkbe jut, milyen hamar kialakultak szokásaink, amelyek szinte csak a mi csoportunkra voltak jellemzőek, ahogyan találkozóink zajlottak, és zajlanak ma is, ahogyan sajátos liturgiák alakultak egy-egy testvér ötletét elfogadva.

Jézus tehát nem magasztalt föl, nem emelt ki egyetlen vallást sem, de nem is marasztalta el őket. (Volt azért véleménye az Istennek tetsző vallásosságról. Erről Jn 4,21. 23.24-ben olvashatunk.) Nem marasztalt el egy vallást sem. Nem, mert tudta, hogy fontos nekünk. Miért? Ha nem az üdvösséget szolgálja, akkor kinek, miért fontos?

Földi életünk szolgálatára van a vallás. A létbizonyosságot, a valahová, valakikhez és az Istenhez tartozást, az önazonosság erkölcsi kialakulását, megtartó erejét van hivatott előmozdítani, megőrizni, fejleszteni. A lelki egyensúly megőrzéséhez ezek is elengedhetetlenek, mert olyan örök emberi kérdésekre adhatnak választ, mint például honnan jöttem, hová megyek. Erkölcsi tanítások jobbára csak a vallási találkozókon hangzottak, hangzanak el. Isten nevében egymás szeretetére, a természet szeretetére és Isten szeretetére oktatnak, oktattak. Ma pedig már szinte kizárólag vallásos találkozókon, istentiszteleteken kerülnek szóba ezek a témák. Oktató közintézményekben, az óvodától az egyetemig, a tananyagok nem tartalmaznak sem válaszokat életünk igazán fontos nagy kérdéseire, sem erkölcsi tudnivalókat. Tisztelet a kivételnek!

Vajon a depresszió, az erőszak és az elmagányosodás ilyen mértékű növekedéséhez nem járult hozzá egyenes arányban vallásunk elhanyagolása, elhagyása is?

Ha valamit rosszra használnak, az nem jelenti azt, hogy alapjában ördögi lenne. Minden jót el lehet rontani. Így alakult át a vallás is egymás letiprásának, sok esetben kiirtásának eszközévé. Legtöbb esetben az emberek hitét használták ki a hatalmon lévők arra, hogy segítségükkel leigázzanak más népeket, kiterjeszthessék területüket, gyarapíthassák befolyásukat, hatalmukat.

A Jézus által bemutatott Atya minden tulajdonságában eltér a vallások istenképétől. Azok kialakulása emberi elképzelés, sok esetben a mindenkori vezető személyiségekről szerzett tapasztalaton alapszik, amit aztán átruháztak a teremtő Istenre is. Modern világunk folyamatosan, rendszeresen leszámol a diktátorokkal, a vallások istenképe azonban megmaradt a kényúr képnél, akit engesztelni kell, ajándékokkal, dicséretekkel meg kell nyerni a jóindulatát. Beteggé tehet, megölhet, elveheti azt, ami-aki a számunkra a legkedvesebb. És mindezt teljesen kiszámíthatatlanul, szeszélyesen teszi. Csak egy példa: a Földön működő természeti törvényeket, ha ártottak az embernek, ha nem, Isten büntetésének gondolták. (Gondolják még ma is.) Ezért jobb, mondták, ha önként adunk neki valamit, amit mi akarunk, amiről le tudunk mondani, és nem okoz különösebb megterhelést.

Ezzel szemben a Jézus tanításában bemutatott Isten esőt ad jóknak és gonoszoknak egyaránt, megbocsát, ha mi is megbocsátunk, felold, ha mi is feloldunk, betegeket gyógyított Jézuson és sok neki szentelt emberen keresztül világszerte, feltámaszt, megelevenít, vigasztal, segít minden szeretetcselekedetben, azonosul a kicsinyekkel, az éhezőkkel, a betegekkel, rabokkal, hajléktalanokkal (Mt 9,18-34; 18,23-35; Mk 11;25).

Valószínű, hogy Jézus a vallásokat sem akarja eltörölni, mint ahogy a törvényeket sem akarta, hanem tökéletessé szeretné tenni (Mt 5,17). Nem akar senkit kiemelni ősi hitgyakorlatából, szokásaiból, csak azt akarja, hogy szeressünk, ahogy ő tette (Mt 5,43-48; Lk 6,27-36; Jn 15,12-17), olyan, ellenséget nem ismerő szeretettel, mint az övé, és akkor mindegy hol, milyen formában imádjuk Istent, és hogy hívják gyülekezetünket (lásd Mahatma Gandhi életét).

Talán az unokáink kora lesz az az idő, amikor a vallás elnyeri méltó helyét az emberiség, a népcsoportok és a közösségek életében, legyenek azok katolikusok, buddhisták, muszlimok vagy akármi mások. Kimutathatjuk közösen szeretetünket Istennek anélkül, hogy bárki ellenségének érezne bennünket azért, mert nem olyan formában tesszük, mint ő, és mi is elfelejthetjük az olyan gondolatokat, hogy csak az üdvözül, aki közénk tartozik. Ez csak nagyon halovány remény bennem. Mert a mostani összkép egészen mást mutat, mint a vallásosság megelevenedését. Gyermekeink, unokáink nem érdeklődnek a hit közös cselekedetei iránt. Nem érdeklődnek az erkölcsi normák iránt, a hűség, az alkalmazkodás, az önfeláldozó szeretet nem szerepel mindennapjaik szótárában. Itt is mélységes tisztelet a kivételeknek!

Felmerülhet tehát a kérdés: Hagyjuk, hogy kitörlődjön a következő generációból a vallási magatartás, vagy ne hagyjuk? Ha nem hagyjuk, akkor itt a következő kérdés, hogyan ne hagyjuk, mit tegyünk, testvérek?

Mit tehetünk, hogy újra értékes legyen a hit, az erkölcs, a közösségi és felekezeti hovatartozás, a felelősséggel vállalt család, a halálig tartó párkapcsolat, a megbocsátás, a megnyomorodott emberek vállalása?

Dombi Zsuzsa

Karl-Heinz Ohlig

Az iszlám kezdetei

Új tézisek és felismerések

(Könyvismertetés)

Az iszlám korai korszaka, illetve a Korán létrejötte és sajátossága sok, eddig még tisztázatlan kérdést vet fel. A „Homályos kezdetek. Az iszlám keletkezésére és korai történetére vonatkozó új kutatások” című gyűjteményes kötet (Hans-Schiler-Verlag, Berlin 2005) ezekekkel a problémákkal foglalkozik.

A kötet arra tesz kísérletet, hogy valamennyire fényt vessen egy nagy világvallás, az iszlám homályos kezdeteire. Ez a szándék, illetve a homályos kezdetekről való beszéd talán csodálkozást kelt, hiszen úgy tűnik, hogy csak kevés vallás kezdeteit és további történetét ismerjük olyan tisztán, mint az iszlámét.

Úgy tudjuk, hogy létezett Mohamed próféta (570-632), aki Mekkában és Medinában hirdette Allah kinyilatkoztatásait, s végül az arab félsziget összes törzseit egyetlen „umma”-vá[1] egyesítette a saját politikai és vallási vezetése alatt. A muszlim, de más iszlámtudományi publikációk is részletesen elbeszélik a próféta életét, származását és házasságait, működését, 622-es menekülését Mekkából Medinába („hedzsra”, az iszlám időszámítás kezdete), valamint harcait.

Halála után háborús és vallási sikertörténet kezdődött, amely már a négy „helyesen vezérelt kalifa” (632-661), de még inkább az omajjáda kalifák idején Damaszkusz fővárossal (661-750), az abbászidák korában (749-től) pedig Bagdad székhellyel (762-től) iszlám nagybirodalmat teremtett. Hogyan beszélhetnénk akkor „homályos kezdetekről”?

Ráadásul messzemenően ismert dolog – de ebből csak kevés iszlámtudós von le következtetéseket –, hogy a Koránban alig találhatók olyan jegyzetek, amelyek életrajzi utalásokat nyújtanának a mekkai prófétára vonatokozóan. Minden ilyen „információ” a korai 9. századi és a 10. századi életrajzi művekből származik[2], valamint a késői 9. század hat kánoni hadith-gyűjteményéből[3].

A történet-kritikai kutatás kritériumai szerint csak nagy fenntartással lehet tekinteni ezekre a kereken kétszáz évvel később leírt beszámolókra. Ezeket abban a korban állították össze, amikor Mohamed egy hatalmas nagybirodalom azonosulási (identifikációs) alakja volt, és ennek megfelelően stilizálták őt; ennek az alaknak a legendás jellege már az első elfogulatlan olvasáskor feltűnik, mert olyan témák kerülnek szóba, amelyek a próféta lehetséges életidején még semmilyen szerepet nem játszhattak.

De csak ezek a források ábrázolják Mohamed életét, és csak ezek vezetik vissza a Koránt az ő mekkai és medinai prédikációira, így aztán az arab próféta alakja történelmileg nézve homályban marad, vagy – keményebben fogalmazva – történelmi alakként kérdésessé válik. Az egyik szerző szerint: „Mohamed nem történelmi figura, hivatalos életrajza pedig annak a kornak a terméke, amelyben íródott.” Ugyanígy csak a 9. században állítják, hogy Mohamed prédikációit a harmadik kalifa, Oszmán idején (644-656) egy háromtagú mekkai bizottság állította össze (a medinai Zaid ibn Thabit vezetésével) 650 és 656 között – tehát 18-24 évvel Mohamed halála után – a Korán ma ismert teljes iratává.

Rudi Paret azt írja 1975-ös Korán-fordításának bevezetőjében (és ezzel az iszlámtudósok csaknem általános közmegegyezését fogalmazza meg): „Nincs okunk feltételezni, hogy az egész Koránnak akár csupán egyetlen mondata is nem Mohamedtől származik.” Hogyhogy? Honnan tudja ezt? Milyen forrásokra támaszkodik? Hiszen a Koránban fellelhető feszültségek több mint világosak, s ugyanígy a különböző, részben egymásnak ellentmondó hagyományok egymásmellettisége, valamint a nyilvánvaló szerkesztői átdolgozások, aztán a Korán késői létrejötte (amint a legkorábbi kézirat-töredékek mutatják), és az, hogy csak sokkal később tulajdonították a szöveget az arab prófétának. A sort folytathatnánk. Csaknem hihetetlen, hogyan siklik el Rudi Paret minden irodalomkritikai probléma fölött.

A hagyományos elképzelések az iszlám terjeszkedésének további történetét is a Kr. u. 9. század muszlim irodalmának segítségével beszélik el, jóllehet (vagy: mivel?) csak kevés tanúbizonyság áll rendelkezésünkre az első két muszlim évszázadból. Többnyire meg sem említik az ebből fakadó nehézségeket. *Josef van Ess* dicséretre érdemes kivétel. Ő bemutatja, hogy csak kevés korai tanúbizonyság van, és minden (későbbi) iszlám szövegre „a kivetítés gyanújának” árnyéka borul. Ezért lemond az első iszlám évszázad ábrázolásáról, és a másodikkal kezdi, noha erre nézve is megjegyzi, hogy itt ugyanazok a problémák adódnak, mivel szintén nem találhatók „eredeti szövegek”. Más szavakkal: Az első két „iszlám” század (Kr. u. 7. és 8. század) a történelem homályába vész, és tisztázatlan, hogyhogy nem hagyott nyomot az iszlám nagybirodalom kialakulása még az arabok ellenfeleinél, a sokat író bizánciaknál sem, vagy az állítólag iszlám uralom alá került zsidóknál és keresztényeknél.

A szóban forgó kötet kísérletet tesz arra, hogy a kevés datálható és lokalizálható tanúbizonyság – pénzérmék és feliratok – segítségével felvázolja az első két iszlám évszázad fejlődésének körvonalait, és bizonyítja, hogy e korszak érmeleleteinek és a jeruzsálemi szikladóm feliratainak esetében is valójában keresztény szövegekről

1 „Umma” = „közösség“; a szó egy nemzetet, vagy az egész arab (sőt iszlám) világot is jelölheti.

2 1) Ibn-Hisham (†834) szirája [a. m. „életút”; Mohamed próféta különféle hagyományos muszlim életrajzait jelölő kifejezés] , amely – ténylegesen vagy fiktíven? – Ibn-Ishak (†768) egyik fenn nem maradt szövegére hivatkozik; 2) al-Waqidi (†822) hadjáratainak története; 3) Ibn-Sa'ad (†845) Osztályok vagy nemzedékek című könyve; 4) at-Tabari (†922) Annales-e.

3 „Hadith” = „elbeszélés”; Mohamed próféta életéről, személyéről és tanításairól, illetve más korabeli muszlimok tetteiről és szavairól összegyűjtött elbeszélések gyűjteménye.

és szimbólumokról van szó, amelyek egy szír-arab teológiát dokumentálnak, nevezetesen. „Isten az egyetlen, és áldott ('muhammad') legyen az ő küldötte” – ti. Jézus!

Ez és a hasonló kijelentések arra irányultak, hogy megfogalmazóik elhatárolódjanak a *bizánci* szentháromságtani és krisztológiai koncepciótól; egy arab kereszténység és az általa meghatározott országok ama büszke kísérletét dokumentálják, hogy megteremtsék és megőrizzék saját identitásukat. Ugyanígy világossá válik az is, hogy – jóval a „hedzsra” elképzelésének felbukkanása előtt – létezett már a 622-vel kezdődő arab-keresztény időszámítás, amelyet csak később értelmeztek át muszlim módra. A Közel-Kelet és Észak-Afrika régióit nagyjából a 8. század végéig nyilvánvalóan arab-keresztény törzsi vezérek, az omajjádák tartották uralmuk alatt, és alighanem még a korai abbászidák is keresztények voltak.

Úgy látszik, hogy a Mohamed-elképzelés csak a második iszlám század során vált el és szigetelődött el addigi vonatkoztatási pontjától, Jézustól. És úgy tűnik, ez az elválás már korábban keresztülment egy bővítésen – egy Mohamed nevű *keresztény* apostol vagy próféta feltételezésén –, valamint egy átmeneti szakaszon, nevezetesen egy bizonyos Ali („Fenséges”) tiszteletén, aki a távoli és transzcendens Mohamed (= Jézus) helyett konkrétabb módon tölt be normatív szerepeket. A Mohamed-elképzelés önállósulása aztán a Kr. u. 8., és teljességében a 9. században azt a lehetőséget kínálta, hogy az abbászida nagybirodalom arab identitásának megteremtése érdekében összekössék az ilyen néven áthagyományozott, most azonban már önállóvá lett arab prófétával, illetve az arab szent helyekkel, Mekkával és Medinával. Most jönnek létre az életrajzi művek és a „szunna”[4] hadith-gyűjteményei. Minden, a korábbi arab uralkodókról és összetűzésekről szóló, még rendelkezésre álló hagyományt visszamenőleg az iszlám vallás és birodalomképződés folytatólagos történetévé állítanak össze. A régebbi Ali-tiszteletet elfojtják, s az a síita áramlatokban folytatódik tovább.

Ha vallástörténetileg nézzük a dolgot, akkor itt egy új vallás keletkezésének elbűvölő folyamata áll előttünk: ez a vallás – ahogyan egykor Mózes öt könyvének szerzői is tették – egy kánoni kezdeti időszakra vetítette vissza, s abból kiindulva alapozta meg és igazolta önmagát. – Ez az értelmezés, amely már *Yehuda D. Nevo* és *Judith Koren* részéről is felvetődött, s amelyet mindenekelőtt *Volker Popp – Christoph Luxenberg* által is elmélyített – tanulmánya kínál, nem önkényes, hanem azokra a forrásokra támaszkodik, amelyek történelmileg valóban hiteleseknek tekinthetőek.

De akkor mi a helyzet a Koránnal, amelynek szövegei[5] – néhány kivétellel? – alighanem szintén csak a Kr. u. 8. század elején készültek el (legalábbis az ún. defektív írásmóddal[6]), és amelynek muszlim kanonizációja ismét kereken száz évvel később történt meg? Mindenesetre azonban egy olyan korban – és alighanem Irakban – keletkezett, amikor egész környezete még keresztény (és zsidó) volt. Írhatták-e ebben az esetben egy új vallás, az iszlám alapító dokumentumaként? Vagy csak később lett azzá?

Legkésőbb *Günter Lüling* könyvének[7] megjelenése óta él az a feltételezés, hogy már Mohamed előtt létezett egyfajta ős-korán, amely árja környezetből származó himnuszokat tartalmazott, és amelyet később Mohamed, valamint korai muszlim közösségek átdolgoztak. Ezeket az eleinte nagyon feltevésszerű kijelentéseket igazolták – még ha egészen más módszertani megközelítéssel is – *Christoph Luxenberg* munkái[8]. Luxenberg bizonyítja, hogy a Korán arab-szír-arám nyelvi környezetben keletkezett, egy sor szakasza arab betűkkel írt szír szavakat és mondatokat tartalmaz, a Korán arabjának nyelvi szerkezete messzemenően a szír nyelvtan vonásairól

4 „Szunna” = „szokás”; az iszlám szunnita ágában Mohamed próféta és társai cselekedeteinek, tanításainak összességét jelenti. A síita irányzatban a szunna kibővül az imámok tanításaival és cselekedeteivel is.

5 Tudományos kuriózum, hogy a Korán minden eddigi tudományos szövegmagyarázata (= exegézise) az 1925-ös Kairini Koránra támaszkodik, és – minden egyéb könyvtudománytól eltérően – mindmáig senki sem próbálkozott azzal, hogy a még rendelkezésre álló Korán-töredékek segítségével kísérletet tegyen legalább a Korán nagy részének kritikai szövegkiadására. A Német Kutatóközösség erre irányuló két beadványát az iszlámtudományi szakértők elutasították, jóllehet általában minden exegézisnek azzal kell kezdődnie, hogy megpróbálják megközelíteni az „eredeti” szövegalakot.

6 „Defektívnek” azért nevezik a legrégebbi ismert Korán-töredékek írásmódját, mert nemcsak a magánhangzókat nem jelölték benne, hanem még az ún. diakritikus pontokkal sem látták el. Mivel azonban az arab írás 28 mássalhangzója közül (már a Hidzsaszi-irat legrégebbi változatában is) csak hétnek az írásmódja egyértelmű, a többi mássalhangzójel azonban többértelmű (2-5 különböző mássalhangzót jelölhet), csak a diakritikus pontok (1-3 pont a jel alatt vagy fölött) teszik egy bizonyos mássalhangzóvá a szóban forgó jeleket. (A lábjegyzet elején említett Korán-töredékek egy szamarkandi, egy párizsi és egy londoni fakszimile-kiadásban, valamint a Szanáa-kéziratok fotódokumentációjában érhetők el a nyilvánosság számára, az utóbbiak Saar-vidék egyetemén.)

7 Über den Ur-Koran. Ansätze zur Rekonstruktion der vorislamischen Strophenlieder im Koran, Erlangen 1974; angol kiadása: A Challenge to Islam. For Reformation, Delhi 2003.

8 Die syro-aramäische Lesart des Koran. Ein Beitrag zur Entstehung der Koransprache, Berlin 2000.

árulkodik, és a talán csak kétszáz évvel későbbi teljes írásmód használata során – amikor diakritikus pontokkal rögzítették a mássalhangzókat[9] – tévesen értelmeztek eredetileg arab szavakat is. Ezeknek a vizsgálatoknak a nyomán gyakran adódnak a Korán-szöveg egészen új olvasatai és kijelentései, amelyek viszont keresztény háttérre utalnak.

Egy újabb tanulmányában Luxenberg időközben rámutatott arra, hogy a Korán nem csupán szír-arám nyelvi környezetből származik, hanem legalábbis jelentős részeiben egy szír *alapiraton* nyugszik. Luxenberg felhívja a figyelmet négy olyan írásjelre, amelyek a szírben és az arabban csaknem azonosak vagy nagyon hasonlítanak egymásra – tehát felcserélhetőek –, de a két írásban más-más mássalhangzót jelölnek, és azt mondja: amikor a szír eredetit arabra fordították, megtartották ezeket az írásjeleket, vagyis nem írták át őket a helyes arab mássalhangzó-jelekre – s ez arra utal, hogy írott szír szövegeredetit használtak.

Ha helytálló ez a megállapítás, akkor a Koránnak alighanem létezett már egy hosszabb, szír-arám előtörténete, amire például a büntetési legendák anyaga is utal. Talán arról van szó, hogy a Szentírás (Ó- és Újszövetség) alátámasztására és megerősítésére kereszténnyé lett arab törzsek létrehoztak egy vagy több lekcionáriumot[10] (az akkori szokásnak megfelelően természetesen szír nyelven), amelyeket aztán később arab nyelvre fordítottak. Talán csak 'Abd al-Malik omajjáda kalifa (†705) vagy utóda, al-Walid (†715) idején (ők vezették be az arabot mint új államnyelvet)? S vajon mikor nőttek hozzá azok a szakaszok, amelyeket egészen biztosan nem lehet visszavezetni keresztény gyökerekre, vagy amelyek egy arab prófétára utalnak? Vajon az a 9. századi megjegyzés, hogy Oszmán megsemmisíttetett minden Korán-szöveget az általa készíttetett teljes irat kivételével, valójában nem arra vonatkozik-e, hogy eltüntették az eredeti szír szövegeket?

A most ismertetett kötet több más nyelvi és vallástörténeti szemponttal is foglalkozik, és ezek alapján várható, hogy a kutatók később kifejtenek majd számos új, de a kutatásban eddig nem eléggé figyelembe vett vonatkozást is. Ezt a kötetet tehát nem úgy kell felfogni mint egy már kész koncepció vázlatát, hanem mint ösztönzést a további vitára és kutatásra. Viszont a kötet világossá teheti, hogy csak akkor érthetjük meg az iszlám kezdeteit, ha nem a későbbi visszavetítésekből kiindulva vizsgáljuk, hanem a történelmi forrásokra támaszkodva, és az ezekre alapozó történeti és filológiai kérdésfeltevések felől közelítve.

Meglehet, az iszlámtudományok számára nehézséget okoz, hogy megkérdőjelezzenek sok száz éves értelmezési mintákat. Most eltekinthetünk attól, hogy az ebben a kötetben összegyűjtött ösztönzéseket rögtön magukévá teszik-e majd más kutatók is, az azonban biztos, hogy „hosszú távon” nem lehet figyelmen kívül hagyni vagy kimagyarázni a tényeket, vagyis a történelmi forrásokat és a filológiai felismeréseket.

Forrás: imprimatur, 2005/5-6

Az én Koránom

Egyre nagyobb a kihívás, hogy a keresztények állást foglaljanak a Koránnal kapcsolatban. Mit jelent számunkra, keresztények számára ez a könyv? Elég alaposan ismerjük-e? Ha nem, eddig miért nem vettünk róla tudomást? Ha igen, miért nem mondjuk meg, hogy van-e mondanivalója számunkra ennek a könyvnek, és miért?

Ami engem illet, nem akarok kitérni e kérdések elől – és ezért most beszámolok e könyvvel kapcsolatos néhány tapasztalatomról.

Olvassuk visszafelé!

Először is rögzítsük: Nekünk kereszténynek nehezünkre esik a Korán olvasása. Ennek mindenekelőtt két oka van: ***ellenállás az olvasással szemben***, illetve bizonyos tartalmak elhárítása.

A Korán már *külső felépítésével* is ellenállást vált ki olvasásával szemben. E könyv 114 szúráját nem műfajuk, hanem hosszúságuk szerint rendezték el, kezdve a leghosszabbakkal, a 2.-kal, a 3.-kal és a 4.-kel. S ezek a hosszabb szúrák rendszerint később is keletkeztek, s a szokásos alapüzenet mellett sok jogi, a gyülekezet rendjéhez szükséges anyagot tartalmaznak: olvasásukkor még a jó szándékú olvasó is elveszíti türelmét. A magam részéről ezért már évekkel ezelőtt hallgattam egy idősebb kollégámra, aki azt tanácsolta, hogy a vége felől haladva olvassam a Koránt, azaz a 114. szúrával kezdjem. Ekkor először is gyorsabban hatolhatunk be a Koránba, másodszor a szövegek rövidsége miatt változatosabb az olvasmány, harmadszor pedig a rövid, gyakran korábbi eredetű szúrák még élénkebben közvetítik a prófétai üzenet eredeti lendületét és erejét.

Az olvasásával szembeni ellenállás másik indoklása a Korán *„lefordíthatatlansága”*. Minden arabul nem beszélő olvasónak vagy hallgatónak (a muszlimok nagy többsége is ilyen) állandóan tisztában kell lennie azzal, hogy a Korán eredeti arabját egyedülálló nyelvi és költői forma jellemzi. A szúrák versekből állnak, amelyek bár szabálytalan ritmusúak, de a végükön rímpárok vannak – és idegen nyelven ezt nemigen lehet elképzelni.

E kettős olvasási nehézségnek eleve óvatossá kellene tennie minket, amikor ítéletet alkotunk a Koránról. Sok keresztény nem tudja elképzelni, hogy a Korán *hallási* élmény lehet, hogy már hangzásával, ritmusával és képválasztásaival is könnyekig meghatja a muszlim hívőt.

A Korán nem kőfejtő

Nekem is nehezemre esik ***a Korán bizonyos tartalmainak*** elfogadása. Engem is elég gyakran taszít az örökös vitázás „a hitetlenekkel”, az állandó fenyegetőzés az ítélettel és a pokollal. Engem is épp elégszer megrémít a *sok szida-*

9 A mássalhangzó-állomány rögzítése a diakritikus pontok által, valamint a magánhangzók jelölése egy hosszabb folyamat során ment végbe, amely alighanem csak a Kr. u. 9. században, vagy még később zárult le. Kézenfekvő, hogy a szöveg később bekövetkezett rögzítése a mindenkori másolók értelmezésén nyugodott, amely viszont nem ritkán téves volt; ha máshová helyezzük a diakritikus pontokat, akkor értelmes és a szövegösszefüggésbe illő olvasatokat kapunk.

10 („Szent szövegekből” álló) olvasmány-kötetet.

lom, harci felhívás és büntetést kilátásba helyező beszéd. Ismerem az olyan verseket, mint a 191.-ik a második szúrában, ahol a hitetlenek agyonveréséről és elűzéséről van szó. Nem akarom mindezt ártalmatlan színben feltüntetni, már csak azért sem, mert az ilyen és hasonló Korán-helyekkel éppen manapság élnek vissza politikailag – vagy azért, hogy embermegvető praktikákat igazoljanak (a terrorig és a gyilkosságig menően), vagy azért, hogy általánosságban rossz hírbe keverjék „az iszlámot" mint a türelmetlenség és az erőszak vallását.

De nem gondolok arra, hogy ismét azt tegyem a Koránnal, amit keresztény teológusként megtiltottam magamnak a Biblia értelmezését illetően, vagyis hogy „kőfejtő-szövegmagyarázatot" műveljek. Ez történik akkor, amikor valaki egy összetartozó egészből „helyeket", darabokat tör ki (magának), szövegösszefüggés- és történetnélkülivé teszi azokat, és hajítólövedékként használja a vallások civakodásában. Mintha történeti dokumentumként nem igényelné a Korán is, hogy történeti módon értelmezzék!

Muszlim tudósok – például az Ankarai Iskola – ma maguk is így értelmezik, ami nem változtat azon a tényen, hogy számukra mint muszlimok számára a Korán üzenete isteni eredetű, és az is marad. De Isten felhasznált bizonyos embereket és körülményeket a 7. században, hogy közzétegye akaratát. Ehhez egy konkrét kultúra „kódját" használta, és konkrét emberek megértési horizontjához kötötte magát. A Korán bizonyos helyeinek egy az egyben történő alkalmazása „akkorról mára" halálos következményekkel járhat, különösen akkor, ha az értelmezéstani dilettantizmus vallási elvakultsággal párosul. Mintha a Korán egyik legfontosabb üzenete nem így hangzana: „Ha valaki megöl egy embert, akkor ez olyan, mintha minden embert megölt volna. Ha azonban valaki életet ajándékoz valakinek, akkor ez olyan, mintha minden embernek életet ajándékozott volna" (5. szúra, 32. v.).

A Korán erőszakos helyei léteznek, de a Korán ettől még nem válik az erőszak könyvévé. Éppoly kevéssé, mint az Ószövetség. Olvassuk csak el Józsue vagy a Bírák könyvét! Olvassunk el néhány átok- vagy bosszúzsoltárt – és a kereszténynek a muszlimokkal szembeni minden öntelt képmutatása abszurddá válik.

Pontosan emlékszem a freiburgi pszichológus, *Franz Buggle* 1992-es könyvére, amely ezt a címet viselte: Mert nem tudják, hogy mit cselekszenek, alcíme pedig ez volt: Avagy becsületes ember miért nem lehet már keresztény. Több tucatnyi oldalon sorolta fel azokat a bibliai helyeket, amelyek türelmetlenségre, erőszakra, sőt a hitetlenek vagy nem izraeliták elleni gyilkosságra szólítanak fel. Ezek a helyek léteznek, és számosak. Ez a lelet oly mértékig sokkolta Bugglét, hogy azt akarta: száműzzék a Bibliát a demokratikus nevelésből (például ami az emberi jogok érvényesítését illeti).

A teremtés drámája

A „könyörülő és irgalmas Istenről" szóló alapüzenet – ez áll programszerűen minden szúra elején – azonban más, akár a Koránban, akár az Ószövetségben. Ismételten nagy hatást tett rám, ahogyan a Korán leírja a teremtés drámáját: a világ teremtését és az ember teremtését, mégpedig nem elbeszélő formában, mint a Teremtés könyve, hanem gyakran elbűvölő „emlékezési munkaként".

A prófétának kezdetben olyan emberekkel volt dolga Mekkában, akik egyetlen gondolatot sem pocsékoltak az Isten előtti társadalmi felelősségre. A próféta ezzel állítja szembe – teljes retorikai erejével és hatásos képeivel – azt az üzenetet, hogy minden ember teremtett lény. Az ember mindent Istennek köszönhet, és – mint Isten „képviselője" a földön – felelős marad a Teremtővel szemben, egészen a maga haláláig, illetve a világ végéig.

Az emberek tömege azonban elfojtja ezt a felelősséget. Nekik szól drámai nyelven például a 82. szúra: „Amikor az ég meghasad, és a csillagok szerteszóródnak, és a tengerek kiáradnak medrükből, és a sírok kiürülnek, megtudja minden lélek, mit tett és mit mulasztott el. Ó ember, hogyan futhattál el a te jóságos Uradtól, aki teremtett, megformált és felszerelt téged, és olyan alakba tömörített, amilyenbe akart? Ti mégis tagadjátok a napot, amikor ítélni fog!"

Hogy mindebben nincs semmi tartalmi újdonság? Hogy már az Ószövetségben el lehet olvasni? Keresztények gyakran adják tanújelét ennek a Koránnal szembeni leereszkedő arroganciának. Nem fogják fel, hogy e könyv „eredetisége" nem annyira tartalmában rejlik, és nem is abban keresendő, hanem abban, hogy a Korán kifejezetten megerősíti a korábbi kinyilatkoztatásokat, amelyek a Tórában, a zsoltárokban és az evangéliumban találhatók. Ne hozzunk létre „hasadást" abban, amit Isten Noétól kezdve Ábrahámon és Mózesen keresztül Jézusig „a vallásokat illetően elrendelt" (42. szúra, 13. v.).

De hát akkor miben áll a Korán „eredetisége"? Mindenekelőtt nyelvi alakjában, retorikai gesztusában, biblikus erejében, abban, hogy közvetlen egzisztenciális felszólítást intéz minden egyes emberhez. Sok szúra szó szerint „megragadó": a címzettek úgy érzik, hogy „előállították", felrázták, figyelmezették, elbűvölték, emlékeztették, megvigasztalták őket.

Különösen hatásos e tekintetben az 55. szúra. Szűk 80 vers állítja a címzettek szeme elé a teremtés panorámáját, és pontról pontra emlékezteti őket, mit tett lehetővé Isten. És minden „jelzőpont" után következik a visszakérdezés: „Uratok melyik jótéteményét akarjátok hát tagadni?" Harmincszor (!) ismétlődik ez a kérdés. Mantrává válik. A belevéső ismétlés eljuttatja a fülbe, a szívbe, a testbe, amíg mindent át nem hat.

Harc a hatalmon lévők ellen

Számomra az is fontos, hogy keresztényként ismert anyagokat és alakokat látok viszont a Koránban. Ez arra ösztönzött, hogy terjedelmes tanulmányokban hasonlítsam össze a Bibliát és a Koránt. Sokáig sejtelmem sem volt arról, hogy a Korán nem csupán röviden megemlít olyan alakokat, mint Ádám, Noé, Ábrahám vagy Mózes, hanem hosszasan ki is fejti és aktualizálja történetüket.

Csak Mózes története és konfliktusa az egyiptomi fáraóval a 114 szúra közül kereken negyvenben fordul elő. Már a mekkai igehirdetés is úgy használja fel ezt a történetet, hogy Mózesnek kora hatalmasai elleni harcában a címzettek saját konfliktushelyzetüket ismerhetik fel, különösképpen a próféta harcát a Mekkában uralkodók politikai és gazdasági hatalmi kartellje ellen. Olvassuk csak el, hogy a 20. vagy a 28. szúrában miképpen merészel Isten megbízottja szembeszállni az erőszakos uralkodókkal, és érezni fogjuk: egy ősi vallástörténeti konfliktus aktualizálásával van dolgunk – a prófétai valóság áll szemben a cézárival, Isten akarata a világ hatalmasainak akaratával.

A Koránban általában a megjelenítés érdekében folyik az emlékezés munkája. A próféta nyilvánvalóan feltételezhette, hogy címzettjei ismerik a nagy történeteket, ezek „újraolvasása" (divatos szóval: *relecture*) pedig összeköti a korokat. Az aktualizálás formáját sokszor a drámából veszi a Korán: olykor négy-öt személyt „léptet színre", s ezek drámai párbeszédben aktualizálják az adott történetet. A Korán stíluseszközeit nem a hagyományos bibliai

prózához lehet hasonlítani, hanem a modern bibliodrámához. És mivel a Koránban minden Isten beszéde, ebből az következik, hogy a Koránban Isten drámaírónak mutatkozik, aki örömét leli a szerepjátékokban és a párbeszédekben.

Az ember semmit sem ért a Koránból, ha csak „tartalmakat” keresgél benne. A komplex formai és képi nyelv, a retorikai és dramaturgiai eszközök figyelembevétele is előfeltétele a megértésnek. Minél tovább tanulmányoztam azokat a hagyományokat, amelyek közösek a Koránban, illetve az Ó- és Újszövetségben, annál jobban tudatosult bennem a három vallás belső rokonsága. Keresztényként nem kell egy muszlimnak hosszasan magyaráznom, ki volt például József (arabul *Juszuf*), a Korán ugyanis külön nagy szúrát szentel (a 12.-et) a Genezis által elbeszélt történetnek. Keresztényként nem kell egy muszlimnak hosszasan magyaráznom, ki volt Jézus (*Isza*) és az ő anyja, Mária (*Marjam*), mert a Korán két szúrában (19. és 3.) meséli el részletesen a Jézus születése körüli történetet.

Mi keresztények olyan hagyományokon osztozunk a muszlimokkal és a zsidókkal, amelyeket más vallások képviselőivel nem osztunk. Ez nem értékelés, hanem olyan megállapítás, amelyből az következik, hogy a zsidók, a keresztények és a muszlimok saját, felcserélhetetlen profillal bíró hitközösséget alkotnak. Legfőbb ideje, hogy a jövő jelszava a „trialógus” legyen.

A kereszten feláldozott Krisztus?

A Korán alapüzenetének sok vonatkozása megerősít engem keresztény hitemben, más pontokon azonban megmarad az eltérő felfogás: a keresztények és a muszlimok teológiailag mindig eltérően fogják értékelni Jézus személyét. A keresztények szerint Isten szava „testté” vált Jézusban. A muszlimok szerint Isten szava könyvvé vált a Koránban.

Ettől mégsem szűnik meg a párbeszéd, mert számomra mint keresztény számára a Korán Krisztus-hitem konkrét megkérdőjelezése is. Olyan megkérdőjelezése, amelyet komolyan kell vennem. Például: a Korán a 4. szúrában beszél Jézus megfeszítéséről, s a 157. versben idézi Jézus ellenfeleit, akik azt állítják, hogy megölték Jézust, majd határozottan szembeszegezi ezzel: „De nem feszítették meg, és nem ölték meg..., hanem Isten magához emelte őt.”

A Korán e verse igen nagy vitát váltott ki keresztények és muszlimok között. Egyes keresztények felháborodtak, hogy nem csupán egy, a hitük szempontjából központi jelentőségű „titkot”, Krisztus kereszthalálának üdvtörténeti jelentőségét tagadják, hanem egyenesen annak történeti alapját vonják kétségbe. Bizonyos muszlimok a maguk részéről iszonyú Isten-felfogást vetettek a keresztények szemére, mondván: Hogyan hihetne az ember egy olyan Istenben, aki ilyen gyalázatos halálnak teszi ki egyik küldöttét? Nem, Isten gondoskodott arról, hogy Jézus „felemeltessék” hozzá.

El kell ismernem: noha számomra szilárd tény Jézus megfeszítése, s a legszigorúbb történeti mércék alkalmazásával sincs okom arra, hogy vitassam ezt az Újszövetség által az elejétől a végéig tanúsított „eseményt”, tehát e tekintetben nem tudom követni a Koránt – keresztényként mégis nehezemre esik a Jézus kereszthalálával folytatott teologizálás. Az, hogy Isten épp egy ember ilyen borzalmas halála által akart tanúságot tenni arról, hogy szerető módon kiengesztelődött az emberiséggel, ez mindig is viszontkérdéseket váltott ki bennem az effajta szeretet- és Isten-felfogást illetően.

E ponton megértem a Korán ellenvetését, amelyet teljesen nyilvánvalóan nem a keresztény „hittitok” elleni olcsó vita kedvéért tesz, hanem Isten és Jézus kedvéért. Ezt komolyan veszem. E ponton kihívássá válik számomra a Korán. Amióta ismerem ezt a Korán-helyet, úgy töprengek Krisztus keresztjének jelentőségéről, hogy számításba veszem a Korán szemszögét. Szavamra: megéri olvasni!

Karl-Josef Kuschel

Forrás: Publik-Forum, 2010/19

Az eredeti írás kissé rövidített változata.

A szerző 1948-ban született, a kultúra teológiájának és a vallásközi párbeszédnek a professzora Tübingenben.

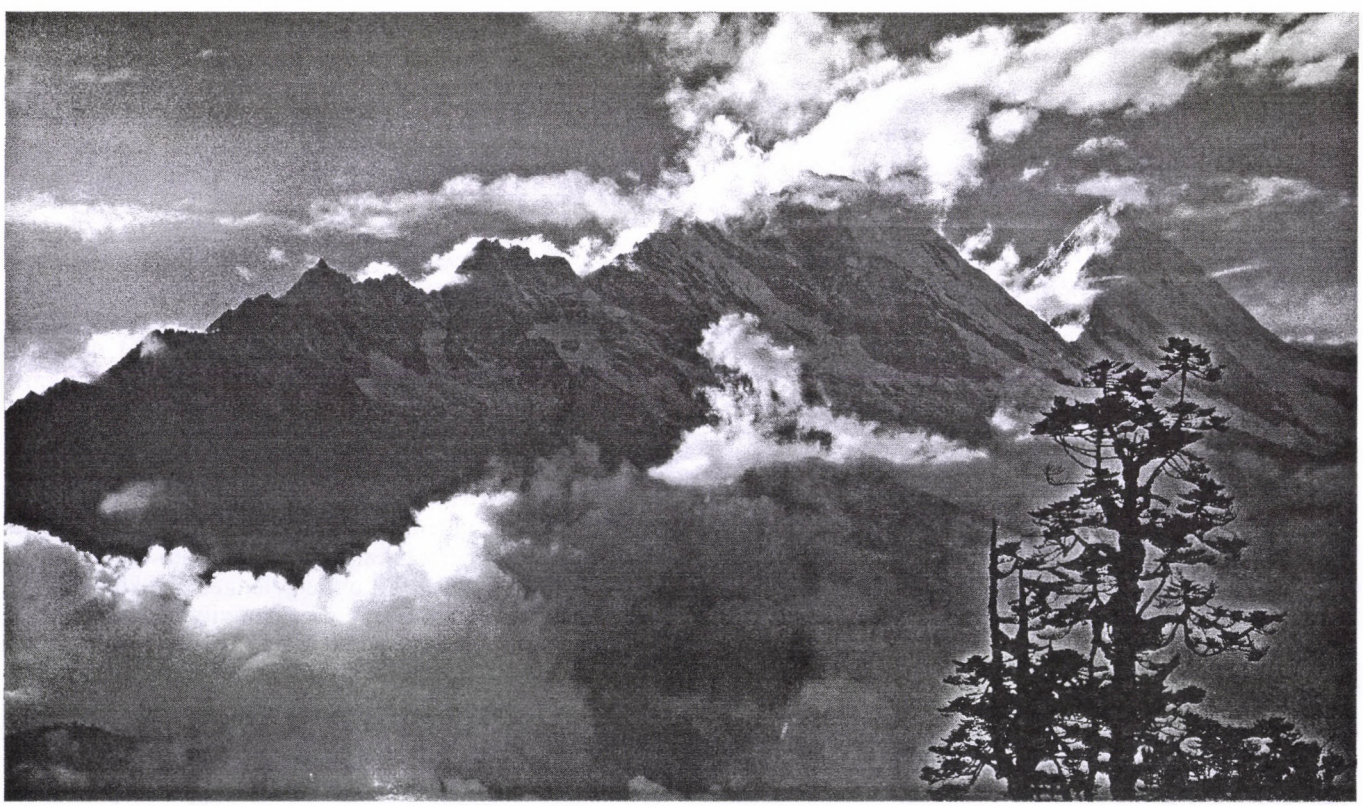

Allah és a szegények

Keresztény és muszlim felszabadítási teológia együtt?

Ismerősen csengenek az alábbi mondatok: „A felszabadítási teológia olyan teológia, amely – mint minden teológia – a transzcendens valóság keresésével foglalkozik, e transzcendens valóságot azonban a társadalom peremére szorított emberek körében keresi. Jóllehet Isten az egész világegyetem Istene, ez azonban nem zárja ki azt, hogy a történelemben az egyik oldal mellett foglaljon állást.”

Istent a szegények arcán meglátni – ez a latin-amerikai felszabadítási teológia őstapasztalatának számít. Aki azonban most a peremre szorítottak körében felfedezhető transzcendenciáról beszél, nem keresztény felszabadítási teológus, hanem olyan férfi, aki angol nyelvű előadásában ismételten a Koránt idézi: ***Farid Esack***, az iszlám tanulmányok professzora a dél-afrikai Johannesburg egyetemén. A paderborni egyetem *Összehasonlító Teológiai Központja* hívta meg vendégelőadónak, és a Schwertében működő *Katolikus Akadémiával* együtt megszervezte, hogy *Esack* találkozzék más felszabadítási teológusokkal és német muszlimokkal.

Az apartheid ellen

Farid Esack „nem-fehérként” nőtt fel az apartheidet gyakorló Dél-Afrikában. Pakisztánban kapott klasszikus iszlám teológiai képzést. Muszlim ifjúsági szervezetekben küzdött az apartheid ellen, ami nem volt természetes: a dél-afrikai muszlim közösség sok tekintélyes tagja ugyanis csak tétovázva tiltakozott az apartheid ellen. Ha az ember azt olvassa a Koránban, hogy ne legyenek barátai a zsidók és a keresztények között, akkor hogyan kezelje azt, ha az apartheid elleni harcban épp ezekkel az emberekkel küzd együtt? „Mit tartsunk arról az Istenről, aki ragaszkodik ahhoz, hogy Nelson Mandela – mivel nem muszlim – rossz útra téríti az embereket?” – kérdezi fejét rázva *Esack*. Az ő felszabadítási teológiájának bölcsőjénél tehát a vallásközi tapasztalat is ott állt. A másként hívőkkel közösen vívott harc tapasztalata új kérdéseket intézett saját hagyományához. Válaszokat exegetikai tanulmányai révén talált, írja 1997-ben megjelent, A Korán. Felszabadítás és pluralizmus c. könyvében *Esack*.

Példaként az első szúrát említi, amelyben ez áll: „Vezess minket a helyes úton, azoknak az útján, akik kegyelmednek örvendenek – ne pedig azok ösvényén, akikre haragszol, vagy akik tévútra térnek.” Szinte az egész Korán-magyarázati irodalom a zsidókkal azonosította az „akikre haragszol” kitételt, azok mögött pedig, „akik tévútra térnek”, a teológiai tévtanítókat, vagyis a kereszténységet látta – jóllehet a Koránban egyáltalán nincs meg ez az egyértelműség. *Esack* meggyőződése szerint a hit mindig a történelemben alakul ki, ezért lehet és szabad helyesbíteni a régi tekintélyeket, hiszen eredményeik korukból is fakadnak.

Nem erőtlen iszlám

Ma is fel kell tenni a kérdést, ki és milyen érdekből alakítja a hitet. E tekintetben *Esack* két világ határán álló, kényelmetlen figyelmeztető. Ő nem az a mérsékelt, liberális muszlim, akinek a Nyugat szeretné látni, szögezi le. Felpanaszolja azt a sok pénzt, amellyel – fejlesztési segélyek és külföldi kultúrpolitika révén – a Nyugat azt az iszlámot támogatja, amely erőtlen, és nem keresztezi a Nyugat imperialista terveit. Mindamellett szerinte az arab államoknak sem érdekük a radikális iszlám, s ezért paktálnak a Nyugattal.

Esack félreérthetetlenül közli, hogy saját politikai álláspontja nem a teokratikus iszlám, de nem is az az iszlám, amely a nemzeti felszabadítás hordozója. Felfogása szerint a vallás dolga nem az, hogy a társadalom középpontja legyen, hanem újból és újból a perifériára, a kizártak közé kell mennie. Azt mondja: „Azt hiszem, a vallásnak mint intézménynek a halála nem olyan drámai az emberiség számára. Ha a vallás összekapcsolódik a hatalommal, akkor mindig bírálni kell, ellen kell állni neki, és át kell alakítani.”

A vallás e viszonylagosítása Dietrich Bonhoeffer német teológusra emlékeztet, aki hasonló tapasztalatra tett szert, mint *Esack*: A náci rezsimmel szembeni ellenállás keretében olyan emberekkel dolgozott együtt, akik nem keresztény indíttatásból szegültek szembe Hitlerrel. Fordítva pedig a legtöbb keresztény épp azt fellépést utasította el, amelyet Bonhoeffer kötelezőnek tartott. A börtönben Bonhoeffer elgondolkodott a vallás nélküli kereszténységről, s ezzel viszonylagossá tette saját vallási intézményeit: úgy gondolta, az egyháznak nem önmaga fennmaradásáért kell küzdenie, hanem csak akkor nevezhető egyháznak, ha másokért létezik.

Vallásközi nyitás

Az a vallásközi nyitottság, amely *Esack* felszabadítási teológiájának egyik gyökere, olyan vallásközi és kultúraközi nyitottságra irányuló törekvéssel párosul, amely az utóbbi húsz évben a keresztény felszabadítási teológián belül is megvalósult. A felszabadítási teológia ügyelt Latin-Amerika bennszülött kultúráira és vallásaira, s azok sajátos hagyományaira. A „szegények melletti döntést” kibővítették a „többiek melletti döntéssel”. A felszabadítási teológia egyúttal egyre erősebben igazodott a nemzetközi kontextushoz, ti. hogy olyan problémákról van szó, amelyeket a globális gazdaság a Föld sok pontján kitermel. Ezért kézenfekvő a következő lépés: nemzetközi kontextusban végrehajtott vallásközi megegyezés.

Az egyik úttörő e tekintetben *Juan José Tamayo* spanyol felszabadítási teológus, aki a Schwertében megrendezett konferencián bemutatta az „iszlám-keresztény felszabadítási teológia” első elképzeléseit. *Tamayo* úgy véli, hogy az iszlámmal kapcsolatos előítélet – „olyan fundamentalista és patriarchális vallás az, amelynek ölén semmilyen felszabadító impulzus nem keletkezhet” – eddig megakadályozta egy effajta teológia létrejöttét. *Tamayo* közös vonásokat lát az etikában, a misztikus vallásosságban és azzal a gazdasági rendszerrel szembeni ellenállásban, amelyet csak a javak felhalmozása érdekel.

Német muszlimok képviselői azt fejezték ki a konferencián, hogy *Esack* távlatai inkább idegenek számukra. Nem egyszer fogalmazták meg: „Ha ti kapcsoljátok össze a politikát és a vallást, akkor felszabadítási teológiának hívjátok; ha más muszlimok teszik ezt, akkor iszlamistákként szidalmazzátok őket.” Ténylegesen minden felszabadítási teológia arra a mantrára kérdez rá, amely szerint felvilágosultságuk tanúbizonyságaként a muszlimoknak el kellene választaniuk egymástól a politikát és a vallást.

Keresztény részről arra emlékeztettek, hogy a politikai teológiának keresztény kontextusban is sokféle irányzata van, a konzervatívtól a totalitáriusig, de ennek ellenére nem szabad lemondani a felszabadító politikai teológia igényéről.

Christoph Fleischmann

Forrás: Publik-Forum, 2010/14 (csekély rövidítéssel)

A prófétai írások aktualitása

Az átlagos keresztény hívő jobbára a jövendölés fogalmát, közelebbről az ún. messiási jövendöléseket társítja a próféták alakjához, s úgy gondolja, hogy azok be is teljesedtek, mégpedig Jézus által – s ha esetleg eszébe jut más is, akkor is feltétlenül „a vallás" világához köti a próféták tevékenységét. A próféták ily módon a távoli múlt alakjai maradnak, akiknek gyakorlatilag nincs közük a „világi" ügyekhez, a maiakhoz végképp semmi, így aztán voltaképpen „jelentéktelen" figurák.

A 20. század egyik legjelentősebb szociálpszichológusa, **Erich Fromm** alább ismertetett, 1975-ből származó tanulmánya azonban egészen közel hozza hozzánk a prófétákat, és világosan föltárja társadalmi-politikai, illetve az emberi élet egészével kapcsolatos jelentőségüket, elevenséggel és jelentőséggel töltve meg olyan „elavult" vallási fogalmakat, mint a bálványimádás, a messiási kor vagy az üdvösség, és izgalmassá téve olyan mitikus és homályos elbeszéléseket, mint a bűnbeesésé.

Először is néhány kérdéssel hozza közel a témát: Aktuálisak-e még egyáltalán a próféták, azon kívül persze, hogy a hívő keresztények és zsidók számára azok? Vagy másképp fogalmazva: Nem *kellene-e* aktuálisaknak lenniük korunk számára is? Vagy talán még messzebb menve: Nem éppen azért kellene-e ismét aktuálissá válniuk, mivel „nem aktuálisak", és mivel próféták nélküli korban élünk, amelynek szüksége lenne a prófétákra? De tulajdonképpen mit is jelent az ószövetségi értelemben vett próféta? Jövendőmondó, aki leleplezi azt, ami régóta meghatározott – a jövőt? Vagy egyenesen olyan jós, aki nem jó és nem vidám, hanem rossz üzenetet hirdet? Eltéríthetetlen szerencsétlenségek hírnöke? Vagy jósda, amely a delphi jósdához hasonlóan megmondja – még ha igen kétértelműen is –, hogyan kell cselekednünk?

Fromm leszögezi: a próféták nem deterministák; nem kapcsolják ki az ember akaratát, életét és történelmét. Nem *előre* mondanak meg valamit, hanem *ki*mondanak valamit. Úgy is mondhatjuk: *jövendő*mondók, de nem abban az értelemben, ahogyan ezt a szót rendszerint használják, hanem ***a jövő igazságát hirdetik***, abban az értelemben, hogy az ember választhat, és választania is kell bizonyos alternatívák közül, de ezek az alternatívák a maguk nemében meghatározottak. Tehát nem az ember meghatározott, hanem azok az alternatívák, amelyek közül választania kell. A bibliai korban, abban a korban, amikor a próféták beszéltek, ez volt az alternatíva: vagy véget vetnek az államhatalom imádásának, a földterület hatalma imádásának, mindazon dolgok imádásának, amit a bálványok képviseltek, vagy elpusztul az állam, és lakóit szétszórják. Ezen alternatívák közül kellett választania a népnek, s a próféták ezeket *az alternatívákat állították fel.*

Egyértelműen látszik tehát, hogy amit a próféták az alternatívákról mondtak, az nem csupán erkölcsi vagy vallási természetű volt, ahogyan a prédikációk általában magyarázzák, hanem a legszorosabb értelemben vett ***reálpolitikai valóság*** volt. A próféták látták, hogy egy olyan kis közel-kelet államnak, amely elveszítette szellemi lényegét, üzenetét, és olyanná vált, mint minden más állam, az ilyen államnak hosszú távon el kell pusztulnia, ahogyan minden más kis állam is elpusztult – és hogy csak egy választás van: vagy a pusztulás, vagy az állam bálványozásának abbahagyása. A nép választhatott e két lehetőség közül, de a próféták el akarták venni tőle azt a régóta táplált illúziót, hogy a kettő egyszerre lehetséges: a miniállam fenntartása és e nép fennmaradása.

Ezt a tételt jól szemlélteti Sámuel bíró és próféta magatartása, amikor a héberek királyt akartak, és azt mondták: „Olyanok akarunk lenni, mint minden más nép." Sámuel felmutatta az alternatívát: vagy minden egyes ember elnyomása a keleti despotizmus által, vagy a szabadság. De e két alternatíva közül a népnek választania *kellett*. És a nép olyan akart lenni, mint minden más nép: királyt akart. És Isten azt mondta: „Hallgass hát a szavukra! Csak kifejezetten intsd őket, és mutasd meg nekik, hogyan fog viselkedni a király, aki majd kormányozza őket!"

Ez elvezet minket a próféták harmadik szerepéhez: a próféták ***hivatásos tiltakozók***. Nemcsak *rámutatnak* az alternatívákra, hanem aktívan *óvnak is* attól a lehetőségtől, amely a pusztulásba visz. Tiltakoznak ezen alternatíva ellen. De miután kihirdették, amit kellett, és tiltakoztak, hagyják, hogy az emberek tetszésük szerint cselekedjenek. Isten sem avatkozik be, és nem tesz csodát. A felelősség az emberé marad; saját magának kell alakítania történelmét. A próféta csak abban az értelemben segít, hogy megpróbálja felmutatni az alternatívákat, és felhívni a figyelmet azokra a döntésekre, amelyek szerencsétlenséget okoznak.

Ez a probléma ma éppúgy fennáll, mint akkoriban. Mi is a civilizált társadalom, illetve a barbárság alternatívája előtt állunk: vagy felszámoljuk a fogyasztói gondolkodás- és életmódot, vagy a totális, legjobb esetben majdnem totális pusztulás vár ránk. Ma is prófétai feladat lenne felmutatni ezeket az alternatívákat, és tiltakozni azon alternatíva ellen, amely szerencsétlenséget hoz.

Fromm rámutat: A próféták bizonyos értelemben hitet hirdettek: abba az *egy* Istenbe vetett hitet, akinek a lényegéhez tartozik az igazság és az igazságosság, de a próféták lényegileg *nem a hit kérdéseivel* foglalkoztak, *hanem az életvezetés kérdéseivel*; azzal a kérdéssel, hogyan lehet megvalósítani ebben a világban az *egy* Istennek az elveit, és ebben az összefüggésben döntő volt számukra a különbségtétel Isten és a bálványok között. A bálványok az ember művei. Isten eleven, és a próféták ismételten az „élő Istenről" beszélnek, a bálványok viszont dolgok, vagyis halottak. Ahogyan a 115. zsoltár mondja: Van szemük, de nem képesek látni, van fülük, de nem képesek hallani.

A próféták tudják, hogy ***a bálványok imádása*** az ember rabszolgaságba döntését jelenti; ironikusan rámutatnak arra, hogy a bálványimádó előtt egy darab fa van, az egyik feléből tüzet rak, s a tűzön süteményt süt, a fa másik feléből bálványképet készít magának, s aztán ezt a darab fát imádja, keze művét, mintha ez a darab fa, amelyet ő készített, hatalmasabb lenne nála. És miképpen hatalmasabb nála? Úgy, hogy minden saját erejét beleviszi ebbe a darab fába, átviszi rá, önmagát szegénnyé, a bálványképet pedig gazdaggá és hatalmassá teszi. És minél hatalmasabb a bálványkép, annál szegényebb lesz ő. És hogy megóvja magát a teljes szegénységtől, kénytelen alávetni magát a bálványképnek, és visszahódítani belső gazdagságát azáltal, hogy a bálványkép rabszolgája lesz.

A modern filozófiai nyelvben „elidegenedésnek” nevezik ezt a jelenséget. Az *elidegenedés* ugyanazt fejezi ki, mint a *bálványimádás* fogalma a prófétáknál, tudniillik azt, hogy az ember dolgoknak veti alá magát, elveszíti belső önmagát, szabadságát, és az alávetés által létesít kapcsolatot önmagával. Mi úgy hisszük, hogy nincsenek bálványaink, és nem vagyunk bálványimádók, mivel mindig arra gondolunk, hogy hiszen körünkben nem létezik sem Baál, sem Astarte. Ám nagyon könnyen megfeledkezünk arról, hogy *a mi bálványainknak egyszerűen csak más a nevük*. Nem Baálnak és Astarténak hívják őket, hanem vagyonnak, hatalomnak, termelésnek, fogyasztásnak, dicsőségnek, hírnévnek, vagy bárhogy nevezzük is mindezeket a dolgokat, amelyeket az ember manapság imád, és amelyeknek önként rabszolgájává válik.

Mindabból, amit a próféták mondtak, Fromm véleménye szerint ***a messiási kor látomása*** a legfontosabb a világtörténelem szempontjából. Ez egyedülálló, új vízió volt, amely roppant történelmi termékenység forrásává lett: az „üdvözülés” eszméjét hozta létre, az a gondolatot, hogy az ember önmaga beteljesítése által juthat el az üdvösségre.

A prófétai értelemben vett messiási kor annak *az átoknak a megszüntetését* jelenti, amely a paradicsomban hangzott el az ember ellen, hiszen ez az átok azt is tartalmazta, hogy az ember *összeütközésbe kerül önmagával* a sóvárgás, az egyre többet birtokolni akarás által. – Az átok *a nemek közötti harcra* is vonatkozott. Ma adottnak vesszük, hogy a férfiak az uralkodó nem, de mindig meg kell fontolni, hogy a férfiuralom a bibliai történetben átokként és büntetésként lép színre! Ez tehát azt jelenti, hogy eme átok előtt a férfi nem uralkodott a nőn. És sok történelmi példa van is, hogy az ember előtörténetében ez tényleg így volt. – A munka megátkozásának gondolatában az átok magában foglalta végül *az ember és a természet konfliktusát*, nevezetesen abban az elképzelésben, hogy az embernek arca verejtékével kell megkeresnie kenyerét, hogy *a munka* nem öröm, hanem büntetés. Ez a gondolat mindmáig valóság a legtöbb ember számára. És ugyanez az átok, amely a természettel való konfliktusra ítéli az embert, ez fejeződik ki abban az eszmében is, hogy az asszonynak *fájdalommal* kell gyermekeket *szülnie*. A férfi izzadsága és a nő szülési fájdalmai: két olyan szimbólum, amelyekben a bibliai átok szerint kifejeződik az ember megalázása és megbüntetése. Mindezek, mint mondottuk, olyan jelenségek, amelyeket ma természetes, megváltozhatatlan tényeknek tekintünk. A Biblia szerzői számára semmiképp sem voltak azok.

Mi volt hát a próféták ***messiási eszméje*** – kérdezi Fromm, és azt feleli: újfajta béke létrehozása, amely több, mint a háború hiánya; inkább az egyes emberek, a népek, a nemek, az ember és a természet közötti *szolidaritás és harmónia* állapota – olyan állapot, amelyben az embert nem tanítják meg félni. Mi túlságosan megfeledkezünk arról, hogy az agresszió annak a következménye, hogy az ember fél. Megtanítják arra, hogy lépten-nyomon féljen, bizalmatlan legyen, semmi jóban ne higgyen. A próféták azt a radikalizmust képviselték, hogy az agresszió csak akkor tűnhet el, ha *eltűnik a félelem,* és ez hozzátartozott a messiási korról alkotott elképzeléseikhez. – A próféták szemében ez *a bőség kora* volt, nem a luxusé, de a bőségé abban az értelemben, hogy először terítenek asztalt minden ember számára, aki enni akar annál, és akiknek emberként joguk van ennél az asztalnál ülni, és az összes többi emberrel együtt elfogyasztani a közös étket. – A messiási kort továbbá az jellemzi a próféták szerint, hogy az emberek nemcsak békében, harmóniában élnek önmagukkal és a természettel, konfliktusok nélkül, kapzsiság és féltékenység nélkül, hanem *az élet új értelmet, célt is kap*. Ez pedig nem abban áll, hogy megszerezzük, amire fizikai értelemben szükség van az élethez, hanem mindig megmaradó, de megoldandó feladat: Isten megismerése, ahogy a próféták mondják, amit azonban nem-teológiai módon így fejezhetnénk ki: az embernek az a célja, hogy egészen kifejlessze lelki erőit, életét és értelmét, önmagában legyen a központja, és szabaddá váljon arra, hogy egészen azzá legyen, amivé emberként lehet.

Ez a messiási kor tehát valamiképpen *a paradicsomi állapot visszahozatala*, csakhogy a paradicsomi állapot a történelem kezdete volt, vagy – ha úgy tetszik – az *előtörténet*. A paradicsomi harmónia még az *előtt* uralkodott, hogy az ember másoktól elválasztott egyednek élte meg magát; az emberi fejletlenség, a primitivitás, egy primer, előtörténeti egység harmóniája. A messiási kor visszatérés ehhez a harmóniához, akkor, *ha* – illetve az *után*, hogy az ember egészen megvalósította önmagát a maga történelme során. Tehát Fromm értelmezésében a messiási kor nem a történelem végét jelenti, hanem bizonyos értelemben tulajdonképpen csak *kezdete* az emberi történelemnek, amikor is az ember már legyőzte azt, ami megakadályozta abban, hogy egészen ember legyen.

Fromm meggyőződése szerint a messiási eszme roppant *történelmi termékenységet hozott* az emberiség fejlődésébe, s úgy véli, talán egyetlen más eszme sem befolyásolta olyan mértékben az emberiség fejlődését, mint a messiási eszme. A messiási eszme mélységesen befolyásolta mind a kereszténységet, mind Marx szocializmusát, jóllehet ezek eltérő módon fejezték ki ezt az eszmét, és sok tekintetben el is térnek attól, amit Fromm annak lényegeként mutat be. Igaz, a messiási eszmét ismételten le is rombolták, például a kereszténységben, amelyben azonban sosem halt ki, hanem csíraként mindig eleven maradt. Ugyanez érvényes a szocializmusra, nevezetesen Marx humanista szocializmusára is, amely persze gyorsan és totálisan korrumpálódott az ún. szocialista államok gyakorlatában. Fromm úgy látja, hogy a modern történelmet tulajdonképpen alig lehet elképzelni a messiási eszme óriási befolyása nélkül, és ez akkor válik kézzelfoghatóvá, ha az ember felteszi azt a kérdést, hol és hogyan jut érvényre ez az eszme, illetve hol és hogyan rontják meg.

Ezért állítja Fromm: A próféták ma a lehető legaktuálisabbak! De nemcsak ez okból aktuálisak, hanem azért is, mivel a mi alternatíváink elvben teljesen hasonlóak azokhoz az alternatívákhoz, amelyek a próféták korában uralkodtak. Nekünk is látnunk kell az alternatívákat – és választanunk kell. És ha meg akarunk érteni valamit a próféták aktualitásából, akkor nemcsak kortörténettel kell foglalkoznunk, hanem *olvasnunk is kell* a prófétákat, mert rendkívül sokatmondóak és rendkívül izgalmasak, és sokkal több mondanivalójuk van a mai világról, mint sok napihírnek, amelyek azzal az igénnyel lépnek föl, hogy „aktuálisak” és a jelent képviselik – anélkül, hogy *átlátnák* azt.

g. g. a.

Az ismertetés alapjául szolgáló írás megtalálható a szerző Über die Liebe zum Leben c. könyvében (közr. Hans Jürgen Schultz, dtv, München [3]1987).

Mentsétek meg az alapokat!

Zsidók, keresztények és muszlimok közös reformfeladatai

Tekintettel a három prófétai vallás sürgetően szükséges reformjaira, az a kérdés vetődik fel: Mi maradjon meg a reform során, és miről szabad lemondani? Mind a három vallásban léteznek nagyon élesen hangsúlyozott pozitív és negatív válaszok:

- „Semmit” sem kell megőrizni, mondják a teljesen *szekularizált keresztények*: ők gyakran sem Istenben, sem Isten Fiában nem hisznek, semmibe veszik az egyházat, lemondanak a prédikációról és a szentségekről. Legjobb esetben becsülik a kereszténység kulturális örökségét: a gótikus katedrálisokat, Johann Sebastian Bach zenéjét, az ortodox liturgia dallamait vagy – paradox módon – a pápaság intézményét mint a szervezett rend szavatolóját; hisznek a pápában mint a rend egyik tényezőjében, de nem gondolnak arra, hogy kövessék a pápa által hirdetett szexuális erkölcsöt vagy dogmatikát.
- „Semmit” sem kell megőrizni, mondják azonban a teljesen *szekularizált zsidók* is: ők semmire sem tartják Ábrahám és az ősatyák Istenét, nem hisznek annak ígéreteiben és Izraellel kötött szövetségében, semmibe veszik a zsinagógai imádságokat és rítusokat, és gúnyolódnak az ultraortodoxokon. Vallásilag kiüresedett zsidóságuk helyébe sokszor egy modern pótvallást állítanak: Izrael államot és a Holokausztra hivatkozást. Ez képes szekularizált zsidók számára is zsidó önazonosságot és szolidaritást teremteni, de úgy látszik, hogy nem ritkán az izraeli hadseregnek a megszállott területek palesztinjai elleni brutális akcióit is igazolja.
- „Semmit” sem kell megőrizni, mondják azonban teljesen *szekularizált muszlimok* is: Isten létezésében nem hisznek, a Koránt nem olvassák, számukra Mohamed nem próféta, az iszlám öt oszlopa nem játszik szerepet az életükben, és kereken elvetik a sáriát, az iszlám törvénykezést. Véleményük szerint legjobb esetben a politikai iszlamizmus vagy az arabizmus vagy a nacionalizmus eszközeként lehet hasznát venni az iszlámnak, persze csak vallásilag kiüresedett formájában.

Érthető, hogy erre a „Semmit sem kell megőrizni”-re adott reakcióként felhangzik az ellenkező kiáltás: „Mindent meg kell őrizni!” Minden maradjon úgy, ahogyan van, és állítólag mindig is volt:

- „A katolikus dogmatika nagyszerű épületének egyetlen kövét sem szabad eltávolítani, különben az egész épület inogna meg”, hirdetik a *római integralisták*, s a reformációt és a felvilágosodást egyaránt elvetik mint „a hagyomány elárulását”.
- „A haláka [„szóbeli hagyományként fennmaradt vallási törvények”] egyetlen szavát sem szabad elhanyagolni; minden szava mögött az Úr (Adonáj) akarata áll”, tiltakoznak az *ultraortodox zsidók*.
- „A Korán egyetlen versét sem szabad semmibe venni, mindegyik egyformán közvetlenül Isten szava”, áll ki szilárdan sok *iszlámista muszlim*.

Itt mindenütt konfliktusok vannak előre programozva, nem csupán a három vallás *között*, hanem mindenekelőtt a három vallás *mindegyikén belül*, nevezetesen ott, ahol harcosan vagy agresszíven képviselik ezeket az álláspontokat. A szélsőséges álláspontok gyakran kölcsönösen hergelik egymást.

Szerencsére ezek a szélsőséges álláspontok a legtöbb országban nem a többség véleményét alkotják, hacsak nem kapnak politikai, gazdasági vagy szociális töltést. Országonként és koronként eltérő nagyságban, de tekintélyes számban léteznek olyan zsidók, keresztények és muszlimok, akik – bármennyire közömbösek, restek vagy érdektelenek is vallásukat illetően – semmiképpen sem szeretnének mindenestül lemondani zsidó, keresztény vagy muszlim hitükről és életükről. Másfelől azonban nem készek arra, hogy katolikusként lenyeljenek minden hellenista dogmát és római erkölcsi tant, vagy protestánsként szó szerint vegyék a Biblia minden mondatát, vagy zsidóként mindenben a halákához igazodjanak, vagy pedig muszlimként szigorúan betartsák a sária minden parancsát.

A három ábrahámi vallás mindegyike öt vagy hat korszakos átalakuláson, paradigmaváltáson ment keresztül, s így ugyanahhoz a valláshoz tartozó emberek mindmáig mentális szempontból különböző paradigmákban, különböző kortörténeti konstellációkban élnek, s ezeknek változatlanul fennálló alapfeltételei határozzák meg őket:

- Például a *kereszténységben* még ma is vannak olyan *katolikusok*, akik szellemileg a 13. században élnek, Aquinói Tamás, a középkori pápák és az abszolutista egyházrend korában. Sosem fogjuk megérteni Benedek pápát, Joseph Ratzingert, ha nem látjuk, hogy ő alapjában véve ebben a középkori római katolikus paradigmában él, és ezért a reformációt és a felvilágosodást egyaránt következetesen s persze előkelően, de mindenképp lekicsinylő módon „dehellenizálásként”, hogy ne mondjuk, az igazi kereszténységtől való „elpártolásként” ítéli meg.
- Létezik azonban a *keleti ortodoxiának* is nem egy olyan képviselője, aki szellemileg megmaradt a 4-5. században, s a görög egyházatyákkal és a hellenista zsinatokkal él egy időben, és a liturgia, a teológia és az egyházfegyelem minden továbbfejlesztését elveti.
- És léteznek olyan *pünkösdista protestánsok*, akik változatlan módon megrekedtek a 16. század modernitás előtti konstellációjában, ezért aztán ádáz ellenfelei mindenekelőtt a fejlődéselméletnek és a modern szentírás-magyarázatnak, és a teremtéstörténet szó szerinti magyarázatát megpróbálják még az iskolai biológiaoktatásban is érvényre juttatni.
- De teljesen hasonlóan léteznek olyan *ortodox zsidók* is, akik a középkori zsidóságban látják eszményüket, és még a modern izraeli államot is elvetik. Megfordítva, sok cionista tisztán modern, világias módon néz Izrael államra, egyúttal azonban erőszakkal akarják létrehozni Nagy-Izraelt, az egykori dávidi-salamoni határok között – ami pusztító következményekkel jár a palesztinokkal való békés együttélésre nézve, és azok közül egyesek öngyilkos merényletekhez folyamodnak kétségbeesésükben.
- Hasonlóképpen némely *muszlimok* a nagy arab birodalmat álmodják vissza, és azt kívánják, hogy az arab népek egyesüljenek egyetlen arab nemzetté (pánarabizmus). Mások viszont, például Iránban, nem az arabságban, hanem az iszlámban látják az arab népeket összekötő mozzanatot, és a „pániszlámizmust” részesítik előnyben – a síita iszlám uralma alatt.

Nyilvánvaló: a vallásokon belüli és a vallások közötti konfliktusok egyik fő oka éppen a korábbi vallási paradigmák fennmaradása, tartóssága és versengése, s ez a fő oka a különböző irányzatok és pártok létezésének, a feszültségeknek, vitáknak és háborúknak.

Ezért azt kérdezem: Mi volt Abraham Geiger* idejében, és mi még ma is a központi vitakérdés a vallás reformját illetően? Válaszom: Az, hogy a mindenkori vallás hogyan viszonyul saját *középkorához* (amely legalábbis a kereszténységben és az iszlámban a „nagy korszaknak” számít), és következésképpen hogyan viszonyul a *modern korhoz*, amikor mind a három vallásban úgy látják az emberek, hogy védekezésre kényszerülnek.

- A *kereszténység* – legalábbis a protestantizmusban – a középkor után széles körű paradigmaváltást tudott végrehajtani a modernitás irányába: ez volt a felvilágosodás.
- A *zsidóság* azonban előbb a felvilágosodáson ment keresztül (Moses Mendelssohnnal mint nagy kezdeményezővel az élen), és ehhez kapcsolódva élt át vallási reformációt, legalábbis Németország és az USA reformzsidóságában.
- Az *iszlám* azonban, amely a 12. században elbúcsúztatta a filozófiát és minden új gondolkodást az ortodoxia javára, nem ment keresztül tartós vallási reformáción. Ennélfogva mindmáig különösen súlyos problémái vannak a modernitással, mint például a középkori irányultságú római katolicizmusnak is, amelynek azonban a II. Vatikáni Zsinat segítségével sikerült szóba állnia a reformáció és a modernitás fontos kívánalmaival.

Sok olyan zsidó, keresztény és muszlim, aki igent mond a modern paradigmára, jobban szót ért egymással, mint saját hittestvéreivel, akik más paradigmákban élnek. Fordítva, a középkornak elkötelezett római katolikusok könnyen szövetkeznek a muszlim „középkoriakkal”, például a szexuális erkölcs kérdéseiben (amint ez meg is történt az ENSZ kairói népesedési konferenciáján 1994-ben).

Aki *kiengesztelődést* és békét akar, nem kerülheti meg a kritikus-önkritikus paradigmaelemzést. Csak ily módon lehet megválaszolni olyan kérdéseket, mint a következők: Melyek a kereszténység, a zsidóság és az iszlám történetében az állandó elemek, és melyek a változóak? Hol van folytonosság, és hol van törés, hol van egybehangzás, és hol kívánatos az ellenállás? Megőrizni mindenekelőtt egy vallás *lényegét*, alapját, magvát kell, s ezért az eredetéből fakadó *állandó elemeket*. Nem feltétlenül kell megőrizni mindazt, ami az eredet felől nézve nem lényeges, ami „héj”, nem pedig mag, ami felépítmény, nem alap.

A paradigmaelemzés – tekintettel arra a nagy vallási zűrzavarra, amely éppen a globalizáció korában jelentkezik – így segít hozzá a globális tájékozódáshoz, ami elsősorban a nemzetközi kapcsolatok, a Nyugat és az iszlám viszonyának, s a három ábrahámi vallás, a zsidóság, a kereszténység és az iszlám viszonyának újjáalakítása szempontjából fontos.

A választási lehetőségek világosak: vagy a vallások *versengése*, a kultúrák összeütközése, a nemzetek háborúja – vagy a kultúrák *párbeszéde* és béke a vallások között, a nemzetek közötti béke feltételeként! Tekintettel az egész emberiség halálos fenyegetettségére, a gyűlölet, a bosszú és az ellenségesség új gátjainak felépítése helyett nem kellene-e inkább kőről kőre lebontanunk az előítéletek falait, s a kövekből a párbeszéd hídjait megépítenünk, éppen az iszlámmal összekötő hidakat is?

Hans Küng

Forrás: Publik-Forum, 2009/13

* Abraham Geiger a 19. század elején született német rabbi volt, akit a liberális reformjudaizmus megalapítójaként tartanak számon. Potsdamban tevékenykedett, és Berlinben halt meg 64 éves korában.

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Lopás

Egy délben, amikor Törpeháza főutcáján hazafelé lépegettem az iskolából, elsős vagy másodikos koromban, arra lettem figyelmes, hogy a pajtásaim körülállnak egy kisfiút – törpe volt ő is, mint mindannyian –, és ezt a versikét mondogatják:

„Lala! Lajos! Alajos!
Füled hegye olajos!”

Már hallottam róla, hogy le fog telepedni falunkban egy újabb törpecsalád, könnyű volt hát kitalálnom, hogy a kisfiú, akit nem ösmertem, ehhez a családhoz tartozik. Tudhattam ezt abból is, hogy Lala volt a neve, mert a különleges nevek – Moha, Gyopár, Kuttykurutty – még ma is csak Törpeházán szokásosak. Persze csúfolni valakit, amiért más a neve, mint a mienk, butaság is, rosszaság is. Odasiettem hát Lalához, és kezet nyújtottam neki. Tudtam, hogy akivel én kezet szorítok, azt nem merik csúfolni többé. Rögtön meg is hívtam magunkhoz, és ettől kezdve majdnem minden délután együtt voltunk. Nemcsak a játszás kedvéért voltunk együtt ilyen sűrűn, hanem azért is, mert Lala, noha idősebb volt nálam vagy két esztendővel, tudás dolgában igen gyönge lábon állt. De hiába tanultunk és játszottunk együtt mindennap, pajtásaim nem szerették meg. Azt mondogatták róla, hogy ravasz, és előbb-utóbb magam is abba fogom hagyni a barátkozást vele. És egyszer, már a nyári szünet idején, majdnem igazuk is lett.

Egy napon vásár volt a völgybéli falucskában, és Lala meg én már korán reggel lementünk. Volt akkor vagy hét krajcárnyi megtakarított pénzem, és tudtam, hogy a játéksátrakban ezt danolják az árusok:

„Hét, hét, hét,
minden darab hét!”

Mihelyt leértünk, oda is siettem a legelső játéksátorhoz, és a következő pillanatban már azt is tudtam, hogy semmi értelme tovább keresgélnem. Az árus egy pojácabábut tartott a kezében, a bábu derekán meg-megrántott egy kis karikát, s a pojáca olyankor Csinn!, összecsapta a kezecskéjére erősített cintányért. Az árusítóasztalon vagy húszharminc ugyanolyan pojáca ült. Felemeltem a hozzám legközelebb lévőt, és tüstént úgy megszerettem, mintha már sok-sok éve ismertem volna. És jóformán el sem kellett neveznem, úgy éreztem, már régóta tudom a nevét: Csinncsinn a neve, mi is lehetne más. Lala egy kis játékpisztolyt vásárolt, aztán járni kezdtük a vásárt, nézelődtünk.

A falu végén kötéltáncos csúszkált előre-hátra egy szál kötélen, s mi is leültünk a fűbe a nézők közé. Csinncsinnt kettőnk közé ültettem, és nekitámasztottam egy nagy kőnek, hogy fölfelé nézzen, láthassa ő is a kötéltáncost. S mialatt igazgattam a követ, megpillantottam a fűben egy vadonatúj kereplőt. Körülnéztem, és felmutattam: „Kié ez? Ki vesztette el?” Egy öreg néni tüstént mutogatni kezdett Nógrádverőce felé: „Arra mentek, ni! Egy kékruhás csöppség! Most ment el arra az anyjával!” Felugrottam, futottam, s futtomban visszakiáltottam Lalának: „Vigyázz Csinncsinnre! Tüstént itt vagyok!” De ebből a „tüstént”-ből lett egy félóra is. A kékruhás csöppség már jóval távolabb járt, mint gondoltam, és abban a pillanatban, amikor átadtam neki a kereplőt, zuhogni kezdett a zápor. Tudtuk már reggel óta, hogy esni fog, s meg is kellett ígérnem édesanyámnak, hogy nem ázom meg, beállok valahová. Be is álltam, bár nagyon aggódtam Csinncsinnért, jaj, ha ottfelejtette Lala az esőben! Csak akkor nyugodtam meg, amikor visszatérőben megláttam a követ, és Csinncsinn nem ült ott. A megnyugvást azonban elhamarkodtam. Amikor ugyanis a körhintánál rátaláltam Lalára meg Csinncsinnre, Lala ellökte a kezemet, és így szólt: „Mit akarsz? Ez nem a tied. Ezt most vette nekem egy bácsi.”

Azért volt ez iszonyatos bántalom, mert Lala tudta, hogy tudom, hazudik. Nem is lopás volt ez, inkább rablás, de olyan ravasz rablás, hogy rá sem lehetett bizonyítani a rablóra. Nagy nehezen mégis kinyögtem a kérdést: „De hát akkor... Csinncsinn most hol van?” Lala felém sem fordult, csak megrántotta a vállát, és gúnyosan elmosolyodott: „Mit tudom én! Hát nem vitted magaddal?” Mondani akartam, hogy hiszen visszakiáltottam, vigyázzon rá, de ekkor már jött fölfelé a sírás, legörbült a szám, már nem bírtam beszélni. Fájt a szívem a kedves Csinncsinnért is, de még jobban szenvedtem a megaláztatástól, amelyet Lala követett el rajtam. A körhinta forogni kezdett, de én már csak egy tarkabarka foltot láttam forogni, elöntötte szememet a könny, kibukdácsoltam a vásárból, és néhány perc múlva már az erdei úton vánszorogtam fölfelé. Még sokáig hallottam lentről az árusok danáját:

„Hét, hét, hét,
minden darab hét!”

De most már irtóztam tőle. Amikor végre csönd lett az erdőben, lerogytam a nedves fűbe, és zokogtam, zokogtam...

Egyszerre csak megsimogatta valaki a fejem: „Mi a baj, Moha fiam?” Földigszakáll bácsi állt előttem. Földigszakáll bácsit, amint tudjátok, „a falu nagyapjának” is nevezték. Elmondtam neki, mi történt, de megrázta a fejét: „Nem biztos, hogy ellopta.” Ebben a pillanatban azonban felhangzott az erdő mélyéről a kicsiny cintányér csengése: „Csinn! Csinn! Csinn!” Én meg sietve indulni akartam: „Jön Lala! Látni sem akarom többé!” De Földigszakáll bácsi rám szólt: „Itt maradsz! Meg akarom tudni, hogy csakugyan ellopta-e. Szólj majd valamit Lalához!” „De én nem akarok szólni hozzá soha többé!” Úgy tett, mintha nem is hallotta volna, és újabb utasítást

adott: „Mielőtt továbbmegy, nyújts neki kezet!” „Nem akarok kezet fogni vele többé!” De Földigszakáll bácsi már el is búját a bokrok közé, és ott maradtam az ösvényen, a cintányér pedig, Csinn!, Csinn!, egyre közelebbről csengett. Egyszerre azonban hirtelen elhallgatott. Felpillantottam, megláttam Lalát a fák között, s ahogyan Földigszakáll bácsi kívánta, szóltam hozzá: „Felültél a körhintára?” Lala odalépegetett hozzám, és ezt felelte: „Nem ültem fel. Most pedig már sietek haza ebédelni.” Eszembe jutott Földigszakáll bácsi másik kívánsága is, és kezet nyújtottam neki: „Akkor hát, szervusz!” Kezet fogtunk, és Lala elsietett.

Földigszakáll bácsi meg előjött a bokrok közül, sóhajtott egy nagyot, és így szólt: „Igazad van, Moha, ellopta.” Csodálkoztam: „Miből tetszett megtudni?” „Két dologból is. Amikor észrevett téged, letért az útról a fák közé. Nem akart találkozni veled. És zavarban volt a kézfogáskor is, nem tartja magát méltónak rá, hogy kezet szoríts vele. Rossz a lelkiismerete. De éppen ezért most még segíthetünk rajta. Csak el ne mondd senkinek, hogy lopott, és el ne hagyd!” Most már hevesen tiltakoztam: „El ne hagyjam!? Laláról én többé tudni sem akarok! Ő az oka, hogy többé nem barátkozom vele. Minek lopott?” Földigszakáll bácsi elgondolkozva megismételte szavaimat: „Tudni sem akarsz róla... Ő az oka... Minek lopott... No, jól van, Moha fiam. Ha nem barátkozol vele, nem barátkozol vele. Akkor hát induljunk, kísérj el egy darabon hazafelé!”

Láttam azonban rajta, hogy csak úgy tesz, mintha belenyugodnék elhatározásomba, és erősen töri valamin a fejét. Ezúttal azonban nem kellett semmit sem kifundálnia, mert segítségére jött a véletlen. Az történt ugyanis, hogy szinte alig indultunk el, egyszerre csak keserves mekegést hallottunk a fák közül. Odasiettünk, és egy beszakadt farkasveremre bukkantunk. A verem szélén kétségbeesetten futkosott körbe egy kecskemama, a veremben meg panaszos sírással mekegett belepottyant gidája. Ismertem azokat a kecskéket, s már futni is akartam Törpeházára, hogy értesítsem gazdájukat, bizonyos Kismester bácsit, siessen ide a létrával. Földigszakáll bácsi azonban így szólt: „Ne törődjünk a gidával, Moha! Gondold azt, hogy nem is tudsz róla. Ugyan miért segítenél rajta? Ő az oka, hogy beleesett, minek lépett a verembe?” Tudtam én jól, mire akar tanítani, de még nem adtam be a derekam.

Nemsokára Mályva néni házikója elé értünk, és észrevettük a kerítésen virító nagy fehér papirost. Ez volt ráírva: „Jöjjön be, aki erre jár!” Mályva néni ágyban feküdt, és elnyöszörögte, hogy moccanni sem tud, kiújult a csúza. Értesítsük a rokonait, jöjjön el

valaki ápolni őt, és üzenjenek le az orvosért Nógrádverőcére. Most már igazán vissza akartam sietni a faluba, Földigszakáll bácsi azonban most sem engedett: „Ne törődjünk Mályva nénivel se! Gondold, hogy nem is tudsz róla. Ugyan miért segítenél rajta? Ő az oka, hogy ágynak esett, minek szerzett magának csúzt!?” Most azonban már vitába szálltam vele: „De ezek másfajta esetek, Földigszakáll bácsi! A gida is bajban van, Mályva néni is bajban van, Lala azonban énnekem okozott bajt!” Földigszakáll bácsi bólogatott: „Tudom, Moha fiam! Ellopta a te kedves Csinncsinnedet, és megbántott téged. De milyen icipici baj a te fájdalmad ahhoz a rettentő nagy bajhoz képes, amely Lalát érte! Gondold csak el, tolvaj lett!” Most végre megértettem a tanítást, és már rohantam is. Beszóltam Kismester bácsiékhoz is, Mályva néni rokonaihoz is, hazasietettem, megebédeltem, és futottam Lalához.

Lala persze mogorván és gyanakodva fogadott: „Mit akarsz?” De én nevettem: „Hát mit akarnék? Játszani jöttem.” Vagy fél percig szótlanul bámult rám, látszott rajta, hogy bizonyos volt benne, soha többé nem lépem át a házuk küszöbét. Én azonban szétnéztem, és így szóltam: „Egyedül golyóztál? Kettesben jobb lesz!” Csinncsinnt egyikünk sem említette, és nem is láttam sehol. Estefelé azonban Lala kishúga kikiabált hozzánk az ablakon: „Te Lala..., miért fekszik az a pojáca az ágy alatt?” Lala elvörösödött, és dühösen kiáltotta: „Ne törődj vele, hagyd ott!” Búcsúzáskor még zavartan fogott kezet velem, félrenézett, és látszott rajta, hogy nem érti, miért állok szóba vele akkora bántalom után.

Másnap uzsonnatájt ismét elmentem hozzá: „Vártalak ebéd után. Holnap már te gyere el!” Ekkor jelent meg az arcán a legelső mosolyféle a lopás óta. Még gyöngén, de már reménykedve mosolygott, mint a lábadozó beteg. Át is jött másnap, és már a kézfogása sem volt annyira zavart, már kezdte megérteni, miért barátkozom vele továbbra is. Tudta már, hogy nem mondtam le róla, bízom benne, hogy ha elbukott is, nem marad fekve a sárban, hanem talpra áll.

Ez a talpra állás két hét múlva meg is történt. Azon a napon én voltam őnáluk, s amikor hazamenet már az erdőben jártam, Lala egyszerre csak utánam futott. Megállt előttem, nézett, nézett, most már egyenesen a szemembe, aztán fülig vörösen előhúzta a kabátja alól Csinncsinnt: „Légy szíves, Moha... vidd ezt haza!” Félénken a kezem után nyúlt, de most már úgy szorította meg, mint aki ismét egyenrangú lett velem. Megrázta erősen, és így szólt: „Köszönöm.” Azzal sarkon fordult, s mintha valami óriási tehertől szabadult volna meg, vidáman és nagyokat ugorva szaladt hazafelé. Minden ugráskor összecsapta a tenyerét, és mintha cintányér volna rajta, kiáltotta: „Csinn! Csinn!”

És mintha végszóra jelennék meg valamely színdarabban, éppen ekkor lépegetett hazafelé az úton Földigszakáll bácsi. Meglátta a kezemben Csinncsinnt, tüstént tudta, mi történt, és örvendezve bólogatott: „Jól van, Moha fiam! Kihúztad Lalát a farkasveremből, ápoltad és meggyógyítottad.” Mosolyogtunk egymásra, és hallgattuk a távolodó Lala boldog rikkantásait: „Csinn!... Csinn!... Csinn!”

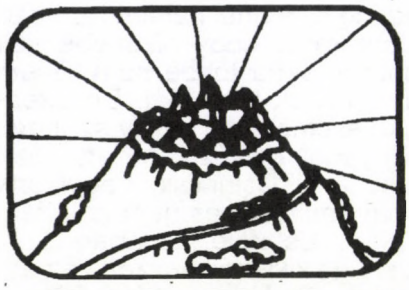

„Egy másik létformában – teljesen”

NÁDI TÜNDÉR

– Nem a nevedet mondom, hanem azt mondom, hogy te nádi tündér vagy, akit én Kokas Klárin keresztül ismertem meg, és csak annyit tudok, hogy nagyon pici baba voltál, amikor beleestél az utolsó gyermekbénulásjárványba.

– Tizennégy hónapos voltam, és nem pont az utolsóba, hanem az utolsók egyikébe.

– Mikor is kaptad meg?

– ’54-ben.

– Vastüdős is voltál?

– Ez csak azért érdekes, mert tudok énekelni is. Tehát hogy nem kaptam sok levegőt, de biztonságosan.

– Amikor megkaptad a betegséget, elment az erőd, tehát az izomerőd. Ezek szerint abból visszajött valami?

– A légzésem, és talán a hólyagom izomműködése.

– Hogy ez érthető legyen, muszáj elmondanom annyit, hogy csak a nyakizmodtól fölfelé működnek az izmaid. Ezen kívül működik a jobb kezednek a... segíts...

– A jobb csuklóm, és a csuklómtól lefelé az ujjaim. Tehát remekül tudom kifelé húzni a kezemet. Azon kívül a jobb karomat, tehát az egész karomat úgy tudom használni, hogy a felkaromnál, a könyökömhöz közel van egy madzag, és azt... a pulóver alatt senki nem látja... azt én harapdálom, avval emelem a kezemet, mint egy darut, aminek a végén ott van a markoló vagy más eszköz. Szóval az ujjaim elég precíz mozdulatokra alkalmasak, tehát tudok hímezni, tudok írni...

– De csak a jobb kezeddel.

– Kizárólag a jobb kezemmel, és tényleg csak a csuklóm mozog, de az egész karomat használom a fogammal... De ha fáj a fogam, akkor béna vagyok, ha ínhüvelygyulladásom van, akkor nem tudok járni.

– Amikor megismertelek, tolószékben voltál, és Kokas Klári valamelyik tanfolyamán...

– ...gyerekcsoportjában...

– ...a gyerekek között voltál. A lányom is abba a gyerekcsoportba járt. És akkor egyszer csak bejöttél a tolószékkel. Megállt a tolószéked, és amikor a gyerekek odamentek hozzád, te csipogtál, ami a gyerekekben teljes elragadtatást keltett. És már semmi problémát nem jelentett, hogy aki jött, az kicsoda és miért jött. Kiderült, hogy ő a nádi tündér. Hát akkor kizárólag csak így csipoghat, mint egy nádi rigó, mást nemigen csinálhat. De azt hozzá kell tennem, hogy ha így rád nézek, akkor körülbelül 25 kilóra saccollak. Nem tudom, hogy ez stimmel-e, vagy nem.

– Nagyjából 22 körül vagyok, de voltam 26 is.

– Tehát tulajdonképpen a tested nem működő izmokkal, nagyon elsorvadt izmokkal...

– Valószínűleg nemigen vannak izmaim.

– Viszont hogy is mondjam csak... te mindemellett bizonyos értelemben teljesen ép maradtál. Ebben megegyezhetünk.

– Szerintem... így van. Egy másik létformában teljesen...

– Na ez az, ez a másik létforma... Te azért vagy a Kokas Klári tanítványai között, mert hihetetlenül szereted a zenét. Azt a zenét szereted, amit a Klári is szeretett, tehát a hiteles zenét, ha szabad ezt így mondanom, ha a hitelesség szót összeköthetem a valódi művészettel. A többit majd elmondod. És azt is tudom, hogy így közlekedve, illetve nem közlekedve, mert a szék közlekedik helyetted...

– Igen, a csipogó szék...

– ...te bejártál a Zeneakadémiára.

– Oda tolókocsival, mert az elektromos kerekes szék nagyon súlyos, a Zeneakadémia meg nem akadálymentes. A mai napig sem.

– Szóval bejártál a Zeneakadémiára, zenetörténetet hallgatni. Azt is tudom, hogy mindent elérsz, amit el akarsz érni, most a távolságot értem ezen. Többnyire vagy templom, vagy zene...

– De Óbudára is kitalálok.

– Édesanyádhoz. És...

– Ennyi.

– Szóval végül eljutsz valahogy a legfontosabb, számodra legfontosabb dolgokhoz. Tehát olyan életmódot alakítottál ki, hogy olyan helyek legyenek számodra a legfontosabbak, ahova el is tudsz menni a kocsival.

– De ez nem volt szempont, amikor valami fontos lett nekem. Számomra a zene sokkal előbb lett fontos, mint hogy el tudtam volna menni. És ez az a valami, amiről én nagyon-nagyon hosszú ideig azt hittem, hogy ez a célom. Most már tudom, hogy a zene csak eszköz. A cél pedig... A Főnökömnek szoktam mondani, mert nem szeretném lejáratni azt a szót, hogy Isten. Sokan használják, nem gondolnak bele... Szóval én egyszerűen csak a Főnökömnek nevezem, és aki ismer, azt tudja, kire gondolok. Nem az ószövetségi babonás tiltás görcsölteti belém, hogy ezt mondjam. Nekem a Teremtő nem választék, nem divat, hanem élettársam, vagy nem tudom, hogy mondjam.

– Teljesen jó, ahogy mondod.

– Nem mondom, hogy mindig tetszése szerint élek, de mindig forgatom a szívemben, hogy mit mondana erről, mit szólna hozzá. Ha kérdés, kétség, bizonytalanság van bennem, örülök vagy nem örülök egy jelenségnek, rögtön keresem Őt, a szívemben pörgetem a Bibliát, és nem magyarázom bele az Igébe, hogy erről Ő mit mond. Mostanában – nem tudom, mióta tart, lehet, hogy emberemlékezet óta – nagyon szenvedek, hogy a világ ilyen mértékvesztett. Összecserélik a célt az eszközzel, az embert az Istennel. Most nem beszélnék erről többet, ha még előjön, előjön, ha nem, hát annál jobb.

– Mindenesetre amikor megtudtam, hogy téged nádi tündérnek hívnak, akkor arra gondoltam, hogy te a nádi tündérséggel tulajdonképpen elszálltál a mese irányába. Ez sajnos összefügg azzal, hogy ez a világ elég nehezen élhető annak, aki nem e világból való. Elnézést, de ez jutott eszembe...

– Ez a szó benne van a kedvenc könyvemben...

– *És arra gondoltam, hogy a nádi tündérség egyszerre jelenti a mesék világát, a zene világát és a gyerekek világát.*

– Gyerekek! Gyerekek neveztek el nádi tündérnek... Élek, ahogy élek, nem röstellem a létformámat, de nem is hivalkodom vele. Élek. Ez adatott, ebben vagyok boldog.

– *Csak néhány szót mondj a létformádról!*

– Hát... megpróbálok tárgyilagos lenni. Négy végtag-, törzs- és kigyógyult légzésbénult vagyok. Vastüdős voltam. Ettől még nem kéne ilyen kicsinek lennem. Kegyelem. Mert nem biztos, hogy ötven kilót is tudnék mozgatni az ágyon, hogy elbírna a gerincem, ha ülni akarnék, és persze sokkal nagyobb terhet jelenthetnék a segítőimnek. A létformám az, hogy ha egy lépcsős helyre kell mennem, akkor kézben föl tudnak vinni. Nem tudom, olyan hét-nyolc éves gyerek súlya lehet, talán.

– *Igen, körülbelül.*

– Hálás vagyok érte. Mivel már közelebb vagyok a hatvanhoz, mint az ötvenhez, valószínűleg nem növekszik az erőm, hanem csökken. Elektromos kerekes székkel bárhova el tudok menni, ahol akadálymentes a környezet, ha pedig olyan helyre kell mennem, amely nem akadálymentes, elvisznek tolókocsival. Nagyon szeretek egyedül közlekedni. Nem azért, mert nem szívesen kérek segítséget, hiszen nálam napi rutin, hogy segítséget kell kérnem.

Mert itt van például ez a Combino, ami tényleg fantasztikus ajándék, csak elszámolták. Ha öt centivel magasabb lenne a járdasziget, akkor nem kéne mindig valakit megkérnem, hogy legyen szíves, fogja meg a kocsit. Semmit nem kell csinálni, csak ha fölugratok, megbillen a kocsi, és a kezem, amelyben nincs erő, leesik a *joystick*ról, amit én jobb szeretek botkormánynak hívni. És akkor ott ég és föld között félig hanyatt fekve... ha elindulna a villamos... Ha nem billenek meg, akkor a kezem rajta marad a botkormányon, fölmegyek, beparkolok a helyemre, és minden rendben van. Ezt az esetek többségében még közepes tömegben is meg tudom csinálni. Ura vagyok a mozdulataimnak. Ez is kegyelem.

A létformám... Húsz-egynéhány évvel ezelőtt mérhetetlenül szerettem volna apáca lenni. Nem voltam még megkeresztelve sem, de nem ez a lényeg. Megkérdeztem egy zeneakadémista barátomat, feltétlenül fontos-e, hogy az ember milyen ruhában szolgálja Istent, vagy az a lényeg, hogy szolgálja Istent. Ő értette, hogy mit kérdezek, és azt felelte: Ha Jézusnak fontos volt, hogy megkeresztelkedjen, akkor ezt egy ember nem is kérdezheti. Attól kezdve kerestem a lehetőséget, hogy megkeresztelkedjem, de nem találtam; később a lehetőség talált rám...

Tehát még nem voltam megkeresztelkedve, de szerettem volna anyáca lenni. Tudtam, hogy ezt nem az Isten szeretné, hanem én szeretnék ebből a zajos, hivalkodó, nem is tudom milyen világból egy olyan csapatba, környezetbe, társak közé kerülni, akiknek ugyanaz a fontos, akik ugyanazt a nyelvet beszélik. És vártam vele. Közben kerestem a lehetőséget, de vártam. És folyamatosan kérdeztem a Főnökömet. És akkor egyszer a János 17,15-tel válaszolt: „Nem azt kérem, hogy vedd ki őket e világból, hanem hogy őrizd meg őket a gonosztól." Tudtam, hogy ez nekem szól. Ez volt a megnyugvásom, mert tudtam, hogy az apácaságot nem Ő akarja, csak én.

Aztán tovább éltem az életemet az elektromos kerekes székkel. Akkor még elöl nagy kerekeim voltak, és „gyalog" jártam a városban, mert tudtam járdázni... Egyszer jövök át a Deák tér felől, az intézet felé, a Lánchídon. Nekem szokott féktelen jó kedvem lenni. Ilyenkor harsogva tudok énekelni, de csak az utcán, ahol elnyomja az utcazaj, senki nem hallja a Főnökön kívül. Aztán meg hát magamnak énekelek, de Előtte nem röstellem. Az ágyon már nem szívesen, gipszkarton falak... A Lutheránia előtt szívesen énekelnék, de az esti 1/2 8-as próbákkal nem tudok mit kezdeni. Nem kívánhatom, hogy hozzám igazítsák a világot. Nem is kívánom...

És akkor egyszerre csak megértettem, hogy miért kell nekem a világban lennem. Megpróbálom megfogalmazni; ha megadja a kegyelmet, sikerülni fog. Nem tudok nagyobb istenbizonyítékot annál, hogy egy életképtelen, húszkilós, négy végtagjára béna ember szemmel láthatóan felhőtlenül boldog tud lenni, erőt kap hozzá és az élethez. Ez nem a test és vér ereje. Pál apostol volt még ilyen kicsi a Biblia tanúbizonysága szerint, tele tövisekkel, rövidlátó, ilyen bajú, olyan bajú, mit tudom én, mi baja volt. És volt ereje, biztosan nem az övé. Ő mondja is, hogy „élek én, de nem én élek, hanem a Krisztus él bennem" Azt mondja, hogy „mindenre van erőm a Krisztusban..."

Szóval azt hiszem, hogy az életerő tanúbizonysága arról is szól, hogy Isten szeretete nem személyválogató. Akárkit tud használni. Volt egy úti élményem... Egy gyönyörű májusi reggelen hihetetlenül felhőtlen derűvel mentem át a Margit-hídon. Megláttam a madarakat. És rájöttem, hogy a madarak igencsak lenézik az embereket. Szerencsétlen nyomorékok, hát nem tudnak repülni! S rájöttem, hogy ennek a madárnak abszolút nem számít, hogy én, vagy az a másik, a kutyasétáltató. Ahol Isten van, ott nincs különbség.

És egy másik, ez nem úti élmény. Deák téri templom, az 57-es énekünk, *Áldjad én lelkem az Urat*... A harmadik versszaka úgy szól, hogy „Áldjad Őt, mert keze csodásan alkotott téged, utadon elkísér, Tőle van testi épséged..." Elhallgattam, mert nem szabad hazudni. Én nagyon tudok énekelni, nem úgy értem, hogy jó hangom van, hanem amikor éneklek, akkor teljesen benne vagyok abban, amit éneklek. És elhallgattam, mert még az utcán sem, meg az ágyon sem hazudok, hát még a templomban... De akkor rájöttem arra, hogy nálam jogosabban senki nem énekelheti ezt. Úgy szól tovább, hogy „Sok baj között pajzsod volt ő, és őriződ, Szárnyával takarva védett..." Vajon ott a templomban hányan tudták, hogy Isten segítsége nélkül nem értek volna oda? Hogy egy ilyen roncs is képes örülni és jelen lenni... És hogy nem kaptam defektet, és hogy a zebrán nem ütöttek el, és hogy megérkeztem. De autóval is lehet defektet kapni, és elüthetik a zebrán a kétlábúakat is. Vajon hányan gondolnak bele, hogy kegyelem, hogy ott lehetnek, ahol éppen vannak? Hogy tulajdonképpen mi az a testi épség? Igazából minél közelebb vagyunk valamihez, annál inkább látjuk a szeplőit, a hibáit. Abból a magasságból, ahol egy galamb van, már nem látszik...

*

A nádi tündért kezdtük el mesélni, hogy honnan kaptam ezt a nevet, és hogy miért kedves nekem. A gyerekektől. A gyerek szintén fontosabb nekem a zenénél. Nem tudom, hogyan kaptam a zenét, tényleg nem tudom, mert ha belegondolok, hogy mi minden fontos nekem, a zene jó esetben csak dobogós. Egyébként a zene

is, és a gyerek is istenbizonyíték. Pilinszky Bachról mondja, de nekem Pilinszky is istenbizonyíték... A gyerek elfogad, és odajön, és valószínűleg pont úgy lát, mint egy madár, vagy mint Isten, mármint hogy engem. Szóval nem a púpomat látja, vagy ha igen, akkor abban azt látja, hogy ott vannak a szárnyak. Tehát valami mást lát, nem azt, ami nekem fizikailag fáj, hanem azt, amin túl tudok lépni, amikor zeneközelben vagyok, gyerekközelben vagyok, Isten-közelben vagyok, szóval mindig. Mert lehet, hogy nem szól a zene, és nincs ott gyerek, de Isten mindenhol jelen van.

Szóval ott voltam egy nagyon régi tolókocsival, már mindene hiányzott, az oldala, a csavarnak csak a lukja volt meg... A kocsi pont olyan roncs volt, mint én, úgyhogy összeillettünk. Rettenetesen feszült voltam a kameráktól. Klári néni az alkalmakra mindig természeti holmikat hozott, nádat, mohát, követ, ezek voltak ott akkor kéznél. És akkor egy leányka elkezdte nádakkal körültűzdelni a kocsit, én pedig egyre oldódtam, hogy hát most már a nádak lassan elfednek a kameráktól, marad a leányka. És egyre oldódtam... A kocsim bal oldala még valamelyest egyben volt, ha jól emlékszem. Oda mohát tett, és bele egy követ. És azt mondta: „Ez pedig a tojás a nádi rigó fészkében.” Most már nem tudom, elhittem-e a kőről, hogy tojás, de azt betonbiztosan tudtam, hogy ennek a kislánynak tojás, tehát nekem is az, és a gondjaimra bízta, míg ő – talán mint nádi rigómama – elment, hogy ételt hozzon a fiókájának. Éppen csipogtam a tojásnak, amikor visszajött, és azt mondta: „De szép vagy! Olyan vagy, mint egy nádi tündér.” Így lettem nádi tündér. Azóta is vannak olyan ismerőseim, akik nem is ismernek más néven. Szeretem ezt a nevet, mert gyerektől kaptam, és szerintem, akik így hívnak, azoknak ez a lényem az igazi.

A nádi tündér a kutyusával – amikor még kislány volt

– Mit gondolsz az életed központjáról? Egyszer azt jegyeztem föl, hogy te a zenében élsz, vagy a zene él benned, de azóta az az érzésem, hogy ez szétválaszthatatlan.

– Megint a Könyvem jut eszembe... hát az is egy egység. Most nem arra gondolok, hogy háromezer év alatt írták, vagy nem tudom, mennyi alatt, és az első és az utolsó oldala egybecseng. „Lőn világosság, mielőtt lett volna Nap és Hold...” – a végén meg ott van, hogy nem lesz szükség Napra, Holdra, mert az Isten dicsősége világosítja meg (Jelenések utolsó fejezete). De nem erre az egységre gondolok, hanem az Atya, Fiú, Szentlélek egységére. Arra, hogy valaki egyszerre édesanya, aki valakinek a gyereke, valakinek a nagymamája, valakinek a munkatársa, valakinek... és ugyanaz az egy ember.

A zenével való kapcsolatom nagyon furcsa dolog, mert a zenénél jobban csak a csöndet szeretem. Szerintem a legszebb zenék a csöndről szólnak. Azért nem tudom megismerni a dzsesszt, mert nekem sok, a hangzása sok. Ugyanakkor mégis vannak 'hangos' zenék, amiket szeretek. Nem tudom megfogni, szóval nem értem magamat. De nem is nekem kell érteni magamat, hanem a Főnöknek.

– Egyszerre találkoztál-e Istennel és a zenével?

– Nem. A zenével sokkal előbb. A szüleimnek volt mindenféle zenéjük, nagy orsós magnón meg nagy fekete lemezeken. Nekem az első emlékeim között zenék vannak. És tulajdonképpen azt hiszem, a zenében az otthonomat szerettem meg. Azt a békés otthont, amely nagyon ritkán adatott meg, mert sokat voltam kórházban; azt a békés otthont, amely nekem még a... bocsánat... a szüleim válása előtti otthonom volt. Az nekem hihetetlenül nagy seb. Begyógyult seb, megszentült seb, olyan, mint Krisztus sebei, amelyek a megváltásról szólnak.

Ha lehet, most mégis elmondanám azt, amivel vártalak. Mondtam, hogy elsősorban nem a felvetett témáidról szeretnék beszélni. Hanem arról, hogy mögöttünk van egy Nagyhét. És bűnök, és... Sose fogalmaztam még ki magamból, pedig mondom, már igen öreg vagyok. És amióta emlékszem, hogy ilyen állapotban vagyok, nincs bajom az állapotommal, Isten a tanúm rá, hogy nincs. Szeretek kerekes székben járni, mert a nagyobb kutyákkal és a kisebb gyerekekkel egy magasságban vagyok. És ez kegyelem, hogy szemtől szembe tudunk találkozni... Nincs olyan utam, hogy ne kapnék egy-egy olyan pillantást, amelytől gazdagabban térek vissza. Nincs bajom a helyzetemmel. Derülni is tudok sok mindenen, ezzel sincs baj.

De amikor kezdtem tudni, hogy más vagyok, mint a többi gyerek, attól fogva tudtam, hogy teher vagyok a szüleimnek. Akkor még csak a szüleimre gondoltam, nem arra, hogy Uram bocsá', majd terhe leszek a társadalomnak, meg eltartottja a világnak... Ez a világ most elég jól tudatosította bennem (bennünk). De nem erről szeretnék beszélni... Hanem hogy a szüleim...

Nem követtem el semmi rosszat tizennégy hónaposan, mégis megtörtént valami, aminek én vagyok az oka. Hogy a szüleim aggódtak, reménykedtek, csalódtak, hiába fáradoztak, tehát mérhetetlen sok törekvésük, reménységük kárba veszett. Mérhetetlen fájdalmuknak vagyok oka; nem követtem el semmit, de oka vagyok. Amikor felnőttként találkoztam az eredendő bűn tanával, nagyon könnyen megértettem, hogy nem kell ahhoz semmit elkövetni, hogy az ember oka legyen dolgoknak. A bűnök nagy része csak úgy megtörténik az emberrel. Nem kell vele semmit csinálni, de tudni kell,

nem kell tagadni. Mert akkor nem lehet rendbe tenni. De rendbe kell tenni.

Átértékelődött bennem a dolog, és igyekszem úgy élni, hogy a szüleim tudják: boldog gyerekük van, akinek teljes az élete. Nem mondom, hogy teljes értékű, mert nem tudom, az mit jelent. De tudom, hogy az épkézláb emberek közül nagyon kevesen tudnak ennyire összhangban élni azzal, ami számukra adott. Jó dolgom van, még azt is megengedhetem magamnak, hogy boldog legyek.

Aztán persze amikor az ember felnő, olyan bűnei is lesznek, amiket ő követ el. De rosszul mondom, ha úgy mondom, hogy már megszoktam. Mégis, ha keményebben szólok, vagy ha félreértés van, nem tudok addig nyugodni, míg nem rendezem. Lehet, hogy nem én követtem el, de megtörtént, és ez nem jó. Nem azért, hogy Isten ne haragudjon, hanem nekem nem jó, hogy a másiknak nem jó. Szóval azt hiszem, ilyesmit jelenthet az, hogy „maradjatok meg az én szeretetemben”. Nem vagyok hajlítható, de az igaz, hogy mindent próbálok megérteni és elfogadni. Tehát mielőtt én odamondok, azért valószínűleg végiggondoltam…

Nem tudom, hogy jutottam ide a bűntől. Szóval azt szerettem volna elmondani, hogy a Nagyhéten meg tudtam fogalmazni: talán ezért értem azt, amivel sokan nem tudnak megbarátkozni: mi az, hogy bűnös, vagy eredendő bűn. „Nem öltem, nem loptam, nem csaltam…” De nem ezen a szinten kezdődik a dolog. Ez már köztörvényes ügy. Isten nem erre gondol. Jézus is azt mondja, hogy nem is kell elkövetned, ha gondolatban már megtetted. De még csak nem is erre gondolok… Szóval ezek nagyon rezdülés szintű dolgok...

– Azt kérdeztem, hogy egyszerre találkoztál-e Istennel és a zenével?

– Nem, a zenével a szüleim által. A szüleim nem hívők. Nem hívők, de ők is Isten bizonyítéka. Elgondolkodtam azon, hogy több olyan gyereket ismertem, akiket eldobtak. Elgondolkodtam, mi az, hogy szeretet, hogy ők nem tesznek engem állami intézetbe, hanem gondoznak, szeretnek, hazavisznek, van otthonom, vannak szüleim. Miközben épkézláb, gyönyörű gyerekeket gyermekotthonba raknak. Igazából tehát a szeretetben benne van Isten. Bocsánat, ha igehelyekkel dobálózom, de ezek fontos helyek. Első János-levél, 4,8. „Az Isten szeretet.” Nem azt akarom mondani, hogy minden szeretet… mert a szeretet szót nagyon lejáratták. Bocsánatot kérek azért, amit mondani fogok, de iszonyodom ettől a szótól. Tehát szeretném, ha azt értenéd rajta, amit a Bibliából alapján én érteni vélek. Nem az érzelmi szeretetet, amely lehet ingadozó, önző: szeretlek, mert az enyém vagy, szeretlek, mert tetszel nekem, szeretlek, mert családi pótlékot kapok utánad, szeretlek, nem is tudom, miért, szeretlek, mert büszke lehetek rád, szeretlek, mert ha nem… És szerintem a szeretet is egy bumeráng: ha jól dobom el, előbb-utóbb visszajön. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy azért szeretek, hogy viszontszeressenek, de ez törvény. Ez a világ elég rövid távon gondolkodik. Hihetetlenül rövidlátó ez a világ. Félelmetes… Most képzeld el akkor a Könyv első és utolsó oldala közti pár ezer évet.

*

Azt szeretném még elmondani, hogy vannak olyan események, amikor kint van a videómédium. Én nagyon neheztelek erre, és egyszer el is jöttem a szünetben, mert nagyon úgy éreztem, hogy belemásznak az emberekbe, és dühített. Nagyon dühített, mert az embernek van istenkapcsolata, van Bach-kapcsolata, van egy zene… szeretne ráhagyatkozni arra, amit hall, arra, akiért ott van. Ne tessék meglesni az én lelkemet! Nagyon dühös voltam, de nem ez a dolog lényege. Hogy mi az? Két nappal korábban volt egy szóló zongoraest, áramszünet lett, és csak az oltár előtti gyertyák világítottak. Elment az áram, és a zene zökkenés nélkül szólt tovább. Szerintem a zongorista észre se vette. És nekem hihetetlenül jólesett, mert végre teljesen elengedhettem magam.

Szóval, amikor bementem arra a hangversenyre, amelyiken videóztak, szakadt az eső. Aznap már másodszor voltam ott, mert reggelenként sokszor elmegyek az istentiszteletre. Nekem fontos az istentisztelet, tehát hogyha ilyen alkalom van, akkor este többnyire már másodjára megyek. Szeretek utazni, bár kétségtelen, hogy fárasztó… nem fárasztó, nehéz. Rá kell készülni. Aznap az ember nem iszik… Ha nem iszik, próbál olyat enni, ami után nem lesz szomjas…

– Vizet nem iszik?

– Semmi folyadékot, mert… Az ember egy közlekedőedény, én szó szerint közlekedem, miközben edény vagyok. Remélem, hogy a Szentléleknek is edénye vagyok, de annak nincs köze az iváshoz. Azaz hogy az Úrvacsorához van, rendben. Minden mindennel összefügg, ez így van… Tehát elmentem a szakadó esőben, és nagyon fel voltam háborodva, ezért kijöttem. És mit ad Isten, kijövök, eláll az eső, és ahogy jövök át a Lánchídon, szivárvány. És valahogy mélységesen meghatódtam, és akkor kezdtem el gondolkodni, hogy a fényt Isten sem szereti. Mindenhol világosságról beszél. A Teremtéskor is: „lőn világosság”, nem fény. És Jézus is a világ világossága, és „ti vagytok a világ világossága”…

Akkor megint kezdtem gondolatban pörgetni a Bibliát, hogy amikor viszont Pál apostolt nagy *fényesség* vette körül, akkor megvakult. És azon kezdtem gondolkodni, hogy vajon az eredeti könyvekben, tehát a héber Ószövetségben és a görög Újszövetségben van-e különbség a fény és a világosság között, vagy ez a magyar nyelv külön ajándéka, amellyel Károli ajándékozott meg minket. Mert a fény ellentéte a világosságnak. A világosság látóvá-láthatóvá tesz, a fény pedig káprázttat, elvakít. Szinonimaként használják, de ellentétek. Nem tudom, hogy ezt a Főnököm is így gondolja-e, mert én nem ismerem eredetiben a Könyvet. De Őt kérdeztem, és nékem valahogy ezt válaszolta. Szóval mire beértem az intézetbe, már megnyugodtam abban, hogy jó úton járok. Lehet, hogy tévút, de jó út ez az út. Tehát sosincs unalmas utam. Akkor vagyok a legkevésbé egyedül, amikor egyedül vagyok. Mindig van min rágódnom.

Tehát előbb volt a zene, mint Isten, de a zene vezetett hozzá. Mert a szüleimnek elég kevés Bach-zenéjük volt, aztán én már felnőttebb fejjel, tizen-huszonéves koromban találkoztam először Bachhal. Én tudom, hogy az emberben mindig ott motoszkál az Isten, mert úgy vagyunk összerakva…

Most megszületett az ötödik gyerek a családban, szóval ötszörös nagynéni lettem. Valahányszor egy pocakos tündért látok velem szembe jönni, rádöbbenek, hogy micsoda hihetetlen szeretettel van ez az egész kitalálva. Hogy nem tudod, melyik az a megszentelt pillanat, amikor megajándékozottá válsz, és utána kapsz időt, hogy hozzászokj, hogy anya vagy. És hogy közben hány helyen történhetne baleset… Szóval hogy ez az egész milyen kegyelem. És semmi különös nem történt,

semmi; ez csak az élet. Nem is tudjuk megbecsülni. Elvetetjük, eldobjuk. Semmire nem vigyázunk, és semmire nem tudunk rácsodálkozni, és semminek nem tudunk örülni. És olyan szegények vagyunk. „Azt mondod, mindenem megvan, megelégedtem, és nem tudod, hogy szegény és nyomorult vagy" (Jelenések könyve). És hogyha az ember ezen a szemüvegen keresztül nézi a világot, egyre időszerűbb Isten és a Könyve. Nem azért, mert ilyen fatalista vagyok, és a világ végét várom, hanem mert így van. Egyébként is nem a végét, hanem a kezdetét várom. De mindegy. És addig is itt vagyok. De hát nincs egyik a másik nélkül.

*

– Visszatérve egy utalásodra, azt kérdezném még, hogy körülbelül milyen magasságból látod a világot, akár centiméterben, akár hasonlatban kifejezve.

– Centimétert nem tudok mondani. Már többször gondolkodtam rajta. Részben azon is múlik, hogy melyik kocsimban ülök. Mert nekem olyan jó dolgom van, hogy ahányféle templomba járok, annyiféle kocsim van. Az akadálymentes templomot beveszem az elektromos kocsival. Lépcsős templomba tolókocsival megyek. Nem tudom, az elektromos kocsiban hány centi vagyok, de békésen egymás szemébe tudunk nézni 4-6 éves korú gyerekekkel, vagy felnőtt vizslákkal. Szóval olyan jó. Olyan igazi. Múltkor megyek szintén az Andrássy úton, ez a Nagyhét volt, és mindennap bementem a Deák térre, az első három napon áhítatok voltak. Aztán Nagycsütörtök, Nagypénteken mozgássérült-passió, Nagyszombaton János-passió, szóval mindennap úton voltam. Megyek szépen, egyszer csak hallok a hátam mögött egy négyéves forma gyerekhangot: „De kicsi bácsi"... Nem mertem megfordulni, hogy az anyukája zavarba ne jöjjön, de úgy szerettem volna látni ezt a tündért. Hát ilyenek vannak.

– Mi a túlnyomó tapasztalatod? Az, hogy segítenek az emberek, vagy hogy nem?

– Néha szinte annyira segítenek, hogy az már árt. De akkor is hagyom, mert jólesik... több minden esik jól. Az egyik, hogy neki fontos, hogy segítsen. A másik az, hogy nem akarom visszautasítani. Olykor nagyon nehéz tud lenni egy-egy segítség. Az a jó, ha akkor segítenek, amikor szükségem van rá, vagyis ha meghallják, hogy kérnék valamit. De kéretlenül is elfogadom.

– Az, aki segít neked, nem tudhatja, hogy mikor hátráltat, mikor nem.

– Igen, és ezért fogadom el, mert nem szeretném visszautasítani, mert jólesik, hogy észreveszik, hogy tehetnek valamit. És hogy megvan a szándék... Néha még pénzt is akarnak adni. Szóval többnyire megpróbálom úgy nem elfogadni, hogy az ne legyen bunkóság. Például a minap egy cigánygyerek ágyneműt árult. Meglátott engem, fogadjam már el tőle. Mondom, nézzen rám, énnekem annyira kicsi ágyam van, én nem tudok mit kezdeni egy felnőtt ágyneművel. Megértette, valószínűleg nem bántottam meg avval, hogy nem fogadtam el. Tehát ilyenek is vannak, és mindig remélem, megkapom a kegyelmet, hogy úgy tudjak válaszolni, hogy az ne legyen bántó, sértő, és ugyanakkor mégis megússzam a megajándékozottság élményét... Virágot is akarnak adni, tényleg kedves, néha már majdnem elfogadom, de akkor mondom, hogy nem tudok én úgy vezetni, hogy fogom a virágot. Nagyon kedves, és köszönöm, de nem. Volt, hogy gyufát kértek tőlem. És bár én nagyon haragszom a cigarettára, mondtam, ha megvár, hozok, mert én nem dohányzom. Elmentem, és vettem. Hajléktalan volt az illető. Ott a Párizsi utcában, a posta mellett, egy beugróban lakott. Mindig köszöntem néki, miközben csak úgy elhaladtam, próbáltam nagyon oda se nézni, meg csak úgy köszönni, hogy ha nem akarja, ne vegye észre. De gyanítom, nekik nehezebb, mint nekem. Meg adnék is, de röstellem. Hogy jövök én ahhoz?

Szóval úti élmények... Vicceset fogok mondani, de nagyon ciki volt, leizzadtam télvíz idején. Esti alkalomról jöttem vissza, a Deák térről, és a Nyugatinál fölszállt egy nagyon érdekes fazon. Felülről bőrdzsekinek tűnő valami, alul egy szakadt farmer, a kezében egy üvöltő rádió. De valami... hát számomra nem kívánatos zenét üvöltött. És odaparkolt, ahol én álltam a villamoson, az én helyemre. És miközben az egyik kezében üvöltött az a valami, amit nem tudom, minek nevezzek, a másik kezét a lábam fölé helyezte, és mormogott valamit. Na mondom, most ő gyógyítani akar, és azt gondoltam magamban, ne kínlódj velem, mert nálam nem ott van a hiba forrása. De nem mondtam semmit, hanem próbáltam nem nagyon zavarban lenni, és próbáltam elviselni a rádióját meg a gyógyítást, meg mindent együtt. Baromi ciki volt, hogy finoman fejezzem ki magam. Aztán fölszállt egy hölgy, szőke hölgy, de nem belülről fakadó szőkesége volt neki, hanem Istentől kapott. Két, kicsinek mondható gyerekkel volt, tíz év körüli kislányok voltak. Megálltak a hozzám viszonylag közel lévő, túloldali ajtónál, ahonnan rálátásuk volt erre az egész jelenetre. Az ürge meg csak morgott elég hangosan, idegen nyelven. Tudtam, hogy jó szándékú, de valami hihetetlenül necces volt. Közönséges volt, ezt mondanom sem kell. Én meg ki voltam szolgáltatva a közönségnek, meg a nyelveken szólásnak, meg a gyógyításnak, meg a zenének... mindennek. Ott izzadtam, de hát nem baj. Egyszer csak az történt, hogy a kisgyerekes hölgy rászólt az ürgére, hogy kapcsolja ki a rádiót, mert nem mindenki akarja ezt hallgatni, és különben is ne zaklasson engem, mert én onnan nem tudok elmenni.

Na, ez a jól öltözött ürge kikapcsolta a rádiót, elvette a kezét a lábamról, és egyszer csak azt mondta: „Na, milyen csönd lett! Talán senki nem tud itt spanyolul?" Vagy tényleg senki nem tudott spanyolul, vagy az ürge nem spanyolul beszélt. Szóval én azt hittem, nyelveken szólt. Hogy spanyol nyelven szólt, vagy sem, nem tudom. És nagyon haragudott a nőre, mondván, hogy majd ha egyszer a Mennyországban számon kérik tőle, hogy miért nem gyógyíthatott meg engem, akkor el fogja mondani, hogy azért, mert ez a hölgy nem engedte.

Szóval vannak olyan helyzetek, amikor nem tudom, hogyan kéne okosan viselkedni; mert az első pillanattól tudtam, hogy ő gyógyítani akar, de azt is tudtam, hogy nem szakavatottan, szóval nem Jézus adta neki a látást, mert akkor tudná, hogy nem ott van a bajom, hanem a lábam bénasága csak következménye az eredeti bajnak. Nem tudom, Jézus hogyan tudná megcsinálni. Tudom, hogy Ő tudná. Az, aki csak a kocsit látja, nem fog tudni meggyógyítani. Csak a kocsit látják, és nem tudják, hogy miről van szó. Tehát mondom, attól kezdve, hogy elkerülnek, ha segítséget kérek, egészen a gyógyításig, a világon mindenbe belekeveredem...

Lejegyezte: Marton Dévényi Éva

Forrás: Fordulópont, 48. szám (www.forduloponthu). Az érintettek jóváhagyásával rövidített változat.

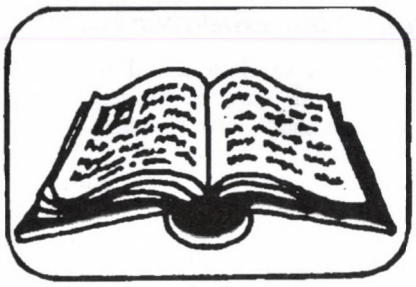

BIBLIA

A februári elmélkedéseket a bányai közösség (sorrendben: Dombi Zsuzsa, Borbásné Jónás Ágnes, Tölösi Magdolna és Dombi János), a márciusiakat Király Ignácz (Érd) készítette.

Február 6. — Évközi 5. vasárnap — Mt 5,13–16 — Só és fény

Ezek az igék nem parancsok, mert akkor felszólító módban lennének, nem ígéretek, mert akkor mindkét kijelentés jövő idejű lenne. Tehát tényekről van szó: akik Jézus követőjévé válnak, azokra vonatkozó tényekről.

Ha nem parancs, akkor nem is feladat. Hatás. A Jézus parancsait teljesítő emberek hatása a környezetükre. A szerető emberek hatása a környezetükre, amit Jézus a sónál földnek, a fénynél világnak nevez.

Miért nem csak só? Miért nem csak fény? Nem ugyanaz a két dolog használhatósága.

A só élvezhetővé teszi az étkezést. Az étkezést, ami az egyik legfontosabb, ha nem a legfontosabb szükségletünk.

A szeretet cselekedetei nélkül tehát élhetetlen a földön az élet. Örömtelen. Jó érzés nélküli. Nem a földi életünkön túlmutató dolgok ezek, hanem nagyon is ide korlátozott szükségünk, mindenkinek szüksége. Ahhoz, hogy boldogok legyünk, szükséges szeretnünk, de ahhoz, hogy éljünk a földön, és az életünket élvezni is tudjuk, itt és most kell, hogy szeressenek.

A fény láthatóvá teszi a körülöttünk levő helyet: merre kell menni, mi van az utunkban, mi lóg a fejük felett. Ebben az esetben Jézus tanításának a kimondása, továbbítása az, ami a fényességet, bevilágítást elvégzi mindazokban, akik azt hallják. Belül s kívül egyaránt, vagyis a világ teljességében, amelyben az ember él, és mozog.

Ha valakinek adunk, nemcsak kielégítjük egy hiányát, hanem egyúttal elfogadhatóbbá is tesszük számára a saját életét.

Ha továbbadjuk, amit már tudunk Jézus tanításából, nem egy tant adtunk tovább, hanem az élet megoldását. Az egyetlen lehetséges megoldást, minden problémára.

Tehát szeretni és szeretni tanítani sokkal több, mint azt felfogni képesek volnánk. A föld sója leszünk. A világ világossága leszünk. Leszünk? Vagyunk!

Február 13. — Évközi 6. vasárnap — Mt 5,17–37 — Jézus és a törvény

Sokszor úgy gondoljuk, hogy Jézus, elhagyva a régi törvényt, egészen új törvénnyel jött közénk de ez nem így van. Valójában Isten tökéletes törvényt adott övéinek, de arra az évezredek folyamán sok minden rárakódott. Az emberek azt hitték, ki kell javítani, ki kell egészíteni. Így lassan elfedte az emberi okoskodás és önzés az igazi isteni útmutatást, a szeretet fontosságát.

Jézus azért jött, hogy megtisztogassa, betöltse a törvényt, hogy ismét felragyoghasson az isteni eszme. Ez a lényeg, ebből nem veszhet el egy pontocska sem.

A régi törvény kategorikus: ezt tetted, ez a büntetésed. Jézus finomít a törvényen. A megfogant szándék is elég a büntetésre. Nem szükséges, hogy elkövesd a bűnt, elég, ha szívedben feljön az indulat: harag gyűlölet, válás, parázna vágyak. A dolgok a szívben dőlnek el. Lehet, hogy a jólneveltségünk megakadályoz a bűn elkövetésében, de ha a szívünkben eljátszadozunk a gondolattal, valójában a szívünkben el is követtük azt. Lehet, hogy beleborzongunk, és már a gondolatát is megbánjuk, szégyelljük, de ha ezt nem tesszük, megtapad bennünk, és belülről mételyez. Ezért jobb „levágni”, megtagadni azt a tagunkat, amely a bűnre csábít, mint „egész testtel”, a megszerzett kívánságokkal együtt a kárhozatra jutni.

Légy ezért „együgyű”! Az igazság, a szeretet ügye irányítsa az életed! Légy egyértelmű! Beszéded legyen igen-igen, nem-nem! Akkor hitele lesz a szavadnak, és nem lesz szükség azt esküvel megerősíteni. Mire is esküdnél? Hisz semmi sem a tiéd. A szónak csodálatos megtartó vagy elveszítő ereje van, „mert a szív teljességéből szól a száj”. Vigyázzunk ezért beszédünk tisztaságára! Beszédünk legyen építő, buzdító, vigasztaló!

Február 20. — Évközi 7. vasárnap — Mt 5,38–48 — A jézusi lényeg

Jézus az Ószövetséget idézte, kellő hangsúllyal, nyomatékkal. „Én pedig azt mondom nektek” – kezdi, és folytatja az úgynevezett hegyi beszédű tartalmakat.

Nemcsak kortársainak, nekünk is mondja, itt és most mi a teendő, a helyes viselkedés, viszonyulás, magatartás. Halljuk: „Ne álljatok ellen a gonosznak”, amit azután részletez:

- a bal arc odatartása,
- a köntös, felsőruha odaadása,
- 1000 lépés helyett vállalni 2000-et,
- a kérőnek adás, a kölcsönkérő felé fordulás,
- ellenségszeretet, pl. átokra áldás, jót tevés a gyűlölködőnek, üldözőért ima.

A fentiek azonosulásával alakul ki a szülő-gyermek viszony az Atyával.

Jézus folytatja beszédét. Talán nem túlzás állítani: ha csak ez marad fenn a jézusi mondanivalóból, ez is eligazító: „Felkelti napját… esőt ad…”

Csak úgy tudjuk megélni ennek a lelkületét, ha ez a viselkedési szándék megizmosodik bennünk. Csak akkor fogjuk tudni, mikor nem kell betű szerint alkalmazni a tanítást, például a bal arc odatartását (ld. Jn 18,22). Vagy egy személyes példa a kéréssel kapcsolatban: Egy cigányasszony élt a közelünkben. Rendszeresen jött kérni különböző dolgokat, nemcsak tőlem. A visszaadást rendre elfeledte. Először készséggel kisegítettük. A tapasztalat azt mutatta, hogy ez nem megfelelő szeretet vele szemben. „…aki kölcsönt kér tőled, attól el ne fordulj!” Akkor hogy van ez? A közösséggel megbeszélve megtaláltuk a helyes magatartást. Az ő személyére szóló magatartást.

Ha megvalósítjuk e fejezet záradékát, akár Mennyei Atyánkhoz hasonlóvá is válhatunk; mint ahogy a gyermek hasonlít a szüleire.

A köztes versekben olvasható, hogy a viszontszeretés, visszaköszöntés, visszasegítés Jézus szemében nem érték, nem erény, hanem üzlet.

Mindnyájunknak kívánom, hogy a Hegyi beszéd szellemében tudjunk élni, egymással beszélgetve, egymást támogatva. Ehhez bátorságot, kitartást, türelmet, jó élményeket kérek mindnyájunk számára.

Február 27. — Évközi 8. vasárnap — Mt 6,24–34 — Kerüld a tétlen csodavárást!

Két úrnak szolgálni skizofrén helyzet. Mivel Jézus látja, hogy az emberek életében milyen komoly szerepet játszik a vagyon, a pénz (a mammon), úri rangra emeli a jelentőségét. Két úr: Isten – mammon. A mammon teremtett tárgy. Isten teremtő személy.

Mivel az ember Isten képmására teremtett személy, felette áll az anyagi világnak. A tárgyi világot használni kell, nem érte élni.

Gondjaink, bajaink nagyrészt abból származnak, hogy felcseréljük az értékeket. Amikor Jézus felsorolja, hogy milyen dolgok miatt ne aggódjunk, nem röpködő sült galambokat ígér. Nem tétlen csodavárás a dolgunk, hanem aktív feladatunk van: Isten országának és annak igazságának keresése. Jézus magáról mondja, hogy ő az út, az igazság és az élet. Jézus tanításából megtudjuk Isten országának lényegét, s ha ehhez formáljuk életünket, jó úton járunk, fölösleges aggodalmak nélkül.

Március 6. — Évközi 9. vasárnap — Máté 7,21–27 — Szövegelés helyett tetteket

„Aki hallgatja és tettekre is váltja..., az sziklára építette házát.” Ez világos beszéd: Jézusra figyelni, tanítását elfogadni és ehhez tettekben is felzárkózni, ez a méltó Jézus-követés. A mai evangéliumi szakasz első része azonban nem ilyen egyértelmű. A Jézus nevében jövendölők, ördögöt űzők, csodákat tevők hogyan minősülhetnek a végén gonosztevőknek? Az Atya akaratának teljesítése nem a felsorolt tetteket jelenti? Ezek a tettek nem jó tettek? Lehet gonosz tett a jövendölés, az ördögűzés és a csodatevés? Ráadásul mindezeket Jézus nevében, az ő szándéka szerint téve sincs biztosíték arra, hogy Istennek tetszően éljen az ember? A kérdést mélyíti, hogy tudunk Jézus jövendöléseiről (Máté 24,15), ördögűzésként áthagyományozott gyógyításairól (Mt 9,24; Lk 14,37; Mk 1,23...), számtalan jó tettéről is olvasunk, melyeket kortársai csodaként éltek meg (Mt 12,10; 14,37...). Ráadásul Jézus maga küldi tanítványait hasonló tettek végzésére (Mt 10,7-14). El kell kerülnünk, hogy jó tetteink megszületése helyett csak okoskodás szülessék, ezért egyszerűen közelítsük meg a mai evangéliumot.

1. A Jézushoz tartozás nem jelenthet csak szövegelést („Uram, Uram”). A szónak a jó tettek szolgálatában kell állnia. A Jézushoz tartozás hitvalló szavai sem segítenek rajtunk az ítéletkor („nem ismerlek titeket”), ha azok a szavak nem az Istennek tetsző tetteinket munkálják. Mágiának nevezzük, mikor az ember különböző praktikákkal a maga szolgálatába igyekszik állítani a természetfölötti erőket. Van szómágia is, amikor az ember imának nevezett szó- és szövegáradattal akarja kivételező bánásmódra bírni az Istent a maga számára. A valahova, valakihez tartozás szavakban való kifejezésére megfogalmazódnak „igazságok”, „hittételek”, „krédók”, „illemszabályok”, de Jézust csak a jó tettekkel lehet levenni lábáról. „Távozzatok tőlem...!”– nagyon kemény figyelmeztetés. Segít megérteni és elfogadni ezt Nagy László: „Műveld a csodát, ne magyarázd!”

2. A mennyei Atya tetszésének keresése határozta meg Jézus életét. Egyéni méltatások igénye („taps”) idegen számára (Mt 6,1-18), királlyá emelési lehetőségből kimenekül (Jn 6,15), az istenítő eléborulásokat elutasítja (Mk 10,17-19), misztifikálási törekvésekkel szemben emberségét hangsúlyozza (Mk 8,27...), protekció helyett erőt kér a várható megpróbáltatások elviselésére (Mk 14,36). Ez a Jézus hogyan viselhetné el a végidőkor is helyezkedő, saját készítésű jótett-listával nyomulókat? Már az ősegyházban is és később is voltak, akik megélhetési és karrierépítési céllal tették, amit tettek (Simon mágus), és ezek lehettek jó tettek is. Jézusnak csak az Atya volt a fontos, követőitől is ezt várja.

3. A jó tett önmagában hordozza jó voltát, de a szándék és a cél átminősítheti tetteinket. Akinek teszem, annak jó. Amiért teszem, az számomra nem biztos, hogy jó. Jövendölhetek mások által nem tudott dolgokról, de ha élvezkedem a jól értesültek és az apokaliptikus rémisztgetők szerepében, akkor ugyan mit használ az nekem ? Tisztátalan lelkekkel eredményesen fölvehetem a harcot, és pszichoszomatikus terapeutaként gyógyíthatom egy időre az embert, de ha nem szeretem oda a mennyei Atyához, akkor milyen maradandó gyümölcsöt teremtem? Tehetek nagy tetteket, amelyek ott, akkor, úgy és olyan mértékben téve csodának mondhatók, de nem egy selejtet is gyártó Isten képének vagyok-e ezzel prófétája?

Az ember tele van bizonytalansággal, tehát szüntelenül bizonyosságot fogalmaz. Teszi ezt akkor is, ha a történelem múlásával számos „bizonyosságról” kiderül, hogy már nem az, legfeljebb egy szöveg, amelyet kikezdett az idő és az emberi szellem fejlődése. A jó tettek fölött is eljárhat az idő? Nem ezekre értette-e Jézus a „megmaradó gyümölcs” fogalmát? A sziklára épült, megmaradó gyümölcsű élet az Atya akaratát kereső jézusi tettekkel válaszolja meg a mindennapok kérdéseit.

Március 13. — Nagyböjt 1. vasárnapja — Máté 4,1–11 — Böjt

Az erkölcsi indítékból végzett önmegtagadást böjtnek nevezzük (a túlsúlyosság elleni küzdelmet fogyókúrának nevezzük!), a mértékletesség erényének körébe tartozik, és hármas célt szolgál: testi vágyak megfékezését, bűnbánat kifejezését és a lélek felemelkedését. Az emberi élet természetes velejárója, hogy féken tartsuk vágyainkat, hogy kifejezzük hibázásaink miatti bánatunkat, és hogy a lélek érdekében igyekezzünk fölébe emelkedni anyagi, testi világunknak. A böjt természettörvény,amelyet az emberi történelemben mindig és mindenhol megtalálunk. A vallások kiemelten is szabályozzák, hol tanácsként, hol parancsként állítják híveik életébe, amint azt az iszlám a Ramadannal, a kereszténység a Nagyböjttel teszi.

A böjtnek Jézus életében is természetes helye van. Amint a zsidó történelem nagyjai, Mózes és Illés is 40 napig böjtöltek, Jézus is ezt teszi. A „40 nap” kifejezés üzenete, hogy „teljes”, „tökéletes” böjtöt tartott. Egy életre szóló, kiemelten fontos döntés meghozatalakor teljes elvonulás szükséges, hogy az Istennel való találkozást ne zavarják a mindennapok körülményei. Jézus máskor is elvonul (Mk 1,35; 14,35...), és tanítványainak is ajánlja ezt (Mt 6,6), akár „kamra” formájában is. Az ősegyházban a napi háromszori megállást gyakorolták a reggeli tervezéssel, a napközbeni kontrollal és az esti lelkiismeretvizsgálással. A mi tapasztalatunk is az, hogy az időnkénti elcsendesülések nélkül az embert elsodorják a mindennapok eseményei. Az erőnket meghaladni látszó kihívások megoldására Jézus felhívja tanítványai figyelmét az ima mellett a böjt erőforrást jelentő szerepére (Mt 17,21). „Az aszkézis az élet megkönnyítését célzó gyakorlat” – írja Hamvas Béla.

Minden okunk megvan arra, hogy életre és az Életre szóló elhatározásainkat életünk kiemelkedő helyzeteiben, de a mindennapok forgatagában is befelé forduló égre tekintéssel igyekezzünk Istennek tetszően megoldani.

1. Elfogyóban vannak az önfeláldozásra kész emberek. Ma inkább feláldozódik a karrierért a család, az anyaság, a jobb jövedelemért a hazafiság, az önkibontakozásért a közösségért élni akarás. Aki viszont családjáért, hazájáért és testvérbaráti közösségéért fáradozik, az „önfeláldozás” mártíromsága helyett az önátadás, az önajándékozás élményét éli át, mint az emberségünkhöz igazán méltó magatartást. „A lét minden pozitívuma önfeladásból fakad” – mondja Hamvas Béla.

2. Az értékvédelemre képes és erre hajlandó emberek nélkül el fognak veszni az igazi értékek. Ma nyilvános reklámot kap az, ami bűn és szégyellni való lenne. Ma a liberalizmus lobogója alatt szabadosság van, praktikus eszközökként kínált termékek kínálata mögött az eldobhatóságra épülő vásárlás és fogyasztás ösztönzése rejlik. Sajnos nem segít az értékek védelmében a kegyes befelé fordulás, a magunk kicsiségének hangoztatása. „Szebbé kell tennünk az élet ránk eső kis zugát” – biztat Szent-Györgyi Albert. A Jézustól tanult és a teremtéssel belénk ojtott értékekről számot kell adnunk. Ezek megjelenítése, felmutatása kötelesség. Ezeket lerombolni akaró erőknek való ellenállás létharc. Az emberi leleményesség és a szeretet minden eszköze rendelkezésünkre áll.

3. Felelősségvállaló emberek nélkül elmosódnak a határok az erények és a bűnök között, elhalnak a különbségek a méltatandó és az elítélendő emberi magatartások között. Dicsfényt kaphat az a magatartás, amely rácsot érdemelne, és nevetség tárgya az a törekvés, amely Istennek tetsző. El kell szaporodniuk a szavaikért, tetteikért felelősséget vállaló embereknek, hogy megnőjön az élet minőségének esélye közöttünk. Mi, hívők ezt az Istennek tetszésben való növekedésnek mondjuk.

4. Mértékadó emberek nélkül elfogynak a jó és követhető példaképek. A világ fiai olyan sztárokat gyártanak példaképül, akiknek nem sok közük van a normális emberséghez és az isteni értékekhez. A média szerepe óriási, felelőssége igen nagy. Szórakoztatás leple alatt tudattorzítást tud végezni: olyan magatartási és életvezetési példákat mutat a könnyed kikapcsolódás leple alatt, amelyek követésére, utánzására könnyen elcsábul a kontroll nélküli ember. A fiatalok különösképpen veszélyeztetettek. „Az ember fölött való könnyű uralomnak nincs hatékonyabb eszköze, mint a szórakoztatás. Szórakoztatással egész népeket lehet idiótákká tenni” – írja Hamvas Béla. TV-t nézünk pihenésképpen, ahelyett hogy megválasztott filmet néznénk? Fantáziacsiklandoztatást végzünk bulvárlapok fogyasztásával jó könyvek, írások érlelő olvasása helyett? Példa értékű embereknek kell megmutatniuk, hogy lehet másként is élni, mint azt a Mammon világa diktálja.

Március 20. — Nagyböjt 2. vasárnapja — Mt 17,1–9 — Színeváltozás

A Tábor-hegyi jelenség üzenete is elgondolkodtató azok számára, akik a Nagyböjtöt a jobbá levés kiemelt időszakának tekintik.

Fel kell menni a hegyre. Felvonulni, elvonulni. Kilépve a mindennapokból, a zsongásból, a hajtásból és a mókuskerékből. Ehhez az elvonuláshoz erő kell. Felhajtó, hegyre felhajtó erő kell. Elvonulásra indíthat az, hogy „elegem van már” az eddigiekből. Lehet az is az indíték, hogy vágyom a lecsendesülésre, dolgaim átgondolására, a lehiggadásra. Mozdíthat az is, hogy végre akarom rendbe tenni magamat és dolgaimat, átgondolva, kielemezve, változtatásra készen. Máté csodálatosan megszerkesztett története világosan folytatja egész evangéliumának célját: elfogadtatni a zsidó olvasókkal, hogy Jézus a Messiás. Nem Mózes és nem Illés a csúcs, nem a törvény és a próféták. Immár Jézus a mértékadó: az Isten jelenlétét kifejező felhőből is ez a szózat hallatszik. Itt az ideje a változásnak az emberiség életében, és ennek hírnöke és tettekben is bemutatója a názáreti rabbi. Hogy sikerült-e, és milyen mértékben túlemelkedni az Ószövetség tanításán és gyakorlatán, azt jól mutatják a keresztény egyházak liturgikus szövegei, énekei. Mintha a mátéi szándék nem úgy és nem annyira valósult volna meg, ahogyan a mai történet megkívánná. Mindenesetre egyéni és kisközösségi változásaink kötelességét és fejlődésünk felelősségét nem háríthatjuk át sem papjainkra, sem egyházunkra.

Körül kell nézni a hegyről és a hegyen. Visszatekintve megváltoznak a lent hagyott dolgainkra vonatkozó mértékek. Amit ott nagynak éltünk meg, arról kiderül, hogy nem is olyan nagy. Ami félelmetes volt, az ilyen távolságból elveszti fenyegető erejét. Amit lent kizárólagosnak, egyedülinek láttunk, arról kiderül, hogy mögötte, mellette, távolabb tőle további értékek is vannak. Bizony kibillenthet bennünket a megszokott, bevált életalakításból, ha néha kívülről és felülről tekintünk magunkra. Ez a változtatás szükségességét felerősítő alapélmény. Itt a „hegyen” kiderülhet, hogy nincs is annyi mindenre szükségem, amennyit lent használok. Rádöbbenhetek, hogy lehet egyszerűbben is, anyagiakban igénytelenebbül, lelkiekben igényesebben élni.

Felfelé tekintve tájékozódik a felülről vezérelt ember. A külső zavaró hatások kiiktatásával megnő a tisztább hangok meghallásának esélye. Itt szembesülünk azzal, hogy ha mennyei Atyánkhoz hasonlítjuk magunkat, akkor hatvan évesen is kisgyermekek vagyunk. Feltörnek kérdéseink, és szerényebbé válnak válaszkísérleteink. Itt nem vagyunk főnökök, családfők, vezetők. Itt végességünket, kicsiségünket átélő leányai és fiai vagyunk Atyánknak. Bizalmunk erősítésének szükségessége nyilvánvalóvá válik számunkra. Tudatosítjuk, hogy Istenünk velünk van, értünk van. Pánikra nincsen okunk, hiszen nem vagyunk árva gyermekek.

Lefelé tekintve belátjuk, hogy nincs menekvés, le kell menni a hegyről. Nem ünnepi emelkedettségből áll az élet. Küldetésünk van, nem magunkért vagyunk. A feltöltődés nem önmagáért van, hanem a jézusibb életért. Ennek a feltöltődésnek ki kell tartania a következő megállóig, felemelkedésig. A hétköznapokban megtörik a ragyogó fehérség, lehervad az arcról a ragyogás. Mégis érdemes. A lenti mindennapokban csak a sztárok ruhái ragyognak, csak a hatalmasokat, gazdagokat lengi körül a dicsőség felhője. Mi tudjuk, ez nem az Isten, hanem a Mammon felhője. A Jézus-követőknek az úton járásban jó a porfelhő is, csak az Úton járhassanak. Tudatosítanunk kell azonban, hogy Tábor-hegyi ünnepek kellenek ahhoz, hogy kitartó hűséggel tudjuk tenni a dolgunkat. Érdemes olyan gondolatokkal lejönni a hegyről, amilyenről egy költő írt:

„Nem a menny veszett el,
A világ tágasabb,
A menny itt van közel,
Magadban kutasd!”

(Tóth Attila)

Március 27. — Nagyböjt 3. vasárnapja — Jn 4,5–42 — Az imádkozásról

A zsidó Jézus találkozik a többszörösen hátrányos helyzetű szamáriai asszonnyal. A pogány-zsidó keveredésű szamáriaiak és a Jeruzsálemhez igazodó zsidók kölcsönösen nem szívlelték egymást. A későbbiekben Jézust és tanítványait sem fogadták be szállásra, mert azok Jeruzsálembe tartottak. A mai evangélium Jézusa teljesen túlteszi magát ezen a feszültségen. Sőt még azt sem veszi figyelembe, hogy egy asszonnyal szóba állni szinte kompromittáló cselekedet. Mintha Jézus nem is zsidónak született volna, mintha nem is abban a szocializációs közegben nevelkedett volna. Nála a „választott nép” öntudatos felelősséget, küldetést jelent, nem pedig mások lenézését, nem másoktól való elhatárolódást. Keveredik, és ezáltal közösséget vállal bűnösökkel (Mk 2,15), magához öleli az utcagyerekeket (Mk 10,13), női tanítványokkal is foglalkozik (Mk 15,40), a kiirtandó ellenséget is szereti (Mt 5,43), vállalja a „falánk és borissza” megbélyegzést és a vámosokkal és utcanőkkel barátkozás botrányát. Egy ilyen rabbitól nem lehetett nagyon meglepő, hogy egy szamáriai asszonnyal is szóba áll. Sőt, nemcsak szóba áll, hanem fajsúlyos beszélgetésbe is elegyedik vele. Az élő vízről úgy beszél neki, hogy szinte azt várnánk, meghívja az őt követő nők körébe tanítványnak. Az asszony férjeket fogyasztó életformáját olyan könnyedén leplezi le, hogy az asszony sértődés helyett rácsodálkozik a próféta Jézusra. Ebben a nyitott légkörben természetesen vetődik fel az ősrégi kultikus kérdés, és Jézus válasza a „Garizim-hegy vagy Jeruzsálem” vitában mindannyiunk számára irányt mutat.

Melyik az igazi imahely? A csillagos tornyú, a kakasos vagy a keresztes, netán a félholdas? Egyik sem és bármelyik – mondaná Jézus. Egyik sem, ha valakik kizárásának helyei, és mindegyik, ha őszinte istenkeresők közös égre tekintésének helye. Ha az Atya lélekben és igazságban imádkozókat akar, akkor nem a helyszín a kardinális kérdés. Ha viszont az Isten imádására épített hely vásárcsarnokká alacsonyítódik, az Jézus számára is tűrhetetlen (Mk 11,15). Aki Lélek szerint imádkozik (hiszen Isten Lélek), és ezt Istennek tetszeni akaró életének jobbá tevéséért teszi, az bárhol, bármikor és bárhogyan teheti ezt. A felekezeti hovatartozás belénk nevel jellegzetes formulákat, de ha ezekből nem nő ki személyes Istenhez fordulásunk egyéni arculata, akkor hol van a személyes istenkapcsolat? A szakrális helyeknek jelentős segítő erejük van imaéletünkben. Van, aki a természetben éli át a megszólítottság isteni élményét. Van, aki az imádsággal áthatott imaházi, templomi falak között tud ráhangolódni a találkozásra. Van, aki meghitt testvérbaráti körben tud megnyílni az Atya felé. A lényeg, hogy legyen kialakított szakrális környezetem, ahol épülhetek.

Az ember „gyarlandó”. Tartásjavító, megtartó tárgyi eszközök nélkül mintha nehéz lenne a rendszeres imaélet. Bajban nagyon tudunk imádkozni. A normál mindennapokra kellenek a segítő eszközök. Van, akinek az imakönyv, másnak a rózsafüzér, ismét másnak az égő gyertya vagy más tárgy kell ahhoz, hogy bele tudjon helyezkedni abba a helyzetbe, amelyet az ima megkíván. A katolikus keresztvetés is ilyen belehelyezkedést segít annak, aki ezt odafigyelve teszi. Hasonló célt szolgál a muszlimok ima előtti mosakodása. Ha azt szeretném, hogy tiszteljék az én eszköztáramat, akkor magam is adjam meg ezt a tiszteletet másoknak. Az eszközök területén nincs objektíve értékesebb, vagy értéktelenebb. Ha volna, Jézus letette volna a voksot valamelyik mellett. Amit kritikával illetett, az a képmutatás, a szócséplés, és a jó Istent foglalkoztatni akaró emberi erőlködés volt.

Jézus és az asszony beszélget, a tanítványok fejüket csóválják, a helybeliek felfigyelnek. Mi hajlamosak vagyunk – különösen morális és hitbeli kérdésekben – beszélgetés helyett vitatkozni. Meglepő dolgokon csodálkozni, bezárulni és megbotránkozni. A szamáriaiaktól most azt is megtanulhatjuk, hogy a nyitott ember felfigyel arra, ami érték, és aki érték.

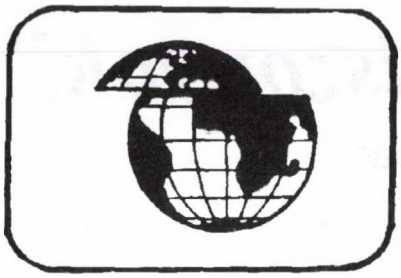

Feltétel nélküli alapjövedelem

Egyék mindenki!

„Aki nem akar dolgozni, ne is egyék" (2Tessz 3,10). E Pál apostolnak tulajdonított bibliai mondatot sokan idézik mostanában előszeretettel – a forrást többnyire nem is jelezve, ám szinte sohasem irigység nélkül –, mondván: dolgozzanak meg azok is a pénzükért, akiknek „büdös a munka".

De vajon van-e ma bármiféle realitása ennek a szigorú követelésnek? A csaknem tízmilliós Magyarországon például három és félmillió ember számít aktív keresőnek, s közülük jó, ha 1,8 milliónak van legalább minimálbéren bejelentett munkaviszonya. Ők volnának, akik arcuk verítékével dolgoznak – még a többiek helyett is? Aligha. Rengetegen végeznek munkát anélkül, hogy bármiféle fizetséget remélnének cserébe – és sokan keresnek rengeteg pénzt anélkül, hogy akár egy percet is dolgoznának érte. A munka és a jövedelem közötti összefüggés egyre kevésbé nyilvánvaló.

Egy 2010. októberi szerda estén Budapest belvárosában, egy fűtetlen helyiségben ***Szabó Erik*** etnológus és zöld aktivista előadást tartott „A feltétel nélküli alapjövedelem (FNAJ) és az emberi méltóság" címmel. Ebben azt állította: a munka és a jövedelem a mai gazdaságban egyre kevésbé áll bármiféle ok-okozati viszonyban egymással. Szabó előadásában főleg a Drogeriemarkt (DM) német üzletlánc alapítójának, illetve résztulajdonosának, több, e tárgyú könyv szerzőjének, *Götz Wolfgang Werner*nek a nézeteit ismertette, aki az antropozófus Rudolf Steiner nyomán harmóniát lát ott, ahol az elmúlt bő kétszáz év politikusai inkább ellentétet láttak: a szabadság és az egyenlőség között. Az európai politikatörténet során a baloldal rendszerint több egyenlőséget, a jobboldal több szabadságot követelt – vagy-vagy. Steiner azonban azt gondolta: is-is; vélekedése szerint a szabadság a szellemben, az egyenlőség a jogban, a testvériség pedig a gazdaságban egyidejűleg is megvalósítható.

Magyarország persze nem ugyanakkora gazdasági hatalom, mint Németország, így Werner ezereurós alapjövedelemről beszél, Szabó Erik viszont 120 ezer forintos alapjövedelmet javasolt előadásában. Ennyi járna minden Magyarországon élő embernek, kiskorúnak és nagykorúnak, lustának és szorgalmasnak, szegénynek és gazdagnak egyaránt, mégpedig feltétel nélkül. Nem mint munkanélküliségi segély, nem is mint minimálbér, hanem alanyi (emberi) emberi jogon járó alapjövedelemként – amihez minden munkáért járó pénz mint pluszjövedelem járulhat hozzá. Az előadó még azt sem tartotta abszurditásnak, hogy kijelentse: a kérdésről népszavazást kellene kiírni. A munkához való jog helyett a jövedelemhez való alapvető emberi jogot kellene hangsúlyozni – ami szerinte az emberi méltóságból egyenesen következik. A magyar alkotmány 54. §-ának (1) bekezdése szerint az emberi méltóság tiszteletben tartása alkotmányos alapjog. A feltétel nélküli alapjövedelem biztosításához persze valamiből elő is kell teremteni a pénzt – ismeri el Götz Werner, s az ő nyomában Szabó Erik is. Mégpedig úgy, ahogyan Werner képzelte: a személyi jövedelemadó teljes eltörlésével, illetve a Mehrwertsteuer, vagyis az áfa radikális, akár 50 százalékra való emelésével.

Vándor Csaba, az előadás egyik hozzászólója, *St. Auby Tamás* művésznek, a Telekommunikáció Nemzetközi Paralel Uniója (TNPU) szuperintendánsának 1984-es elképzelését, a Nemzetközi Létmininimum Standard Projektet ismertette – amely hasonló Werner és Szabó elképzeléséhez, a „honnan teremtsük elő rá a pénzt" kérdésben viszont radikálisabb. Kimondja ugyanis, hogy a létminimum biztosításához szükséges pénzt a hadikiadásokból lehet, illetve kell biztosítani.

A munkavégzés és a megélhetés közötti közvetlen összefüggést manapság filozófusok, jogászok, közgazdászok hosszú sora vitatja, köztük az 1974-es, 1976-os, 1977-es, 1978-as, illetve 1987-es közgazdasági Nobeldíjasok, Friedrich August von Hayek, Milton Friedman, James Meade, Herbert Simon és Robert Solow. Ők mind azt vallják, amit Szabó Erik, Götz Werner vagy St. Auby Tamás: a munkát előbb-utóbb úgyis mind vagy gépek, vagy önkéntes emberek végzik majd, és egyre lehetetlenebb a munka és a pénz közötti bármiféle korreláció felelős megállapítása.

A Tőzsdecápák című amerikai film főhőse szerint az Egyesült Államok összes vagyonának a fele a lakosság egy százalékának a kezében van. Ezen egy százalék egyharmada – hallhatjuk a filmben – kemény munkából gazdagodott meg, kétharmaduk azonban kamatos kamatokból, ami Albert Einstein híres megállapítása szerint a világ nyolcadik csodája. Valóban csodálatra méltó, hogy semmi sem alkalmasabb arra, hogy pénzt termeljen, mint a pénz. A befektetési tanácsadók előszeretettel mondják, amikor valakit befektetésre akarnak bírni, hogy „dolgozni" fog a pénze. Mintha bizony a pénz képes volna dolgozni!

A pénz persze éppoly kevéssé képes dolgozni, amilyen kevéssé egyértelmű, hogy a munkának okvetlenül jövedelmet kellene termelnie. A jövőben valószínűleg az lesz a természetes, hogy a jövedelem és a munka egymástól teljesen függetlenné válik. Az olyan példák, mint Alaszkáé, ahol ezt a megélhetéshez ugyan nem elegendő szinten, mégis már 1976-ban bevezették, vagy az 1986-ban Basic Income Europe Network néven alakult, majd 2004-ben Basic Income Earth Networkre átkeresztelt nemzetközi hálózat, a BIEN, amely a feltétel nélküli alapjövedelem globális megvalósításáért küzd, ma még úttörőnek számítanak, ahogyan a brazíliai, a namíbiai és más hasonló kísérletek is. Előbb-utóbb azonban az lesz a természetes, hogy ahogyan a jövedelemtermelés és a munka kettéválik, a munka két értelme is elszakad egymástól: a kín, a robot, a „verejtékes rész" – amennyire lehetséges – a gépek feladata lesz, az Istenével vetekedő szerep, a teremtés azonban mindig is az ember sajátja marad.

Gerlóczy Ferenc

„Teljesen új hatalmi viszonyok"

Egy namíbiai kísérlet nyomában

Az utóbbi két évben a Namíbia keleti részén fekvő Otjivero falu minden hatvan év alatti, illetve nyugdíjra nem jogosult lakója feltételekhez nem kötött alapjövedelmet kap, mégpedig száz namíbiai dollárt, ami átszámítva körülbelül 10 euró. Egy két felnőttből és öt gyerekből álló család ily módon olyan pénzösszeghez jut, amely nagyjából megfelel az egyszerű tevékenységekért járó átlagfizetésnek. Egyedülálló személyek számára a száz dollár csak rendkívül szűkösen elegendő a megélhetéshez. Egy nem állami szervezetekből álló szövetség 2008 elején indította el a Basic Income Grant Namibia (Szavatolt Alapjövedelem Namíbiának) nevű kísérletet. Ezt a szövetséget a Namíbiai Evangélikus Egyház, a szakszervezeti szövetség és a Labour Resource and Researche Institute (Munkaerő-kutató Intézet; www.larri.com.na) alkotja. Előzőleg az állami adóhatóság ajánlotta, hogy a szegénység elleni harc eszközeként országosan vezessék be a feltételekhez nem kötött alapjövedelmet. A programot többek között németországi egyházak is támogatják, valamint a Brot für die Welt (Kenyeret a világnak) segélyszervezet és a Friedrich-Ebert-Stiftung (Friedrich Ebert Alapítvány). A programhoz szükséges pénz a Németországi Evangélikus Egyháztól, namíbiai civil társadalmi szervezetektől és az egész világon szétszórt adományozóktól származik.

Az alábbiakban a ***Herbert Jauch*** *programigazgatóval készült interjút közöljük.*

Jauch úr, hogyan változtatta meg Otjivero lakóinak életét a feltételekhez nem kötött alapjövedelem?

Az alapjövedelem bevezetése előtt az otjiverói gyerekeknek szinte a fele alultáplált volt. Már az első év után gyakorlatilag megszűnt ez a probléma. Ráadásul nagyjából 90%-ra emelkedett azoknak a gyerekeknek az aránya, akik sikeresen befejezik az általános iskolát; ez korábban csak 40% volt. Az egészségügy területén abban mutatkozik meg a hatás, hogy az alapjövedelem bevezetése után egy évvel négyszer annyian vették igénybe az otjiverói orvosi ellátást, mint előzőleg. Tehát egyrészt javult a szociális helyzet, másrészt új gazdasági tevékenységek indultak el. Ráadásul a társadalmi egyenlőséget erősítő hatása is van az alapjövedelemnek.

Milyen gazdasági tevékenységeket váltott ki az alapjövedelem?

Ez volt a kísérlet legmeglepőbb eredménye. Otjivero környékét többnyire németül beszélő fehér farmerek nagyfarmjai határozzák meg. A falu ezek között, egy darab állami földön fekszik, teljesen elszigetelten. Kezdetben meg voltunk győződve arról, hogy itt semmiféle gazdasági fejlődésről nem lehet szó. Végső soron ez is oka volt annak, hogy Otjiverót választottuk ki a kísérletre: ha ott történik valami, akkor az egész Namíbiában működni fog. Kiderült, hogy az alapjövedelemnek kettős hatása van: növeli az üzletet nyitó emberek bevételét, s ugyanakkor megteremti a szükséges vásárlóerőt. Például egy asszony zsömlét süt, és a faluban adja el. A megkeresett pénzen tűzhelyet vásárolt, s most már kenyeret és más dolgokat is süt. Másik példa: egy férfi elkezdett cementet vásárolni, és most téglát gyárt. Mindez csak azért volt lehetséges, mert az alapjövedelem piacot teremtett e termékek számára.

A mikrohitelek szószólói azt mondják, jobb, ha a pénzt kölcsönbe adjuk az embereknek, mint ha nekik ajándékozzuk, mert csak így lehet biztosítani, hogy értelmesen használják fel. Az Önök kísérlete cáfolja-e ezt a feltevést?

Teljes mértékben. Értelmetlen lenne az otjiverói embereknek mikrohiteleket adni. Kinek adja el akkor az említett asszony a zsömléit? Kinek adná el az illető férfi a téglái? A mikrohitelek nem teremtenek keresletet. A termelést élénkítik ugyan, de az eladást nem. Ez nem jelenti azt, hogy Otjiveróban értelmetlenek lennének, de az alapbevétel *helyett* mikrohiteleket adni értelmetlen lenne.

Voltak-e az alapjövedelemnek kellemetlen hatásai is?

Kissé meglepett minket egy negatív hatás: az Otjiveróba vándorlás. Ha Namíbia más területén elveszítette valaki a munkáját, akkor még mindig ott voltak az otjiverói rokonok…

De a bevándoroltak nem kapnak alapjövedelmet.

Viszont ekkor már nem nyolc, hanem tizenkét vagy tizennégy családtag között oszlik meg a pénz. Ez a tapasztalat határozott utalás arra, hogy az egész országban be kellene vezetni az alapjövedelmet. Vagy éppenséggel az egész régióban, hogy megakadályozzuk az országhatáron túlról történő bevándorlást.

Mennyire nőtt meg Otjivero lakossága?

Körülbelül 1100 emberrel kezdtük, most pedig száz-kétszázzal többen vannak.

Mekkora azoknak az aránya, akik értelmetlenül verik el alapjövedelmüket?

Egészen kicsi. Az emberek saját kezdeményezésükre létrehoztak egy bizottságot, hogy kölcsönösen tanácsokat adjanak egymásnak, hogyan kell bánni a pénzzel. Például elhatározták, hogy a kifizetés napján a kocsmák zárva tartanak. Továbbá a gyermekeket megillető alapjövedelmet szinte kizárólag az asszonyok kapják meg, úgyhogy egy férfi legfeljebb saját jövedelmét ihatja el, miközben a másik hét családtag pénze az asszonynál marad. Az alapjövedelem határozottan nagyobb befolyást biztosít az asszonyoknak gazdasági ügyekben, s ez erősítette helyzetüket.

Ez az a társadalmi egyenlőséget erősítő hatás, amelyet az elején szóba hozott?

Igen, mindenekelőtt a nők váltak öntudatosabbakká. Ez év februárjában találkoztunk először azokkal a környékbeli fehér farmerekkel, akik feltétlenül látni akartak egyszer minket. Addig hallani sem akartak rólunk. Az otjiverói falubizottság is jelen volt ezen a találkozón, és az egyik asszony közvetlenül a farmerek szemére vetette a farmokon uralkodó rossz munkafeltételeket. Ez csak azért volt lehetséges, mivel az alapjövedelemnek köszönhetően már nem szorul rá az ottani munkára. Megváltoztak a falu lakói és a farmerek közti hatalmi viszonyok.

Ez az oka annak, hogy a farmerek olyan elutasítóan viszonyulnak ehhez a programhoz?

Érdekes, hogy e találkozó végén a farmerek egyáltalán nem vitatták el az Otjiveróban bekövetkezett haladást. Például az általuk felpanaszolt bűnözés – mint a vadorzás

vagy a falopás – a rendőrségi statisztikák szerint 60%-kal csökkent. Elutasításuk igazi oka az, hogy mindig is szégyenfoltnak tekintették a falut, és tulajdonképpen azt akarták, hogy az tűnjön el. S amikor aztán meghallották, hogy a lakosok most még pénzt is kapnak, úgy vélték, végképp nem szabadulhatnak meg tőlük. Nem hiszem, hogy létezne fenntartás az alapjövedelemmel mint olyannal szemben, sőt annak országos bevezetésével szemben sem.

Mit gondol a namíbiai kormány?

Néhány miniszter még saját pénzéből is támogatta a programot, de a mostani elnök sajnos kissé habozó. A miniszterelnök azon a nézeten van, hogy nem lehet jó vége annak, hogy pénzt ajándékozunk az embereknek. A pénzügyminisztériumot erősen befolyásolja a Nemzetközi Valutaalap, amely szigorúan az alapjövedelem ellen foglalt állást. Létezik tehát még néhány ellenállás, amelyeket csak alulról jövő nyomással lehet legyőzni. A kormánnyal szembeni elvárást, hogy vezesse be az alapjövedelmet, követeléssé kell alakítani.

Más országok, például Brazília vagy Mexikó, jó tapasztalatokra tettek szert olyan szociális segélyekkel, amelyeket feltételekhez kötöttek, mondjuk ahhoz, hogy a szülők iskolába járassák gyerekeiket. Mi az előnye a feltétel nélküli alapjövedelemnek?

Mindazon programok, amelyek feltételekhez kötöttek, magukban hordják annak veszélyét, hogy nem érnek el minden rászorulót. Brazíliában például állítólag 15 millió család kap pénzt, ténylegesen azonban csak 12,5 millió. A namíbiai modell mindenkit utolér, és ráadásul sokkal kedvezőbb költségű: nincs szükségünk bürokráciára, amely ellenőrzi, hogy egy lehetséges kedvezményezett minden feltételt teljesített-e. Így messzemenően kizárjuk a korrupciót is. Továbbá az alapjövedelemhez nem tapad olyan megbélyegzés, mint a szociális segélyhez: az alapjövedelmet még a miniszterelnök is megkapja, ha hatvanévesnél fiatalabb.

Németországban nemrég München és Freising katolikus érseke, Reinhard Marx foglalt állást a feltétel nélküli alapjövedelemmel szemben, többek között azért, mert szerinte nem javítaná a kedvezményezettek munkapiaci esélyeit. Ön mit felel erre?

Legalábbis egy olyan országban, mint Namíbia, ahol a hivatalos munkanélküliség 50% fölött van, abszurd az az elképzelés, hogy mindenki életben tud maradni a megkeresett bérből. A gazdaság egyszerűen túl kevés munkahelyet teremt. És persze a munkanélküliség az ipari országokban sem csupán konjunkturális jelenség, hanem egyre inkább strukturális okai vannak. Ebben a helyzetben az alapjövedelem az első lépés lehet a gazdaság átalakítása felé.

Az állami alapjövedelem biztosítása nem csábítja-e a vállalkozókat arra, hogy alacsonyabb béreket fizessenek?

Az effajta visszaélés természetesen elképzelhető. De fordítva is megtörténhet, hogy az emberek azt mondják, többé nem dolgozunk ilyen rossz bérekért. Otjiveróban megtapasztaltuk ezt egy asszony esetében, aki háztartási alkalmazottként olyan kevés pénzt kapott az egyik farmon, hogy valamikor otthagyta, s ma jobb feltételekkel dolgozik.

Az Önök programjának kísérleti szakasza véget ért. Hogyan tovább Otjiveróban?

Az volt a célunk, hogy a 2009-es választásokig rávegyük a kormányt, országosan vezesse be az alapjövedelmet. Ez nem sikerült. Másfelől elképzelhetetlen volt számunkra, hogy megint elzárjuk a csapot az otjiveróiak számára, akik az elmúlt két évben oly sok mindent értek el. Tehát a faluval együtt elhatároztuk, hogy az elkövetkező két évben áthidaló pénzként az eddig száz helyett nyolcvan namíbiai dollárt fizetünk havonta. Ez idő alatt meg kell győznünk a kormányt.

Tillmann Elliesen

Forrás: Publik-Forum, 2010/8

TARTALOM

Tanulmány
Sulyok Gábor: Vallásos, vagy felnőtt? 2–6
Dombi Zsuzsa: Töprengés a vallásokról 6–7
Karl-Heinz Ohlig: Az iszlám kezdetei 8–10
Karl-Josef Kuschel: Az én Koránom 10–12
Christoph Fleischmann: Allah és a szegények 13
Erich Fromm: A prófétai írások aktualitása 14–15
Hans Küng: Mentsétek meg az alapokat! 16–17
Gyerekeknek Moha-mese
Lopás 18–19
Vallomás
Marton Dévényi Éva: Nádi tündér 20–24
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 25–28
Jövőlátomás
Gerlóczy Ferenc: Feltétel nélküli alapjövedelem 29
Tillmann Elliesen: „Teljesen új hatalmi viszonyok" 30–31
(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

ELŐFIZETÉS

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy legkésőbb ***2011. február 28-ig*** újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára 240,– Ft lesz, tehát az *éves előfizetés* **1450,– Ft,** illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **2300,– Ft.**

Többletbefizetéseket vagy adományokat ezután is szívesen elfogadunk. Kérjük, hogy az utalvány címzésében az „Érted vagyok" és Kovács László nevét egyaránt tüntessék föl.

KÉRÉS

Kérjük Olvasóinkat, hogy most lejáró (vagy korábbi) képes falinaptáraikat ne dobják el, hanem juttassák el a főszerkesztőnek (tel.: 06-26/334-155, e-mail: gromon@freemail.hu), vagy a szerkesztőség címére (Kovács László, 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.) – vagy bármelyik szerkesztőnek (ld. kolofon). Előre is köszönjük!

A vallásokról

A vallások hamisak, amikor bizonyítani, meghatározni, megtestesíteni próbálják a végtelent, de igazak, amikor vallomást tesznek mellette.
Ernest Renan

A nép vallásos lelkesedése még sohasem vált a történelemben a nép szellemi megújulásává.
Jakob Kroeker

Sokan úgy gondolják elmélyítendőnek vallásos érzületüket, hogy a másvallásúakat, másként imádkozókat, más szertartásnak hódolókat megvetik, üldözik, sanyargatják, minden adódó alkalommal megalázzák.
Kodolányi János

A „vallás" nem más, mint alakulásának egy pillanatában megmerevített, államilag védett „eretnekség".
Illyés Gyula

Egyik dogmatikus vallás éppen olyan gúzs, mint a másik. „A régi kutya új nyakörvvel."
Ruffy Ádám

Engem hosszabb idő óta főként az érdekel, hogy a vallást tápláló lelki erők miként építhetnek föl – a vallás hiedelmei nélkül – a régi szentekével versenyző életet.
Németh László

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata
XXII/1. (125.) szám.
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály, a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség:
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromon@freemail.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl. Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: Z_HORV reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

ELŐFIZETÉS ÉS TERJESZTÉS:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2011-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2300,– Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint
Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 4500,– Ft
Nyugaton előfizetve: ..... 20,– €

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XXII. évf. 2. szám
2011. április
240,– Ft

A kulcs Jézus életéhez

Gondolatok a megváltásról

Lelkipásztorkodás Németországban

Interjú az orosz ortodox egyház helyzetéről

Az osztrák papság és a cölibátus

A görög ortodox egyház felhívása

Henri Boulad levele a pápához

Moha-mese

Keresztények Szíriában

Luiz Cappio brazil püspök portréja

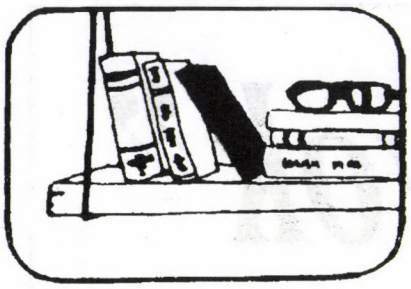

Gromon András

Vázlatok Jézus arcképéhez

I. rész

A kulcs Jézus életéhez

(Márk 1,9-11)

„Megkeresztelkedése”, helyesebben ***alámeríttetése*** Keresztelő János által a Jordánban (Mk 1,9-11; Mt 3, 13–17; Lk 3,21-22): *ez* ***a központi jelentőségű esemény Jézus életében.*** Önmagában véve nehezen értelmezhető esemény, tartalmát és jelentőségét illetően egyaránt; előzményeivel és következményeivel együtt azonban kölcsönösen feltételezik, és egyúttal magyarázzák egymást.

E központi eseménynek ***két fő előzményét kell megemlítenünk.***

Az egyik: Keresztelő János igehirdetése. Ha ez nem történt volna meg, és ha nem az lett volna a tartalma, ami, akkor talán sosem következett volna be Jézus „megkeresztelkedése” (s még merészebb feltételezéssel: talán maga a „Jézus-esemény” sem). János igehirdetésének tartalmát így lehetne röviden összefoglalni: Isten igazságos bíró, akinek fogytán a türelme; hamarosan eljön rendet csinálni: a jókat „csűrébe gyűjti”, a gonoszokat „olthatatlan tűzbe veti”; csak az menekülhet meg, aki megvallja bűneit, alámerítkezik nála a Jordánban, és „jó gyümölcsöket terem”; tétovázásra nincs idő, „a fejsze már a fák gyökerére tétetett”...

A másik: Jézus istenkeresése. Hajlandó volt mintegy 150 kilométert gyalogolni, hogy meghallgathasson egy híres prédikátort; vagyis szerény volt, kész volt tanulni. Elhitte, amit János a haragos bíróról tanított. Különben miért vágyakozott volna az alámerítésre, és ezzel arra, hogy megszabaduljon bűneitől és a fenyegető rettenetes büntetéstől? – Persze buzgó keresztények ezt már az első-második generációban lehetetlennek tartották, ki is javították szépen a (számunkra elérhető legősibb) Márk-szöveget, mint Máté is az idézett szakaszban. Ha valóban úgy történt volna, ahogy Máté leírja, akkor ez azt jelentené, hogy Jézus hazugsággal kezdte volna működését, azaz úgy tett volna, mintha szüksége lett volna az alámerítésre, holott nem volt.

E két tevékenység, irányultság, törekvés találkozásából jött létre aztán a szóban forgó, központi jelentőségű esemény, amelyet most szemügyre akarunk venni, s amelynek lényege nem az, ami Jézus*sal*, hanem ami Jézus*ban* történt (s amit később elmesélhetett bizalmas tanítványainak, például Péternek, aki továbbadhatta Márknak...).

Mi is történt akkor és ott a Jordánban?

János alámerítette Jézust a vízbe, amely így ellepte őt. Talán túlságosan is erőteljesen merítette bele, ösztönösen megérezve esetleg, hogy Jézusban a bűnbánat valódi készsége mellett némi kétely is munkál: Valóban Istennek tetszővé tesz-e az alámerítés? Mindenesetre Jézus talán közel járt a fulladáshoz – fizikailag, vagy gondolatilag.

Azután kiemelkedett a vízből, és végre *ismét tudott lélegezni.* Összesen ennyi, ami eseményszerűen történt, ami Jézus*sal* történt; a lényeg az, ami ezután (vagy ezzel egyidejűleg) történt Jézus*ban*:

Először is, hogy *„megnyílt az ég”.* Nem kell fizikai, vagy valami ködösmisztikus jelenségre gondolni. Az ókori elképzelés szerint az eget hétszeres kristályburok választja el a földtől, magyarán: Isten és az ember között válaszfal van. Ez a válaszfal omlott le Jézus*ban*: a távoli Isten, aki után keresésében tapogatózott, egyszeriben közelivé, sőt jelenvalóvá lett, mégpedig magában ebben a tapasztalatban, „élményben”: „Nem igaz, hogy Isten el akarja pusztítani a bűnösöket; Isten nem akarta, nem akarja, hogy megfulladjak; Isten azt akarja, hogy éljek, hogy mindenki éljen: adja nekem és mindenkinek adja a levegőt, a teremtő, életet adó lélegzetet, a Pneumát...” A harmadik személyű Isten (Ő) itt második személyű (Te) lett: személyes valóság. (Máté e tekintetben is „kijavítja” Márkot, „*Te* vagy az én szeretett fiam” helyett „*Ez* az én szeretett fiam”-ot írván.)

Azután *„látta...”* Mit látott? Ha alaposan megnézzük a szöveget, akkor azt kell mondanunk: semmit. Nem látta Istent, nem látott mennyei trónt, angyalokat, szeráfokat, túlvilági életképeket... Azt „látta” csak, hogy *„a Lélek leszáll (lejön)”.* De mi ez a „Lélek”? Hiszen az eredetinek tekinthető Márk-szövegben nincs ott, hogy „Isten Lelke” vagy a „Szent Lélek”, csak annyi: a Pneuma. Ez a kifejezés viszont a Teremtés könyvének első lapjait idézi föl, nevezetesen amikor azt olvassuk, hogy „Isten belelehelte Ádámba a Pneumát” (1Móz 2,7). A Pneuma ennek alapján a Teremtő életereje, „lélegzete”, „lehelete”, amely „ott lebegett a vizek fölött” (1Móz 1,2); ahogy a 104. zsoltár (30. v.) is mondja: „Kiküldöd lélegzetedet, hogy élőlényeket teremts, és megújítsd a föld színét.” Ezt az isteni Lélegzetet, Pneumát és annak „leszállását” azonban Jézus nem láthatta, hanem csak tapasztalhatta, érezhette. Hogyan? Egyszerűen azzal, hogy felmerülve a vízből, ismét tudott lélegezni: beszívhatta az *életadó, teremtő* levegőt! Tapasztalhatta, hogy *belé*hatol a Pneuma, mint egykor Ádámba (Mk: *eisz auton*, amit Máté és Lukács evangélista megint „kijavít”: *ep`auton, rá*száll)! Mégpedig „galambként” (nem pedig „galamb képében”, „galambhoz hasonló testi alakban”), azaz enyhén, szelíden, békésen, mint az a galamb, amelyik az életet jelképező olajágat vitte el Noénak a vízözön után (1Móz 8,11) – vagyis nem viharosan, vadul, pusztítóan, ahogy János prédikálta.

Jézus tehát fizikailag nem látott semmit (Keresztelő János még kevésbé), ami azért egy „prófétai elhívás” történetében mégiscsak furcsa (vö. Izajás vagy Ezekiel meghívásának történetével). A „látta” azt jelenti: meglátta, fölismerte, rádöbbent, *megvilágosodott számára.* Micsoda? *Az,* hogy nincs válaszfal Isten és ember között (legalábbis abban az értelemben, hogy Isten nem veszi körül magát válaszfallal), Isten közel van, jelen van, továbbá hogy Isten nem olyan, amilyennek János hirdette: nem akarja elpusztítani a bűnösöket (sem), mert Ő az Élet és a Szeretet Istene.

Ezt *„hallotta”* is Jézus: „Te vagy az én szeretett fiam, akiben kedvem te-

lik.” Hogyan hallotta? Fizikai hallással? Héberül? Arámul? Nem, hanem „a szív hallásával”. A szív bizonyosságának „hangját” hallotta, mint a csecsemő: „Ez az én Anyukám, aki nagyon kedvel engem, és gondoskodik rólam!” – Ez minden. És ez tényleg minden! Tehát ahogy semmi prófétait nem látott, úgy semmi prófétait nem is hallott: szó sincs semmiféle felhatalmazásról vagy küldésről, hogy ezt vagy azt hirdesse vagy tegye! (Később szabadon dönt majd arról, hogy mit fog tenni, vö. Mt 11,27d.)

Lássuk ezek után az esemény következményeit, azokat a következményeket, amelyek Jézus minden későbbit meghatározó istenélményéből fakadtak.

Mielőtt azonban ezeket számba vennénk, ***vessünk egy pillantást az eseményt és a következményeket összekötő kapocsra***, azaz a pusztai számvetésre, hagyományos nevén Jézus megkísértésére (Mk 1,12-13; Mt 4,1-11; Lk 4,1-12). Jézus nem volt „habókos”, mielőtt Jánoshoz ment, és sorsfordító élménye után sem vált (vallási) rajongóvá: megmaradt normális embernek. Ennek jele az is, hogy „nem bízta el magát”, nem gondolta, hogy elmúlt a kérdések ideje, és már csak a kinyilatkoztatásnak van helye. Ellenkezőleg. Kiment a pusztába (az Istennel találkozás „hagyományos” helyére), mérlegre tette önmagát, mérlegre tette az élményét: Valóban átélte-e mindazt, amit, vagy csak hallucinált? Azonosul-e azzal, amit tapasztalt, vagy elveti? Ha azonosul, mi következik abból?

Lássuk most már valóban a következményeket!

Feltétlen gyermeki bizalom Istenben. Ahogy a csecsemő bízik anyjában. Honnan tudjuk ezt? Onnan, hogy ebben foglalta össze üzenetét, amikor nyilvánosan fellépett (Mk 1,15: „Bízzatok...” – nem pedig a megszokott téves fordításban: „Higgyetek…”), és később is folytonosan erre biztatott (példabeszéd a mezők liliomairól, gyógyítások: Kicsiny bizalmúak... Bízzatok...). Ez volt az ő válasza, ha úgy tetszik: viszontajándéka Isten szerető megnyilatkozására. Ez a feltétlen bizalom az Újszövetség nyelvén: *pisztisz*, közismert, de sajnos nagyon rossz fordításban: a „hit”, amellyel tehát *nem* Isten ajándékozza meg az embert, hanem az ember ajándékozhatja meg Istent (hiszen a bizalom a saját döntésükből fakadó odafordulás, saját döntésünket pedig Isten nem ajándékozhatja nekünk: ez abszurd ellentmondás lenne...).

A jó hír hirdetése (az elveszetteknek). Isten nem kényszerítette erre, még csak megbízást sem adott neki rá! Jézus érezte úgy: Isten jóságáról bizonyságot kell tennie az emberek számára (akik tévedésben élnek: Istent korrekt, haragos bírónak tartják és félnek tőle), és szabadon úgy döntött, meg is teszi (Mt 11,27d). Ez lett élete egyik fő mozgatója és egyúttal tartalma is: hirdetni az Isten jóságáról szóló igét (és az ebből fakadó következtetéseket).

Másokért odaáldozott élet. Jézus nemcsak beszélt: föllépésétől kezdve megszűnt létezni önmaga számára, nem voltak többé magán-ügyei és nem volt többé magán-élete; önzetlen, csak másokért élő emberré vált: élete szemléltető ábra volt a tanításához; ez a szemléltetés, Isten jóságának cselekedetekkel való bemutatása, „bizonyítása” lett életének másik fő mozgatója és egyúttal tartalma.

Gyermekien könnyed, gondtalan életstílus. Csak néhány példa: a megélhetés miatti gond elvetése (Mt 6, 25-33), a betegséggel kapcsolatos szorongások feloldódása (Mk 5,35), a természeti csapásoktól való félelem elvetése (Mk 4,35-40), a vallási előírások szabad kezelése (Mk 2,18-19), az emberektől való félelem legyőzése (Lk 12,6-7), a halálfélelem feloldása (Lk 7,11-17; Jn 11,38-44). Mindez azt mutatja: Jézus megszabadult a „Jaj, mi lesz, ha...?” görcsétől.

Maximális követelmények: Legyetek tökéletesek (egészek, teljesek), mint mennyei Atyátok (Mt 5,48), szeressetek úgy, mint Isten (Lk 15,11-32: a tékozló fiú története), még ellenségeiteket is (Mt 5,44-45)! Természetesen számtalan konkrét eseten, pl. az adópénz kapcsán (Mk 12,17) mutatta meg, mit jelent ez a „maximalizmus”.

Alámerülés a szenvedésbe. Kiteszi magát a meg nem értésnek, a fizikai és szellemi otthontalanságnak, az üldöztetésnek, a közvetlen életveszélynek, s végül önként belemerül a kínszenvedésbe, amelyet teljes elhagyatottság kísér.

A Jordánban, alámerítésekor szerzett istentapasztalat nélkül mindezek nem lettek volna lehetségesek, és megfordítva: mindezek magyarázzák meg, bontják ki, mi is történt tulajdonképpen a Jordánban.

Persze lehet, hogy egy effajta élményt nem is lenne szabad analizálni („szétszedni”), és ezzel talán tönkretenni, megsemmisíteni, mint ahogy nincs értelme analizálni Mona Lisa mosolyát vagy egy szerelmi vallomást (hiszen mi más volt Isten szava: „Te vagy az én szeretett [régi fordításokban: szerelmes] fiam...”, illetve Jézusnak erre egész életével adott válasza?). Annál is kevésbé, mivel azt, hogy mi történt voltaképpen a Jordánban, ***úgyis csak az fogja érteni*** a szó igazi értelmében, ***aki ugyanazt átélte*** (mint azt az érzést, amely arra a mosolyra ihlette Mona Lisát, mint egy szerelmet vagy szerelmi vallomást). Hogy ezt kisebb vagy nagyobb intenzitással átélje, arra ***lehetősége és esélye is van bárkinek*** – aki ugyanolyan szerényen keresi Istent, mint Jézus, aki ugyanúgy egy lapra tesz föl mindent, mint Jézus, és aki ugyanúgy mindenre elszánt, mint Jézus. Az ilyen emberrel bármikor megeshet, hogy megnyílik neki az ég...

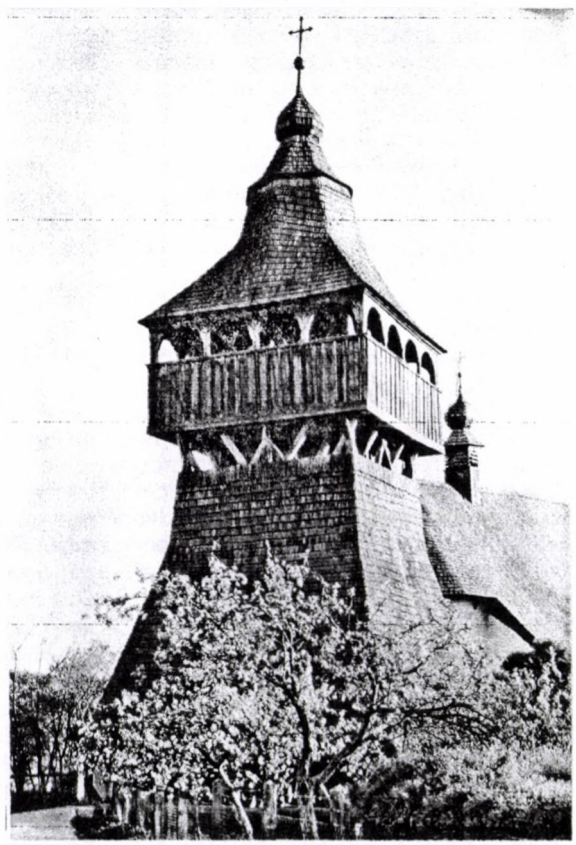

Az emberiségért föláldozva?

Gondolatok a megváltás-elméletről

Nézetem szerint a kereszt teológiáját illető kritikákban nem az a lényeges, hogy ezt a teológiát már nem lehet közvetíteni a mai emberek számára, hanem az, hogy nem lehet összeegyeztetni azzal az evangéliummal, amelyet Jézus hirdetett. Jézus evangéliuma olyan egyszerű, hogy az ő szavaként lehetett áthagyományozni ezeket a mondatokat: „Magasztallak téged, Atyám, ég és föld Ura, mivel elrejtetted ezt a bölcsek és okosak elől, és a kiskorúaknak nyilatkoztattad ki. Igen, Atyám, így tetszett neked” (Mt 11,25-26).

A Biblia történeti-kritikai kutatásának köszönhetően napvilágra került a „húsvét előtti”, zsidó názáreti Jézus egyszerű üzenete, és bevonult a jelenlegi szellemtörténeti vitába. Üzenetét abban a mondatban lehet összefoglalni, amelyet minden gyerek megérthet, és boldog lehet tőle: „Az az Isten, aki egy több mint ezer éves történelem során feltárulkozott Izrael népének és végül a zsidó názáreti Jézusnak, feltétlen szeretettel fordul minden ember felé.”

Jézus úgy gondolta, arra kapott meghívást, hogy Isten e feltétlen szeretetének követe és „napszámosa” legyen, és sokféle módon tanúskodott róla szóban és tettben, mindenekelőtt azok számára, akik akkoriban Istentől távoliaknak vagy Isten által elvetetteknek számítottak: a kiskorú gyermekek, a nők, a tisztátalanok, a betegek, a megszállottak számára, az olyan bűnösök számára, mint a vámosok és a prostituáltak, s olykor nem zsidók számára is. Isten feltétlen szeretetét megmutató magatartása a bűnösökkel létrehozott asztalközösségében vált a legvilágosabbá s egyúttal legbotrányosabbá; az asztalközösség ugyanis általánosan az Istennel való béke közösségének számított: „Ez bűnösöket fogad magához, és együtt eszik velük” (Lk 15,2).

Viselkedését az irgalmas apáról (Lk 15,11-32) és a jóságos szőlősgazdáról (Mt 20,1-15) mondott példabeszéddel igazolta, s ezzel olyan képet rajzolt Istenről, amilyen odáig nem létezett Izraelben. Ugyanakkor számára mindenben, amit Isten általa művelt, kimondva vagy kimondatlanul a bűnök megbocsátása, s ezáltal az Isten és ember közti egészséges kapcsolat teljes helyreállítása történt meg: úgy látta, már most elérkezett Isten várt királysága, mégpedig nem végítéletként, hanem Isten irgalmasságának keresőakciójaként.

Minden teológiai és végül politikai ellenállás ellenére megmaradt az Istennel alkotott bizalmas és szerető közösségben, és kitartott Isten szeretetének feltétlensége mellett, egészen a kegyetlen kereszthalálig. Szabad azt hinnünk, hogy Isten mind a tanítványok húsvéti tapasztalata, mind a Szentlélek megtapasztalása által egyszer s mindenkorra igazolta és hatályba helyezte Jézus üzenetét. Azóta a Nagypéntek az emberek által kimondott nagy NEM Jézus üzenetére, a Húsvét azonban az Isten által kimondott nagy IGEN és ÁMEN. Ily módon Jézus működése elszakíthatatlanul összetartozik a Nagypéntekkel és a Húsvéttal.

Azonban nem csupán az akkori gondolkodásban, hanem a kereszt teológiája körüli mai vitában is az a kérdés: Isten szeretete valóban olyan totálisan feltétlen-e, ahogyan Jézus hirdette és gyakorolta? Ebben tanítványai és velük együtt Pál, valamint az egész kialakulóban lévő hagyomány sem tudta követni Jézust. Az után, hogy Messiásként azonosították Jézust, arra kényszerültek, hogy pozitív értelmet adjanak a kereszthalálnak. Alighanem a következők indították őket a kereszt teológiájának megalkotására: az az ókori alapelv, amellyel a Zsidókhoz írt levél 9. fejezetének 22. versében találkozunk: „Szinte minden vér által tisztul meg a Törvény szerint, és vérontás nélkül nincs bűnbocsánat”; az Engesztelés napjának teológiája; az Isten Szolgája szenvedéséről és haláláról szóló teológia Izajás könyvének 53. fejezetében, továbbá az, hogy foglyai voltak az Isten haragját és a végítéletet magában foglaló apokaliptikus történelemképnek. Azt azonban nem voltak képesek felismerni, hogy az általuk megalkotott keresztteológia feloldhatatlan ellentmondásban áll az Isten szeretetének feltétlenségéről szóló jézusi üzenettel. Számukra kizárólag az vált fontossá, hogy megmeneküljenek Isten haragjától, és attól, hogy a végítéleten elítélésben legyen részük.

Ez az oka annak, hogy a hitvallásokban egy szó sem esik Jézus evangéliumáról. Meggyőződésem, hogy a zsidó Jézus istenkáromlással tartotta volna egyenlőnek a kereszt teológiáját, illetve az ő személye ennek megfelelő értelmezését. Különben ráripakodhatott volna-e a gazdag ifjúra: „Miért nevezel jónak? Senki sem jó, csak egyedül Isten!” (Mk 10,18)? Ezt valódi jézusi mondásnak tartom, mert radikálisan ellentmond a húsvét utáni krisztológiának.

Ugyanezen a vonalon állónak látom azt a magától értetődőséget, amellyel Jézus Izrael alaphitvallásának talajára állt (Mk 12,29-31). Mindössze két olyan hely van a szinoptikus evangéliumokban – Mk 10,45: „Az emberfia nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy szolgáljon, és életét adja váltságdíjul sokakért”; Mk 14,23-24: a kehelyről mondott szavak az utolsó vacsorán –, amelyből a kereszt teológiája olvasható ki; mivel azonban e két hely ellentmond a húsvét előtti Jézusnak, azt kell feltételeznünk, hogy a gyülekezet adta őket Jézus szájába, húsvét után.

Jézus etikája azonban éppen Isten szeretetének feltétlenségéből adódik: „Legyetek irgalmasok, amint [vagy: mivel] Atyátok is irgalmas” (Lk 6,36). „Szeressétek ellenségeiteket..., hogy mennyei Atyátok fiaivá válhassatok” (Mt 5,44-45). „Boldogok a békességteremtők, mert Isten fiainak fogják hívni őket” (Mt 5,9). Ilyenekként „ti vagytok a föld sója” és „a világ világossága” (Mt 5,13-14).

Mivel Isten elengedi a mi nagy adósságunkat, elvárja, hogy mi is elengedjük egymásnak kis adósságainkat (Mt 18,21-33). A Hegyi Beszédet úgy lehet felfogni mint egy olyan életnek a leírását, amely Isten szeretetére válaszol. Mindazonáltal sosem szabad figyelmen kívül hagyni: Jézus evangéliuma szerint mindig Isten teszi meg az első lépést – ahogyan emiatt Jézus is tette Zakeussal –, és várja válaszunkat, hogy az Ő lenyűgöző szeretetének erejéből az Ő képmása szerinti emberekké váljunk, az emberiség javára és a bioszféra megmaradása érdekében.

Így aztán a húsvét előtti Jézust minden másnak nevezhetjük, csak „ártalmatlannak” nem – különben nem feszítették volna keresztre. És manapság éppoly veszélyes az ő evangéliuma; mert Isten feltétlen szeretetének fényében jobban megkérdőjelezne minket, és természetes gondolkodásunknak jobban ellentmondana, de egyúttal életünkre és halálunkra nézve egyaránt nagyobb jövőt nyithatna meg a húsvét fényében.

A húsvét előtti *Jézus evangéliuma* és a *Jézusról szóló* húsvét utáni evangélium közötti ellentmondás felfedezése még annyira új, olyan felforgató következményekkel jár, és ez idáig csak egy olyan kicsi kisebbség fogadta el, hogy hosszabb, széles körű párbeszédre lesz szükség, amíg általánosabban elfogadottá válik, és az egyházak a megfelelő gyakorlati következtetéseket is levonják belőle.

Peter Voß

Forrás: Publik-Forum, 2010/17

A szerző 1930-ban született, evangélikus teológus; nyugdíjba vonulása előtt 25 éven át a schwerini Schlosskirche lelkésze, azt megelőzően a schwerini Katechetikai Szeminárium rektora volt.

Vissza az eredethez!

A zsidó Jézus zsidó módon hitt, és a hétköznapi világban annak isteni rendeltetését szólaltatta meg. Üzenete csak a palesztinai környezetben maradt fenn a halálát követő első évtizedekben. Ennek igazolása az ún. *Beszédforrás* (nemzetközi jelölése: Q) és a *Tamás-evangélium*. Mindkét irat kizárólag Jézus igehirdetését adja tovább, és sem csodaelbeszéléseket, sem passiótörténetet vagy húsvéti üzenetet nem ismernek. Arról tanúskodnak, hogy a palesztinai Jézus-mozgalmak – anélkül hogy külön gyülekezeteket alkottak volna – azt folytatták, amit a vándortanító Jézus a maga részéről tett, és aminek a megtételére tanítványait is oktatta.

Egészen másképp alakultak a dolgok a hellenista városokban. Itt, a diaszpóra-zsidóság és a vele rokonszenvező pogányság környezetében kezdettől fogva alapítottak gyülekezeteket. Ezekben olyan Krisztus-kultusz született, amelynek központi üzenete már nem Jézus „Isten országa”-programja volt, hanem Jézus halálának értelmezése és feltámadásának hirdetése.

Jézus azt tanította örömhíreként, hogyan lehet megélni ebben a világban a valódi embertársiasságot (ha Istenből kiindulva értelmezzük ezt az életet) – ezt a tartalmat azonban most felcserélték a Jézusról mit Krisztusról, mint Megfeszítettről és mint Feltámadottról szóló üzenettel. Jézus központi programja teljesen háttérbe szorult személyének értelmezése mögött. Jézus semmi olyan tant nem hirdetett, amelyet el kellene hinni, hanem olyan életformát gyakorolt, amely azt kívánja, hogy megéljék, a hellenista környezetben viszont kialakult az a metafizikai elképzelés, amely szerint létezik Isten préegzisztens [már e földi léte előtt is létező] Fia, akit Isten azért küldött, hogy kereszthalálával kiengesztelje önmagával az emberiséget. Ennek a túl nem becsülhető különbségnek a következménye a mai egyházakban totálissá vált zűrzavar a tekintetben, hogy mit kell evangéliumon érteni.

Ezzel egyidejűleg az evangélium új tartalommal megtöltött fogalmának alaphangja is megváltozik ebben a kezdeti időszakban. Pál apostol például „a hit engedelmességét” követeli (Róm 16,26). Jézus evangéliuma még valódi örömüzenet volt, főképpen a szorongatottak és a társadalom peremén élők számára, most azonban fenyegető felhang jelentkezik. Annak kiemelésével, hogy már csak a Megfeszítettről és Feltámadottról akarnak tudni (vö. 1Kor 2,2), veszendőbe ment Jézus „Isten országa”-programja. Isten országa, Jézus központi programja többé nem beszédtéma. Pál nem kutatta azt, Jézus egyetlen példabeszédére sem hivatkozik, s arra a központi magra sem, amelyet Hegyi Beszédként ismerünk.

Ez az elsikkasztás a következő századokban is folytatódik: az Apostoli Hitvallás kizárólag Jézus életének sarokpontjait veszi át: születését és halálát, de mellőz minden utalást Jézus sajátos üzenetére – és senki sem érzi hiánynak ezt a hiányt. Az egyházi év olvasmányainak rendjéből évszázadokon át hiányzott a Hegyi beszéd, ahogyan az „Isten országa”-tematika is csak perifériálisan jelent meg a képzőművészetben; a keresztes hadjáratok gyér kritikájában egyik sem jelent meg az érvelés alapjaként. Jézus halálának engesztelő halálként való értelmezésével szemben teljesen háttérbe szorult Jézus Isten szeretetéről szóló üzenete, amely önmagában véve megváltó üzenet, és nem szorul semmilyen pótlólagos teljesítményre.

Az utóbbi nemzedékek történetkritikai kutatása kétségtelenül előhozta a felszín alól a dogmatikailag átfestett Jézust, s ezzel megteremtette annak feltételeit, hogy megszüntessük a kereszténységnek már korán bekövetkezett „jézustalanítását”. E folyamat következményeit még nem lehet áttekinteni; ezek, ha szabad így mondani, elvezetnek majd oda, hogy újból felfedezzük a kereszténységet, amely visszatér elveszített kezdetéhez. A kereszténység eddigi történetére nézve hagyományszegéssel lenne egyenlő, mind a tant, mind az egyházfelfogást illetően. De ez az önmagát a maga jézusi kezdetei alapján értelmező kereszténység olyan új vallási formává mutálhatna, amely nem csupán a felekezeti különbségeket győzi le, hanem járható hidat épít a többi vallás felé, sőt megengedi a partneri kapcsolatokat az agnosztikus és ateista álláspontokkal is, mivel – hogy röviden szóljunk – a Hegyi Beszéd bázisán olyan nevezőt lehetne találni, amely összeköt mindenkit, aki szeretné biztosítani az emberiség fennmaradását.

Hubertus Halbfas

Forrás: Publik-Forum, 2010/6

Zöld olvasó

Tavaly ősszel megjelent ***Unger Zsuzsa*** könyve a fenti címmel, magánkiadásban, bolti forgalomba nem kerül. Kétszáz oldal, fekete-fehér képek is vannak benne. Tartalmazza mindazon cikkeket, amelyeket az elmúlt húsz évben környezetvédelmi szemmel írt. Beszerezhető a szerzőtől (1122 Bp., Bíró u. 16., telefon: 3-559-109, e-mail: ungerzsuzsa@t-online.hu), nyomdai áron (1200,– Ft + 300,– Ft postaköltség), de a szerzőtől is átvehető a lakásán.

A kötetben összegyűjtött 90 írás mindegyike napvilágot látott már valamilyen sajtótermékben: elsősorban az Új Kalász számára készültek, de néhányat közölt az Új Ember, az Igen, illetve megjelent a már megszűnt Távlatokban, Harangban és Új Magyarországban.

A könyv húsz év termését tartalmazza a keletkezés sorrendjében. A cikkek tükrözik az éppen időszerű (tiszai cián, Bős–Nagymaros, paksi reaktorhiba) vagy már állandósult környezetügyi gondokat (levegőszennyezés, felpörgetett közlekedés, bankrendszer, pazarlás, téves és durva emberi viselkedés). A tárgymutató segít ezekre rátalálni.

Az írások olvasmányosak, szakképzettség nélkül is érthetők. Van bennük tudományos ismeretterjesztés, gyakorlati tanács, lelkiismeretvizsgálatra indító megállapítás, időnként a teológia vagy bölcselet felé hajló gondolatmenetek. Keresztény szemmel vizsgálja az ügyeket annak okán-jogán, hogy a világ a maga teremtett mivoltában Isten kinyilatkoztatása, illetve környezetünk megromlásában sokszor az ember bűnös vágyai, cselekedetei testesülnek meg. Az olvasókönyv alkalmas egyéni tájékozódásra, csoportos megvitatásra. Jól szolgálhatja olvasótáborának zöld jellegű szemléletváltozását, felelősségének felébresztését.

(A szerk.)

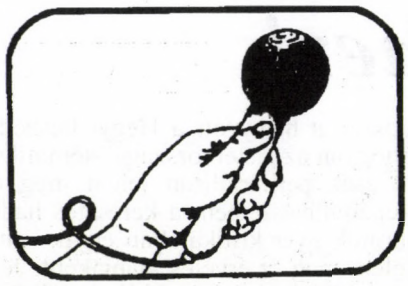

Figyelmes tekintet és vágy a közelségre

Lelkipásztorkodás Németországban
Interjú *Erich Garhammer* pasztorálteológussal

Garhammer úr, az Ön véleménye szerint mit várnak az emberek egy lelkésztől vagy lelkésznőtől?

Azt várják, hogy profi módon támogassa őket életalakításukban, és nem csupán szükséghelyzetekben. Azután persze azt is, hogy kísérőjük legyen életük fontos állomásain: a gyerekek születésekor és keresztelésekor, az esküvőn, vagy ha haláleset fordul elő.

Tehát a lelkipásztorkodás klasszikus képéről van szó?

Igen, a legtöbb ember még ma is ezt a képet köti az egyházhoz, de ehhez társul a tanácsadás egész területe, és ami szintén fontos, a karitászmunka. Szerintem ez is beletartozik a lelkipásztorkodás fogalmába.

A lelkigondozás tehát nem csupán szemtől szemben zajló intim beszélgetés?

Számomra három vonatkozása van a lelkigondozásnak: Először is mindenki önmaga lelkésze, amennyiben törődik önmagával. Azután következik mások lelkigondozása; ez a családban, barátságokban, szomszédok között történik. Végül létezik a professzionális lelkigondozás, ahogyan az egyházak kínálják. Nézetem szerint az egyházaknak ma erőteljesebben kell figyelembe venniük a lelkigondozás másik két vonatkozását. Az emberek ma nagyobb önrendelkezéssel élnek, mint korábban. Az egyházaknak le kell mondaniuk belső távlataikról, és nem szabad azt hinniük, hogy lelkigondozói monopóliummal bírnak.

A korábbiakhoz képest miben változtak meg a keretfeltételek?

A lelkigondozás kívándorolt az egyházközségekből, és professzionálissá vált: például a különféle tanácsadó helyeken, a telefonos lelkigondozásban, a karitászban. Az emberek oda vihetik házassági és partnerkapcsolati problémáikat, a gyereknevelés kérdéseit, oda fordulhatnak válságaik idején vagy spirituális vágyaikkal. Ezért vagyok a mellett, hogy a tanácsadói és a karitászmunkát lelkigondozásként fogjuk föl, és ne válasszuk el a lelkipásztorkodást a szeretetszolgálat megnyilvánulásaitól, amint ez ma még sokszorosan megtörténik. E területek kapcsolatát szorosabbra kellene fűzni az egyházközségekkel, hogy ott éppen a lelkigondozást illetően tanulhassanak az emberek az egyház profi munkatársaitól.

Az egyházközségek egyre inkább veszítenek jelentőségükből. Nem kellene-e az egyháznak jobban megerősítenie és kiépítenie az egyházközségeken kívüli lelkigondozói területeket?

Nagyon is. Nagyobb régiókban lenne szükségünk olyan lelkipásztori helyekre, amelyeket meghatározott tartalmi hangsúlyok jellemeznek, és ily módon eltérő emberi igényekre adnak választ. Az egyik központban például a karitatív gondoskodás állna a középpontban, egy másik templomban viszont az új liturgikus formákkal párosuló spirituális támogatás. Szükség van erre a differenciált kínálatra. Az egyháznak különféle projektek szerint tájékozódva kell dolgoznia a jövőben.

Mindenekelőtt nem „alacsony küszöbű” kínálatokra van-e szükség, amelyek azt jelzik, hogy senkit sem szabad bekebeleznie egyetlen gyülekezetnek vagy egyházközségnek?

Azt hiszem, hogy a gyülekezetképződés újból és újból végbemegy. Például: mindkét egyházban, a katolikusban és az evangélikusban egyaránt rendeznek átfogó ifjúsági programokat, hogy saját kínálatukkal szólítsák meg a fiatalokat, lelkipásztori módon is. És mi történik? Helyi ifjúsági közösségek alakulnak. Mindig lesznek olyan emberek – idősebbek és fiatalok egyaránt, akik lakóterületük belátható közelségében keresnek kapcsolódási lehetőségeket.

Névtelenebbé válik-e manapság a lelkigondozás, mivel telefonon vagy az interneten történik?

Nem hiszem. Nyilván vannak olyan problémák, amelyeket először névtelenül szeretnének megbeszélni az érintettek. De jellemző, hogy az emberek azt mondják: Szükségem van egy arcra, egy konkrét találkozásra, a közelségre. Az egyházaknak rendelkezésre kell bocsátaniuk olyan tereket is, ahol lehetővé válik ez a nagyobb közelség.

Létezik-e olyan, a jövőbe mutató lelkipásztori projekt, amely különösen meggyőző az Ön számára?

Ilyen például Recklinghausen „vendégegyháza” a Ruhr-vidéken. A recklinghauseni „vendégegyházba” mindenki beletartozik, aki becsönget a plébániára, vagy betér a templomba, mindenekelőtt a város számos hajléktalanja; velük a templom körül csoportosuló keresztények kicsi közössége törődik. A lelkigondozást itt vendégbarátságként fogják fel és élik meg. Ez azt is mutatja, hogy léteznek olyan keresztények, akik egyszerűen megélik az új dolgot, és nem kérdezik meg előzetesen az intézménytől, hogy szabad-e ezt vagy amazt tenniük. Ezek a keresztények figyelmesen észrevették, mire van szükség ott helyben. Pontosan ez a lényeg.

Mit jelent ez a főfoglalkozású és a társadalmi munkában dolgozó munkatársak és munkatársnők megkülönböztetésére nézve?

A lelkésznőket és lelkészeket iskolázni kell arra, hogy meglássák, mi jó történik már az adott helyen, figyelmesek legyenek, és megérezzék, mit keresnek az emberek, vagy mire vágynak. Eközben tekintetbe kellene venni a tágabb lelkipásztori teret, nehogy mindenki azt higgye, hogy mindennel foglalkoznia kell. Így a lelkésznők és a lelkészek azok, akik nyitott szemmel és másokkal együtt gondoskodnak a helyben élők lelkéről.

Több társadalmi munkában tevékenykedő lelkipásztori munkatárs lesz-e a jövőben?

Reméljük! Az utóbbi évtizedekben hivatalnokokat képeztünk a kultusz és a lelkipásztorkodás számára, s ezzel kiszorítottunk sok olyan embert, aki önkéntesként dolgozott a betegekkel, öregekkel vagy másokkal folytatott lelkipásztori munkában. A jövőben ismét nagyobb szükségünk lesz rájuk. És persze sok olyan ember van, akik szeretnének tevékenykedni, akinek tehetségük van valamihez, és érdeklődőek. Ezért határozottabban meg kell majd kérdeznünk az embereket: Milyen adottságaitok vannak? Mit akartok tenni? Miben lelnétek örömötöket? Ide tartozik aztán az is, hogy önrendelkező módon és saját felelősségükre dolgozhassanak a lelkipásztorkodásban. Ebben nagy esély rejlik.

Az egyház ma gyakran küzd a hitelesség problémájával. Mit jelent ez a lelkipásztorkodás számára?

Az emberek ma egyre inkább azt mondják: Mutasd meg nekem, hogyan élsz keresztényként! Nem ilyen-olyan hittételeket vagy örök igazságokat akarnak hallani, hanem azt akarják tudni, hogy a lelkész vagy lelkésznő konkrétan hogyan éli meg a hitét. Aki így kérdez, annak nagy elvárásai vannak. Ebben esélyek rejlenek. Az egyházi lelkipásztorkodás nagy előnye, hogy az emberek tudják: aki az egyház részéről rám figyel, az nem (csupán) pénzért teszi ezt, hanem mindenekelőtt hitbeli meggyőződése alapján. Ez hitelességet szül.

Hartmut Meesmann és **Wolf Südbeck-Baur**

Erich Garhammer 1951-ben született, Würzburg egyetemén a lelkipásztorkodástan katolikus professzora, s a Lebendige Seelsorge (Eleven lelkipásztorkodás) c. folyóirat szerkesztője.

A katolikus alternatíva

Interjú *Matthias Ringgel*, az ókatolikus egyház új német püspökével

Püspök úr, az ókatolikus egyház enyhe létszámnövekedésnek örvendhet. Összefügg-e ez a fejlemény a római katolikus egyházban napvilágra került szexuális visszaélésekkel, és az ezekből fakadó bizalomvesztéssel?

Nem, egyáltalán nem. Hozzánk mindenekelőtt olyan emberek jönnek, akik életük közepén járnak, és azt kérdezik maguktól, vajon tulajdonképpen az-e minden, amit eddig elértek. Újra föltesznek maguknak vallási kérdéseket. Közülük sokaknak éveken át semmilyen kapcsolatuk nem volt semmilyen egyházzal. Ezek az emberek gyakran azt is kérdezik, mit is adjanak útravalóul a gyerekeiknek. Különben megfigyeltem, hogy tekintettel az egyházak jelenlegi helyzetére, a vallási keresők közül sokan inkább tartózkodóan viszonyulnak az intézményesült kereszténységhez.

Csak nem csalódott amiatt, hogy az Ön egyháza nem húz hasznot a római katolikus egyház jelenlegi válságából? Hiszen ez a válság esély lehetne arra, hogy jobban bevigyék a köztudatba az ókatolikus egyház létét, nem?

Tényleg csodálkozom, hogy nem jön több ember hozzánk, de csalódott nem vagyok, nem. Sokan ugyanis, akik most kilépnek a római katolikus egyházból, nem keresnek más megoldást. Teljesen józanul látom ezt: egy olyan kis egyház, amilyen mi vagyunk, nem feltétlenül vonzó mindenki számára. Egy húszéves fiatalember számára, aki a Bajor-erdőben lakik, mit sem használ, ha a következő ókatolikus egyházközség sok-sok kilométerrel arrébb van – még ha azonosulna is az ókatolikus egyház céljaival, nem éli meg őket.

Nem mindenki szeret egy kicsi közösséghez tartozni, ezt egészen józanul kell látni. Éppen a római katolikus egyház kritikusai között van sok olyan, akinek szüksége van egy nagy közösséghez tartozás érzésére. Akik hozzánk jönnek – köztük sok egyetemi végzettségű ember –, tudatos döntést hoztak, a kicsi szám mellett is. Aki ókatolikus, annak igent kell mondania arra, hogy vasárnaponként csak tíz, húsz, esetleg harminc emberrel van együtt az istentiszteleten, jóllehet nekünk, ókatolikusoknak is időről időre igényünk van nagy rendezvényekre. Ha püspökszentelésemre eljön ezer ókatolikus a templomba, akkor ez egyszerűen szép.

A harminc alatti nemzedék kevésbé képviselteti magát az új tagok között?

Igen. Viszont a plusz-mínusz negyvenévesek – főként ők jönnek közénk – magukkal hozzák a gyerekeiket is, s így elevenebbé vált a gyerekekkel és a fiatalokkal végzett munkánk. Persze ha a gyerekek idősebbek lesznek – 16, 17, 18 évesek –, akkor minden érdekes számukra, csak nem feltétlenül az egyház. Aki azonban gyerekként vagy fiatalként pozitív tapasztalatot szerzett az egyházról, később talán ismét csatlakozhat – és erre nézve is van tapasztalatunk.

A széles nyilvánosság alig ismeri az ókatolikus egyházat. Hogyan hallottak egyáltalán az ókatolikusokról azok, akik belépnek az Önök egyházába?

Többnyire személyes kapcsolatok révén. Vagy ismerték a helyi ókatolikus gyülekezet templomépületét. Vagy véletlenül rábukkantak egy újsághírre. Gyakran úgy van, hogy inkább valamilyen hagyományos önértelmezést kötnek a nevünkhöz, és aztán sokak számára nagyon meglepő, hogy egy fiatal, modern nő megvallja ókatolikus voltát. Ez aztán kérdéseket vált ki.

Az Önök egyházának tehát kommunikációs – „PR” – problémája van?

Igen, de melyik egyháznak nincs? Egy egyházat nem lehet úgy reklámozni, mint valami terméket. Éppen nekünk mint kicsi egyháznak kell megszabadulnunk attól, hogy leragadjunk a nagyobbá válás hogyanjának kérdésénél. Hiszek abban a látszólagos ellentmondásban, hogy csak akkor fogunk növekedni, ha nem akarunk növekedni, mert különben eltévesztjük az egyházi élet célját.

És ha más neve lenne az Önök egyházának? Például „alternatív katolikus”, hogy elkerüljék a hagyományosság hírét?

A nevünk körüli vita tíz-húsz évenként ismétlődően visszatér, a javasolt névváltozatok pedig mindig erősen korhoz kötöttek. Az 1980-as években az „alternatív katolikus” merült fel, nyolcvan évvel ezelőtt „nemzeti katolikusok” akartunk lenni, tizenöt évvel ezelőtt „reformkatolikusok”. Tudjuk, hogy kommunikációs szempontból nehézséget jelent a nevünk, de nem fogunk tudni megegyezni olyan új névben, amelyet mindegyikünk elfogad. Ezért ezek a viták terméketlenek. Különben pedig mit mond az „evangélikus” szó? Szintén nem sokat.

Az Ön nézőpontjából mi az ókatolikus egyház sajátos ismertetőjegye?

Az ókatolicizmus kísérlet arra, hogy alternatív katolikus választ adjunk a modernitásra. Ön megtalálhatja a katolikus elemet a liturgiánkban, de a mentalitásunkban is. Másfelől azonban megtalálható nálunk a zsinati elem is – a püspököt a zsinat választja –, vannak női lelkészeink, nem zárjuk ki a szentségek vételéből az újraházasodottakat. Nagy jelentőséget tulajdonítunk az egyén lelkiismereti szabadságának.

Az ókatolikus egyházak abból a tiltakozásból jöttek létre, amely a pápa tévedhetetlenségének dogmája ellen irányult: ezt egy minősített zsinati ellenzék elkeseredett ellenállása ellenére juttatták érvényre az *I. Vatikáni Zsinaton* (1870). Mivel a Vatikán kiközösítette a tiltakozókat, ők új egyházközségeket hoztak létre, különösen Németországban, Svájcban és Ausztriában, és nevükkel a régi katolikus hagyományokra utaltak, vagyis az eredetre, ahogyan ők látták. Az ókatolikus egyházak az ún. *Utrechti Unióban* egyesültek.

Az ókatolikusok – akiket Svájcban „keresztény-katolikusoknak” neveznek – elvetik a pápa egyházjogi primátusát, az egyház minden tagjának felelősségét hangsúlyozva a püspöki-zsinati elvet ápolják, megszüntették a papok kötelező nőtlenségét, és – Lengyelországot kivéve – minden országban megengedték a nők pappá szentelését. Németországban jelenleg valamivel több mint 15 000 tagjuk van.

Véleményem szerint ez a katolicitás alternatív felfogását nyújtja a római katolikus egyházzal szemben.

Lehetne-e úgy tekinteni az Önök egyházára mint személyek nagyobb gyülekezetére, amely már elővételezi azt, amilyen az egyház a jövőben lesz, egy elvilágiasodott társadalomban?

Nem tudom, hogy ez a jövő elővételezése vagy a múlt ismétlődése-e. Mindenesetre a legtöbb ókatolikus egyházközségben jelentős a tudatos döntés mozzanata. Néhány régióban ez másképp van. Például a dél-badeniben szinte népegyházi struktúráink vannak, ott egészen az 1870-es alapítási évig lehet visszakövetni egyes családok jelenlétét.

Melyik a legkényesebb téma a római katolikus egyházzal folytatott ökumenikus párbeszédben?

Teológiai szempontból a pápai hivatal. Számunkra elfogadhatatlan a pápa tévedhetetlensége és egyházjogi primátusa. Érzelmi szempontból pedig a közelségünk: a két egyház túlságosan is hasonlít egymásra. Ha püspökként tolldíszben szaladgálnék, nem pedig pásztorbottal és püspöksüveggel, nem egy római katolikus méltóságnak egyszerűbb dolga lenne velem.

És a nők felszentelése?

Ez a római katolikus egyház problémája. Mi bevezettük, a Vatikánnak el kell fogadnia, hogy nálunk létezik, ez nem tárgyalási téma az ökumenikus párbeszédben.

Hogyan látja Ön egyáltalán a keresztények helyzetét a mai társadalomban? Ön szerint mi a legnagyobb kihívás?

Az egyházaknak meg kell tanulniuk, hogy eljuttassák üzenetüket a nőkhöz és a férfiakhoz egy olyan korban, amikor már semmi sem magától értetődő. Olyan emberek lépnek be a mi egyházunkba, akiknek nemigen vannak vallási alapismereteik. Már nem magától értetődő, hogy azok a szülők, akik megkereszteltetik gyermekeiket, első áldozásra is beíratják őket. Mégis hiszem, hogy nincs ok a vészharang kongatására, miszerint a kereszténység hanyatlóban van. Egyszerűen kreatív módon kell bánnunk ezzel a kihívással. Ha a mai embernek személyesen kell döntenie a hit és valamelyik egyház mellett, akkor ez a hit elmélyüléséhez is vezethet. De meg is nehezítheti a dolgot, mivel mindenkinek ismételten döntenie kell.

Van-e Önnek mint püspöknek olyan személyes célja, amely különösen is a szívén fekszik?

Úgy találom, hogy megint jobban a középpontba kell állítanunk az Isten-kérdést. Olykor az a benyomásom, hogy az egyházi üzem egészen jól működik Isten nélkül is. Meg kell tanulnunk újból kimondani, mire is gondolunk, amikor Istenről beszélünk. Hogyan kell érteni azt a kijelentést, hogy Isten működik a világban? Modern emberként hihetek-e még? Hiszen a kihívás ebben a kritikus kérdésben rejlik: Olyan világképet prédikálok-e, amellyel én magam már nem azonosulok? Nem viselkedem-e egészen másképp a hétköznapokban?

Hogyan áll ezzel Ön? Milyen Istenben hisz?

Amikor imádkozom, észreveszem, hogy részben még a gyermeki elképzelésekben vagyok otthon. Ez egyszerűen így van, ha az ember Istennel kapcsolatos sajátos elképzelések világában nőtt fel. Egészen más a helyzet, ha azután a teológiai reflexióról van szó. Ha például a személyes Isten képéről lenne szó, először is azt kérdezném: Mit értünk egyáltalán személyességen? Aki elveti a személyes istenképet, az talán nagyon emberi istenképet ért rajta. Istennek ezzel a – negatív értelmű – „emberiesítésével" biztosan szakítani kell, különben Isten alig különbözik már egy ókori bálványtól, aki olykor dühös, máskor jóságos. Ilyen Istenben nem hiszek.

Ami az istenképet illeti, a kereszténeknek alighanem meglehetősen eltérő elképzeléseik vannak.

Igen, ezzel együtt kell élnünk, és jól együtt is tudunk élni. Az a fontos, hogy megtanuljunk nyíltan eszmét cserélni erről és a hasonló kérdésekről. Ez az eszmecsere azonban, ahogy én látom, csekély szerepet játszik az egyházakban. Ez bizonyára összefügg azzal is, hogy nagyon bizalmas kérdésről van szó, még bizalmasabbról, mint a szexualitás. Aki a hit kérdésében nyilatkozik, sebezhetővé teszi magát – s ezt sok ember el akarja kerülni.

Forrás: Publik-Forum, 2010/16

Matthias Ring 1963-ban született, először római katolikus volt, és teológiai tanulmányai idején lépett át az ókatolikus egyházba. Doktori disszertációjának címe: Katolikus és német. A németországi ókatolikus egyház és a nemzetiszocializmus. Miután a zsinat megválasztotta, 2010. március 20-án szentelték fel a németországi ókatolikus egyház püspökévé.

Megkeresztelt istentelenek társadalma

Interjú *Georgij Mitrofanov* ortodox pappal az orosz ortodox egyház állapotáról

Georgij atya! Kirill pátriárka minden hatalmát bevetve csalogatja az ifjúságot az egyházba. Vonzó-e a papi hivatás?

Egyre kevesebb jelöltünk van. Egyrészt az 1990-es évek óta visszaesett a születések száma, másrészt csökken az ortodox egyház iránti érdeklődés. Mivel nálunk nincs felvételi vizsga, főként olyan fiatalok jönnek hozzánk, akik iskoláik elvégzése után sehol másutt nem tudnak elhelyezkedni. Ennek megfelelően alacsony a képzettségük és társadalmi státusuk.

Az utóbbi években mégis sok új papi szemináriumot nyitottak meg.

Igen, ez így van. A szovjet időkben csak három szemináriumunk volt, Moszkvában, Leningrádban és Odesszában. Időközben már negyvenre nőtt a számuk, de vidéken a legtöbb esetben alacsony színvonalúak. A moszkvain és a szentpétervárin kívül csak öt-hét felel meg a papképzés mai igényeinek. Nem egy szemináriumban öt-hat ember van egy évfolyamon, nálunk, Szentpéterváron negyvenen vannak, fele annyian, mint tíz évvel ezelőtt.

Hogyan jut akkor pap a sok új templomba?

Ahhoz, hogy nálunk valakiből pap lehessen, sem teológiai, sem másmilyen végzettséget nem kell tudnia igazolni. Ez valóban paradox! Ez a visszás helyzet az 1980-as végén kezdődött, amikor az állam már nem avatkozott be az egyház káderpolitikájába, és a püspökök mindenkit felszentelhettek, aki ezt kívánta. Azóta mindenkiből lehet pap, aki valamelyest jártas az istentiszteletekben, és fölmutatja egy lelkész ajánlását. Az összes mai papoknak csak jó harmada járt szemináriumba vagy végzett teológiai akadémiát, a többi teológiai képzettség nélkül boldogul – azzal az eredménnyel, hogy egyházi életünk teológiai, lelkiségi és kulturális színvonala katasztrofális mélységbe süllyedt. De mind a mai napig nincs olyan szinódusi döntés, amely megtiltaná a megfelelő végzettség nélküli papszentelést.

Tehát a legtöbb papot az 1990-es években szentelték fel?

Igen. Számszerűleg ma a legtöbb pap a posztszovjet időszakból való, de ezeknek a lelki, intellektuális és emberi minősége többnyire elmarad azokétól, akik a szovjet korszakban lettek papok. A peresztrojka időszakában az emberek tömegesen jöttek az egyházba. Egyesek tudatosan, és mélységes, komoly hitből fakadóan választották ezt az utat, a legtöbben azonban véletlenségből, és éppen ezek szenteltették fel magukat. A legtöbben autodidakta neofiták voltak, akiknek fogalmuk sem volt az egyházi hagyományról, és legjobb esetben olyan könyvekből merítették lelki tudásukat, amelyek szamizdatban terjedtek. Ezek a papok olyan kusza nézetek kotyvalékát hozták az egyházi életbe, hogy az embernek égnek áll a haja!

Miféle eszmék ezek? És miféle papok ezek?

Sokan közülük alapjában véve megtévesztett és megfélemlített, posztszovjet nyárspolgárok, akik az egyházba lépésükkor arról álmodtak, hogy azt fogják megtalálni, ami ismerős volt számukra: egy totalitárius ideológiát és szervezetet. Mit olvashatott egyáltalán egy istenkereső ember a 80-as évek Szovjetuniójában? Létezett egy úgyszólván klasszikus könyvcsomag, amely egyrészt Ignatyij Brjancsanyinov Otyecsnyik-jéből állt [szerzetes atyák jámbor mondásainak gyűjteménye], másrészt pedig a Cion bölcseinek jegyzőkönyve c. antiszemita pamfletből és Mihail Polszkij főpap nagyon gyenge, Oroszország új vértanúi c. műveből. A misztikus irodalomnak és a totalitárius, embermegvető politikai ideológiának ez a keveréke határozta meg a neofiták világnézetét, akik aztán – miután egy szempillantás alatt pappá lettek – nagy gesztusokkal ortodox tanítássá nyilvánították saját eszméiket. Ők hozták be egyházunkba a türelmetlenségnek és a bizalmatlanságnak azt a szellemét, amely annyira jellemző sok klerikusunkra. Folytonosan ellenséget keresnek – a zsidókban, a szabadkőművesekben, az ökumenizmus híveiben, a katolikusok felé hajlókban –, mintha csak külső, és magától értetődően „sötét hatalmak” okoznák minden belső problémánkat.

Ön már több mint húsz éve tanít, és ezért össze tudja hasonlítani a mai hallgatók nemzedékét a szovjet időkéivel.

A szovjet időkben roppant nehéz volt valakinek felszenteltetnie magát. A papjelöltnek ezért erős akaratúnak kellett lennie, hogy elérhesse célját. Gyakorlatilag minden pap elvégezte a teológiát. Ez nemcsak az egyház érdeke volt, hanem az államé is, amely ily módon totálisan ellenőrizni tudta az állítólag legális és szabad egyházat: amíg ugyanis egy fiatalember valamelyik lelkészi tanintézetben tanult, a KGB képet alkothatott róla, közelebbről megismerhette, sőt beszervezhette. A végső döntést arról, hogy valaki beléphet-e egy szemináriumba, vagy sem, a Vallásügyi Tanács illetékese hozta meg. Ennek az volt a feladata, hogy minden városi és művelt pályázó útjába nagy akadályokat állítson, és a legegyszerűbb társadalmi rétegek tagjait részesítse előnyben: minél mélyebből jött valaki, annál jobb volt. Elsősorban olyanok léptek be a szemináriumokba, akik Nyugat-Ukrajna vidéki területeiről származtak.

Miért éppen onnan?

Az orosz ortodox egyháznak akkoriban több mint 6000 temploma volt, ezeknek több mint a fele Nyugat-Ukrajnában, ezért ott volt szükség a legtöbb papra is. Mindenesetre a vallási élet ott megmaradt a ritualizmusban, ami nagyon is ínyére volt az államhatalomnak. A Nyugat-Ukrajnából érkezett szeminaristák azonban mély népi vallásosságot és istenfélelmet hoztak magukkal az oltár szolgálatába, ez manapság hiányzik. Amikor ma pappá szentelnek fiatal férfiakat, akkor ezek többnyire egyáltalán nincsenek tudatában annak, mi a jelentősége annak, ami velük történik. Kortársi kultúránkban elvész a szakrális tisztelete, mindent profanizálnak. Mivel ma sokkal egyszerűbben lehet pappá lenni, egyre gyakrabban fordul elő, hogy nagyon is elfogadhatónak tartják azt, ha valaki eljön, elliturgiázgat egy darabig, megnézi, tetszik-e neki az egész – s ha nem, akkor továbbáll, és máshol néz körül.

Önnek hogyan sikerült belépnie a szemináriumba? Ön annak idején történészként kitüntetéssel végezte el a leningrádi egyetemet, és a legfiatalabb tudományos munkatársként dolgozott ott.

Az akkori Leningrádban egy óriási lakásban éltem, amelyet közösségi lakássá építettek át. De már fiatal éve-

imben úgy éreztem, hogy ezt a várost más embereknek építették, és az 1917 előtti orosz élet egészen más volt, és hogy elrabolták tőlem ezt az igazi orosz életet. Könyvekből és történelmi tanulmányaim révén elkezdtem keresni ezt az életet, és így jutattam el a hithez. Amikor 27 évesen elhatároztam, hogy mindent elvetek, és belépek a szemináriumba, már szilárdan meggyökereztem a hitben. Szoros kapcsolatban álltam lelkészekkel, és tudtam, hogy egyetlen felvételi reményem Kirill (Gungyajev) érsek, a szentpétervári Lelkészképző Akadémia akkori rektora, a mai pátriárka.

Mit tehetett ő?

Neki megvolt a megfelelő súlya, valamint a szükséges kapcsolatai a közigazgatásban ahhoz, hogy egyengesse az útját egy olyan kezdő teológiai hallgatónak, akinek egyetemi diplomája volt. De alig adtam be kérelmemet, Kirill érseket Szmolenszkbe helyezték. Helyette Antonij (Melnyikov) pátriárka fogadott; ő rendkívül óvatos volt. Azt mondta nekem: „Mondjon föl, és próbáljon elhelyezkedni éjjeliőrként! Ha ugyanis tudományos munkatársaként nyújtja be a papírjait, annak nagyon provokatív látszata lesz. Éjjeliőrként azonban nem dolgozhat hosszabb ideig, mert ha valaki egyetemi végzettséggel teszi ezt, akkor potenciális disszidensnek számít. Mondjon föl ott is, és keressen újabb helyet!” Benyújtottam tehát papírjaimat, és egy KGB-őrnagy elé idéztek, aki erősködött, hogy ne hagyjam magam elbizonytalanítani: sok lelkész végez papi tevékenységet, és ugyanakkor polgári kötelességeit is teljesíti… Megemlített néhány nevet, akik közül egyesek ma is magas egyházi tisztséget töltenek be. Szilárdságom addig terjedt, hogy elmondjam: számomra nagy erkölcsi probléma a KGB-hez fűződő kapcsolat, és ezért azt meg fogom említeni következő gyónásomban. Erre az őrnagy szinte mefisztói módon azt felelte: „Vannak olyan dolgok, amelyeket az ember még a gyónásban sem mond el.” Ezután elváltunk, miközben utalásszerűen értésére adtam, hogy nem fogom megtartani a KGB-trükközés hazafias játékszabályait. Így Ön el tudja képzelni, micsoda nehézségek előtt állt az, aki a szovjet időkben a papság mellett döntött, és milyen felelősséget érzett az ember ezzel a szolgálattal szemben.

Számolt-e Ön anyagi nehézségekkel is? Ma sok pap nem éppen szegény.

A városi klérus sosem állt olyan jól anyagilag, mint a szovjet időkben. Még tanulmányaim idején kaptam egy állást a szemináriumi könyvtárban, és első fizetésem napján nem hittem a szememnek: 200 rubelt kaptam a fiatalabb tudományos munkatársak 130 rubelje helyett! Mindazonáltal később írásban felszólítottak, hogy fizessek 62 rubel adót.

Mára nagyot zuhant a városi, és még inkább a vidéki papság fizetése; a szertartásokért kapott „stólapénzek” is nagyon különbözőek. Igen sok pap egyik napról a másikra él, de vannak viszonylagos jólétben élők is.

Az utóbbi években igen sok templomot restauráltak vagy újjáépítettek. Korábban az egyház inkább arra helyezett-e súlyt, hogy egy pap jól tudjon gazdálkodn. Vagy közben valami már lett-e fontos az egyház számára?

A templomok újjáépítése nagy kísértés lett az egyház számára, mert azt a modern szovjet ember hajtotta végre. A kommunisták mindenben becsaptak minket, csak egy dologban nem: megteremtették az új típusú embert, az irigy nincstelent, aki azzal a meggyőződéssel nőtt föl, hogy az életben az anyagi értékek a legfontosabbak. És mivel ezektől az értékektől megfosztották, sokkal pénzsóvárabb és saját előnyeit lesőbb lett, mint a nyugati nyárspolgár. A mai papi nemzedék számára az egyház gyakran nem Krisztus Teste, nem azoknak az embereknek a közössége, akik egyek Krisztusban; az ő szemükben Isten háza elsősorban az a hely, ahol az ember élénk kapcsolatot létesít üzletemberekkel: itt pénzért megáldják az ember autóját, megkeresztelik a gyerekét, eltemetik a hozzátartozóját. Többet nem is várnak a paptól. De mi van akkor, ha egy efféle ügyesen üzletelő, gyakran nagyon fiatal férfinek valaki elpanaszolja a bánatát? Semmit sem fog tudni válaszolni neki.

Milyen papokra lenne szüksége a mai egyháznak?

Az 1980-as években abban az illúzióban éltünk, hogy van egy ortodox népünk, amely sehová sem mehet, mert nincsenek templomok. Aztán felépültek a templomok, de népünknek csak kicsi része jár rendszeresen templomba. Tisztában kell lennünk azzal, hogy ma hihetetlenül mágikus és pogány elképzelésekkel bíró, megkeresztelt istentelenek társadalma vagyunk, amelynek újból meg kell hirdetni Krisztust. Ehhez egy modern papnak a maguk szintjén kell „elérnie” az embereket, az értelmiségieket is; rendelkeznie kell bizonyos élettapasztalattal, értenie kell a beszéd művészetéhez és személyében meg kell testesítenie azt a magas ortodox kultúrát, amely sajnos gyakran még számunkra is ismeretlen. Akkor talán sikerül teljesítenünk a legnagyobb parancsot: elmenni, és minden népet tanítani.

Forrás: Imprimatur, 2010/5-6.
Az interjút eredetileg az Ogonyok c. lap készítette 2010 áprilisában.

Georgij Mitrofanov a szentpétervári Lelkészképző Akadémia egyháztörténész professzora.

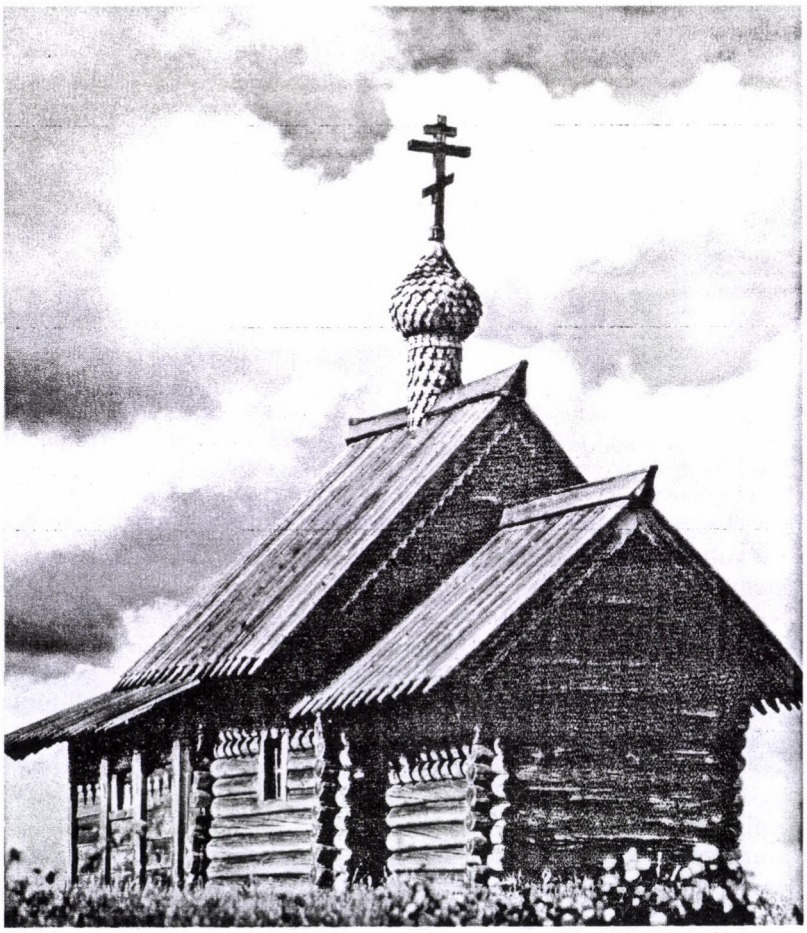

A plébánosok és az egyházvezetés eltávolodása

A papi nőtlenség és a nők pappá szentelése

Az osztrák plébánosok 79%-a támogatja a katolikus papok kötelező nőtlenségének megszüntetését, 51%-uk a nők pappá szentelésének megengedését, és 52%-uk bevallja, hogy fontos kérdésekben másképp vélekedik, mint az egyházvezetés.

Ez néhány azokból az eredményekből, amelyekre az Ausztria plébánosai körében végzett friss közvélemény-kutatás vezetett (erre az ORF, az osztrák rádió vallási osztálya adott megbízást). Telefoninterjúk révén 500 plébánost kérdeztek meg egész Ausztriában életük és munkájuk körülményeiről. Ugyanakkor 69%-uk tartotta úgy, hogy összességében igen elégedett eddigi nőtlen életével.

A közvélemény-kutatást *Paul M. Zulehner* nyugalmazott professzor vezette. A *Kathpress*-nek adott interjújában beszámolt azokról a részben igen tekintélyes eltérésekről, amelyek a plébánosok és az egyházvezetés között vannak, és úgy látja, hogy „nagyon sürgős beavatkozásra” van szükség. Szerinte az egyház reformja érdekében fel kellene használni a plébánosok „gazdag tapasztalatainak kincsét”; másfelől pedig óvott attól, hogy az egyházvezetés kezéből egyre jobban kicsússzon a dolgok alakításának lehetősége: „Tényleges reform megy végbe a bázison, azokon a plébániákon, ahol nyitott szellemű plébános van.”

Másként gondolkodó plébánosok

Az összes megkérdezett plébánosok több mint fele (52%) mondja azt, hogy fontos kérdésekben másképp gondolkodik, mint az egyházvezetés. Ebben az összefüggésben Zulehner professzor az újraházasodott elváltak szentségekhez járulását vagy az ökumenikus kérdéseket említi példaként, de a papok önálló életalakítását is. Ráadásul a papok 74%-a úgy látja, hogy az egyházvezetés és a hívő nép elképzelései között egyre nagyobb szakadék tátong.

Házasok felszentelése

Tekintettel a paphiányra, az egyházukért aggódó plébánosok nézete szerint szükség van azon személyek körének kitágítására, amelyből az egyház kiválasztja papjait, mégpedig nem csupán a papok túlterheltsége miatt, hanem azért is, hogy más tapasztalatokkal gazdagítsák a papi szolgálatot: a világi foglalkozások tapasztalatával, a partnerkapcsolat tapasztalatával, a női tapasztalatokkal.

A megkérdezett plébánosok 79%-a támogatja, hogy a katolikus egyház pappá szenteljen házas férfiakat. 62% képviseli azt a nézetet, hogy a papok megházasodhassanak, és mégis megmaradhassanak szolgálatukban. Ugyanilyen sokan álltak ki a mellett, hogy a katolikus egyház ismét állítsa szolgálatba a korábban laikus státusba helyezett papokat. Ezt a tágítást azok a plébánosok is kívánják, akik akkor sem kötnének házasságot, ha megtehetnék. Csak 13% házasodna meg valószínűleg, és 6% biztosan, ha megtarthatná hivatalát. A plébánosok e csoportja számára nem „a cölibátus eltörléséről” van szó, hanem hogy megemeljék a papi szolgálat minőségének szintjét, mondja Zulehner.

A nőtlenség: „önálló út”

Saját nőtlen életüket illetően a plébánosok 67%-a értett egyet ezzel a kijelentéssel: „Önálló utat találtam, amelyért felelősséget tudok vállalni.” Ám e tanulmánynak nem volt feladata közelebbről megvizsgálni, hogy „mit jelent ez a konkrét életgyakorlatban”, illetve milyen kapcsolati formákra utalhattak az így válaszolók.

Tiltakozás: nem nagyhangúan, hanem az életvitellel

Ezzel kapcsolatban Zulehner professzor úgy vélte, mindenekelőtt ezen a ponton válik világossá, hogy az egyházi vezetés nagy részben elveszítette befolyását a plébánosok életalakítására. A professzor azt a tendenciát is megállapította, hogy a papok már nem tiltakoznak nyíltan az egyházvezetés álláspontja ellen, hanem saját felelősségükre járják a maguk útját, és ezzel általában elégedettebbek is, mint még néhány évvel ezelőtt.

A tanulmány szerint a megkérdezett nőtlen papok 73%-a mondja, hogy állandó hullámzásnak éli meg életformáját. Ugyanakkor 69%-uk vonta meg azt a mérleget, hogy összességében igen elégedett eddigi nőtlen életével.

Minél inkább boldognak érzik magukat nőtlen életükben a plébánosok, annál inkább igaz, hogy akkor sem házasodnának meg, ha az egyház úgy nyitná meg számukra ezt a lehetőséget, hogy hivatalukat is megtarthatnák. A nőtlenség értékelése nem mutatott jellemző különbséget a világi papok és a szerzetes papok között. A nőtlen élet sikeressége nyilvánvalóan kevésbé függ a kezdeti döntéstől, mint a papság megélésétől és az évek során szerzett tapasztalatoktól.

Női papság „pragmatikusan”

A megkérdezett plébánosok 51%-a a mellett szállt síkra, hogy szenteljenek pappá nőket is. A plébánosok úgy látják, hogy ezáltal magának a papi szolgálatnak a minősége erősödne. A megkérdezettek 65%-a tartaná segítségnek, ha női kollégákkal dolgozhatna együtt. Zulehner professzor rámutatott arra, hogy a plébánosok többsége számára a nők felszentelése már nem dogmatikai, hanem pusztán gyakorlati kérdés. A plébánosok pozitívan fognák fel, „ha a papi hivatal teljesebben képezné le Istent, aki saját képére férfinek és nőnek alkotta az embert”.

Szexuális visszaélések

A közvélemény-kutatás révén az is világossá vált, hogy a plébánosokat „erősen zavarja” a szexuális visszaélésekkel kapcsolatos vita. Még ha 65%-uk úgy véli is, hogy a média túlpörgette a témát, 76%-uk azon a né-

zeten van, hogy a szexuális visszaélések nagyobb problémát jelentenek az egyház számára, mint más intézmények számára. 93% helyesli, hogy az egyház dolgozzon ki olyan jó megoldásokat, amelyek más intézmények számára is hasznosak lehetnek. Egyidejűleg 80% úgy véli, jó lenne, ha az egyház a botrányok körüli vitát indítéknak tekintené arra, hogy alapvetően átgondolja, hogyan viszonyul a szexualitáshoz. A megkérdezett plébánosok 92%-ának az a véleménye, hogy a papképzésben nagyobb hangsúlyt kellene helyezni az emberi érettségre.

Ugyanakkor a megkérdezett plébánosok sokkal jobb bizonyítványt állítottak ki az osztrák egyházi vezetésnek (66%), mint a rómainak (21%).

Tehetetlen egyházvezetés

A tanulmányból az is kiderül, hogy a növekvő paphiány erősen kihat a plébánosok munkájára: 75% erősen túlterheltnek érzi magát. A megkérdezett plébánosok szűk fele (48%) „tehetetlennek”, illetve „vízió nélkülinek” éli meg az egyházvezetést, 25%-nak nem ez a véleménye, 27% nem tud dönteni ebben.

A plébániák összevonása ellen

A plébánosok alapjában véve nincsenek ellene a nagyobb lelkipásztori szervezeti egységeknek; bizonyos feladatok szempontjából jónak tartják a nagyobb területi egységeket (79%), ugyanakkor azonban úgy gondolják, hogy nem lehet lemondani a helyi közösségekről (91%), és úgy tartják, hogy az egyházközségeknek meg kellene hagyni a lehetőséget a minden vasárnapi szentmisére. A megkérdezett plébánosok kereken kétharmada véli úgy, hogy a nagyobb plébániai egységek kialakítása nyomán az egyház egyre inkább eltávolodna az emberektől.

Lelkipásztorok, nem menedzserek

A megkérdezett plébánosok 100%-a mondta, hogy mindenekelőtt lelkipásztor akar lenni. Azt, hogy a hivatáskép változása nyomán a lelkipásztorból nagy területek ellátásának menedzsere legyen, a plébánosok nem kívánják, és nem keresik, legfeljebb elszenvedik: nem nyereségnek, hanem a motivációt aláásó súlyos veszteségnek tartják. Zulehner „a plébánosi szerep lényegének drámai kivéreztetéséről” beszél, és azt mondja, a plébánosok „a lelkészi szolgálat lélektelenné tételétől” félnek.

Modern világ: szószólók és kétkedők

A megkérdezett plébánosok 64%-a azt mondja, hogy az egyháznak jobban meg kell nyílnia a világ számára, de ugyanakkor 39%-nak az a meggyőződése, hogy az egyháznak határozottabban kellene különböznie a világtól.

Érdekes részlet: Minél fiatalabb egy plébános, általában annál nagyobb kétkedéssel és távolságtartással viszonyul a modern kultúrához és más plébánosok modernizálási javaslataihoz. Mindenekelőtt az ún. késői hivatások számítanak a „modernitás-szkeptikusok” közé, vagyis azok, akik nem közvetlenül az érettségi után léptek be a papi szemináriumba. Így például a megkérdezett 40 év alattiak 39%-a kerek-perec elutasítja a nők pappá szentelését.

A tanulmány szerint azonban különbséget kell tenni életkor és felszentelési kor között: aki az összes megkérdezettek (tehát idősek és fiatalok) közül rögtön az érettségi után lépett be egy szemináriumba vagy szerzetesrendbe, az határozottan nyitottabb a világra, mint a „késői hivatásúak”.

Zulehner szerint lehetséges, hogy jelenleg szelekció zajlik a kötelező papi nőtlenség révén: többen választják a papságot olyan férfiak, akik gyanakvóak a modernitással szemben; a világra nyitottabbak viszont más lelkipásztori területekre mennek, például lelkipásztori asszisztensnek vagy hitoktatónak.

Ebben az összefüggésben Zulehner utal legfrissebb tanulmányára, amely szerint az osztrák egyházközségi képviselőtestületek túlnyomórészt nyitottak a világra. A jövőben ez feszültségekhez vezethet a plébániákon és más intézményekben is, nevezetesen egy mindinkább konzervatív klérus és a világra nyitott laikus munkatársak között. Ez is ok lehet arra, hogy az egyházvezetés elgondolkodjék azon, nem kellene-e tágítani azok körét, akikből pap lehet.

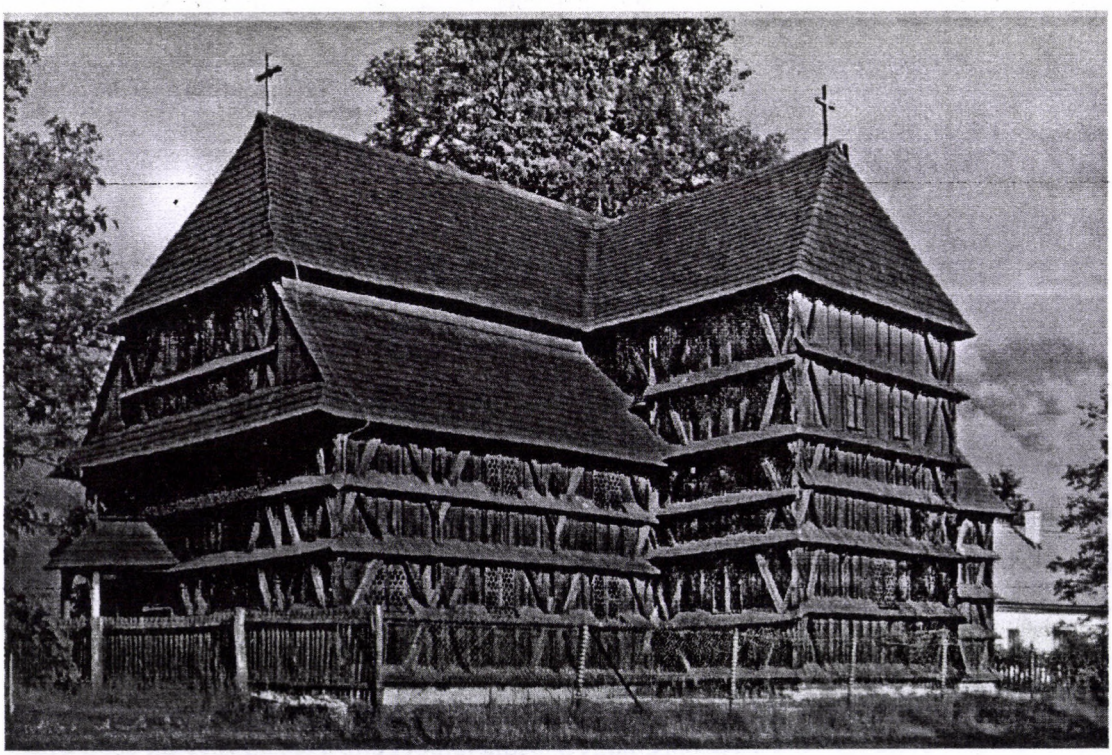

Ausztriában több mint 4000 világi és szerzetes pap van; a közvélemény-kutatást kizárólag azok körébena végezték, akik a bő 3000 plébánia valamelyikén dolgoznak.

Paul Zulehner

Imprimatur, 2010/5-6

A Görögországi Orthodox Egyház Szent Szinódusának felhívása*

A Görögországi Orthodox Egyház főpapsága, amely 2010. október 5–8-án összeült soros ülésére, kötelességének tartja, hogy a nyájhoz, Isten népéhez, valamint minden nem közömbös emberhez forduljon az igazság és a szeretet nyelvén.

Veletek élünk e súlyos és drámai időben. Mint ország, rendkívül súlyos gazdasági krízissel kerültünk szembe, amely az emberek többségét a bizonytalanság és a félelem érzésével tölti el. Nem tudjuk, hogy mit hoz számunkra a holnapi nap. Nyilvánvaló, hogy Hazánk már nem szabad, hanem ténylegesen a hitelezői irányítják. Tudjuk, hogy sokan közületek azt várják, hogy az Egyház megszólaljon, és állást foglaljon azon eseményekkel kapcsolatban, amelyeknek mindannyian szemtanúi vagyunk.

Az, amit ma Hazánk megél, példa nélküli és megrendíti a képzeletet. A szellemi, társadalmi és gazdasági krízissel együtt halad előre minden alapunk lerombolása. Hagyományunk eltörlésének és megsemmisítésének kísérlete történik, annak, amit mindig Hazánk élete alapjának tartottunk. A társadalmi szférában berendezkedésünk és jogaink megszüntetése folyik. Méghozzá mindezt soha nem látott indokkal teszi a kormányzat: „E lépésekre hitelezőink kényszerítenek bennünket.” Tehát, mi, mint ország, gyakorlatilag beismerjük, hogy megszálltak vagyunk, és új (külföldi) kormányzóink akaratát teljesítjük. Ezzel kapcsolatban felmerül a következő kérdés: Beavatkozási igényeik csupán a pénzügyi és szociális szférára vonatkoznak-e, vagy kiterjednek Hazánk spirituális és kulturális identitására és önállóságára is?

A kialakult helyzettel szemben minden értelmes emberben felmerül a kérdés: Korábban miért nem hoztuk meg azokat a kemény intézkedéseket, amelyeket ma régóta szükségesnek neveznek? Társadalmi életünk ezen patológiája, amelyet most oly nagy erőfeszítéssel igyekszünk leküzdeni, miért nem orvosoltatott időben? Miért volt szükség arra várni, míg eljutunk a mai kritikus állapotba? Hiszen államunkat már több évtizede ugyanazok az emberek irányítják. Milyen politikai célszerűségből indultak ki ők, tudván, hogy az országot a katasztrófába vezetik? Ma pedig biztonságban érzik magukat, mivel csupán idegen akarat teljesítőinek vallják magukat? Ma olyan radikális reformok zajlanak, amelyek a korábbi években felháborították volna egész Görögországot, ma viszont alig találnak ellenállásra.

Gazdasági krízisünk a termelés és a fogyasztás közötti egyensúlytalansággal kapcsolatos. Az általunk elérhető termelés lassú tempója ellentétben áll azzal a magas életszínvonallal, amelyet megszoktunk. Amikor a fogyasztás jelentősen meghaladja a termelést, a gazdasági egyensúly elkerülhetetlenül a kiadások oldalára csúszik el. Hogy ezt rendbe tegye, országunk kénytelen külső kölcsönökhöz folyamodni. Amikor a hitelezők elkezdik visszakövetelni az adósságot, eljön a krízis, azt pedig a csőd követi. De a gazdasági krízis, amely ma Hazánkat sújtja és nyomorítja – csupán a jéghegy csúcsa. Ez egy másik, spirituális krízis következménye és gyümölcse.

A fogyasztás és a termelés közötti aránytalanság nemcsak gazdasági kategória, hanem mindenekelőtt a spirituális törés mutatója: az erkölcsi krízis jele, amely mind a hatalmat, mind pedig a népet elérte.

Annak a hatalomnak az erkölcsi válsága ez, amely nem volt képes felelősen viselkedni a nép előtt, nem tudott vagy nem akart az igazság nyelvén beszélni, hamis ideálokat propagált, elősegítette a korrupciót, és egyetlen célja magának a hatalomnak a megtartása volt. A hatalom gyakorlatilag a nép és Hazánk valóságos érdekeivel szemben cselekedett.

Másrészről mi, a nép, szintén felelőtlenül cselekedtünk. Istenítjük a gazdagságot, jóllakott és nyugodt életet keresünk, és nem vetjük meg a csalást és a könnyű jövedelemszerzést. Minket már nem izgatott, hogy mi folyik a világban és országunkkal. A szakszervezetek és a társadalmi csoportok jogaik betartására irányuló önkényes követelései teljes közömbösséggel párosultak aziránt, hogy mindez összességében milyen hatást fejt ki társadalmunkra, és ez jelentős mértékben hozzájárult ahhoz, hogy a mai helyzetbe jutottunk.

A spirituális krízis lényege az élet értelmének hiányában és az embernek az egydimenziós jelenben való leragadásában, egocentrikus önimádó ösztöneinek fogságában található. Ez eszmék és víziók nélküli jövő; unalomra és monotonitásra ítélt jelen; az életnek a születés és a halál két eseménye közötti ideiglenes időszakába való átfordulását jelenti, amelynek egyetlen ismeretlen tényezője van: mennyi idő telik el közöttük. Ilyen perspektívában a céltalan mindig verseng az értelmetlennel, és ezek következtében mindig a tragikus győz. És akkor a „Fiam, miért fogyasztasz kábítószert?” kérdésre azt a választ hallod: „Mondjátok meg, miért ne fogyasszak!? Nem reménykedem semmiben, nem várok már semmit. Egyetlen örömöm ez a kábítószer.” Mi pedig ahelyett, hogy megtalálnánk az élet értelmét, gazdagságra, komfortra, jólétre törekszünk. De amikor a fogyasztáson kívül nem létezik semmilyen más életcél, amikor az anyagi jólét és annak a környezet

* Az alábbi dokumentum hitelessége vitatott: szerzősége sem egyértelmű, és hírek szerint még a görög egyház vezetésén belül is felzúdulást keltett; sok templomban valóban felolvasták, másutt nem engedték felolvasni – evangéliumi szelleme miatt mégis közöljük.

felé való demonstrálása az egyetlen módjává válik a társadalmi elismertség elnyerésének, akkor a romlottság az egyetlen lehetséges életmóddá lesz, ellenkező esetben, ha nem romlasz meg, akkor ostobának tűnsz mások szemében. Így gondolkodtak és tettek sokan, és eljutottunk odáig, hogy nemcsak a hatalom emberei romlottak meg, hanem a nép többsége is. Az örök kérdést, Dosztojevszkij dilemmáját: „Szabadság vagy boldogság?", annak teljes tragikusságában éljük meg. A látszólagos jólétet választottuk, de elveszítettük a szabadságot, mégpedig nemcsak személyes szabadságunkat, hanem Hazánk szabadságát is. Ma az ember (meglehet jogosan) remeg jövedelme csökkenésének még a gondolatától is, de alig nyugtalanítja, hogy az állam nem fordít megfelelő pénzt az oktatásra; nem aggódik gyermekei miatt, akik különféle függőségekben hunynak el, nem aggódik az emberi személyiség és élet elértéktelenedése miatt. Ez a mai krízis valódi értelme és a gazdasági nehézségek forrása, amelyeket oly kegyetlenül kihasználnak a „világ irányítói".

A Szent Szinódus ülésén mi, a ti lelki atyáitok, kritikusan viszonyultunk saját tetteinkhez, és szeretnénk magunkra vállalni a felelősséget, és megtalálni a mostani krízisben saját hibánk mértékét. Tudjuk, hogy elkeserítettünk benneteket, lehetséges, hogy kísértésbe is vittünk titeket. Nem reagáltunk azonnal és hatékonyan a klérus magatartására, amely megsebesített benneteket. Azok, akik szeretnék megszakítani a nép és az Anyaszentegyház kapcsolatát, kihasználták a valódi és a kitalált botrányokat, igyekeztek lerombolni az Egyház iránti bizalmatokat.

Szeretnénk nektek elmondani, hogy az Egyház rendelkezik a fogyasztás kultuszának ellenmérgével – ez pedig az aszkézis. A fogyasztás zsákutca (hiszen ebben nincs értelme az életnek), az aszkézis viszont út (hiszen a valódi élethez vezet). Az aszkézis célja nem az élvezetről való lemondás, hanem az élet megtöltése mélységgel és tartalommal. Hasonlít a sportoló edzéséhez, amely elvezeti őt az érem megszerzéséhez; az itteni érem pedig semmi más, mint a halált legyőző élet, a szeretettel gazdagított élet. Az aszkézis a felesleg rabságából a szabadságba vezető út – azon rabságból, amely nevetség tárgyává tett ma bennünket.

Nyugtalanít bennünket oktatásunk állapota, mivel a mai oktatási rendszer nem személyiségként, hanem számítógépként tekint a tanulóra; egyetlen funkciója az információ „feltöltése". A tanuló személyiségét egyáltalán nem veszi figyelembe. Gyermekeink joggal vetik el az ilyen oktatást. Ezért nyugtalanít minket a készülő újabb középiskolai reform. Elismerjük, hogy a tankönyvek összeállítása az állam felelősségi körébe tartozik, de tartalmuk minden állampolgárt érint, akik közül sokan várják az Egyháztól, hogy felemelje alázatos hangját ebben a kérdésben.

Azt szeretnénk, hogy minden templomunk nyitva álljon a fiatalság előtt. Azokat az egyházközségeket, amelyek ezt megtették, számtalan értelmet és reménységet kereső fiatal keresi fel.

Tudjuk, hogy tőlünk, lelkipásztoraitoktól hősies Egyházat vártok, élő és prófétai szót, a fiatalságnak aktuális igehirdetést, amely ugyanakkor nem elvilágiasodott, kompromisszum nélküli, szabad és erős. Olyan Egyházat, amely nem fél ellenállni e világ bűnös rendszereinek, még akkor sem, ha ez üldöztetéshez és vértanúsághoz vezet.

Az Egyház az egyetlen olyan intézmény, amely képes az ember mellé állni és támogatni őt. De az Egyház – mi vagyunk mind, és ebben van az ő ereje és a mi erőnk is. A lelkipásztorok és a nyáj egységét mindenekelőtt „a világ kormányzói" kívánják lerombolni. Tudják, hogy ha legyőzik a pásztort, könnyen szétszórják, és rabságba hajtják a nyáját. Emlékezzetek a történelemre: mindenhol, ahol Istennel harcoltak, a csapás végső célja az ember volt, és annak teljes elállatiasítása. Ellenkezőleg, Isten emberré válása az ember legnagyobb felmagasztalása. Az Egyház nem az állam ellen lép fel, hanem azok ellen, akik mögötte állnak, megpróbálván megfosztani bennünket reményünktől és eszményeinktől. Emlékezzetek, hogy számos közgazdász értékelése szerint ezt a krízist művi úton váltották ki, azért, hogy eszközzé váljon azon erők világuralmának elérésére, amelyeket nehéz emberszeretettel gyanúsítani.

Krisztus Egyházának van álláspontja a mai kritikus helyzettel kapcsolatban, mivel nem szűnt meg a történelem és az emberiség részének lenni. Az Egyház nem hunyhat szemet semmilyen igazságtalanság felett, hanem késznek kell lennie a tanúságtételre és a vértanúságra. Tudjuk, hogy az emberek körülöttünk éheznek és szükséget szenvednek, lelküket pedig gyakran eltölti a kétségbeesés. Tudjuk, mivel az első hely, amelyet a remény és az értelem keresése során felkeresnek, a templom. Célunk és feladatunk, hogy az egyházközségek olyan központtá váljanak, amelyeken keresztül a lelkipásztori gondoskodás eléri és átfogja az egész társadalmat.

Úgy döntöttünk, hogy létrehozzuk a társadalmi problémák elemzésének központját, hogy ne csak szemléljük a dolgokat, hanem sikeresen küzdhessünk is azon nehézségek ellen, amelyeket a jelenlegi krízis váltott ki. Feladatunk, hogy oly módon fejlesszük ki minden egyházközség jótékonysági tevékenységét, hogy ne maradjon egyetlen ember se, aki ne kaphatna egy tányér ételt. Tudjátok, hogy az Egyház e tekintetben hatalmas munkát folytat. Tudjátok, mivel sokan közületek munkátokkal vagy anyagi segítségetekkel támogatjátok egyházközségeink erőfeszítéseit. Arra kérünk titeket, hogy álljatok közelebb egyházközségetekhez, hogy együtt képesek legyetek támogatni egymást e nehéz időkben. Népünk korábban is találkozott a szegénységgel és az éhínséggel, de kibírta és győzedelmeskedett, mivel rendelkezett eszményekkel és értékekkel. Valamennyien összefogva képesek vagyunk segíteni az egyénnek, az egyén pedig támogathatja a közösséget. Isten nem gyáváknak teremtett bennünket, hanem megadta nekünk az erő és a szeretet szellemiségét. E szellemmel eltelve, hibáinkat tudatosítván, egységesüljünk nagy családunk, Egyházunk mellett az élet értelme és a szeretet keresésében, és akkor túl fogunk jutni e nehéz megpróbáltatásokon!

2011. január 11.

A Görögországi Orthodox Egyház Szent Szinódusa

Forrás: Internet

A görög eredeti szövege állítólag ezen a honlapon található: http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/

A „valamit hívők”

Új vallási közösségek Hollandiában

Nem vagyok keresztény, és hívő sem. De ateista sem vagyok. Nem is tudom, valóban hogyan is vannak ezek a dolgok. Talán létezik valami, egy titok, amely hordozza a mi valóságunkat.” A holland *Marjoleine de Vos* azért beszél ilyen nyíltan a hitéről, mert tudja, hogy szavaiban sok más ember is magára ismer. Újságíróként dolgozik az *NRC Handelsblad* című holland napilapnál.

A hollandok több mint 60%-a kilépett az egyházból, és nem csupán azért, mert pénzt akartak megspórolni. Inkább azért, mert már nem találják meggyőzőnek az Istenről alkotott hagyományos elképzeléseket és az egyházi erkölcsöt. „Ezek az emberek úgyszólván eljutottak a hivatalos egyházi tanítás nullpontjához”, mondja *Gijs Dingemans* groningeni protestáns teológus. „Megszabadultak mindentől, amivel már nem tudnak mit kezdeni. És hirtelen felfedezik: Még mindig létezik valami, ami fölötte áll az egész hétköznapi valóságnak. Ezeket az embereket nevezzük hollandul ‘ietszistáknak’. ‘Iets’ azt jelenti: valami. Ezek az emberek még mindig hisznek valamit. De mi ez a ‘valami’?”

Gijs Dingemans több könyvben vizsgálta az új spirituális trendet, ezeket a „valamit hívőket”. A *Trouw* című napilapban heteken át folyt a vita erről, konferenciákat is rendeztek a témáról. „Ezeken az általunk felszínesnek nevezett ‘valamit hívőkről’ vitáztunk, akik közömbösen feltételeznek valami tetszőlegeset ég és föld között, de tovább nem érdeklődnek. Érdekesebb dolog az önkritikus ‘valamit hívőkkel’ beszélni; ők érzik, hogy ez a csodálatos valami, ami nagy kérdésként jelenik meg a mindennapokban, nagyon is lehet az élet titkához vezető út”, hangzik Gijs Dingemans kommentárja.

Kollégája, *Herbert Wevers* teológus csak egyetérteni tud ezzel: „Egy több mint száz résztvevős temetés után sok fiatalabb ember vallotta magát ‘ietszistának’, mondja Den Haag protestáns lelkésze. „Tekintettel arra, hogy egy fiatal férfi hirtelen haláláról volt szó, azt mondták nekem: ‘Lennie kell valaminek ezen a rövid életen túl is.’”

Christiane Berkvens-Stevelinck rotterdami lelkésznő azt tapasztalja, hogy az ‘ietszisták’ egyáltalán nem mindig spirituális különcök. Nagyon is érdeklődnek a közösségi programok iránt, például a születés, házasságkötés, válás, halál kapcsán kialakított új szertartások iránt. A *Remonstranten-Kirche* teológusnőjeként munkájának egyik súlypontja a szertartások szabad megformálása, könyvet is írt erről. „Ezek az emberek spirituális vágyakozást éreznek magukban, s a fontos élettapasztalatok idején túl akarnak tekinteni a hétköznapiságon”, mondja.

Gijs Dingemans egyenesen úgy véli, hogy a minimumra zsugorított valamit-hívésben az élet isteni titkának nyomára bukkant: „A valami nagyobba vetett hit sokak számára összekapcsolódik azzal, hogy igent mondanak egy végtelen titokra, amelyet nem neveznek meg pontosabban; talán valamiféle tisztelet van bennük, és nem akarják ezzel túlságosan lekicsinyíteni Istent.”

Dingemans tudja, hogy a ‘valamit hívők’ nem fognak visszatérni a megszokott egyházi közösségekbe. „Egy erdei séta, figyelmes zenehallgatás vagy műalkotás-szemlélés, sietség nélküli beszélgetés során élik át az élet mély titkát.” Léteznek-e körükben az imádság új formái? „Aki törékeny szavakba foglalja reményét, az vágyakozását fejezi ki, elégedetlenségét a fennálló világgal. S aki az élet titkát tekinti hite alapjának, az minden élőt védelmezni fog”, mondja ezzel kapcsolatban a lelkész.

A ‘valamit hívők’ nem képviselnek sajátos erkölcsöt, hanem az általános emberi etika józan útmutatásait követik. Távlataik azonban messzebbre nyúlnak: szemük előtt egy nagyobb ökumené lebeg, amelyben a különböző kultúrákhoz tartozó emberek egyenrangúnak tartják egymást, mivel valamennyien úgy érzik, hogy az élet titkának részesei. A hagyományos egyházak meglepődnek: Enynyire vallástalanok csak nem lehetnek azok az emberek, mint mondják, akik évekkel ezelőtt hagyták el az egyházakat.

Még meglepőbb, hogy például még a holland katolikus egyház keresztényei körében is megfigyelhető a ‘valamit hívésre’ való hajlam: 1966-ban a megkérdezett katolikusok 38%-a jelentette ki, hogy nagyon egyetért a katolikus hit tanításaival; 1996-ban már csak 3%-uk. Így aztán számukra már nem jön szóba a személyes és szentháromságos Isten. A hollandiai protestáns egyházakban a „szigorúan hívők” 1966-os 56%-a 1996-ra 31%-ra csökkent. A mai közvélemény-kutatások azt mutatják, hogy a régi dogmatika már csak a teológiai tankönyvekben létezik, a hívők fejében nemigen.

Forrás: Publik-Forum, 2010/8

Ez a levél már 2007. júliusában elkészült. P. Henri Boulad személyes levélként írta és csak a pápának szánta. Ám valaki, aki nem akarta megsérteni a pápa érzékenységét, nem adta tovább. 2009-ben P. Boulad bizalmasan elküldte egy kanadai barátjának, aki azonban föltette az internetre. Amikor ezt Boulad atya megtudta, úgy gondolta, hogy akkor jár el becsületesen, ha a levelet hivatalos úton, a kairói nunciatúrán keresztül elküldi a pápának. Erre 2009 szeptemberében került sor. Boulad atya bocsánatot kért a nyilvánosságra hozatal körülményei miatt. A Vatikán mindmáig adós a válasszal. A levél franciául íródott, az interneten angolul, spanyolul és németül is terjesztik. Amikor a Wir sind Kirche (Egyház vagyunk) mozgalom kezdeményezésére első ízben kaptuk kézhez a német fordítást, rögtön megkerestük Henri Boulad atyát. Ezt a magyarázatot az ő kérésére illesztjük levele elé.

Mag. Fery Berger, a Weizer Pfingstvision vezetője és koordinátora

Személyes levél XVI. Benedek pápához

Szentséges Atya!

Azért merek közvetlenül Önhöz fordulni, mert vérzik a szívem a mélység láttán, amelybe egyházunk süllyed. Bizonyára megbocsátja fiúi őszinteségemet, amelyet egyszerre diktál „Isten fiainak szabadsága” – erre hív meg Szent Pál – és szenvedélyes szeretetem az egyház iránt. Talán megbocsátja e levél felkavaró hangnemét is, hiszen meggyőződésem, hogy a „huszonnegyedik órában” vagyunk, olyan helyzetben, amely nem tűr halasztást.

Először is engedje meg, hogy bemutatkozzam. Melkita rítusú egyiptomi-libanoni jezsuita vagyok, hamarosan betöltöm 76. életévemet. Három éve a jezsuiták kairói kollégiumát vezetem, előtte a következő tisztségeket töltöttem be: az alexandriai jezsuiták elöljárója, az egyiptomi jezsuiták regionális elöljárója, kairói teológiaprofesszor, az egyiptomi Karitász igazgatója és a Caritas Internationalis közel-keleti és észak-afrikai alelnöke voltam. Közelről ismerem az egyiptomi katolikus hierarchiát, mivel az egyiptomi szerzetes elöljárók konferenciájának elnökeként évekig részt vettem összejövetelein. Mindegyik püspökhöz személyes kapcsolat fűz, némelyikük a diákom volt. Személyesen ismerem továbbá III. Shenuda pápát is, akivel aránylag rendszeresen találkoztam.

Ami az európai katolikus hierarchiát illeti, egyik-másik tagjával többször is alkalmam volt személyesen találkozni: így König, Schönborn, Martini és Daneels bíborosokkal, Kothgasser érsekkel, Kapellari és Küng megyéspüspökökkel, a többi osztrák püspökkel, de más európai országok püspökeivel is. A velük való találkozásokra évente esedékes európai – ausztriai, németországi, svájci, magyarországi, franciaországi, belgiumi… – előadókörútjaimon került sor. Utazásaim során rendkívül változatos hallgatósághoz beszélek, de szerepelni szoktam a médiában is (újságokban, rádió- és televízióadásokban). Nemkülönben sokat utazom Egyiptomban és a Közel-Keleten.

Négy földrész mintegy ötven országában jártam, körülbelül harminc művem jelent meg tizenöt nyelven, többek közt franciául, arabul, magyarul és németül. Tizenhárom németül is kiadott könyvem közül talán Szentatya is olvasta az Isten fiai és Isten lányai címűt, amelyet bajorországi barátja, P. Erich Fink adott át Önnek. Nem dicsekvésből írom ezeket, egyszerűen csak szeretném elmondani, hogy felvetéseim az egyetemes egyház és a jelenlegi, 2007-es szituáció tényleges ismeretén alapulnak.

Most rátérek levelem tárgyára. Arra törekszem, hogy a lehető legrövidebben, legvilágosabban és legtárgyilagosabban írjak. Először is néhány megállapítást tennék (a lista messze nem végleges):

A vallásukat gyakorlók száma folyamatosan csökken. Európa és Kanada templomait csak korosabb emberek látogatják, de ők is egyre kevesebben – olyanok tehát, akik hamarosan eltávoznak közülünk. Végül nem marad más, mint e templomok bezárása vagy átalakítása múzeumokká, mecsetekké, klubokká vagy városi könyvtárakká, amint már most is megtörténik. Meglep, hogy sokat közülük teljesen felújítanak és nagy összegekért modernizálnak azért, hogy vonzzák a híveket. A kivonulást azonban nem ez fogja megállítani.

Hasonló ütemben ürülnek ki a szemináriumok és a noviciátusok, a hivatások száma szabadesésben zuhan. A jövő meglehetősen sötét, és nagy kérdés, ki veszi majd át a stafétabotot. Jelenleg egyre több európai plébániát látnak el ázsiai és afrikai papok.

Sok pap elhagyja hivatását, a megmaradó keveseknek pedig – akik sokszor nyugdíjas korúak – egyszerre több plébánián kell szolgálatot teljesíteniük, sietősen és hivatalnokok módjára. Közülük mind Európában, mind a harmadik világban sokan tartanak fenn ágyastársi viszonyt híveik tudtával és nemritkán jóváhagyásával, de püspökük beleegyezésével is, aki a paphiány miatt semmit sem tehet.

Az egyház nyelvezete idejétmúlt, anakronisztikus, unalmas, önismétlő, moralizáló, korunktól merőben idegen. Legyünk hát divatosak és demagógok? Korántsem, hiszen az evangéliumot kertelés nélkül és saját követelménye szerint kell bemutatnunk. Arra volna inkább szükség, hogy hozzálássunk az „új evangelizációhoz”, ahogy II. János Pál kérte. Ez azonban – sokak elgondolásával ellentétben – nem a régi ismétlését jelenti, ami hatástalan, hanem az újítást: új nyelvet kell találnunk, amely a mai ember számára helytállóan és sokatmondóan beszéli el a hitet.

Ez csak úgy lehetséges, ha mélyrehatóan megújul a teológia és a hitoktatás, amelyeket tetőtől-talpig újra kell gondolnunk és fogalmaznunk. Egy német szerzetes pap, akivel nemrég találkoztam, azt mondta, hogy az Új katekizmusban egyszer sem fordul elő a „misztika” szó. Megdöbbentem. Kénytelen vagyok megállapítani, hogy hitünk túlságosan is az észre hat, elvont és dogmatikus – kevéssé szól a szívhez és a testhez.

Következésképpen keresztények sokasága fordul az ázsiai vallások, a szekták, a New Age, az evangéliumi gyülekezetek, az okkultizmus stb. felé. Nincs mit csodálkoznunk ezen. Máshová mennek azért a táplálékért, amelyet nálunk nem találnak meg, mert úgy érzik, kenyér helyett követ adunk nekik. A keresztény hit, amely valaha értelmet adott az emberi életnek, ma már érthetetlen, a meghaladott múlt továbbélése.

Erkölcsi és etikai téren a Tanítóhivatal untig ismételt rendelkezései a házasságról, a fogamzásgátlásról, az abortuszról, a homoszexualitásról, a papok nősüléséről, az elvált újraházasodottakról stb. már senkit sem szólítanak meg, s csak unalmat és közönyt keltenek. Mindezen erkölcsi és lelkipásztori problémák többet érdemelnek annál, semhogy ellentmondást nem tűrő nyilatkozatokkal megoldhatók volnának. Lelkipásztori, szociológiai, lélektani, emberi módon kellene közelítenünk hozzájuk... nagyobb összhangban az evangéliummal.

A katolikus egyház, amely évszázadokon át Európa nagy nevelője volt, feledni látszik, hogy Európa időközben eljutott az érettségre. Márpedig felnőtt Európánk elutasítja, hogy kiskorúként kezeljük. Az egyház – Mater et Magistra – atyáskodó stílusa végképp a múlté, ma már nem illik környezetünkhöz. Kereszténye-ink megtanultak önállóan gondolkodni, és nem hajlandók bármit lenyelni.

A korábban legkatolikusabbnak számító nemzetek – Franciaország, „az egyház legidősebb leánya" vagy az ultrakatolikus Francia-Kanada 180%-os fordulatot hajtott végre, hogy végül az ateizmusnál, az antiklerikalizmusnál, az agnoszticizmusnál és a közömbösségnél kössön ki. Több más európai nemzetnél ez a folyamat épp most megy végbe. Megállapíthatjuk, hogy minél inkább anyáskodott és gyámkodott az egyház egy nép felett, annál erősebben fordult a nép az egyház ellen.

A többi egyházzal és vallással való párbeszéd napjainkban nyugtalanítóan visszafejlődik. Az elmúlt fél évszázadban létrejött figyelemreméltó eredmények jelenleg veszélyben forognak.

Az igencsak lesújtó tényállásra az egyház kettős választ ad: Egyrészt hajlamos alábecsülni a helyzet súlyosságát, és azzal vigasztalódik, hogy leghagyományosabb köreiben, valamint a harmadik világban bizonyos megújulás tapasztalható. Másrészt felszólít, hogy bízzunk az Úrban, aki két évezreden át megtartotta egyházát, és az újabb válság legyőzésében éppúgy segíteni fogja, ahogyan mellette állt a múltban is. Mert hát nem az örök élet ígéretét hordozzuk?

Erre a következőket válaszolhatom:

A ma és a holnap problémáit nem a múltra támaszkodva, a múlt töredékeit összegyűjtögetve fogjuk megoldani.

A harmadik világ egyházainak elevensége csalóka látszat. Nagyon is valószínű, hogy az új egyházak előbb-utóbb ugyazt a válságot élik majd át, mint Európa régi keresztény országai.

A modernitás megkerülhetetlen. Az egyház megfeledkezett erről, azért van ma ilyen válságban. A II. Vatikáni Zsinat igyekezett behozni a négy évszázadnyi elmaradást, de úgy tűnik, az egyház lassacskán bezárja az akkor megnyílt ajtókat. Nagy a kísértés, hogy inkább a Trentói és az I. Vatikáni Zsinat felé forduljunk, mintsem a III. Vatikánum felé. Érdemes felidéznünk, amit II. János Pál többször is a lelkünkre kötött: „Nincs más utunk, mint a II. Vatikáni Zsinat."

Meddig folytatjuk a struccpolitikát, s dugjuk homokba fejünket? Meddig vonakodunk még szembenézni a tényekkel? Meddig próbáljuk minden áron menteni a látszatot – azt a homlokzatot, amely ma már senkit sem téveszt meg? Meddig zárkózunk el görcsösen mindenfajta kritikától ahelyett, hogy a megújulás esélyét látnánk benne? Vajon az idők végezetéig halasztjuk-e azt a reformot, amely kényszerítően szükségessé vált, és amelyet túl sokáig halogattunk?

Az egyház határozottan előre-, s nem hátranézve teljesíti küldetését, hogy a világ világossága, a föld sója és kenyerének kovásza legyen. Ugyanakkor ma sajnálkozva szögezhetjük le, hogy az egyház, amely századokon át úttörő szerepet töltött be, ma a kor mögött kullog.

Megismétlem, amit levelem elején mondtam: a huszonnegyedik órában vagyunk! A történelem nem vár, kivált manapság nem, amikor felgyorsult, túlhajtott ritmusban élünk. Minden kereskedelmi vállalkozás, amely mérleghiányt vagy működészavart észlel, azonnal elgondolkodik, szakértőket hív össze, megpróbál talpra állni, és minden energiáját mozgósítja, hogy leküzdje a válságot.

Vajon az egyház miért nem így cselekszik? Miért nem mozgósítja minden élő erejét a gyökeres aggiornamento érdekében? Miért nem? Lustaságból? Gyávaságból? Vagy mert nincs benne elég képzelőerő és kreativitás? Csak bűnös kvietizmus, mely azt reméli, hogy majd az Úr elrendezi, s hogy az egyház már sokkal roszszabbat is túlélt?

Az evangéliumban Krisztus így int bennünket: „E világ fiai a maguk nemében okosabbak, mint a világosság fiai..."

MIT TEGYÜNK TEHÁT? Az egyháznak ma HÁROMSZOROS REFORMRA van szüksége, mégpedig sürgősen és elodázhatatlanul.

Teológiai és katechetikai reformra, hogy újra átgondolja hitét és összefüggésében újrafogalmazza kortársaink számára. Az a hit, amely már semmit sem jelent és amely nem ad értelmet létezésünknek, nem több díszítménynél, haszontalan felépítménynél, amely önmagától dől össze. Ma ez a helyzet.

Lelkipásztori reformra ahhoz, hogy minden elemében újragondolhassuk a múltból öröklött struktúrákat.

Spirituális reformra, hogy új életre keltsük a misztikát, és átgondoljuk a szentségeket: egzisztenciális dimenzióval ruházzuk fel, és hozzáigazítsuk őket az élethez. Erről sokat tudnék mondani.

A ma egyháza túl formális, túlozottan formalista. Az az érzésünk, hogy az intézmény elfojtja a karizmát, s hogy egyedül a külső szilárdság számít, a tiszteletreméltó felszín, egyfajta látszat. Nem azt kockáztatjuk-e vajon, hogy Jézus egy szép napon „meszelt síroknak" tekintsen bennünket...?

Befejezésül egy, az egyház egészét érintő általános szinódus összehívását javaslom. Ezen minden keresztény részt vehetne – katolikusok éppúgy, mint más felekezetűek –, hogy teljes őszinteséggel és egyértelműséggel együtt fontolják meg a fentebb jelzett szempontokat és mindaz, ami még felvetődik. A szinódust, mely három évig tartana, nagygyűlés koronázná meg – ne nevezzük „zsinatnak" –, amely összegezné a vizsgálódás eredményeit, és levonná a következtetéseket.

Szentséges Atya! Azzal zárom soraimat, hogy bocsánatát kérem őszinteségemért és vakmerőségemért, egyszersmind atyai áldásáért folyamodom. Hadd mondjam el, hogy e napokban az Ön társaságában időzöm, hála A názáreti Jézus című, figyelemreméltó könyvének, amely lelki olvasmányom és mindennapi elmélkedésem tárgya.

Őszinte tisztelettel az Úrban:

P. Henri Boulad SJ
henriboulad@yahoo.com
Collége de la Sainte-Famille , B.P. 73,
Faggala – Kairó, Egyiptom

Graz, 2007. július 18.

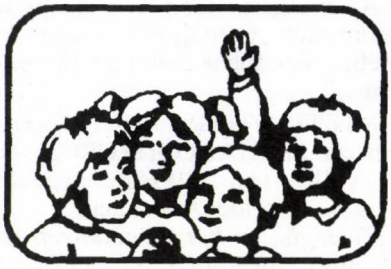

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Tejfog és vasfog

Egy tavaszi estén – körülbelül tízéves koromban – vacsorán volt nálunk a nagybátyánk, Boldizsár bácsi. Vacsora után mi is – a három gyerek – ott maradtunk a verandán, és hallgattuk szüleink meg nagybátyánk beszélgetését. De édesanyánk egyszerre csak intett: „Menjetek lefeküdni, korán kell kelnetek holnap!” Másnap ugyanis, vasárnap, kirándulásra készültünk tizenöt-húsz kistörpével. Elköszöntünk hát, és mentünk a szobánkba.

Ugribugri öcsém meg én természetesnek tartottuk, hogy le kell feküdnünk, Gyopár bátyánk azonban – miközben meggyújtotta szobánkban a mennyezetről függő petróleumlámpát – dohogott: „Igazán nem értem, miért kell nekem is a gyerekekkel egy időben bújni ágyba.” Tudtam, mennyire büszke rá, hogy ő már félig felnőtt – hiszen már tizenhét éves –, tehát hallgattam. A nyolcesztendős Ugribugri azonban gyanútlan jóindulattal magyarázta neki: „Azért kell ágyba bújnod, mert te is éppen olyan gyerek vagy, mint mi.” Fellobbanó haragjában Gyopár majdnem a földhöz csapta a lámpa üvegét: „Mikor tanulod már meg, hogy nem vagyok éppen olyan gyerek, mint ti?!” De Ugribugri erre is jóhiszeműen felelt: „Majd ha nem gurulsz így dühbe. Akkor már felnőtt leszel.” Gyopár most már hallgatott, de látszott rajta, hogy dúl-fúl magában, nagyon haragszik Ugribugrira. Megmosakodtunk, fogat mostunk, lefeküdtünk, Gyopár meg elfújta a lámpát, és maga is ágyba bújt.

Néhány perc múlva azonban mohó örömmel felkiáltott: „Ugribugri! Te cukrot eszel!” Hallatszott a hangján, mennyire örül, hogy hibán kapja az öcsköst. Magam is hallottam az előbb valami papírzörgést Ugribugri ágya felől, de nem törődtem vele. Gyopár azonban már gyújtotta is a gyertyát, ugrott az öcskös ágyához, és rövid dulakodás után kicsavart a markából egy táblácska csokoládészeletet. Mindegyikünk három táblácskát kapott Boldizsár bácsitól, és Ugribugri, mint kiderült, egyet félretett, hogy majd az ágyban eszegesse meg. Többször is megtette már ezt, és Gyopár eddig még sosem akadályozta meg benne. Nem is hangzott őszintén a szidása: „Tönkre akarod tenni a fogaidat? Mi értelme volt akkor a fogmosásnak, ha eszel utána?” Ugribugri – velem együtt – nem is hitt e fogvédelem őszinteségében: „Csak azért vetted el, mert azt mondtam, hogy te is gyerek vagy. Nekem különben is még tejfogaim vannak, azokra nem kell annyira vigyázni, mert úgyis kiesnek.” Gyopár hangja élvezettel csapott az öcskös gyenge hangocskája fölé: „Rossz kifogás, barátocskám, nagyon rossz kifogás! A tejfogakra ugyanúgy kell vigyázni, mint a vasfogakra!” Mi ugyanis vasfogaknak neveztük a tejfogak után kibúvó maradandókat. Ugribugri azonban nem hitte el.: „A tejfogakra miért? Csak azért vetted el, mert azt mondtam, hogy gyerek vagy.” Gyopár komor, sőt vészjósló arccal az asztalkájához vitte a gyertyát, keresgélt a könyvespolcán, lapozott több könyvben is, aztán egyszerre csak örömmel rácsapott egy oldalra: „Megvan! Gyere ide!” Ugribugri engedelmesen kimászott az ágyból, papucsot húzott, és Gyopárhoz ment. Gyopár szinte vezényelt: „Olvasd! Hangosan! Hadd hallja Moha is!” Ugribugri olvasta: „A tejfogakat ugyanolyan gondosan kell ápolni, mint a maradandókat. Ha megromlik a tejfog, megromolhat alatta a maradandó fog csírája is, és a maradandó fog nem lesz olyan egészséges és erős, mint amilyenné hibátlan tejfog alatt lenne. A tejfogak épségére tehát főképp a maradandó fogak épsége érdekében kell ügyelni.” Gyopár, hogy még jobban éreztesse diadalát, most már rá sem nézett Ugribugrira, csak becsapta a könyvet, elfújta a gyertyát, és beugrott az ágyába. Ugribugri elgondolkozva lépegetett a magáé felé.

Másnapi kirándulásunk célpontja a Vén óriás volt, egy igen öreg, vastag törzsű óriási tölgyfa a Jófüves-hegy tetején. Ma is megvan. Ötven év elmúltával, erőben, egészségben, csak egy kis ágát törte le a vihar; persze csak őhozzá képest „kicsit”, hiszen nyolc szekeret töltött meg, miután felaprózták.

Odamenet gyönyörű kis tisztásra bukkantunk, helyesebben bukkant a két jó barát, a folytonosan elszaladgáló Jövőmenő Sürgetörpe és a dohogva utána cammogó Lomhacsoszi. Egy darabocska őspagony volt az a tisztás, mintha ember még sosem járt volna ott. Le is telepedtünk és tízóraiztunk, de hosszabb pihenőt még nem engedélyeztünk magunknak. Ugribugri azonban nehezen vált meg tőle. Vissza is pillantott rá, és egyszerre csak odaszólt nekem: „Rögtön utolérlek titeket!”, és visszaszaladt. Persze nem hagytam egyedül az ismeretlen tájon, megálltam. S látom, hogy futkos az öcskös ideoda a tisztáson, és hajladozik. Szedi össze a tízóraink papírjait. Indultam vissza hozzá magam is, hogy segítsek, de már futott visszsza értünk Gyopár is. Látta, mit csinál Ugribugri, és szidta: „Ki engedte meg, hogy elmaradj tőlünk? Te meg, Moha, miért nem vagy szigorúbb vele? Tessék

azonnal jönni!” De Ugribugri csak szedte tovább a papirosokat, és gyömöszölte őket a tarisznyájába. Gyopár üvöltött: „Hagyd már abba ezt a szamárságot! Mi baj lesz abból, hogy itt marad az a néhány papiros?” Az öcskös készségesen magyarázta hajladozás közben: „Abból az a baj lesz, hogy akik utánunk jönnek ide, nem fogják olyan gyönyörűnek találni ezt a tisztást, mint amilyennek mi láttuk. Nem fogják érezni azt az ünnepélyességet, hogy olyan, mintha még soha senki sem járt volna itt.”

Délre felértünk a Jófüves-hegy tetejére, megálltunk a Vén óriás mellett, és úgy éreztük, látjuk magunk előtt az egész világot, de legalábbis az egész Börzsöny-hegységet. Letelepedtünk aztán a közelben egy réten, és megebédeltünk. Lomhacsoszi, aki Ugribugri szomszédja lett a letelepedéskor, miután megebédelt, előhúzott egy könyvet a tarisznyájából, végigfeküdt a füvön, és így szólt Jövőmenő Sürgetörpéhez: „Most olvasni fogok egy kicsit.” Az olvasás csakugyan kicsi lett, mert Jövőmenő Sürgetörpe már néhány perc múlva huzigálta Lomhacsoszi fülét: „Gyere gyorsan, Lomhacsoszi! Hangyabolyt találtam! Olyan érdekes, ahogy folytonosan jönnek-mennek!” Lomhacsoszi dohogva el is ment vele, a könyvet meg Ugribugri nézegette tovább. Az Ezeregyéjszaka volt, iskolánk könyvtárából. Nézegette, lapozgatta az öcskös, és újból meg újból visszalapozott egy színes képhez: egy elefánthoz. Az elefánt ügyesen begörbítette az ormányát, és vigyázva vitte vele Szindbádot. Mutatta Ugribugri Gyopárnak is, nekem is az elefántot: „Milyen okos szemecskéje van!” Nézte a kép másik oldalát is: „Nincs is rajta nyomtatás, össze sincs fűzve a többi lappal, csak beragasztották.” Látta Gyopár, mi jár az öcskös fejében, odaszólt hát neki kegyes mosolygással: „Tépd ki nyugodtan, ha annyira szeretnéd! Moha sem mondja el senkinek.” Ugribugri vágyakozva nézte a képet, aztán megrázta a fejét: „Nem szabad.” Gyopár dühbe gurult. Ő, az idősebb megengedi neki, ez a vakarcs meg visszautasítja az engedélyt. Hiszen ez sértés! „Mit fontoskodol már megint? Tépd már ki, és dugd a tarisznyádba! Kit károsítasz meg vele?” Ugribugri tovább nézte a képet, és közben azt mondta. „Azokat, akik ezután kölcsönzik ki ezt a könyvet. Én már tudok erről a képről, megnézhetem máskor is, de ha kitépném, akkor azok, akik csak ezután fognak iskolába járni, egyszer sem láthatnák.”

Eközben a kistörpék észrevették, hogy bevésések vannak a Vén óriás törzsében. Különösen akkor ujjongtak fel, amikor egy-egy törpeházi öregnek is megtalálták a nevét, például Boldizsár bácsiért. Ki is számították a keltezésből, hogy tízesztendős korában véste a nevét a törzsbe.

Nosza, több se kellett a társaságnak! Bicskát kaptak elő, és vésték az öreg fába a világra szóló eseményt, hogy ekkor meg ekkor itt jártak. Egyszerre csak odarohant hozzánk Jövőmenő Sürgetörpe: „Vésd be a nevemet, Ugribugri! Én nem tudok vésni, Lomhacsoszi meg lusta. Hosszú a nevem, az igaz, de ha bevésed, neked adom a teniszlabdámat.” Ugribugri nagyon szeretett volna teniszlabdát, de nem mozdult. Gondolkodott ugyan egy kicsit, de aztán megrázta a fejét: „Nem vésem be, Jövőmenő Sürgetörpe! Boldizsár bácsiék nevét lassacskán benövi már a Vén óriás. De ha friss véséseket csinálunk, és ötven év múlva megint eljönnek ide kistörpék, azokat újabb vésésre ösztönözné a mi rossz példánk. Szívükbe kellene vésniük, milyen gyönyörű a Vén óriás, ők pedig ehelyett ismét beléje vésnének.” Jövőmenő azonban erőszakoskodott: „De a többiek úgyis vésnek. Mindegy, hogy vésel-e te is, vagy sem.” De az öcskös rábámult: „Hogy volna mindegy? Ha a többiek mind összetöpörödnének araszynyi kicsire, mindegy volna neked, hogy te is összetöpörödöle, vagy sem?” Ekkor Gyopár talpra szökkent: „Gyere, Jövőmenő, én bevésem a neved a teniszlabdáért.” Ugribugri szomorúan ballagott utánuk, én meg elgondolkodva Ugribugri után. Mire a fához értünk, Gyopár már vésett, és nevetve szólt hátra az öcsköshöz: „Na, te hóbortos, ugye sajnálod már a teniszlabdát? Ez éppen olyan szamárság volt, mint a papírok összeszedegetése, meg az, hogy nem tépted ki a képet. Kitől tanultad te ezeket a butáskodásokat? Talán Mohától?”

A következő pillanatban megállt Gyopár kezében a bicska. Ugribugri ugyanis ezt felelte: „Tőled tanultam, Gyopár! Te olvastattad fel velem, hogy miért kell vigyázni a tejfogakra. A jövendő vasfogak érdekében. Gondoltam, így van ez másban is. Ha valami rosszat teszünk, azzal az utánunk jövőknek ártunk.” Ebben a pillanatban nagyon messze, valahol a Pilis fölött megdördült az ég. Gyopár lassan megfordult, és rábámult Ugribugrira. Aztán bekattintotta a bicskáját, és így szólt Jövőmenőhöz: Lehet, hogy zivatar lesz. Ilyenkor nem tanácsos fa alatt tartózkodni.” Pedig hol volt még az a zivatar?! A Börzsönyben nem is lett belőle semmi. Gyopár mégis tanyahelyünkre ment, lefeküdt, és mogorván olvasni kezdte az Ezeregyéjszakát. Jövőmenő persze zúgolódott: „Folytasd a vésést! Nem így alkudtunk! Hát nem kell a teniszlabda?” Gyopár azonban úgy tett, mintha nem is hallaná. A Vén óriáson pedig még ma is csak a negyedrésze van rajta Jövőmenő Sürgetörpe nevének, vagyis ennyi: „Jövő”.

Keresztények Szíriában

Látogatóban *Antoine Audo* aleppói püspöknél

A püspökhöz vezető úton nincsenek bürokratikus akadályok. Irodai telefonszámán rögtön ő maga jelentkezik. „A legjobb lenne mindjárt holnap, a vasárnapi mise után", javasolja *Antoine Audo* püspök.

Aleppo kaldeus katolikus katedrálisa félig van – többnyire idősebb – férfiakkal és nőkkel ezen a vasárnap reggelen. Néhány nő fekete vagy fehér csúcsos kendőcskét erősített a hajára. A gyülekezet arabul imádkozik, illetve énekel harmóniumkísérettel. A mise után a püspök a háza udvarán találkozik a hívekkel.

Valamennyien zöldre festett kerti padokon ülnek, és keserű török kávét isznak apró csészékből, miközben a szél port forgat a levegőben. Itt védve vagyunk a milliós nyugat-szíriai város dübörgésétől és a tülkölő taxiktól. Az idő nem játszik szerepet.

Antoine Audo az itt üldögélők egyike. A keleti püspökök karnyújtásnyira lévő pásztorok: referensek és határidőnaplók nem tartják távol őket a hívőktől. 2005-ben már találkoztam egyszer *Audo püspökkel* Németországban. Azóta testesebb lett, haja pedig még fehérebb. Papi gallért és püspöki gyűrűt visel, és kissé hasonlít a pápára. Az 1946-ban Aleppóban született jezsuita a biblikus tudományok professzora volt a bejrúti *Szent József Egyetemen*, és az egyik legtehetségesebb katolikus koponyának számít a Közel-Keleten. *Antoine Audo* diplomata, aki részletesen ismeri szíriai hazája politikai kelepcéit.

„Négyheti németországi tartózkodás után teljesen kikészültem", meséli a püspök, és fejét rázza a lázas európai tempó miatt. Aztán „rátesz egy lapáttal": „A németekben van valami katonás jelleg." – „Jobban, mint a jezsuitákban?", kérdezi tréfásan *George Otraksi*, az egyházközség egyik tagja, és valamennyien nevetnek. Otraksi, aki nyugalmazott ENSZ-tisztviselő, szívesen ugratja a püspököt. De aztán komolyra fordul a beszélgetés.

Audo püspök jól tájékozott azon szexuális botrányokat illetően, amely megrázzák a német egyházat, de nem foglal állást. „Minden válság egyúttal esély az újrakezdésre", mondja diplomatikusan. Az ő hívei körében nem létezik az egyháznak hátat fordítás gondolata. „Aki szír katolikusnak születik, egész életében az marad", mondja. Európától eltérően Szíriában még összhangban van a kultúra és a hit. Áttérés egyik felekezetből a másikba nemigen fordul elő. Bár a világi Szíria nem tiltja muszlimok megtérítését, de ha valaki mégis áttér, törvényen kívül helyezik.

A hit egészen más keleten, mint nyugaton. „Nyugaton a fejükkel hisznek az emberek, keleten a szívükkel", magyarázza a különbséget a püspök, szívére téve a kezét. Aki nyilvánosan megtagadja a hitét, az elvágja a családhoz és a közösséghez fűződő kötelékeit, tehát jól meg kell gondolni az ilyesmit. George Otraksi szemében teljesen világos a németországi helyzet: „A botrányok csak ürügyek a langyosak számára, hogy kilépjenek", heveskedik az öregúr. *Audo püspök* inkább hallgat.

A szíriai kereszténység tizenegy felekezetből álló „rongyszőnyeg", és még a beavatottak sem képesek mindig átlátni. A számszerűen legnagyobb csoportot a görög ortodoxok alkotják, de vannak másfajta ortodoxok is, valamint a Rómával egyesült keleti egyházak. Az összes szíreknek kereken tíz százaléka keresztény.

Antoine Audo a kaldeus katolikus egyház püspöke. A kaldeus név Mezopotámia és Dél-Irak bibliai nevéből, a Kaldeából származik. A kaldeus pátriárka Bagdadban él. Egyetlen más egyház sem szenvedett annyit az iraki háborútól és annak utófájásaitól. Másfél millió iraki menekült volt éveken át Szíriában. Időközben a legtöbben továbbmentek Észak-Amerikába, Európába és Ausztráliába. *Audo püspök*, aki a menekültek segítője, mostanában új feladatnak szenteli magát: olyan iskola felépítésének, amely minden felekezet és vallás számára nyitva áll.

Szíriában nem csupán megtűrik a tízszázaléknyi kereszténytet, hanem aktívan részt is vesznek a társadalomban és a politikában. Aleppóban a gazdasági elithez tartoznak. Körükben nincs kivándorlási hullám, mint például a szomszédos Palesztinában. Aki úgy érzi, hogy vallási okokból hátrányosan megkülönböztetik, panaszt tehet a kormánynál. A vallási türelem az államérdek része az államfő, Basir al-Asszád tekintélyelvű egypárti államában, ahol az államfő arról ismert, hogy egymással versengő titkosszolgálatokkal alaposan megfigyelteti polgárait.

A türelmes vallási légkört a szír társadalom bonyolult szövete indokolja. A kormányfő körüli uralkodó elit az iszlám egyik liberális síita szakadár csoportjához, az alavitákhoz tartozik, akiket a szomszédos Törökországban elnyomnak. Sok muszlim szunnita szemében az alaviták nem a tiszta iszlámot képviselik. Így aztán a damaszkuszi kormány számára a politikai megmaradás kérdése a kisebbségekkel szembeni türelem. Sok keresztény Asszád államfőben látja a vallásszabadság szavatolóját, mégis nyugtalankodnak.

Hivatalosan nem léteznek ugyan iszlamisták, de a püspök felszín alatti zajongást hall. „Sok keresztény érzi, hogy némely szírek újabban a fundamentalista iszlám felé hajlanak." Ennek látható jele szerinte, hogy újabban sok nő hord *niqab*ot. „Azok a nők, akik szaudi mintára egy szemkivágás kivételével teljesen eltakarják testüket, új jelenség Szíriában", mondja. Vajon politikai nyilatkozat-e a niqab? A püspök tartózkodóan válaszol: „Ezeknek a nőknek az öltözéke legalábbis kérdéseket vet föl a mögötte álló politikai eszméket illetően." Ezt a kormány is így látja, mert nemrég betiltotta a niqab viseletét az egyetemeken.

Szíria átalakulóban van. A szocialista tervgazdaság évtizedei után az ország megnyílik egy olyan külvilág felé, amelyet a szegényebb szírek közül sokan ellenségesnek élnek meg. Gyengébbnek érzik magukat a Nyugatnál. Ugyanakkor a nyugati életstílus sok fiatal szír számára nagyon vonzóként jelenik meg. Miközben a bazárban teljesen elfátyolozott nők vásárolnak be, modern öltözetű fiatal lányok flörtölnek a menő kávéházakban és bevásárlóutcákban. Éles ellentét, amely nyugtalanságot kelt. *Audo püspök* szemében ezért a radikális iszlám azt jelenti, hogy ijedten kapaszkodnak egy múlt felé tekintő azonosságtudatba.

Van-e recept ebben a helyzetben? Szó sincs róla. A püspök azt mondja: „Kisebbségben lévő, tudatos keresztényekként azt tehetjük, hogy megerősítjük a közösséget, társadalmi elkötelezettséget vállalunk, és visszautasítjuk az elzárkózást."

Claudia Mende

Forrás: Publik-Forum, 2010/18

„Mi gondolkodunk, mielőtt cselekszünk”

Gladys Curimil vallomása

Amikor itt ülök a szövőkeret előtt, egynek érzem magam a gyökereimmel. A szövés eleven energiaforrás, a legtisztább terápia! Amikor a vetélő a fonalak között siklik, ennek meditatív hatása van, és úgy érzem, összetartozom elődeim népével.

Mapucse vagyok. A *huinkák* nyelvén ez azt jelenti: „a föld emberei”. A „huinkák” számunkra a többiek, a fehérek, a spanyol hódítók és azok leszármazottai. Mi már sokkal előbb itt voltunk, mint a huinkák, de ők tönkretették országunkat, és lerombolták kultúránkat. Most kísérletet teszünk arra, hogy az utolsó maradványokat megőrizzük gyerekeink és a jövendő nemzedékek számára. Ez nem egyszerű, mert sok minden feledésbe merült, és a modern gazdaság tönkreteszi életünk alapját, a természetet.

Városom, Pitrufquén valamivel messzebb, fönn az Andokban fekszik. Korábban norfolkfenyők és más szent fák nőttek itt, manapság szinte már csak eukaliptusz- és erdei fenyő ültetvények léteznek. A faipar mindent letarolt. Egyáltalán nincs már erdő! A *macsi*, a mi gyógyító asszonyunk nem talál már gyógynövényeket! Hogyan maradjon hát életben a kultúránk?

Ellentétben a huinkákkal, mi, mapucsék gondolkodunk, mielőtt cselekszünk. Igen megfontoltak vagyunk, és óvatosan bánunk a természettel. Mivel figyelmesek vagyunk minden élő iránt, némelyek azt állítják, hogy lassúak és lusták vagyunk.

Negyven évet kellett megélnem, hogy észrevegyem, származásunk fontos számunkra. Ma elmondhatom: mapucse vagyok, és büszke vagyok rá! Amikor kicsi voltam, le kellett tagadnunk származásunkat. Az iskolában tilos volt saját nyelvünkön, mapudungunul beszélni. Már csak néhány olyan szóra emlékszem, amit a nagymamámtól hallottam. Otthon csak spanyolul beszéltünk a szüleinkkel. Tehát nem anyanyelvem a *mapudungun*, hanem fáradságosan kellett elsajátítanom. Chilei módra gondolkodom, és mint a legtöbb mapucse, a városban nőttem föl. Hosszú éveken át sosem gondolkodtam el arról, hogy bennszülött származásom értékes lehet.

Ma egyre több mapucse védelmezi a jogait – de ha ezt tesszük, terroristáknak neveznek minket. Ennek hosszú hagyománya van. A velünk szemben alkalmazott törvények még a Pinochet-diktatúra idejéből származnak. Újból és újból tiltakozunk ez ellen. Mi békeszerető nép vagyunk, de közülünk sokan börtönben ülnek, mert tüntetéseken vettek részt, vagy elfoglalták ősi földjüket. Már halottaink is vannak, de azok a rendőrök, akik lelőtték ezeket az embereket, szabadon szaladgálnak.

Barátom, Don Florencio Manquilef révén jöttem a metrenkói mapucse-közösségbe. Azóta újjászületettnek érzem magam. Itt arról van szó, hogy erősítsük identitásunkat és öntudatunkat. Tanfolyamokat tartunk a mapudungun nyelvből, a szövésről, a történelemről és a hagyományos értékekről.

Látja ezeket a plakátokat a falakon? A legfontosabb szavak állnak ott mapudungunul. Az emberek eljönnek tanácsot kérni, vannak női csoportok, együtt főzünk, gabonakávét pörkölünk, vitázunk a jogainkról. A legfontosabb mégiscsak az az ember számára, hogy tudja: Ki vagyok? Honnan jövök? Miért vagyok itt?

Idővel tudatosítottam, mit jelenet mapucsének lenni. A gyerekeimnek is meg kell tanulniuk ezt – ez az én anyai felelősségem. A lányom 16 éves, igazi tinédzser, cigarettázik és bulizik, mindazonáltal időközben tudatosult benne, hogy mapucse anyja van. A férjem chilei, de sok vegyes házasság van, ez normális. Éppen ezért kell gondoskodnunk arról, hogy kultúránk ne menjen veszendőbe. Ezért dolgozom a közösségben. Az emberek azt hiszik, hogy a katolikus egyház irányít minket, de ez nem igaz. Én szabad ember vagyok, nem vagyok katolikus, a természetben és az élőlényekben hiszek, és ha több emberben meglenne ez a tisztelet, környezetünk nem szenvedne annyit.

Hagyományos tudásunk elveszett. Nekem is fáradságosan kellett elsajátítanom. Most amikor csak lehet, népviseletben járok: a fejemet körülvevő ezüstékszert *trarülonkónak* hívják, ez a vállamon lévő, kék szegélyű fekete kendő az *ikulha*, ez a csodálatos bross pedig itt a mellemen egy *trapelakucsa*.

Fölismeri a kiterjesztett szárnyú sast? Ez valódi mapucse iparművészeti alkotás. Kedvelem a színes szalagokat, és a fejfedőmre erősített virágokat is. Néhány évvel ezelőtt még nem mertem volna így az utcára menni. Manapság egyre több olyan nőt lehet látni, aki öntudatosan hordja a népviseletet.

A legszívesebben szövök, ez szent dolog a mapucsék számára. Nehéz szavakkal kifejezni, de ez egész különleges élmény számomra. Nagyon boldog vagyok, hogy megtanultam.

Lejegyezte:
Constanze Bandowski

Forrás: Publik-Forum, 2010/16

Disneylanden túl

Bencések az Andokban

A láma mozdulatlanul néz engem. Belépve a kolostori kert kőlabirintusába, pínealevelek csikorognak a lábam alatt. Amikor fölemelem a tekintetem, a fák között elkapom a Titicaca-tó kékjét, amely a horizonton egybeolvad az éggel. Belélegzem a fanyar, tiszta és ritka levegőt, és érzem, miképp árad szét bennem a nyugalom. Itt, 3850 méter magasan közelebb érzem magam az isteni világhoz, mint másutt. A misztikus helyekben egyáltalán nem szegény Peruban erőgyűjtésem helyévé vált *Chucuito* bencés kolostora. Talán azért, mert itt két nagy misztikus hagyomány találkozik és gazdagítja egymást: az európai szerzetesség és az Andok népeinek kozmikus víziója.

Persze az *aymara*-kultúra és a katolikus kereszténység első találkozása minden más volt, csak békés nem. A *Chucuito* nevű faluban álló hatalmas, komorságával félelmet és tiszteletet keltő plébániatemplom kőből készült tanúsága annak a lendületnek, amellyel a katolikus egyház 500 évvel ezelőtt erőszakosan birtokba vette ezt az országot. A templom belső tere fekete a számtalan leégett gyertya kormától, néhány falusi lakos áhítatba merül az egyik oldalzug Mária-szobra előtt. Vasárnap délután van, a falu terén éppen véget ér a lóvásár. Az *aymara*-indiánok sötét, magaslati napfénytől cserzett vonásait viselő emberek ülnek a templom előtt, és a megkötött üzlet után körbeadják a söröskorsót. Egy férfi az egyik pínea alatt alussza ki mámorát.

Chucuito – indián idill a Titicaca-tónál? A Titicaca-tó körüli vidék a maga erősen begyökerezett andoki hagyományával Peru leginkább konfliktussal terhelt, s egyúttal legszegényebb övezetei közé tartozik. Öt évvel ezelőtt az egyik falu polgármesterének meglincselése keltett nagy feltűnést a fővárosi sajtóban. Ma mindenekelőtt Titicaca-tónál tervezett kőolaj-kitermelés vagy a bányászati koncessziók ingerlik a lakosságot. A tiltakozók gyakran emelnek barikádokat az utcákon, és szállják meg a polgármesteri hivatalokat.

Miért választották ki a belga bencések éppen ezt a vidéket arra, hogy itt, a dél-andoki régióban alapítsanak kolostort? *Simon Pedro Arnold* szeme hamiskásan csillog a szemüvege mögött. A belga szerzetes 1974 óta van Peruban, és 1992 óta Chucuitóban: „Szegénysége miatt választottuk a Dél-Andokot, meg kultúrája és hagyománya miatt, amely párbeszédre léphet a mi hagyományunkkal.”

Az egyszerű, egyemeletes, a Titicaca-tóra néző kolostor 1998 óta áll a falu szélén. A hófehér épület éles ellentétet alkot a helység komor plébániatemplomával. „Mi bencések mindig a szépséget és a csöndet keressük. Itt Chucuitóban mindkettő megvan”, indokolja *Simon Pedro* a helyválasztást.

Párbeszédre lépni az aymarákkal, ez kemény, de fontos leckének bizonyult az európai szerzetesek számára. „Először a liturgiába akartuk beépíteni az indián hagyományt, de ezzel csak folklórt, afféle liturgikus *Disneyland*et teremtettünk. Hamarosan be kellett látnunk, hogy a két rítus logikája nem egyeztethető össze”, vallja be önkritikusan Simon Pedro. A bencések megállapították, hogy az aymaráknak egyáltalán nincs szükségük a szerzetesi rituáléra. Az európai szerzetesek ezért megpróbáltak egyszerűen nyitottak lenni, és odafigyelni az aymarák rituáléjára.

A kolostori kápolna imaórái ma egyszerűek és európaiak. Az énekek és imádságok néhány kivételtől eltekintve spanyolul hangzanak el, csak egy szőtt oltárterítő és falikárpit utal az aymara-hagyományra. „Az aymara családokkal végzett lelkipásztorkodásban manapság mindig felhívom a figyelmet a *yatiri*re, az aymara papra, és fordítva, a *yatiri* odavonzza a katolikus szentségeket”, magyarázza Simon Pedro. Az aymarák szemében a két hagyomány nem zárja ki egymást. Így fordulhat elő, hogy előbb a *yatiri* űzi ki a „szusztót”, a rettegést egy betegből, s aztán a bencés páter kiszolgáltatja neki a betegek kenetét vagy a szentáldozást.

Vasárnaponként zsúfolásig megtölti a kis kápolnát a kereken ötven miselátogató: falubeli aymarák, akik a családias környezetben zajló, egyszerű liturgiát előnyben részesítik a plébániatemplom szószéki prédikációjával szemben. Jó harminc évvel ezelőtt a perui Dél-Andok katolikus prelatúrái [*a püspökségekhez hasonló területi egységek – A szerk.*] a felszabadítási teológiának elkötelezett lelkipásztorkodás menedékei voltak – amíg a konzervatív hatalmi szervezet, az *Opus Dei* és az ultrakonzervatív *Sodalitium Christianae Vitae* köreiből való püspökök felszentelése nyomán nem kezdett könyörtelenül jobbról fújni a szél a Dél-Andokban. [*Ld. „Az egyház fáj nekem” és A házasság, a gyónás és a szőke Jézus c. cikkeket 2008. februári számunkban. – A szerk.*] Immár a római rítus számít az egyedül igazinak, és újabban a római szentségi vallásosság áll a lelkipásztorkodás középpontjában – ellentétben a felszabadítási teológiát képviselő elődök társadalmi és közösségi elkötelezettségű lelkipásztorkodásával. Több rendi közösség már el is hagyta a Dél-Andokot – önként, vagy pedig az új, őskonzervatív püspökök nyomására.

Simon Pedro Arnold is megtapasztalta ennek az egyházpolitikának a kihatásait: a chucuitói papi szeminárium egykori teológiaprofesszorát tanítási tilalommal sújtották, és az általa létrehozott Aymara-tanulmányok Intézete és *Emmausz* (tanácskérők lelkipásztorkodás-lélektani segítésével foglalkozó kezdeményezés) ma már nem a hivatalos egyházon belül működik.

Simon Pedro Arnold páter és rendtársa, *Bernardo de Briey* mégis itt maradt. „Másfajta tanúságot akarunk tenni egyik bencés fogadalmunkról, a *stabilitas loci*ról”, feleli a bencés szerzetes. A *stabilitas loci* szűkebb értelemben azt jelenti, hogy a bencés megmarad abban a kolostorban, amelyikbe belépett. „Számomra ez a fogadalom a helyi emberek iránti szolidaritást és a hozzájuk való hűséget is jelenti. Itt maradunk, hogy menedék legyünk, és még ha kicsi fénye is a reménynek, de fénye.”

A 62 éves páter nem vesztette el a reményt. Meggyőződése, hogy a szegény és konfliktusokkal terhes Dél-Andok új, konzervatív püspökei hamarosan elfáradnak. És ebben lát esélyt arra, hogy újfajta egyházat lehessen építeni: új kapcsolati rendszert akar létrehozni, együtt más keresztény egyházakkal és minden jóakaratú emberrel. A kicsi, radikális közösségek a sötétségben megjelenő világosságot jelentik számára, annak jelét, hogy katolikus egyháza alulról kiindulva fog megújulni. „A katolikus főpapság az önpusztítás folyamatában leledzik”, véli.

A Titicaca-tó látványa kitágítja a lelket és az értelmet – ahogyan a hosszú együttélés is az indiánokkal a kemény fennsíkokon, ahol a természeti erők vannak fölényben, és újból „pogánnyá” teszik az embert. „Keresztény létem háttere ma egyszerűen emberi és kozmikus; itt felfedeztem, mennyire fontos ez a föld mindenfajta spirituális megnyilvánulás szempontjából”, mondja Arnold páter.

A chucuitói bencés kolostorban az indián földanya és a szerzetesi meditáció kettős erejét élem át – miközben keresztülhaladok a labirintuson, és kevéssel odébb a láma legelészik, mint évezredek óta mindig.

Hildegard Willer

Forrás: Publik-Forum, 2010/20

Bergman „Cluj-Napocán”

Szívesebben írnám, hogy újabban Bergman Kolozsváron „dolgozik”, de mivel a Suttogások és sikolyok c. film témáját egy román rendező, Andrei Şerban (és Daniela Dima) színpadi adaptációja értelmezésében láthatjuk 2010 januárja óta a Kolozsvári Állami Magyar Színházban, ezért a fenti címet tartom hitelesebbnek.

Be kell vallanom, hogy erre a darabra már másodszorra vettem jegyet. Először ezért... meg azért... nem jutottam el az előadásra. Valójában azért, mert attól féltem, hogy úgysem érteném meg, csak alaposan felkavarna. Ráadásul „18 éven felülieknek” kiírással adják – ugyan ki vágyik arra, hogy – amint errefelé mondják – csóréra vetkőztetett színészek szaladgálását szemlélje a nézőtéren?

Elkönyveltem ugyanis magamról, hogy különben sincs affinitásom a modern színházhoz. Való igaz, erős ellenérzésekkel viselem, ha minduntalan kirángatnak abból, hogy átélhessem a darabot – ilyen-olyan értelmezési áttétekkel és egyéb eltávolítási trükkökkel.

Ráadásul ismerve Bergman filmjeit, az ő darabjai különben sem könnyen emészthető alkotások. Szóval össze kellett szednem a bátorságomat, hogy másodszorra már ne bújjak át a léc alatt, s engedjem, hogy megdolgozzon a darab. (Majd aztán én is „őt” az élmény megírásakor.)

De ez a Bergman mű kihívás volt a rendező számára is. Erről így nyilatkozott: „Szeretek lehetetlen fogadásokat kötni önmagammal. Színpadra vinni a Suttogások és sikolyokat, a mozi történetének egyik legmegrázóbb kultuszfilmjét – íme olyan kockázat, melyet vállalok anélkül, hogy tudnám, hova vezet, anélkül, hogy tudnám, lehetséges-e a színházban újraalkotni a film által nyújtott utánozhatatlan élményt.”

S azon az alapon, hogy Bergman is próbált a színészeivel a forgatás előtt – írja Şerban –, nemcsak a filmet vitte színre, hanem annak genezisét is, azt, ahogyan a szerzői ötlettől eljutunk a műig. Egyszóval beavat a rendezés kulisszatitkaiba. A kérdés, kérünk-e belőle. Akarunk-e munkatársként együtt dolgozni a rendezővel? Az elején én egyáltalán nem voltam biztos ebben. Holtfáradtan érkeztem este 8-kor a színházba, s alig vártam, hogy belezuttyanjak a székembe és a darabba. Ehelyett a bemutatkozás (a színészek, a téma stb.) állófogadás jellegű volt, s ahogyan a kényes és nehéz témákat rendszerint, itt is hosszas felvezető ceremónia előzte meg őket, míg végre kinyílt a nézőtér és a színpad egybeszerkesztett vörös szalonja.

A történet magvát négy nő alkotja: Ágnes, a haldokló, Karin és Mária, a nővérei, akik eljöttek, hogy mellette legyenek, és Anna, a szolgáló. A címben szereplő suttogások és sikolyok a négy nő suttogásai és sikolyai – írja Şerban.

Valójában jó ideig nem tudtam eldönteni a darab kapcsán, hogy most „igaziból” játszanak-e a színészek, vagy csak gyakorolnak? Az viszont reménységre adott okot, hogy a rendező egyre hosszabb ideig engedte meg, hogy beleéljem magam a történetbe. Én pedig egyre kevésbé boszszankodtam a hirtelen váltásokon, amikor a színésznők a darab kivitelezése körüli szakmai vitákba bonyolódtak a rendezővel, „Bergmannal”.

Különös módon ezek az áttétek nem okoztak értelmezési nehézségeket, sőt éppen abban segítettek. S nekem, aki hithű ellensége vagyok ezeknek a beleélési ki-be-járkálásoknak, mégiscsak meg kellett emelnem a kalapom a rendező igaza előtt. Ugyanis az előadásról hazafelé menet éppen arról kezdtünk el beszélgetni, hogy mennyire ki lettek centizve érzelmi-lelki terhelhetőségünk határai, hogy mindig akkor kapcsoltak ki bennünket, nézőket a megemészthetetlenül nehéz élet-halál gondolatkörből, amikor már-már nagyon elegünk lett belőle. S mindig a legváratlanabbul – újabb témákkal és ötletekkel.

Amíg azonban még „testben járunk”, szólnunk kell az előadás keltette fizikai megterhelésről, a kétórás darab szünetnélküliségéről. (Ráadásul a kolozsvári új stúdió székeit – talán gazdasági megfontolásból – 34-es, 36-os méretűekre tervezték, amivel az XXL-eseket oly módon diszkriminálják, hogy az már majdhogynem emberjogi kérdés!)

Mégis, mindezeket a megpróbáltatásokat a nézők pisszenés nélkül tűrték. Gazdag pszichológiai irodalmuk van a terápiás „mélyreszállásoknak”, annak, hogy azokba csak fokozatosan és avatott vezetővel lehet belemenni, és onnan kijönni. Mintha ezt tette a színészeivel együtt a rendező is, ahogyan fokozatosan egyre több úgymond „igazi játékot” engedett meg, majd a vége felé újra megsűrűsödött az eltávolítás, a rendezői beszólás. Talán ezért is, de nekem úgy tűnt, mintha még jobban érteném ezt a Bergman-interpretációt, mint annak idején Bergman filmjét.

Ez után a bemelegítés után térjünk a lényegre, vagyis arra, miről is szól a darab? Az előadásba belevonódva (olykor belevonszolódva) egy szó jelent meg újra és újra tudatom képernyőjén: léthazugság. Az az élethelyzet, amikor a szeretetünk majdnem szeretet, a szerelmünk majdnem szerelem, a házasságunk majdnem összetartozás, amikor az anyai simogatás majdnem az, csak aztán mégis ütéssé torzul, amikor a szenvedőnek nyújtandó segítésünk majdnem segítség, amikor a művészetünk majdnem művészet, amikor a bűnbánatunk majdnem igazi megtisztulni akarás, amikor az istenhitünk is csak majdnem az. Ilyen „majdnem élet” az életünk, és ilyen „majdnem halált” halunk. És még csak meg sem kíséreljük, hogy mindezzel szembenézzünk. Zseniálisan értünk ahhoz, hogy életünk nagy helyzeteit, katartikus pillanatait újra és újra kihagyjuk.

Döbbenetes a legutolsó jelenet, amikor a jéghideg és mindig jólfésült Karin mintha megértené, mi az, amiről a testvére, Mária korábban beszélt, és kinyújtja feléje a kezét, de Mária addigra már „nem ér a nevemet” kiált nevetve, s a két magára maradott megint nem találja meg az egymás felé vezető utat. Érinthetetlenek vagyunk – legbelül és legkívül egyaránt –, akár a halott.

Érintés: ez kulcstörténése a darabnak. Végső menedék. Ami iránt az eszünk és a lelkünk már érzéketlen, azt a bőrünk talán még megérti. De mintha ezt a világot, ezt az ösztönös tudat alatti jóságot csak Anna, a szolgáló ismerné! Ő nem boncolja a végső kérdéseket, csak teszi a dolgát, sőt még az azon túlit is. Szeret: munkaköri kötelességén felül is úgy, ahogyan ebben a családban a vér szerintiek sohasem tudnak!

A három nővér közül „hivatalosan” csak a legkisebb, Ágnes haldoklik, de valójában a másik kettő is. Csak Ágnes arcára festenek halotti maszkot, de mintha mindenki az újjászületni

nem tudásával küszködne! Hiába a sok-sok tükör, nézhetjük benne magunkat, sőt akármilyen könyörtelen szembesítések hangozhatnak el, nem találjuk meg az igazi arcunkat. Talán csak a letakart tükör, a meghalás rémülete villanthat fel valamit a lényegből. A haldokló közelsége, a „nincs már idő” sürgetése mintha minden szereplőt határhelyzetbe szorítana, lecsupaszítana. (Ezért is kell levetkőzniük – hol könyörületesen, hol könyörtelenül.)

Ebben a darabban érthetjük meg igazán, hogy a meztelenség nemcsak a szexualitás témája. A születésé és meghalásé is. Azt a teológiai igazságot, hogy a halálunk egyben égi születésnapunk is, nem tudnám szebben és felkavaróbban megfogalmazni, mint amikor Anna, a szolgáló meztelen mellére veszi a megholt Ágnes fejét.

Anna, ez a mellékszereplő, ez a tenyeres-talpas szolgáló, akit folyton megaláznak és lekergetnek a színpadról, mintha mégis kulcsfigurájává válna a darabnak! Lehet, hogy mégis ő tud a legtöbbet a születés és a meghalás misztériumáról? Lehet, hogy ő a néma Szenvedő Szolga – kötényes változatban –, aki testközelbe mer kerülni a halállal? És éppen ezért lehet a leghitelesebb segítője az újjászületésért vajúdó(k)nak?

Ringatható jövőreménység a négy nő közül egyedül csak Annának adatott meg. Egy gyermek, aki korán elhalt. Távolról hangzik a színpadon olykor-olykor a csecsemősírás, néha kísértetiesen, mintha maga a jövő haldokolna.

Mégsem temetői hangulatban jövünk el. A záró képsorok a négy nő együttlétének legszebb pillanatait mutatják meg: amikor egy üde zöld parkban négyszemélyes hintában ülnek, amelyet Anna ringat. Ez a jelenet magyarul, románul, majd az eredeti filmkockákat is levetítve svédül is üzeni: a szépség, az együttlét szépsége is igaz. Sőt több: kegyelmi állapot. Filmre vehető, és újra meg újra lejátszható. Talán meg is marad: örökre.

Idehaza már azon morfondíroztam, hogy ez a Bergman-Şerban darab a csehovi három nővér svéd-román-magyar változata volt-e.

Másnap este újra útnak indultam, és boldog voltam, hogy még kaptam jegyet a darabra. Valójában a bennem élő teológus kíváncsisága hajtott. Fülembe csengett ugyanis még a Bergman-féle „nincs Isten”-hitvallás a zárójelenetben. Mégis, az egész előadásnak – minden groteszk bejátszása ellenére – volt valamiféle templomi jellege. Meg akartam fejteni, mitől. S miért is volt az, hogy végig lélegzetvisszafojtva figyeltem, s tulajdonképpen zavart, amikor a mellettem lévők olykor-olykor harsányan felkacagtak egy-egy poén láttán.

Most már megértettem azt is, hogy a darabból való szüntelen kilépés nemcsak az ún. „nagy témák” adagolhatóságáról, a nézők iránti „könyörületről” szól. Hanem arról is, hogy ez a négy nő Bergman számára pusztán alibi arra, hogy saját témáit elénk tárja, hogy hangosan gondolkodhasson a kimondhatatlanról, a megfejthetetlenről. S ez a rendezés abban segít, hogy ne csak az alkotásokat hallhassuk (Ágnest, Karint, Máriát és Annát), hanem a mögöttük rejtőzködő alkotót is. De nemcsak a kisbetűvel írottat!

Mert egyvalami – másodszorra – az „ahá-élmény” megvilágosodásával hatott. A végén, amikor Bogdán Zsolt Bergmanja magában összegezve életboncolgatását kimondja: nincs Isten, ez csak mondat első fele volt. Aztán a színész mintegy befelé „suttogva” folytatta, amit pontosan nem tudok idézni, lényegét azonban a teológia így nevezi: a „túlnani betörése” a legváratlanabb élethelyzetekbe és életérzésekbe. Ezt kitapogatni a határhelyzetekben lehet a legbiztosabban. Mintha Bergmant csak ez érdekelné, mintha folyton egy bezárt ajtón kopogtatna, és ennek a megjelenése és meg nem jelenése lenne számára a történés. Ezért visz át bennünket még az irracionalitás világába is – lásd Ágnes „feltámadását”, vagyis (az igazság órájának ütéseként) a meghalása utáni rémületes visszatérését, azt a kísérteties kísérletezését, hogy testvéreiben feltámassza a szeretetet. „A túlnani betörés” dinamikája miatt van az embernek olyan érzése, mintha Bergman szereplőit a legváratlanabb helyzetekben gyónásrohamok környékeznék. Olykor nem is tudjuk, mit is kezdjünk ezekkel, csak valahogy érezni kezdjük – legbelül – a templomszagot a színpadon.

S Bergman a nagy művészek illetékességével ért ahhoz, hogy bennünket is érdekeltté tegyen abban, ami őt foglalkoztatja. Vele menve mindnyájan Isten lábnyomának keresőivé válunk. Ily módon a színpad szószékké válhat. Talán hitelesebben is, mint az „ex cathedra” kinyilatkoztatások világa.

Az, hogy Şerban 2010-ben szólaltatja meg Bergmant magyarul és románul Kolozsváron, azt is jelenti, hogy jó néhány évtizedes késéssel, de most megérkezett Erdélybe ez a virtuóz svéd életkérdés-boncolgató. Üdvös változás ez a nagykanállal belénk tömött felszínességek közepette.

Még valamit: a színészek úgy játszottak, mint akik pontosan és tisztán – belülről is hallják – az üzenetet, és onnan tolmácsolják. Kivétel nélkül mindenki. Köszönet érte: Bogdán Zsoltnak (Bergman), Pethő Anikónak (Ágnes), Kató Emőkének (Karin), Kézdi Imolának (Mária), Varga Csillának (Anna) és Albert Csillának (Bergman asszisztense).

Vörös Éva

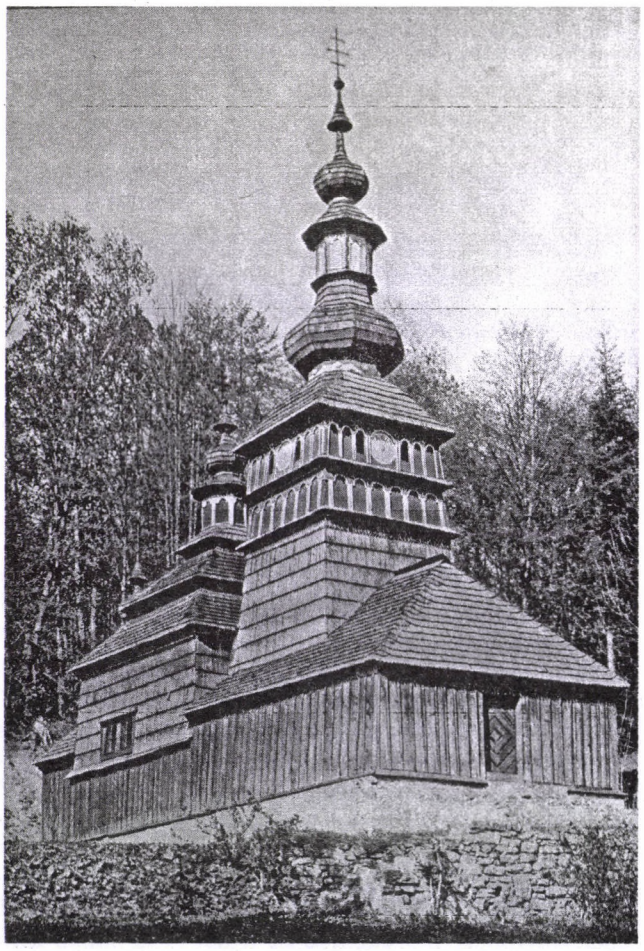

Öt évvel ezelőtt lépett át az örökkévalóságba a Bokor Közösség egyik igen jelentős tagja, ***Turiák Ildikó*** *(a halála előtt vele készült interjú 2006. áprilisi számunkban olvasható). Szent Ferencről szóló hatalmas tanulmányát négy részletben közöltük, 2007. februártól augusztusig, most pedig másik nagy ívű dolgozatának részletét közölve emlékezünk meg róla (a teljes írás a Karácsonyi ajándék 1986. évi 5. füzetében jelent meg, és 24 sűrűn gépelt A/4-es oldalt tesz ki). E művében Szókratész (szül. Kr. u. 380 körül) Egyháztörténete alapján azt vizsgálja, „hogyan lett a tündérből varangyos béka”, vagyis hogyan vezetett az egyház útja a Golgotától a császári és püspöki hatalomig, a cím végén álló kérdőjel azonban már maga is figyelmeztet a szélsőségek elkerülésére: a kezdeti egyház sem volt egyértelműen „tündér”, s a konstantini egyház sem lett mindestül „varangyos béka”.*

Tündérből varangyos béka?

(részlet)

Társadalmi felfelé nivellálódás – vagyonosodás

Pál pasztorációjában már feltűnik egy rabszolgatartó keresztény, Filemon alakja, mellette pedig rabszolgája, Onezimosz. Az első Korinthusi levélben szó esik arról, hogy a testvérek között vagyoni különbségek vannak, az eucharisztiához kapcsolódó szeretetlakomán „mindenki saját vacsoráját veszi elő..., és az egyik éhezik, a másik pedig megrészegedik” (1Kor 11,20). A Jakab-levél pedig arra figyelmezteti a keresztényeket, hogy ne legyenek személyválogatók, s különösen ne a szegények rovására (Jak 2,1-8). Kezdetben mégsem játszhattak jelentős szerepet a közösségek életében a társadalmi-vagyoni különbségek: tagjaik elsősorban a Római Birodalomban kevés megbecsültséget élvező zsidókból és a semmiféle megbecsültséget sem élvező alsó néprétegekből verbuválódtak.

Később azonban megindulhatott a társadalmi felfelé nivellálódás: római polgárok, sőt rangos római polgárok is soraikba léptek. [...] Tertullianus 200 körül ezt írja; „Tegnapiak vagyunk, s mindent elárasztottunk már, ami a tietek” (Apologeticus 37,4).

Annak kifejtése, hogy mit ért „mindent elárasztáson”, arról árulkodik: többet akart ezzel kifejezni, mint a keresztények számbeli növekedését. A keresztények – mondja – jelen vannak a városokban, a szigeteken, a polgári gyülekezési helyeken, a katonai táborokban, a szenátusi palotában. Jelen vannak tehát minden társadalmi rétegben, az előkelőbb, vagyonosabb rétegekben is. Ez utóbbi réteg különösen nőtagjai révén került kapcsolatba a kereszténységgel, a keresztény szexuális etika és családerkölcs ugyanis kedvezőbb helyzetet teremtett a nők számára a hagyományos pogány normáknál.

Az előkelőbb és vagyonosabb réteg számbelileg növekvő bekapcsolódása az Egyház életébe az Egyháznak mint intézménynek a vagyonosodását is elősegítette.

Az a vagyonközösség, amelyről az Apostolok cselekedetei 4. fejezete számol be, vagy nem lehetett tartós, vagy nem lehetett általános a keresztény közösségekben. Úgy tűnik, hogy már a korai egyházak elsődleges pénzforrását is az adományok jelentették. A közösségek tagjai vagyonuk egészétől nem váltak ugyan meg, de alkalmankénti vagy rendszeres anyagi hozzájárulással támogatták a közösség céljait. A módosabbak nyilvánvalóan többet tudtak adni, ezáltal viszont valószínűleg szerepük, befolyásuk is növekedett az Egyházban. [...]

Az adományozás révén befolyó javak kezdetben főleg a szükséget látók segítését szolgálták. Ugyanakkor szinte kezdettől gyakorlat az is, hogy az evangélium hirdetői saját létfenntartásukat is a testvérek adományából biztosítják. Már Pál beszámol erről a gyakorlatról. Ő maga ugyan nem kívánt eltartott lenni, mégis nemcsak hogy tudomásul vette, hanem helyénvalónak is gondolta a megkezdett praxist: „Az evangélium hirdetőjének joga a testvérek javaiból részesedni” (1Kor 9,14).

Egy 251-ből származó adat szerint például a római egyház ekkor már igen jónak mondható anyagi körülmények között élt. Jövedelméből nemcsak püspökét, hanem 154 klerikust is el tudott tartani; valamint 1550 rászorulót részesített rendszeres támogatásban.

Ebből az adatból következtethetünk az Egyházba befolyt összegek nagyságára. Az elosztásra vonatkozóan csak az V. századtól állnak rendelkezésre részletesebb adatok. E szerint az V. században a bevétel negyed része a püspököt illette meg, a második negyed a klérust, a harmadik negyed a rászorulók megsegítését szolgálta, a negyedik negyedet az egyházi épületek fenntartására fordították.

Ha nem tévedünk abban, hogy az elosztásnak ez a módja korábbi gyakorlatot követett, akkor már a III. sz. közepén meglepő aránytalanságot kell felfedeznünk az Egyház egyes rétegeinek anyagi körülményei között is. Az V. századi és a 251-es adat összevetésével a püspök jövedelme mintegy százötvenszerese a klerikusokénak, a klerikusok pedig közel tízszeresét kapják annak, ami egy rászoruló szegénynek jut.

Lehetséges természetesen, hogy ez az összevetés nem helytálló. Az a következtetés azonban talán nem megengedhetetlen, hogy az Egyház tagjai között a vagyoni-anyagi különbség legalábbis a II. századtól kezdődően két okon is mélyült: mélyült a vagyontalan tagok és a vagyonukat megtartók, s azokból csupán adományokat adók között – de mélyült az Egyház vezetésében betöltött szerepkörök között is, mindenekelőtt a püspöki szerepkör juttathatta anyagi előnyökhöz annak betöltőjét.

A II. századtól kezdődően az Egyház különféle ingatlanokra is szert tett növekvő jövedelemforrásaiból, amelyek a III. sz. közepétől az adományokon kívül örökség által is bővülhettek. Előbb temetkezési helyeket vásároltak, amelyeket istentisztelet céljára is felhasználtak, később önálló templomokat is építettek.

Klerikalizálódás – hierarchikus egyházstruktúra kiépülése

Ismét egy korán, már az első században megkezdődött folyamatról van szó, amely az Egyház struktúrájának alakulásában játszott szerepet.

A folyamatot több tényező is motiválta. Elsősorban a zsidó vallás sémái hatottak a keresztényekre; ennek első jele valószínűleg a Zsidókhoz írt levélben található, amely az Ószövetség főpapjához hasonlítja Jézust. Hatással lehettek azonban az Egyház struktúrájára a birodalomban ugyancsak széles körben elterjedt misztériumvallások is, amelyekben jól szervezett papi testület tartotta kezében az irányítást.

Az első Kelemen-levél használja először a *laikosz* („laikus") elnevezést, s ezt a papság és a nép *(laosz)* szétválásának első dokumentumának is tekinthetjük. Az egész levél egyébként is arról tanúskodik, hogy öles léptekkel halad előre az Egyház klerikalizálódása. A II. sz. közepére nagyjából befejezettnek is tekinthető az új, hierarchikus struktúra kialakulása. A korai Egyház életében szerepet játszó vándorapostolok, vándorpróféták, vándortanítók eltűntek, a kezdetben még jelentéktelen eltérést mutató püspöki, presbiteri és diakónusi szerepkör differenciálódott.

A differenciálódás a liturgia területén kezdődött, végeredménye pedig, hogy a korábban sok funkcióval és kollektív vezetéssel (presbitérium) rendelkező közösségek egyszemélyi vezetést gyakorló püspök s a neki alárendelt diakónusok irányítása alá kerültek, a közösség egészét aktivizáló funkciók pedig elsorvadtak.

Nem gondolom, hogy a folyamatot a hatalom átvételének szándéka is motiválta. Az első három században ugyanis a kereszténység semmiféle politikai doktrínát nem használt. A keresztény egyház volt az egyetlen olyan tömegmozgalom a birodalomban, amely a császári hatalom hatáskörén kívül állt, s ezt a kívülállását szervezeti és eszmei téren egyaránt megőrizte. Gondolom viszont, hogy a szembenállás szükségszerűen torkollott az egymásra találásba: a császári hatalomnak ugyanis jól kiépített hierarchikus rendre lett volna szüksége, a kereszténységnek pedig arra, hogy legalizálhassa és kiterjeszthesse kialakult hierarchikus struktúrájának hatalmát. [...]

Hogy mindez nem minden ellenállás nélkül jutott a végkifejletig, azt a montanista mozgalom megszületése bizonyítja. A 170 körül Kisázsiából indult mozgalom kísérletet tett arra, hogy feltámassza az egykori karizmatikus egyházat, a régi, szigorúbb egyházfegyelmet, az erkölcsi megújulást. A montanistává lett Tertullianus kijelentése: „Ahol hárman vannak, még ha laikusok is, ott van az egyház", nyilvánvaló tiltakozás a „laosz" egyházon belüli szerepkörének konfiskálása és a hierarchia hatalmának növekedése ellen (Exhort ad. cast. 7,3).

Politikai apológia

Az üldözött, megrágalmazott kereszténység védte magát. Védte tanítását, védte életmódját, védte létjogosultságát keletkezésének időpontjától kezdve. Érthető. Akinek missziós törekvései vannak, az nem engedheti meg magának, hogy hallatlanba vegye, ha mondandóját értelmetlenségnek, istentelenségnek nevezik, életvitelét erkölcstelennek, visszataszítónak akarják beállítani.

A politikai apológia azonban az apológiának sajátos változata: a császári hatalom előtt kívánja tisztázni magát, illetve a kereszténység jogi elismertetésére törekszik. Jusztinosz I. Apológiájának (II. sz. közepe) címzettje Antonius Pius császár, II. Apológiájáé pedig Marcus Aurelius. A II. sz. végéhez közeledve Athénagorasz egyenesen „Preszbein"-ként, kérvényként terjesztette az uralkodó elé apológiáját. Azt kérte tőle; adja meg a keresztényeknek is ugyanazokat a jogokat vallásuk gyakorlásához, amelyeket a birodalom többi népe élvez.

Melitiosz ugyanabból az időből származó apológiája ismét csak a császárhoz fordul, s arra figyelmezteti, hogy a kereszténység bebizonyította, nem ellensége a Római Birodalomnak, sőt támasza lehetne.

S végül ugyancsak a II. sz. szülötte a császári hatalom és az egyház egymásra találását bizonnyal nem kívánó Tertullianus, aki több művet is szentelt a kereszténység politikai apológiájának. Ilyen írása a Scapulához, a keresztényeket kegyetlenül üldöző észak-afrikai prefektushoz címzett nyílt levél, amelyben Isten büntetésével fenyegeti meg magatartásáért a prefektust. A nemzetekhez c. könyvében a szokásos pogány vádakat utasítja vissza, Apologeticuszában pedig egy római tartományi kormányzóhoz fordul, részletesen kimutatja a keresztények ellen felhozott vádak semmisségét, és szemére hányja, hogy a keresztényektől megtagadják a védekezés jogát, s hogy a római jog által a beismerő vallomás érdekében engedélyezett kínvallatást a keresztények esetében a tagadás kicsikarása érdekében használják. Több nézőpontból is kimutatja a keresztényüldözések igazságtalanságát, amely azonban minden kegyetlensége ellenére sem árthat a keresztényeknek, sőt kiontott vérük maggá válik.

A politikai apológia nagyon emlékeztet valamire: a XX. sz. polgárjogi mozgalmaira. Az eredménye is nagyon emlékeztet valamire, a legsikeresebb, s egyben mégis a legnagyobb fiaskót jelentő polgárjogi mozgalomra, Gandhiéra, amely győzött ugyan, de győzelmével éppen önazonosságát veszítette el.

Eltolódás a dogmatika és kultusz irányába

A témát csak megpendítem, teljes feltárása önálló tanulmányt igényelne. A morális tanításról a dogmatikai kérdésekre való hangsúly-áthelyeződés már Pálnál megkezdődött, s a folyamat – ellenállásokkal ugyan, de – erőteljesen haladt előre. Sejtésem szerint a korai eretnekségek születése az Egyház e világba simulásának ellenreakciójaként fogható fel: kérdésfeltevéseikben követhető nyomon a kereszténység távolodása Krisztus szándékaitól.

Arról a hangsúlyeltolódásról, amely a szeretet és irgalom fontosságának halványodásához és a kultusz jelentőségének túltengéséhez vezetett, nem Pál tehetett, ez ugyanarról a tőről fakadt, mint a klerikalizálódás: korábbi vallásokat, mindenekelőtt a zsidó vallást követte; pedig már a próféták által megmondatott: „Nem az égő és véres áldozatokról beszéltem őseitekkel... Hallgassatok az én szavamra, akkor én Istenetek leszek, ti pedig az én népem lesztek" (Jer 7,22-23).

Turiák Ildikó

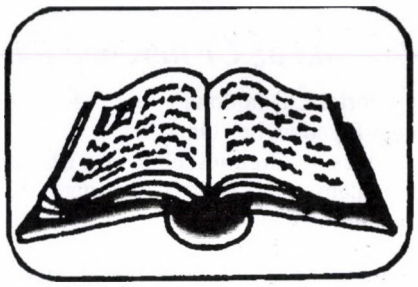

BIBLIA

Az áprilsi elmélkedéseket Vincze József (Pér), a májusiakat Sulyok Gábor (Budapest) készítette.

Április 3. — Nagyböjt 4. vasárnapja — Jn 9,1–41 — Vakok és a látók

1. „Amíg e világban vagyok, világossága vagyok a világnak” – mondta Jézus (Jn 9,5). Minden keresztény ember feladata ez.

Aki a sötétséget növeli életével, szavaival, magatartásával, az mindenkinek rosszat tesz. Amikor Jézus ezekről a dolgokról beszélt, világosan fogalmazott: vagy a világosság fiai vagyunk, vagy a sötétségé. Köztes kategória, állapot nincs.

2. Mindenki lehet a világosság fia.

Aki hívő lesz, az megvilágosul. Jézus Krisztus mindenkinek új látást, új szívet ad. A szemléletváltás azt jelenti: Másként szemlélem, nézem a világot. Máshova kerülnek a súlypontok az életemben. Kialakul a helyes és biztos értékrendem. A véleményalkotásban, a cselekvésben nem gyarló emberi magatartásformák vezetnek, hanem az evangéliumi igazságok.

3. Jézus sokszor nevezte vakoknak korabeli ellenfeleit. Mégsem állítható róla a biztos és mindent tudás gőgje.

Az evangélium szellemi magaslatáról látható igazán az emberi rövidlátás, vakság, vagy a démoni gondolatok, cselekedetek.

A vakon született meggyógyításakor a farizeusoknak és írástudóknak is áldaniuk és magasztalniuk kellett volna a Mindenhatót, hogy egy kortársuk visszanyerte fizikai látását. De nem így tettek, inkább Jézus ellen fordultak, ellene hangoltak mindenkit. Fundamentalista magatartásukban megjelent a Törvényt védelmezők gőgje, a szellemben legyőzöttek irigysége, és a bűnbakkeresés motívuma. Az ilyen mentalitás csak a vakságot növeli, akadálya lesz a megtérésnek, a szemléletváltozásnak. „Ha vakok volnátok, bűnötök nem volna. De ti azt mondjátok: látunk. Ezért megmarad a bűnötök” (Jn 9,41).

4. Fizikai szemünkkel a valóság csak nagyon kicsi részletét érzékeljük.

Különös dolog történik, ha hitre jutunk. Jézus Krisztus világosságában nem lehet régi életmóddal élni.

Gárdonyi Géza A falábú ember c. írása a líra szépségével írja le a megtért ember gondolkodásmódjának és életmódjának változását. Két napszámos ellopja a zsidó boltos nagyértékű borát, mert annak árából akarnak meggazdagodni. Egyikük elhunyt apja után örököl egy Bibliát, amelynek az elejére azt írták: „Aki ezt a könyvet elolvassa, elmúlik a szegénysége, aki meg hetvenhétszer elolvassa, meggazdagul.” Mindenképp meg akar szabadulni ettől a könyvtől, végül társa, a falábú ellopja tőle. Olvasása közben megtér, visszaadja a lopott bort és a lopott Bibliát, társát pedig megtéríti.

5. A lelki látásnak vannak fantasztikus mélységei.

Egy tanító jellegű elbeszélés mondta el, hogy a Démon fokozatosan elvette egy férfi érzékszerveit. Amikor már elveszítette a látását, a hallását, tapintását, ízlelését, kinyílt előtte egy másik világ, amelyet addig nem érzékelt. Talán öreg korára mindenki így jár. A testi leépüléssel együtt jár a magasabb szellemi világba való bepillantás lehetősége.

Az evangéliumban szereplő vak a Siloe (jelentése: Küldött) tavában való mosdás után nyerte vissza látását.

Aki alámerül, megkeresztelkedik, megmosdik a Küldött (Jézus Krisztus) evangéliumi fürdőjében, annak elmúlik a vaksága, és világossága lesz a világnak, kortársainak.

Április 10. — Nagyböjt 5. vasárnapja — Jn 11,1–45 — A hit élővé tesz

1. Amikor Jézus meghallotta, hogy barátja, Lázár beteg, nem indult azonnal hozzá.

Két nap múlva indult csak útnak. Tanítványai féltő kérdésére („Most akartak megkövezni a zsidók, és te ismét odamégy?”) ő ezt mondta: „Aki nappal jár, nem botlik meg, mert e világ világosságában lát, de aki éjszaka jár, megbotlik, mert nincs világossága” (Jn 11, 9-10).

Jézus ezzel talán azt akarta érzékeltetni, hogy a belülről és felülről vezérelt ember nem megy csak úgy neki a vakvilágnak. Amikor elérkezik az óra, amikor „felülről” kap indíttatást, akkor cselekszik. Jézus sem akart sötétben járni, hanem az Atya világosságánál akart cselekedni.

A külső szemlélőknek (a tanítványoknak) ez túl misztikus és bonyolult. De Jézus bemutatta, ha belülről és felülről tudja, hogy valamit meg kell tennie, azt akkor is megteszi, ha biológiai élete veszélyben van.

2. Jézus barátjának mondta Lázárt.

Fontos mozzanat ez. Jézus is a személytől személyig érő, barátságon alapuló közösséget látta erősnek, Isten Országa alapsejtjének. Minden tanítás személytelen addig, amíg a barátság személyessége közel nem hozza.

Életre szóló tapasztalatom, hogy képes vagyok továbbadni a barátaimnak mindazt, amiben (akiben) hiszek. Igazából nem is az érvek győzik meg őket, hanem a közösséget teremtő barátság. Attól tanulunk, akit szeretünk. Baráti körben lehet termékeny beszélgetést folytatni, mert nem gáncsoskodnak, értetlenkednek. Az elfogadás, a megértés, a barátság Isten Országa magjának legjobb táptalaja.

3. Jézus álomnak mondja a halált.

Ez azért is biztató, mert az álomból fel lehet (kell) ébredni. „Lázár elaludt, elmegyek, hogy felkeltsem” (Jn 11,1).

Ezt a szót mondja Jézus Jairus leánya halálos ágyánál: „elaludt” (Mt 9,24). István diakónus megkövezése után azt olvassuk: „álomba szenderült” (ApCsel 7,59).

Sok elhunyt hozzátartozója mondta már haláleset bejelentésekor: csak úgy elaludt. Így is fel lehet fogni a halált. Nem rossz megközelítés ez! Lesz, aki majd felébreszt bennünket. Ez a hit egyidős az emberrel.

4. Jézus a lelki ember finomságával vezeti rá Mártát arra, hogy visszakapja testvérét, Lázárt.

Nem mindegy, hogy mit mondunk a gyászolóknak. Jézus először biztatja, utána tanítja Mártát. Erőt és hitet önt a lelkébe. Márta hitt a feltámadásban. Egyet viszont nem tudott, de Jézus elmondta neki: „Én vagyok a feltámadás és az élet” (Jn 11,25).

Ezt az igazságot Jézus bizonyította. Először Lázár feltámasztásával, majd utána a saját gyakorlatával.

„Ha hiszel, meglátod Isten dicsőségét” (Jn 11,40). Jézus nagysága itt mutatkozik meg igazán. Nem azt mondja, hogy az ő saját dicsőségét fogja látni Márta, hanem az Istenét. Jézus nem a saját dicsőségére dolgozik. Kevés ember tudná megállni, ha rendelkezne a feltámasztás tudományával, hogy ne sütkérezne egy kicsit az emberi elismerés fényében. Jézus tudta, kitől kapta a képességet, az erőt.

Lázár feltámasztása nemhogy a saját dicsőségét nem szolgálta, hanem a zsidó vezetők ezután határozták el, hogy megölik.

Ezzel a cselekménnyel Jézus nemcsak Lázárt tette újra élővé, hanem a hit útján Máriát és Mártát is, meg mindazokat, akik elfogulatlan szemlélői voltak az eseménynek.

Április 17. — Virágvasárnap — Mt 21,1–11 és 26,14–27,66 — Áldott, aki az Úr nevében jön

1. Egy lelkigyakorlatos gondolat mélyen megragadt a lelkemben. Azt kérdezte a lelkigyakorlat vezetője: Mit teszünk annak érdekében, hogy ha ránk kerül Krisztus keresztje, ne roppanjunk össze a súlya alatt?

Nem költői kérdés ez, hanem sorskérdés. Világunk teremtői rendjében jelen van a szenvedés. Azaz mindenkinek osztályrészül jut.

Sokan azt mondják, nem kell semmiféle előkészület. Ha jön a megpróbáltatás, akkor kell erősnek lenni.

Jézus példája azt mutatja, a legjobb előkészület a szenvedések elviselésére az elkötelezett élet. Aki tudja, mi a küldetése, mit kell megvalósítania a Földön, az megtalálja hozzá a módszert is. (Mert aki el akar érni valamit, az módszert keres, nem kifogást).

Az elkötelezett életű tud az úton megingás, vargabetűk nélkül menni. Jézus tudatosan vállalt mindent, szavai, cselekedetei következményét is. Nem kellett semmit visszavonnia, nem hátrált meg a nehézségek előtt.

2. Jézus jeruzsálemi bevonulása a halálba menő ember bátorsága.

Nem törődött senki véleményével. Tanítványait nem beszélte le a „királyi fogadtatásról”. Elfogadta a hozsannázást. Mert áldott, aki az Úr nevében jön. Nem fegyverrel, nem forradalommal, nem zendüléssel, nem jelszavakkal, nem tüntetéssel, hanem a legerősebbel, a szeretetparancs szelídségével.

3. Jézus szenvedéstörténete az utolsó vacsora termében kezdődik.

Ez részben életművének összefoglalása, testamentum, végrendelet, részben a meglévő tanítványi közösség megerősítése. Jézus mint jó vezető, jó pásztor, útmutatást ad övéinek. Felkészíti őket arra, hogy ezután maguknak kell továbbvinniük minden megtapasztalt, megtanult dolgot, tanítást. Tudja, hogy Péter gyenge lesz, de ilyen próbákon keresztül erősödik a lélek.

4. A passió a Getszemáni kertben folytatódik.

Azt tartják, hogy Jézus itt élte át a halálfélelmet. A Csia-féle szentírás-fordítás így fejezi ki: „Aztán bánat és otthontalanság kezdte gyötörni: Bánat fogja körül a lelkemet, míg csak a halál el nem jön” (Mt 26,37-38).

Tehát Jézust nem halálfélelem, hanem bánat és otthontalanság érzése gyötörte. „Tulajdonába jött, de övéi nem fogadták be” (Jn 1,11).

Nincs gyötrelmesebb érzés az otthontalanságnál. Ezért volt bánatos Jézus. Emiatt gyötrődött az Olajfák hegyén.

5. Jézus kálváriája elfogatásával és a főpapok előtt folytatódik.

Mint bűnöző ellen, úgy vonulnak elfogni Jézust. Természetesen éjszaka, mert minden rosszféle hatalom így cselekszik.

Kaifás és a főtanács előtt Jézus hallgat. Hosszú ideig nem értettem, miért nem „osztotta ki” őket Jézus erélyesen, miért nem tett bizonyságot előttük, ahogy tanítványaitól kérte (Lk 12,11-12).

Azóta megértettem, hogy megátalkodottak előtt a hallgatás a megfelelő alapállás. Ahol hatalmi szóval akarnak dönteni lelki kérdésekben – ahogy a főpapok –, ott nem érvényesül az érvelés, az okos szó, a szelídség.

6. Jézus drámájának legmegrázóbb része a hallgatva szenvedés. Ahol már nincs szó, csak fájdalom, fohászkodás, halálvárás. Ez teszi számomra egészen hitelessé a szenvedéstörténet egészét.

Április 24. — Húsvét — Jn 20,1–9 — Jézus Krisztus él!

1. Általános tapasztalat, hogy biológiai életünk elvehető, megölhető. De a lélek és a szellem dolgaihoz nem férhet hozzá egyetlen gyilkos sem.

Mégis évezredek óta hiszik sokan, ha a testet megölik, elpusztul az eszme is. Pedig pontosan a fordítottja igaz: aki biológiai életét is feláldozza eszméiért, az vérével erősíti a tanítást, amit képviselt.

Jézussal is így történt. Életodaadásával hitelesítette, időt állóvá tette tanítását. Gyilkosai nem árthattak az Igének, hanem akaratukon kívül erősítették azt.

2. Húsvétkor nem teóriákat, elméleteket kell felállítani az életről, hanem arról kell tanúságot tenni, hogy Jézus él.

- *Jézus Krisztus él az Igében.* A jézusi szó élettel teli. A Szentírás nem csupán irodalmi mű, hanem Logosz is (Isten élő és életet formáló szava). Egy hitetlen tudós a kezébe vette a Bibliát, és elhatározta, hogy az evangéliumok minden mondatát megcáfolja. Még a feléig sem jutott, amikor azt érzékelte, nem tud ellenállni annak az erőnek, amely Isten Szavából árad. A cáfolatból nem lett semmi, de hitre jutott. Megtapasztalta a Logosz erejét. Saját életemből is bőséges tapasztalatom van a Szentírás szemléletet, életet formáló erejéről.
- *Jézus Krisztus jelen van a közösségben.* Minden közösségben Jézus sajátos arca mutatkozik meg. Ahol az ő nevében jönnek össze, ott erő, barátság, összetartás, lelkesítő életérzés jelentkezik. Nem nagy szavak ezek, hanem megtapasztalt valóság. Életem legkiemelkedőbb élményei a közösségi élmények. A közösségnek nagy szerepe volt sokak elköteleződésében. Az életre szóló barátságok jelzik, hogy Isten Országának örömhíre egységesítő erő. A megélt kereszténység pedig dinamikussá, védetté teszi a közösséget. Jézus Krisztus jelenléte biztosítja, hogy lélekben-szellemben mély tanítás és lelkiség jellemezze a nevében összejött közösséget.
- *Jézus Krisztus megmutatkozik a rászorulókban.* „Amit a legkisebb testvéreim közül eggyel is tettetek, velem tettétek” (Mt 25,40) E mondat valóságát minden héten megélem, mikor a táplánypusztai otthon betegeivel találkozom. Mennyi betegség, baj, megalázás, erőszak nehezíti az életüket. Mégis: Tóni állandóan mosolyog, Árpád verseket és aforizmákat mond, Anikó énekel, Lacika a legnagyobb áhítattal figyeli a liturgiát, Zsuzsika beszámol a heti élményeiről, Tamás kívülről fújja a szent énekeket. Szívből örülnek minden kicsi ajándéknak, jó szónak. Együtt nevetünk a vicces helyzeteken. Ha igazságot kell tenni, hozzám fordulnak. 24 éve vagyok köztük, már el sem tudnám képzelni nélkülük a hétvégét. Ők szorulnak rá legjobban a vigasztalásra. Nekik szól igazán az örömhír. Bennük látszik legjobban Jézus Krisztus.
- *Jézus Krisztus él a csendben, a természetben, a szívünk mélyén.* Nyári táboraink remetenapjai meghatározó élmények. Egyszer arról beszélgettünk, miért olyan különös órákat egyedül lenni a természetben. Valaki azt válaszolta, mert élő dolgok vesznek körül bennünket. Így igaz. Él a fa, a fű, a bogár. Az élet pedig nagy hatást gyakorol ránk.

Húsvét örömüzenete: Jézus Krisztus él, az élet elpusztíthatatlan, a halál nem győzheti le az életet.

Május 1. — Húsvét 2. vasárnap — Jn 20,19–31 — „Hacsak nem látom kezén a szögek nyomát...”

Elgondolkoztató, hogy a tanítványok mennyire örültek, hogy láthatják az Urat, Tamás meg nem tudott velük örülni. Mennyire tipikus jelenség, hogy – különösen vallási értelemben – nem nagyon vagyunk képesek együtt örülni mások örömével, ha mi nem részesedtünk belőle. Nehezen fogadjuk el, hogy mások öröme akkor is hatással van ránk, ha az a másoké. Legalább ennyire fontos, hogy a mi örömünk, és bizony bánatunk, elégedetlenségünk, Istennel szembeni értetlenségünk is hatással van másokra. Nagy a kísértésünk arra, hogy örömeinket megtartsuk az arra érdemeseknek.

Bánatainkkal és sérelmeinkkel már nem vagyunk ennyire igényesek és válogatósak. Nehezebben vállaljuk a felelősséget másokért, különösen akkor, ha nem ugyanazt az utat választották, mint mi. Ha hitetlenkedve talán ők is azt mondják: ha látom a sebeket, a szenvedést és a halál nyomait rajtatok, akkor talán hitelt adok a szavaitoknak és életeteknek.

Legalább ennyire nekünk szól Tamás ijedt felkiáltása, amikor valóban meglátta azt, amit valószínűleg látni és elhinni sem akart: az isteni szeretetet az emberi élet kétértelműségébe „csomagolva”. Nem véletlen a rémülete: Te jó Isten, hát ez lesz az Isten szeretetéből, ha az emberek kezébe kerül? Hát ez az az élet, amely felülírja minden várakozásunkat? Ez az én sorsom is? Hát én egészen másként képzeltem a diadalmas világnézetet, és egyáltalán az emberi gonoszságon aratott győzelmet. Hol marad a diadalmenet, hol az angyali kórus? Te jó Isten, hiszen ez az én életem is?

Mit akarunk mi látni Jézusból, a jézusi életből? Talán botránkozva, egyre növekvő önsajnálattal nézünk végig életünkön? Sóhajtozva nézzük mindazt, amiről lemaradtunk, és sebeinket meg halálra szántságunkat mutogatjuk mindenkinek? Ez minden, és ez tölti be életünket, vagy a jézusi élet a maga teljességében kell nekünk? Mekkora érték számunkra az odaadott élet, és annak örömét akarjuk-e meglátni Jézusban, és megláttatni saját életünk által ugyanezt az örömöt másokkal is?

Május 8. — Húsvét 3. vasárnap — Lk 24,13–35 — „Te vagy az egyetlen idegen...”

Talán a legborzasztóbb érzés, ha az ember idegennek érzi magát a világban, élete eseményeiben.

Milyen érdekes ez a két ember, Kleofás és a társa. Kívülről fújják a Bibliát, mégsem értik, hogy minek miért kellett bekövetkeznie. Nem értik, hogyan engedhette meg Isten, hogy a reményük, amely a jézusi életet, az isteni jelenlét elkerülhetetlenségét és az igazság végső győzelmét jelentette, nem vált valóra. Sőt, éppen ellenkezőleg, Mózesre és a prófétákra épített minden reményük egy csapásra meghiúsult.

Az emberi élet legnagyobb és legrettenetesebb kérdése az, hogy velem hogyan történhet meg az, amibe én soha sem egyeztem volna bele. De legalább ennyire ijesztő, hogy Jézus idegenként kapjon betekintést saját életébe. Jézus az, aki „nem tudja”, hogy mi történt vele Jeruzsálemben. Jézus vendég és idegen saját életében.

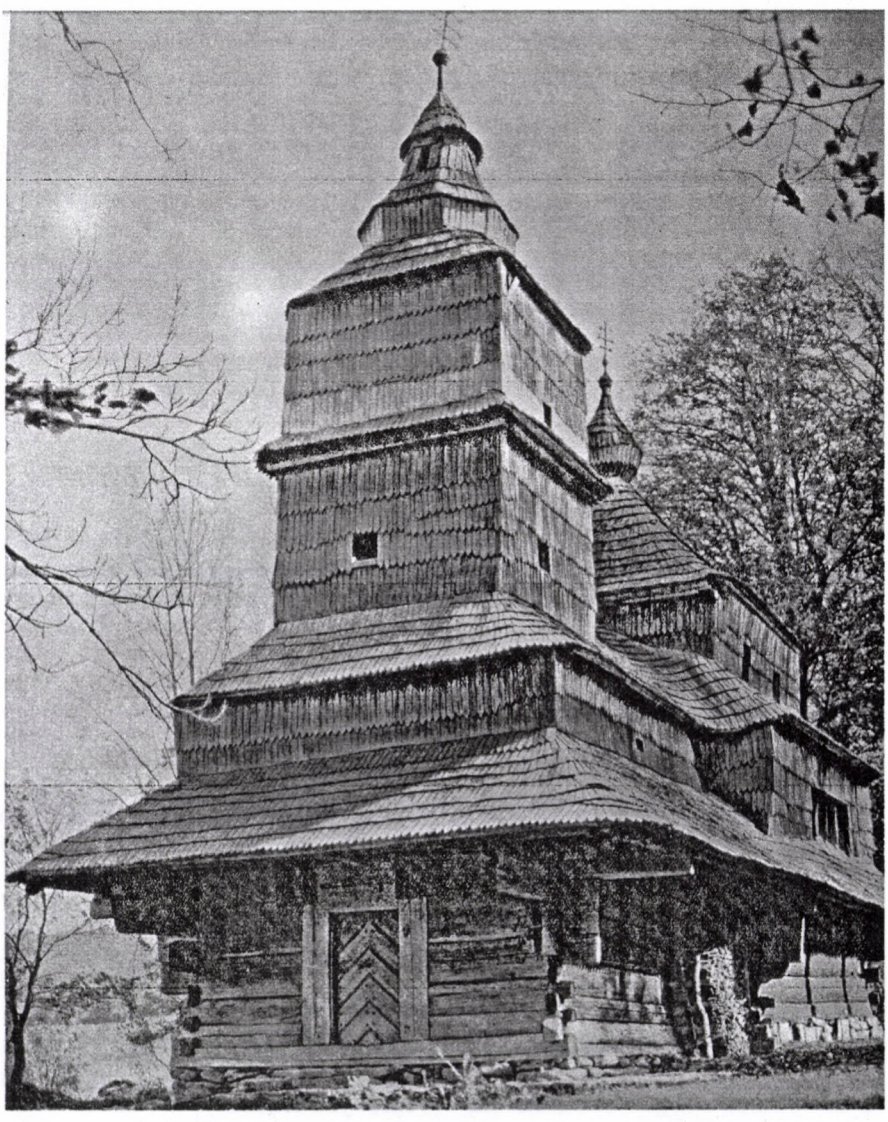

A kérdés persze nem neki szólt, hanem annak az ószövetségi várakozásnak, amely szerint Isten egyszer s mindenkorra leszámol az emberrel, és utána eljövend a mennyei Jeruzsálem, amelyben a jók a jobb oldalra állnak... Az az Isten, akiről Jézus talán három évig beszélt a tanítványoknak, lepergett róluk a Golgota árnyékában, mint valami gyenge máz, és előtűnt alóla az, amit tanítottak nekik, amit tanultak: az igazság kérlelhetetlen Istene, aki pontot tesz az igazságtalanságokra és a bűnökre, és eljön végre a választottak Kánaánja.

Jézus ebben a „teológiában” idegen volt, és az is marad. Ő olyan Istenről beszélt, akit „megostoroznak, arcul ütnek, keresztre feszítenek... Élő test vagyok, eleven és szenvedő! Közöttük élek, és nem ismernek fel. Rossz a fizetésem, munkanélküli vagyok, szállásom csak barakklakás, a hidak alatt éjszakázom, börtönben szenvedek, kiuzsoráznak mindennap, és néha még atyáskodnak is fölöttem” (M. Quoist).

Idegenné lett az igazi Jézus, aki egy akart lenni velünk, mi viszont elsősorban és leginkább vasárnaponként, a kenyértörésben ismerjük fel és ismerjük magunkénak őt. Meg akarjuk szentelni életünket szentségek és szertartások által, holott szent az kezdettől fogva, hiszen a szent Isten kezéből jön. Úgy érezzük, hogy Isten idegen, és Jézus is idegen ebben a profán világban, pedig sokszor mi vagyunk idegenek és profánok Isten szent világában. Azt tanultuk, hogy a gyenge Isten kezéből az erősebb isten, az ember kicsavarta a kormánypálcát, és Jézus nélkül a világon elömlött gonoszság az úr, de Jézus ezzel a világgal azonosult, hogy az újra istenivé legyen – nem szentségek, hanem a teljes élet vállalása által. Ha mi jézusiak, jézusok vagyunk, akkor nem nézhetünk vizenyős szemmel a világra, hiszen a világ Istené volt a kezdetektől, és az is marad, elsősorban akkor, ha mi hajlandók vagyunk az életünkkel azzá tenni.

Május 15. — Húsvét 4. vasárnap —Jn 10,1–10 — „Aki nem rajtam keresztül megy be, az tolvaj és rabló …”

Kezdetben Jézus még be-bejárt a zsinagógákba, és megkísérelte, hogy értelmezze Mózest és a prófétákat a „hagyományos világnézet” szerint, hogy ily módon világossá legyen Isten egyetlen, félreérthetetlen szándéka, vagyis hogy azért mondott igent a világra, az életre és az emberre, hogy életük legyen, és bőségben legyen. Az volt és maradt egyetlen akarata, hogy világosság legyen a sötétségben, hogy látásuk legyen a vakoknak, hogy önbecsülésük a megvetetteknek, lelki békéjük és erejük a gyengéknek és befolyásolhatóknak, és bizonyosságuk a megfélemlítetteknek.

Aztán elég volt néhány évtized vagy század, és a legtermészetesebbnek tűnt, hogy – bár Isten nem személyválogató – tolvajt és rablót kiáltsanak mindenkire, aki nem csatlakozik a „kiválasztottak” gyülekezetére, mit sem törődve Jézus kétségbeesett kiáltásával: „Ne tiltsátok meg senkinek, hogy Istenben bízzon, és feléje induljon, mert aki feléje indul, az nem egykönnyen fordul vissza” (vö. Mk 9,38-40). Sőt külön nyomozóirodát alapítottak Egyházi Tanítóhivatal néven, és inkvizíciót hoztak létre tévedhetetlen és szent véleményük védelmére, és lehet, hogy ez több fejfájást okozott Istennek, mint a számtalan gyenge, bátortalan emberi próbálkozás, hogy más irányban találják meg az utat Isten felé. Az önhitt ember kisajátította magának az ajtót is, az utat is, sőt magát Istent is.

Fordítsuk meg becsületesen a mondatot: Aki rajtunk keresztül megy be, akiknek mi vagyunk az ajtó, mit talál ott belül, az életünk közepében? Akarunk-e lenni, és vagyunk-e ajtók, világosság, támasz, biztonság és élet mások számára is, vagy csak magunkkal vagyunk elfoglalva? Merünk-e ellentmondani a társadalmi elvárásoknak? Merünk-e, ha kell, mindent újragondolni, vagy megelégszünk a nyáj melegével és vitatható biztonságával? Merünk-e szabadon gondolkozni, és másokat is gondolkozni hagyni Istenről és a vele való kapcsolatról, vagy mint a nyáj engedelmes báránykái, megyünk és legelünk, mert mondják, és ha kell, parancsolják.

Vállaljuk-e, hogy ajtók legyünk, amelyen mindenki ki-bejár, és legelőre, életre talál, annak a félelme nélkül, hogy tolvajnak, rablónak, idegennek, ellenségnek bélyegeznék? Nyitva van az életünk, vagy csupán ügyes a kirakatunk?

Május 22. — Húsvét 5. vasárnap — Jn 14,1–12 — „Legalább a tetteimért higgyetek…”

A jézusi élet nem tűnik könnyen érthetőnek és azonosíthatónak. Nemcsak azért, mert az évszázadok jól-rosszul, de ellenőrizhetetlenül alakítottak rajta, hanem azért is, mert kibontakozását egy olyan, örökbe kapott istenkép határozta meg, amely arról biztosította a hinni akaró embert, hogy Isten kiszámíthatatlan, de legalább is közömbös: egyszer épít, másszor rombol, egyszer ültet, máskor irt és pusztít, ha éppen úgy akarja. Ebből a mélységből felkapaszkodni odáig, hogy Isten tettei mindenestül az emberért vannak, és hogy Isten komolyan számol az ember létével, életével, értékeivel és bűneivel együtt, mérlegelés és selejtezés nélkül, nem egyszerű út. Még kevésbé magától értetődő, hogy ácssegéd vagy ácsmester – ki tudja, hogy egyáltalán mennyit dolgozott a 'szakmában' – eljusson oda, hogy az általa egészen másnak megismert Istenért feladjon mindent, és az életét is kockára tegye.

Különösen azért példaértékű a jézusi élet, mert Jézusnak nem kellett jóstehetség ahhoz, hogy kitalálja jövőjét, hogy megsejtse, milyen ellenállást szül azáltal, hogy a lázadások földjéről, Galileából indul el vándorprédikátorként, hogy tanítványokat gyűjtsön, hiszen ez a rómaiak szemében egyértelműen államellenes szervezkedés volt, és mégis prédikálta Isten országát. Legalább ennyire vakmerő, botrányos és „hitellenes” volt, hogy olyan Istent hirdetett, akinek nincsen szüksége templomra, áldozatra, papságra, sőt elégtételre sem ahhoz, hogy szerethesse az embert úgy, ahogy van. Az előző a politikának, az utóbbi a vallási vezetőknek csípte a szemét, és csak a pillanatot keresték, amikor összefogva és szövetkezve, végre lesöpörhetik a történelem színpadáról a kétszeresen is nem kívánt személyt, a galileai prédikátort, aki csak rontja az üzletet. És bár mindezt előre kellett látnia, hiszen nem vak volt, hanem Isten követe, vállalta azért, hogy az emberek végre megtalálhassák az igazi Istent, ha máshogyan nem, legalább a tettei, mindhalálig odaadott élete által.

Nagy kérdés, hogy nyomába lépve mennyire áttetsző a mi életünk? Akik minket látnak, valóban Isten mindent kockáztató szeretetét látják? Látják-e azt az Istent, aki senkit sem küld el, és akinek lényege, hogy értünk, emberekért van? Ezek lennének a mi igazi tetteink, amelyek egyedül képesek igazolni és hihetővé tenni Isten szeretetét, és azt, hogy életünk lényege a másokért élés, hogy áttetsző tetteink által mi vagyunk Isten jelenléte a világban.

Május 29. — Húsvét 6. vasárnap — Jn 14,15–21 — „Ha szerettek, meggyőződésetekké teszitek tanításomat”

Makacsul ragaszkodunk a törvényekhez és parancsokhoz, azok kényszerítő erejéhez. Elsősorban azért, mert úgy érezzük, hogy kényszerítő erő nélkül a törvény és parancs erőtlen és érvénytelen. Az is ott motoszkál bennünk, hogy a parancsok által a felelősség tekintélyes része áthárítható, hiszen nem tehetünk róla: „Parancsra tettük!” Ha a végeredmény jó, akkor megveregethetjük a vállunkat, hogy milyen jók, engedelmesek és sikeresek voltunk. Ha rosszul sülne el a dolog, akkor a felelősség természetesen a törvényhozót terheli, mi ártatlanok vagyunk, és mossuk kezeinket.

Ha azonban valóban törvény és kényszer kell ahhoz, hogy megtegyük a jót, mit ér az egész, hiszen nem belső meggyőződésből, csak kényszerből tettük. Jézus a jánosi megfogalmazás szerint mintegy elhatárolja magát a mózesi törvénytől, és új megfogalmazást használ, de még meglepőbb, hogy félreérthetetlenül hangsúlyozza: az „ő parancsát őrizzék meg” *(tasz entolasz tasz emasz!)*, az ő tanítását tegyék meggyőződésükké, és ne tévesszék össze az ószövetségi törvénnyel.

Nem a mózesi törvényről, és nem arról a lelkületről van itt szó! A jézusi tanítás lelke, hogy minden istenes törekvésünk, amely a törvény szerint való, csak megfosztottságunkat (árvaságukat) munkálja, és ebből csak egyetlen kiút van, ha gyökerében megújítjuk istenképünket. Amíg Isten csak távoli, hatalmas és kiszámíthatatlan, amíg bizonytalan és átláthatatlan bűnperek ítésze, addig a szeretet csak kényszerszülemény lesz, amelynek nincs valóságos értéke.

Jézus tanításának leglényege a szeretetre való felhívás, ennek elfogadása soha sem kényszer, hanem önkéntes belső vállalás. Istent nem azért érdemes, vagy a megszokott fogalmazás szerint *kell* szeretni, Jézus tanítását nem azért kell belső meggyőződésünkké formálni, mert nélküle rosszul, vele pedig jól járunk. Az a kereszténység vagy istenszeretet, amelyet csak a pokol rettenete tart életben, nem több, mint a szappanbuborék. A jézusi élet az az istenszeretet, amelyet az emberszeretet, a felebaráti szeretet által engedünk bele életünk legintimebb szférájába. El kell fogadnunk, hogy nemcsak atyánk van, hanem testvéreink is vannak, Isten ugyanis nem személyválogató. Istenszeretetünk mértékegysége az, hogy mit ér meg nekem a másik ember, mert Jézus nyomán nekem és az Atyának, nekem és a másik embernek egynek kell lennünk.

A tanítványok nem értették, mit akar ezzel mondani – annyi év után mi mennyire értjük?

Gyengédséggel és erővel

Luiz Cappio brazil püspök és felszabadítási teológus portréja

Gyengédség és erő – e két fogalom járt a fejemben, amikor hazafelé tartottam egynapos találkozásomról Luiz Cappióval. A kedvességet sugárzó ferences szerzetes brazil „vidéki” püspök, aki a pusztulástól fenyegetett kisparasztok és halászok melletti feltűnést keltő, erőszakmentes elkötelezettségének köszönhetően egyre inkább híresség válik.

Gyengédség és erő – három évtizeddel ezelőtt mindkettőt megtestesítette az alacsony, vékony Dom Luiz, hasonlóan Olinda és Recife akkori érsekéhez, *Dom Helder Camará*hoz. Brazília szegény észak-keleti részének e két egyházi embere az egyszerűség és a teremtéshez fűződő barátság mély ferences lelkiségének képviselője.

Cappio jóságosan bánik az emberekkel. Útja az erőszakmentesség útja, amelyet rendkívüli személyes következetességgel jár a kirekesztettek és elszegényítettek érdekében. Helder Camara érsek számtalan embert motivált az egész földgolyón, különösen fiatalokat; verseket és meditációs szövegeket írt, és világszerte az alsó rétegek egyházának jelképe lett. A 63 éves Luiz Cappio jelenleg éppen úton van afelé – legalábbis Dél-Amerikában –, hogy hasonló jelképpé váljék.

„Október 4-én, Szent Ferenc napján születtem – és mindenestül ferences vagyok”, mondja Cappio. „Tulajdonképpen sosem akartam más lenni. Nyugodttá és boldoggá tesz, hogy sikerül megvalósítanom életem kockázatos álmát.” Eltérően az egyház sok más csúcsképviselőjétől, Cappio nem jön zavarba, ha személyes hitbeli útjáról kérdezi az ember. Ez az ember, aki szürke papi inget visel európai és németországi útján, nyíltan, becsületesen válaszol.

Beszél első, boldog éveiről, amelyeket egy olasz származású parasztcsaládban, a tengerparttól és a városoktól távoli faluban, Guaratingetában töltött el. „Teológiai tanáraim felszabadítási teológusok és ferencesek voltak, olyan professzorok, akik nem pusztán tanítottak, hanem a kizsákmányoltak között végzett felszabadító lelkipásztori munkából is kivették részüket. E tapasztalataikat belevitték az egyetemi tanulmányokba is, és megvitatták őket velünk, fiatalokkal.” Majd hozzáteszi: „Az ilyesmi meghatározza az embert!” Amikor rendje 1974-ben az ország belsejébe, a São Francisco-folyó mentén fekvő Bahia szövetségi állam száraz, szegények lakta vidékére helyezte, Cappio *800 kilométert* gyalogolt a folyóhoz addigi működési helyéről, a több mint 20 milliós metropoliszból, São Paolóból, amely Brazília kivérzőben lévő észak-keleti részén fekszik. „Ezen a heteken át tartó úton az egyszerű emberekkel folyatott beszélgetések mellett sok időm volt arra is, hogy átgondoljam, hogyan lehetnék termékeny módon aktív a São Francisco-folyó parasztjai és halászai között”, meséli.

1992-ben a ferences pap ismertté válik Brazíliában, mivel egy paraszt-asszonnyal, egy paraszttal és egy szociológussal „folyóparti zarándoklatot” tesz a *2700 km hosszú* Rio São Francisco forrásától annak torkolatáig. Ez a „zarándoklat” mozgósítja és egyesíti az addig elszigetelt falvak és halásztelepek ellenállását, s ezzel megváltozik a konfliktushelyzet egy elkeseredett politikai vitában: a hatalom ugyanis el akarja terelni és ki akarja szárítani a Rio São Franciscót, amely akkora folyó, mint a Rajna: Brazília növekedésre éhes kormányai évtizedek óta ezt a fáraói tervet írják zászlajukra. Gátak darabolják fel a folyót, és változtatják holt vízzé. Ez ellen mozgósít Cappio.

II. János Pál pápa aztán 1997-ben meglepő módon az igen szegény helyi püspökség, Barra főpásztorává teszi a forradalmi pátert. „A folyóelterelés tönkreteszi az élet alapjait a Rio São Francisco mentén élő emberek számára”, magyarázza Cappio püspök, és három súlyos szót fűz hozzá: „Ez halálos ítélet.” De a megaprojekt tovább halad: ma, a gazdasági válság idején, a brazil hadsereg utászai veszik át a folyóelterelés hatalmas földmennyiségek megmozgatását igénylő munkálatait, amelyek a mélyépítési vállalkozók számára nem hoznak elég hasznot.

Cappio püspök harcol, de a politikai konfliktushelyzet bonyolult. Brazília szociálisan és felszabadítás-teológiailag elkötelezett része ugyanis, amelyhez Cappio is tartozik, döntően hozzájárult a baloldali *Lula da Silva* elnök 2002. októberi választási győzelméhez. A szegények egyháza és a belőle származó munkásvezető, Lula közötti szövetség már sok évvel korában is szoros volt. És Lula „Zero Fome” („Semmi éhség”) programját figyelemreméltóan megvalósítják, amint új kormányzati programját, a „Világosságot mindenkinek”-et is, amelynek célja, hogy a világ ötödik legnagyobb országának minden kunyhójába bevezessék az áramot.

Lula kormánya határozottan a növekedésre épít – ezért akarják északra terelni a Rio São Franciscót. A politikusok és az agrárbárók álma szerint ott fognak a világpiacot szolgáló, óriási agrárexport-zónákat kialakítani: gyümölcsöket, téli zöldségeket és „biobenzin”-alapanyagot akarnak termeszteni. A Rio São Francisco vizének tervezett fogadóterületén – így Lula államelnök szülővárosának, Caetének vidékén is – sok szószólója van a folyóelterelésnek: ők nyertesnek érzik magukat.

Az Európai Unió régóta támogatja ezt a gigantomániát, amely a Rio São Francisco mentén élő kisparasztok és halászok kultúráját pusztulással fenyegeti. Cappio ezért májusban sok tárgyalást folytatott Brüsszelben és Berlinben. Amikor a politikusok álmodozóként akarták lerázni a püspököt, a szolidaritási mozgalom azonnal reagált: néhány nap alatt 4000 német állampolgár írt alá az interneten egy szolidaritási nyilatkozatot Dom Cappio ügye mellett. A hatásos akciót a ferencesek bonni missziós központja szervezte.

„Legszívesebben mindig az embereim között lennék”, mondja Cappio. Ha már semmi más nem segít a folyó tönkretételével szemben, akkor Barra püspöke – tudatosan követve Mahatma Gandhi hagyományát – hosszú napokon át böjtöl az emberekért és folyójukért. Ez 2005 szeptemberében történt meg először, majd 2007 végén ismét [ld. „Érted vagyok”, 2008. április, 22. o.].

Thomas Seiterich

Forrás: Publik-Forum, 2009/13

Cappioról ld. még 2008. áprilisi számunk 22. oldalát.

TARTALOM

Tanulmány
Gromon András: Vázlatok Jézus arcképéhez (I. rész) 2–3
Peter Voß: Az emberiségért föláldozva? 4
Hubertus Halbfas: Vissza az eredethez 5
Interjú
Figyelmes tekintet és vágy a közelségre (Erich Garhammer) 6
A katolikus alernatíva (Matthias Ring) 7–8
Megkeresztelt istentelenek társadalma (Georgij Mitrofanov) 9–10
Kereszténység Európában
Paul Zulehner: A plébánosok és az egyházvezetés eltávolodása 11–12
A Görögországi Ortodox Egyház Szent Szinódusának felhívása 13–14
A „valamit hívők" (Új vallási közösségek Hollandiában) 15
Világegyház
Henri Boulad SJ: Személyes levél XVI. Benedek pápához 16–17
Keresztények Szíriában 20
Gladys Curimil: „Mi gondolkodunk, mielőtt cselekszünk" 21
Hildegard Willer: Bencések az Alpokban 22
Gyerekeknek Moha-mese
Tejfog és vasfog 18–19
Színikritika
Vörös Éva: Bergman „Cluj-Napocán" 23–24
Megemlékezés
Turiák Ildikó: Tündérből varangyos béka? 25–26
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 27–30
Környezetvédelem
Zöld olvasó (Könyvismertetés) 5
Thomas Seiterich: Gyengédséggel és erővel (Luiz Cppio) 31
(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

A címlapon egy XIV. századi faragott Pieta látható

Kérjük Olvasóinkat,
hogy előfizetésüket piros postai utalványon küldjék

A fölcserélhetetlen

Jézus a világtörténelem legnagyobb projekciós felülete. Az alaphelyzet az, hogy az emberek mindig önmagukkal, saját kivetítéseikkel cserélik föl Jézust.

Első helyen a történelmi háttérrel történő fölcserélést kell megemlíteni. Ez a fajta szemléletmód mindennel és mindenkivel azonosítja Jézust, úgyhogy végül minden és mindenki megmarad, csak Jézusból nem marad semmi. Így lesz az Újszövetségből „Jézus Krisztus-költészet" vagy „Krisztus-mítosz".

Egy másik érdekes kísérlet ma a zsidóságé, hogy „Jézust, a testvért" „hazavigyék" a zsidóságba, eredeti környezetébe. Ez a hazavitel azt jelenti, hogy a Jézus-alak feloldódik a judaizmusban: Jézus csak azt tanította, mondják, amit akkoriban minden művelt zsidó vagy rabbi tudott, s így Jézus csak sajátos stílusú rabbi volt, az egyik iskola feje a többi között, mint Hillel vagy Sammai.

A legnagyobb diadalt azonban az a differenciálatlan gondolkodás üli, amely Jézust azonosítja a „modern"-nel, tehát azzal, amit épp most „modernnek" tartanak, vagyis az uralkodó szellemi állapottal, a jelen adott helyzetével, az uralkodó ideológiával és így tovább.

A 20. sz. közepének fontos példája a „gyülekezeti teológia", amely a jézusi üzenet áthagyományozója helyett gyakorlatilag annak kizárólagos szerzőjévé teszi meg az első és második keresztény generációt.

Hogyan is mondta K. Niederwimmer? „Jézust olyan mértékben értjük meg, ahogyan saját magunkat: megértésem mértéke saját tudatom világosságától függ. A létrejövő jézuskép mindig árulkodó."

(Részlet Hanna Wolff *Jézus, a férfi* c. művéből; e mű kivonata az „Érted vagyok" 1993. június –1994. júniusi számaiban olvasható.)

„Érted vagyok"
(Exodus 3,14)
A jézusi tájékozódás folyóirata
XXII/1. (126.) szám.
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály, a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség:
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromon@freemail.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl. Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: Z_HORV reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

ELŐFIZETÉS ÉS TERJESZTÉS:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi piros postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2011-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2300,– Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint
Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 4500,– Ft
Nyugaton előfizetve: ..... 20,– €

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját. A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XXII. évf. 3. szám
2011. június
240,– Ft

Bulányi György emlékezete, halálának első évfordulóján

Vázlatok Jézus arcképéhez

Moha-mese

Bizalom Istenben

Bizalom a családban

Bizalom a közösségben

Megemlékezés Havasy Gyuláról

Egy igaz püspök, Samuel Ruiz Garcia halála

Indiai úti beszámoló

Vasárnapi szentírási elmélkedések

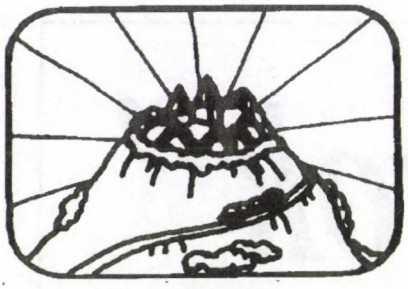

Máté-Tóth András

Bulányi provokatív öröksége

Bulányi teológiája

Bulányi teológiának véleményem szerint *négy nagy állítása van*; ezeket mindenki ismeri, aki egy kicsit is beletekinthetett életművébe. Az én dolgom csupán emlékezetbe hívni a központi tartalmakat.

Az első az, hogy Bulányi teológiája Jézus, a földi ***Jézus*** szeretetére, megértésére és ***követésére*** épül. Nem szükséges itt mélyebben tárgyalni, hogy az evangélium milyen történeti rétegekben lett olyanná, amilyenné lett, és az őskatolicizmus kérdését sem. Bulányi atya arra koncentrált, hogy azok, akik életüket adták Krisztusért, mit írtak rá hivatkozva, mit adtak a szájába. Jézus mondatait tette még az evangéliumnak is a közepébe, számos kulcsfogalomnak a tartalmát ez alapján határozta meg. Számára az egyik legfontosabb kulcsfogalom az „Isten országa”. Isten országát projektként fogta fel. Ezerszer elmondta: Isten országa nem köztetek van, hanem rajtatok fordul. Aki az Isten országát komolyan veszi, aki keresztény, vagyis Jézus-követő akar lenni, annak az ***Isten országa építésében***, szervezésében, az a melletti tanúságtételben van dolga. Minden más csak utána következik, vagy radikálisabban szólva, minden más mellékes. Isten országának építése közösségépítés. Minden tanítványnak tanítványokat kell gyűjtenie, és hamarosan a 12 valamelyik hatványán már az egész glóbusz tanítvánnyá tehető. Mosolyoghatunk rajta, hogy úgy képzelte, a jó közösségvezetők repülőn élik az életüket, mert egyik kontinensről a másikra utaznak, hogy valamelyik 12-nek csoporttalálkozót tartsanak. Ám nem az az érdekes ebben, hogy ezt a modellt ilyen módon meg lehet-e valósítani, hanem az, hogy a Jézus-követés munka, közösségszervezés, tanítványgyűjtés. Ez az abszolút közepe annak, amit Jézusból megértett és megértetni kísérelt. Úgy neveztem a róla szóló elemzésemben, hogy ez *akolitológia*, vagyis a Jézus-követés teológiája.

Az erkölcstan, amely a KIO [Keressétek az Isten Országát!] megfelelő numerusaiban – ahogy azokat ő annak idején nevezte – van kifejtve, három nagy parancsra épül fel: az ellenségszeretetre, tehát a béketeremtésre, a hatalom elutasítására, aztán a szolgálat hatalmára és a szegények szeretetére. Azt kell mondanom, hogy Európában még nem volt ismert a felszabadítási teológia, amikor a Bokor közösségeiben a szegények iránti előszeretet már nemcsak teológiai, lelkiségi, morális alapállás volt, hanem gyakorlat is a szegényeknek küldött összegek összegyűjtése és – elsősorban Indiába történő – kalandos kijuttatása révén.

Jól ismert, hogy az erőszakmentesség témaköréből fakadóan milyen kellemetlenségek fakadtak a 80-as években. Ma pedig látjuk, hogy milyen sok nemzetközi teológiai program kíséreli megteremteni a világvallások közötti gondolati konszenzust, építvén arra az alapgondolatra, amelyet annak idején Bulányi atya tűzött zászlajára, illetve állított a Bokor elé: ellenségszeretet nélkül romba dől a világ, és hamis az evangélium.

Az Észak-Dél ellentéttől kezdve az iszlám vagy más erőszakos fundamentalizmusokig, India, Kína konfliktusai mind-mind valahol ott ragadhatók meg az ő teológiája szerint, hogy ki kit etet meg. Hang Küng *Projekt Weltethos* c. művét is így kommentálta: az a kérdés, hogy ki kit etet meg, vagyis fontos ugyan feltárni a világ nagy vallási hagyományainak belső pozitívumait, de a világ attól változik meg, ha képesek leszünk véget vetni az éhezésnek. Persze prófétai beszéd, prófétai retorika ez, de Bulányi atya műveiben benne van ennek a prófétai beszédnek az evangéliumi igazolása.

A következő lényeges pontja teológiájának, úgy is lehet mondani, hogy egyháztanának, ***a mozgalomegyház***. Isten országát építeni kell: aki szeret, az szervez. Az egyházat olyan körülmények között, amilyen körülmények közé az intézményeitől megfosztott egyház tétetett, mozgalomegyháznak képzelte el. Meglehet, ennek volt egy nagyon okos stratégiai indoka is. De műveit ismerve meggyőződhetünk arról, hogy nem stratégiai indokból találta ki a Bokor közösségét, hanem azért, mert meggyőződése volt, hogy a Tizenkettő kisközösségi egyházmodelljét kell másolni, akár alkalmas, akár alkalmatlan.

Végül pedig teológiájának nagyon lényeges pontja ***a lelkiismeret*** kérdése. Hivatkozhatott volna Aquinói Szent Tamásra is, de nem rá hivatkozott. Úgy érezte, kezdettől fogva úgy gondolta, hogy az azokban a szavakban, ahogyan Jézus imádkozik az Atyához, és amikor mindenkitől félrehúzódva eldönti, hogy milyen útirányokat vegyen, a lelkiismeret a legfontosabb. Úgy vélte, hogy az ember lelke – aki a teremtésnél fogva Istenre forduló, Istenre hangolt lény – és Isten Lelke valamiképpen azonos. Ez teológiai igazság, ahogyan Pálnál olvashatjuk: a krisztusi igazság, Jézus igazsága az Isten Lelke által a szívünkbe van beleírva. És ennek alapján felnőtté akarta nevelni a tanítványait (*mündige Christen* volt akkoriban a divatos német kifejezés erre), hangsúlyozva, hogy az üdvösséghez csak az szükséges, hogy az ember kövesse a lelkiismeretét. Minden ezen múlik; Bulányi atya egész szentségtana is arra épül fel, hogy a lelkiismeretét követő ember döntéseit Isten is megpecsételi.

Látásom szerint ez a négy nagy állítás vagy fókusz az – Jézus-követés, Isten országa építése, a mozgalomegyház és a lelkiismeret központi szerepe –, amelynek mentén Bulányi teológiájának sajátos hangsúlyai megragadhatók.

A zsinat mérlegén

Szükséges egy kicsit rátekinteni arra, hogy a II. Vatikáni zsinat olyan teológiai fordulatot hozott, illetve legitimitizált, amely már 10-20, esetenként 30 évvel korábban elindult. Nagyon megdöbbentő, hogy akkor, amikor Bulányi az evangéliumok elemzését elvégezte, és azt a bizonyos, Keressétek az Isten Országát! című, mintegy ezeroldalas könyvét megírta 68-69-ben, ennek a műnek a vonalvezetése elővételezett – szeretném hangsúlyozni, elővételezett – nem kevés olyan meglátást, amelyet a zsinat – amelytől Magyarország és egész Kelet-Európa el volt zárva – legitimált. Bizonyos értelemben *elővételezte* azt, amit a zsinat tulajdonképpen az egész világ katolicizmusa számára hangsúlyozott.

A zsinatnak központi tanítása ***a közösségi egyház***, a kommúnió-egyház. Az egyház hierarchikus intézmény, mégis közösségekben létezik. A hierarchia a közösségek támogatása. Bulányi az Egyházrend című művében hozzátette, közösségépítési hitelesítés esetén hatékony a hierarchia. Nem azt mondta, hogy így érvényes a papszentelés, mert tudta a teológiát, hanem azt, hogy így hatékony az „ordo”. Ebből óriási vita kerekedett, és művének hamisított változatát juttatta a titkosrendőrség a püspökök és a teológiai vizsgálóbizottság kezébe. A lényeg a kommúnió-egyház abban az értelemben is, hogy a pásztorokat csak a nyáj összegyűjtése és legeltetése után lehessen felszentelni. Ez akkor Magyarországon felháborító teológiai kijelentés volt, de nemzetközi szinten a legkomolyabb dogmatikusok és gyakorlati teológusok ugyanezt képviselték. Sőt a teológiatörténetből igazolták is, hogy legalább ezer éven keresztül a katolikus egyházban nem lehetett püspököt szentelni mögötte lévő, valóságos közösség nélkül.

A zsinat Isten vándorló népeként fogja fel az egyházat, ***a laikusokat*** Isten népének teljes jogú tagjává teszi a keresztség révén. Bulányi pedig hozzáteszi, hogy ha a megkereszteltek pasztorálisan sikeresek, akkor *teljes szerepkört* is kell, hogy kapjanak. Ez nagyon erősen pragmatikus gondolat. Ha valaki tanítványokat gyűjt, és ebben sikeres, akkor előbb-utóbb legyen jogosultsága arra, hogy az eucharisztikus lakomán elnökölhessen, valamint hivatalosan is tanúsíthassa Isten megbocsátó szeretetét a bűnbocsánat szentségében.

Dei verbum kezdetű enciklikájában a zsinat az egyházi gondolkodás, a szisztematikus teológia mellé, vagy inkább fölé emelte a Bibliát. Bulányi azt mondta, hogy igen, és ezenfelül még ***az evangéliumot kell kiemelni*** a Bibliában: az evangélium szemüvegén keresztül kell olvasni a páli leveleket és az Ószövetséget is. Sokan valószínűleg felháborodnak azon, hogy halála előtt néhány évvel olyan írást tett közzé, amely szerint az Ószövetség nem Isten hangja. Aki ismerte őt, jól tudta érteni ezt a retorikát. De kritikusan meg kell jegyezni, hogy a nyilvánosság előtt ilyet mondani ódivatú dolog, nehezen illeszthető bele a keresztény teológiai szemléletbe, ráadásul óhatatlanul alapot ad bizonyos antiszemita nézeteknek. Akik ismerik őt, azok értik, hogy ez tulajdonképpen negatív kijelentése volt annak, amit mindig is hangsúlyozott, ti. hogy a Biblia meghatározó hermeneutikai eleme az evangélium.

Szellemi hagyatéka

Befejezésként azt próbálom összegezni, hogy életművében mi az az üzenet, amelyet ismerni érdemes, és amely pontok mentén az érdemi recepció elindulhat vagy folytatódhat. Előadásom célja az volt, hogy igazoljam: Bulányi György teológiája és életműve, bár hosszú évtizedeken keresztül a magyar társadalom és a magyar katolikus egyház peremén zajlott, mégis, ha beletekintünk, akkor az egész társadalomnak, az egész egyháznak az útját láthatjuk meg benne: XX. századi történetét és mai tragédiáját reprezentálja, valamint rámutat az előtte álló kihívásokra.

Az első: ***evangéliumközpontú teológia***. Ha a magyar teológiaművelés még jobban föl akar zárkózni a nemzetközi színvonalhoz, akkor valószínű, hogy az evangélium megfelelő, professzionális és közösségbe ágyazott értelmezése lehet az egyik útja ennek az új izzásnak. Ha nem lesz Magyarországon olyan teológia, amely mer védtelenül erre az elsődleges forrásra támaszkodni, akkor a magyar értelmiség nem fogja megérezni ezekben a teológusokban azt az intellektuális virtust, amely miatt érdemes odafigyelni rá.

A második: a ***közösségi egyház*** álma és gyakorlata, amit hagyatékként tapasztalhatunk. Ez olyan pont, amit sokan – megkockáztatom, hogy egyre többen – így látnak Magyarországon. Sok jó szándékú, komoly ember, nemcsak katolikus látja, hogy a közösségek teremtése a hit és az élet továbbadásának az egyetlen lehetősége. De azt is hozzá kell tenni, hogy ezek a közösségek csak akkor lesznek képesek stabilizálódni, a civil társadalomnak és az egyházi humusznak erjesztő erejévé válni, ha a Krisztusért vállalt áldozatból fakadó illetékességek összekapcsolódnak a hivatalokkal.

A harmadik: Bulányi a teológiájában és egész életművében hangsúlyozta ***a hit és a rizikóvállalás*** közötti kölcsönös legitimáló viszonyt. Ha a hit mögött nincs rizikóvállalás, akkor az üres, elfagyott, elbágyadt hit. Ha a rizikóvállalás mögött nincsen hit, akkor az őrület.

Végül a negyedik, azok számára is, akik nem katolikusok, nem keresztények vagy nem hívők: az igazi nemességbe vetett hit alapján álló ***civil kurázsi*** az, amit a Bulányi-életműben megláthatunk, és amit örökül hagyott már életében is, és amit mindig megtanított az övéinek, ti. hogy a lelkiismeretre, a hitre alapozó döntések az élet hétköznapi dolgainak intézésében és a nagyobb társadalmi vállalásoknak a megalapozásában is elsődlegesek.

Ex peripheria lux et salus

A perifériáról jön a világosság és az üdvösség. – Bulányi atya közösségei és szélesebb körbeli barátai évtizedeken át osztoztak az ő peremre szorítottságában, társadalmi és egyházi identitásuk szerves elemét képezte az üldözöttség, az áldozati státus. Ha azonban a fentebb kifejtettek igazak, akkor Bulányi atya öröksége arra hívja az őt követőket és a rá kreatívan emlékezőket, hogy az új társadalmi és egyházi helyzetben ugyanúgy az Evangélium tanításaihoz nyúljanak vissza: ahhoz, amit mesterük és barátjuk a szegénység, szolgálat és erőszakmentesség Magna chartájaként fejtett ki számukra. Ebből az újraolvasásból pedig arra kaphatnak felhívást, hogy az öröklött bátorsággal és szemlélettel élharcosai legyenek az irgalom kultúrájának. Legyenek kezdeményezői a megbocsátásnak azokkal szemben, akik vétkeztek ellenük, és fogadják el hálával azt az örökséget, amely fényesen igazolta, hogy az evangéliumnak társadalom- és kultúraépítő ereje van, s az evangéliumi szemléletre épülő közösségek hálózata helyreállíthat valamit abból, amit civil társadalomnak és kommúnió-egyháznak nevezünk.

A Zsinati Körben 2010. szeptember 20-án elhangzott előadás rövidített változata, a szerző jóváhagyásával.

Emlékezés egy igaz emberre

1973-ban szülőfalumban, Szanyban beszélgettünk Horváth Józsival, az ő szülői házuk udvarán, a kútkáván ülve arról, hogy a keresztény megújulásnak egyik hatékony eszköze a közösség. Én csak áhítatos hallgató voltam, mert ilyen dolgokról nem is hallottam még, de nem is tudtam volna hozzászólni Horváth Józsi okos, lelkes beszédéhez.

Kispapéveinket egy olyan lelkigyakorlattal kezdtük a katonaévek letöltése után, ahová a székesfehérvári püspökségről kaptunk útmutatást. Dombi Feri bácsit, aki alsószentiváni plébános volt, furcsának találtuk. Olyanokat mondott, amit nehezen fogadott be hagyományosan vallásos gondolkodásunk.

A teológia első éve után, nyári lelkigyakorlatra mentünk Unyba. Meghatározó, csodálatos élmény volt. Gyurka bácsival személyesen még nem találkoztunk ekkor, de sokat hallottunk róla. Amikor megismertük, egy energikus, mélylelkű, hihetetlenül intelligens, nagy tudású, elkötelezett szerzetes tanárt ismertünk meg benne. Egyházi beosztása nem volt, mert börtönéveiből való szabadulása után a kommunista hatóságok megtiltották minden püspöknek, hogy egyházmegyéjükbe felvegyék, vagy munkát adjanak neki. Az általa létrehozott közösségek láncolatán keresztül mégis sok embert ért el, és mindenkinek lelkesen hirdette Isten Országának örömhírét.

Egyházi elöljáróink rendszeresen azzal vádoltak bennünket, hogy Gyurka bácsi helytelen irányba visz bennünket, elszektásodunk, és megrontjuk az egyház és a kommunista állam jó viszonyát. Saját tapasztalatunk egészen más volt. Abban a szerencsés helyzetben voltunk, hogy a hagyományos teológiával párhuzamosan, egyidejűleg tanultuk a kisközösségi teológiát. Íme a különbségek:

- A hagyományos teológia nagy része leckének minősült, amely igen sokszor elvont, unalmas, szűk keretek között mozgó, gondolkodást nem igénylő, kötelezően elfogadandó igazságokat tartalmazott.

A kisközösségekben friss, lelkesítő, mozdító jézusi igazságokról tanultunk, beszélgettünk, vitáztunk. Nem kötötték gúzsba gondolkodásunkat dogmák és beidegződések. A közös gondolkodás, a közös lelkiség szárnyalóvá, lelkessé tett minket.

- A teológián egyhetes lelkigyakorlatok voltak. Nem volt szabad beszélni, rádiót hallgatni. Nem volt kimenő. Az étkezéseknél jámbor írásokat olvastak fel. Nem tudott döntő hatást gyakorolni ránk a lelkigyakorlat ezen formája.

A kisközösségi lelkigyakorlatok életre szóló élmények maradtak. A lelkigyakorlat vezetőinek felkészültsége, lelkisége magasan felette állt a hagyományos lelkigyakorlatok szintjének. A saját szavakkal való imádkozás, a lelkigyakorlatozók őszintesége, a közös, gitáros éneklés, a házi szentmisék, a lelkigyakorlat légköre hosszú ideig erőt adó, mély lelki élményt nyújtó esemény volt.

- A teológián megkértük biblikus tanárunkat (Hubert János), tartson nekünk különórákat. A válasz így hangzott: „Majd ha a közelkeleti helyzet megengedi…”

Gyurka bácsi mindig azt hangsúlyozta: a Szentírás központi helyet foglaljon el az életünkben. Tanulmányozzuk főleg az evangéliumokat, amelyek megmutatják Jézus szándékát. Az általa írt öt könyv (Keressétek az Isten Országát) a legjobb és legértékesebb teológiai mű, amit olvastam.

- A teológián azt hangsúlyozták, majd akkor „pattogjunk”, ha kikerülünk a Szemináriumból. Kínosan ügyeltek arra, hogy megfeleljenek a kommunista hatóságok elvárásainak, előírásainak.

Gyurka bácsi mindig azt hangsúlyozta, a kommunista diktatúra is alkalmas közeg Isten Országának hirdetésére, építésére. Legyünk bátrak. Ne féljünk senkitől. Aki a Szemináriumban nem teszi a dolgát, az kint sem fogja. Gondolatai teljesen beigazolódtak.

- A Szemináriumban a szentélyszolga szerepére tanítottak, készítettek fel bennünket: ő az, aki kiszolgáltatja a szentségeket és vezeti az egyházközség anyagi ügyeit.

Gyurka bácsi hangsúlyozta, a papok kivételezett helyzetben vannak az apostolkodás területén, hiszen a kezükben van az egész egyházközség. A szentségkiszolgáltatás kötelesség, de a kisközösségek létrehozása biztosítja, hogy az egyházközségi élet dinamikus legyen. A papi élet értékmérője: hány életerős, jézusi kisközösséget tudott létrehozni.

- Teológiai tanáraink óvtak minket az új gondolatoktól, mondván, hogy egyházias magatartásunkat kikezdik, és az eretnekség gyanújába eshetünk.

Gyurka bácsi mindig azt tartotta, az új gondolatok, elképzelések viszik előbbre az egyént, a közösséget és az egyházat. Teológiai dogmatanárunk (Dr. Szalai János) azt mondta: a magyar egyház szégyene, hogy évszázadok óta nem volt eretnek Magyarországon. Mert az eretnekek voltak az igazi gondolkodók, akik újat hoztak és megpezsdítették a teológia állóvizét.

- Egyházi elöljáróink óvtak a kisközösségektől, mert azok – így mondták – egyházellenesek, szektás hajlamúak, csak az érzelmi élményt keresik, nem működnek együtt a püspökkel (= nem ellenőrizhetők), igénytelen a gitárzene, igazi érték a gregorián.

Gyurka bácsi azt képviselte: minden kornak a saját nyelvére kell lefordítani az evangéliumot. A személytől személyig érő kapcsolatok a döntőek. A kisközösségben kell megtanulni, megélni a szeretet parancsát. A közösség az elmélyülés, az elköteleződés helye, az elszemélytelenedés elleni eszköz. A jó közösség Isten Országa földi vetülete. A makroközösséget csak a mikroközösségek újíthatják meg.

Gyurka bácsi döntő hatást gyakorolt szellemi-lelki életemre. Az ő szellemi-lelki hagyatékát számomra a következők jelentik:

- Lényeges az evangéliumok tanulmányozása, a jézusi tanítás minél jobb megértése.
- A rendszeres szellemi-lelki élet biztosítja az igényes keresztény-ség alapjait.
- A Jézus Krisztus mellett való elköteleződés nélkül nincsen dinamikus keresztény élet.
- Értékrendünk csúcsán az Isten Országa és a szeretet parancsa álljon.
- A szeretetparancs lényege az adás-osztozás, a békességteremtés-erőszakmentesség, a szolgálat-kicsiség.
- A közösség a legjobb tanúságtevő eszköz, amelynek lényege a barátság, közös tanulás, lelkivezetés, tanúságtétel, karitász.
- Küldetésünk akkor teljesedik be, ha tanítványból tanítók leszünk, azaz ha képesek leszünk kisközösségek egybeszeretésére, létrehozására.

Mennyei Atyánk! A magyar egyház legnagyobb megújítója, és ezzel a legnagyobb jótevője volt Gyurka bácsi. Áldd meg földi munkáját, szellemi-lelki végrendelete legyen tartós! Nyugodjon békében, és segítse felülről a lelkekért végzett munkánkat! Ámen.

2010. július 9.

Vincze József

Emlékezés Gyurka bácsira

Vadas Éva nénin keresztül ismertem meg Gyurka bácsit. Éva néni már formálgatta egy ideje (1963 óta) a gondolkodásomat a KIO értékei szerint – habár akkor még azt sem tudtam, hogy létezik KIO, de még Gyurka bácsiról sem tudtam semmit. Nekem már régen elegem volt addigi egyházi tapasztalataimból. Arra kértem Éva nénit, hogy vigyen el egy olyan paphoz, aki nem azt mondja gyónás után, hogy három Miatyánk, három Üdvözlégy.

Éva néni ekkor elvitt Gyurka bácsihoz, és így ez volt az első találkozásom vele, aki valóban nem „intézett el” három Miatyánkkal és három Üdvözléggyel. Ez kb. 20 éves koromban lehetett, 1965-ben. De azért eltelt még egy-két év ezután is, mire sok „világmegváltó” kérdésem nyomán Éva néni újból elirányított Gyurka bácsihoz. Ez 1967 táján lehetett. Egy ideig csak kettesben beszéltük meg kérdéseimet. Ilyenkor Gyurka bácsi fellapozott valamit, abból olvasott fel oldalakat válaszul. Ezek a lapok A/4-es, ritkán gépelt különálló lapok voltak, szélükön és a sorközökben ceruzás megjegyzésekkel. Csodálatos igazságok, megfogalmazások. Ittam a gondolatokat, és vágyódtam rá, hogy az egészet olvashassam, de akkor még csak egy-egy olyan lapot kaptam, amelyen rajta volt egy görög szó, annak magyar fordítása, és alatta felsorolva, hogy a négy evangélium mely verseiben szerepel az a bizonyos szó Jézus ajkán. Az volt a „házi feladat”, hogy az előfordulási helyek mellé írjam oda, hogy abban a szövegkörnyezetben szerintem mit is akart mondani Jézus. Aztán következő alkalommal megtárgyaltuk, hogy valóban azt mondta-e Jézus azon a helyen, amit én gondoltam. Az egyik ilyen találkozás után megkérdezte Gyurka bácsi, hogy hajlandó lennék-e két másik fiatallal együtt összejönni nála, és akkor négyesben beszélhetnénk meg azt, mit is mondott, tanított Jézus. A másik két fiatal is megkapta ugyanazt a lapot, amelyet én, ők is kidolgozták otthon a válaszokat, majd négyesben megvitattuk azokat. Fantasztikus felismeréseink voltak. Négyen már sokkal többet láttunk meg, mint ki-ki egyedül. Akkor még nem tudtuk, hogy gyakorlatilag a KIO-n dolgoztunk, vagyis „átdolgoztuk”, amiből aztán megszületett a valamennyire végleges KIO. Mert az természetes, hogy végleges nem is születhetett, hiszen ahány ember van, annyi értelmezés, és mi mindnyájan bedolgoztunk a KIO-ba – csak akkor még nem tudtuk, hogy nemcsak hárman vagyunk Gyurka bácsin kívül. Többek között ezért tartom hitelesnek a KIO-t, mert ez nemcsak egy Istentől áldott okos ember fejéből pattant ki, hanem egy nagy közösség sok-sok „fején” ment keresztül, és mindnyájunk gondolatait, hozzászólásait, meglátásait fogalmazta össze Gyurka bácsi. Bár az összefogalmazásban is részt vettünk, és ezeket a részfogalmazványokat dolgozta össze Gyurka bácsi öt könyvvé, és adta címül: Keressétek az Isten Országát.

Tehát, visszatérve: Akkor, ott az Attila úton, 1968-ban alakult meg a „második hullám” – vagyis a börtönévek utáni első, fiatalokból álló közösség, amelyet aztán Gyurka bácsi elnevezett „FIATALOK I.” közösségnek. Ildi és Jenő volt a másik két társam ebben a kezdő közösségben. Később mások is közénk kerültek. Először Imre, Náci, Bandi, majd még mások. Aztán amikor sokan lettünk, akkor kettéoszlott a Fiatalok I., és lett egy „Fiatalok II.” nevű közösség is. Velünk párhuzamosan aztán alakultak más közösségek is. Ilyen volt az „Öregek I.”, „Öregek II.” stb. Az „öregek” Gyurka bácsi első hullámbeli közösségi emberei voltak, vagy azok, akik korban hozzájuk közelebb álltak, és betagozódtak az „öregek” közé.

Nem történelmet szeretnék írni – szerencsére ezt megetette Gyurka bácsi a háromfüzetes élettörténetében. Érdemes elolvasni!

I. E fiúból pap lesz, akárki meglássa.

II. Aki dudás akar lenni, pokolra kell annak menni.

III. Vagy bolondok vagyunk, s elveszünk egy szálig…

Inkább rátérnék Gyurka bácsi személyére, hogy ki is volt ő nekem valójában? Hogy éltem meg a vele való kapcsolatomat?

Először is nagyon felnéztem rá. Tekintély volt számomra. Én olyan családban nevelkedtem, ahol fontos volt a tekintély. Édesanyám úgy nevelt, hogy például Édesapámra is felnéztünk. Volt is miért. Ez aztán meghatározta egész életemet, hogy azok, akikkel kapcsolatba kerülök, olyan emberek legyenek, akikre fel lehet nézni. Gyurka bácsi tekintély volt, mert nagy tudású, börtönviselt mártír volt, aki Jézusért és az elveiért akár halálig menően is vállalta a következményeket. Egész habitusa olyan volt, hogy tiszteletet, megbecsülést váltott ki belőlem. Az adott szó nála is a „biztos”-at jelentette. Engem is így neveltek, és ebben éltem, tehát nyilván ezért különös érték volt ez számomra.

Mint pap is szimpatikus volt. Érezni lehetett rajta az elkötelezettséget, és empatikus volt. Később, amikor már részt vettünk kisközösségi miséin, hát az csodálatos volt. Akkor tapasztaltam életemben először, hogy lehet misét mondani egy egyszerű, fehér abrosszal leterített szobai asztalon, és bizony, a kisközösségi misék „levegője” meghitt volt. Megtapasztalhattuk azt, hogy ahol ketten-hárman összejövünk Jézus nevében… – bizony, Ő ott volt közöttünk! Az asztal mellett elmondott első hangos ima is megrendítő volt számomra. Gyurka bácsi bizony közvetítette számunkra a valóságos Jézust. És csak röviden: a lelkigyakorlatok is megrendítők voltak. Amikor záró imáinkat olvastuk fel, szem nem maradt szárazon.

Szentbeszédei is fantasztikusak voltak. Akár kisközösségben, akár templomban. Voltak olyan paptestvérei, akik lehetőséget adtak számára a szentmise bemutatására és prédikációra – még akkor is, ha ezzel kockázatot vállaltak. Nem tudom, hogy a pár öregasszony mit fogott fel az ő tartalmas, magvas prédikációiból, de mi, akik az ő „gyermekei” voltunk, sokszor összekacsintottunk a meglátott igazságok hallatán. Végre nem egy rövid, kenetteljes, kommersz szöveget hallhattunk, hanem igazán értelmes mondanivalójú, szárnyaló beszédet, amely tovább lendített minket azon az úton, amelyet együtt bányásztunk ki közösségi találkozóinkon a Szentírás elemzése kapcsán. Boldogok, lelkesek voltunk (fiatalok!), és próbálkoztunk a hallottak szerint élni, azokat továbbadni, és tovább tanulni.

Gyurka bácsi számomra, számunkra nemcsak a „pap” volt, nemcsak közösségvezető volt, hanem testvér is. Először szinte elakadt a lélegzetünk, amikor kérte, hogy tegezzük vissza őt. Hát ez eleinte nagyon nehéz volt. Épp a tekintélye miatt, és persze a korkülönbség miatt is. Apám lehetett volna, és ráadásul pap. Ilyet addig nem is tapasztaltam keresztény körökben, hogy a pap összetegeződik a gyerekekkel.

Egy idő után felkértem lelkivezetőmnek. Ez természetes volt, hiszen

egy közösségben voltunk, és kihez is mehettem volna? Ismeretségi körömben csak „egy Miatyánk, egy Üdvözlégy”-es papok voltak. Persze azokkal nem is voltam egy közösségben, mert ez a közösségalakítás nem nagyon volt „divatban”. Lehet, hogy divatban volt, de akkor is csak föld alatt, és azokhoz én nem jutottam el. Engem, úgy látszik, ide vezérelt a Jóisten. Az első időben gyakorlatilag nem volt probléma a lelkivezetéssel. Aztán eljött az ideje a párválasztásnak. Ez a tény önmagában még nem lett volna probléma, de az én jövendőbelim nem fehér lovon, egyenesen a római katolikus anyaszentegyházból jött, hanem polgári házasságból. Már nem élt együtt előző feleségével, de még nem vált el, mi meg együtt éltünk. (Nem voltunk fiatalok, és leendő páromnak semmiképpen nem voltak olyan elvei, amelyek egyeztek volna akár az anyaszentegyház elvárásaival, akár a Bokor – amely akkor még nem volt „Bokor” – elvárásaival, noha a piaristákhoz járt, és ott érettségizett 1950-ben.) Gyurka bácsi sem tudott mit csinálni, mert egyrészt az volt az elve, hogy inkább egy egyházilag rendezetlen kapcsolat, mint a Duna feneke, de a másik elve az volt, hogy mindenben hűséges legyen a római katolikus anyaszentegyházhoz. Így aztán a kérdéses lelkivezetés alkalmával megmondta, hogy ő csak részleges feloldozást adhat. Vagyis minden alól feloldozhat, de az egyházilag rendezetlen kapcsolat alól nem adhat feloldozást. Én meg voltam olyan karakán (akkor dacos is), hogy azt mondtam, akkor semmilyen feloldozást nem kérek. A bűnbánó imát úgysem tudom elmondani, mert ezt a bűnömet nem érzem bűnnek (mert szeretem Lajost), aminek következtében meg sem tudom bánni, és azt sem mondhatom, hogy a „bűnre vezető alkalmakat elkerülöm”, mert nem kerülöm le, hiszen innen oda megyek vissza, ahonnan jöttem, vagyis Lajoshoz. Ebben maradtunk. Ő nem küldött el a közösségből arra az időre, míg rendezni tudtuk a kapcsolatunkat, de én magamtól kimaradtam. Ennek az volt az oka, hogy minden közösségi találkozó szentmisével kezdődött. Ha szentmise, akkor szentáldozás is van, illetve lenne. Aki pedig nem áldozott, az megkapta, hogy csak „vacsoranéző”. Vagyis nem személy szerint, de hallottunk arról egy szentbeszédében, hogy a szentmisén meghív minket asztalához Jézus, hogy elköltse velünk a vacsorát. Aki nem vesz részt a vacsorán, az minek jön egyáltalán a misére? Vacsorát nézni? Hát nem akartam vacsoranéző lenni. Inkább szüneteltettem a közösségi életemet.

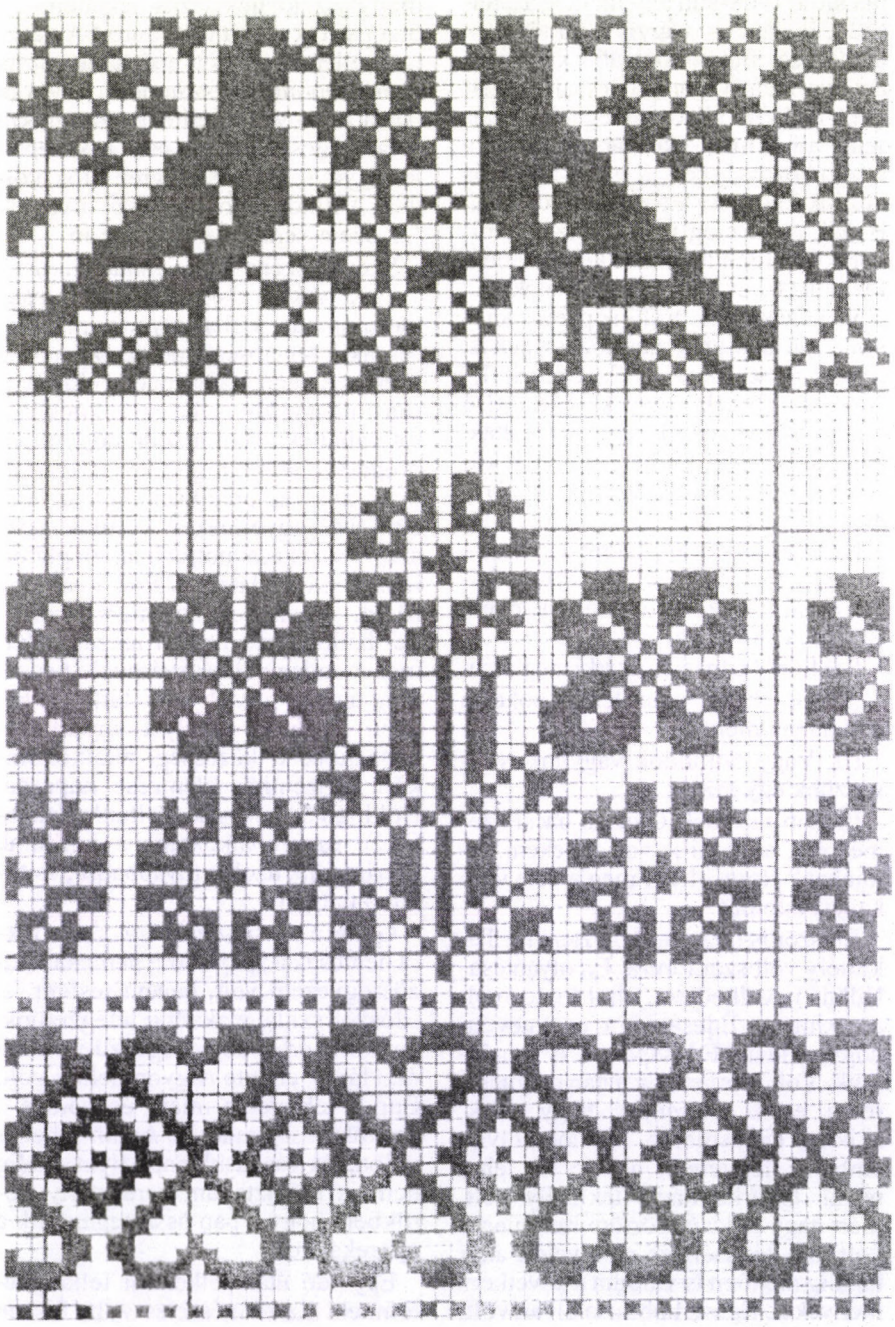

Eljött egy szép nap – ha nem is a királyfi fehér lovon –, de eljött a napja annak, hogy Lajos oltár elé tudott vezetni. Ekkor kerestem fel ismét Gyurka bácsit. Elvégezni a szentgyónásomat, és felkérni az esketésre. A gyónást elvégeztem, de Gyurka bácsi visszautasította az esketést – mondván, hogy nekem még csak tudna mit mondani, de Lajosnak nem. Hát ez nagy pofon volt számomra. Nagyon rosszul esett. Lajos lelkibeszélgetésre elment ahhoz az atyához, aki aztán esketett minket. Ő is jó barát volt. Lajos azt mondta róla, hogy Feri bácsi két lábbal a földön jár. Gyurka bácsival nem értettek szót, hiszen Gyurka bácsi természetszerűleg mindenkit meg akart nyerni annak a Jézusnak, akit kiásott az evangéliumokból. És mindenki tudja, hogy kevesen voltak, akik el tudták fogadni azt, amit Gyurka bácsi kibányászott – ahogy Jézust is kevesen fogadták el a saját korában…

Esküvőm után helyreállt a „rend”. Visszamentem a közösségbe. Az idők folyamán a kettéosztott Fiatalok I. után Barcza Barnával alakítottunk közösséget. Most is ebben a közösségben vagyok. Vannak még ebben a közösségben alapító tagok is, de vannak, akik már az Örökkévalóságba költöztek, vagy más közösségbe mentek fizikai távolságok miatt, vagy egyszerűen (vagy nem „egyszerűen”) kiváltak. Barna is elköltözött az Örökkévalóságba. Ezekben az években – kb. 25 évvel ezelőtt – elköszön-

tem Gyurka bácsitól mint lelkivezetőtől. Az volt a tapasztalatom, hogy nem értett meg engem, nem értette meg a problémáimat, és nem tudott számomra megfelelő útmutatást adni. Adódott ez abból is, hogy mivel már nem voltunk egy közösségben, minden alkalommal „elölről” kellett vázolni a helyzetet, és ez elég sok időt vett igénybe. Az ő naptára is tele volt időpontokkal. Egyre nagyobb időközöket kellett keresnünk a megbeszélésekre. Úgy éreztem, hogy a közösség jobban hozzá tud szólni problémáimhoz, mert több négygyerekes apuka-anyuka volt a közösségben, és a tagok korban és élethelyzetben közelebb álltak hozzám. Barna is pap volt ugyan, de Lajossal volt egyidős, és az ő tanácsait jobban el tudtam fogadni, mint Gyurka bácsiéit, aki mégiscsak egy generációval feljebb volt.

Az élet szinte mindenben Gyurka bácsit igazolta, egy-két dolgot kivéve. A családanyákat nem kellett volna annyira hajtani, hogy fő helyen legyen a közösség összehozása, a közösségvezetés. Így háttérbe szorult a gyermeknevelés és a család. Nekünk, családanyáknak igenis fontosabb lett volna a családi fészek építése, melengetése, gyermekeink nevelése, mert az ilyen „jó” családokból kijött, jó háttérből kinőtt gyerekekből lesznek a jó tanítványok, akik aztán közösségeket hoznak létre, családokat alapítanak, és nekik is lesznek gyermekeik, és viszik tovább a jó példát. Fontosabb lett volna többet kirándulni a gyerekeinkkel egy-egy hétvégén, mint őket háttérbe szorítva rohanni közösségi találkozóra, amire persze készülnünk is kellett. Nekem személy szerint sokszor fájt a szívem, hogy szép tavaszi, nyári délutánokon otthon hagytam a családot, csak hogy részt vegyek a közösségi találkozón. És én még nem is számítottam nagycsaládosnak a négy gyerekemmel. Többeknek lett 6-8-10 vagy több gyerekük. Ez ma már mindegy, csak emlékezem rá, és ha erre gondoltam valaha is, hogy ez nem volt jó, nem haragudtam Gyurka bácsira. Neki minden megbocsátható volt, mert amit ő kihozott belőlünk a maga kissé erőszakos akaratával, azt ő a legjobbnak gondolta. És ha úgy gondolta, akkor azt teljes mellszélességgel képviselte. Mi azért túl „kicsik” voltunk az ő erős egyéniségéhez képest, akire felnéztünk, és akkor el is hittük, hogy csak az az út visz az Isten Országába. Talán nem is gondoltuk végig, és nem is szálltunk szembe vele.

Ezért aztán legyen az bármi, ha az nem volt is a legjobb dolog, vagy nem volt benne igaza, számunkra ő volt a tekintély, tehát elfogadtuk. Persze nyilván voltak, akik vitatkoztak, vagy egyszerűen csak elhagyták a Bokrot, ha valamivel nagyon nem értettek egyet. Vagy be sem kapcsolódtak, mint például Lajos, aki férji minőségében mégsem csatlakozott a Bokorhoz. Azt viszont segítette, hogy én részt vehessek mindazon, amire nekem igényem volt. (Sőt még azt is megtette, hogy egy sokgyerekes család gyerekeire vigyázott és főzött, míg ők és én lelkigyakorlaton voltunk.)

Utolsó találkozásom Gyurka bácsival a csípőcsonttörése után volt. (Talán 2010 februárjában vagy márciusában.) Egy kórustársam kérdezte – aki nem „bokrosként” ismerte –, hogy miért nem megyek fel meglátogatni Gyurka bácsit? Hiszen emlegetett engem, és mondta, hogy én csak akkor keresem fel őt, amikor meghal valaki. (Éva néni és Ildi halálakor, és az értük mondandó hálaadó misék miatt bizony volt megbeszélni valóm Gyurka bácsival.) Jellemző rám, hogy Gyurka bácsit ismerve eszembe sem jutott, hogy „csak úgy” felmenjek hozzá. Emlékeimben az élt, hogy őt csak akkor szabad felkeresni, ha „fontos” ügyünk van: közösségi találkozó, lelkivezetés stb. De csak azért, hogy megkérdezzem, hogy szolgál a kedves egészsége, és beszélgessünk „a cserebogarak halhatatlanságáról” – ez az ő megfogalmazásában az értelmetlen csevegés, értelmetlen időtöltés volt –, ilyen meg sem fordult a fejemben; hogy felkeressem őt „csak” önmagáért. Otthon felemeltem a telefont, és felhívtam, hogy most nincs szó halálesetről, most várom első unokámat… Erre rögtön megbeszéltünk időpontot. Felkerestem. Aranyos volt, örült nekem. Képeket nézegettünk – a mi „bokros” régi időnk képeit mutatta ő, én meg a jelenlegi családi képeket. Mindenkit elkérdezett, hogy kivel mi van. Hogy elmúlt 90 (sőt 91), azt azért lemértem abból, hogy többször is visszakérdezett dolgokat. Mire kimerítettük a „cserebogarakat”, azért nem tagadta meg önmagát. Felsoroltatta velem, hogy melyik közösségbe járok, mik voltak a témák. Aztán bár én nem kérdeztem, de ő is elmondta, hogy mely közösségeket vezeti, és ott mit csinál. Lényeg a lényeg, életemben először voltam nála csak úgy. Alig tudtuk abbahagyni a beszélgetést, de nekem már kellett mennem, mert Lajosnak időre kellett adni az ebédet. Búcsúként puszit adtam neki, kezet fogtunk, és a végén ő kezet csókolt nekem. Most is könnybe lábad a szemem, ha felidézem magamban ezt a mélységes tiszteletet, figyelmességet, amit kaptam tőle – most már tudom, hogy utoljára.

Sokat köszönhetek, köszönhetünk neki. Az elmúlt hetekben vettem részt egy Szentlélek-szemináriumon. Igazában nem tudtam, hogy mi ez tulajdonképpen, csak úgy látszik, „meghívást” kaptam rá. Ha megpróbálnám pár szóban összefoglalni a lényegét, akkor talán azt mondhatnám, hogy elvezetnek bennünket oda, hogy közösségekben éljük meg a keresztségünket. Természetesen a Szentlélek erejével. Az egyik elmélkedés arról szólt például, milyennek is kell lennie egy igazi keresztény közösségnek. Amit hallottam ebben a témában, nem mondott semmi újat, hiszen ezt éltük meg Gyurka bácsival – és rögtön hálával gondoltam őrá. Ezt ő is így csinálta! Közösségeket hozott létre, hisz 1945-ben páter Kolakovich horvát atya összehozott néhány közösséget, amelyeket átadott Gyurka bácsinak, hogy folytassa, mert olyan idők jönnek, amikor csak ilyen jézusi közösségekben lehet továbbvinni a keresztény életet. Ő ezt elfogadta, és vitte tovább, börtön és halálos ítélet ellenére.

Aztán, amikor arról szólt a Szentlélek-szeminárium egy másik elmélkedése, hogy bizony csak folytonos Isten-kapcsolatban lehetünk só, kovász, fény, akkor is Gyurka bácsi jutott eszembe. Igen, ő is azt mondta, hogy feküdjünk le időben, hogy kipihenten ébredjünk, és jól meg tudjuk alapozni a napunkat avval, hogy Istennel kezdjük. Megint felszállt a hálaima Gyurka bácsiért. Jó érzés volt tudni, hogy JÓL CSINÁLTA! És ő volt az aki, erre az útra terelgetett. Akkor még élt, és most már tudom, hogy utolsó pillanatig tette a dolgát. A halála előtti napon még elbúcsúzott szeretteitől, testvéreitől, és másnap, Úrnapján délelőtt még diktált – hiszen a kezeit már nem tudta használni –, és délután csendben hazatért ahhoz a Jézushoz, akit úgy szeretett, és Akinek és Akiért élte az egész életét.

Talán ennyi elég, vagy még sok is megemlékezésnek.

Köszönöm Istenem, hogy összehoztál Gyurka bácsival, aki tanithatott, irányított Feléd. Csak hálával tudok rá gondolni. Amióta elhívtad őt a neki készített hajlékba, sokszor imádkozom érte. Most is ezt teszem. Fogadd be őt! Ő valóban minden erejével a Te igazságodat hirdette, képviselte, és törekedett azt minden nehézség ellenére elénk élni jó példaképpen. Ámen.

Debreczeni Zsuzsa

Budapest, 2010. június 18.

Bulányi György öröksége

A tervezésben legjobban a vidéki utakat kedvelem. Kiszabadulni a főváros vagy a saját szűkebb miliőm fojtogató, pénzért taposó, lökdösődő érdekek mentén szabdalt világából. Menni fel a kedvenc nógrádi tájra, s ha csak az autó ablakából is, de átélni a pannon táj szépségét, Isten simogató kezének munkáját, az emberi léptéket, a völgyekben szelíden megbúvó falvakat, a napsütötte domboldalakra felkúszó erdőket. Gyönyörű napsütés volt. Az erdőkön már megjelentek a kora ősz színei: a barnák, a bíborok. Indián nyár van. Mondhatjuk magyarosan is: vénasszonyok nyara. Hiszen immár a kilencedik hónap a 12-ből, eltelt az év háromnegyed része. S ha az emberi élet mondjuk 80 év, a 60 körüli évek átszámolva az élet indián nyarai. A gyümölcsök, a fények, a színkavalkád, a megnyugvás ideje ez. S itt a Bokor 65 éve is. A Bokor indián nyara? Már minden működik? Már csak a termést kell leszedni, és begyűjteni télire?

Mi meg azt éljük meg – a temetői beszéd hangjait visszhangozva –, hogy kihunyt egy fáklya, és eljött árvaságunk időszaka. Nem termésbetakarítás van, hanem kérdések. Ültetni kellene, valami újat, valami mást. De mit, mikor, kivel, kinek? És már mi is éljük saját indián nyarunkat, már nem vágyunk nagy dolgokra, csak élni az élet apró örömeit, szellemiekben, személyekben. lelkiekben. A Bokor indián nyara is itt van, érezzük magunkban. Jó lenne ülni egy kandalló mellett, valami könyvet nézegetni. És itt van egy könyv, amelyet előbb-utóbb ki kell nyitnunk, szembesülnünk kell igazságaival és felszólításaival. A könyv címe: Bulányi György öröksége. Mindegyikünk kezében – bár a cím ugyanaz – kicsit más a könyv. Hiszen más emlékek, érzelmek, gondolati összecsengések vagy elutasítások formálták bennünk. De mindannyiunknak van itt egy könyve a Bokorban; kinek rongyosra olvasott, kinek aranykötésű, vékony vagy vastag, megkönnyezett vagy ceruzás jegyzetekkel minduntalan kijavított. Kinyitom ezt a könyvet, a magamét.

Gyurka bácsit Pécelen láttam először. Az első benyomásom az volt, hogy sokkal öregebbnek gondoltam. Alkata sem volt parancsoló, inkább joviális, barátságos. Örültem, hogy akkor úgy láttam, fiatal, és még sokáig velünk lesz. És így is volt. 91 év. Amikor született, kunbélák harsogtak a rádióban, nem volt tv, alig-alig telefon és autó.

Gyuri és Gabi most kipakolta a rendházi szobát: könyvek, papírok, személyes holmik. „Látjátok, testvérek, ennyi az élet” – énekeljük egy-egy temetésen. Ruhák a karitászba, esetleg a kukába. „Látjátok, testvérek, ennyi az élet.” „Autóba rakják ma mindenem ...” – énekli a kortárs, egészen máshonnan jött és máshova tartott Cseh Tamás. Ráírjuk a dobozra: Bulányi György. Könyvek K-tól L-ig, majd így tovább. Ez van. Kihunyt egy fáklya. Azt hiszem, túl vagyunk a szomorkodáson. Lássuk hát ezt az örökséget!

Gyurka bácsi élete nyitott könyv az őt megismerni akaró ember számára. Túl a tudományos és kifejezetten a teológia témakörébe tartozó munkáin, megírta önéletrajzát, majd folyamatosan publikálta naplóját, amelyben a rendszerváltás utáni évek minden eseményét a jézusi örökség mérlegére tette. De nemcsak kifelé írta, hanem befelé is, így tele van érzelemmel, kereséssel, vívódásokkal, emberi arccal. Ezért öröksége sem fiókba elzárt hétpecsétes titok, amit majd egyszer nyilvánosságra lehet hozni, mint a számos egyházi vagy állami aktát, ügyet, alkut. Talán lehetne őt röviden így jellemezni: alkuk és titkok nélküli ember volt. És az örökség számbavételekor is ez az első ajándék.

Az első örökség: embernek lenni

Embernek maradni a kimondott szavak hűségében. Hűségesnek lenni a tanítványsághoz, a kezdeti nagy döntésekhez, a megismert igazságokhoz. Bár ezek az igazságok kezdetben a múlt század első felének egyházi elvárásai voltak, és kívülről helyeződtek rá, de nem választotta a könnyebb utat. Harcos volt és engedelmes, hajlandó volt egy ügyre rátenni az életét. A börtön után a keserű tapasztalatok által belátta: nem ahhoz kell hűségesnek lenni, ami külső elvárás, és nem szabad – sőt bűn – elvtelenül engedelmeskedni, hanem ahhoz kell hűségesnek lenni, ami belülről bontakozik ki az emberben. Az ellenőrzött lelkiismeret szavához. Ez a belső önépítési út sokkal teljesebb eredményt hozott: hűséget és megingathatatlanságot elvei mellett. Így bár állt a rákosista vérbírók és a mai pápa inkvizíciója előtt is: önmaga maradt.

Ember maradt annak képviseletében is, hogy a gondolkodás és akarat belső törvényszerűségei teszik képessé az embert nagy teljesítményekre. Ha hozzá akarsz szólni tudományos eredményekhez, bizony, tudj nyelveket, ismerd a szakirodalmat, és ne csak saját szűk szempontjaidat nézzed! Ne négy elolvasott könyvből írj egy ötödiket, ne kössék gondolkodásodat ki tudja, milyen érdekek (fizetések, rangok) mentén húzódó erővonalak! Légy alapos, megfontolt, magyarán: bölcs, eredeti, a Logosz embere! S ha vallásos vagy, vagy idealista, meríts a másik dimenzió forrásaiból is! Az ember test, lélek és szellem. Először a szellemet vágtuk le magunkról, majd a lelket is. Mára már látjuk, hogy a test mint az emberi lét mai maradéka milyen világot teremt: pusztít vágyaival és önzéseivel.

Ember maradt azáltal is, hogy nem elefántcsonttoronyban üldögélő szobatudós volt, hanem szállítómunkásként vagy tanárként, apostolként az emberek között élt, látta a mezítlábas ember mindennapi gondjait és életét. És párhuzamot vont Jézus mezítlábasaival. Ezek a személyes tapasztalatok rádöbbentették arra, hogy Isten világa nem lehet a tanultak és gazdagok, a bennfentesek és hívők világa, hogy Isten nem vallásokhoz kapcsolódik, hanem magához az emberhez, és a vallások csak kisajátítják – ha úgy tetszik, monopolizálják – Istent, vélt vagy valós érdekeiknek megfelelően.

A gondolatok és akarat mellett jelen voltak életében az érzelmek is, persze a papság által megszabott játékszabályoknak megfelelően. A népi kultúra, a versek, az irodalom (hiszen Sinka István és Arany János nagy hódolója irodalomtanár volt), a népdalok, a falu szeretete (ezért is vett egy kis földet a Balaton-felvidéken), a pannon táj hangulatai és érzelmei ott voltak, amikor a Bokor-közösség fiataljait, majd azok gyerekeit és unokáit szórakoztatta, vagy egyszerűen csak megsimogatta a fejecskéjüket.

A második ajándék: a szellemi alkotások

Bulányi szakterülete, a biblikus teológia nagyon jól körülhatárolt dogmák és intézmények által szigorúan őrzött tudásmonopólium. Ebbe betörni vagy akár belépni is csak a legnagyobbaknak sikerül. Feszegetni a tudomány határait, sőt megrepeszteni annak gondosan bebugyolált burkait nem kis teljesítmény. Persze ez nagy merészség is, sőt szemtelenség, hiszen szembemegy a két évezredes szokásrenddel. A 60-as évek végén befejezett, Keressétek az Isten Országát c. biblikus teológiai mű, majd ennek leágazásai és a praktikum szintjén adott megoldásainak teológiatörténeti jelentősége napjainkra már nyilvánvaló. (Gromon Bandinak a temetésen elmondott szavait – amikor a 2000 éves egyháztörténelem egyik legnagyobb teológusának nevezte őt – talán sokan túlzónak találták). Pár év, és Bulányi lesz a legtöbbet kutatott és idézett teológus, szellemi örökségét nem véletlenül akarják már most megvenni vagy elorozni hasznot szimatoló kiadók. Szellemi függetlensége példa azok számára, akik nálánál sokkal finomabban feszegetik a témakör lezárt ládikáját – és persze ezzel együtt a pofonos ládát is. Végre történt valami ebben a beporosodott tudományágban. Lett is nagy ribillió! Elítélések, meghurcolások – még szerencse hogy a máglyagyújtáshoz nem maradt lehetőség. Így az elhallgatás, a partvonalra szorítás, a megfélemlítés máglyái gyúltak.

A KIO után a „Pál-szintézis” helyrerakta a páli teológia uralkodóvá válását a kereszténységben, amelyben már nem Jézus üzenete a fontos, hanem hogy maga Jézus az üzenet.

Bulányi újragombolta a kabátot. A kérdés ez: Megszokta-e a világ vallásos része a félregomboltat, vagy hajlandó kimondani azt a nagyon egyszerű és mindenki tapasztalatában benne lévő tételt: az Istenről gondolt, hirdetett elképzeléseink nagy része nem működik. Lehet itt elegánsan vállat vonni: „Ugyan, egy kis magyar papocska miket beszél? Koppintsatok – na jó, nem a fejére, hanem az emlékére!” A tét óriási! Hiszen az istenkép határozza meg az emberképet, az emberkép pedig a morált, a gazdaságot, a pénzügyeket. És ki tudja, még milyen válságokat. Magyarán az életünk mindennapjait. Nem lehet ma megújulnia a gazdaságnak, az országnak, az emberiségnek az istenkép változása nélkül. Különben vége, csak az időtényező kérdéses.

A harmadik örökség: az emberi együttműködés új színtere: a kisközösségi létforma, és ennek megvalósulása, a Bokor

A séma itt is nagyon egyszerű. Szeress, és egy más világ épül körülötted! Szeress, a szeretet köréd vont természetes és koncentrikus köreiben (család, kisközösség, nagyközösség, társadalom)! Magyarán Bulányi a család és a társadalom közé beépített több – nem vérségi és érdekalapú – lépcsőt. És ha itt még élik is a Jézustól tanult szeretet világát, más lesz az élet. Azaz élet lesz. Születik gyerek, van család, kultúra, kirándulás, éneklés, barátság, közös munka, önzetlenség, magyarán embernek való, emberhez méltó élet. És fakadhat ebből három év Baracskán, vagy tucatnyi gyerek, pénzküldés az indiai éhezőknek vagy a perui őserdőbe, vagy a cigánysorra Alsószentmártonba, éhezők etetése a Keleti pályaudvarnál, segítés itt-ott – ahol szükség van rá.

Ez sem kell nagyon az embert reklámok és a félelmek jármába kötöző érdekeknek. Pusztuljon ez is! Pusztuljon minden, ami tükröt tart: hogy így is, másként is lehetne élni. „Fortélyos félelem igazgat” – aktualizálja újra és újra a mai kor József Attilát.

Bulányi értékelése

Bulányi György öröksége nem az a végrendelet, amely után kapva kapnak az utódok. Ez nehéz örökség, mert az ember „érzi titkon” (Ady), hogy nagyon igazakat mondott, igazul élt, azaz igaz ember volt. És titkon érzi, mert tudja – sokat kér tőle. Nem örökség ez, hanem feladat.

Az örökség nehézsége kettős. Egyrészt személyes nehézség: meg kell változnom, egy csomó mindent újra át kell gondolnom. No, ez már önmagában is kényelmetlen. Kilépni a sztereotípiák világából, a fősodorból, ha úgy tetszik, a partvonalra kerülni. Ráadásul itt és most!

Az örökség másik része: életünk és gondolkodásunk kereteinek olyan mértékben vázolt fel új alternatívát, hogy félünk a régit elengedni. Magyarán egyre jobban szorítjuk magunkhoz a babaruhát. A vallásosak szorítják magukhoz a gyermekkori vagy már felnőtt hitüket. A nem hívők azt az életmódot, amelyet jól-rosszul, de többnyire rosszul élnek. Az önérvényesülésért mindent feladó életüket – ami csak ritkán és keveseknek sikerül, a többség előbb-utóbb kiköt a xanax-fogyasztók egyre bővülő, besavanyodó, cinikus táborában.

Bulányi elefánt volt a porcelánboltban, ahol a kirakatot a politikai és hatalmi érdekek rendezik. Lehet mondani, hogy nem volt tekintettel bizonyos érzékenységekre. Sokaknak – bár szelíden, de határozottan – nekiment. No, nem a gúny és a megalázás eszközeivel, hanem a belátás és az értelem szempontjaival, szemben egyházi és világi érdekekkel. Nem volt tekintélytisztelő. De az embert mindig mélységesen tisztelte.

A következmények nem nagyon érdekelték. Fanatikus volt? Fantaszta volt? Lehet. Volt egy példaképe, a kétezer éve élt Istenember. Semmiben nem akart más lenni, mint Ő.

Szilárdan hitt egy olyan világban – amely talán nem is lesz soha. Nem, mert rajtunk múlik.

Rajtunk múlik?!

Vagy mégis, mert rajtunk múlik? És ez a kérdés az igazi örökség. Ott van minden gondolatunkban, vágyunkban, közösségi találkozónkon, álmainkban.

És most itt ez a szeptember, az első találkozó nélküle. Indián nyár itt a Damjanich utcában, ahol már nem köt bennünket a szoba és az asztal szigorú rendje, a meggyújtott gyertya időfegyelme, a „Ki dobja az első követ?”-kép sárga ruhás, vörös hajú, enyhén ledér nőalakja, ahol nem nevet a cserkészek között, ahol nincs itt a kereszt, a surrogó számítógép, ahol nem hallatszik az utca moraja, és a cigarettafüst által megült szoba kényelmetlen székein sem feszengünk már.

Nemcsak egy fáklya hunyt ki. A mi életünkből is vele maradt egy darab. És az ő életéből is velünk egy másik. Kölcsönös adása ez a sorsnak. Ő bennünk. És ez a „rajtunk múlik” ereje is. Az erő velünk van. Maradjunk méltóak ehhez.

Indián nyár – és beköszönt a tél? A Bokor tele? No nem! Sok minden áttelel, és él a látszólagos mozdulatlanságban. Új tavaszt hozó magvak szunnyadnak szívünkben és gondolatainkban.

2010. szeptember 14.

Garay András

Gyurka bácsi

Hamarosan egy éve lesz, hogy felírtam az elvégzendő feladataim közé: Gyurka bácsival írásban is vitatkozni egy-két állításáról. Későn találtam rá erre a feladatra. A halála végképp megakadályozott a végrehajtásban, de már jóval előtte, meggyengült egészségi állapota is. A tennivalóim listájáról ki is húztam ezt a tételt, s az elmúlt hónapokban el is feledtem. Most, karácsonykor azonban egy ajándék ismét eszembe juttatta.

Ez az ajándék Gyurka bácsi gondolatainak szemelvénye (Szikrák egy fáklya lángolásából; megtalálható: www.bokorportal.hu). A bevezetőben egy rövid tanulmány, vagy inkább rávezető, ráhangoló írás, s benne egy ábra. A szerző arra tesz kísérletet vele, hogy egységbe fogja össze Bulányi György tanítását, életművét. Hangsúlyozza, hogy korai az efféle kísérlet, hiszen „a mű még friss, és most is, mint mindig, még alakul bennünk” (2-3).

Azt hiszem, erre a kikötésre és az alapját képző *benyomásunkra* érdemes odafigyelnünk. Szerintem is úgy van, hogy ez a mű, Bulányi György öröksége még alakul, s azt gondolom, *mindig is alakulni fog még bennünk.* Addig lesz valóban az ő öröksége, és addig lesz rá jellemző, amíg alakulni fog a közösségében; amíg egy élő közösség állandóan vitára ingerlő, provokáló alapanyaga lesz. Ha megszűnik az lenni, és helyette egy rendszer, egységes keretbe foglalt tan lesz, abban a pillanatban nem az övé lesz. Akkor sem, ha szó szerint, betűről betűre idézik az írásaiból vagy a szájából. Akkor sem, ha az ő hanglejtésével mondják újra. És akkor sem, ha a tekintélytisztelet – amely az idő múlásával egyre erősödik – az ő szándékaként láttatja a rendszerbe foglalás igényét.

„Miért nem vitatkoztok velem?” – kérdezte tőlünk. Nem is kérdezte, inkább a szemünkre vetette. Vitát, szóba állást, állásfoglalást várt, és várnak a szavai. Nem biztos ugyan, hogy beszélgetőpartnere mindig a hozzászólásra történő meghívást hallotta ki megnyilatkozásaiból. De aki egyszer is átélte, mit jelent a másik meggyőzésének a vágya, az biztosan megértően viszonyul ehhez a gyengeséghez, és bátorságot merít a megszólaláshoz.

Nem minden gondolkodó tud közösséget létrehozni, Gyurka bácsi tudott. És nem mindaz, aki ért a közösségépítéshez, képes – vagy akar – gondolati rendszert alkotni. Nem baj, ha nincs egyszerre együtt a kettő, s ha választani kellene köztük, biztos vagyok abban, hogy Gyurka bácsi a közösségépítést választaná. Az életével ezt választotta. Praktikus ember volt, a praxis, az *orthopraxis* embere. Nyilván ez is az emberi *metron* keretei között, nem pedig tökéletesen, nem hibátlanul. De ez azt jelenti, hogy köztünk, emberek között kiemelkedően, példaadóan. Innen közösségalakító ereje és hatása. Viszont túlerőltetnénk valamit, ha rendszerbe foglalnánk a gondolatait, a szavait. Ezzel *szaván fognánk* őt; befagyasztanánk egy vita hevében elhangzott formulába azt, ami szeretne továbbra is egy élő beszélgetés része maradni.

Meggyőződésem, hogy Gyurka bácsi szavai közösséget feltételeznek: olyan hallgatóságot, amelynek tagjai gondolkodnak, felelősen döntenek, és elmondják a maguk hasonlóan személyes véleményét – hogy így *egészítsék ki* az ő szavait, és újra meg újra helyet, szövegkörnyezetet adjanak nekik: kiemelve az egyiket, s lejjebb sorolva, esetleg kitessékelve a másikat. Aki rendszert keres Gyurka bácsi gondolatainak, akkor jár el helyesen, ha a közösség egészének tanításában – vagy helyesebb így mondani: *beszélgetésében* – keresi.

Kikből áll ez a közösség? Kikhez szólt Gyurka bácsi? – Azt gondolom, hogy ő mint Jézus közösségének tagja szólt, és akiket megszólított, azokat is az ő egyetlen szerelméhez tartozóknak tekintette. S ha igaz, mint ahogy szerintem igaz, hogy „nem volt kétfajta szövege” (vö. id. írás 3. oldal), akkor az is igaz, hogy ez a közösség Jézus felszabhatatlan közössége. Vagyis azok, akiket Jézus önmagához tartozóknak tart. Minden más meghatározás szűkre vonja a kört, és a megszólaló szándékát sértve kizár egyeseket a hallgatóságból és a „hozzászólhatóságból” (hogy Gyurka bácsisan fogalmazzak).

Ezért gondolom azt, hogy nem rendszerbe foglalni kell Bulányi György gondolatait, hanem szóba állni velük: hagyni, hogy még és mindig alakuljanak bennünk és köztünk, más szavaink és mások szavainak közösségében. Így lesznek továbbra is azok, amiknek szánva voltak: Jézushoz vezetők.

2011. január 12.

Urbán József
piarista

Prológ Gyb „gyászmiséje” elé

Nem siratunk.
Hisszük: Te már színről-színre látod Istent.
(Mi még egymást is csak „tükör által...”)

Nem siratunk.
Láttuk: mécsesedből sosem fogyott ki az olaj.
(Mi még beszerzőkörúton vagyunk...)

Nem siratunk.
Hisszük: Atyánk a küszöbön várt,
Majd kopott reverendádat fényes ruhára cserélte.

Minket is örvendezni hív – ünnepeljünk hát!
Együtt valljuk itt és Odaát, hogy
Út, Igazság és Élet a testté lett Ige!

Hallgassuk hát, és szóljuk is a jézusi szót!
Csak kicsit hangosabban beszéljünk majd,
Mert egy több ezer wattos erősítő elhallgatott...

H. Bajai Éva

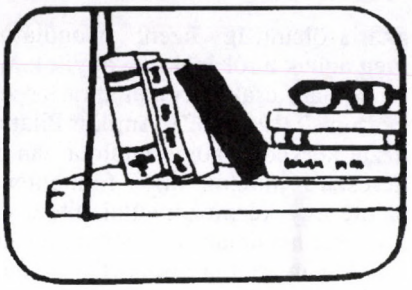

Gromon András

Vázlatok Jézus arcképéhez

II. rész

A kritikus Jézus

(Lk 11,37–52)

Van Jézusnak a sokak által elképzelt képtől („jóságos, kedves, szelíd”) eltérő, másik oldala, másik arca: ***kemény, „kritikus” énje*** is, s a róla alkotott kép csak ezzel együtt reális (és persze még ezzel együtt sem teljes...). Nézzük meg ezt a másik arcát egy sor példa révén. (A példákat éppen csak fölvillantom, végiggondolnia őket az Olvasónak kell.)

„Átvezetésként” kezdjük a tengeri viharral (Mk 4,35-40). A kép „jóságos” oldalához tartozik Jézus hihetetlen nyugalma, higgadtsága, belső békéje, az, ahogy emelt fővel fogadta el az esetleges pusztulást is; „kritikus” oldalához viszont az éles kritika *tanítványaival szemben:* „Mit féltek ennyire? Hogy lehet, hogy még mindig nincs bizalmatok [Istenben]?”

A legbőségesebben a farizeusok, írástudók, papok részesültek Jézus „kritikus” énjéből – tehát azok az emberek, akik magukat igaznak tartották, másokat lenéztek, és a hibát mindig másokban keresték és találták meg (vö. Lk 18,9):

A „Miért eszik mesteretek vámosokkal és bűnösökkel?” kérdésre Jézus így reagál: „Nem az egészségeseknek kell az orvos... *Menjetek csak, és tanuljátok meg,* mit jelent az: Irgalmasságot akarok, és nem áldozatbemutatást” (Mt 9, 13). – Amikor néhány írástudó és farizeus jelet szeretne tőle látni: *„Gonosz és hűtlen nemzedék!* Nem kap más jelet, csak Jónás prófétáét” (Mt 13,39). – A két fiúról mondott példabeszéd után: „Eljött hozzátok János, hogy az igazságosság útjára vezessen titeket, de ti nem hittetek neki; vámosok és utcanők hittek neki; de *ti erre sem tértetek meg*” (Mt 21,32). – A kézmosás és az edények mosogatása kapcsán: *„Isten parancsát ügyesen kijátsszátok,* hogy megtarthassátok a magatok hagyományait” (Mk 7,9). – Aztán a nagy korholás ugyanezen tárgyban: „Ti farizeusok tisztán tartjátok ugyan a pohár és a tál külsejét... Tizedet adtok mentából, köményből és minden veteményből, de elvetitek Isten ítéletét [= amit Isten helyesnek tart]... Szeretitek a főhelyeket a zsinagógákban és a köszöntéseket a nyilvános tereken... *Olyanok vagytok, mint a letaposott sírok...* Elviselhetetlen nehéz terheket rótok az emberekre, de magatok egy ujjal sem mozdítotok rajta” (Lk 11,39-46). – A papokról: „Fölélik az özvegyek házát, és *színleg* nagyokat imádkoznak” (Mk 12,40).

De jut ebből a hangból mindenki másnak is.

Szülőfalujában, ahol nem fogadták el őt („Honnan vette mindezt? Ki adott neki ekkora bölcsességet? Nem az ács fia ez? Nem... ezek a testvérei”), kijelentette: „Sehol sincs a prófétának kevesebb becsülete, mint saját hazájában és családjában” (Mk 6,4).

Rokonairól, akik nem értik őt, működését károsnak tartják s ezért „haza akarják zsuppolni”, így beszél: „Ki az én anyám, és kik az én testvéreim? Aki teljesíti mennyei Atyám akaratát, az az én testvérem, nővérem és anyám” (Mk 3,31).

A népnek, amelyen megesett a szíve, amelyért annyit fáradozott, amelyért mindent kockára tett (egy béna kézért az egész életét...), ilyeneket vág oda: „Ha látjátok, hogy nyugaton felhő jön, azt mondjátok, eső lesz... ha déli szél fúj, hőség lesz, és beválik ez is. *Ti színészek!* A föld és az ég jeleiből tudtok következtetni. A mostani időt miért nem ismeritek föl” (Lk 14,54-57)? – „Kihez hasonlítsam ezt a nemzedéket? Hasonlítanak a piacon tanyázó gyerekekhez... Furulyáztunk, de nem táncoltatok, siránkoztunk, de nem zokogtatok...” (Lk 7,31-32). –*„Hitetlen és romlott nemzedék!* Meddig kell még veletek maradnom? Meddig tűrjelek titeket” (Mt 17,14)?

A gazdagokra vonatkozó sok-sok eset közül csak a gazdag ifjú példája álljon itt szemléltetésül. Amikor az megkérdezi: „Jó Mester, mit kell ten-

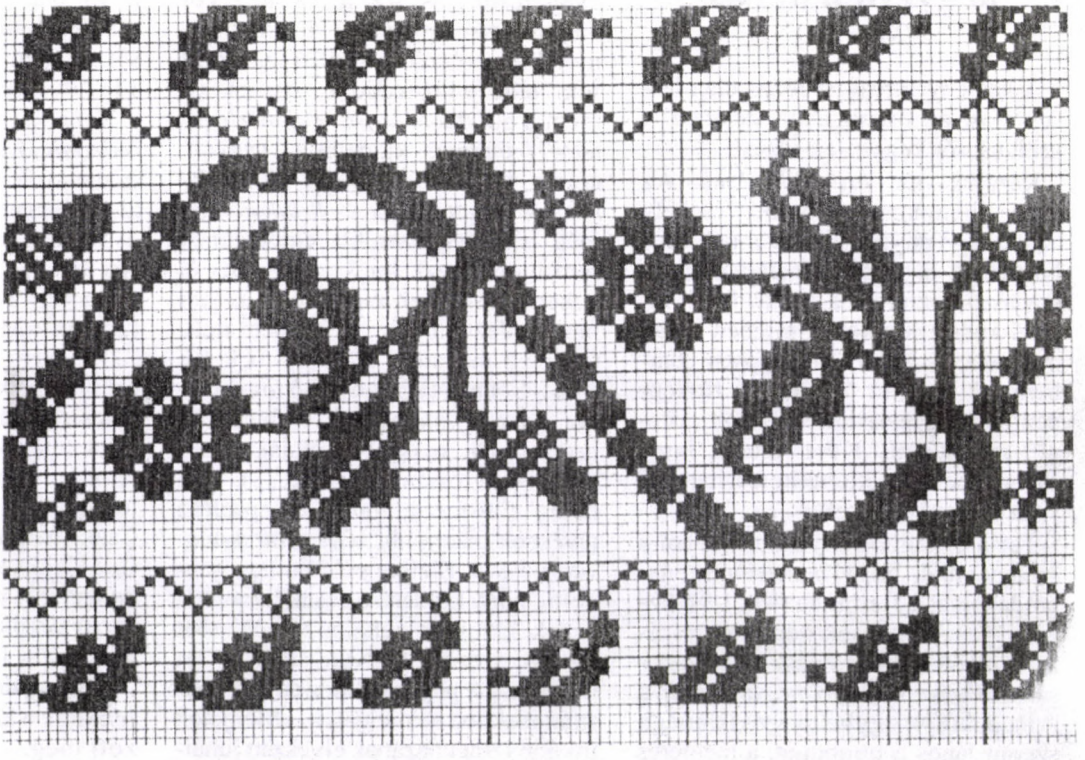

nem...?”, Jézus erélyesen „igazítja el”: „Miért mondasz engem jónak?... Ismered a parancsokat... Valami még hiányzik neked...” (Mk 10,17-22).

Hasonlóan kemény útmutatásban részesíti ***Keresztelő Jánost*** is, amikor az érdeklődik, ő-e az igazi, vagy tovább várakozzanak-e: „Mondjátok meg neki: Vakok látnak, sánták járnak... [„Kedves János! Ha lenne szemed, nem kérdeznél ilyen butaságokat!”] Boldog, aki nem botránkozik meg bennem [mint te]” (Lk 7,18-23).

Az általa meggyógyított ***betegekkel*** sem bánik kesztyűs kézzel: A Bethezda tónál fekvő, 38 éve béna férfi kifogását nem fogadja el, megkérdezi tőle, akar-e egyáltalán meggyógyulni, s amikor meggyógyítása után ismét összetalálkozik vele, így figyelmezteti: „Ne vétkezzél többet, nehogy rosszabbul járj” (Jn 5,14). Amikor pedig a tíz leprás meggyógyítása után csak egy megy vissza köszönetet mondani, méltatlankodva fakad ki: „Nemde tízen gyógyultak meg? Nem akadt más, aki visszajött volna, hogy hálát adjon Istennek, csak ez az idegen” (Lk 17,17)?

Tanítványjelöltjeit nem éppen megnyerő módon előre inti: „A rókának is van odúja, de az emberfiának nincs hová lehajtania a fejét... Hagyd a holtakra, hadd temessék el halottaikat... Aki kezét az eke szarvára teszi, de hátratekint, nem alkalmas Isten országára” (Lk 9,57-62).

Tanítványait számtalanszor „helyretette”, itt csak egyetlen esetet idézek föl: Túl vannak már a „kenyérszaporításon”, amikor úgy esik, hogy elfelejtenek bevásárolni, egyetlen kenyér van csak náluk, s azon tanakodnak, mi lesz mármost (értsd: ki fogja azt az egyet megenni). Erre Jézus nem éppen finoman érdeklődő kérdések sorát zúdítja rájuk: „Mit tanakodtok, hogy nincs kenyeretek? Még mindig nem értitek? Nem fogtátok föl? Még mindig érzéketlen a szívetek? Szemetekkel nem láttok, és fületekkel nem hallotok? Nem emlékeztek, amikor öt kenyeret törtem meg [= osztottam meg, vö. Iz 58,7: „Törd meg az éhezőnek kenyeredet...”]? Hát még mindig nem értitek [hogy nem azon kell veszekedni, kié legyen az az egy kenyér, hanem meg kell osztani egymással, jut, amennyi jut egy-egy embernek]” (Mk 8,17-21)?

Barátait sem igen kíméli. A körülötte sürgölődő, és nővére nem-sürgölődése miatt méltatlankodó Mártának azt mondja: „Márta, Márta, sok minden aggaszt és nyugtalanít téged. Pedig csak egy a szükséges” (Lk 10,41).

A hatalomgyakorlók és kiszolgálóik is magatartásuk súlyának megfelelően kapják meg a magukét. Amikor értesítik arról, hogy Heródes meg akarja öletni, így üzen: „Mondjátok meg annak a rókának: Gyógyítok ma és holnap, csak harmadnapra leszek készen...” (Lk 13,32). Amikor Pilátus azzal kérkedik, hogy hatalma van őt keresztre juttatni vagy fölmenteni, szinte egy kézmozdulattal intézi el: „Semmi hatalmad nem lenne, ha fölülről nem adatott volna [ti. „az emberi szabadságod, amellyel tehetsz, amit akarsz”, nem pedig a gyilkolás hatalma]” (Jn 19,11). Az elfogására érkezetteket is szembesíti önmagukkal: „Mint valami terrorista („rabló”) ellen, úgy vonultatok ki... Naphosszat együtt voltam veletek..., mégsem fogtatok el. De ez [az éjszakai] a ti órátok...” (Mt 26,55). Amikor kihallgatása során „illetlen beszéde” miatt az egyik smasszer szájon vágja, nem hagyja szó nélkül: „Ha rosszul szóltam, bizonyítsd be a rosszat, de ha jól, miért ütsz engem” (Jn 18,23)?

Valljuk meg: Ez a Jézus már nem olyan szimpatikus és vonzó! Különösen, amikor kritikáját magunkra irányulónak érezzük... De ne feledjük, ***Jézusnak volt alapja*** arra, hogy kritikus legyen: nem a nem létező „valóságos Isten volta”, hanem többek között az, hogy önmagával szemben is rendkívül kritikus volt, sőt túlzás nélkül állíthatjuk, hogy egyenesen kegyetlen – de ez már egy következő vonás az arcképén.

Az önmagához kegyetlen Jézus

(Mt 8,20)

A kemény, kritikus Jézus után lássuk most az önmagával szemben is kritikus, sőt kegyetlen Jézust!

Kezdjük az ***önkritikájával.*** Az evangéliumokban érthetően csekély az ide vágó anyag, hiszen annak a folyamatnak a során, amelyben egyre magasabb szférákba tolták fel, retusálni kellett lehetőleg minden olyan mozzanatot, amely túlságosan „emberinek” mutatta őt, következésképpen összeegyeztethetetlen volt „isteni” mivoltával. Kész csoda, hogy fönnmaradtak a kialakított képet zavaró emléktöredékek is...

Talán a „legbotrányosabb” ebből a szempontból, hogy bemeríttette magát Jánossal a Jordánba (Mk 1,9). Ezzel ugyanis – hacsak nem volt részéről színészkedés az egész – nyilvánosan *bűnösnek vallotta magát,* hiszen a szinoptikusok egybehangzó tanúsága szerint János a bűnbánat, a megtérés keresztségét kínálta (Mk 1,5; Mt 3, 11; Lk 3,3). Jézus tehát kész volt a megtérésre... – Az alámerülésekor kapott istenélménye (ld. tanulmányunk első részét az áprilisi számban) sem tette elbizakodottá, hanem kiment a pusztába, és *józanul mérlegre tette önmagát:* küldetését, vágyait, céljait, félelmeit... (Lk 4,1-12). – *Tanítását kitette mások kritikájának;* még a legegyszerűbb embereknek sem mondta azt, hogy „higgyétek el nekem, hiszen én mondom”, hanem megkérdezte tőlük: „Miért nem ítélitek meg magatok” a dolgot (Lk 12, 57). – Sőt az őt szájon vágó *fogdmeggel is kész „megvitatni”,* kinek van igaza: „Ha rosszul szóltam, bizonyítsd be a rosszat...” (Jn 18,23). – Ha pedig fölismerte, hogy elképzelése tévesnek bizonyult, *képes volt módosítani rajta.* Eleinte például úgy gondolta, hogy küldetése „csak Izrael házának elveszett juhaihoz szól” (Mt 15,24), s ezért tanítványainak is azt mondta: „A pogányokhoz és a szamaritánusokhoz ne menjetek... Menjetek inkább Izrael házának elveszett juhaihoz” (Mt 10,5-6). Később, látókörének határtalanodása után ezt fölülbírálva már arra biztatta őket, hogy minden népnek (Mt 28,19; Lk 24,4), sőt minden teremtménynek (Mk 16, 15) hirdessék a jó hírt.

Nem kevésbé izgalmas találkozni ***öniróniájával,*** amely például abban mutatkozik meg, hogy fesztelenül idézi a ráaggatott gúnyneveket: „falánk és iszákos ember, vámosok és bűnösök barátja” (Mt 11,19), „Belzebub” (= „a trágya ura”: Mt 10,25), „eunuch” („herélt”: Mt 19,12), „idióta” (Lk 10, 21). – Nem önirónia-e, amikor éppen szülőfalujában állapítja meg: „Sehol sincs a prófétának kevesebb becsülete, mint saját hazájában...” (Lk 4,24)? – Amikor Heródesnek visszaüzen, azt mondja: „... ma és holnap gyógyítok... Csak harmadnap »leszek készen«” (Lk 12,32), ami a görög szövegben így hangzik: »fejeztetem be«..., mert „nem veszhet el próféta Jeruzsálemen kívül” (Lk 12,33)...

Önmagával szembeni kegyetlensége a következőkben mutatkozott meg.

1) Tanításával egyfolytában vágta maga alatt a fát. Ugyanis: a) *Totálisan fölborította a bevett istenképet.* Például ilyeneket hirdetett: Isten nem sújtja betegséggel a bűnt (Mk 2,5-7); Isten jobban örül egyetlen megtérő bűnösnek, mint kilencvenkilenc igaznak (Lk 15,7.10); Isten nem követel elégtételt a megtérő bűnöstől, hanem nagy lakomát rendez hazatérésének örömére (Lk 15,11-24); Isten nem igazságtalan, de nem is igazságos, hanem (mindenkit egyaránt) szeret (Mt 20,1-15). – b) *Keményen bírálta a pénz, a vagyon, a jólét, az életszínvonal imádatát:* Nem szolgálhattok Istennek és a Pénznek (Mt 6,24; úgy is mondhatta volna: jólétre törekvés és vallásosság kizárják egymást); könnyebb a tevének átmenni a tű fokán, mint a gazdagnak bejutni Isten országába (Mt 19,24; az ilyesmit nemcsak a gazdagok, hanem a szegények is rosszul viselik...) – c) *Tanítását fölébe helyezte Mózesének, azaz a korábbi „kinyilatkoztatásnak”:* „Hallottátok, hogy megmondatott a régieknek... Én viszont azt mondom...” (Mt 5,21.27.31.33.38.43). Ennek megfelelően gondtalanul fölülbírálta a Szentírást: betoldott és kihagyott belőle (Iz 61,1-2; Lk 4,18-19), vagy átértelmezte (Mk 10,4.5-6; Mt 7,12). – d) *Saját személyét és művét fölébe helyezte elődeiének, sőt vízválasztóvá tette,* mondván: „Jónásnál nagyobb van itt” (Mt 12,41), „boldog a szem, amely látja, amit ti láttok” (Lk 10,24), továbbá „aki hallgatja és megteszi tanításomat, az sziklára épít, aki nem, az homokra” (Mt 7,24-27).

2) A hagyományok és a vallási előírások felrúgásával folytonos életveszélynek tette ki magát. a) *Nem tartotta meg a kultikus tisztasági előírásokat:* elhagyta a kézmosást (Mk 7, 2), bement a „tisztátalan” vámosok (Lévi és Zakeus) házába, és asztalhoz ült velük (Mk 2,15; Lk 19,1), utcanővel kenegettette magát (Lk 7,37), megérintette a leprást (Mk 1,41). – b) *Nem böjtölt* (Mk 2,18-19). – c) *Nőkkel tárgyalt* (Lk 10,39; Jn 4,7-26), sőt társaságukban járta az országot (Lk 8,2). – d) *Megtörte a szombatot:* kalásztépéssel (Mk 2,23-27), számtalan gyógyítással (pl. Mk 3,1-6: „tanakodni kezdtek, hogyan veszejthetnék el”). – e) *Viselkedését* ráadásul *elvi magaslatra emelte és isteni igazolással látta el:* „Csak nem böjtölhet a násznép, ha vele van a Vőlegény [ti. Isten!]” (Mk 2,19); „Isten a szombatot teremtette az emberért, és nem az embert a szombatért... Az emberfia tehát [értsd: minden ember!] ura a szombatnak” (Mk 2,27); „Isten parancsát ügyesen kijátsszátok, hogy megtarthassátok emberi hagyományaitokat” (Mk 7,9; egyetlen ilyen mondat is kész öngyilkosság).

3) *Rendszeresen bírálta* az írástudókat, farizeusokat és papokat, magyarán az állami és vallási vezetőket, és azok kiszolgálóit (ld. fönt): *„Világtalanok vak vezetői ők.* Ha pedig vak vezet világtalant...” (Mt 15,14). „Akiket a világ urainak tartanak, *zsarnokoskodnak* népükön, és önkényüket éreztetik velük” (Mt 20,25). Az ilyen beszéd bajjal szokott járni...

4) *Mindenkit megbírált,* ha „kellett” (ld. fönt).

5) A mindenki által megvetett *ellenségeket példaképül állította:* az eretnek és szakadár szamaritánusokat (Lk 10,30-37; 17,16), a föníciai pogány asszonyt (Mt 15,28: „Nagy a te bizalmad”), a kafarnaumi pogány századost (Mt 8,10: „Ekkora bizalmat senkinél sem találtam Izraelben”).

6) *A sikert és a személyes kényelmet visszautasította,* és kérlelhetetlenül alárendelte az Ügynek: Sikeres gyógyításai nyomán népszerűvé válik, tartóztatják: „Mindenki téged keres”, de ő tántoríthatatlan: „Menjünk tovább” (Mk 1,35-39).

7) *Tudatában volt sorsának, de nem menekült el,* és nem tett semmit, hogy elkerülje azt, ellenkezőleg: tudatosan vállalta, és nyíltan megmondta: az „emberfia” emberek kezébe adatik, sokat szenved, megölik (Mk 8,31; 9, 31; 10,33); Illés eljött már, de kényük-kedvük szerint bántak vele, és így szenved majd az „emberfia” is tőlük (Mt 17,12); „Képesek vagytok inni abból a kehelyből, amelyből én iszom?” (Mt 20,22); „Ha ő most testemre öntötte ezt az olajat, a temetésemre tette” (Mt 26,12).

8) Bizalmas barátainak néha elárulta, mennyire *szenved:* „Alámerítéssel kell alámeríttetnem, és mennyire gyötrődöm, míg beteljesedik” (Lk 12,50).

9) *Agonizált és „vért izzadt”* (Lk 22,44), amikor kínszenvedésének küszöbére ért, és gyötrelmes tusakodásban vívta ki a helyes döntést és a hűséget mindhalálig (Mt 26,36-46).

10) *Letartóztatásakor* leállította a karddal segítségére sietők tanítványokat: „Tedd vissza... Mindaz, aki kardot ragad, [az általa megragadott] kard által vész el”: Mt 26,52).

11) *Pere során,* amikor talán még mindig megmenthette volna magát, semmit sem tett ennek érdekében, sőt: a főpap kérdésére („Te vagy-e a Messiás?”) visszavágott: „Ezt te mondod. Én viszont azt mondom...” (Mt 26,64); a helytartó hasonló kérdésére („Te vagy-e a zsidók királya?) csak két szót válaszolt: „Te mondtad” (= „Ez a te véleményed”: Mk 15,5); a helyi uralkodót pedig szóra sem méltatta (Lk 23,9).

12) *Keresztútján,* fizikai és lelki gyötrelmei közepette mindvégig mások gondjával-bajával törődött.

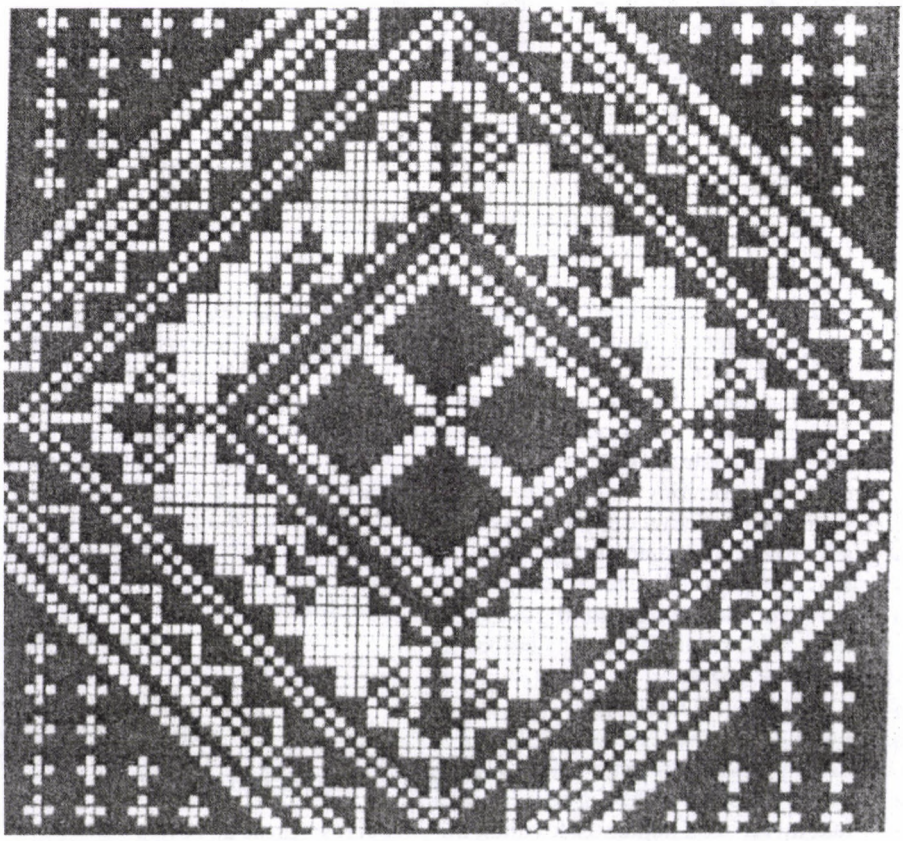

Jézus: Zsidók által istenített zsidó?

A mitológia szakértője, *Couchoud* azt mondja: „A Római Birodalom sok régiójában egyszerű dolog lett volna valamely teremtmény istenítése. Csak egyetlen nép körében volt ez teljességgel lehetetlen: a zsidók között. Ők Jahvét, az egyetlen, transzcendens Istent tisztelték, a Kimondhatatlant, akinek alakját tilos volt ábrázolni, akinek a nevét ki sem ejtették, s akit áthidalhatatlan szakadék választott el minden teremtménytől. Jahvéval összekötni egy embert, bárki legyen is az, a legnagyobb szentségtörés volt. A zsidók tisztelték a császárt, de inkább készek voltak megköveztetni magukat, mintsem ajkukkal megvallják, hogy a császár isten. Bizonyára akkor is hagyták volna megkövezni magukat, ha arra akarták volna kötelezni őket, hogy ugyanezt állítsák Mózesről. S akkor az első keresztény, akinek a hangja eljutott hozzánk, Pál, zsidó a zsidók közül, a legnagyobb magától értetődőséggel emelne Jahve magasságába egy embert? Ez az a csoda, amely ellen tiltakozom.” Majd azt kérdezi Couchoud: „Hogy lehet azt állítani, hogy Pál, a kilikiai származású és neveltetésére nézve farizeusi zsidó belső ellenállás nélkül egy másik, galileai zsidóra, egyik kortársára alkalmazhatta a Jahvéra vonatkozó szent szövegeket?” Egy ilyen tétel állításához ténylegesen arra lenne szükség, hogy „semmit se értsünk a zsidóságból, és mindent elfelejtsünk”.

Mi mindent kellene elfelejtenünk…

El kellene felejtenünk, hogy a zsidók a kollektív vértanúságig, országuk totális elpusztításáig menően szálltak szembe a római császár istenítésével. Ez egyenesen odáig terjedt, hogy ennek a számukra oly iszonyatos „istennek” még a képeit sem tűrték meg a Jeruzsálemben állomásozó római légió zászlóin.

El kellene felejtenünk, hogy a zsidóság vallási történetében soha nem következett be az istenítésnek az a megmagyarázhatatlan folyamata, amely Jézus esetében megtörtént. Az sem fordult elő soha, hogy a sok messiásjelölt egyikének hívei, talán első lelkesedésükben, arra gondoltak volna, hogy csak részben is, csak egy pillanatra is egyenlővé tegyék jelöltjüket Jahvéval. Összevetve a sok más messiásjelölttel Jézus ténylegesen nem csupán az egyetlen, aki túlélte halálának vereségét, hanem mindenekelőtt ő az egyetlen, akivel kapcsolatban megkockáztatják az azonosítást Istennel. Jézus az egyetlen zsidó, akit zsidók valaha is Istennek kijáró tiszteletben részesítettek.

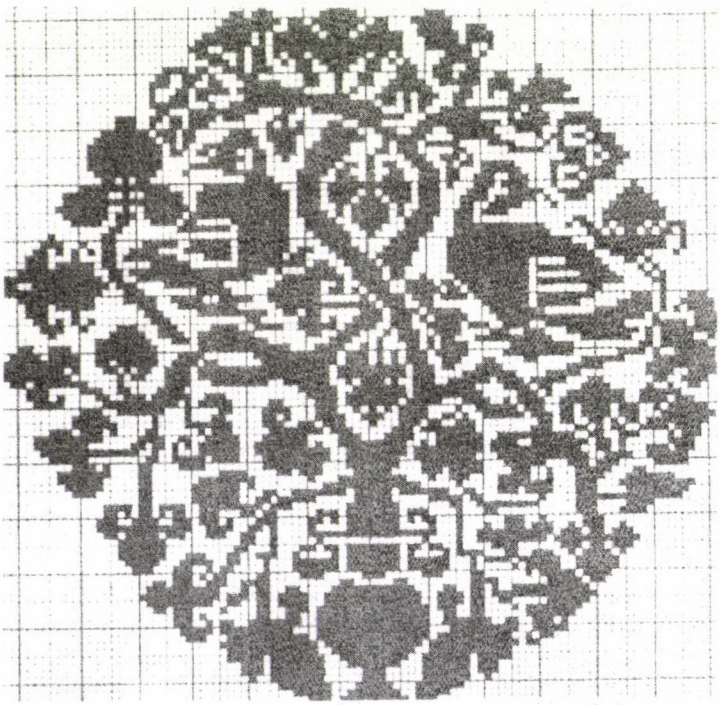

El kellene felejtenünk, hogy a zsidóság egykor is, meg ma is felháborodottan megszaggatja ruháját, ahogyan a papok tették, amikor Jézus nem tagadta, hogy ő „Isten fia”: „A főpap erre megszaggatta ruháját, és felkiáltott: ‘Káromkodott! Mi szükségünk van még tanúkra? Magatok is hallottátok a káromkodást. Mi a véleményetek?’ ‘Méltó a halálra!’, kiabálták” (Mt 26, 65-66). E botrány elleni tiltakozását hirdeti kb. 1300 év óta naponta ötször a müezzin is a minaret magasából: „Isten a Legnagyobb, Isten a Megközelíthetetlen, Isten az Egyetlen!”, és „Jézus nem más, mint Mária fia, ember az emberek között”.

El kellene felejtenünk, hogy Jézus kultikus tiszteletével kapcsolatban a zsidók egyik csoportja túltett még a pogányokon is, akiket egyébként utáltak, mivel azok hajlamosak voltak mítoszok kitalálására és istenítésekre. Mit sem számított nekik, hogy a római panteonban eggyel több vagy kevesebb isten van-e. Annyira toleránsak voltak, hogy félelmükben, nehogy kifelejtsenek valakit, külön oltárt szenteltek még „az ismeretlen istennek” is. S ezeknek a zsidóknak, akik Jahve rangjára emeltek egy ismeretlen vándorprédikátort, mégis sikerült elkendőzniük ezt a hallatlan botrányt. Állítólag olyasmit találtak ki, amit még a császár legmegrögzöttebb párthívei sem mertek volna soha állítani: ti. hogy ez a Jézus „már születése előtt” Isten volt. Magában Rómában is nevetségessé tette volna magát mindenki, aki megkockáztatta volna, hogy ezt állítsa egy császárról. És alighogy elterjed a híre a birodalomban a keresztény szekta e hihetetlen kultuszának, Kelszosz, a pogány filozófus hevesen tiltakozik az értelem és a klasszikus kultúra alapelvei nevében. Az emberimádók túllépték a mértéket még a hanyatló késő római kor pogánya számára is, akitől egyébként nem volt idegen semmiféle extravagancia. „Egy isten teste nem lehet ugyanolyan, mint a tiéd”, magyarázza Kelszosz a keresztényeknek, „nem úgy táplálkozik, mint a tiéd, nem úgy használ hangot, mint a tiéd. A te testedben folyó vér vajon hasonló-e ahhoz, amely egy isten ereiben lüktet?”

El kellene felejtenünk végül, hogy – még ha feltételezzük is a feltételezhetetlent (annak az eszmének a létrejöttét a zsidó környezetben, hogy Jahve történetileg megtestesült) – soha senki nem ment volna olyan messzire, hogy azzal a végsőkig abszurd állítással provokálja a vallásos zsidókat, hogy Isten e megtestesülése pont egy asszony ölében, egy nő szülése által történt meg.

Vittorio Messori

Részlet a szerző Mensch geworden – wer war Jesus? [Emberré vált? Ki volt Jézus?] című könyvéből, Styria Verlag, 1978.

Forrás: Kirche In, 2010/3

KINEK HIHETÜNK?

Jézus hiteles ember volt. Neki hihetünk. Oly sok ember van, aki nem hiteles. Csak csodálkozni lehet, hogy némelyik politikus képes hazugságaival hatalmas tömegeket bolonddá tenni. De érdekesebb az, hogy mi magunk hitelesek vagyunk-e.

Hiteles az, akinél a külső és a belső összecseng. Az, aki azt teszi, amit mond. Az, aki nem beszél arról, amit ő maga nem élt meg. Az, aki nem irányítja, nem ad útmutatást, és pláne nem korlátozza azokat, akiknek az életét nem éli.

Jézusnak, az Isten Fiának a hitelessége abszolút tökéletes, mert végigélte a küzdelmes emberi életet a maga szélességében és mélységében. Megélte a szegénységet, átélte a legnagyobb testi-lelki gyötrelmeket. Képzeljük el, lehetett volna-e szava a szegényekhez, a hajléktalanokhoz, az éhezőkhöz, a kitaszítottakhoz, ha ő maga palotába születik, ha szolgahad lesi a kívánságait. Tudjuk, nem így volt. Már születésétől, sőt még előtte kitaszított volt. Betlehem polgárai nem fogadták be. Istállóban született. Még beszélni sem tudott, de már hadsereget küldtek megölésére. Ő az „első hajléktalan”: „A világba jött..., de övéi nem fogadták be” (Jn 1,9-11). Felnőtt korában is beszél hajléktalan voltáról: „A rókának odúja van, a madaraknak fészkük, de az Emberfiának nincs hová lehajtania fejét” (Lk 9,58). Így szavai nyomán a hajléktalanok sem vonogathatták a vállukat.

De nemcsak a szegényeknek sorstársuk, hanem a magányosoknak is, a társtalanoknak is. Hány olyan ember van, akinek ez a szomorú sorsa. Akik különböző okok miatt nem tudnak megházasodni, holott „nem jó az embernek egyedül lenni” (Ter 2,18). Erről ír a Prédikátor könyve is: „...jaj a magányosnak, mert ha elesik, nincs, aki fölemelje! És ugyanígy: Ha ketten hálnak együtt, egymást melengetik. De hogyan melegedjék, aki egymagában van” (3, 10-11)? Jézusnak, mivel sorstársuk volt a házastárs nélküli embereknek is, ezért feléjük is hiteles volt a szava. Hiteles volt attól is, hogy Ő a nagy emberek, a „nagy magányosok” szellemi magányát is átélte. Legszorosabb baráti köre, az apostolok sem értették meg. Néha keserűen ki is fakadt rájuk: „Még mindig nem értitek” (Mk 8,17)? Vagy éppen „szemükre vetette hitetlenségüket” (Mk 16,14).

Azt meg bizonygatni sem kell, hogy Jézus a világ minden szenvedőjének sorstársa. Hiszen tudunk arról a hegycsúcsmagasságú és tengermélységű szenvedéséről, amit utolsó óráiban átélt a kereszten.

Megrendítően hitelessé tette az ellenségszeretetről szóló szavait, amikor a keresztfán így imádkozott gyilkosaiért: „Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit tesznek” (Lk 23,34)!

Jézus egyszerűen csak ember akart lenni, akinek egyetlen különlegessége, hogy nem akart különleges lenni, mert tudta, hogy élete csak akkor érvényes mindenkire, ha mindenkié lesz, ha mindenki életét éli. Azt akarta hát, hogy tanítása, élete mindenkor és *mindenki számára „érvényes” legyen.*

Jézus azonban egyet soha nem tett. Soha nem azonosította magát a gazdagokkal, a hatalmasokkal, *a felülről intézkedőkkel.*

Jézus – láthatjuk immár – abszolút hiteles. Neki hihetünk. Amit mond, ahhoz joga van, és amit tesz, ahhoz joga van.

Most nézzük a hitelesség ellentétét. Vérlázítónak és arcátlan pimaszságnak tartjuk, amikor kétes úton meggazdagodott milliomosok-milliárdosok döntenek a kis nyugdíjasok 40-50 ezer forintjáról. Olyanok sorsáról döntenek, akiknek nehéz életét *sohasem* élték. Megszorításaik következtében a 40-50 ezer forintból élő szegény nyugdíjasok megélhetése még szűkösebb lesz, még nehezebb lesz a számláik kifizetése. Viszont az adónövelő, a megszorító, de az adózás elől a milliárdjaikat külföldre menekítő politikusoknak egyáltalában nem lesz nehezebb a megélhetésük, sőt újabb gazdagodási lehetőségeken törhetik a fejüket. Nos, ilyen gyalázatos, hiteltelen helyzeteket tudnak teremteni a *nem hiteles* emberek. A hiteles emberek Isten áldásai, jó angyalai, az emberek boldogítói. A nem hitelesek pedig csapások a többiekre.

Sokan azért nem járnak templomba, mert ott olyanokat hallani, amit nem akarnak hallani, ami nem tetszik nekik. Mert szerintük ott az élet kerékkötőiről van szó, holott – épp fordítva – a szép és boldog élet receptjeiről!

Biztosan több oka van, hogy a mai emberek nem vevők, nem fogékonyak az evangéliumra, és közömbösek a vallás iránt. De bizony nem mondhatjuk azt sem, hogy sok a hiteles templomba járó. Mert sokszor nem azt éljük, amit vallunk és hiszünk. Alig-alig hasonlít az életünk az evangéliumra, nemigen éljük a Nyolc Boldogságot, és végül is alig üt el életünk a nem vallásosokétól.

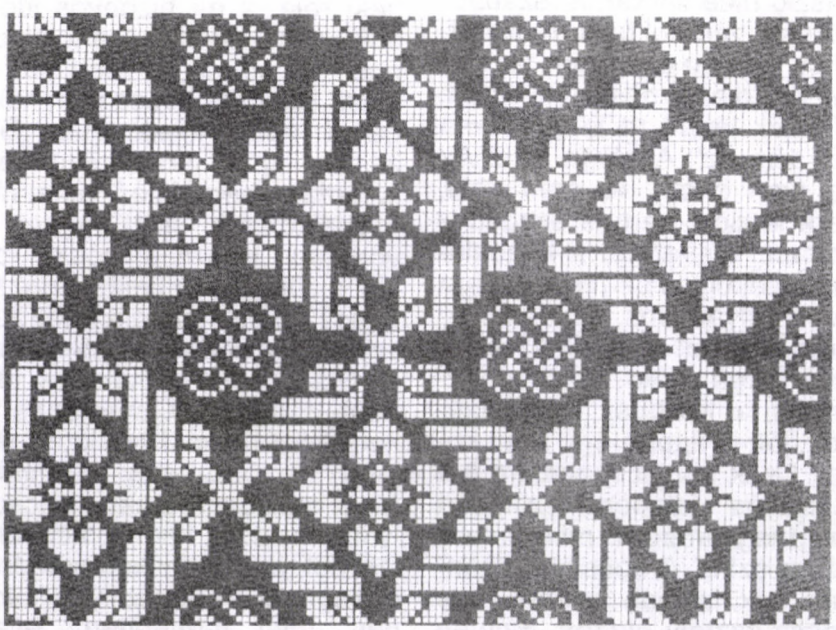

De ne adjuk fel! Ne maradjunk ilyenek, amilyenek most vagyunk! Akarjunk hitelesek lenni! Úgy, hogy az életünk, tetteink, szavaink és hitünk mindig összhangban legyen. Ha vizet prédikálunk, azt is igyunk, és ne bort! Ne a pénz legyen a legfőbb mozgatórúgó az életünkben, mint az ország „első” embereinek, akik ettől lényegében az ország utolsó emberei! Szeressük jobban a segítségre szorulókat! Mindezt úgy érhetjük el, ha Jézust, az istállóbarlangban születettet, a hajléktalant, a szegényt, a magányost, a szenvedőt, az ellenségét is szeretőt: a *leghitelesebb* embert boldogan és vidáman követjük.

Pribitek László

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Forgalmi lámpa

Tavaly ilyenkor beállított hozzám odahaza Törpeházán egy kistörpe, a kilencéves Bodorka, és így szólt: „Én még sosem láttam elefántot. Hadd menjek el egyszer én is Moha bácsival Budapestre, és tessék szíves lenni kivinni az Állatkertbe!” Ezt válaszoltam: „Gyere ide holnap reggel háromnegyed hatra. A fél hetes vonattal indulunk Magyarkútról, nyolcra Pesten leszünk, délig nézegethetjük az állatokat, akkor megebédelünk, és megyünk a Rádióba. Utána még arra is marad időnk, hogy végigsétáljunk a Duna-parton. Ötkor ülünk ismét vonatra, és fél hétre már idehaza is leszünk. Mondd meg a szüleidnek!” Bodorka megköszönte, már szaladt is ki a kertemből, és diadallal kiáltotta odakinn a pajtásainak: „Hurrá! Moha bácsi holnap bevisz Budapestre! Elvisz az Állatkertbe, a Rádióba, a Duna-partra!” Egyik pajtása, a kis Mócika irigykedve kérdezte: „Elvisz a Vidám Parkba is? A hullámvasútra?” Bodorka hallgatott egy pillanatig, aztán csúfondárosan elnevette magát: „Milyen butákat tudsz kérdezni! Budapesten vagyunk, és éppen a Vidám Parkba ne vinne el?”

Másnap reggel a vonaton így szóltam hozzá: „Azt kellett volna felelned Mócikának: A Vidám Parkba nem megyünk, nem is tervezzük.” Bodorka elvörösödött: „Nem mondtam, hogy megyünk. Csak azt mondtam: Miért ne mennénk? Ez nem hazugság.” Rácsodálkoztam: „Hát mi a szösz? Talán bizony igaz felelet?” Még hebegett, de igyekezett leküzdeni zavarát: „Sem ez, sem az. Se nem igaz felelet, se nem hazugság. Ez a kettő között van. Ez nem rosszaság. Ez semmi.” Most már aggódni kezdtem érte: „Jaj, Bodorka barátom, dobd ki ezt a felfogást az agyadból, de tüstént! Olyan ez ott, mint holmi piszok vagy kavicsdarab valami finom gépezetben. Eltörhet egy fogaskereket, megronthatja az egész gépezet működését. Az a válasz bizony nem volt 'sem ez, sem az', hanem hazugság.” Most már hallgatott, de láttam rajta, nagyon szeretne ellentmondani, bebizonyítani, hogy nincs igazam.

Budapesten, amikor a Rudas László utca sarkán a „szabad” jelzésre várakoztunk, rá is mutatott hirtelen a forgalmi lámpára, és diadalmasan kiáltotta: „Tetszik látni? Itt is van 'sem ez, sem az'! A sárga szín! Az se nem piros, se nem zöld, nem is tilos, nem is szabad – semmi.” Nevettem a hasonlatán: „Dehogyis semmi! A sárga éppen olyan tilos, mint a piros! Nem ismered a versikét? Piros tilos, sárga zárva.” Eközben átértünk a trolibusz megállójához, jött is éppen egy ligeti kocsi. Csak ennyit mondtam hát felszállás közben: „Mindjárt megmagyarázom, mire való a sárga szín.” A kocsiban azonban sok iskolás gyerek, egy egész osztály utazott. Szintén az állatkertbe mentek. Körülfogtak minket, beszélgettünk, és megfeledkeztem a magyarázatról.

Éppen dél lett, mire bejártuk az Állatkertet. Az ottani vendéglőben megebédeltünk, s minthogy volt még időnk, gyalog mentünk a Városligeten át az ötös autóbusz végállomása felé. Bodorka egyszerre csak felkiáltott: „Ninini!” Odaszaladt egy padhoz, és egy bőrtáskával tért vissza. A táskában igen értékes fényképezőgép volt. Nézegette a gépet, én meg kíváncsian vártam, mit mond. Mondja-e, hogy üljünk le a padra, várjunk, hátha mindjárt visszajön nagy ijedten, aki ott felejtette. De ezt mondta: „Éppen ilyen gépre fájt a fogam!” No, akár fájt, akár nem, felültem a padra (mert mi, törpék nem le, hanem felülünk), és így szóltam: „Budapesten könnyű dolga van annak, aki talál valamit. Nem kell töprengenie rajta, miként juttathatja vissza a gazdájához. Csak beviszi a főkapitányságra, a talált tárgyak osztályára. Ott elismervényt adnak neki róla, s ha bizonyos időn belül nem jelentkezik a tulajdonos, a holmi a megtalálóé lesz.” Bodorka hosszasan hallgatott, aztán kijelentette: „De az sem lopás, ha mindjárt meg is tartja a megtaláló.” Ismét rácsodálkoztam, mint reggel a vonaton: „Hát mi a szösz? Talán bizony becsületes visszaadás?” Most már nem is jött zavarba, nem hebegett: „Sem ez, sem az. Nem visszaadás, de nem is lopás. A megtartás a kettő között van. Nem jótett, de nem is rosszaság. Semmi.” Most már szomorúan elmosolyodtam: „Úgy látom, mégsem törődöl a gondolkodásmódod épségével. Pedig az ilyen felfogás, mint mondottam, elre-

peszthetí az agyad gépezetében talán éppen a legfontosabb rugócskát, megnyomoríthatja az egész gépezetet.”

Próbálkoztam még egyszer az autóbuszban is. „Ezzel a busszal most rögtön el is mehetnénk a Deák térig, ott a főkapitányság. Van még időnk a Rádióba menni.” De Bodorka most már majdnem nevetett is rajtam: „De tessék elhinni, hogy nem hiba megtartani a fényképezőgépet! Hiszen mutattam reggel a forgalmi lámpát! A megtartás a sárga szín! Nem zöld ugyan, de nem is piros!” Eszembe jutott erről, hogy még nem magyaráztam meg neki a sárga szín szerepét, s minthogy úgysem akart a főkapitányságra menni, leugrottam az ülésről, és már a Körútnál leszálltunk.

Lépegettünk a Rákóczi út felé, én meg magyarázgattam: „Látni fogod most Budapest legforgalmasabb útkereszteződését. Itt láttam én kisfiú koromban legelőször forgalmi lámpát. Akkor még a kereszteződés közepén függött, reggel kapcsoló rudat akasztottak bele, és azzal váltogatta a rendőr bácsi a zöld meg a piros fényt. Sárga még nem volt. Mondtam is tüstént Gyopár bátyámnak, hogy ez így nem jó. Sok gyalogost a kocsiúton ér a színváltás, a járművek már indulnak, nekik meg ugrálniuk kell előlük. Kéne tehát egy harmadik szín is a kettő közé. Amikor az gyulladna ki, nem mehetne be a kereszteződésbe sem újabb gyalogos, sem újabb jármű, ez a szín csak arra való lenne, hogy akik még zöldben elindultak, elhagyhassák a kereszteződést. Gyopár nevetett rajtam, a rendőrség viszont ugyanúgy rájött erre, mint én. És néhány hónap múlva már be is iktatták a zöld meg a piros közé a sárgát. Ekkor azonban igen nagy meglepetés ért engem. Ámulva láttam, hogy a járókelők többsége ugyanúgy viselkedik, mintha nem tudná, mire való a sárga jelzés, mintha nem tudná, hogy sárga jelzésben ugyanúgy nem szabad elindulni, mint pirosban.”

Mialatt mindezt elmondtam Bodorkának, a kereszteződéshez értünk, a Csemege Áruház elé. A gyógyszertárhoz akartunk átmenni, de éppen piros volt a lámpa, vártunk tehát. Ekkor hibát követtem el. Nem fogtam a kezét. De nem tételeztem fel róla, hogy közvetlenül a magyarázatom után átszalad a sárga jelzésben. Pedig ez történt. Kigyulladt a lámpa, Bodorka meg nekiiramodott a kocsiútnak. A következő pillanatban a földön feküdt. Egy autó ugyanis, amely még zöld jelzésben gördült be a kereszteződésbe a Nemzeti Színház felől, ekkor ért a gyógyszertár elé. Nem lökte el, elugrott Bodorka, de megbotlott, attól esett el. Mire odafutottam, már talpon is állt, de sírt az ijedtségtől. Azt hitte, fektében átmegy rajta az autó. A bal kezének kisujja viszont fájt, s egy járókelő úgy látta, ráment a kerék.

Siettem hát vele a közeli Rókus Kórházba, és nemsokára már nézegettük is egy öreg doktor bácsival a röntgenfelvételt, nem tört-e el az ujjcsontja. Kiderült, hogy meg sem repedt, csak a húst szorította az aszfalthoz a kerék széle. A doktor bácsi megmondta, mivel s hogyan borogassa, és csodálkozva faggatta: „Hogyan lehetséges az, te Bodorka, hogy ilyen okosnak látszó kistörpe sárga jelzésben lelép a járdáról?” Bodorka zavartan motyogta: „Azt hittem, hogy az nem számít, hogy az csak olyan... tilos is, nem is.” A doktor bácsi hozzám fordult: „Látja, Moha bácsi, erről is beszélhetne egyszer a gyerekeknek. Az én unokám, ha egyesre felel, nem azt mondja: Nem tudtam egy szót sem, egyest kaptam, hanem ezt: Feleltem már jobban is. Azzal áltatja magát, hogy nem hazudott. Meg kéne magyaráznia neki, hogy nem létezik 'hazugság is, nem is', 'lopás is, nem is', és így tovább, miként a sárga jelzés is ugyanolyan tilos, mint a piros.”

A fényképezőgépet – miután voltunk a Rádióban – a Dunapartra menet beadta Bodorka a főkapitányságra. Kelletlenül, rosszkedvűen vitte be, de mire kijöttünk, már így tréfálkozhattam vele: „Hiszen csak a gépről kaptál elismervényt, miért hagytad ott a rosszkedvedet is?” Ekkor nagyot bámult, és nevetett: „Az ám, Moha bácsi! Milyen jókedvű lettem!” A jókedv szép virágának tövében azonban holmi giz-gaz is növekedni kezdett, és amikor este hazaértünk Törpeházára, és Mócika a Vidám Park felől kérdezősködött, Bodorka már büszkén vágta oda a választ: „Nem voltunk a Vidám Parkban, nem is akartunk menni, csak járt a szám tegnap.” És diadalmasan, szinte gőgösen tekintett rám. Íme, milyen nagyszerű fickó ő, milyen hősiesen bevallja a hibáját. Megkértem hát, hogy kísérjen be a kertembe, és ott négyszemközt ezt kérdeztem tőle: „Elhiszed-e, hogy vannak olyan budapesti gyerekek, akik odamennek a rendőr bácsihoz, és így szólnak: Nem indultam el a sárga jelzésben, kérek érte jutalmat meg ünneplést. Díszlakomát, kivilágítást, fáklyásmenetet.” Bodorka nevetett: „Nem hiszem el! Hiszen az nem érdem, hanem kötelesség!” Nevettem én is, és folytattam: „Ugyanolyan kötelesség, mint...” Ekkor elhallgattam, mert láttam az arcocskáján, hogy már érti is, mire figyelmezettem.

A BIZALOMRÓL

Bizalmunk Istenben

A hit, remény, szeretet három isteni erénye közül ez a középső

Mottó:
Az állandóan imádkozó tanítványhoz így szólt a Mester:
– *Meddig fogsz még Istenre támaszkodni, ahelyett hogy a saját lábadra állnál?*
A tanítvány megdöbbent.
– De hiszen te tanítasz bennünket arra, hogy Istenre mint Atyára tekintsünk!
– És mikor fogod megtanulni, hogy egy apa nem azért van, hogy rátámaszkodjunk, hanem azért, hogy önállóságra neveljen?

Két szélsőség között mindig párban van az erény!

Mennyire bízzam ügyeim intézését Istenre?

1. vakmerő bizalom (mindenestül)

2. bizalmatlanság (semennyire)

4. ŐRÁ HAGYATKOZÁS (valamennyire igen)

3. ÖNÁLLÓSÁG (a magam részét ne)

1. Istenkísértés = vakmerő bizalom

Szentlélek elleni bűn, mint minden bűn a reménnyel kapcsolatban. Megmaradó bűn, mert elbizakodottságunkban nem jut eszünkbe megbánni.

Hívő emberek eget verő lustaságának gyümölcse. Nemcsak mások gondjával nem akarok foglalkozni, de még magammal sem.

A Gondviselés köteles vigyázni rám. Az angyaloknak más dolguk sincs, mint arra ügyelni, hogy kőbe ne üssem lábamat (Zsolt 91,11-12).

Ez Máténál a második (4,5-7), Lukácsnál a harmadik (4,9-12) kísértése Jézusnak: „Vesd le magad a templom párkányáról!” Vesd magad „bátran” = vakmerően a Gondviselés karjaiba! Semmit sem kell csinálnod. Mutatványodra tódulnak majd utánad a tömegek. Nem kell embertől emberig érő személyes bibelődéssel pocsékolnod drága idődet.

Sola fides: pőre hited üdvözít! Ez nem erény, ez bűn. Legfeljebb az menti elkövetőjét, hogy nem tudja, mit cselekszik.

2. A hitetlenség bűne = reménytelenség

Az Istenbe vetett bizalom részleges vagy teljes hiánya.

Mindent nekem kell intéznem a magam számára. Senkire sem számíthatok. El is próbálok intézni mindent magamnak, de a lét sivár. Alig sikerül valami. Puszta létemet is állandó fenyegetettségben tengetem.

A hiányérzetek és kielégületlenségek örvénye egyre mélyebbre ránt, míg kétségbeesésemben önkezemmel véget nem vetek ennek a kilátástalan és értelmetlen gyötrődésnek.

Ez is Szentlélek elleni bűn, hacsak nem betegség, amit kezeltetni kell a pszichiátrián.

Júdás bűne ez, a kárhozat fiáé, aki nem tudja megbocsátani magának az árulást. Bizalmatlansága onnan ered, hogy nagyobbnak érzi bűnét, mint Isten irgalmát. Pedig ő csak jót akart: ki akarta ugrasztani a nyulat a bokorból, hogy ha sarokba szorítják a Mestert, csak fölhagy majd kósza gyógyítgatásaival, és kibontja a messiási szabadságharc zászlaját. De nem így sült el a dolog. Mindennek vége.

Hát akkor cselekedjünk ennek megfelelően. Hol a kötél, hol az ág, amely megtart? Az öngyilkosság a reménytelen élet logikus következménye. Ez is életellenes, mint a vakmerő bizalom hányaveti ugrálása.

3. Mennyire bízzam ügyeim intézését Istenre?

Ne mindenestül! A magam részét ne!

Azt állítom, hogy a Szentlélek az ÖNÁLLÓSÁG jó szelleme. Ő az, aki kisodorja a tanítványokat az utolsó vacsorai óvóhelyről. Nincs többé mama szoknyájába kapaszkodás:

– Mester, ne aludj, csinálj valamit helyettünk!

– Hol az a mustármagnyi hitetek, amely odébb löki az útból a hegyet, és lecsendesíti a tengert? Nem engem kell fölrángatni, hanem saját hiteteket mozgósítani. Önállóság, gyermekeim! Én elmegyek, ti itt maradtok. De elküldöm Apácskám Lelkét, hogy amikor eljön a ti órátok, tudjátok, mit kell mondanotok, tennetek. Az önállóság Lelkének erejében nem kell futnotok senkihez: a saját dolgaitokat magatok intézitek – mesterfokon. Én pedig alhatom a bárka végében a kispárnámon, mert a magam részét már elvégeztem.

4. Az önállóság párja a BIZALOM, a REMÉNY, a RÁHAGYATKOZÁS

Ez az erény abból a meggyőződésből táplálkozik, hogy ami van, az jó. Isten mindent jónak teremtett, és mi mindent jóra használhatunk (Ter 1,4.10.12.18.21.25; 2,9.12). Ő ugyanis mindent közreműködtet azok javára, akik szeretik (Róm 8,28). Ő ugyanis Jóisten. Nem közönyös, nem gonosz, hanem jó. Mert a LÉT jó. A lét a Jóistentől van. Csak a semmi nincs Tőle. Ami viszont Tőle VAN, az mind jó!

A szép és kellemes, a hasznos és szükséges arra jó, hogy élvezzük. A rút és kellemetlen, a káros és fölösleges pedig arra jó, hogy változtassunk rajta, míg tudunk (Ter 2,18. 22), vagy hősiesen tűrjük, segítsünk elviselni, ha megváltoztatni nem tudjuk. A szorgos változtatásnál nincs nagyszerűbb, legfeljebb a hősies türelem.

*Minden*re képes vagyok abban, aki erőt ad – mondja Pál apostol (Fil 4,13)! Ha változtatni lehet: a szorgos tettre; ha nem lehet: a hősies türelemre. Szüntelen imával mindkettő elérhető (Lk 21,36). Szorgalom és türelem együtt a *„minden”*.

Mikor látjuk Jézust imádkozni? Mielőtt valami fontosat kell tennie: például a tanítványok kiválasztásakor (Lk 6, 12-13), s mielőtt valami nehezet kell elviselnie: például a passiót. Ilyenkor teljesen Apácskájára hagyatkozik, míg meg nem születik benne a nagy döntés. Aztán bátran lép (Mk 14,36-42).

Összefoglalva az erénypárt:

Küzdeni erőnk szerint a legnemesebekért, abban a reményben, hogy eredményes lesz – ez a szorgos önállóság erénye.

Elviselni a változtathatatlanokat abban a reményben, hogy érdemes – ez a hősies türelem erénye.

Az első aktívabb, a második passzívabb, de mindkettő vegyes. Mindkettőhöz kell remény. A remény hal meg utoljára, de ha meghal, vele hal a gazdája is. Remény nélkül nem tudunk élni: sem tenni, sem tűrni.

Mindkettőhöz ad elég erőt a Jóság onnan felülről, ha kérjük, s innen belülről, ha figyelünk rá.

Ha bármelyikben elbuknánk, a reménynek akkor sem kell elhalnia, mert még mindig bízhatunk a megbocsátásban: az újrakezdés lehetőségében. Ennek Lelkét lehelte kisközössége tagjaira Jézus húsvétvasárnap (Jn 20,22-23).

Tenni és tűrni! Ráadásul nem is vagyunk egyedül.

Kovács Tádé

Bizalom a családban

A mindennapokban akkor szokott előtérbe kerülni a bizalom, amikor elvész. Elvész a bizalom. Eljátszotta az, akiben eddig bíztam. Elveszett bennem az érzés, hogy számíthatok reá, hogy ő szeret engem. Mintha a bizalom olyan alaperőtér lenne, amelyet az egészséges, (csalódásoktól, megkeseredésektől még nem torzult) ember eleve „megszavaz” embertársainak. Olyan megelőlegezés ez, amely valamilyen alapra, tapasztalatra vagy mások tanúságtételére épül. Alapra, hogy ő már bizonyította megbízhatóságát. Tapasztalatra, hogy ő és a hozzá hasonlók, az ő körébe tartozók bizonyították, hogy lehet rájuk támaszkodni. Tanúságtételre: valaki garancia arra nézve, hogy bízhatok az általam kevésbé ismert felebarátomban.

Kiemelten is bizalmunkat helyezzük azokba, akik vérségi kötelékkel kapcsolódnak hozzánk, vagyis a családtagjainkba. A családban ugyanis eleve arra kötöttünk szövetséget, hogy igyekszünk egymást szeretni. A bizalom alapja tehát az, hogy szeretnek minket. Szeretnek engem, tehát bízom bennük. Szeretem őket, tehát bíznak bennem. Ha valamiféle meghatározást szeretnék adni a bizalomra, akkor ezt adnám: ***a kiszámítható szeretettség erőtere.***

A kiszámítható itt nem a piacgazdálkodásban használt haszonkeresési áttekinthetőséget jelenti, hanem az átláthatóságot, a következetességet, annak az alapnak a stabilitását, amelyre építhetek. Ennek a kiszámíthatóságnak az ellentéte a szeszélyesség, a csapongó viselkedés, a hangulati bizonytalanság.

A családra vonatkoztatva a szakemberek (Weber, Somlai, Gyökössy, Bánlaky…) négy jellegzetes modellt adnak; ezek segítenek a magunk családjának kritikus mérlegelésében.

1. A **diktatórikus és merev** családi erőtér valaki által eldöntött szabályok szerint működteti a családot. Nevezzük ezt ***„törvényi” bizalomnak***. Ez is nevezhető bizalomnak, ugyanis világos, kiszámítható együttélést biztosít. A gyerek is kitalálhatja benne, hogy ha ezt meg ezt teszi, azért ez meg ez jár. Ha rosszat tesz, milyen büntetésre számíthat, ha jót tesz, milyen jutalom várható. Ennek a modellnek hibája, hogy a család nem törvényhozó tagjai nem érzik magukénak a működés elveit. Kényszerpályán élnek. Belesimulnak, elviselnek, fölzárkóznak vagy lázadnak, aszerint hogy milyen karakterű, fejlődési és életkori sajátosságú egyéniségek. Ez a tömondatok világa. „Ez van, ezt kell csinálnod!” „Nem szeretni kell az ételt, hanem megenni!” „Nehogy már a nyúl vigye a puskát!”

2. A **demokratikus és merev** családi erőtérben a család döntéshozásra alkalmas tagjai közös elhatározással fogalmazzák meg működési elveiket. Ezt nevezhetjük ***„szabályozott” bizalomnak***. Ennek a bizalomnak az alapja az, hogy bár engem is kötelez, amit meghatároztunk, de a többieket szintén kötelezi. Itt is van veszély. Ezek a szabályok ugyanis megkövülnek, és azt is meg akarják határozni, amit ezekkel a korábban jó döntésekkel már nem lehet megoldani. A szabály uralkodik választóin. A család tagjai magukénak érezhetik szabályaikat, hiszen ők alkották meg azokat. Mindenki számon kérheti önmagától és a többiektől azok betartását. A család tagjai ebben a modellben általában szívesen alkalmazzák önmagukra a demokratikus elemeket, merevséget pedig elsősorban a többiek magatartásának megítélésében mutatnak. Ez jól felismerhető a „bezzeg” kezdetű mondatokban: „Bezzeg amikor mi voltunk kicsik, sokkal keményebben fogtatok bennünket!” „Bezzeg neki szabad, nekem pedig tiltjátok!”

3. A **diktatórikus és rugalmas** családi erőtér meghatározott elvekre épül, de azokat hangulat, lelkiállapot szerint alkalmazza. Nevezzük ezt ***„sodródó” bizalomnak***. Az élet szükségszerűen belesodor szabályozásokba, ugyanakkor elsodor, és mégis vissza kell talál-

ni a megtartó pillérekhez. A vallásos ember kiváltképpen szükségét érzi, hogy szülői diktátumain enyhítsen, szeretet címen engedményeket tegyen. Élhetővé kell tenni a családi mindennapokat, mondatja velünk a jó lelkiismeret. A magunk számára is meg kell könnyíteni a saját rendelkezéseink légkörét, mondatja velünk az a tény, hogy mi is elfáradunk, idegeskedünk, hibázunk. Ez a hullámzó mondatok világa. „Az tegnap volt, ma ez van.” „Amit akkor mondtam, felejtsd el!” „Már a múltkor is megmondtam: utoljára engedtelek el bulizni!”

4. A **demokratikus és rugalmas** családi erőtér azt jelenti, hogy közösen megállapított szabályainkat az élet adott kihívásaihoz igazítva igyekszünk alkalmazni. Nevezzük ezt ***„megtartó” bizalomnak***. A légkör adja az igazi megbízhatóságot, nem pedig az írott, rögzített szabály. A légkör adja a rugalmas élhetőséget, nem pedig a merev kövületek. A család tagjainak önmagukat kell megtartaniuk, és ennek erejéből tudják egymást is tartani. Nem azért bíznak egymásban, mert mindig minden rendben van. Az a bizalom alapja, hogy mindig mindenki jót akar. A megtartó erőt az jelenti, hogy az emberi bizonytalansági tényezők fölé emel az, hogy mindenki jó akar lenni, ha nem sikerül is mindig és mindenben. Veszélyek itt is vannak, hiszen a vágyak és a normák sokszor ütköznek, és dönteni kell. Rendkívüli helyzetben a határozott döntés lendíti át a családot egy-egy akadályon. Ez a szívvel fogalmazott mondatok világa. „Miért csinálod ezt velünk!?” „Jó, és vigyázzatok egymásra!” „Te is látod, hogy nem neked való társaság, mondd nekik, hogy nem érsz rá velük sörözni.”

A négy modell mindegyike megjelenik egy család életében. A családi élet olyan folyamat, amely a gyermek megszületésével kezdődik, és a gyermek kirepüléséig tart. Az összetartozás persze nem szűnik meg a kirepüléssel, de a röptető család mint fészek betöltötte küldetését. A szülők mint a család alapjai felelősek a bizalom erőterének kialakításáért és megőrzéséért. Nagyon jó, ha mindkét szülő bírja gyerekeik bizalmát. Baj, ha az egyik szülő a bizalmat illetően megelégszik háttérhelyzetével, és mindig a párja képviseli a normákat. Az pedig tragédia, ha adott időben és adott helyzetben egyik szülő sem tud felnőni a gyermekek bizalmi várakozásához, bizalmi szükségletéhez. Nem engedhetjük meg azt a lemerült állapotot, hogy mindketten padlón legyünk, és támasz értékű jelenlét helyett egymásra mutogassunk, vagy rezignáltan legyintsünk. A négy modell bármelyike jobb ennél.

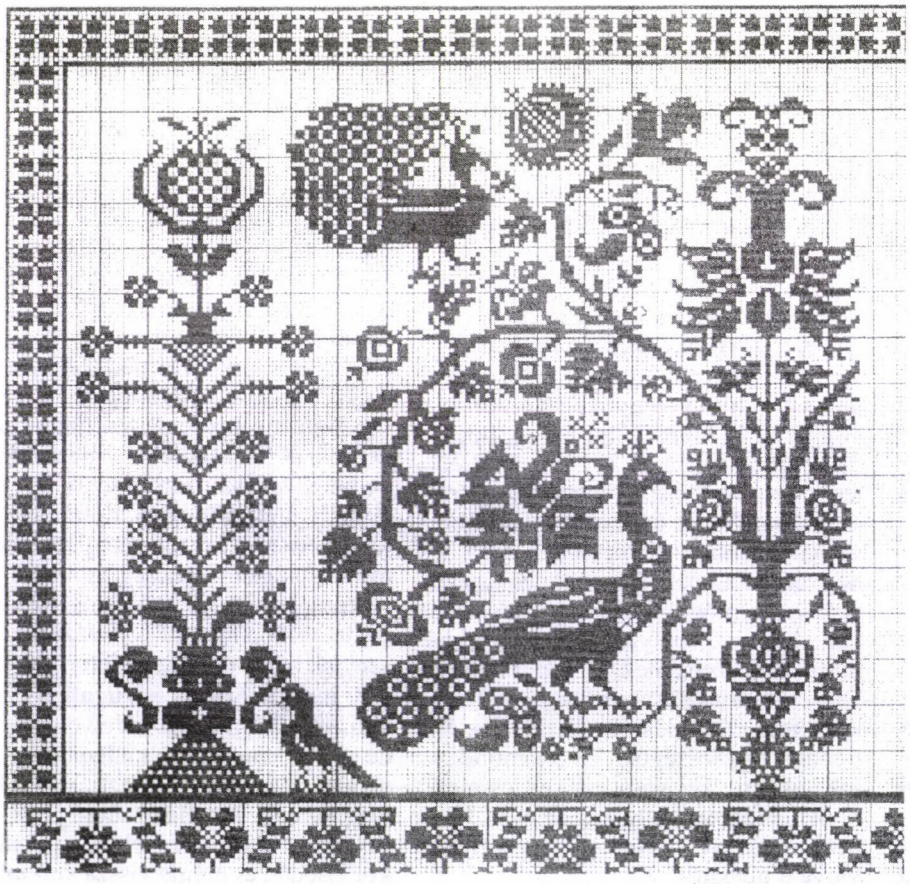

Minden család a maga összetételének függvényében keveri ki a maga bizalmat éltető koktélját, törekedve a „megtartó” modell felé.

A valóságban a dolgok nem mennek úgy, mint ahogyan megálmodjuk. A bizalmat el lehet veszíteni, el lehet játszani, vissza lehet vele élni. A bizalom ***kockázatvállalást*** is jelent. A szülői bizalom a gyermekek felé szintén kockázat vállalását jelenti. A kortárs csoportokból jövő negatív hatások, a média értékromboló hatásai, a divatáramlatok ízlést és pénztárcát támadó erői mind-mind hatnak gyermekeinkre. A szülő egy-két hatás a sok között. Hogy ez a hatás minél hatékonyabb legyen, ahhoz megelőlegezett bizalomra is szükség van. Álmodozás helyett „a lehető jót akarjuk, s ne a képzelt jót” (Széchenyi). A bizalommal való visszaélés előfordulása sem veheti el a szülők kedvét a kockázat vállalásától. A bizalom értelmi és érzelmi megalapozottsága azt jelenti, hogy használjuk a fejünket, hogy értelmes döntéseink legyenek, ugyanakkor gyerekeinkkel különösen is megtapasztalhatjuk, hogy „jól csak a szívével lát az ember” (Exupéry). Hatékonyan csak jó szívhangokkal áthatottan működik egy család.

A hívő családok bizalmi légkörének sajátossága, hogy ***égre tekintően*** alakul. A megtartó modell lényegét a jót akarásban fogalmaztuk meg. Akarhatom valakinek a jót úgy, ahogy én gondolom az ő számára, akarhatom úgy, ahogyan ő gondolja a maga számára. Az igazi az lenne, ha úgy akarhatnám a jót, ahogyan mennyei Atyánk akarja az ő számára. A hívő bizalom a család közös istenkeresésére épül. Isten akarata felette áll annak, ami földi értelemben kellemes, hasznos, kiváltságos. Minden emberi kérdőjelünket az oldhatja fel, hogy Isten jót akar nekünk. Amint tehát a szülők bíznak mennyei Atyjukban, amint a szülők bíznak egymásban, amint a gyerekek bíznak szüleikben, úgy válik valósággá, hogy mindannyian bíznak egymásban – az égre tekintésük erejében. Hitbéli elbizonytalanodások, megkérdőjelező próbák természetes jelenségek a családban is. Ezek figyelmeztetnek arra, hogy szerény határozottsággal képviseljük meglátásainkat: Szerényen, hisz mindannyian úton vagyunk, és határozottan, mert a meglátott igazság kötelez bennünket. A családi bizalomnak végül is „sorstársi” élethelyzetünkben kell érvényesülnie. Rajtunk fordul.

„Nem a menny veszett el,
A világ tágasabb.
A menny itt van közel,
Magadban kutasd!”

(Tóth Attila: Karcolat)

Király Ignácz

Bizalom a testvérekben

Egy Atyának vagyunk gyermekei, tehát logikusan egymásnak testvérei. Most mégis kicsit leszűkítve, kisközösség-, illetve Bokor-méretben hívlak Benneteket együttgondolkodásra.

Mennyei Atyánk ígérete szerint az övéi már itt a földön százannyi testvért kapnak (Mk 10,30). Ebben az individualista világban, ahol egyre többen mondhatnák el a bibliai béna szavait, hogy „nincs emberem", nekünk irigylésre méltó helyzetünk van. Jó lenne ezt nem természetesként felfognunk, hanem állandó hálaadásunk témájává tennünk!

A gyanú megbetegít, a bizalom meggyógyít

A kutatók ma egyértelműen állítják, hogy a gyermekkori ősbizalom a gyökere és az alapja annak, hogy felnőttként bízni tudjunk egymásban. Alapvetően minden ember határtalan bizalommal születik erre a világra. Ez a bizalom azután a kisgyermek tapasztalatainak megfelelően szűkül.

Biztos, hogy az olyan testvérekkel, akiknek szülő-gyermek kapcsolatuk egészségtelen volt, sokkal több türelem és idő kell a bizalmas kapcsolat kialakításához. Ne feledjük, kívülről épnek látszó családokban is bőven előfordulhat el nem fogadott, vagy érzelmi szegénységben nevelt gyerek. Márpedig bizalmi kapcsolatok nélkül nincs egészséges emberi élet!

Kezek

Isten mindig a tenyerén tart minket, de nagyon fontos – különösen nehéz élethelyzetekben –, hogy fogható testvéri kéz is legyen a közelünkben, amely ott és abban a pillanatban magát Istent helyettesíti számunkra.

Mikor lehet egy közösségben igazi bizalom?

Akkor, ha

- hasonló – egyre fejlődő – értékrendünk van, és hasonló az elköteleződési szintünk (nem elég a szándék),
- van időnk egymásra (nemcsak a végzendő tananyagra),
- elfogadjuk a különbözőségeket (gondoljunk csak bele, hogy a tanítványok milyen eltérőek voltak műveltségben, múltbéli tapasztalatokban, temperamentumban, kapcsolatrendszerben stb.),
- természetes köztünk a titoktartás (nincs keresztény pletyka),
- tudatosan és tudat alatt is drukkolunk egymásnak,
- imádkozunk egymásért (nem szlogenszerűen).

Ez a közösségi lelkivezetés alapja is. S ez az oka annak is, hogy a kisközösségnek zártnak, védettnek kell lennie.

Bizalom és őszinteség

„Az őszinteség nem azonos a tapintatlansággal" (Konrád György). Azt gondolom, hogy ha ismerem és szeretem a másikat, akkor azt is tudnom kell, hogy meddig mehetek el nála most, ebben a lelkiállapotában, és mit kell mondanom ahhoz, hogy az valóban növelje a másikat. Ne feledjük, hogy imádkozó embernek a Lélek adja szájába a szavakat. Nemcsak a bíróság előtt, hanem mindig! „Őszinte szavakat csak őszinte szavak után lehet várni" (Végh Antal).

Kölcsönösség

35 évvel ezelőtt, közösségünk első éveiben zűrös otthoni helyzetek miatt nemigen adódott alkalom arra, hogy saját gondjaimról beszéljek. Nem volt ebben semmi felsőbbrendűségi gőg, pusztán időhiány. Aztán egyik alkalommal kibukott belőlem, hogy hogyan is kellene jól szeretnem az egyik gyerekemet. Az egyik közösségi tagnak elkerekedett a szeme: „Hát neked is van bajod? Akkor én is merem mondani az enyémet." Katartikus élmény volt számomra. Őszinteségem hiányával – öntudatlanul is – gátoltam a többiek belső megnyilvánulásait.

Alkati és neveltetési kérdés, de fejleszthető és fejlesztendő!

Vannak konfliktuskerülő alkatú emberek, s vannak, akiket ahhoz szoktattak családjukban, hogy a kínos dolgokat a szőnyeg alá kell söpörni. Ez sokat nehezít a helyzeten, de nem kell örökké ilyennek maradnunk!

Kiszolgáltatottság és bizalom

„Szeretni nem lehet szkafanderben – csakis meztelenül. Aki szeret: védtelen" (Müller Péter).

Tapasztalatom a teológián, a 70-es évek végén: Tudtuk, hogy van beépített ember. Kérdések özöne jött: Mikor, hol találkoztok, kikkel, mit csináltok stb.? Ösztönösen gyanakodtam. S a végén ott sem segítettem, ahol kellett volna. Inkább éljenek vissza a bizalmammal, mint hogy egy emberben is ne bízzak, aki megérdemli!

Sérülünk, de élünk!

Nincs értelme szúrós gesztenyeburokban leélni az életünket. A kitárulkozás mindig veszélyes, de megéri! Természetesen ismerni kell a „Disznók elé gyöngyöt ne!" gondolat miatti határokat, de bízom benne, hogy ez a Bokorban nem jelent problémát.

Tanuljunk meg kérni!

Mindenki tudja, hogy nehezebb, mint adni. De ne várjuk, hogy a többiek látnoki képességekkel legyenek felruházva! Egyszer egy életközösségben élő testvérem panaszkodott, hogy úgy fájt a dereka, de senki sem jött neki segíteni a házimunkában. „Kérted?" „Nem, de jólesett volna." „Az meglehet, de csak akkor neheztelhetsz, ha kérésed ellenére sem jött segítség!"

Eljátszott bizalom

Lehetek én a vétkes, ő a vétkes, de ilyen helyzetben leggyakrabban mind a ketten sárosak vagyunk.

Előítéletek

Nehezen viselhető testvér (emlékeztet valakire, akivel rossz élményeink voltak, idegesít a stílusa, hanghordozása stb.). „Csak a személyes kapcsolatok koptathatják el az előítéleteket" (Lankó József). A koptatáshoz pedig idő kell! Lassú folyamat.

Hetvenszer hétszer

Nincs olyan, hogy soha többé, veled nem érdemes! Jól néznénk ki, ha Isten is lemondana rólunk.

„Ha panasza van ellened testvérednek..."

Nem állhatok oda Isten elé úgy, hogy bárki ellen is gyűlölet, harag van a szívemben. Ha egy ember is van az életemben, aki nem szeretek, az olyan, mintha léket kapott volna a hajóm. Ha nem tömöm be, előbb-utóbb elsüllyed (Halász Bandi bácsi)! Dolgozni kell rajta. A kiengesztelődés az én istenkapcsolatom és lelki békém miatt is fontos.

Máté evangélista tanácsa

„Ha vétkezik ellened testvéred, menj, fedd meg őt négyszemközt! Ha hallgat rád, megnyerted testvéredet. De ha nem hallgat rád, vigyél magaddal egy vagy két másikat, hogy két vagy három tanú bizonyítsa az ügyet! Ha azokra sem hallgat, mondd meg az egyházközségnek! Ha pedig a közösségre sem hallgat, vedd úgy, mintha pogány volna vagy vámos" (Mt 18,15-17)!

Ne melengessek tüskét a szívemben! Imádkozzam meg a helyet, időt, formát a tisztázásra!

Felelősség és bizalom

Előfeltevés: A másik legalább úgy szereti Istent, embert, hazát, egyházat stb., mint én. Jó döntést fog hozni.

Teher alatt nő a pálma. Ha nem bíznak rám semmit, sosem leszek felelős testvér, keresztény.

„Mivel bíztál abban, hogy tudok jót cselekedni, így is tettem" (Paulo Coelho). Adjunk esélyt az embereknek arra, hogy bebizonyíthassák, hogy jók!

Veszélyek

Kis koromban édesapám szerette, ha a három méter magas teraszról bátran leugrottam a karjaiba. Mindig megdicsért érte. Egyik nap – úgy hároméves lehettem – ugrottam akkor is, amikor ő nem figyelt, csak lent beszélgetett az udvaron. Az utolsó pillanatban kapta el a bokámat.

Érted? Ha nagyon számítanak rád, akkor mindig jelen kell lenned a másik számára!

Garai Gábor

Bizalom

S ha százszor is becsapnak és ezerszer
csalódom abban, kinek szívemet,
mint álmából a rózsát, kitakartam,
s ha épp az árul el, kit életemmel
fedeztem én,
s ha tulajdon fiam tagad meg,
s ha nem harminc ezüstért,
de egy rongy garasért adnak el engem barátaim,
s ha megcsal a reménység,
s ha kudarcaim térdre kényszerítenek
és elátkozom már, hogy megszülettem,
s ha csak a bosszút hízlalja a hála híveimben,
s ha rágalom kerít be –
akkor se mondom, hogy nem érdemes!

Akkor se mondom, hogy nem érdemes
hinni az emberben, akkor se mondom,
hogy megélek magam is, néptelen magányban,
mert irgalmatlan az élet.

De csöndes szóval eltűnődve mondom:
bizalmam sarkig kitárt kapu,
nem verhet rá lakatot a gyanú;
ki-bejár rajta bárki szabadon.

Egy besurrant csaló tiszteletére
nem állítok őrséget tíz igaznak!
Kit tegnap itt gyöngeség bemocskolt,
megtisztálkodva ma betérhet újból;
ki kétélű késsel jött ide ma,
köszönthet holnap tiszta öleléssel!

Nem, nem a langy irgalmat hirdetem.
Nem hirdetek bocsánatot a rossznak,
kegyelmet a hazugnak,
nem tudok mentséget a könnyes képmutatásra,
s az öngyilkos szenvelgést gyűlölöm,
akár a nyers önzés orvtámadását.

De hirdetem, hogy bűneink mulandók!
Mint a mammut és az ősgyík, a múltba
porlad a gyűlölet és a gyanakvás;
dühünk lehűl, csak szerelmünk örök.

S halandó gyarlóságai között
csupán maga az ember halhatatlan.
Kérlelhetetlen gyötrelmei ellen
irgalmas vára bizalomból épül;
s az önmagával vívott küzdelemben
csak jósága szolgálhat menedékül.

Legjobb formám

Felelősségemnek a többiek iránt egyértelművé kell tennie, hogy a legjobb formámban kell(ene) megjelennem a közösségi találkozókon: pihenten, felkészülten, rendszeres imaélettel a hátam mögött.

Rézgong

„Ha megütök egy hatalmas rézgongot, a rezgés minden irányban tovaterjed" (Teilhard de Chardin). A velünk és a bennünk történő jó és rossz egyaránt hat a másikra, így már csak a Bokor egésze iránti felelősségünk miatt sem kutyulódhatunk el.

A bizalom erőt ad! Mert ha valaki bízik benned, erősebb leszel, mint ahogy álmodtad!

Biztonság és bizalom

Egyedüli biztosító. A minap valamelyik biztosítótól kopogtatott valaki. „Jobbat ajánlok, mint amilyen van!" – mondta. „Az biztos – válaszoltam –, mert nekünk semmilyen sincs." „De mi lesz, ha jön a baj?" „Elköltözünk valamelyik barátunkhoz!" (Látta, hogy reménytelen eset vagyok.)

Nem veszíthetem el a szeretetét

Nyugodtan ellentmondhatok, vitatkozhatok. „A bizalom jó dolog. Az ellenőrzés még jobb" (Vlagyimir Iljics Lenin). Hazugság! A bizalom nem ellenőriz! Jól néznénk ki, ha utána akarnék járni annak, hogy a férjem két órával később jön haza, mint szokott. A bizalom nem ellenőriz, nem láncol magához, nem kér bizonyítékot, és lehetőleg nem emészti magát.

„Lelkünk teljes kitárulkozása még a legbizalmasabb kapcsolatban sem ajánlatos. Mindenkinek joga van ahhoz, hogy személyes titkai legyenek" (Popper Péter). Ezt senki sem kétli. De az bizonyos, hogy egy közösségben törekedni kell arra, hogy barátok is legyünk, és életünk egyre több területét tudjuk megosztani egymással.

Tettekben is megnyilvánuló „imaburok"

Aki már volt bajban, és igazi közösség állt mögötte, az megtapasztalhatta ennek az erejét. Elmesélni nem lehet, csak megtapasztalni, hogy nemcsak isteni, de testvéri védelem alatt is élünk.

Kőszeginé Rihmer Melinda

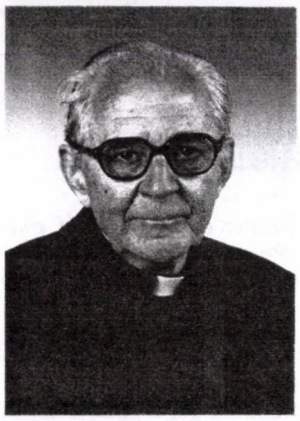

15 évvel ezelőtt, 1996 júniusában távozott az örökkévalóságba a Bokor Közösség színes papi egyénisége, ***Havasy Gyuszi bácsi*** *(a búcsúztatókat ld. „Érted vagyok”, 1996. október, 22-23.). Halálának évfordulóján azzal a méltatással emlékezünk meg róla, amely A magyar katolikusok szenvedései 1944 és 1989 között c. könyvéről (a szerző kiadása, 1990, 443 oldal) hangzott el a Vatikáni Rádióban, 1991. február 18-án.*

Havasy Gyula

A magyar katolikusok szenvedései 1944 és 1989 között

Megrendítő olvasmány ez a dokumentumgyűjtemény, bár korántsem „olvasmányos”, az adathalmazt csak lassan lehet megemészteni. Inkább nyersanyagot szolgáltat, félkész termékeket egy később megírandó monográfiához, összegzéshez, amelyhez még gyűjteni akarja a további adatokat Havasy Gyula nagysápi pap. Ő maga is az üldözött papok sorába tartozik, akiket – több-kevesebb adattal – felsorakoztat előttünk a magyar történelem sötét korszakaiból, a hitleri időkből és a sztálinista-rákosista-kádárista korszakokból. De nemcsak katolikus papok, szerzetesek és apácák, hanem az üldöztetés idején katolizált zsidók, világiak is felvonulnak a „mártírok” seregében.

A hitleri időkből 100 pap, a Rákosi-Kádár rezsim börtöneiből, internálótáboraiból 600 pap név szerinti szenvedésadatait közli. Ismertet 11 egyházpolitikai „koncepciós pert”, 2000 apáca és 800 szerzetes internálását, 59 szerzetesrend eltörlését, 10 000 nővér és 1500 szerzetes szétszóratását, bázisközösségek fiataljainak és képzett katolikusainak hátrányos megkülönböztetését, zaklatását. Feleleveníti az Állami Egyházügyi Hivatal által irányított, elnyomott, „megnyesett”, kompromisszumokra és egyházat romboló együttműködésre kényszerített magyar egyháziak és hívek tragikus helyzetét. Kompromisszum és árulás váltakozik sokak hősies helytállásával és vértanúságával.

Sok Havasy által idézett adatot már eddig is ismertünk, például Mindszenty József hercegprímás életét, koncepciós perét, elsősorban a vértanú bíboros Emlékirataiból. Számos adat rendelkezésünkre állt továbbá olyan kiadványokból, mint például András Imre és Morel Gyula *Die katholische Kirche in Ungarn (1945-1982)* című dokumentációja, vagy páter András Imre – a bécsi Magyar Egyházszociológiai Intézet vezetője – különböző folyóiratokban megjelent tanulmányai.

Havasy Gyula sokat merített – kellő kritikával – Gergely Jenő munkáiból. Ezek az utóbbi években megbízhatóbbak lettek, mint a Miklós Imre „uralkodása” alatt működő cenzúra korszakában, bár még a Vigilia által kiadott „Az 1950-es egyezmény”-hez is több kritikai megjegyzést fűzhetünk.

Havasy Gyula azonban számos adatot, anyagot maga gyűjtött össze éppen a papi perekhez, a szerzetesek és a kisközösségek üldözéséhez. A Bulányi-ügynek aránytalanul bő teret szentel – ez az anyag 17%-át teszi ki –, mivel, mint maga írja: „ezt kihagyni az 1976 utáni időszakból, ez lenne a félrevezetés, történelemhamisítás, az Olvasó manipulálása”.

Ezek után idézzük még Havasy Gyula forrásanyagul szolgáló dokumentumgyűjteménye előszavát (6. o.):

„A történelmet a 'győztesek' szokták írni. Ez a gyűjtemény a 'legyőzöttek történelme' akar lenni. A válogatás és csoportosítás ehhez a célkitűzéshez igyekszik hűséges lenni. Senki se várjon tudományos igényű, átfogó kortörténetet e könyv lapjain.

Az egyházközösség egységét építi a kiengesztelődés. Ez kétpólusú. Az igazság kimondása mellett a Miatyánk szellemében ne csak a 'legyőzöttek' bocsássanak meg az elszenvedett gyötrelmek okozóinak. A másik pólus ugyanolyan hangsúlyú része a kiengesztelődésnek: a 'győztesek' beismerése, bűnbánata és bocsánatkérése. Elődeik hibáiért is. Amik nyilvánosak voltak, azokért természetesen nyilvánosan. Ha rendelkezésre álltak volna ilyen dokumentumok, a 'legyőzöttek történelme' készségesen hozta volna nyilvánosságra. Igen sajnálatos e hiányosság. De ezért nem lehet egyoldalúan elmarasztalni ezt a gyűjteményt.

Elsősorban a közölt idézetek beszéljenek. Ezért szerepel a szövegek végén zárójelben a szerző neve, hogy mindjárt kitűnjön az idézetet adó világnézeti hovatartozása. A könyv végén pedig a Névmutató segít nyomon követni személyek, csoportok szereplését, vagy néhány év alatti formálódását. Az anyagok ilyen megjelenítése a gondolkodó Olvasót tiszteli meg azzal, hogy felkínálja az egyéni kiértékelést.”

Eddig Havasy Gyula bevezetője.

A sok-sok „legyőzött” szenvedő valójában „győztes” – Krisztus kegyelme erejében. De a történelmi igazságnak tartozunk azzal, hogy tárgyilagosan feltárjuk üldöztetésük tényeit. Természetesen ők az elsők, akik megbocsátanak – Krisztus példájára – ellenségeiknek is. De legalább legyen meg az erkölcsi rehabilitálásuk, ha már a „bukott rendszer” elmulasztotta a jogi rehabilitációt. Sajnos az elmúlt közel fél évszázad sebeket hagyott az egyházakban: az elnyomatás és megnyesés nyomai ma is érezhetők. Itt nem is annyira az intézmények-mozgalmak-struktúrák megnyesésére gondolunk, hanem a lelkekben okozott károkra. Egyrészt azokéban, akik akár számításból és karriervágyból, akár talán az egyház előrelépésének segítése ürügyén, vagy naivan, jó szándékból együtt működtek az elnyomó rendszerrel. Másrészt nyomot hagyott azok lelkében is, akik börtönben és internálótáborban töltöttek éveket, és frusztráltak lettek, akiknek – ha lelki erejük nem is, de – fizikai és szellemi erejük megtört. Nyomot hagyott azoknak a fiatal papoknak a lelkében, akiket állandóan áthelyeztek vagy félreállítottak egyszerűen azért, mert szépen dolgoztak az ifjúság körében.

Nem ítélünk, mert egyedül Isten az irgalmas Bírája mindenkinek. De fejet hajtunk Krisztus mai tanúi előtt! Hisszük, hogy tanúságtételük nem volt hiábavaló: szenvedésük magvetés, amelyből majd a holnap megújuló egyháza kibontakozik.

Hálásaknak kell lennünk Havasy Gyulának e fontos dokumentumgyűjteményért, még ha – éppen az ő szándéka szerint is – folytatni kell is az adatgyűjtést, hogy teljesebbé tegyük a magyar katolikusok szenvedéseinek adattárát.

Vatikáni Rádió

„A béke katedrálisa”

Samuel Ruiz Garcia püspök halálára

„Tatic”-nak, apácskának nevezték őt a Mexikó déli részén fekvő Chiapas őshonos lakói, püspöki székhelyét pedig „a béke katedrálisának” hívták. Valóban a béke embere volt. Soha nem ejtett rossz szót ellenségeiről, és soha nem panaszkodott megaláztatásai miatt. 2011. január 24-én, 86 éves korában hunyt el.

*San Cristóbal de Las Casas*nak hívják Dél-Mexikó szegényházának fővárosát. Az első püspökök egyikét, az indiánok védelmezőjét és az emberi jogok megalapozóját, *Bartolomé de Las Casas*t előzték, de emlékezete tovább él az utókorban. *Samuel Ruiz Garcia* hosszabban működött, mint híres elődje – 40 éven át. Amikor megkérdezte az indiánokat, kit tartanak Las Casas utódának, nem őt nevezték meg, hanem öntudatosan azt mondták: „Mi vagyunk az utódai.”

Harminchat évével Samuel Ruiz volt Mexikó valaha élt legfiatalabb püspöke. „Klasszikus karriert” csinált. 1924. november 3-án, szegény campesinók [földművelők] gyermekeként jött a világra. Szülei munkát keresve kivándoroltak az USA-ba, Samuel aztán ott maradt a papi szemináriumban, magasabb tanulmányait pedig Rómában, a Gergely Egyetemen (Gregoriana) végezte. 1949-ben szentelték pappá, aztán néhány éven át a leoni papi szeminárium rektora volt, majd 1959-ben XXIII. János pápa kinevezte San Cristóbal de Las Casas püspökévé, s 1960-ban szentelték föl.

Közeli barátja, *Raúl Vera López* püspök – akit előbb utódának neveztek ki, majd ismét elmozdítottak – 2011. január 24-én, Ruiz püspök halála napján a szentmisén elmondta, milyen viszonyokat talált itt Chiapasban a fiatal püspök, amikor odaérkezett. Az indiánoknak (1970-ig) tilos volt sötétedés után az utcára menniük. Akárcsak a dél-afrikai apartheid-államban, a járdán helyet kellett adniuk az „igazi polgároknak”, és le kellett lépniük az úttestre. A fiatal püspök saját szemével látta a korbács okozta csíkokat a férfiak hátán. Az ültetvénytulajdonosok a lehető legalacsonyabb bért fizették, de azt sem fizették ki mindig. Aki fellázadt, azt „kezelésben részesítették”. Ahogyan a gyarmatosítás idején is, igényt tartottak az „első éjszaka” jogára. Elvették az őshonosok földjeit, erdőit, mezőit, vizeit – és előzték őket a hegyekbe.

A vándorpüspök

A más tartományból származó fiatal püspöknek először meg kellett ismerkednie egyházmegyéjével. Mexikó 112 milliós lakosságához képest Chiapas 4,2 millió lakója szerény kisebbséget alkot. 55%-uk mesztic, 40%-uk bennszülött (többségükben a maják leszármazottai), de ez a 40% 68, saját nyelvét beszélő etnikumból tevődik össze. A bennszülöttek 35%-a nem beszél spanyolul. A San Cristóbal-i egyházmegyének 1,7 millió lakosa van, csaknem 12 000 katolikus jut egy papra.

Samuel Ruiz kezdetben (akárcsak *Oscar Romero*) a felső réteg ízlésének felelt meg. Konzervatív katolikus nevelésben részesült, és „derék antikommunistának” számított. Nem tartott sokáig, hogy „megtérjen” (akárcsak Oscar Romero – vö. „Érted vagyok”, 2010. április, 19-21.), mert azt tette, amit más püspökök nem tettek meg: vándorpüspök lett. A hegyekben, a falvakban, távoli kunyhókban ismerte meg az emberek ínségét. A beszéd megnyitotta az emberek szívét, ugyanis megtanulta a tzotzil és a tzeltal nyelvet, és a régió más nyelvein is meg tudta értetni magát. Fölismerte, hogy a hagyományos lelkipásztorkodás elmegy az emberek mellett. Az embereknek először meg kell élniük, azután beszélhet nekik a mennyországról. Hamarosan rá is ragasztották a „felszabadítási teológus” címkét. Fölfedezte a bennszülöttek vallásosságát és szertartásait, és beépítette azokat a liturgiába.

Chiapas társadalma mélyen megosztott: a többség, a maják leszármazottjai, roppant szegénységben él, a kisebbség, a városi népesség, amely a gyarmatosítás korának spanyol bevándorlóitól (*ladinos*) származik, uralkodik a többségen, és kizsákmányolja.

A fiatal Ruiz püspök gondja a peremre szorítottakra irányult. Iskolákat alapított, ahol nyelvet tanítottak, meg az élet hasznos dolgait. A spanyol nyelv ismerete és az írni-olvasni tudás fontos volt a kizsákmányolás elleni védekezésben. Bármilyen jó szándékú volt is ez a kezdeményezés, paternalizmusként lepleződött le, és asszimilációhoz vezetett – az állam céljainak megfelelően.

Ruiznak ezért mélyebbre kellett ásnia. A bennszülötteknek ismét „alanyokká” kellett válniuk, föl kellett tárni elsüllyedt „emlékezetüket”. Ezért megalapította a Történeti Kutatóintézetet a kultúra és a rítusok, a társadalmi szervezetek és a hagyományos orvoslás tanulmányozására. Ez nem ment a nyelvek kutatása nélkül, ezért írásba foglalták a főbb beszélt nyelveket (*tzeltal, ch'ol, tzotzil, tojola bal*), nyelvtankönyveket és szótárakat készítettek, és első alkalommal fordították le a Bibliát maja nyelvekre.

Fokozatosan új egyház született meg. Ruiz püspök így nyilatkozott: „Megtanultuk fölfedezni a bennszülöttek vallási és spirituális forrásait, és értékeltük ezek erejét. A spanyol helyett tzeltalul és más honos nyelveken beszéltünk. Nevelőket képeztünk ki, ma 8600-an vannak. Aztán diakónusokat képeztünk (az egyházközségek választása nyomán, és feleségük beleegyezésével), és rájuk bíztuk az egyházközségek vezetését – több mint 400 helyen. Iskolákat építettünk, és támogattuk a bennszülötteket helyi életformájuk gyakorlásában.”

Ennek az egyháznak „bennszülött arca” volt, ez az ő egyházuk volt, felszabadító egyház. Ruiz püspök ezzel letette az őshonos egyházi vezetők egyházának alapkövét. Ez a lépés a latin-amerikai egyház „születési hibájának” gyógyulásához vezethetett volna, hiszen az égető paphiány abból fakad, hogy őshonosokat nem szenteltek pappá. A Vatikán azonban kezdettől fogva bizalmatlanul nézte ezt az utat.

Saját forrásokból merítve

Nem úgy a II. Vatikáni zsinat, amely bátorította a „saját források” föltárását. Ruiz püspök úgy látta, hogy a zsinat missziós dekrétuma őt igazolja, hiszen az azt ajánlotta, hogy fedezzék fel az őshonos kultúrákat, és éljenek azok gazdagságával.

A zsinat első ülésszaka után tanácsot kért *Sergio Méndez Arceo* püspök Guernevacában működő intézetétől, ugyanis ott dolgozott *Ivan Illich* egy antropológusokból, szociológusokból, pszichológusokból és társadalomkutatókból álló csapattal.

Aztán mexikói püspökök egy csoportjával megalapította a „kölcsönös segítségnyújtás egyesületét", saját egyházmegyéjében pedig szociológiai intézetett hozott létre: itt elemezték először maguk a bennszülöttek a saját valóságukat.

A zsinat valóságos pünkösdi vihart váltott ki Latin-Amerikában. Már 1968-ban nekiláttak, hogy a zsinati elveket átültessék a gyakorlatba (medellini püspöki konferencia). A legnagyobb koponyák működtek közre: Paulo Freire, Gustavo Gutiérrez, Enrique Dussel, Segundo Galilea... A fejlesztés érvényben lévő elvét („a fejlettek segítik a fejletleneket") megtöltötték a „saját források" szellemével (evangélium plusz helyi kulturális értékek). Így jutott el ez az egyház a „bennszülöttek" fölfedezéséhez. A kolumbiai Medellinben új egyház született, új gondolkodásmóddal és új teológiával, és hatását az egész egyházban éreztette. Ruiz püspök éllovas szerepét és illetékességét olyannyira becsülték, hogy a CELAM (a latin-amerikai püspöki konferencia) misszióügyi felelősévé választották.

Üldözötten

Nem mindenki üdvözölte ezt a fellendülést. A gyarmatosítás idejének szelleméhez tapadó püspökök „szélsőségesen szociológiai" jelenségként elvetették Medellint, és (marxizmusfóbiájukban) „osztályharcként" határozták meg (később Ratzinger bíboros is így ítéli majd meg a felszabadítási teológiát). A következő, pueblai (latin-amerikai) püspöki konferencián azonban (1979) az ellenszél ellenére is sikerült áttörést elérnie a „felszabadítási teológiának".

Samuel Ruiznak nem jutott nyugodt élet az egyházmegyéjében. Egymást érték az események. A nyolcvanas években 200 000 maja menekült Chiapasba a guatemalai népirtás elől. A Vatikán és Mexikó helyreállította az 1917-ben megszakadt diplomáciai kapcsolatot, s ez a „tengely" egyetértett abban, hogy Ruiz püspököt el kell távolítani.

Örvendetes esemény történik 1974-ben: Las Casas születésének 400. évfordulója alkalmából megtartják az „első indián kongresszust", amelyen szólásra jelentkeznek a bennszülöttek. Viszont erősödik a Ruiz püspök elleni erőszak: megrágalmazzák, és halálos fenyegetéseket kap. Segédpüspökével, Raúl Vera Lópezzel együtt éppen hogy megmenekül egy merényletkísérletből. A chiapasi egyház 1989-ben ráveszi Ruiz püspököt, hogy megalapítsa a *Fray Bartolomé de Las Casas Emberjogi Központot*. Ez a fórum feltárja az „állami terrorizmust": 7 papot hamis vádakkal kiutasítottak az országból, 4 papot letartóztatási parancs nélkül börtönben tartanak, 40 templomot és kápolnát bezártak, Ruiz püspök nővérét leütötték a püspöki székházban, szegényparasztokat, katechétákat, diakónusokat vettek őrizetbe, és kínoztak meg... Egy paramilitáris csoport 1997-ben vérfürdőt rendez az apró Acteal faluban.

1994. január elsején megkezdődik a zapatisták felkelése. Ruiz püspököt azzal vádolják, hogy ő tüzelte fel az indiánokat erre a lázadásra, és fegyverekkel látta el őket. Ennek ellenére ő az egyetlen, akit egész Mexikó képesnek tart arra, hogy a „nemzeti közvetítőbizottság" vezetője legyen. A bennszülötteknek messzemenő engedményeket tevő „békeszerződéssel" egyidejűleg a hadsereg bevonul Chiapasba, és paramilitáris halálbrigádokat képez ki.

A nuncius azt tanácsolja Ruiz püspöknek, hogy önként mondjon le hivataláról. Ő vonakodik. Az egész világ felháborodik. További intézkedés: a nuncius „felügyelőt" iktat be. Ez azonban bumerángnak bizonyul, mert Raúl Vera segédpüspök Samuel Ruiz oldalára áll. Újabb csapás: mielőtt Ruiz püspöknek korára való tekintettel be kell nyújtania lemondási kérelmét, segítőjét, Raúl püspököt az északi Saltillába helyezik. Mindezek a zaklatások nem képesek megrendíteni Ruiz püspököt. Akinek akkora a lelki nyugalma, mint az övé, az sérthetetlen.

1999-ben Ruiz püspök betölti 75. életévét. A Vatikán óvakodik közzétenni utódjának nevét. A búcsúünnepségre 20 000 bennszülött özönlik a püspöki székhelyre. Két pap szólal fel, és kipellengérezik a Samuel Ruiz körüli „szomorújátékot" – a nuncius tajtékzik.

Az új püspök, *Felipe Arizmendi* (szül. 1940) csak azután érkezik meg, hogy Ruiz püspök helyet készített neki. Róma rögtön tudatja vele, mit vár el tőle: a rituskongregáció felszólítja, hogy „amíg meg nem oldódik a bennszülött egyház problémája", ne szenteljen föl diakónusokat. Samuel Ruiz püspök életművéről van szó – az indiánok egyházáról. Arizmendi püspök hiába próbálja megmagyarázni Rómában, hogy sosem volt cél nős diakónusok pappá szentelése. Megértette, mit akar a Vatikán. Lehet, hogy az utód is bumeráng lesz?

Beteljesedett!

Aztán hullanak Ruiz püspökre a kitüntetések: Háromszor terjesztik föl Nobel-békedíjra, 1997-ben az USA-ban kap kitüntetést az emberi jogok védelmezéséért, 1999-ben megkapja az Osztrák Katolikus Férfimozgalom Romero-díját, 2000-ben az UNESCO Nemzetközi Simon Bolívar-díját, 2001-ben a Nürnbergi Nemzetközi Emberjogi Díjat, 2002-ben a japán Niwano Peace Foundation Award-ot, továbbá számtalan díszdoktori címmel ruházzák föl.

Ez év január 24-én Mexikóvárosban futótűzként terjedt Samuel Ruiz püspök halálának híre. Az ugyanezen a napon megtartott gyászmisére emberek tömegei özönlöttek. A prédikációt barátja, Raúl Vera püspök tartotta. Aztán következett „hazatérése" San Cristóbalba, ahol bennszülöttek ezrei várták *Tatic*-jukat, és nagyhatású búcsúszertartást rendeztek. Az emberek egész éjjel tódultak, hogy a halott mellett virrasszanak.

Január 25-én, pontosan püspökké szentelésének 51. évfordulóján temették el Ruiz püspököt. Utódja tartotta a gyászbeszédet, és arról a hagyatékról beszélt, amelyet Ruiz püspök örökségként hagyott ránk. Beszéde azt sejteti, hogy Róma benne is csalódott.

Egy nagy ember, egy püspök, próféta és egyháztanító hazatért.

Jakob Mitterhöfer

Forrás: Kirche In, 2011/3 (csekély rövidítéssel)

Indiai blog

(részletek)

szombat, február 13.

Mi lesz, hogy lesz? Nem tudom. Annyit tudok, Ahmedabadba utazom Prakash atyához, aki egy indiai jezsuita szerzetes, akit, illetve akinek a projektjeit magyarországi barátaim egy csoportja már évtizedek óta támogatja.

Abban a reményben megyek, hogy talán lesz lehetőségem arra is, hogy ezúttal az időmből, a tudásomból közvetlenül (és nemcsak pénz, átutalás formájában) adhassak azoknak, akiknek erre szükségük van, és akik ehhez máskülönben nem juthatnának hozzá. Másfelől az is vonzó, hogy eközben egy kicsit beleláthatok abba, kik itt a szegények, mit jelent ez itt, és miben, hogyan lehet segíteni nekik.

Különben Svájcban, a világ egyik legnagyszerűbb helyén élek, ahol tisztaság, rend, biztonság és rengeteg természeti szépség vesz körül. Ezt nem könnyű itt hagyni, és elutazni egy olyan helyre, ahol sok mocsok, veszélyes betegségek és bizonytalanság vár(hat) rám.

Arra számítok, hogy nagyszerű emberekkel találkozhatom, más világot, más gondokat, bánatokat, más örömöket ismerhetek, élhetek meg. Hogy sokat adhatok és kaphatok.

hétfő, február 15.

Elindultam, és meg is érkeztem. Végül egy kis kofferkével meg a közepes méretű hátizsákommal keltem útra. Az egész 15 kg. Ebből közel 3 kg a csoki, és 5 kg a műszaki cucc, és további 5 kg a ruha, cipő, hálózsák stb.

kedd, február 16.

Ma délelőtt egy jó kis csapattal kelhettem útra felfedezni Mumbait.

A vonatozás gyermekkorom villamosjáratait idézte, azaz a nyitott ajtókban „fürtökben" lógnak az emberek. Ráadásul nemcsak akkor, amikor tömve van a vonat, hanem különben is. Ez abból is adódhat, hogy egyrészt nincsen ajtó (!), másrészt meleg viszont van, és a menetszél kellemesen hűsít.

Ami viszont van, az a női részleg. Hogy ne legyenek kitéve a férfiak molesztálásának.

Első osztályon utaztunk. Ez inkább hasonlítható egy felturbózott marhavagonhoz, mint Európában szokásos személyvagonhoz. Vannak padok, és van ventillátor is. Ajtó, mint említettem, nincsen, és az ablaknyílásokon rács van. Üveg nincs. Ha nincs annyira tele, akkor vannak, akik a földre ülnek.

Holnap reggel viszonylag korán kelek, és már repülök is tovább.

szerda, február 17.

Itt finom tízóraival fogadtak. Utána megmutatták szálláshelyemet. Egy szoba-összkomfortos stúdió. Azaz egy szép nagy szoba vasággyal, íróasztallal, egy székkel és pár kis szekrénykével, valamint egy fürdőszoba mosdóval, zuhanyzóval és WC-vel. Előbbiekből víz is varázsolható, így az előkészített vödörrel a WC is vízöblítésessé válik. Még villanybojler is van, de arra nagy szükség nincs, mert itt a hideg víz langyos. Ez a zuhanyzáskor nagyon kellemes, inni meg egyébként sem szabad. Még az itteniek is palackozott vagy szűrt vizet isznak.

Ebéd után rövid szemelvények következnek arról, hogy mi mindent csinál Prakash atya – így a gyerekek, nagycsaládok támogatásáról, ami több mint 30 000 gyereket érint, valamint az emberi jogokkal, az igazságossággal és békével kapcsolatos tevékenységéről, ill. ennek a hátteréről.

Megérkeztem tehát ide, Ahmedabadba, ahol több hetet szándékozom eltölteni egy nagyszerű ember környezetében. Abban a reményben jöttem, hogy talán lesz lehetőségem arra is, hogy én is „adhassak" valamit vendéglátóimnak (a svájci csokin kívül is). Hogy erre lesz-e lehetőségem, azt még nem tudom, de ez azért sem izgat nagyon, mert ennek a felelősségét már rég leadtam.

A reptéren már várt Prakash atya, egy indiai jezsuita szerzetes, akit magyarországi barátaim egy csoportja már évtizedek óta támogat anyagilag. Hogy ily módon közös barátaink, kapcsolódási pontjaink vannak, az már önmagában egy nagyszerű alap. Annak is örülök, hogy olyan valakihez jöhettem, aki nagy tudású, világlátott, tapasztalt, és rendkívül aktív életet él.

csütörtök, február 18.

Amartya Sen. – Ismered? – kérdezte Prakash atya.

Nem biztos, hogy mindig rögtön beugrott volna, de most nagy örömmel és büszkeséggel töltött el, hogy kapásból rá tudtam vágni, hogy persze, ő az, aki gazdasági Nobel-díjat is kapott 12 éve, pedig többek között a szegénység, a nyomorúság leküzdése, avagy a jóléti gazdaság, valamint a szociális igazságosság a fő témái. Egyebek mellett az ő könyve – *The idea of justice* – hevert épp az íróasztalán. Rögtön meg is mutatta legújabb cikkét, amit Február 20-a, a szociális igazságosság napja alkalmából irt. A fő üzenet – Amartya Sen után szabadon –, hogy az igazságosság az igazságosság gyakorlásával válik valósággá.

Délután megnéztem, hogyan tanulják a diákok a computeren tartalmas szövegekkel a vakon írást, meg hogyan zenélnek. Pap tanáruk megkérdezett, hogy mikor tudnám kezdeni powerpoint-oktatásukat.

Kicsivel később indultunk Teréz anya nővéreihez misét tartani, illetve azon részt venni.

Nagyon megtisztelőnek és rugalmasnak találtam, hogy én is ott lehettem! A házban a földszinten egy jó nagy szobában vannak az óvodás korú gyerekek, és egy kisebb szobában hat csecsemő.

Prakash atyának volt utána még egy megbeszélése a nővérekkel. Hozzám csak a beszélgetés hangulata szűrődött ki. Úgy hangzott, mintha valami konfliktus vagy probléma megbeszélése zajlana. Utóbb kiderült, hogy így is volt. Élénk, sokoldalú, demokratikus megbeszélésként éltem meg. Sokan szóhoz jutottak.

Innen átmentünk még Teréz anyáék egyik férfiházába. Itt kb. 160 olyan férfi van, akiket az utcán szedtek össze. Szépen sorban ülnek, vagy guggolnak egy hosszú folyosó két oldalán. Sokan lelkesen köszöntenek, keleti szokás szerint összetett kezekkel, meghajlással, fejbiccentéssel. Van persze néhány, aki meglehetős apátiában van, vagy nagyon sérült. Egy-kettő nyomasztó, például akin valami miatt hemzsegnek a legyek. Őt látszólag nem zavarja, de engem...

szerda, február 24.

Délelőtt egy nyomornegyedet látogatunk. A gyerekeknél az első pillanat még egy kis elszántságot igényelt tőlem is, mert iszonyú mocskos kezekkel fogtam kezet. Utána viszont rendkívül hálásak. Egyikük tud pár szót angolul. Köszön, és megkérdezi, hogy hívnak. Teljesen boldog, hogy visszaköszönök, hogy megmondom a nevemet, és megkérdezem az övét. Biztatom, hogy tanuljon. A bátrabb gyerekek elmondják, hogy hívják őket, illetve a társukat, barátjukat. Nagyon jól lehet kommunikálni velük. A gyerekseregletel (4-13 évesek) elszámolunk 20-ig, ez a többség-

nek könnyen megy! Még megtanítom nekik, hogy „hány éves vagy", aztán még néhány fotó, és lassan búcsúznunk kell. Közben a háttérben megszólal a hangszóróból a müezzin, mert ez egy muszlim negyed.

Délután elmegyünk egy nővérek által vezetett hímzős, varrós munkahelyre: szegényeket támogató „központba". Amíg autózunk, kiderül, hogy Ahmedabad és környéke 20 évvel ezelőttig a szövőipar fellegvára volt világviszonylatban. Ennek megfelelően, amikor elkezdtek nyomulni a kínaiak, ezerszámra szűntek meg a munkahelyek. (És kerültek át Kínába.) Akik akkor utcára kerültek, többségükben ma is ott vannak, és valamiféle tevékenységgel próbálnak megélni. Ez lehet kartongyűjtés vagy valaminek az árusítása. Rengetegen árusítanak valamit, de elég egyértelmű, hogy ebből nem nagyon lehet megélni, vagy pláne jól élni.

Hosszú ruhában Cedric Prakash, mögötte sapkában a szerző

Közben megérkeztünk a központba. Egy hosszú folyosó két oldalán ülve hímezgetnek az asszonyok. Abszolút teljesítménybér van, így teljesen szabadon választott, ki mikor és mennyit van ott, és milyen tempóban dolgozik. Egy Spanyolországból ideszármazott nővér végez ún. minőségellenőrzést.

Végül is tegnap powerpointoztam először a fiatalokkal. Rendkívül lelkes, fegyelmezett kis csapat. A computerek egész használhatóak (tehát arra, amire nekünk kell, elég „gyorsak"). Őket és a Powerpointot dicséri, hogy nagyon jól haladunk. Holnap már az animációkkal folytathatjuk!!! És néhányuknak valószínűleg még e héten elkészül az első prezentációja. Legalábbis az első, amit be is mutatnak a többieknek.

péntek, február 26.

Ebéd után megint Powerpoint. Próbálom úgy rendezni, hogy akiknek még nincs kész prezentációjuk, azok jussanak elsősorban géphez, akik meg jók, azok segítsenek nekik. Ez viszonylag jól működik. Egyrészt, mert én kérem, és az itt még számít (hangsúly nem az én-en hanem a tanáron, a vezetőn van...), másrészt, mert különben is ez az egyik központi témájuk, hogy egymást szeretni, segíteni.

Többségük viszonylag jól is halad. Egy-kettő van nagyon lemaradva, nehéz eldöntenem, hogy érdektelenségből, vagy mert túl nehéz, vagy egyéb okból. Ha ilyet kérdezek, az ebben az esetben nem nagyon segít. Az érdektelenséget szinte nem szabad mondaniuk, azt pedig, hogy túl nehéz, nehéz mondani. Erre kb. az első alkalom után rájövök, és inkább hagyom, haladjanak, ahogy akarnak. Végül – részben társaik segítségével – mindenkinek elkészül egy prezentációja. És még a gyengék is érzékelhetően, illetve kimondottan is nagyon hálásak azért, amit tanulhattak.

szombat, február 27.

Délelőtt 11-kor prezentációk prezentálása a computeren. Feedback-et Aubrey atya és én adok. Ez nagy figyelmet igényel. Pl. egy három fóliából álló bénácska prezentációban megtalálni a dicsérni valót, és azt az egy dolgot, amit a leginkább célszerű javítani. Amiből lehetőleg mindenki tud tanulni valamit. És az egészet szépen és pozitívan fogalmazni.

Könnyűvé teszi ezt a részt is, hogy ők maguk is igyekeznek pozitívan hozzáállni egymás munkájához. Tehát lesajnáló megjegyzést, de akár csak tekintetet vagy kisugárzást sem érzek. Sokkal inkább a konstruktív légkört. És tényleg fantasztikus, hogy többségükben mennyit haladtak három alkalommal.

szerda, március 3.

A leggazdagabb indiai államok egyikében lakom, és így itt a szegénységi küszöböt jelentő, személyenként és havonta 2500 Ft alatti összegből „csak" a lakosság alig több mint egyharmada él!!! Ha jól értelmeztem, akkor a 2500 forint az élelem-, oktatási és egészségügyi kiadások összességét fedezi!

Így még az itteni szerzetesjelölt fiúknak is megengedték hétfőn, amikor ünnepnap volt, hogy étterembe menjenek ebédelni, hiszen ez 30 rúpia – azaz 135 Ft, egyszázharmincöt – személyenként!

szerda, március 17.

Ma délelőtt az egyik fiúval, busszal – valódi strapabíró öreg busszal – beutaztunk a városba. A jegykezelő hasonlóan működik, mint gyerekkorunkban a villamoson: sétál föl-alá, és árusítja a kis papírjegyeket, amiket a kézi lyukasztójával kezel.

Ami viszont szokatlan, az nemcsak az, hogy nincs ajtó, hanem az is, hogy fel/le kell ugrani a buszra/buszról, amely ha nincs sok utas, akkor igazából meg sem áll, inkább csak lassít. De azt is csak rövid időre. Ilyen szempontból is praktikus, hogy nincs ajtó... A bazár sűrű, és már délelőtt iszonyú meleg van. Délutánra 42-43 fok lesz!

Itt tényleg dübörög a gazdaság. A napokban az egyik újság kis (!) híre volt, hogy a következő években, évtizedekben 400 (!!) új repülőteret kell építeni. Itt a válság azt jelenti, hogy a gazdaság átmenetileg csak 7%-kal nőtt. Hosszú távon évi 9-10%-os növekedésre számítanak. És ez pont annak fényében, hogy egyrészt milyen mélyről indulnak, másrészt milyen fiatalok és lelkesek, és mindezek következtében mekkora a belső piac, teljesen reális.

Milyen fiatalok? Indiában a népesség közel 1/3-a fiatalabb 15 évesnél, a „nyugdíjas" korosztály mindössze 5%. A magyar arányokat, gondolom, mindenki ismeri, ha nem, akkor mondom: mindkét korosztály kb. 15%. Magyarul Indiában 1 nyugdíjasra 6 gyerek jut, Magyarországon 1 az 1-hez az arány.

Közben persze itt is küzdenek azzal, hogy a tanult(abb) fiatalok szívesen mennek külföldre, és mivel tudnak angolul, így erre sokfelé van lehetőségük.

csütörtök, március 18.

„All inclusive" kollégiumok. A *boarding school*-os rendszerben ezek többnyire csak néhány nagyobb teremből álló, alapvetően tetővel rendelkező épületet jelentenek. A kosárlabdapálya méretű teremben napközben – iskola után – tanulnak a gyerekek. Éjszaka ugyanitt egy leterített matracon alszanak! Aki akarja, kiviheti a matracát a fedett terület előtti aszfaltozott térre. Ez utóbbi egyben az étkező is az év nagyobb – száraz – részében. Egyébként meg a benti tanuló- és hálóterem az étkező is egyben! Van még egy másik kisebb terem is, ahol mindenkinek van egy rekesze. Ebben a kb. 50x50x30 cm-es részben elfér az egész évi cuccuk. Mindenkinek lehet még pluszban egy polcon az iskolatáskája.

A vacsorát a földön ülve, egy fémtálcáról, valószínűleg kézzel (!) eszik a gyerekek. De azokhoz az ételekhez, amiket és ahogy elkészítve itt esznek, tényleg nincs is olyan nagy szükség evőeszközre. Aztán ki-ki elmosogat maga után, és praktikusan előtte is... Egyébként a jezsuitáknál ez bevett gyakorlat. Még a felnőttek ünnepi vacsoráján is ki-ki maga után mosogat. És az ünnepi teríték is egy egyszerű fémtálca. A luxus annyi, hogy mindenkinek külön fémpohara van!

Chatralaya boarding school – ez a név azt a 36 éves kezdeményezést takarja, amely azóta valószínűleg közel 100 000, nagy szegénységben élő gyereknek tette lehetővé, hogy részt vehessen a 10 iskolaévből álló „alapoktatásban".

Ezekbe az iskola-kollégiumokba a környező falvakból kasztra és vallásra való tekintet nélkül érkeznek a szegény gyermekek, akik másképp nem jutnának el iskolába.

Azért itt is minden szentnek maga felé hajlik a keze (szerencsére):

1. Mivel a keresztény családok aránya a népességben 1% alatt van, így a keresztény rászorulók mindenképpen helyet kapnak. Így ráadásul legalább megélhetik azt is, hogy azért többen vannak. Az általam látogatott kollégiumokban 15-20% volt az arányuk.

2. A muszlim, hindu, szikh és egyéb vallású családoknak el kell fogadniuk, hogy ezek katolikus keresztény lelkiségű kollégiumok. Azaz mindenki mondja-énekli a rózsafüzért, vagy megy a vasárnapi misére. Amennyit én láttam, tanultam, annak alapján ez a gyerekeknek nem gond, és azoknak a szülőknek, akik ideengedik a gyerekeiket, szintén nem. Inkább eleve örülnek a lehetőségnek, beleértve a lelki, spirituális nevelést is. A hangsúly az általános érvényű értékeken van, mint például a csoportmunka, az igazságosságra törekvés és az önzetlen szolgálat. Ráadásul az évek során a rendszer olyan jó hírnévre tett szert, hogy ez most már emiatt sem probléma, sőt! Ez nagy szó, mert különben sajnos elég komoly vallási feszültségek vannak, amit persze bizonyos politikai, vallási körök gerjesztenek is! Így viszont azoknak, akik itt élik le életüket kb. 6-tól 16 éves korukig, azok számára a másvallásúak elfogadása, sőt értékelése személyes élettapasztalattá, életérzéssé válik. Ismerik egymás ünnepeit, és megszokják, hogy együtt ünnepeljék azokat.

A gyerekek kezdettől fogva kerti munkákkal, favágással és főzéssel segítenek a kollégiumok fenntartásában.

szombat, március 20.

Itt másképp állnak hozzá a más vallásúakhoz. Hogy ez azért van-e, mert ez India, és a sokféle vallásnak nagy hagyománya van – ahogy itt tanultam, a hindu vallás hasonló gyűjtőfogalom, mint a kereszténység –, és/vagy azért, mert a katolikusok országosan is csak egy 2.5%-os kis töredéket képviselnek – errefelé meg csak fél százalékot –, nem tudom. Az itteni kápolnában más vallások szimbólumai is jelen vannak – hogy egyrészt a fiatalokba beleivódjék a más vallásúak tisztelete, másrészt meg kifejezze Isten szeretetét minden ember iránt, vallási hovatartozásra való tekintet nélkül. Egyúttal ha más vallású jön ide, akkor ő is rögtön otthonosabban, befogadva érezheti magát. És ezt itt nagyon fontosnak tartják.

vasárnap, március 21.

Akikre büszkék vagyunk. Én például ezekre a fiúkra. Túlnyomó többségük fantasztikus *slide show*-kat tud készíteni, ahhoz képest, hogy egy hónapja még azt sem tudták, mi az a PowerPoint. Színes képek, színes szövegek, jobbról-balról beúsztatva, megforgatva, háttérben zenével, strukturálva, a végén jó kis összegzéssel vagy nyitott kérdéssel befejezve stb., stb.

Hetente egyszer kiscsoportos munka volt, ahol az volt a feladatuk, hogy egy óra alatt három *slide*-on foglalják össze az elmúlt évüket, az első „újoncelőkészítő" (*prenovitiate*) évet. Ez is nagy siker volt. Az egyik fő cél az volt, hogy rájöjjenek, ráérezzenek, hogy bármekkora nagy témát össze lehet foglalni nagyon kevés helyen is. A másik meg persze, hogy megéljék, milyen egy ilyet kiscsoportban csinálni.

Ma meg három kiscsoportban egy-egy bibliai jelenetet készítettek és adtak elő, ez szintén jól sikerült. Maguk választottak, szabadon. Úgy adódott, hogy Keresztelő Szent Jánossal kezdtünk, utána jött a pénzváltók, árusok kiűzése a templomtérről, majd az utolsó vacsora a lábmosással. Az egész pantomimként, hiszen ezek a fiatalok „világ végi", eldugott kis helyekről jönnek, és 10 hónapja kezdtek el angolul tanulni. Ahhoz képest nagyon jól tudnak!

szerda, március 24.

Búcsúzás. Közel hathetes utamon eljött a búcsúzás ideje.

Ezt megkönnyítette, hogy azt, amit így hirtelenjében „adni" tudtam, odaadhattam, ráadásul a hét elején volt a fiúk év végi vizsgája, és a nagyhét hétfőjén túlnyomó többségük hazautazik. A hazautazás sok fiú esetében 24-36 órányi vonatozást jelent az 1000-2000 km-es távolság és az itteni vonatok tempója miatt. Ki egyhónapos szünetre utazik, ki két évre, hogy elvégezze a 11. és 12. osztályt, ami itt előfeltételnek tűnik a pre-noviciátus második évéhez is, illetve a noviciátus megkezdéséhez.

Ketten maradnak csak itt húsvétra, akiknek aztán egy hónap múlva lesz egyhónapos szünetük, mielőtt megkezdik a kétéves noviciátust. Ez a két év „sivatagi időszakként" fut: A külvilággal havi egy (!) levélnyi kapcsolatuk lehet. Szent Ignác-i, hallgatós lelkigyakorlatokkal, leprások gondozásával, meg sok „magányos" programmal telik ez a két év, amely végül is azt a célt szolgálja, hogy kikristályosodjék, valóban erre a szerzetesi életre éreznek-e elhivatottságot.

csütörtök, március 25.

A hazautazás helyenként izgalmasan alakult – idehaza azonban szép feleségem, és hozzá hasonlóan szép tavaszi idő fogadott!!!

Héjj Károly

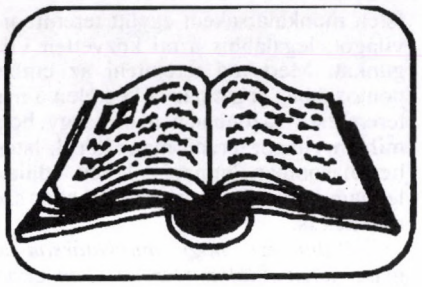

BIBLIA

A júniusi elmélkedéseket az „EK” közösség tagjai készítették (Schanda Beáta, Budapest; Bajnokné Benyhe Judit, Budapest; Kiss Gábor, Pilisborosjenő és Kosztolányi Mária, Karancsalja), a júliusiakat Tóth Miklós (Fertőd-Eszterháza).

Június 5. — Mennybemenetel ünnepe — Mt 28,16–20 — „... tanítsátok őket mindannak megtartására, amit parancsoltam nektek...”

Micsoda!? Már az Isten, már a Szeretet-Isten is parancsolgat?!

A nyugati gondolkodásban, a XX-XXI. század fordulóján nevelkedett énünk, a szabadságot szajkózó környezetünk, az önmegvalósítást szuggeráló előadások és terápiák tömege mind-mind lázítanak: Ne hagyd, hogy más parancsoljon neked! Ne engedd, hogy korlátozzanak! Bontakoztasd ki, valósítsd meg önmagad!

A parancsolgatás a múlté: a rabszolgatartó parancsolt a rabszolgáinak, a hűbérúr a jobbágyainak, a sanyargató kapitalista a gyerekmunkásoknak (szegény szerencsétlenek!). Ma legfeljebb a fegyveres testületekben fordulhat elő parancsuralom, de oda úgyis csak az agresszívak meg az agymosottak mennek (hülyék!).

Rendben, gyerekkorunkban még el kellett szenvednünk némi parancsolgatást a szüleinktől, tanárainktól. De ma már tőlük se „sikk” a parancs: győzzenek meg, vagy rosszabb esetben beszéljenek rá némi jutalommal kecsegtetve...

Nekem ne parancsolgasson senki! Felnőtt vagyok. Tudom én, hogy mit akarok. Vagy ha nem tudom, majd eldöntöm.

Az első tiltakozási hullám után már józanabbul gondolkodik az ember. Gondolkodik és emlékezik. Ki parancsolt nekem? Mikor és mit? Vagy én mikor és mit parancsoltam a rám bízottaknak? Es eszünkbe fog jutni sok-sok emlék, amikor parancsokat kaptunk és adtunk – szeretetből! Féltő-óvó szeretettel, de a legnagyobb határozottsággal adtak parancsot a szüleink, néhány odaadó tanárunk, közösségi vezetőink vagy mások. Éppen azt parancsolták meg nekünk, ami a javunkat szolgálta, vagy ami megóvott a bajtól. Amikor az utasítás betartása talán életbevágóan fontos volt, de nem volt idő, alkalom, lehetőség hosszas magyarázatokra. Vagy talán már fölösleges is lett volna, hiszen már százszor, ezerszer elhangzott!

Olyan ez a jézusi „amit parancsoltam”, mint egy esszencia: nem részletez, de minden benne van: hivatkozás, visszautalás mindarra, amit az évek során tanított: könnyen érthető példabeszédekben, türelmes, érdemi beszélgetésekben. A vitatkozás, a győzködés ideje lejárt. Már csak arra van ideje a búcsúzó Jézusnak, hogy még egyszer szerettei „lelkére csomózza” a legfontosabbat, az ő parancsát: hogy jónak kell lenni, és erre meg kell tanítani másokat is, lehetőleg mindenkit!

Tulajdonképpen ez Jézus végrendelete, és egy végrendelet jellemzően tömör és kötelező erejű; azaz parancs, végre kell hajtania az örökösnek. Egy életen át ezt kell végrehajtaniuk a tanítványoknak: mehetnek szanaszét a nagyvilágba, magyarázhatnak, taníthatnak, győzködhetnek, példát mutathatnak... – sok-sok napon, éven át. Ez annyira fontos, hogy soha nem szabad elfeledni, soha nem szabad feladni. Tovább kell adni: a tanítványok következő nemzedékének, és aztán majd tovább-tovább-tovább... nekünk, és még tovább... Ez a parancs!

Jézusom, értem-e és élem-e, hogy jónak lenni – a rólunk alkotott legjobb isteni elképzelés megvalósítóinak, kibontakoztatóinak és továbbadóinak lenni – fontos? Hogy ez a legfontosabb feladata életünknek? Annyira fontos, hogy ezt akartad a leginkább a „lelkünkre csomózni” búcsúzóban!

Június 12. — Pünkösdvasárnap — Jn 20,19–23 — „Békesség nektek! Amint engem küldött az Atya, úgy küldelek én is titeket.”

A tanítványok a gyász, a szégyen, a csalódottság és a fölfoghatatlan reménység óráiban biztonságos helyen összebújva próbálják értelmezni és elemezni az átélt történéseket. Még fel sem ocsúdtak az álmaikat porig romboló kivégzés után, amikor értelmezniük kell a fölfoghatatlant: Jézus újra él, de – a néhány kiválasztott tanúsága szerint – mégsem úgy, ahogyan eddig. Az első látás egyiküknél sem volt elég a felismeréshez. Azon az estén azonban semmi kétségük nem lehetett afelől, hogy ki lépett közéjük. Jézus szavaival és testi valójával egyaránt biztosítani akarta őket arról, hogy valóban őt látják. Az evangélista nem írja ugyan, de a szövegből („megmutatta nekik kezét és oldalát”) egyértelműen kiderül, Jézus tudja, hogy a tanítványokat kétségek gyötrik. A sebek látványa és a jól ismert „Békesség nektek!” köszöntés azonban eloszlatja a tanítványok minden kételyét.

Aki vesztett már el számára nagyon kedves embert, az tudja, milyen nagy öröm nagyritkán újra találkozni vele álmunkban. Aki átélt már efféle „találkozást”, az tudhatja, milyen hihetetlen öröm foghatta el a tanítványokat Jézus láttán. Amit mi legfeljebb álmunkban élhetünk át, azt ők valóban megtapasztalhatták.

Jézus azonban nem sok időt hagy az örvendezésre. Számára – úgy tűnik – az a legfontosabb, hogy a tanítványai újra hallhassák Tőle a *lényeget*, azt, amit ő az Atyától hallott. Talán nem véletlen, hogy a bezárt szobában összebújva, elrejtőzve talált tanítványoknak éppen a küldetés fontosságáról beszél. A *„Gyermekeim, már csak rövid ideig vagyok veletek”* (Jn 13,33) szelíd türelmetlensége most is egyértelműen érződik Jézus szavaiban.

A Jó Hírt nem tarthatjuk meg magunknak, nem élhetjük az életünket elzártan. Küldetésünk van. Jézus a bennünk lévő Lélek segítségével az Örömhír továbbadását várja tőlünk. Mindnyájunktól, akik tanítványának érezzük magunkat!

Június 19. — Szentháromság vasárnapja — Jn 3,16–18 — „...úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta...”

Feltételezem, hogy egy teológusnak gyöngyözne a homloka az izgalomtól a mára rendelt szöveg olvasása közben, mert közvetlenül Istenről szól, és az Ő egyszülött Fiáról. Micsoda lehetőség az elmélkedésre és a gondolatok szárnyalására!

Engem egy kicsit megriaszt, mert próbára teszi elvont és a földhözragadt problémák által szabályozott gondolkodásomat. Mit üzen ez a néhány sor?

Első olvasásra talán csak annyit, hogy Istennek van Fia, akit közénk küld, hogy rajta keresztül lehetőséget adjon az örök életre. Fiú dolga továbbá, hogy a tökéletlen világot rendbe tegye. Itt vetődik fel az első komoly probléma. Miért kellene a világot elítélni? Miért tökéletlen a világ, ha mindent Isten teremtett? Talán nem Ő teremtette a világot? Esetleg tud más is teremteni? Egyáltalán mit jelent az, hogy teremteni? A teremtés folyamat, avagy időtlen pillanat?

Érzem, hogy az egyik megválaszolhatatlan kérdés hozza a másikat, mert az ember képes olyan kérdéseket megfogalmazni, amelyekre az ő világában nincs válasz. Ezek a kérdések csak előkészítik az igazi nagy kérdést: Milyen az Isten? Es mi a kapcsolatunk vele?

János evangélista istenképe ember formájú. Hiszen Istennek van Fia. Méghozzá egyszülött! Azt gondolom, jelentősége van annak, hogy egyszülött. Nem egy a sok közül, hanem az egyetlenegy, és ami egyetlenegy, az végtelen nagy értékű. A Fiú jelentése más megközelítésben a belőlem való, vagy velem nagyon hasonlatos. Isten önmagából adott. Az Időnélküli az idő által meghatározott világba küldte önmagának egy részét, a Fiút. Azt gondolom, hogy ez maga a teremtés! Vagy legalább is a teremtés egy formája.

János szövegének van egy mélyebb üzenete is számomra. Ezt kicsit nehezebb megfogalmaznom.

Talán segítségemre lesz egy gyerekkoromban olvasott könyv a kétéltű emberről. Egy orvos a saját fiába kopoltyút operál, hogy megmentse gyermeke életét. Ezek után a fia képes a víz alatt élni, de tud rövid ideig a szárazföldön is létezni. Kétéltű emberré vált.

Jézus is hasonlóképpen kétéltű, hiszen teljes egészében emberként élt az időbeli világban, míg valójában az Időtlentől, az Időtlenben született. Az üdvözülés lényege, hogy az idő vasmarkából az Időtlenbe kerülünk. És ez az ember számára is lehetséges, csak hinni kell Jézusban, azaz tenni kell Jézus útmutatása szerint. De mi ez a tennivaló?

Amikor Jézust az Isten Fiának kezdték tartani, bizonyára sok emberben megfogalmazódott: Hiszen csak egy közülünk, hogy lehetne az Isten Fia? Itt van a lényeg. Isten épp ezért a felismerésért küldte Jézust a világba: felismerni, hogy közülünk való ember az Isten Fia, nem pedig valami elvont, felfoghatatlan csodalény. Felismerésre döbbenni: mi is lehetünk Isten Gyermeke! Ez a ráeszmélés kötelez, és egyben felemel. Kötelez a tennivalóra, ami nem más, mint a teremtés. Isten munkatársaként együtt teremteni a világot, legalábbis a mi közvetlen világunkat. Mert tud teremteni az ember, pontosabban fogalmazva képtelen a nem teremtésre – azonban nem mindegy, hogy milyen világot teremt maga körül. Istenhez hasonlóan önmagából kell adnia a legnagyobbat. Ezt nevezhetjük akár szeretetnek is.

Vállalni azt, hogy munkatársak legyünk Isten oldalán a teremtésben, ebben áll az ítélet és az üdvözülés. Az üdvözülés, a felemelkedés, hogy kétéltű emberekké válhassunk.

Június 26. — Úrnapja — Jn 6,51–58 — „Én vagyok a mennyből alászállott élő kenyér…”

Jézus az Élet kenyere. Mit is jelent számunkra ez a titokzatos, szinte megfejthetetlen hasonlat? Nem sokan értették akkor sem, és ma sem tudok igazán mit kezdeni ezekkel a mondatokkal. A hivatalos egyházi tanítás úgy magyarázza, hogy Jézus az Oltáriszentségben, a kenyér színe alatt megjelenő valóságos testére gondolt.

Ha ezek a mondatok így hangzottak is el, akkor sem valószínű, hogy Jézus dogmatikai fejtegetésekbe bonyolódott volna. Inkább az Élet és a Kenyér egészen más értelmezésére kell gondolnunk.

A kenyeret a régiek „élet”-nek is nevezték. A kenyér egyet jelentett az élettel.

Jézus élete a mi kenyerünk – mondhatnánk, s úgy kell nekünk, mint a mindennapi kenyér, az ő példája, tanítása, amiből élünk, meg tudunk újulni, ami örök életet ad nekünk. A Vele alkotott közösség azonosulást jelent életével, sorsával. Jézus élete és sorsa a valódi, igazi emberi élet és sors. Nem lehet őt kicsit követni, félszívvel; teljes elfogadást és azonosulást követel. Tanítványai meg is jegyzik: „Kemény beszéd ez! Ki fogadhatja el?”

A nagy emberek puszta létükkel, példájukkal kihívást jelentenek, állásfoglalásra, „vagy-vagy” döntésre kényszerítenek bennünket. Jézus radikális, „kemény” beszéde és élete ma is ilyen vízválasztó, nem lehet vele alkudozni. Emiatt akkoriban is több tanítványa „visszahúzódott tőle”.

Mi maradunk, kitartunk? Vállaljuk, hogy a jézusi szeretet-tanítás beépüljön az életünkbe, a mindennapjainkba? Táplálkozunk, töltődünk vele nap mint nap? Vagy csak kivételes, ünnepi alkalmakkor veszünk magunkhoz ebből a kenyérből?

Július 3. — Évközi 14. vasárnap — Mt 11,25–30 — „Felüdítelek titeket”

Tegnap volt Sarlós Boldogasszony ünnepe. Régen ekkor kezdődött az aratás. Azt tartották, hogy Sarlós Boldogasszony, az aratás édesanyja és királynéja gondoskodik a szegényekről és az ég madarairól, Mária és Jézus arca ott ragyog minden búzaszemben.

A család évében a két titkot tudó édesanya találkozása figyelmeztessen bennünket a család értékeire.

Jézusnak a mai evangéliumban elhangzó imádságát föl lehet fogni úgy is, mint az ő Atya-gyermek kapcsolatát.

A kicsinyek említésével Jézus bevon bennünket, embereket is ebbe a kapcsolatba. Jézusnak nem beképzelt bölcsekre és okosakra van szüksége, hanem tiszta, egyszerű szívekre, tiszta szívű emberekre, akik befogadják őt. A bölcs farizeusok és írástudók csak az ács fiát látták benne. Ismerték egész rokonságát, s emiatt lenézték Jézust.

Hálaimája után Jézus egyszerű szavakkal követésére hív; nem tettetést, nem pózokat, hanem egyszerű, őszinte odaadást és követést vár tőlünk.

Jézus rejtve mondja el imádságait – a kevélyek elől elrejtve.

A gyermekeket jellemzi a kíváncsiság, az ismeretlenre való rácsodálkozás.

Van-e ilyen Istenre rácsodálkozó lelkületem?

Rájöttem-e már, hogy hol, és mikor, milyen élethelyzetekben vittem könnyebben életem keresztjeit és terheit? Elfáradt szívünk és megtört lelkünk nyugalmát Jézusnál találjuk-e meg? Aki nem nála keres felüdülést, könnyen csalódik. Megtaláljuk-e a munka, a pihenés és az imádság összhangját és helyes arányát?

Észreveszem-e, segítem-e a kereszt súlya alatt roskadozókat, az élet terheit cipelőket? Könnyítek-e, segítek-e rajtuk? Sokan vagyunk megroppant nádszál-emberek, vagy az élet hajótöröttei.

Éreztem-e kísértést arra, hogy letegyem a Krisztus-követés igáját, terhét? Mi most a legfárasztóbb életemben? Azt adjam oda Jézusnak. Beszédemben bölcs vagyok-e, vagy csak tudálékos? Életkörülményeim közepette hogyan viselem az igát és a rám váró terheket? Vonzó-e krisztusi szelídség? Átérzem-e az Isten előtti kicsinységemet?

Július 10. — Évközi 15. vasárnap — Mt 13,1–23 — „Százszoros termést hoz”

A család évében vagyunk. Holnap lesz Szent Benedek apát, a bencés rend megalapítója, Európa fővédőszentje ünnepe. Jelmondata ma is figyelmeztet: Imádkozzál és dolgozzál! A családban a szülőknek és a nagyszülőknek erre kell megtanítaniuk gyermekeiket, unokáikat. Felnövekvő gyermekek, fiatalok, fogadjátok ezt meg.

Jézus sokszor a természet világából veszi a képeket és a hasonlatokat példabeszédeihez. Most is ezt tette. Mi emberek a világban élünk, és abból értelmünkkel, szabad akaratunkkal és személyiségünkkel kiemelkedünk. Felelősséggel tartozunk életünkért, mivel sorsunk és Istentől való rendeltetésünk van itt a földön. Isten életbe hívott bennünket, és lehetőséget adott, hogy felelősen válaszoljunk az Ő hívó szeretetére, tervére. Nem mindegy, hogyan és miként használjuk föl életünket. Az olvasmányban arról hallunk, hogy a földet termékennyé tevő eső biztosította a családoknak és az egész népnek a mindennapi megélhetést, a kenyeret. A termőföld nem „utasítja el” a „mennyei” áldást, ezért az életet biztosító eső a vetéseknek növekedést ad és bőséges termést eredményez. Vajon velünk, emberekkel is így áll a dolog? Mi emberek választhatunk: vagy befogadjuk, vagy elutasítjuk Isten szavát. Elgondolkodtató: milyen egyértelmű lenne elfogadni és megtenni az Isten ÉLETET biztosító feltételeit: hitremény-szeretet, adás-szolgálat-békességteremtés, a hegyi beszéd tanítása stb.; olyan megmagyarázhatatlan, hogy Isten eme jóindulatát, szavát visszautasítjuk, közönnyel, közömbösséggel, sőt ellenségesen fogadjuk. Isten élő szava nem talál minden emberben visszhangra, sokunk életében azonban igen.

A magvető embertől (Istentől) a bizalmat és a reményt tanulhatjuk meg. Nem hagyta abba a vetést. A sziklás talaj, a bogáncsok látványa nem vette el a kedvét. Az érdekelte, hogy a mag jó talajba, jó földbe kerüljön. Ott majd várható a többkevesebb termés, s így munkája és fáradozása nem felesleges. Jézus is tudott lelkesedni azokért, akik termékeny lélekkel hallgatták őt – így a csüggedő embereknek is példát adott. Mennyi fiatal elkallódik azért, mert a szüleik, nevelőik belefáradván, abbahagyják a figyelmeztetést, a kérést, a nevelést, mondván: nem érdemes fáradni, minden lepereg a gyerekről. Mennyi házasság, barátság, család, rokoni kapcsolat, közösségi élet ment tönkre azért, mert kihalt belőlünk a remény, elfogyott a kitartás és a lelki erő, földaltuk a küzdelmet. Mennyi imádkozó kéz lankadt el, mert úgy éreztük, hogy Isten nem hallgatta meg kéréseinket. Bátorítsuk és erősítsük a csüggedő embereket!

A nekem adott vetőmagot elvetem-e? A kudarcok nem veszik-e el a kedvemet? Milyen okok hatástalanítják bennem az Isten szavát?

Július 17. — Évközi 16. vasárnap — Mt 13,24–43 — „Jó magot vetett a földjébe...”

A család évében vagyunk. Holnap lesz szent Hedvig királyné ünnepe. A családban a feleségnek és édesanyának a hitbeli életre is nevelni kell. Férjével együtt meghatározó szerepe van ebben. Szent Hedvig az egész lengyel népnek lett édesanyja és hitbeli nevelője. 1997-ben avatta szentté II. János Pál pápa.

A világban tagadhatatlanul tombol a rossz és az emberi gonoszság. Hogyan tűri mindezt az Isten? „Ne szállj szembe a gonosszal!” – tanítja Jézus (Mt 5,39). Egyre növekvő gond, hogy terjed a bűnözés. Szorongással tölt el mindegyikünket. Fenyeget bennünket. Nem érezhetjük magunkat biztonságban. Maga az ember az, aki fölborította a világ rendjét. Egyikünk sem vallhatja magát ártatlannak. Egyrészt, mások gonoszsága ránk nehezedik, ezt könnyebb észrevenni; másrészt, a saját vétkeinket is be kell látnunk, amikor mi sebzünk meg másokat, pélsául a családban, a munkahelyen, a közösségben, a rokonok, barátok, ismerősök között.

A gazda jó magot vetett a földbe. A konkoly nem tőle származik. Tudomásul kell vennünk a rossz jelenlétét a világban, anélkül hogy beletörődnénk a létébe, vagy megpróbálnánk letagadni azt. A világban lévő rossz és bűn kiiktatására az lenne az igazi megoldás; hogyan minden bűnös ember tudna metanoiát tartani. Erre a megfordulásra kell rávezetni az embereket.

Hogyan tudnánk a bűnöst a javulás útjára vezetni? Isten mindannyiunk számára nyitva hagyja az igaz útra térés lehetőségét. Mindehhez nagyon nagy türelemre van szükség. Isten az embertől a folytonos lelki fejlődést, előrehaladást várja, és megadja a türelmi időt. Sokan vannak azonban az ún. „konkolyemberek”. Talán gyermekkorukban nem kapták meg azt a gondoskodó szeretetet és törődést, amely a jó úton tartaná őket. Ha önmagunk iránt is tudunk türelmet gyakorolni, akkor tudunk mások iránt is.

Az ifjúság nagy nevelőjéről, Don Boscóról olvastam: Edesanyja, Margaréta asszony segíteni akart a fiának. Érkezése után hamarosan megdöbbenve tapasztalta, hogy milyen nehéz feladatra vállalkozott. A befogadott fiúk semmiféle nevelésben nem részesültek. Margaréta mama panaszkodott: „Mindent ellopnak, szétszaggatják a ruhájukat, úgy, hogy meg sem tudom varrni. Még a konyhából is elviszik a lábasokat és az evőeszközöket. Immár végleg elfogyott a türelmem. Hazamegyek, hogy nyugodtan tölthessem öreg napjaimat.” Don Bosco megértően meghallgatta édesanyja panaszát, és szó nélkül rámutatott a falon függő feszületre. Édesanyja megértette. Könnyek között mondta: „Igazad van, erről megfeledkeztem; maradok.” Valahogy így foghatjuk le a konkolyt hintő kezeket.

Szórtam-e más tiszta vetésébe konkolyt? Adok-e időt a javulásra, a megfordulásra? Jézus tiszta evangéliumát mondom-e az embereknek? Tudok-e bűnpártolás nélkül elnéző és türelmes lenni mások hibáival, bűneivel szemben, a megtérés reményével?

Július 24. — Évközi 17. vasárnap — Mt 13,44–52 — „Megtalált kincs”

A család évében vagyunk. Kedden lesz Szent Joachim és Szent Anna ünnepe, ők a nagyszülők védőszentjei. A mai keresztény szülők közül sokan mernek a világ értékrendjével szembehelyezkedve élni. Veszik a bátorságot a hűséges és tiszta jegyességhez és házassághoz. Elvállalják a sokadik gyermeket. Derűs nyugalommal állják a lesajnáló pillantásokat. Teszik mindezt azért, mert kincset leltek. Kereső és megajándékozott emberek. Kockáztattak, keresték, és megtalálták életük igazi kincseit.

A mai evangélium példabeszédei vagy hasonlatai az Isten Országának páratlan értékét szemléltetik, amelyért minden áldozatot meg kell hoznunk, vagyis érdemes mindent odaadni érte. Az evilági, földi kincsekért is mennyit kell fáradozni és küzdeni, akkor még inkább az égi kincsekért, és a legnagyobbért, az Isten Országába jutásért! Az első példabeszédben egy szegény ember, talán egy napszámos szerepel. A másodikban egy gazdag kereskedő. Egyikük sem állt megkövülten a kincs mellett, hanem megfontoltan, értelmesen, és főleg azonnal cselekedtek. Számomra ez azt jelenti, hogy akár szegény, akár gazdag valaki, az Isten Országa egyformán érték lehet mindannyiunk számára, s mindannyiunknak törekednünk kell az Isten Országába bejutásra.

Mi kell ahhoz, hogy észrevegyük az elrejtett kincset, s hogy felismerjük a valódi igazgyöngyöt? Megkülönböztető-képesség és helyes értékítélet. Ezt felülről kell kérnünk és várnunk. Az olvasmányban Salamon király ugyanígy tett. Imádkozott „éber szívért”.

Mindketten váratlanul találnak rá a kincsre. Nem szalasztják el a lehetőséget, az egyszer adódó alkalmat. Manapság is így találnak jó néhányan lelki kincsekre: hitre, keresztségre, közösségre. Például nem hívő szülők kisgyermekük születése után találkoznak és beszélgetnek hívő szülőkkel. Előkerül a szó a keresztelésről. Ők is megismerkednek a kereszténységgel, szülői közösségbe kerülnek, és ezután ők maguk is megkeresztelkednek kisgyermekükkel együtt. Másik példa: idekerültem Fertőd-Eszterházára, és megkerestek a Schönstatt családmozgalom tagjai. Az egyik édesapa elmondta, hogy ő otthon a családban teljesen vallástalan környezetben nőtt föl. Amikor megismerkedett a feleségével, utána keresztelkedett meg, és lett a családmozgalom egyik vezetője.

A három példabeszéd Jézus belső világát is tükrözi. Ő is otthagyta mindenét, és közénk jött. Minket kincsként és igazgyöngyként ismert föl, mintegy gyöngyszemeinek.

Mit, kit tartok igazi kincsnek? Keresem-e? Képes vagyok-e áldozatokra is megszerzéséért? Mit viszek „kincseimből” az Isten színe elé, a Vele való találkozásra? Keresem-e a nem romlandó, a nem elenyésző kincset? Vagy már rábukkantam? Tudom-e, hogy rejteget még számomra az Úr kincseket?

Július 31. — Évközi 18. vasárnap — Mt 14,13–21 — „Ti adjatok nekik enni...”

A család évében vagyunk. Napjainkban sok család él szegényes körülmények között. A holnapi szent, Liguori Alfonz Nápolyban az utcagyerekeket, a koldusokat, a betegeket és a szegény családokat segítette. Közvetlen környezetünkben mi is segítsünk a szegény családokon!

Két helyen olvassuk az evangéliumokban, hogy Jézus szíve megesett az embereken. Az egyik: „olyanok voltak, mint a pásztor nélküli juhok” (Mk 6,34). Tehát lelki éhségben szenvedtek: lelki bizonytalanságban, tanácstalanságban és elhagyatottságban. A másik a mai evangéliumi szakasz. Ez a kettős éhség végigkíséri az embert a történelem útján. Mindkettő csillapítása súlyos terhet és feladatot jelent az emberiség számára. Nem is igazán tudunk megnyugtatóan és véglegesen megbirkózni velük. Az is igaz, hogy az egyik éhség kielégítése nem szünteti meg a másiknak a kínjait.

Jézus egyedül akart maradni, azért, mert hírét vette, hogy Heródes kivégeztette Keresztelő Jánost. Az emberek azonban utána tódultak, és szomjas lélekkel hallgatni akarták őt. Nem sajnálták a fáradságot, és lelkesen követték a pusztába is. Ha korunk emberére tekintünk, szomorúan tapasztaljuk, mennyire hiányzik körünkben a Jézus tanítása iránti érdeklődés és lelkesedés. Erich Fromm kérdezi ezzel kapcsolatban: „Hol található Európában keresztény szellem? Ki ébreszti föl csodálatunkat? Megcsodáljuk-e a szegényeket? Az önfeláldozókat? Azokat, akik szeretnek?”

Ma is vannak, akik követik Jézus tanítását. Kalkuttai Teréz anya és nővérei napjainkban is ápolják a betegeket. Charles de Foucauld atya hosszú éveket töltött a sivatagban, és szíve nyitva volt a bennszülöttek felé. Jöttek is hozzá tanácsait kérni és gazdag lelkiségéből meríteni. Gondoljunk Taizére, ahol sokan fölkeresik a szerzetesközösséget, és imádsággal, elmélkedéssel töltik napjaikat, közösen fogyasztják el a szerény ebédet és a vacsorát, amelyet közösen készítenek el. A hangsúly természetesen nem az étkezésen van, hanem azon az asztalközösségen, amelyet a nagy Vendéglátó és Kenyéradó, Jézus hív egybe.

„Nemcsak kenyérrel él az ember” (Mt 4,4; Lk 4,4). Korunk embere olyan ételekkel táplálkozik, amelyek elveszik az étvágyát az Isten kenyerétől. Márpedig Isten úgy teremtett meg bennünket, hogy ne érjük be a mulandó eledellel, hanem vágyakozzunk a lelki táplálék után. Közösségeinkben ajándékozzuk meg egymást rendszeresen ezzel a lelki eledellel! Ne gondoljuk, hogy ez kevés. Jézus ezt a keveset kéri tőlünk, de azt teljes és egész szívvel tegyük meg.

Oda merem-e adni a keveset, amim van, vagy azt mondom: Nekem is éppen elég? Közreműködöm-e Jézussal az apostolkodásban, a kenyérosztásban, a maradék összeszedésében? Fölajánlom-e anyagi, szellemi, lelki javaimat a közösség épülésére? Megbecsülöm-e, értékelem-e azt a keveset, amit másoktól kapok?

TARTALOM

Megemlékezés
Máté-Tóth András: Bulányi provokatív öröksége 2–3
Vincze József: Emlékezés egy igaz emberre 4
Debreczeni Zsuzsa: Emlékezés Gyurka bácsira 5–7
Garay András: Bulányi György öröksége 8–9
Urbán József: Gyurka bácsi 10
Vatikáni Rádió: Havasy Gyula 23
Jakob Mitterhöfer: „A béke katedrálisa" (Samuel Ruiz Garcia) 24–25
Tanulmány
Gromon András: Vázlatok Jézus arcképéhez (II. rész) 11–13
Vittorio Messori: Jézus: Zsidók által istenített zsidó? 14
Meditáció
Pribitek László: Kinek hihetünk? 15
Kovács Tádé: Bizalmunk Istenben 18–19
Király Ignácz: Bizalom a családban 19–20
Kőszeginé Rihmer Melinda: Bizalom a testvérekben 21–22
Gyerekeknek Moha-mese
Forgalmi lámpa 16–17
Úti beszámoló
Héjj Károly: Indiai blog 26–28
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 29–31
(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

Hirdetés

Havasy Gyulának a 23. oldalon ismertetett könyve
– **A magyar katolikusok szenvedései, 1944-1989** –
néhány példányban még kapható, kivonatos fordításban angolul is;
ára 2500,- Ft, az angol változaté 1000,- Ft (plusz postaköltség).
Megrendelhető Gromon Andrástól;
telefon: 06-26/334-155; e-mail: gromon@freemail.hu.

Jézus, a valóságos ember

Aki ember, annak árnyéka is van. Ha tehát azt akarjuk, hogy a „valóságos ember" meghatározás érvényben legyen (ritkán volt az), akkor Jézus személyes árnyékáról is beszélnünk kell.

Az árnyék nélküli ember *nem lenne ember.* Irreális fantom lenne, nem lenne kapcsolata a valósággal; félelmetes és embertelen lenne, mert az emberhez hozzátartozik a „másik", a „sötét" oldala is. – Az árnyék meglátása nélkül nem lehet *fejlődésről* beszélni; aki nem látja meg a saját árnyékát, az naivan gyerekes, infantilis marad. Márpedig Jézus fejlődött. Megkísértésének története eleven emlékezés arra, hogy találkozott a homállyal, az árnyékkal, a kísértéssel, vagy ahogy a hagyomány nevezi, az „ördöggel". – Az árnyékkal történő konfrontáció nélkül egyáltalán nem lehetséges *tudatos élet.* Ha Jézus nagy tanításai nem egy önkritikus tudatból fakadtak volna, akkor teljesen ki lennének téve annak a gyanúnak, hogy talán mégiscsak egy naivul megélt árnyék torzszüleményei, s azt, hogy Jézus túllépett minden szokott mérteken, tényleg „őrültségnek" lehetne minősíteni, ahogyan ellenségei tették.

Ebben az összefüggésben döntő jelentőségű Jézus *saját állásfoglalása;* ő egyáltalán nem érezte szentségtörésnek a személyes árnyékára irányuló kérdést, ellenkezőleg, magától értetődő igennel felelt rá, amikor megvallotta, hogy *„csak Isten jó"* (Mk 10,17-18). Spontánul és totálisan elvetette magára nézve a „jóságot", s ezzel spontánul és totálisan elismerte személyes árnyékát.

(Részlet Hanna Wolff *Jézus, a férfi* c. művéből; e mű kivonata az „Érted vagyok" 1993. június – 1994. júniusi számaiban olvasható.)

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata
XXII/3. (127.) szám.
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály,
a rovat-emblémákat és a Moha-mesék
illusztrációit
Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség:
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromon@freemail.hu

A lap az „Ingyen kaptátok,
ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében
szerzői honoráriumot
nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az
nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét
fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg,
s nem küldünk vissza.

Készült: Z_HORV reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

ELŐFIZETÉS ÉS TERJESZTÉS:
Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.

Előfizetést *belföldi piros postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2011-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2300,– Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint
Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 4500,– Ft
Nyugaton előfizetve: ..... 20,– €

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat
és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét
a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XXII. évf. 4. szám
2011. augusztus
240,– Ft

A Biblia mint irodalom

Az első három parancsolat

Az evangéliumok Jézusa

Ismeretlen Jézus-igék

Vázlatok Jézus arcképéhez

Állásfoglalás katonaságügyben

Moha-mese

Halász Endre emlékezete

Olvasók fóruma

Vasárnapi szentírási elmélkedések

Fejlesztési segélyek

Egyházrombolás Ecuadorban

Jónás imája

Szeptember utolsó vasárnapja a liturgikus évben a Szentírás vasárnapja: ez alkalomból közöljük a mostani számunk első felében olvasható tanulmányokat.

A Biblia mint irodalom

Egy jó történet

Egy asszony, akinek nem lehettek gyerekei, egy mezőn megy keresztül, s belebotlik egy férfibe, aki nagyon furcsának tűnik számára, s aki igencsak nyugtalanítja feltűnő megjelenésével. Az illető elmeséli neki, hogy fia fog születni, akinek különleges sorsa lesz, s ezért különleges körülmények között kell felnevelni. Amikor az asszony hazaér, s elmeséli mindezt a férjének, az érthető módon nagy kétkedéssel fogadja a történetet. A következő napon szerencsére ismét megjelenik a titokzatos férfi, és megvárja, amíg az asszony odahívja a férjét, aki így szintén találkozhat vele. Minél inkább igyekszik a férj kideríteni valamit az idegenről, annál kitérőbben hangzanak annak a válaszai. Csak amikor az illető villámszerű lángolással eltűnik szemei elől, akkor hiszi el a férj, hogy isteni követ volt. Most azonban megretten amiatt, hogy Istennel találkozott, és ezért bizonyára hamarosan meg kell halnia. Feleségének azonban józan paraszti esze van, és megmagyarázza neki: Ha Istennek az lenne a szándéka, hogy megölje őket, akkor aligha alakította volna úgy a körülményeket, hogy útmutatásokat adhasson nekik a születendő fiú nevelésére nézve. Az előre meghirdetett időben megszületik a fiú.

Ez a történet a népies elbeszélések minden elemét tartalmazza, beleértve a kissé korlátolt férfit és az okos nőt. A történetet egy bizonyos könyvben találjuk. Ha az illusztrált kötetet „népies történetek” vagy „népmesék” gyűjteményeként határoznák meg, semmi problémánk nem lenne azzal, hogy mint „irodalmat” besoroljuk valamely műfajba. Az a tény azonban, hogy a szóban forgó könyv többnyire feketébe van kötve, nem tartalmaz illusztrációkat, s a „Szentírás” címet viseli, teljesen megváltoztatja azt a módot, ahogyan a történetet olvassuk, értelmezzük és értékeljük. Ennek ellenére az nem több, és nem kevesebb, mint egy jó történet, bármi legyen is ezen túlmenően.

Az ifjú felnő, és Sámsonná válik, a legrendkívülibb bibliai hőssé. Vannak olyan vallásos körök, amelyek – ha a Biblia új kiadásával bíznák meg őket – biztosan kihúznák az egész Sámson-mondát; túlságosan zavarba hozza őket a hős szexuális étvágya és félrelépései, amelyek ráadásul büntetlenül maradnak. Mások azért követelhetnék a történet eltávolítását a Bibliából, mivel dicsőíteni látszik az erőszakot, és csúcspontján öngyilkosságot követtet el Sámsonnal, miközben Sámson emberek ezreit rántja magával a halálba – nyomasztó előképeként azoknak a retteneteknek, amelyeket ma élünk át.

Szentírás

A Biblia tehát történeteket tartalmaz (ebben a cikkben csak a Héber Bibliára, a keresztény hagyomány „Első Szövetségére” avagy „Ószövetségére” hivatkozom), de könyvfedelei között találhatók költemények is a szerelemről és a háborúról, pontos utasítások arra vonatkozóan, hogyan kell megvizsgálni és megállapítani, fertőzésveszélyes-e egy titokzatos bőrbetegség, nevek látszólag végtelen listája, nagyszerű retorikájú prófétai megnyilatkozások; törvények a megfelelő kártérítésről, amelyet a szomszédodnak kell fizetned, ha a te birtokodban lévő bika felnyársalta szarvával a ő tulajdonát képező ökröt, és mi a különbség akkor, ha az ökör már előzőleg is feltűnt veszélyes viselkedésével, továbbá isteni parancsok azzal a tartalommal, hogy egész népeket kell kiirtani, amelyeket nem lehet tovább megtűrni, családi drámák és tragédiák, vigasztaló szavak, amelyek kínterhes emberi valóságunkat tükrözik, de olykor reményt is ébresztenek; királyok politikája, diplomáciája és keményszívűsége; a fogságba hurcoltak nagy összeomlása és reménytelensége; egy idősebb tudós radikális kétkedése azt illetően, hogy valaha is meg lehet-e érteni az emberi természetet; vigasztaló szavak nyújtanak bizonyosságot arról, hogy Isten közel van a szenvedőkhöz; képek végtelen sokfélesége a múlt, a jelen és az eljövendő nemzedékek féltékeny, haragos, gondoskodó és szenvedélyes, láthatatlan, ismeretlen, de mégis mindig jelenlévő Istenéről.

Az Ószövetség tehát irodalom? Csak irodalom? Több mint irodalom? Részletes vezérfonala olyan útmutatásoknak, amelyeket szó nélkül követni kell? Rendkívül bonyolult kirakójáték, amelyet fáradságosan kell kibogozni? Isteni, isteni sugalmazású, vagy egyszerűen csak emberi alkotás? – Néhány évszázaddal ezelőtt még csak feltenni sem lett volna szabad ilyen kérdéseket, mert a legrosszabb fajta eretnekségnek vagy káromlásnak minősültek volna, amit számos társaságban és helyzetben csak az életveszély vállalásával kockáztathatott volna meg az ember. Egy olyan világegyetemben, amelynek a középpontjában Isten állt, és amelyben a társadalmi tekintély és hatalom minden eszköze közvetlenül vagy közvetve egyfajta vallási rendszeren belül működött, ezt a tekintélyt és hatalmat, és végső soron az egész kozmikus rendet ásta alá az, aki megkérdőjelezte a Szentírást.

A felvilágosodás, a szekularizáció és a humanizmus támadásai, valamint a vallás privatizálása nemcsak azt eredményezte, hogy fel szabad tenni ilyen kérdéseket, hanem gyakran éppen a radikális megkérdőjelezés és kétkedés jelenti a kezdetét a Bibliával való új találkozásnak. Másfelől viszont egyes vallási közösségek úgy érzik, hogy biztonságukat veszélyezteti az ilyen kérdések fölvetése, ezért aztán vitatják ezeknek a lehetőségét, és hevesen védekeznek ellenük. Arról lenne hát szó, hogy mindkét reakció, vagyis az ilyen kérdésfeltevések elismerése, illetve vitatása már a Biblia tekintélyének tragikus és sajnálatos elveszéséről tanúskodik? Vagy egyenesen arról lenne szó, hogy mindkét reakció válasz arra a nagy felszabadulásra, amely megengedi nekünk, hogy eldöntsük, párbeszédet kezdünk-e a Bibliával, s eközben ki akarjuk-e próbálni a Biblia megközelítési lehetőségeinek mérhetetlen gazdagságát? Meg kell-e védeni a Bibliát, vagy feltételezzük róla: elég erős ahhoz, hogy szembenézzen a modernitás minden fajtájával, amely támadást indít ellene? Szomorú, hogy ezek helyett inkább totális közömbösséget kell megállapítanunk mindazzal szemben, ami e szent fekete könyvfedelek között megjelenik, vagy ami még rosszabb, hogy egyes részeket kiszakítanak szövegösszefüggésükből, és cinikusan idéznek annak bizonyítására, hogy a Biblia nemcsak jelentéktelen, hanem jogosulatlan is a mai világban.

Szöveg és szövegösszefüggés

Előttem fekszik fölütve e bibliai szövegek egyik oldala, héber betűkkel. Ha akarom, egy tucat fordítást és kommentárt nyithatok ki, amelyek mind annak megértésén fáradoznak, amit itt leírtak. A felelősség tehát teljesen az enyém, nem pedig valamely tekintélyé, aki elmondhatná nekem, mit kell megértenem. De ez az első cselekedet nyomatékos emlékeztető arra, hogy a maga sajátos nyelvi, történelmi és kulturális szövegösszefüggésében minden szöveg sokféle értelmezési módra nyitott, és minden kísérlet arra, hogy egy másik, tudniillik a mai világra fordítsuk le, csak tovább növeli a szöveg megértésének nehézségeit. Így tehát enyém a felelősség a különböző vélemények tengerében, és ez a helyzet nem nagyon különbözik attól, ahogyan értelmeznem kell a körülöttem lévő világot, és mindazt, amivel naponta találkozom. Ez a felelősség szorongást kelthet bennem, de gyakran fel is vidíthat – mert lehetséges, hogy a Biblia tanulmányozása során nyert eszközök vagy életem bizonytalanságai hozzájárulnak ahhoz, hogy könnyebben megbirkózzam életem egészével.

„Mindennapi életünkben mi is arra vágyakozunk, hogy bizonytalanságaink, döntéseink és elhatározásaink véget érjenek. De többnyire azt is tudjuk, hogy az élet nem irányoz elő effajta véget, mindig bizonytalanságok fognak körülvenni minket. Egészen rendkívüli dolog, hogy egy szent könyv éppen ezt tárja elénk a maga drámaiságában, ahelyett hogy megadná nekünk azt a biztonságot, amelyet oly szívesen birtokolnánk. A Héber Biblia mégis pontosan ezt teszi" (Gabriel Joszipovics).

Természetesen egyetlen ilyen helyzetben sem vagyok teljesen egyedül, mert az életben tagja vagyok valamilyen közösségnek, legyen az a család vagy valamilyen baráti társaság. S ugyanakkor levehetem a könyvtár polcairól az előttem járt nemzedékek elkötelezett szövegeit és értelmezéseit, és tanácsot kérhetek tőlük. Kétezer év legnagyobb szellemei azt tekintették legfőbb feladatuknak, hogy saját kérdéseikkel lépjenek be ebbe a bibliai világba, és magyarázatot keressenek arra, ami ott történik, s egyúttal irányvonalat keressenek ahhoz, amit az saját életükre nézve jelent. Semmiképpen sem egy régi szöveg iránti, szelíd és avult kíváncsiság ösztönözte őket. Úgy gondolták: bármi egyebet ábrázoljon is e szöveg, mindenesetre valamiképpen Isten szava. Így ez a szó szükségképpen befolyásolta azt, hogyan találja meg a társadalom a lehető legjobb módon a maga útját. A kérdezés és megkérdőjelezés e folyamatában minden régi „olvasó" a maga párbeszédét folytatta, nem csupán magával a szöveggel, hanem minden előtte járt kommentátorral is: mélységesen komoly beszélgetés ez, amely évszázadokon át zajlott. És függetlenül attól, hogy elfogadták vagy elutasították-e azt, amit az előttük járók mondtak, a régiek jelenléte különleges súlyt adott minden végkövetkeztetésüknek. Mindenekelőtt persze saját koruk és saját helyzetük értékeihez, gondolataihoz és kihívásaihoz kellett hozzászólniuk – ahogyan nekem is ezt kell tennem; mert bárhogyan vagyok is képes megérteni a Bibliát, számomra az csak akkor marad a kinyilatkoztatás könyve, ha lekötelezettjének tudom magamat.

Isten hangja

„Forgasd őket [a Biblia szavait], forgasd erre, és forgasd arra, mert mindent tartalmaznak" (Az atyák mondásai 5,26).

Belebocsátkozni ebbe a könyvbe nem jelenti azt, hogy mindenre igent mondunk vagy mindent jóváhagyunk, amit csak tartalmaz. Ha azt olvasom, Jákob hogyan lopja el testvérének elsőszülöttségi jogát, akkor egyszerűen azonosulnom kell vele, és mentegetnem kell viselkedését, mert ő a történet hőse? Vagy nem kell-e inkább a sorok között olvasnom, hogy a szerző nézeteit keressem és találjam meg, észrevéve, hogy végső soron milyen kifinomult módon hullnak vissza Jákobra saját cselekedetei? Vagy nem kellene-e megpróbálnom megérteni, hogyan van az, hogy Isten egy ilyen gyönge emberi lényt választ ki isteni feladatok hordozójául? Jákob meg fog változni, anélkül hogy elveszítené az általa megjelenített sajátos természetet; az egyik pillanatban még Jákob, a másikban már Izrael, aki folyton angyalaival harcol az éjszaka legsötétebb óráiban. Attól, hogy gyenge, Isten még eltűrheti, sőt használhatja is őt. És én, aki szintén gyönge emberi lény vagyok, talán feladatot találhatok magamnak Jákob történetében.

„Minden olvasó, miközben olvas, egyúttal saját életének olvasója is. Az író feladata mindenekelőtt az, hogy optikai eszközt adjon olvasója kezébe, és így képessé tegye őt annak észrevételére, hogy e könyv nélkül talán sosem értette volna meg önmagát" (Marcel Proust).

Miért lenne épp a Biblia az a könyv, amelyik megnyitja a kaput az effajta felfedezésekhez? A válasz természetesen az, hogy ennek nem feltétlenül kell így lennie. De a Biblia sokoldalúsága, átfogó gazdagsága, önkritikus becsületessége, bosszantó meghatározhatatlansága, nyitottsága, valamint az a mélyen gyökerező meggyőződés, amellyel bizonyos emberek összeállították, feldolgozták, kiadták és makacsul megőrizték (a pusztulás és a fogság tapasztalatai ellenére!), mindez olyan hatásúvá és olyan kihívássá teszi, ami csak kevés más könyvet jellemez.

És mindenekelőtt: azok, akik írták, akik évszázadokon át tanulmányozták, abszolút bizonyossággal tudták, hogy lapjain Isten hangjával találkozhatnak. Meglehet, manapság az a helyzet, hogy csak az ő egykori bizonyosságukban vagyunk biztosak, de magával ezzel a bizonyossággal már nem tudnunk teljesen azonosulni. Ám talán elég is, ha él bennünk az a vágy, hogy újból és újból felüssük ennek a könyvnek egy-egy lapját.

Jonathan Magonet

Forrás: Junge Kirche, 2006/3

Gromon András 60 éves.

Mind a Szerkesztőség, mind a Bokor közössége nevében tisztelettel és köszönettel ünnepeljük lapunk Főszerkesztőjét ez évfordulón.

András sokirányú munkájának egyik gyermeke az **Érted Vagyok** folyóirat. És mint minden gyermek, amíg felnő és utána is, egy jó szülőt érdemel. Jó szülőt, aki gondot visel, távlatot ad, végzi a háttér munkát. Aki ott van irányításával, döntéseivel és kompromisszum keresésével, ha kell, kudarcai elviselésével. András sokoldalú munkáját, teológiai tisztánlátását, a jézusi tájékozódás folyamatos fenntartását köszönhetjük e jelen szám olvasása közben is. Jó szülője ő a lapnak, és jó barátja, szellemi partnere a szerkesztőknek és az olvasóknak. „Áldjon meg Téged az Úr!" – kívánjuk sokunk nevében és kérjük a folytatását annak a munkának mellyel bennünk – olvasókban, barátokban – is megszületik az elkötelezett élet. A jóság, az igazság és a szeretet mellett. Mert ezek Isten másik nevei.

A Szerkesztőség nevében
Garay András

Az első három parancsolat

I. parancsolat:

Ne legyenek mellettem más isteneid!

Isten megajándékozta a népet azzal, hogy kiszabadította a rabszolgaságból. A Tízparancsolat minden eleme olyan alaptétel, amely abban segít a népnek, hogy megőrizze ezt a szabadságot. Nos, miféle szabadságra vezet ez az első parancsolat?

„Az, hogy az embernek van istene, azt jelenti, hogy van valamije, amiben teljesen megbízik”, mondja Luther az első parancsolathoz fűzött magyarázatában. Az emberek ritkán voltak meg istenek nélkül. Az emberiség történelmének fő problémája nem az ateizmus, hanem azok a hamis istenek, akiknek az emberek elköteleződtek; akiket imádtak, akiknek feláldozták javaikat, sőt olykor saját gyerekeiket is. A II. világháború idején elhangzott prédikációból származnak a következő mondatok: „Számunkra szent a hazánk. A hazáért örömmel és szívesen áldozzuk fel ifjúságunkat, egészségünket és életerőnket, akár a legelső sorokban is. Számunkra szent a haza. Németségünkben Isten szent akaratát tiszteljük.”

Ebben a szövegben hamis istenként jelenik meg a haza, a szülőföld iránti természetes szeretet, amint világosan utalnak erre a vallási fogalmak: a haza szent; szívesen fel lehet áldozni érte az ifjúságot, az egészséget és az életerőt; a németség Isten közvetlen akarata. Nem is maradtak meg a szavaknál. A szó szoros értelmében feláldozták ennek a bálványnak saját országuk és más országok ifjúságát. Az „idegen istenek” mindig áldozatot követelnek; az ember vagy önmagát áldozza fel értük, vagy másokat áldoz fel. Abban a néhány esetben, amikor a háború után bűnvallomást tettek, az emberek azt mondták: Túl kevéssé hittünk és szerettünk. Ez igaz. De azzal is vádolhatták volna magukat, hogy túlságosan hittek, nagyon is túlságosan!

Az Istenbe vetett igazi hit a hamis istenek iránti hitetlenségre, és a velük szembeni, életmentő kételkedésre tanít minket. Arra tanít, hogy semmi sem szent, a szó legmélyebb értelmében semmi sem életmentő, csak maga Isten. Az Istenbe vetett hit arra tanít minket, hogy bizalmatlanok legyünk azoknak az isteneknek, molochoknak a hálóival és csapdáival szemben, amelyek arra kényszerítenek minket, hogy feláldozzuk nekik a magunk, gyermekeink vagy idegenek életét. Szívünk túlságosan is értékes ahhoz, hogy máshoz kössük, mint az élő Istenhez. Isten kivezetett minket az egyiptomi rabszolgaságból, és nem akarja, hogy ismét eladjuk szabadságunkat olyan bálványoknak, amelyeket „népnek”, „hazának”, „vezérnek” vagy „vérnek” hívnak.

Manapság könnyen felismerjük apáink és anyáink ama homályos korból származó bálványainak torzképét. Gyakran van úgy, hogy csak a gyermekek vagy az unokák ismerik fel elődeik „idegen” isteneit. De melyek a mi isteneink? Melyik bálványt ruháztuk fel Isten vonásaival, és imádjuk így őt? Miben bízik a szívünk?

A napokban egy általános iskola első osztályában jártam, és meghallottam két első osztályos kislány beszélgetését. Rettenetes világjártassággal beszéltek cipő- és ruhamárkákról. „Én csak *Marc O'Polo* pulóvert hordok”, mondta az egyik. Mi történt ezzel a gyerekkel? Az értelem és a szív micsoda rabszolgaságába döntötték, hogy így megcsonkultak a vágyai? Mit tettek ezeknek a gyerekeknek a lelkével? Hiszen a gyerekek csak saját fogyasztói rabszolgaságunk tükrei. Mire építünk? Mire függesztjük a szívünket, és mit imádunk? Nem Isten féltékenysége tilt el minket más istenektől. Őt a mi szabadságunk és lelkünk szépsége érdekli, ezért tiltja, hogy a hazug istenek rabszolgaságába adjuk magunkat.

Tulajdonképpen mit mond nekünk az első parancsolat a más vallásokhoz fűződő viszonyunkra vonatkozóan? Az iszlámhoz, az ázsiai vallásokhoz, a természetvallásokhoz? Vajon Istennek az a neve, amelyet azok tisztelnek, hazug név? A régi korokban, amikor a világok még nem keveredtek, amikor az emberek nemigen ismertek más vallási elképzeléseket a sajátjaikon kívül, páratlannak tartották magukat, és könnyen mondták, hogy saját vallásukon és saját egyházukon kívül nincs üdvösség. Ma, a kultúrák és vallások keveredésének világában észrevesszük, hogy már nem vagyunk páratlanok, és a magunk és mások szerencséjére többé nem vitatjuk el más vallásoktól az üdvözítő erőt. A II. Vatikáni Zsinat így fogalmazott: „A katolikus egyház semmit sem vet el abból, ami igaz és szent ezekben a vallásokban. Őszinte komolysággal szemléli azokat a cselekvés- és életmódokat, azokat az előírásokat és tanításokat, amelyek sok mindenben eltérnek ugyan attól, amit ő igaznak tart és tanít, de amelyek nem ritkán mutatják fel annak az igazságnak egy sugarát, amely minden embert megvilágosít.”

Olykor saját vallási elképzeléseinket és saját egyházunkat ruháztuk fel azokkal a tulajdonságokkal, amelyek tulajdonképpen csak Istent jellemzik: páratlanság, kizárólagosság, tévedhetetlenség. Nem muszáj *mindennek* lennünk, keresztény egyházként sem muszáj *mindennek* lennünk, és ez nagy megkönnyebbülés az életben. Mi ismerjük a végesség kegyelmét és szabadságát. Csak véges lényekként lehetünk testvéri lények, és bánhatunk testvéri módon más vallási elképzelésekkel. Ha véges lényként fogjuk fel magunkat, akkor nincs szükségünk arra, hogy elvitassuk másoktól az igazságot és az élethez való jogot. Minden „páratlansági gondolkodás” agresszív, és épp elég gyakran volt halálos másokra nézve. Az, hogy Isten mellett nincsenek más isteneink, azt is jelenti, hogy nem csinálunk bálványt saját vallásunkból és saját egyházunkból. Szép dolog, ha felfedezzük más egyházakban és más vallásokban, hogy testvéreink az igazságban, és hogy olyan emberek ők, akik Isten sok neve közül egy másikon tisztelik őt.

Ennek ellenére létezik saját hitünk életrajzi egyszerisége. Ha úgy döntöttem, hogy keresztény leszek, akkor ez az életelképzelés minden más életelképzelésnél többet fog jelenteni nekem. Nem cserélhetem ki Krisztust bármilyen más lehetséges alakra. Saját történelmemmé fogom tenni a kereszténység történelmét. Elsődlegesen ennek a hagyománynak a dalait, történeteit, hitről alkotott megfogalmazásait fogom magamévá tenni. Sokféle, a hittel kapcsolatos elképzelést lehet tisztelni, de az ember nem lehet mindegyikben otthon. Emlékszem egy egyetemi hallgatóra, aki elkésve érkezett az egyik teológiai szemináriumra, s azzal mentegetőzött, hogy egy indián izzasztó kunyhóban volt a mesterével, majd azt mondta, hogy korábban is kell elmennie, mert még van egy szemináriuma az iszlám *szufi* misztikájáról. Egy globális világban, amelyben a különfé-

le vallások legkülönfélébb töredékei özönlenek felénk, igencsak feltehetjük a kérdést, hogy tulajdonképpen hol is van az otthonunk, melyek az elsődleges dalaink és szövegeink. Csak úgy lehet tartósan hinni, ha felismerhető emberek vagyunk; ha magunk is tudjuk, és másokkal is tudatjuk, hová tartozunk, mit találunk szépnek, és mit szeretünk. Tudnunk kell mondanunk valamit önmagunkról. Ki kell állnunk saját igazságunk mellett, és nem szükséges, hogy elvitassuk másoktól a szépséget és az igazságot. Csodálatos szabadság ez: lehetünk *valamik*, és nem muszáj *mindennek* lennünk; képesek lehetünk elmondani valamit magunkról, és meghagyhatjuk Istennek a páratlanságot; miénk annak szabadsága, hogy nem muszáj diadalmaskodnunk másokon.

A jelenkori irodalom egyik legszebb helyét *Christa Wolf* Kasszandra c. regényében találtam meg. A látnoknő ezt jövendöli Trója meghódítóinak: „Ha abba tudjátok hagyni a győzelmeket, városotok fenn fog maradni!" A kocsihajtóval folytatott beszélgetésben Kasszandra elismeri, hogy senkit sem ismer, aki abba tudta volna hagyni a győzelmeket. Majd így folytatja: „Azt hiszem, nem ismerjük a természetünket. Hogy nem tudok mindent. Így aztán meglehet, hogy a jövőben léteznek majd olyan emberek, akik képesek lesznek életté alakítani győzelmüket." Ha egyházként megszabadulunk győzelmi kényszereinktől, akkor hitünk meggyőző lesz; meggyőző saját magunk számára, gyermekeink számára, és talán még azok számára is, akik nem osztják hitünket.

II. parancsolat:

Ne csinálj magadnak istenképet,
és semmiről se készíts ábrázolást,
ami fenn van az égben, lenn van a földön,
vagy a vízben a föld alatt!

Két, egymásnak ellentmondó tételt lehet megfogalmazni a hittel kapcsolatban. Az egyik tétel: A hit képeket rajzol Istenről, mivel nem élhet vakon. A másik tétel: A hit túllép a meglévő képeken, s gyakran lerombolja és elpusztítja őket, ahogyan Mózes is lerombolta a Sínai-hegynél az aranyborjút, amelyben Istenének erejét tisztelte a nép.

Az első tétel: A hit képeket rajzol Istenről. Egy képek nélküli hit vigasztalan hit. Az élet alaphelyzeteiben az ember nem tud boldogulni a maga egyszerű nyelvével. Maga a nyelv is a képiesség felé tör. A nyelv elveszíti meghatározói jellegét, szárnyalni kezd, és semmilyen definíció nem képes többé utolérni. Így beszélünk, amikor szeretünk. Így beszélünk fájdalmukban, szomorúságunkban, vágyakozásunkban. A képekhez menekülünk, mivel normális nyelvünk túl szűkös. Ezek a képek azonban nem fényképek; senkit nem akarnak „elkapni" és rögzíteni. Olyan képek, amelyek valaki felé sietnek, és át akarják ölelni. Ilyen helyzetekben az ember átérzi saját nyelvének elégtelenségét. Ahogyan egyik hullám megtöri, és meghaladja a másikat, úgy bukfenceznek át egymáson a képek, s az ember folyton új képekkel kísérletezik. Maga a kép töri össze a másik képet, s válik képrombolóvá.

A második tétel: A hit le is rontja a képeket. Habakuk prófétánál olvassuk: „A képek hazugságra tanítanak." A képrombolás egyik alaptörténetével az aranyborjú említett elbeszélésében, a Kivonulás könyvének 32. fejezetében találkozunk. Az izraelita nép a pusztában van, Mózes felment az Isten hegyére, és úgy tűnik, nem tér vissza. Mihez igazodjanak, ha elveszítették vezetőjüket? Így hát leszedik fülbevalóikat és karkötőiket, és aranyborjút öntenek, Istenük erejének képmását. Nem, nem egy másik és idegen isten képét alkották meg maguknak. Saját Istenüket akarják ábrázolni, azt, aki kihozta őket Egyiptomból. De miért lángol fel akkor Isten haragja? Hiszen jót akartak, és valamihez csak kellett igazodniuk, miután eltűnt Mózes, a vezetőjük, aki kapaszkodót és biztonságot jelentett nekik! Mi helytelen volt ebben?

A pusztai nép garanciát akart kapni arra, hogy Istene jelen van. Istene erejét akarta „foglyul ejteni" az erős bika drága képében. Azt akarták, hogy a látható kép alakjában Isten mindenkor a nép rendelkezésére álljon. Így vált a kép bálványképpé. Ez már nem a szabadság Istene volt, aki kivezette a népet a rabszolgaság házából, és kimentette a tengerből. Ez egy emberi mérték szerint kiszámítható és kezelhető bálvány volt. A szabadság Istene azt ígérte a népnek, hogy vele lesz. A nép kapott egy ígéretet, de garanciát nem. A nép azt hitte magáról, hogy vallásosan viselkedik, amikor aranyból és ezüstből elkészítette az értékes képet. Valójában bálványt készített magának, amikor Isten megfoghatatlan ígéreténél többet akart birtokolni, vagyis amikor maga akarta garantálni maga számára Istent. Így költözhet be a vallásba a bálványimádás – hirtelen, és anélkül hogy észrevennénk. Mindenütt, ahol Isten képei és nevei többé nem nyelvi kísérletek és megközelítések, ahol a nevek és a képek többé nem nagy szerelmi játékok, hanem végérvényes megállapításoknak és tisztázásoknak számítanak, fennáll annak a veszélye, hogy nem Istenünk van, hanem bálványunk.

Szívesen elismerjük ezt az idegen vallásokra vonatkozóan. De érvényes-e a kereszténységre is? Egy ponton mindenképpen mélységes veszély fenyeget minket, nevezetesen akkor, amikor lényegileg férfinek rajzoljuk meg Istenünket, főképpen férfi tulajdonságokkal ruházzuk fel, és férfineveket adunk neki. Vajon nem hímneműek-e azok a főnevek, amelyekkel liturgiánkban és imáinkban megszólítjuk őt? Atya, Úr, Király, Mester! Természetesen ezek a nevek is csak Isten ruhájának egy csücskét ragadják meg; veszélyessé akkor válnak, ha kizárólagossá tesszük őket. Miért nem szólítjuk meg őt az „Anya" meleg nevével, miért nem szólítjuk Nővérünknek, Menyasszonyunknak? A férfias nevekkel és képekkel azt gyakoroljuk be, hogy ténylegesen azt higgyük, Isten férfi, és ennek az Istennek a férfiak a tulajdonképpeni képmásai, tulajdonképpeni helytartói a családban és az egyházban egyaránt. E képekkel azt gyakoroljuk be, hogy a nők a másodikak, akik nem képesek bizonyos feladatokat ellátni az egyházban, éppen annál fogva, hogy nem férfiak. A férfiak egyenesen megtagadják a nőktől saját nemüket, amikor nem „nővéreknek", hanem „testvéreknek" nevezik őket a liturgiában. A nőknek az ilyen bekebelezések elleni lázadása talán mindnyájunkat megóvna a bálványimádástól.

Istennek adott neveink tehát nem puszta csalás és ámítás. Ezekben a képekben erő van, és valóságot hoznak létre. Hogy hamis vagy helyes neveket használ-e a hit, abból is lehet látni, hogy szabad-e játszanunk a nevekkel; megváltoztathatjuk, bővíthetjük-e őket, új neveket találhatunk-e ki. Isten titkát nem tudjuk megfejteni az általunk adott nevekkel. E nevekkel futunk ugyan feléje, de elérni nem tudjuk őt. Ahol az emberek hite a legmélyebb, ott névtelen nevekkel szólítják meg Istent; olyan nevekkel, amelyek szétmállasztják a szilárd képeket és körvonalakat. Tehát elsősorban nem olyan neveket adnak neki, mint az „Atya" vagy a „Király", hanem minden megkötést meghaladva így szólítják: Levegő, Alap, Éjszaka, Víz,

Forrás, Csoda, Hajnalpír, Fény. Ezeknek a képeknek már nincs nemük, sem nem hímneműek, sem nem nőneműek. A nyelv megszépül, mint a költészet és a szerelem nyelve.

Isten, aki kivezetett minket a rabszolgaság házából, parancsai által a szabadságunkat akarja megteremteni, vallási nyelvünk szabadságát és szépségét is. Kár, hogy vallási nyelvünk olyan szegényes. Épp az imént figyeltem meg az egyik unokámat, amint rendületlenül ugrált a lépcsőről nagyanyja karjaiba. Nem félt, hogy melléugrik, és leesik. Csak ugrott, és tudta, hogy elkapják. Így kellene tennünk hitünk nyelvezetével is: ugranunk, játszanunk és próbálkoznunk kellene, s tudnunk, hogy olyan Istenünk van, akinek képtelenség „melléugrani”. Ennek a nyelvnek a céljául nem a teológiai korrektséget kellene kitűzni, hanem annak megkísérlését, hogy megérintsük a titkot – még ha alkalmankint megégetjük is a körmünket.

III. parancsolat:

Emlékezzél meg a szombatról:
Tartsd szentnek!

A harmadik parancsolat is arra szolgál, hogy a szabadságra emlékeztessen, és azt védelmezze: „Emlékezz arra, hogy szolga voltál Egyiptomban, és az Úr, a te Istened hatalmas kézzel és kiterjesztett karral kihozott téged onnan. Ezért parancsolta meg neked az Úr, a te Istened, hogy tartsd meg a szombat napját.”

A szombat emléknap volt Izrael népe számára az új földön. Azért, hogy sose felejtsék el, honnan jöttek: az idegen országbeli rabszolgaságból, ahol kizsákmányolták őket, és ahol nem maradhattak életben gyermekeik. A szombat parancsával Isten a szabadság gondolatát és a szabadság szeretetét vési bele a népbe. A nép szemmel láthatóan éppoly szívesen árulja el saját szabadságát, ahogyan elárulja Istenét. Az emlékezés folytatódik. A népnek ezen a napon saját kezdeteinek boldogságára és szépségére is gondolnia kell, a teremtésre és a paradicsomra. Amikor vége a szombatnak, a zsidó családapák nézzék meg ujjkörmeiket. Feltételezték ugyanis, hogy a körmök annak a paradicsomi bőrnek az utolsó nyomai, amely egykor, a boldogság és az egész-mivolt idején jellemezte az embert. A kezdetre történő emlékezés annak reményévé vált, ami egyszer majd bekövetkezik a Mennyek Országában. Ott véget ér az élet fáradtsága, senki sem lesz mások zsákmánya, és nyilvánvalóvá válik mindenki királyi méltósága. Ily módon szombaton kiléptek a jelen vesződségei közül. Az emberek azt játszották, amik egyszer majd lesznek: szabadok a szabadság földjén, fiai és lányai annak az Istennek, aki létrehozta a jóság birodalmát. Ezen a napon nem végeztek szolgai munkát, mert a megmenekültek szerepét játszották. Fehér kenyeret ettek, és bort ittak, dalokat énekeltek, mintha már jelen lenne a teljes élet. Ennek az előjátéknak a révén már beköszöntött az igazi élet kora. Semmi sem jön el, ha előbb nem „játsszák elő” és előzetesen nem szőnek róla meséket. A szombatot királynőnek, menyasszonynak és Isten koronájának hívják; dalokkal bátorítják magukat arra, hogy belépjenek abba az országba, amely még csak ezután jön el. Az egyik szombatköszöntő énekben ez áll: „Ne állj megszégyenülten, ne keseregj! Miért görnyedsz, miért bánkódsz? Serkenj fel! Fel, ragyogj, hiszen Világosságod érkezik!”

Az embert nemcsak az teszi széppé, amit már elért, s amire képes. Vágyakozása és kívánságai is megszépítik. Az ember szabadsága akkor kezdődik el, amikor álmodozni kezd a szabadságról. Ezek az álmok a hamis jelen ellenségei: elvitatják a jelentől azt a jogát, hogy a végérvényes világnak tüntesse fel magát. „Egy napon megtörténik!” – erre irányul azoknak az embereknek a vágyakozása, akiknek többre van szükségük, mint amit a jelen kínál. Addig ember az ember, amíg a szabadság földjét kémleli, és amíg vágyakozik rá. Csak ott nincs mit várni már, ahol az ember már nem vár semmit. Akkor nincs mit várni már, ha az ember annak tartja magát, akinek mindenki ismeri – a kis zsidó munkásnak, aki alig tudja ellátni a családját; annak az asszonynak, aki az élet vesződségei közepette neveli a gyerekeit. Akkor nincs mit várni már, ha az ember már nem ama másik ország fiának és lányának tartja magát, amelyet már most kenyérrel, borral, dalokkal ünnepel.

A keresztények Krisztus feltámadására emlékezve egy másik napon, vasárnap ünneplik ezt a szabadságot. De ugyanazt ünnepeljük, az emlékezést az élet jó kezdetére, illetve annak a teljes életnek az elővételezését, amelyet most még fátyol fed. Micsoda szépség rejlik a szombat vagy a vasárnap ünneplésében! Micsoda merészség a vasárnap által elvitatni a végérvényesség jogát az élet jelenlegi kínjaitól, a szolgai élettől! Micsoda merészség megengedni magunknak az énekek és imádságok költészetét! Más ruhát ölteni, másképp enni és inni, s ezzel azt az embert játszani, aki egykor leszünk!

A más ruha és a másfajta viselkedés nem csupán külsőség volt, hanem utalás a dolog szellemére is. Volt valami dacosság abban a régi korban, amelyben figyelembe vették a szombatot vagy a vasárnapot. Az emberek a kor szegénysége és szűkössége ellenére kivonták magukat a funkcionálás parancsa alól. Az emberek és az állatok ideje és ereje parlagon hevert, nem hozott profitot. Az emberek egy nap erejéig kivonták magukat a kényszerek birodalmából. Elővételezték a nekik szánt méltóságot. Ez a nap megszüntette a különbséget úr és szolga, szegény és gazdag között. „A szombatot ünnepelni azt jelenti, hogy megtapasztaljuk végső függetlenségünket a civilizációtól és a társadalomtól, a teljesítménytől és a félelemtől. A szombat annak a hitnek a megtestesülése, hogy minden ember egyenlő, és hogy az emberek egyenlőségében áll nemessé-

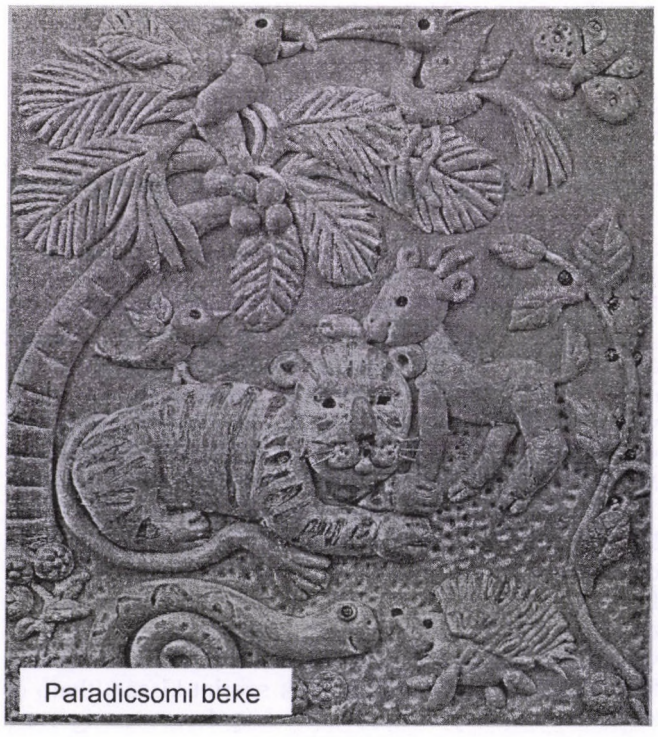

Paradicsomi béke

gük. Az ember legnagyobb bűne az, ha megfeledkezik arról, hogy királyi gyermek” (Abraham J. Heschel).

Házunk közelében az egyik benzinkút így toboroz vevőket: „Nyitva a nap 24 órájában és a hét 7 napján!” Micsoda ellentét! Nincs többé szombat, nincs többé emlékezés, nincs szünet, nincs ritmusa az életnek és az időnek – már csak profit van! Ez az új isten, aki nem akar többé dalokat, nem akar megemlékezést arról a szabadságról, amely csak zavarná terveit. Állandó szolgai függésünk és rendelkezésre állásunk tömjénfüstjét követeli. Ez az isten kioltja emlékezetünket azzal, hogy folytonosan foglalkoztat minket; ő a kifulladás és az apró kívánságok istene.

Sokáig szenvedtünk a vasárnap vagy a szombat merev, jogi értelmezésétől. De még az is hasonlíthatatlanul szebb volt a nyughatatlanság, a fejvesztettség és a kioltott álmok mai kényszeréhez képest. Már nincs időnk arra, hogy szomjazzuk a szabadságot és megéljük az élet értelmét. Roppanttá növekedett az embernek az az igénye, hogy mindent maga intézzen el, miközben elsatnyul a dolgokat elviselni tudó képessége. Kultúrkörünk embere csak akkor érzi igazoltnak magát, ha csinál valamit, és önértelmezése összeomlik, mihelyt nem élheti meg magát tevékenykedő embernek. Úgy tűnik, a száguldás helyettesíti az élet értelmét. A száguldás azonban csak más kifejezése a veszélyes tébolynak. Egy ilyen kultúrában lehet-e másban remélni, mint saját erőnkben? Szabaddá teheti-e magát az ember a világ nagy titka számára, és átadhatja-e magát ennek a titoknak? Megtarthatja-e nagy, pénzzel be nem teljesíthető vágyait?

Mi lesz gyermekeinkből és unokáinkból ebben a kultúrában? Megtanulják-e még, mi a ritmus, ha már nem létezik a vasárnap, és soha nem szakad meg az idő? Már csak a lineáris és sivár időről lesz fogalmuk, de a ritmus gyógyító erejéről nem? Ismernek-e még majd imádságokat? Ismerik-e még majd a vágyak nagy, szomjas nyelvét? Felelősek vagyunk gyermekeink lelkéért. Isten a mi kezünkből fogja számon kérni.

Fulbert Steffensky

Forrás:
F. S., Die Zehn Gebote. Anweisungen für das Land der Freiheit

Az evangéliumok Jézusa megérint minket

Sok ember számára érdektelenné vált az egyház, s a hit elveszítette kézenfekvő voltát. Vajon nem lehetséges-e, hogy templomaink azért is válnak egyre üresebbekké, mivel az istentiszteleteken egy kultikusan és dogmatikusan beszűkített Jézus-képet adnak tovább, amely már nem szólítja meg az embereket? Annak követelménye, hogy az elbizonytalanodott társadalom világos keresztény arcéllel találkozzék, éppen a fiatalabb lelkészek esetében azt eredményezi, hogy prédikációikban olyan dogmatikai formulákhoz igazodnak, amelyek imamalomszerű ismételgetésük révén üres szóhüvelyekké válnak. Ritkán veszik pontosan tudomásul a napi evangéliumot, inkább *elsietetten feltöltik dogmatikai bizonyosságokkal*. Eszerint Jézus az Isten Fia, aki engedelmesen ráhagyatkozik mennyei Atyjára, és vállalja a kereszthalált, hogy megváltson minket bűneinktől. Annak örökös hangsúlyozásával, hogy Jézusban Isten emberré vált, igen gyorsan azonosítják Jézust Istennel, olyannyira, hogy még a neve is elvész. E miatt a magyarázat során elkövetett teológiai-dogmatikai beszűkítés miatt a hallgató számára feltáratlan marad az evangéliumok elbeszélői ereje, és a szónokok inkább az értelmén keresztül szólítják meg a hallgatót, semmint az átfogó érzékelés útján. De miért ne sikerülhetne már olyan elevenné tenni az elbeszélt Jézust, hogy Lukács kijelentése ma is érvényessé váljék: *„Az egész nép rajta csüngött, és úgy hallgatta”* (19,48).

Elbeszélő szövegek szükségessége

Nincs a birtokunkban Jézusról szóló, szenvedélymentes és pártatlan történetírás. Ez csalódással töltheti el a modern embert, aki túlértékeli a tényeket. De a náci korszak történelmi megragadásának esetében is egyre világosabbá válik, hogy a történelmi tényszerűségen fáradozó ábrázolások nem elégségesek ahhoz, hogy ma valóban tudatosítsák bennünk az akkori bűncselekmények rettenetességét. Szükségünk van arra, hogy *elbeszélői módon*, költői szavak jelenítsék meg az egyéni sorsokat. Amikor egy szerző olyan cselekményt talál ki, amelyben a történelmileg ellenőrizhető eseményeket a fantáziája segítségével átalakítja, akkor az elbeszélés vagy a regény addig nem tapasztalt mélységben találja el az olvasókat. A Jézus életéről szóló újszövetségi elbeszéléseket talán ennek a belátásnak köszönhetjük.

Amikor Kr. u. 70 táján Márk – alighanem elsőként – már nem csupán a Megfeszített felmagasztalásáról szóló üzenetre vonatkoztatta az *euangelion* [jó hír] szót, hanem Jézus nyilvános fellépésére is, vagyis Jézus saját igehirdetésére és tetteire, akkor fontos fordulat ment végbe a Jézusról szóló beszédben: az volt a cél, hogy életének elbeszélése *jelenvalóvá tegye* őt az akkori hívők és az eljövendő nemzedékek számára egyaránt. Emögött talán az a felismerés áll, hogy a hitvallási formulákkal történő, dicsőítő és értelmező beszéd Jézus haláláról és feltámadásáról (ld. pl. Róm 3,25-26) hosszú távon elveszíti azt a vonzerőt, amely elevenen tarthatná a Jézusra emlékezést. Hogy az evangélisták négyszer is az elbeszélő formát választották, felkeltendő az emberek lelkesedését Jézus iránt – ez elárulja azt a meggyőződésüket, hogy Jézust nem képes megragadni az, aki csak hittételek tanítójaként fogja fel őt. Aki történeteket beszél el, az mást akar. Az elbeszélés *megtestesít*. Az evangéliumok keletkezésekor már létező Beszédforrás (*Quelle*, röv. Q) összehordott beszédszövegei címszószerűen tagolódtak, s így figyelmen kívül maradt, milyen alkalommal mondta Jézus az egyes tanításokat – pedig Jézus mindig valamilyen konkrét helyzetben beszélt, és szavai a lehető legszorosabban kötődtek vigasztaló és segítő tevékenységéhez, valamint a legkülönfélébb emberekhez, akikkel találkozott. Kipróbált elbeszélői formák segítségével ezek az emberek valamennyien eleven cselekvőkké válnak, akiknek a helyzetébe bele tudjuk élni magunkat. Jézus kedvét lelte abban, hogy nyitott módon találkozzék a társadalom minden rétegéből kikerülő legkülönfélébb emberekkel, még ellenfeleivel is, ez a kedv átragad ránk is, és így közvetlenül tanúi lehetünk annak, hogyan jutnak el emberek a Jézusba vetett hitre, vagy hogyan utasítják vissza őt.

Aki közel akar kerülni Jézushoz, az nem hitvallási formulákra vágyakozik, hanem bele akar merülni egy el-

beszélésbe, és azt akarja, hogy az megragadja. A hit belső átalakulást feltételez. Éppen manapság, amikor a fiatalok már semmit sem tudnak Jézusról, érzékeny szavú értelmezőkre van szükség, akik feltárják számukra az evangéliumok történeteit. A fiatalok nemcsak azt akarják, hogy tanítást kapjanak Jézusról, hanem azt is, hogy Jézus megérintse őket.

Nyelvi érzékenységgel bíró értelmezők

A Biblia nagy kultikus tiszteletben részesül: ünnepélyesen körbehordozzák, kiemelkedő helyre teszik és megtömjénezik. De van-e ennek megfelelő, a gondosság által meghatározott értelmező művészet, amely tiszteli az Igét, ahelyett hogy dogmatikai kényszerzubbonyt húzna rá? Tulajdonképpen minden egyházi igehirdetőt be kellene vezetni tanulmányai során abba, hogyan kell irodalmi-költői szövegeket olvasni. Csakhogy a felelősökben még mindig él az a sötét fenntartás, hogy a Biblia irodalmi szemlélete veszélyezteti a hitet. A *poézis* [költészet] szóban a görög *poiein* = tesz, csinál ige rejtőzik. A Jézusba vetett hit által megragadott írók igyekeztek *nagy kifejezőerejű szövegeket* alkotni, olyanokat, amelyek nyomatékosan kiemelik Jézus üzenetének elvárásait. Akiben nem alakult ki a nyelvi tudatosság, az süket marad a Biblia elbeszélésmódjára.

Az evangéliumok igazsága nem abban áll, hogy pontosan emlékeznek a dolgokra, hanem abban, hogy hitábrázolásuk *irodalmilag hiteles*. A szerzőknek meg kellett kérdezniük maguktól, vajon megtalálták-e a helyes szót a maguk hitbeli meggyőződéséhez, illetve ahhoz, hogyan prédikált Jézus, és hogyan bánt az emberekkel. Hogy érthetővé váljanak címzetteik számára, olyan értelmezési mintákhoz nyúltak, amelyeket készen találtak az Ószövetség, valamint a görögrómai kultúrkör írásaiban. A szövegek felvilágosítást nyújtanak azoknak a korai gyülekezeteknek a hitéletéről, amelyekben a tagok megélték a Jézus-hagyományt. Ily módon olyan elbeszélés jött létre, amely láthatóan keletkezésének történelmi pillanatában gyökerezik. Mivel ezek a gyülekezetek ebben az időszakban váltak le a zsidó kultikus közösségről, mindkét oldalon agresszív magatartásról tanúskodnak. Ettől a türelmetlen viselkedéstől ma meg kell szabadulnunk. Ehhez is éles hallású elővigyázatosságra van szükség.

Az evangéliumok elbeszélői tágassága

A prédikátorok hajlanak arra, hogy az evangéliumok szövegeit bizonyító anyagként vessék be a Jézusról mint Krisztusról szóló tanok mellett, ahogyan azokat az egyházi tanítóhivatal definiálta. Nem veszik a fáradságot ahhoz, hogy észrevegyék egy-egy szakasz elbeszélői vonalvezetését, hogy kifürkésszék, mi történik az ábrázolt személyek között, és mi tárul fel azok szavai között. Minden jézusi mondásnak megvan a maga *szituációs és konstellációs szövegösszefüggése*. Ha kiszakítják őket ebből a szövegösszefüggésből, és más szövegösszefüggésből származó mondatokkal vegyítik, akkor ezzel megfosztják érzelmi felhangjaiktól, és száraz tantétellé nyomorítják őket. Sok kereszténynek éppen csak a tudata peremén él, hogy Jézus rengeteg különböző emberrel találkozott, mindegyiket egészen személyesen szólította meg, belebocsátkozott kérdéseikbe és szükségeikbe, és új életre bátorította őket. Jézus sok mondatának jelentésgazdagsága csak akkor kezd kibontakozni, ha figyelembe vesszük, hogy *kinek mondta* azt.

Noé bárkája

Nem mindegy például, hogy az elbeszélő szerint férfiakhoz vagy nőkhöz intézte-e Jézus az adott mondatot. A bevett felfogás szerint Jézus az apostolokra bízta üzenetének lényegét, azok pedig az egyház férfiainak adták tovább Jézus tanításait. Az evangéliumok azonban nem kevés olyan történetet tartalmaznak, amelyekben Jézus nőkkel találkozik: a hozzájuk intézett szavaknak saját hangszínük és saját tömörségük van. Az igehirdetők ennek ellenére csekély jelentőséget tulajdonítanak ezeknek a szavaknak. A hosszú megszokás miatt hiányzik az az érzékelő képességük, amelynek segítségével észrevehetnék e szavak különlegességét. Ráadásul az evangéliumok szerint *a nők jobban megértették* Jézust, mint a vezető zsidó férfiak és saját tanítványai is. Ez utóbbiak aziránt érdeklődnek, ki a legnagyobb közülük, és miféle trónokon fognak ülni, amikor eljön Isten Országa. Hogy megmutassa nekik, mit jelent szolgálni, Jézus köténytt köt maga elé, és megmossa a lábukat. Az ezekről beszámoló evangélisták véleménye szerint Jézus jól tudta, hogy az őt követő, és neki vagyonukból szolgáló nők jobban megértették, mit jelent szolgálni. *Jézus sajátos módon tárulkozik fel előttük*, a velük folytatott beszélgetések üzenetének lényegét tárják fel (ld. a Mártával, a Jákob kútjához érkező vagy a szír-föníciai asszonnyal folytatott beszélgetéseket: Jn 11. és 4., ill. Mk 7. f.). Ők a szenvedéshez is másképp viszonyulnak, mint tanítványai, akik becstelennek tartják azt, és cserbenhagyják őt.

Összességében a férfiak vallási-politikai gondolatvilága az, amellyel szemben Jézus megpróbálja érvényre juttatni a maga felfogását, s amely végül véresen leszámol vele. Az ellenfeleivel folytatott vitákban Jézus már nem szelíden tanít, hanem keményen figyelmeztet és élesen helyreigazít. Az egyháznak manapság mindenekelőtt *önmagára* kell vonatkoztatnia ezt a jézusi haragot. Messzemenően összhangban áll tehát Jézussal a gyülekezetvezetők és az egyházi tisztségviselők figyelmeztetése bűnös botlásaikra, ha magatartásuk Jézus ellenfeleiére hasonlít: *„Szívesen járnak hosszú ruhákban, kedvelik, ha az utcákon és tereken köszöntik őket, és minden ünnepi lakomán a díszhelyeken akarnak ülni"* (Mk 12,38).

Húsba vágó szövegek

Az evangéliumok szerzőit dicséret illeti irodalmi munkájukért. Igen bonyolult teológiai szövegeket hoztak létre, amelyek azonban dísztelen egyszerűségük okán sok helyütt időtlen költői erővel hatnak. Általuk nemcsak Jézus tanítása, hanem *lénye is megérint minket*. Amikor Jézus kihallja a tömegből a vak koldus, Bartimeus kiáltását, amikor magához hívatja, és megkérdezi tőle: *„Mit tegyek veled?"* (Mk 10,51), akkor ez az egyszerű mondat elárulja részvétét és a hátrányos helyzetű ember iránti rokonszenvét, amely e szakasz egész elbeszélésmódját meghatározza. Ugyanilyen megragadó pontosság jellemzi azt a történetet, amely Jézus és a házasságtörő asszony találkozását beszéli el (Jn 8,1-11). Aligha lehet szívhez szólóbban elmesélni, mit jelent a megtérés és az újrakezdés ajándéka a büntető törvénykönyv keménysége által meghatározott világban: „Felegyenesedett, és így szólt hozzá: *Asszony, hol vannak a vádlóid? Senki sem ítélt el?* Ő azt felelte: *Senki, Uram!* Akkor Jézus így szólt hozzá: *Én sem ítéllek el. Menj, és mostantól ne vétkezzél többé!*" Maga Jézus a megtestesülése Isten határtalan megbocsátó készségének, amelyet hirdet. Mennyire húsba vágóan van elbeszélve Péter árulásának története! A szenvedéstörténet milyen csekély méretű szövege szólaltatja meg a szájhősködést, a gyáva bukást, Péter rettegését és aztán sírását saját bűne miatt! Lukácsnál Jézus megbocsátó tekintete hordozza Péter egész nyomorúságát (Lk 22,60).

A Hegyi Beszéd tanításai olyan életet céloznak, amely új szellemiségből fakad. Aki úgy hallgatja ezeket a tanításokat, hogy nem ragadja meg őt Jézus, azt nem jut el arra az *érzületre*, amely elengedhetetlen ahhoz, hogy e tanokat meg lehessen valósítani. Ha azt mondják nekem, hogy szeressem az ellenségeimet, akkor hajlok arra, hogy ezt olyan parancsként fogjam fel, amely túlterhel engem. De itt sem szabad figyelmen kívül hagyni azt a *szövegösszefüggést*, amelybe Máté és Lukács is beleágyazta az ellenségszeretetet, nevezetesen a gyengéd utalást a Mennyei Atya sajátosságára: *„ő ugyanis felkelti napját jókra és gonoszokra, esőt ad igazaknak és bűnösöknek"* (Mt 5,45). Jézus arra buzdít, hogy ehhez a nagyvonalúan adakozó, mindenestül irgalmas Atyához váljunk hasonlókká. Ez is egyik megjelenítése annak az Istennek, akit a bőrünkön érzünk, valahányszor a napon járunk vagy ülünk!

Konkrétan egyszerű és drámaian kihegyezett szövegek

A költők különösen is nagyra becsülik Jézus példabeszédeit. Egy modern lengyel lírikus, T. Rósewicz megvallja: „úgy szemlélem példázatait, / oly egyszerűen, / mint egy búzakalászt". De amennyire meghatározza a példabeszédek nyelvezetét a jóság és az életközeli bölcsesség (példabeszéd az irgalmas szamaritánusról vagy a tékozló fiúról), ugyanannyira képesek haragot és megsemmisítő feddést is kifejezni (példabeszéd a talentumokról). Az ajándékait kihasználatlanul hagyó lusta szolgáról szóló végső ítélet Máténál így hangzik: *„Ezt a haszontalan szolgát hajítsátok ki a külső sötétségre! Ott bőgni fog, és fogait csikorgatja majd"* (Mt 25,30)! Lukács megfogalmazása még brutálisabb: *„Ellenségeimet pedig, akik nem akarták, hogy királyuk legyek, hozzátok ide, és szemem láttára mészároljátok le őket"* (Lk 19,27)! Itt figyelembe kell venni, hogy az evangélisták ez esetben – a zsidók keresztényüldözésének hatására – éppúgy eltávolodtak a hiteles Jézustól, mint az írástudók és farizeusok elleni beszédekben (pl. Mt 23. f.).

És egyáltalán: az értelmezéskor nem szabad figyelmen kívül hagyni minden elbeszélés egyik alaptörvényét, tudniillik azt, hogy a *túlzás* csak annál hitelesebben emeli ki a lényeget. Ezért azt a kérdést is fel kell tenni, hogy a csodaelbeszélések vajon nem a lényeg kiemelése érdekében öltöttek-e éppen ilyen elbeszélési formát.

Történetek elbeszélése nélkül nincs emlékezés

Ha nem meséltek volna el történeteket Jézusról, ha Jézus nem testesült volna meg közvetlenül az őt ábrázoló szavakban, akkor az évszázadok során bizonyára elhalványult volna az emlékezete. Aki ma úgy magyarázza az evangéliumok szövegeit, mintha az ismert hitvallási formulák alapján már eleve tudná, kicsoda Jézus, az még nem került mélyebb, személyes kapcsolatba Jézussal. Ha azonban tekintetbe vesszük a szentírástudósok kommentárjait, és ugyanakkor éber hallással beleéljük magunkat az archaikus egyszerűséggel, s mégis meggyőző költőiséggel megformált jelenetekbe, akkor lehetővé válik az *eleven találkozás* Jézussal. Aki csak dogmatikai igazolást vagy erkölcsi tanítást keres e jelenetekben, nem fog rátalálni az ezekben az elbeszélő szövegekben rejlő kincsre.

Irmgard Rech

Forrás: Imprimatur, 2006/8

Ismeretlen Jézus-igék

Bevezetés

Ebben a tanulmányban „agraphon”-okat mutatunk be, azaz néhányat Jézus le nem írt mondásai, tanításai közül, pontosabban nem a kánoni evangéliumokban leírt szavai ezek, hanem olyanok, amelyeket a legkülönbözőbb iratokban találunk meg: az Újszövetség egyéb írásaiban, az Újszövetség egyes régi kéziratiban, kora keresztény írók műveiben, papiruszokon. Ezek a jézusi mondások szinte kivétel nélkül számunkra elveszett, vagy csak töredékesen fennmaradt, és több-kevesebb joggal „eretnek” jelzővel ellátott evangéliumokból származnak.

Ezeknek az elszórtan található Jézus-igéknek az a jelentőségük az evangéliumkutatás szempontjából, hogy

a) többségükben egyértelműen palesztinai viszonyokra utalnak,

b) Jézus igehirdetésének keresztmetszetét adják,

c) kiemelik evangéliumaink egyedülálló értékét, vagyis aki meg akarja ismerni Jézus üzenetét és életét, az voltaképpen a négy kánoni evangéliumban találja meg! „Az Úr elszórt szavai” („logionok”) csak értékes kiegészítések, mindazonáltal különösen a Héberek evangéliumának elveszése fájdalmas.

A hatalmas anyagot a 20. század egyik legnagyobb exegétája, a protestáns **Joachim Jeremias** (1900-1979) a modern szentírástudomány eszközeivel rostálta meg, és végül 21 Jézus-igét tartott meg történetileg hiteles mondásként. Ezek a szentírástudós szemével nézve egyenrangúak a négy evangéliumban Jézus ajkára adott mondatokkal, sőt nemegyszer hitelesebbek azoknál. E 21-ből most 12-őt közlünk, a *J. Jeremias* által adott magyarázatokkal (Unbekannte Jesusworte, Zürich 1948).

(Aki további *agraphon*okkal szeretne megismerkedni, annak jó szívvel ajánlhatjuk P. Gábor Mózes *Minden Jézusról* című könyvét: Kairosz Kiadó, Budapest 2002.)

Történet a gazdag ifjúról

A gazdag ifjú közismert történetét (Márk 10,17-22) a *Héberek evangéliuma* a következőképpen tartalmazza:

„Azt mondta neki egy másik gazdag: Mester, mi jót tegyek, hogy éljek? Jézus ezt válaszolta neki: *Ember, tedd a törvényt és a prófétákat!* Ő így válaszolt: Megtettem. Erre ő azt mondta neki: *Menj, add el mindenedet, amid csak van, oszd szét a szegények között, és jöjj, kövess engem!* Erre azonban a gazdag elkezdte vakarni a fejét, és egyáltalán nem tetszett neki a dolog. És az Úr így szólt: *Hogyan mondhatod: Mindent megtettem, ami a törvényben és a prófétáknál áll? – holott a törvényben írva van: Szeresd felebarátodat, mint önmagadat! És lásd! Sok testvéredet, Ábrahám fiait ellepi a mocsok, éhen halnak, a te házad meg tele van javakkal, és azokból semmi sem megy ki az ő számukra!* És tanítványához, Simonhoz fordult, aki mellette ült, és azt mondta: *Simon, Jóna fia, könnyebb a tevének átmenni a tű fokán, mint a gazdagnak bemenni a mennyek országába.”*

Az ember, aki szombaton dolgozott

A szombati kalászszedés történetének (Lukács 6,1-5) végén a *D kódexben* az 5. vers szövege helyett az alábbi rövid történet áll:

„Ugyanazon a napon látta, hogy egy férfi szombaton dolgozik. Ekkor így szólt hozzá: *Ember! Ha tudod, mit csinálsz, boldog vagy! Ha azonban nem tudod, átkozott vagy, és a törvény áthágója.”*

Történetünk Jézus gondolkodásmódjának azt az oldalát mutatja meg, amely az evangéliumokban nem található meg: azt az alapmagatartását, amely az evangéliumokban leírt szombat-konfliktusok mögött áll, vagyis az ünnep valódi megszentelésének szándékát. Mondásának értelme a következő: Ember, ha azért töröd meg a szombatot, hogy valakin segíts (és ennek érdekében például terhet cipelsz), azaz ha tudod, hogy Isten gyermekei számára a szeretet parancsa fölötte áll a törvény minden parancsának, akkor boldog vagy! De ha arcátlanságból és léhaságból cselekszel, ha azt hiszed, megengedem tanítványaimnak, hogy az ünnepet megszentségtelenítsék és a szent rendet fölborítsák, akkor „átkozott vagy, és a törvény áthágója”.

Jézus követésének komolyságáról

Órigenész írja egyik szövegmagyarázatában (In Jeremiam homiliae / Magyarázatok Jeremiás könyvéhez, XX, 3):

„Valahol az Üdvözítő szavaként olvastam: *Aki hozzám közel van, a tűzhöz van közel; aki tőlem távol van, az Országtól van távol.”*

A mondás tartalmából visszakövetkeztethetünk: olyan valakinek szólhatott, aki lelkesen Jézus követésére jelentkezett (vö. Lk 9,57). De Jézus igen józan: Megfontoltad, mit akarsz? Az én közelségem a tűz közelsége!

Mit érthetett a tűzön? Amint a két mondat párhuzamossága („parallelizmusa”) mutatja: az „eszkatologikus” tüzet, a megpróbáltatások, a szorongattatás, a szenvedés tüzét (vö. Mk 9,49 – 1Pét 1,7; Jel 3,18). Ezt mindenkinek tudatosítania kell, aki Jézushoz csatlakozik. Jézus közelsége veszélyes! Jézus nem szerencsét és örömöt ígér, hanem a szorongatás hőségét, a szenvedés olvasztótégelyét. Jézus nyomában a tanítványság a tűzön keresztül vezető út: kereszthordozás, Jézus követése a *Via dolorosán* (vö. még Lk 9,58).

„Ez megrettent téged? Inkább visszafordulnál? Akkor tudd meg azt is: Aki tőlem távol van, az Országtól van távol” (vö. Mk 12,34)! Aki visszautasítja a tanítványságot, kizárja magát Isten Országából! Hiszen a tűz csak átmenet – Isten dicsőségébe!

Mindenkinek keresztül kell mennie a kísértésen

A keresztségről szóló írásának (De baptismo) 20. fejezetében *Tertullianus* azt mondja:

„Virrasszatok és imádkozzatok azért, mondta ő, hogy kísértésbe ne essetek (Mt 26,41). És én azt hiszem, azért érte őket kísértés, mert elaludtak, úgyhogy elhagyták az Urat, amikor letartóztatták őt, és az, aki kitartott mellette, és a kardot használta, szintén háromszor megtagadta. Mert ez a szó is elhangzott előtte: *Senki sem juthat a mennyek országába, aki nem ment keresztül a kísértésen.”*

Tartalmilag ugyanarról van szó, mint az előző mondásban. Nincs más út Isten Országába, csak a tűzön keresztül. Az ígéret nem a kísértésmentességre vonatkozik, csak a próba megállására.

A „kísértés" szó értelmére egyértelműen fényt vet egy korabeli reggeli és esti imádság *(Berakhot* – a rabbinikus irodalom kezdetét jelentő *Misna* első könyve –, 60b): „Ne vígy engem a bűn kezébe, és ne a vétek kezébe, és ne a kísértés kezébe, és ne a megvetés kezébe!" Az imádkozó tehát azt kéri, hogy ne kerüljön a bűn, a vétek, a kísértés, a megvetés „kezébe", területére, azaz *hatalmába!* Kérése nem annyira az, hogy megóvassék a kísértéstől, hanem hogy segítséget kapjon a próba megállásához.

Ugyanez a Miatyánk 6. kérésének az értelme. Ez rögtön világossá válik, mihelyt felismerjük, hogy a 7. kéréssel egységet alkot. A negatív kérést: „Ne vígy minket a kísértésbe", a pozitív magyarázza meg: „Hanem ragadj ki minket a gonosz hatalmából (hatalmi területéről)!" Tehát itt sem a kísértéstől megóvásról van szó, hanem a kísértés legyőzésére nyújtandó segítségről. Ugyanez a Márk 14,38 értelme is.

Jézus panasza

A 2. számú *Oxyrhynchoszi papirus*töredéken ez áll:

„Jézus mondja: *Felléptem a világban, / és megjelentem nekik testben, / és úgy találtam, mind teleitták magukat, / és nem találtam köztük senkit, aki szomjas lett volna. / És lelkem fáradozik az emberek fiaiért, / mivel szívükben vakok, és nem látnak."*

Az 1-4. megállapítás alapján az ítélet szavát, a munka hiábavalóságának megállapítását vagy legalábbis bűnbánatra felszólítást várnánk; ehelyett más jön: a részvét szava, amelyben Jézus türelme nyilvánul meg.

Meg nem értve!

A *Péter cselekedetei* 10. fejezetében ez áll:

„Halottam, hogy ezt is mondta: *Akik velem vannak, nem értettek meg engem."*

Jézus legnagyobb fájdalma, hogy nem értették meg őt azok, akik a legközelebb álltak hozzá.

Isten országának élettörvénye

Az *Apostolok cselekedetei* 20,35-ben, az efezusi vezetőkkel Milétoszban folytatott beszélgetés végén idézi Pál Jézust:

„Adni boldogság, venni nem."

Az megszokott fordítás: „Nagyobb boldogság adni, mint venni [sok helyütt: kapni]", nem kielégítő. Eszerint csak fokozati különbség lenne. Valóban az lenne Jézus véleménye, hogy venni is boldogság? A görög *mallon é (= inkább, mint)* mögött a kizáró értelmű arám *min* áll, ezért a helyes fordítás az ApCsel 4,19-ben: „Ítéljétek meg, helyes-e Isten előtt, ha rátok hallgatunk Isten helyett", az ApCsel 5,29-ben „Istennek kell engedelmeskedni, nem embereknek", itt pedig: „Adni boldogság, venni nem". Tehát nem fokozatokról van szó, hanem vagy-vagyról! Kényszerítő igazolást találunk a Didakhéban (1,5): „Boldog, aki ad... Jaj annak, aki vesz!"

Az eszkatalogikus csengésű „boldogság" (akárcsak a Hegyi Beszédben) azt jelenti, hogy az illető részese az üdvösségnek, Isten új világának, az istengyermekségnek.

Jézus útmutatást ad tanítványainak életvezetésükre vonatkozóan. De nem azt mondja: „Adj!', hanem: „Boldog, aki ad!" Az ószövetségi „törvény" helyére Isten új világában a „boldog" szó lép!... Az adni tudás az istengyermekség bizonyítéka.

Az ellentétes („antitetikus") kifejezésmód jellemző Jézusra. Itt, mint oly gyakran (pl. Lk 6,32-36; 14,12-14; Mt 6,2-4) az önzetlen, illetve a saját haszonra törő cselekvést állítja szembe (mert „venni" nem annyit jelent, mint „kapni, elfogadni", hanem „megszerezni, megkaparintani"!). Ez a szembeállítás Márk 10,45-ben a legkifejezőbb: „Az Emberfia nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon..." Ő, az Emberfia az ősképe azoknak, akik nem a szerzésre törekszenek, hanem az adásra!

Jellemző Jézusra e mondás tömörsége: Adni, nem szerezni! Más szavakkal: Az üdvösség élettörvénye a legyőzött önzés. Vagy egész egyszerűen: a szeretet.

Az igazi testvériség

Jeromos említi az Efezusi levélhez írott magyarázatában, hogy a *Héberek evangéliumában* ezt a tanítványokhoz intézett mondást találta (5,3-4):

„És csak akkor legyetek vidámak, ha szeretettel néztek testvéretekre!"

A mondat elején álló „és" azt mutatja, hogy ez a mondás egy a tanítványokhoz intézett, számunkra ismeretlen beszéd végén állt.

A „testvér" értelme, mint a legrégibb Jézus-hagyományban túlnyomórészt, egészen általános: a honfitársakat jelöli, nem korlátozható tehát a tanítványokra, hanem – akárcsak Mt 5,22 és 18,15 esetében – 3Móz 19,17 áll mögötte: „Ne táplálj haragot szívedben testvéred ellen, hanem nyíltan vond kérdőre honfitársadat!"

Ez a mondás tehát teljesen megfelel annak, amit Jézus az evangéliumokban mond a honfitársakkal szembeni testvéri érzületről, amit tanítványaitól is elvár.

Máté 5,22 és 5,23-24, valamint Márk 11,25 figyelembevételével azt mondhatjuk: Jézus tanítványai számára semmi ok nincs örömre addig, amíg nem tudnak „szeretettel nézni" testvéreikre, azaz amíg szívüket szeretetlen, vagy pláne haraggal teli gondolatok mozgatják. Sőt, a tanítványság komolyan vételének próbaköve, hogy szívük „csak akkor" képes-e zavartalan örömre, ha mindent eltávolítottak, ami testvéreiktől elválasztotta őket.

Gyakorolj elnézést!

Jeromos a következő szakaszt találta a *Héberek evangéliumában* (idézi: Adversus Pelagium / Pelagius ellen, III, 2):

„Ha – mondta ő – *testvéred szóval vétkezett, és elégtételt adott neked, fogadd vissza őt (= bocsáss meg neki) naponta hétszer.* Simon, az ő tanítványa így szólt hozzá: Naponta hétszer? Az Úr felelt és így szólt hozzá: *Sőt azt mondom neked: hetvenszer hétszer! Hiszen még a próféták száját is hagyta el bűnös beszéd a szent Lélekkel történt felkenésük után."*

Máté 18,21-22-vel és Lukács 17,3-4-gyel szemben két sajátossága van az itteni megfogalmazásnak: 1. A bűn a szóbeli bűnökre korlátozódik. 2. A megbocsátás követelményének figyelemre méltó megokolása a próféták szóbeli bűneire történő utalás.

Ugyanannak a bűnnek egyetlen napon történő sűrű ismétlődése amellett szól, hogy Péter kérdése eleve ismétlődő sértést feltételez. Ezt erősíti meg az a tény is, hogy a szidalmak, átkok stb. könnyelmű használata éppen a keleti ember jellemzője.

A záró mondat nem megokolás akar lenni, hanem csupán a tanítványt akarja megértő magatartáshoz segíteni: Ha bosszankodol testvéred miatt, aki már megint megsértett téged, gondolj arra, milyen könnyen esik az ember a nyelv bűneibe! Ha maguk Isten szent követei – Isten Lelkétől felkenten is – áldozatai lettek e bűnöknek, hogy veheted olyan tragikusan, ha ugyanez egyszerű embertársaddal történik meg?

Teljes bizalom!

Az erősen sérült 1224. számú *Oxyrhynchoszi papiruszon* többek között az alábbi, három tagmondatból álló részlet található az ellenségről és a távol állókról:

„És imádkozzatok [ellen]ségeitekért,
mert aki nincs [ellene]tek, veletek van,
[és aki ma] távol áll, holnap [közel] lesz [hozzátok]!"

Ugyanaz az erős bizalom hatja át ezt a mondatot, mint az ún. kontraszt-példabeszédeket (Mk 4,30-32: mustármag, Mt 13,33: kovász: Mk 4,26-29: „magától növő" vetés, Mk 4,3-9: magvető). E bizalom titka az, hogy Jézus komolyan veszi Istent! Mindenre képesnek tartja mennyei Atyját. Bízik Isten ígéretében: „Megteremtem ajkaikon a (hála) gyümölcsét, és (megteremtem) az üdvösséget, igen, üdvösséget a távoliaknak és a közelieknek, mondja az Úr" (Izajás 57,19).

Erre a bizalomra akarja megtanítani Jézus a tanítványait. Meg akarja erősíteni őket, hogy az ellenségesség és közömbösség el ne bátortalanítsa őket. Egyúttal a helyes belső magatartást is megmutatja az ellenségekkel és a távol állókkal kapcsolatban: a mai ellenségekben lássák meg a holnapi tanítványokat!

Az imádságról

Alexandriai Kelemen idézi (Sztrómateisz / Szőnyegek, I, 24, 158) a következő mondást: *„Kérjétek magatoknak a nagyot, s akkor Isten hozzárakja majd nektek a kicsit (is)."*

Ez a mondás szoros rokonságban van Máté 6,33-mal. Jézus itt is, mint mindig, arra szólítja fel tanítványait, hogy Isten országát, Isten dicsőségét, Isten parancsait tegyék életük uralkodó hatalmává, és ne saját kívánságaikat, saját jólétüket, saját énjüket. Ezt az alaptételt itt az imádságra alkalmazza. Az imádságra is érvényes – mondja –, hogy a nagynak kell középpontban állnia, nem a kicsinek; Isten országának és dicsőségének, nem az egyéni gondoknak és pillanatnyi szükségleteknek – ahogyan a Miatyánkban is arra tanítja övéit, hogy imádságuk Isten nevének megszentelésére, Isten országára és Isten akaratára irányuljon, valamint a messiási kor három nagy üdvadományára: az üdvösség korának kenyerére, a vétkek eltörlésére és a kísértésből való kimentésre. (A Miatyánk Máté-féle megfogalmazása arámra visszafordítva hat kettős sorból áll.) Nem mintha Jézus tanítványai nem helyezhetnék az Atya kezébe apró szükségeiket! De nem kényszerülnek rá arra, hogy imádságukon a hétköznapi gondok uralkodjanak, mert tudják: A kicsit Isten magától hozzáadja!

Intés szellemi józanságra

„Legyetek ügyes [= rátermett, jó] pénzváltók!"

Ezt a rövid szóképet különösen szerette az ősegyház. Nem kevesebb, mint 37 idézetben és 20 utalásban találkozunk vele, többek között Órigenész, Alexandriai Kelemen, Jeromos, Cassianus műveiben. Hogy mégis feledésbe merült, annak az az oka, hogy olyan foglalkozásról szól, amelyet a modern nyugat ebben a formában nem ismer.

Jézus szívesen fogalmazza meg a maga üdvözítői feladatát bizonyos foglalkozások képével (pásztor, orvos, építőmester), s így a tanítványok feladatát és a feladat ellátásának módját is (aratómunkások: Mt 9,37; pásztorok: Mt 10,6; 18,12-14); halászok: Mk 1,17; intézők: Mt 16,19a; 13,52, bírák: Mt 18,18; 16,19b [az oldás és kötés a bírák hatalma]; kereskedők: Mt 13,45). Ebbe a sorba tartozik a pénzváltó is. A *trapedzitész* az evangéliumokban csak egyszer kerül elő, Máté 25,27-ben. A pénzváltó itt bankárt jelent. Erre utalna a mondás is? „Legyetek jó bankárok! Kamatoztassátok, amit rátok bíztak!" Nem. Az ősegyház egybehangzó felfogása más volt.

Kiderül ez az Alexandriai Kelemen által megőrzött variánsból is: *„Legyetek ügyes pénzváltók, akik egyes [pénzeket] visszautasítanak, a jót viszont megtartják!"* Az összehasonlítás alapja *(tertium comparationis)* tehát az érmék megkülönböztetése, a valódi és használatban lévők megkülönböztetése a hamisítottaktól és használaton (érvényen) kívül helyezettektől.

A jeruzsálemi piaci életet kell elevenen magunk elé képzelnünk: a világ minden tájáról áradnak a zarándokok, akik a legkülönfélébb pénzekkel fizetnek; a templomtéren, a pogányok udvarában folyik a pénzváltás, ott ülnek asztalaik mögött a pénzváltók (vö. Mk 11,15; Mt 21,12; Jn 2,14-15). Mármost mi az „ügyes", tapasztalt pénzváltó ismertetőjegye? Az éles tekintet. Minden numizmatikus tudja, milyen nehéz meghatározni az átlagos antik érméket, amelyek gyakran a felismerhetetlenségig elkoptak. A tapasztalt pénzváltó első pillantásra felismeri, milyen pénzérmével van dolga, rögtön látja, ha azt már kivonták a forgalomból, vagy éppen meghamisították. Hamis pénzt nem fogad el, nem engedi becsapni magát. (Vö. 1Thessz 5,21-22: az itt szereplő *eidosz* = „fajta, minőség" szó jól igazolható jelentésváltozata a „pénz[érem]fajta", így Pál itt valószínűleg a szóban forgó jézusi *agraphon*t használta fel!).

Milyen alkalommal mondhatta Jézus ezt az igét? Nyomatékosan előre megmondta: hamis próféták jönnek majd az ő nevében, nagy jeleket mutatnak, csodás dolgokat tesznek, a tömeg ünnepelni fogja őket, és csak kevesen látnak majd át rajtuk (vö. Mk 13,6.21-22). Ha a kísértésnek ez az órája eljön, akkor lép érvénybe: Legyetek szellemileg józanok! Ne hagyjátok, hogy megtévesszenek titeket! Utasítsatok el mindent, ami nem az én szellememből ered! Tanuljátok el a pénzváltóktól az éles tekintetet, amely rögtön felismeri a hamisat! Legyetek ügyes pénzváltók!

Utóhang

Észak-Indiában, nem messze Delhitől fekszik egy romváros, Fatehpur Szíkrí. A város főkapujának boltívén arab betűkkel, arab nyelven ez a felirat olvasható:

„Jézus, akivel béke legyen, ezt mondta: *Ez a világ egy híd. Menj át, de lakást ne építs magadnak rajta!"*

E mondás jézusi eredetisége nem igazolható, de megragadó példája a muszlim Jézus-tiszteletnek, s ugyanakkor igen mély értelmű: „Ez a világ egy híd", híd az időből az örökkévalóságba. Nem a végső valóság. Csak átmenet. Ne felejtsd el ezt! Járd utadat a hídon, de ne építsd lakásodat a hídra!

Hasonló szellemben szól egy német házi mondás: „Oly szilárdan építkezünk itt, jóllehet csak futó vendégek vagyunk – de ahol örökké kell majd lennünk, oda oly keveset építünk be."

Talán nem egyik legmélyebb nyomorúsága-e keresztény életünknek, hogy újból és újból elfelejtjük, hogy ez a világ csak egy híd? Hogy úgy teszünk, mintha gondjaink, sikereink és szenvedéseink alkotnák az egyetlen valóságot? Hogy oly kevéssé számolunk Isten valóságával? „Jézus, akivel béke legyen, azt mondta: Ez a világ egy híd. Menj át, de lakást ne építs magadnak rajta!"

g. g. a.

Vázlatok Jézus arcképéhez

III. rész

Normális, paranormális, szupranormális

(Lk 17,11–19)

Az idézett evangéliumi szakaszban Jézus személyiségének háromfajta vonása figyelhető meg.

Az első a *normális,* amelyre három mozzanat utal: a) „Mutassátok meg magatokat a papoknak!” Jézus tudja, és tekintetbe veszi: az adott körülmények között ez a feltétele annak, hogy az egykori leprások visszatérhessenek az egészségesek társadalmába, hiszen a papok joga és kötelessége, hogy megállapítsák a gyógyulást, és igazolást adjanak róla. – b) „Nem akadt más, aki visszajött volna, hogy hálát adjon Istennek?” Ez azt mutatja, hogy Jézus szemében a hála természetes, elvárható emberi viselkedés. – c) „A te bizalmad („hited”) gyógyított meg téged.” Jézus reálisan veszi számba a dolgokat, és nem tulajdonítja önmagának azt, ami mást illet.

Személyiségének második vonását *paranormálisnak* nevezhetjük. Erre két mozzanat hívja föl a figyelmet: a) „Menjetek, mutassátok meg magatokat... Útközben meggyógyultak.” – b) „A te bizalmad gyógyított meg téged.” – Mindkét mozzanat arról tanúskodik, hogy Jézus képes volt rendkívüli, mai szóval paranormális módon gyógyítani (egészen pontosan: másokban rendkívüli, paranormális erőket mozgósítani, amelyek aztán gyógyulást eredményeztek).

A harmadik vonást *szupranormálisnak* nevezem a következő két mozzanat alapján: a) „Nem akadt más..., hogy hálát adjon Istennek?” – b) „A te bizalmad meggyógyított téged.” – E két mozzanat egyrészt arra utal, hogy Jézus egész gondolkodásmódját a „fölfelé” (szupra), Isten felé irányulás jellemezte, másrészt arra, hogy a gyógyulást végső soron „fölülről”, Istentől eredőnek gondolta.

Érdemes alaposabban is megvizsgálni, hogy az evangéliumok egésze igazolja-e ezt a hármas megfigyelést. Vegyük sorra őket!

A normális Jézus

Jézus evett és ivott (Mt 11,19), azaz normális biológiai életet élt, nem volt aszkéta. – Tévedésre képes ember volt, és tévedett is: alámerítette magát Keresztelő Jánossal (Mk 1,9), mert azonosult igehirdetésével, de alámerülése nyomán rájött (Mk 1,9-10), hogy nem úgy állnak a dolgok, ahogy János hirdette... (ld. A kulcs Jézus életéhez, „Érted vagyok”, 2011. április). – Ugyanez az esemény azt is mutatja, hogy Jézus bűnös embernek tartotta magát, hiszen az alámerítés a bűnöktől való megtisztulást szolgálta. Persze annak lehetősége, hogy Jézus követhetett el bűnt, általánosan következik valóságos emberi mivoltából is (ami a legortodoxabbak számára is hittétel, ti. hogy valóságos ember volt; ámbár ők ebből kiveszik a bűn elkövetésének a képességét; de akkor hogyan lehet valóságos ember?). Megerősíti ezt a megállapítást, hogy később, tehát a Jordánba történt bemerítése után sem tartotta magát jónak (Mk 10,18). – Előfordult, hogy Jézus tanácstalan volt: Kafarnaumi sikere után elbizonytalanodott: maradjon-e, vagy menjen tovább? Ezért el kellett vonulnia imádkozni, hogy tanácstalansága föloldódjék (Mk 1,35-38). – Megesett, hogy tétovázott, vagy ha úgy tetszik, következetlen volt: Testvérei biztatására, hogy menjen föl Jeruzsálembe, és ott mutassa meg magát, előbb azt felelte, hogy nem megy föl az ünnepre, majd (titokban) mégis fölment (Jn 7,1-10). – Rámutatott, hogy az emberi teljesség kockáztatással és vállalkozási készséggel érhető el (Mt 25,14-30: példabeszéd a talentumokról). – Tudott egészséges óvatosságra inteni: a hamis prófétákkal szemben (Mt 7,15-20), a farizeusok és szadduceusok szellemiségével szemben (Mt 16,6), vagy az írástudókkal, mondhatnánk: a teológusokkal szemben (Mk 12,38). – Önérzetes volt: az őt megütő fogdmegnek így válaszolt: „Ha rosszul szóltam, bizonyítsd be a rosszat, de ha jól, miért ütsz engem” (Jn 18,23)? – Vágyott a bensőséges emberi kapcsolatokra, együttlétekre: „Vágyva-vágytam, hogy elfogyasszam veletek ezt a húsvéti vacsorát” (Lk 22, 15). – Értékelte a meleg emberi gesztusokat, például amikor a „bűnös asszony” vagyont érő tiszta nárduszolajat öntött a fejére (Mt 26,6-13). – Az iménti jelenet azt is igazolja, hogy a meleg emberi gesz-

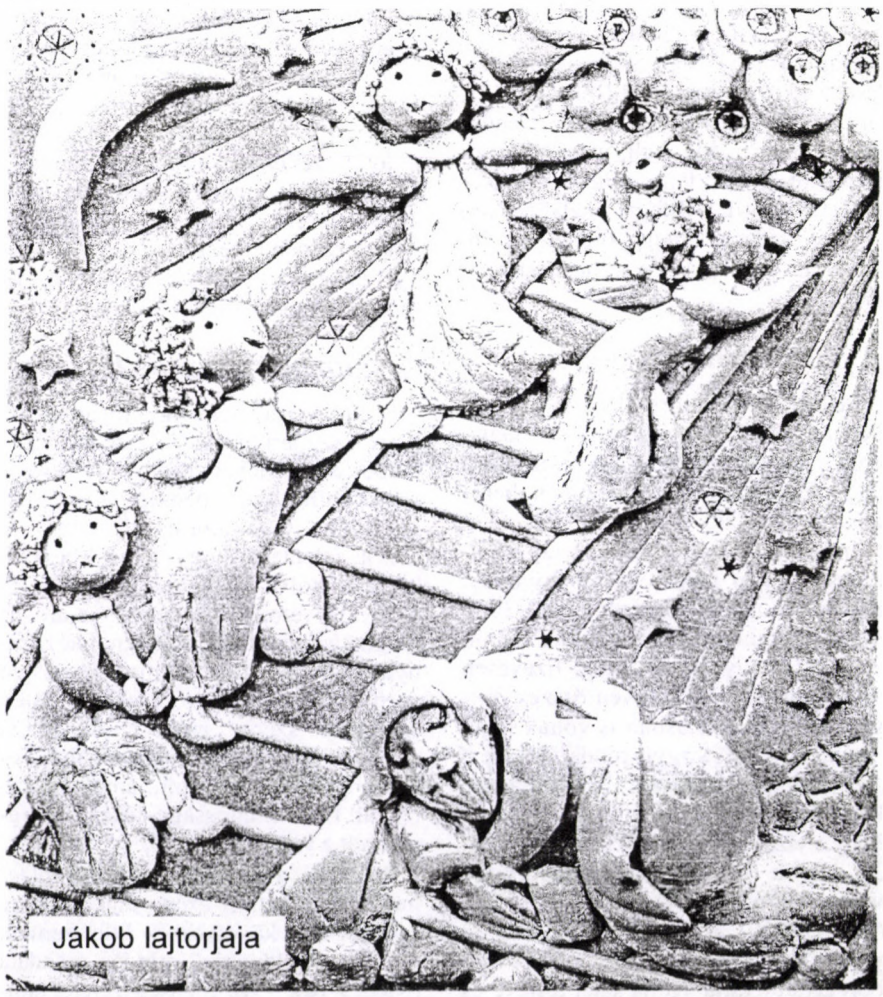

Jákob lajtorjája

tusokat többre értékelte a puritanizmusnál: megvédte az asszony tettét a szegényekre hivatkozó tanítványokkal szemben. – Józan értékrendje volt, ami kiderül ilyesfajta mondásaiból: „Nem az egészségeseknek kell az orvos, hanem a betegeknek” (Mk 2,17), vagy: „Senki sem varr régi ruhára új szövetből foltot, mint ahogy senki sem tölti az új bort régi tömlőkbe” (Mk 2,21-22). – Ennek megfelelően az ember biológiai igényei fontosabbak voltak számára a vallási előírásoknál: az éhség csillapítását vagy a betegség gyógyítását előbbre valónak tekintette a szombati nyugalom megtartásánál (Mk 2,23-27; 3,1-5), az öreg szülőkről gondoskodást a korbán törvényénél (Mk 7, 11-13). – Nemegyszer elfogyott a türelme: Az örökösen gyógyításért kuncsorgóknak azt mondta: „Meddig kell még veletek maradnom? Meddig tűrjelek titeket” (Mt 17,17), a „kenyérszaporításokból”, vagyis a kenyérnek a rászorulók közötti szétosztásából tanulni nem tudó tanítványoknak pedig: „Mit tanakodtok...? Még mindig nem értitek és nem fogtátok föl? Még mindig érzéketlen a szívetek?... Nem emlékeztek?... Hát még mindig nem értitek” (Mk 8.17-21)? – De haragudni, sőt „dühöngeni” is tudott: ha térdre borultak előtte (Mk 1,41 D kódex, továbbá a „haragudni” szó használata nélkül, de értelme szerint Mk 10,17-18), ha a szívek keménységét tapasztalta (Mk 3, 5), vagy azt látta, hogy az Atya házát vallási üzletközponttá teszik (Mk 11,15-17; Jn 2,15). – Gyötrődött a rá váró szenvedések miatt: „Alá kell merülnöm, és mennyire gyötrődöm, míg bekövetkezik” (Lk 12,50). – Elfogta a halálfélelem, és „vérizzadásig” meggyötörte (Mt 26, 36-46; Lk 22,44). – És sorolhatnánk tovább...

A paranormális Jézus

Léteznek paranormális jelenségek. Például működnek parapszichológiai erők: lehetséges tárgyak mozgatása vagy fiziológiai életfolyamatok befolyásolása puszta akarattal. Ezek nem természetfölötti képességek vagy jelenségek, csupán ritkák és rendkívüliek, mint az, hogy Kaszparov közel 3000 sakkparti minden lépését tudja fejből, vagy az, hogy Saint-Saëns tízévesen fejből játszotta Beethoven összes zongoraszonátáit. Jézusban is voltak ilyen „paranormális”, vagyis rendkívüli, de a „természetes” határain belül maradó képességek. Nem abban az értelemben, hogy a vizet borrá változtatta volna (Jn 2,1-11), a kenyeret megszaporította volna (Mk 6,34-44), a vízen járt volna (Mk 6,44-50), a vihart lecsendesítette volna (Mk 4,39), vagy a kenyeret és a bort átváltoztatta volna saját testévé és vérévé (Mk 12,22-24), hanem a következőkben:

Paranormális módon gyógyított testi betegségeket, pl. lázat (Mt 8,14-15), vakságot (Mk 10,46-52), leprát (Mt 8, 1-4), és még haldokló meggyógyítására is képes volt (Mk 5,21-24.35-43); ugyanígy képes volt pszichikai betegségek („megszállottság”) gyógyítására is (Mk 1,23-26; 5,1-20); képes volt a „távgyógyításra” (Mt 8,5-13: a kafarnaumi százados szolgája, Mt 15,21-28: a föníciai asszony lánya), sőt az „akaratlan” gyógyításra is (Mk 5,25-34: a vérfolyásos asszony). – Paranormálisan érzékelt természeti folyamatokat (talán), pl. azt, hol kell kivetni a hálót bőséges halfogáshoz (Lk 5,1-11; Jn 21,6). – „Belelátott” az emberek gondolataiba, avagy „átlátott” a gondolataikon (noha ennek a jelenségnek lehet normális magyarázata is): Mt 9,4; 12, 25; Jn 2,23-25 („Tudta, mi lakik az emberben”); Jn 4,18 („Öt férjed volt, s aki most van, az nem a férjed”). – „Hatalma volt”: „hatalommal”, az embereket lenyűgözve tanított (Mt 7,29), „hatalommal”, azaz hatékonyan szólított föl a követésére (Mk 1,17-18: az első tanítványok; Mt 9,9: Lévi), „hatalommal”, „ellenállhatatlanul” vitázott (Mt 21,27: „...akkor én sem mondom meg”; Mt 22,46: nem tudtak válaszolni, és nem merték többé kérdezni), „hatalma volt” ellenségein, vagyis (átmenetileg!) „megbabonázta, megbénította” őket: Názáretben „áthaladt köztük, és elment” (Lk 4,30), később: „Senki sem tudott kezet emelni rá.... Azt mondták: Ember így még nem beszélt” (Jn 7,44-46). – (Nem könnyű kérdés persze, hogy ezekben a beszámolókban menynyi az eredeti, hiteles jelenség, és mennyi az evangélisták véleménye...)

A szupranormális Jézus

Szándékosan nem úgy fogalmazok, hogy „szupernormális”, mintha Jézus emberfeletti, tehát isteni tulajdonságokkal bírt vagy éppenséggel Isten lett volna; a „szupranormális” jelző azt akarja jelenteni, hogy Jézus „be volt kötve/csatolva” Istenhez, valami egészen alapvető, őt „teljesen” átjáró és meghatározó „fölfelé (Isten felé) irányultság” jellemezte: mindent „Isten szemével” nézett és érzékelt, Isten szándékai szerint akart tenni, „Isten erejével” (abból merítve) csinált; „vezeték”, „csatorna” volt, amelyen keresztül Isten világossága, jósága és ereje áradt a világba.

Példaként a teljes evangéliumot föl lehetne vonultatni, ezért csak néhány konkrét eset következzék ötletszerűen: A „nyolc boldogság” minden mondata (Mt 5,3-10). – Az ellenségszeretet tanítása (Mt 5,38-48: „így lesztek olyanok, mint Isten”). – „Megélhetési gondjaitok vannak? Nézzétek az ég madarait, a mezők virágait” (Mt 6,25-33). – „Viharba keveredtetek, süllyedés fenyeget? Mit féltek? Miért nem bíztok?” (Mk 4,40). – „Féltek az üldöztetéstől? Hogy megölnek? Nézzétek a verebeket...!” (Mt 10, 29). – „Féltitek vagyontárgyaitokat? Mit ér az embernek, ha az egész világot megnyeri is...?” (Mk 8,36-37). – „Szívesen elválnátok házastársatoktól? Kezdetben nem így volt [= Istennek más az elképzelése]” (Mk 10,1-9). – „Teljesen leköt a háztartás, a vendéglátás? Márta, Márta, sok minden izgat téged, pedig csak egy a szükséges” (Lk 10,38-42). – „Magános és állami terrorcselekményekről hallotok? Ha meg nem tértek, ugyanolyan rosszul jártok” (Lk 13,1-5). – „Nagystílű sikkasztásról terjed a hír? És ti jóra használjátok a pénzeteket?” (Lk 16,1-9). – „Molyrágta kabátot láttok? Kirabolták az ismerősötöket? Gyűjtsetek »mennyei kincseket« [= jó tetteket]: azokat nem rágja meg a moly, nem lopják el” (Mt 6,19-20). – „Azt látjátok, hogy valaki fennhéjázva adakozik vagy imádkozik? Ti tegyétek titokban, még a jobb kezetek se tudja, mit csinál a bal!” (Mt 6,1-18). – „Önzetlenül jót tettetek a nyomorultakkal? Istennek tettétek!” (Mt 25,31-40). – Méltán adja aztán Jézus szájába ezeket a szavakat a János-evangélium: „Atyám szüntelenül munkálkodik, ezért én is” (5,17), illetve: „Az az én eledelem, hogy annak akaratát tegyem, aki küldött engem” (4,34).

A valóságban természetesen nem választható szét a három személyiségvonás; néha nehéz is meghatározni, hogy egy-egy tulajdonsága melyik kategóriába tartozik; sokszor egyszerre kettőbe (normális + paranormális, paranormális + szupranormális, normális + szupranormális), vagy mind a háromba.

Az utóbbi esetre szeretnék még egy példát fölhozni, nevezetesen a „kenyérszaporítás” történetét (Mk 6,34-44). A *normális* sík: Jézus meghagyja tanítványainak, hogy osszák szét, amijük van; erre feltehetően az emberek is megosztják egymással, amijük van; normális úton jut mindenkinek valami. A *paranormális* sík: Jézus „hatalma”, a belőle áradó erő „kényszeríti”, azaz veszi rá a tanítványokat arra, hogy szétosszák az utolsó falat kenyeret is, és ugyanez az „erő” (s persze a tanítványok jó példája) ösztönzi az embereket arra, hogy ők is megosszák utolsó tartalékaikat. A *szupranormális* sík: Az éhesekkel vállalt szolidaritás (egyáltalán az éhezés észrevétele), a segíteni akarás szándéka, a segítés ténye és módja (= az osztozás + az osztozás láncreakciójának kiváltása) mind-mind „fölülről” jön és e „fölülről” erejében megy végbe.

Jézus teljes ember volt.

A Bokor Közösség képviselete június közepén állásfoglalást készített a honvédelemre vonatkozó sarkalatos törvény tervezetével kapcsolatban, és azt eljuttatta az illetékeseknek. A személyre szóló leveleket (Orbán Viktor, Kövér László és az országgyűlési képviselők) személyesen adtuk le az Országház levélátadójában, illetve a honvédelmi miniszternek (Hende Csaba) a Honvédelmi Minisztérium postázójában. Minden levélről aláírt, lepecsételt átvételi elismervényt kaptunk. Az állásfoglalást elektronikus levélben eljuttattuk az MTI-nek és a fontosabb médiumoknak is. Tudjuk, hogy nem sok esély van a törvénykezés befolyásolására, de nem is ez volt az elsődleges célunk, hanem magunk akartunk megerősödni jézusi elkötelezettségünkben és az erőszakmentesség melletti kiállásban.

A szerk.

Állásfoglalás

Tisztelt Országgyűlési Képviselők!

Az Országgyűlés a közeljövőben tárgyalja a honvédelemre vonatkozó sarkalatos törvény tervezetét. A törvénytervezet az eddigi *polgári szolgálat* helyett *fegyver nélküli katonai szolgálat* bevezetését tartalmazza.

Mi, a Bokor közösség képviselői, szeretnénk kifejezni azt a meggyőződésünket, hogy az ember elleni erőszak minden formája emberellenes, számunkra ellentétben áll a Tízparancsolat „Ne ölj!” parancsával, és ellentétben áll a jézusi, mindenkire – még az ellenségre is – kiterjedő legfőbb parancs, a „szeretetparancs” követelményével.

A Bokor Közösség – amelyet Bulányi György piarista szerzetes hívott létre – arra törekszik, hogy a jézusi erőszakmentes szeretet útját járja. Mint a történelemben a világi és vallási közösségek tagjai közül számosan, a múlt rendszerben közülünk is sokan megtagadták a katonai szolgálatot, nem voltak hajlandók semmiféle fegyveres testület szolgálatába állni, s ezért a meggyőződésükért több évi börtönbüntetést is vállaltak.

Családunkat, népünket, hazánkat készek vagyunk az erőszakmentes civil szolgálat bármilyen formájával szolgálni, azonban a katonai szolgálat minden (fegyveres és fegyvertelen) formáját elvetjük, békében és háborúban, az ún. megelőző védelmi helyzetben vagy rendkívüli állapot idején is.

Meggyőződésünk, hogy a lelkiismereti okból történő katonaság-megtagadás emberi jog, így ennek érvényesülését egy demokratikus társadalomban minden körülmények között szavatolni kell.

Kinyilvánítjuk, hogy helytelenítünk minden olyan törvénykezést, amely az erőszakmentesség és a lelkiismereti szabadság jogának korlátozására irányul.

A Bokor Közösség képviseletében:

Mózes és az égő csipkebokor

Budapest, 2011. június 21.

Kovács László titkár

Kaszap István szóvivő

Miklovicz László, erőszakmentesség mcs. vez.

Benyhe Bernát

Lepsényi Mária

Mlecsenkov Angel

P. Bajnok Kata

Papp Zoltán

Trásy Györgyné

Végh Andrásné

Dr. Zsombok György

Besze Imre (kat. szolg. megtagadó)

Csizmadia Gábor (kat. szolg. megtagadó)

Habos László (kat. szolg. megtagadó)

Elérhetőségeink:

Kapcsolattartó: Kaszap István
(E-mail: kaszap44@gmail.com)
E-mail: bokor.kozosseg@bokorportal.hu
Honlap: www.bokorportal.hu

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Szökés

Kilencéves koromban egy nyári délelőtt fogtam a fürdőnadrágomat, és indultam a patakhoz. Nagy melegek voltak akkoriban, és már vagy három hete minden délelőtt összegyűltünk öten a patak mellett: Cincér, Toboz, Pipirgyi és Purgyi, meg én. Eleinte jól éreztem magam köztük, és nem értettem, miért mondta olyan jelentősen Földigszakáll bácsi: „Örülök, hogy velük vagy. Nekik éppen terád van szükségük, neked pedig őrájuk.” Ezen a napon azonban már gondolkoztam rajta, odamenjek-e hozzájuk. Ekkoriban ugyanis már napról napra rosszabb volt velük lennem.

Úgy kezdődött a baj, hogy egy délelőtt futóversenyt rendeztünk a patak mellett, a tisztáson. Az élre Cincér meg én kerültünk, egyvonalban száguldottunk. Úgy terveztem, hogy néhány méterrel a célvonal előtt erősíteni fogok. Már biztos voltam győzelmemben. De mielőtt erősíthettem volna, Cincér – mintha véletlenül történnék – eltért az egyenes iránytól, nekem szaladt és meglökött. Megtántorodtam, s ez a pillant elég volt ahhoz, hogy ő fusson át elsőnek a célvonalon. Kiáltozta is tüstént: „Első lettem! Első lettem!” Egyszer már megtörtént ugyanez, de akkor még azt hittem, csakugyan véletlenül jött nekem. Most azonban már határozottan éreztem a szándékosságot. Most sem szóltam ugyan, csak néztem rá csodálkozva és elszomorodva. Ő azonban egyszerre csak elvörösödött, és rám förmedt: „Mit bámulsz úgy rám?! Úgy bámulsz rám, mintha csaltam volna! Merd mondani, hogy csaltam!” „Sajnos csaltál.” Erre még jobban elvörösödött, belegázolt a patakba, és vadul csapkodni kezdte a vizet.

Toboz viszont arról volt híres, hogy jó gyerek. Éppen ezért furcsállottam, hogy bármit mondtam el neki, a végén mindig megkérdezte: „Na, és mi hasznod volt ebből?” Amikor már vagy tizedszer hallottam tőle ezt a kérdést, így szóltam hozzá: „Nem mindent teszünk pusztán azért, hogy hasznunk legyen belőle. Te sem éppen haszonért viselkedsz jól, hanem mert jó vagy.” Vállat vont: „Persze, hogy jó vagyok. De ha semmit sem kapnék jutalmul, bolond volnék mindig jól viselkedni!” Szinte rémülten bámultam rá: „Ugye, csak tréfálsz? Hiszen akkor nem volnál igazán jó!” Most már nevetett: „Mi az, hogy 'igazán jó'? Aki jól viselkedik, az jó.”

A másik két fiú, Pipirgyi és Purgyi, ikerpár volt. Egy délelőtt odacsellengett hozzánk egy kistörpe, az ötesztendős Mákszem. Pipirgyi éppen sütkérezett a parton, és odaszólt neki: „Ülj le ide, Mákszem, mesélek neked!” Mákszem örömmel leült, Pipirgyi meg elkezdte: „Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy csalafinta törpe. Szeretnéd tudni, hogy csinált ez a csalafinta törpe a kistörpékkel?” „Szeretném!” Ekkor Pipirgyi felemelte a kezét, és erősen orron fricskázta Mákszemet: „Így csinált. Vége a mesének. Mehetsz.” Mákszem sírva fakadt, én meg ráripakodva kiáltottam Pipirgyire: „Ilyet nem szabad tenned!” Meghökkentette Pipirgyit a szidásom, elvörösödött ő is, mint Cincér, de ő vitatkozott is velem: „Ez csak egy kis tréfa! Mákszem a hibás, amiért a szívére veszi!” Segített neki a rosszaság védelmezésében Purgyi is, és miután Mákszem sírva eltotyogott, Purgyi ezt mondta: „Rosszul tetted, hogy Mákszem füle hallatára szidtad Pipirgyit. Kisebbnek sose szabad igazat adni, mert a fejünkre nő.” Ilyesmit akkor hallottam először. Számtalanszor előfordult, hogy Ugribugri öcskösömnek volt igaza Gyopár bátyámmal szemben, de minálunk senkinek sem jutott eszébe, hogy úgy tegyünk, mintha Gyopárnak volna igaza. Szánakozva is, szörnyülködve is kiáltottam: „De Purgyi! Hát te ilyen irtózatosan buta vagy?! Ha már az igazságot nem tiszteled, legalább arra kéne gondolnod, hogy a kicsi előbb-utóbb úgyis megtudja, hogy becsaptad. És akkor valóban le fog nézni, amiért hazudtál neki.”

Most már értettem, miért mondta Földigszakáll bácsi, hogy szükségük van rám. De úgy láttam, hiába figyelmeztetem őket, ha hibáznak tettben vagy gondolkodásban, semmi eredménye szavamnak. Cincér továbbra is csalt a versenyzésekben, Toboz megmaradt állítása mellett, hogy az is jónak számít, aki csak jutalomért viselkedik jól, Pipirgyi tovább fricskázgatta az arra csellengő kistörpék orrát, Purgyi meg akkor is letorkolta a kisebbeket, amikor nekik volt igazuk. Ezért történt hát, hogy egyre rosszabbul éreztem magam köztük, és azon a délelőttön már gondolkoztam azon, odamenjek-e hozzájuk. Földigszakáll bácsi ekkor még lent lakott a faluban, és kiszólt hozzám a kertjéből: „Fürödni mész? Pipirgyiékkel?” Beszéltem már neki a fricskázásokról és egyebekről, tudhatta hát, mitől olyan kedvetlen hangú a válaszom: „Pipirgyiékkel.” Elgondolkozva és hosszasan utánam nézett.

Ezen a napon sokáig tartott, amíg odaértem. Egyre lassabban és lassabban baktattam az erdei úton a nyárfalombok alatt, majd letértem róla a bokrok közé. A patak felé már szinte csak vánszorogtam, a fürdőzők köze-

lében pedig meg is álltam a bokor mögött, hallgatóztam. Egy ötéves kistörpe, Borsika sírdogált, Pipirgyi nevetgélt, Purgyi meg szidta Borsikát: „Azt merted mondani, hogy Pipirgyi rossz? Inkább örülj neki, hogy tréfálkozott veled! Tekintsd megtiszteltetésnek!” Tudtam, hogy oda kéne mennem, rászólnom Pipirgyire, Purgyira. De óriási irtózást éreztem mindnyájuktól, és szinte kétségbeesetten tekintettem körül, mit tegyek, hogy ne kelljen ma is együtt lennem velük. Mintha azt vártam volna, hogy megjelenik előttem valaki, és engedélyt ad rá, hogy ne menjek oda.

Valaki helyett egy gondolat jelent meg az agyamban, a boldogító ráeszmélés: Hiszen én engedély nélkül is elmehetek innen! Egyszerűen sarkon fordulok, és itt hagyom őket! Éljen, éljen! Ó, de nagyszerű! Amikor kiléptem a bokrok közül az útra, és lépegetni kezdtem rajta visszafelé, bámulatos élményben volt részem. Ugyanaz az út, amelyet az előbb csupán egyszerű erdei útnak láttam, sőt szinte észre se vettem, most olyan gyönyörű volt, mintha időközben valami tündérúttá változott volna. Az ezüstszínű nyárfalombok közt besütött a nap, aranyszínű köröcskék ragyogtak a földön, a gyönyörű út gyönyörű csöndje pedig olyan ünnepélyes és tiszteletreméltó volt, hogy még elsuttogni se mertem, amit lépegetés közben éreztem: „Jaj, de jó egyedül! Jaj, de jó egyedül!” De ezzel a boldogsággal együtt – mint víg fuvolaszóval a kísérő mélyhegedűk bánatos búgása – egyre zsongott bennem valami nyugtalanság, aggodalom is, valami lelkiismeret-furdalásféle. Nem is csodálkoztam, amikor egy kanyarodó után megláttam, ott áll a távolban az út közepén Földigszakáll bácsi. Megálltam előtte, és mentegetőztem: „Azért hagytam ott őket, mert rosszak és buták. Majd inkább a kistörpéket figyelmeztetem, hogy kerüljék el őket, mert Pipirgyi fricskáz.” Földigszakáll bácsi hallgatott, és nézett. Éreztem, hogy elvörösödöm, és folytattam a mentegetőzést: „Semmi értelme, hogy velük legyek, hiába beszélek nekik. Megteszik a rosszat újból és újból.” Erre se felelt. Hallgattunk. Megint én szólaltam meg: „Nem is fogadják szívesen, ha szólok nekik valamiért. Látom rajtuk, hogy terhükre vagyok.” Most már elmosolyodott, kézen fogott, és megindult velem egy kis ösvényen Törpeháza felé. Éppen a kertjével szemben értünk ki az erdőből, és csodálkozva láttam, hogy a kis Gomolya Földigszakáll bácsi kapuja előtt üldögél a földön. És ásogat. Ott ugyanis nem volt játékra alkalmas homok. De nem törtem rajta a fejem, hogyan került éppen ide. Hanem már nyújtottam is feléje a kezem, hogy bevezessem a kertbe, és megmosdassam. Gomolya volt ugyanis az egyetlen kistörpe, aki nem tudott úgy játszani homokkal, hogy az arcocskája tiszta maradjon. Mi meg mindnyájan kötelességünknek tekintettük, hogy mosdassuk, ahol éppen rátaláltunk. Nem is volt kert Törpeházán, amelynek a kútjánál egyszer meg ne mosdatták volna.

Ekkor azonban igen nagy meglepetés ért. Földigszakáll bácsi a karomra tette a kezét: „Ne törődj vele, hagyd ott, ahol van, hiszen maszatos! Majd inkább a kistörpéket figyelmeztesd, hogy kerüljék el, mert csupa sár!” Megértettem, hogy most válaszol a mentegetőzésemre, és elvörösödve nyújtottam ismét a kezem Gomolya felé. De Földigszakáll bácsi megint lefogta a karomat: „Semmi értelme, hogy megmosdasd. Hiába mosdatod meg. Összemaszatolja magát újból és újból és újból.” Gomolya persze örült Földigszakáll bácsi szavának, és utánamotyogta: „Semmi értelme... Földigszakáll bácsi se akarja, hogy megmosdass... Hagyj békében, Moha!” Földigszakáll bácsi elmosolyodott: „No ugye?! Nem is fogadja szívesen a mosdatást. Láthatod, is, hallhatod is, hogy terhére vagy.” De ekkor már nyitotta is előttünk a kertajtót, betessékeltem Gomolyát, megmosdattam, s még egy kis tükröt is kihoztam, nézze meg magát tisztán, hátha kedve kerekedik rá, hogy azontúl vigyázzon, és ne nyúljon sáros kézzel az arcához. Aztán Földigszakáll bácsi elé álltam: „Megyek vissza Pipirgyiékhez. De valamit még nem értek. Miért tetszett azt mondani, hogy nekem is szükségem van őrájuk?” Földigszakáll bácsi nevetet, s vállat vont: „Ha úgy érzed, nincs szükséged rájuk, ne menj vissza hozzájuk!” Rábámultam: „Ne menjek vissza? Hagyjam, hogy furdaljon a lelkiismeret? Ha csak icipici is az eredmény, amit elérhetek, annak az icipicinek a kedvéért is velük kell lennem.” Most már nem nevetett. Komoly arccal megsimogatott: „Na látod!” Amikor meg a kapuhoz értem, utánam szólt: „És ne felejtsd el többé, hogy nemcsak azon kell segíteni, akit fricskáznak, hanem sokkal inkább azon, aki fricskáz. Az szorul rá jobban, az a nyomorultabb.”

A nyárfás utat megint meg kellett bámulnom, de most azon ámuldoztam, ugyan mitől láttam én ezt az előbb olyan tündéri szépnek. Szép-szép, az igaz, de van még ilyen száz is a Börzsönyben. Ilyenen jártunk iskolába is. Úgy is éreztem magam ekkor, mintha iskolába mennék. Nem ujjongva, de nem is szomorúan, hanem azzal a nyugodt, derűs tudattal, hogy teljesítem a kötelességemet. Pipirgyinek is, aki ezzel fogadott: „Már azt hittük, megszöktél tőlünk” – derűsen és őszintén feleltem: „Megpróbáltam, de nem sikerült.” Persze tréfának vélték a szavam, én meg nem mondtam el, mi történt. Gyorsan levetkőztem, és beleszaladtam a patakba.

Halász Endre, a közkedvelt Bandi bácsi a Bokor Közösségnek az a papja volt, akinek talán a leginkább sikerült megvalósítania egyházközségében a Bokor lelkipásztorkodással kapcsolatos elképzeléseit. Halálának 10. évfordulója alkalmából az alábbi vallomásokkal idézzük föl alakját.

Halász Bandi bácsira emlékezve

1968-ban öt évi együttjárás után határoztuk el, hogy összeházasodunk: Zalatnay Márti és Kaszap István. Ez a fontos döntés február első napjaiban történt. Az én családom a Mátra alján fekvő Jobbágyiban, Márti és családja Pécelen élt. Célszerűnek látszott a Pécelen működő Halász Bandi bácsit felkérni, hogy működjön közre házassági fogadalmunkon és ünnepségünkön.

Szerencsére Bandi bácsi jól ismerte a református, evangélikus és katolikus gyökerekkel is rendelkező Zalatnay családot, és így igent mondott megkeresésünkre, jóllehet csupán pár nappal a kitűzött időpont előtt kerestük meg őt. A jegyesoktatásra csak egyetlen időpontot tudott adni, amit természetesen elfogadtunk. A kora este kezdődő oktatásra mi rövid időt szántunk, mert azt gondoltuk, hogy minden szükséges tudással rendelkezünk, amire az ifjú párnak ilyen esetben szüksége van. A részünkről rövidre tervezett oktatás közel hajnalig tartó megbeszéléssé fejlődött. Mindketten birtokában voltunk a református, illetve katolikus hagyományos vallási ismereteknek, de Bandi bácsi arról a kereszténységről beszélt nekünk, amely az evangéliumok jézusi tanítására épít. Nagyon megfogott minket mondandójának magvas tartalma, az állítások logikus egymáshoz kapcsolódása, és az egész racionalitása. Egyáltalán nem bántuk, hogy a tervezett idő többszörösét töltöttük nála. Feladatot is kaptunk: minden este elalvás előtt együtt mondjuk el a Miatyánkot. Másnap Bandi bácsi tanúskodása mellett, a Rókus kápolnában örök hűséget fogadtunk egymásnak, aminek ma már 43 éve.

Rövid péceli tartózkodás után Angyalföldön egy jó barátunktól bérelhettünk lakást nagyon olcsón, ahová később testvéremet is befogadtuk. Bandi bácsi kérését minden este teljesítettük.

Összesen 2 és fél évet töltöttünk Angyalföldön, mert aztán kedvező feltételekkel beszállhattunk egy Pécelen épülő OTP-társasház egyik lakásának megvásárlásába; a ház egész gyorsan felépült, és így 1971 nyarán visszaköltöztünk Pécelre.

Testvérem rövid időn belül elkezdte látogatni az ifjúsági hittan előadásait, és nagyon lelkesen biztatott minket is, hogy nekünk is ott lenne a helyünk. Eldöntöttük, hogy vasárnaponként részt veszünk a szentmisén. Bandi bácsi azonnal észrevette, hogy megjelentünk, s rögtön megkeresett minket, kedvesen hívott a különböző alkalmakra. Prédikációi nagyon tetszettek – nem csoda, mert mindig tartalmas és napi gyakorlatban alkalmazandó tételeket mondott –, és a gitáros énekek is nagyon megfogtak minket. Abban az időben Sillye Jenő és barátai rendszeresen jártak Pécelre énekelni.

Pár hét múlva névre szóló meghívót kaptunk egy előadássorozatra. Minden hónap utolsó szombatjára előadókat hívott, akik csupa értelmes dolgot mondtak, és a hallgatóság minden előadás után szabadon kérdezhetett. Ez nagyon tetszett nekünk. Egyre inkább kerekké formálódott a jegyesoktatáson kapott tömör tanítás. Először kicsit még húzódoztunk, amikor Bandi bácsi előállt azzal az ötlettel, hogy kis baráti csoportokat kellene alakítanunk. Neki persze pontos terve volt, hogy melyik csoportba mely házaspárok tartozzanak. Szimpatikus házaspárok közé sorolt minket, elfogadtuk, hogy rendszeresen találkozzunk, hogy a házigazdaság sorban menjen, és hozzánk is jöjjön a társaság, amikor mi vagyunk soron. Időközben az is kiderült, hogy az utolsó szombati előadók a Bokor jeles képviselői voltak, és az is, hogy tulajdonképpen mi a Bokor egyik közössége vagyunk.

Bandi bácsi kérésére vállaltuk, hogy elmegyünk az első lelkigyakorlatunkra. El nem tudtuk képzelni, hogy napokon keresztül, feszes időbeosztás mellett, számunkra részben ismeretlen emberek társaságában jól érezzük magunkat, tartalmas és hasznos ismeretekre tehetünk szert. Nagy élmény volt a közös, szabadon mondott hangos ima.

A lelkigyakorlat után komoly lendületet kapott közösségi életünk. Nagy elánnal vetettük bele magunkat a tanulásba, az evangéliumok elemzésébe, a tanultak napi alkalmazásába. Észrevettük mások rászorultságát. Amit magunktól nem vettünk észre, arra a Bandi bácsi felhívta a figyelmünket. Aktivitásunk megmutatkozott az egyházközségi életben is. Képviselőtestületi tag lettem, lassan minden engedélyt hivatalosan is megkaptam, amely egy civilt felhatalmaz az egyházközségi munkára. Fokozatosan Bandi bácsi legfontosabb segítői közé tartoztunk. Nemcsak mi voltunk rendszeres látogatók a templomban és a plébánián, hanem Bandi bácsi is rendszeres vendég volt nálunk, a közösségi találkozókon kívül is. Meghitt, baráti beszélgetéseket folytattunk, amelyekből persze soha nem maradt ki Isten Országának péceli építésének ügye sem. Évek tanulása és elköteleződése után Bandi bácsi biztatására közösségvezetést vállaltunk. Olyan testvéreket ajánlott az ifjúság soraiból, akikkel életre szóló barátságot kötöttünk, és jelenleg, több évtized elteltével is élvezzük a közösségi élet szépségeit, és próbáljuk közösen megoldani a nehézségeket, támogatni másokat.

Bandi bácsi baráti-testvéri figyelemmel kísérte Dévai Zoliékkal megálmodott, és közösen megépített közösségi házunkat. Gyerekeinket iskolai és templomi keretek között tanította, keresztelte, vitte elsőáldozásra. Rendszeres, aktív résztvevője, szellemi támogatója volt a több mint száz péceli közösségi tag részvételével rendezett programjainknak. „apainagyapai” örömmel követte a házunkba érkező fiatal párokat, a született gyermekeket. Természetesen mi is maradtunk aktív szervezői és szolgálói a templomi programoknak egészen addig, amíg a püspök úr feltehetően állami nyomásra tett kérését – pünkösdi Bokor-ünnepen ne engedje be a templomba az ide érkezőket – meg nem tagadta: ezért azonnali hatállyal nyugdíjazták, és Szadára helyezték. A testvéri-baráti kapcsolat így is élete végéig megmaradt közöttünk. Kölcsönösen segítettük egymást, továbbra is részt vett a péceli közösségi programokon, de érthető módon már meg kellett osztani az idejét és energiáját. Különösen azt követően, amikortól elindította az alkoholistamentő szolgálatot. Élete végéig tartott testvéri barátságunk.

Mit adott ő nekünk? Az Életet, a keresztény életformát, amelyet Bulányi Gyurka bácsi nyomában a sok Bokorbeli testvérrel együtt folyamatosan pontosíthatunk, és hozzáigazíthatjuk a Jézustól kapott mintához, erőnket megfeszítve igyekezhetünk a minél hitelesebb megvalósításon.

Hálával, nagy tisztelettel és testvéri szeretettel emlékezve Bandi bácsi halálának tizedik évfordulóján, feleségem, Márti nevében is:

Kaszap István
Pécel

Bandi bácsim emlékezete

Bandi bácsit 18 éves koromban, életem első lelkigyakorlatán ismertem meg. Akkoriban 1973-at írtunk, s a találkozó helyszíne az utolsó pillanatban változott Simonyi Gyusziék lakására. Én belépve harsány „Csókolom”- mal köszöntem Bandi bácsinak, azt hívén, hogy ő Gyuszi apukája. Márpedig aki nem ismerte fel azonnal Bandi bácsiról – akár pizsamában is – hogy pap, az nem sok tapasztalatról tett tanúbizonyságot. Az a három nap meghatározó volt az életemben. Ott találkoztam a testvérek imáján keresztül az élő és jelenvaló Istennel! Onnan számítom a megtérésemet, s bár azóta is sokat vitatkozom Istennel, az, hogy létezik, e lelkigyakorlat óta sohasem volt kétséges számomra. A lelkigyakorlat végén hosszan beszélgettem Bandi bácsival, rázúdítva éppen akkori önmagamat. Több évtized után egy áldó imájában így emlékezett meg erről: „Miből lesz a cserebogár? Amikor Melindát megismertem, szinte csak önmagával törődő, szerelmes kis fruska volt. Ma pedig sokak – köztük papok – vigasza.” Hát a megállapítás első fele nem derített fel, de hálás voltam a második feléért.

1975-ben Pestre kerültem, onnan a péceli közösségbe kezdtem járni, s igen hamar Bandi bácsi lelki gyermekeként tapostam Isten útját. Elfogadó szeretete mindig biztonságot jelentett számomra. Különösen jó volt vele lenni azután, hogy Édesapám aránylag korán hazament az Úrhoz. Kicsit apapótlék is volt számomra.

Amikor a karizmatikus megújulás „betört” Pécsre, vadul érdeklődtem tőle, hogy mit gondol a nyelveken szólásról, prófétálásról, lélekben nyugvásról stb. Elgondolkozott, s azt mondta: „Mindent meg kell vizsgálni, s meg kell nézni a gyümölcseit. Istennek bőven lehetnek olyan útjai, amelyeket én nem ismerek még, vagy a Bokor még nem ismer”.

Amikor a főiskolán igencsak utáltam az etikatanáromat, mert olyan butaságokat mondott Istenről, hogy teljesen felbőszített, akkor azt mondta: „Ha egy hajó léket kap, és nem tömik be a lyukat, akkor elsüllyed. Ha a hívő ember életében van valaki, akit nem szeret, akkor léket kapott a kereszténysége.” Ez a mondat azóta is aranyszabály az életemben. Elképzelem, hogy a számomra nehéz ember becsönget hozzánk, vagy váratlanul összefutok vele, s ha lesüllyed a gyomrom, akkor vad imába kezdek kapcsolatunkért, mert bizony ott akkor nincs minden rendben.

Férjemmel, Tamással is sokat beszélgetett, ő esketett minket, s keresztelte mind a hat gyerekünket. Három nagy gyerekünk közösségi elsőáldozásán mondtuk neki: „Bandi bácsi, olyan fiatalos vagy, hogy még esketni is te fogod őket!” „Vállalom” – jött a mosolygós válasz.

Sajnos nem így lett. Csoda volt látni a szadai plébánián a három kisöreget – Bandi bácsit, Márta nénit, a nővérét és Elza nénit, a házvezetőjüket –, amint együtt cipelik az élet nehezét, akkor is csak másokra figyelve, igazi otthont nyújtva minden belépő számára.

Élete vége felé sok minden összezavarodott benne, de akkor is Isten ügyeiben gondolkozott. A kórteremben négyen feküdtek. Egyszer csak így szólt: „Kicsit furcsán van szervezve ez a lelkigyakorlat, hogy nincs külön szobája a papnak. Kicsit kellemetlen, de hát biztosan így volt hely. [*kigyulladt a nővérhívó*] Meg az is különös, hogy lámpa jelzi, ha kezdenem kell az előadást. De hát nem baj!”

Minden tiszteletem Edináé, aki megápolta, de fájt, hogy nem mi lehettünk körülötte. Akkor is, ha a végnapjaiban teljesen összekuszálódott benne képzelet és valóság. Szerettem volna gyakran ott ülni mellette, csak fogni a kezét, s hálatelt szívvel megköszönni Istennek, hogy adta nekem. Keresztanyám azt mondta egyszer: „Lelkivezetőt csak egyszer ad az Isten, akkor is csak jókedvében!” Hát nem tudom, igaz-e a mondás, de azóta nem találtam senkit, aki kicsit is pótolhatta volna Bandi bácsimat. De köszönöm neki, hogy felnőtt, imádkozó emberré nevelt, s így talán nem kutyulódom el túlságosan.

Bármikor hallom azt a szót, hogy „bölcs”, most is csak ő jut róla eszembe! Várom, hogy Odaát újra találkozzunk, s szelíd mosollyal felvilágosítson az ottani szokásokról!

Kőszeginé Rihmer Melinda
Pécs

Partner volt

Sok éven át csak hallomásból tudtuk, ki a Bandi bácsi, de személyes kapcsolatunk nem volt vele. Azután az Iszákosmentő és a Betánia Szeretetszolgálat Rezső tér sarkára költözése hozta meg az egészen szoros, bár akkor sem igazán személyes kapcsolatot.

1994-től akkor még kis, de számunkra legnagyobb gyerekeink jártak hozzá hittanra. Nem magukban, hanem mondhatni bokros hittanra Kaszap Istvánék, Bisztray Gyuriék fiaival, Márczi Misivel. Ez inkább a hagyományos, kinyilatkoztatós hittan volt, mint megbeszélős, bár voltak kérdések, és volt visszakérdezés. Heti rendszerességgel folyt, és gyerekeink szerettek járni. Akkor is, amikor a többiek már nem, és sikerrel hívták házunkbeli barátaikat, akik nem voltak bokrosok. Két nagyobb fiunk Bandi bácsi által keresztelkedett, és lett elsőáldozó. Hogy mi ennek a különleges jelentősége? Bandi bácsi partner volt, megértő és együttműködő. Elfogadta indoklásunkat, hogy miért tizenévesen akarjuk a keresztelést, és nem csecsemőkorban, miért külön a keresztelést és külön az elsőáldozást, hogy templomban szeretnénk sok emberrel, de csak ott, ahol a Bokrot és a gitározást is elfogadják. Jött oda, ahol helyet találtunk, és megértette, hogy nem szeretnénk elmondani a Sátánnak ellentmondó fogadalmakat, hanem helyette gitáros hitvallást kívánunk. Ameddig betegsége engedte a találkozásokat, a fiúk jártak hozzá, és miután elköltözött, nagyon hiányzott mindannyiunknak.

A fiúk – talán neki is köszönhetően – rendszeres áldozók és templomba járók, méghozzá úgy, hogy ezzel együtt erősen kritikus, Bokor-érzelmű mai fiatalok. A szentségfelvétel ünneppé tétele, ennek az új gyakorlatnak a megalapozása sikerült – reméljük, hogy többi gyerekünk is így éli meg.

És még egy apróság. Amikor Bandi bácsi már erősen feledékeny volt, nem mindig emlékezett kapcsolatunk időpontjaira és saját szerepére az együtt dolgozásban; ám ha írnia kellett a hitéletről, beszámolnia a fiúkról egy ösztöndíjpályázatban – bármily hihetetlen, de azt szellemileg frissen, nagyon pontos összeszedettséggel és tanúságtevően tette meg.

Pálinkás Laci és Orsi
Budapest

Egy ember, aki előttünk járt

Ebben a városban születtem. Itt jártam óvodába, iskolába. Megfigyeltem mindent, ahogy arra csak a gyerek képes: a foltot a házak falán, a görbe villanyoszlopot, a fa gyökerét, ahogy évről évre erejével repeszti a járda aszfaltját…, s egészen addig a napig azt hittem, „tudom, hogy merre mennek, kik mennek az úton” (Radnóti: Nem tudhatom).

Más a város nappal, és más éjszaka. Az éjszakát sokan, sokféleképpen megírták már versben, dalban, prózában, reklámszövegben. A művészek változatosnak látták és láttatják az éjt, mint a kicsapongó, a felszabadult vagy a tomboló vidámság helyét, vagy mint a megérdemelt nyugalom, pihenés, feltöltődés idejét. Azt, amikor az alvó nem játszik szerepet. Az Éj leveszi nappal viselt álarcát, és maga mellé helyezi (Michelangelo, Medici kápolna).

Amit akkor éjjel láttam és tapasztaltam, új volt és megrendítő. Nem hittem, hogy ilyen, emberi tartózkodásra alkalmatlanná züllesztett, lakásnak mondott zugok vannak a belváros fényes főutcáinak mélyén, kivilágított, szobrokkal ékes homlokzatok mögött. Aznap este sokfelé jártunk a vegetálás alja, a kút mélye, a nincs tovább, nincs hová, nincs miért tényei és körülményei között. Vastagon leégett lábosok és kiürült pálinkás üvegek, földre dobott, évtizedes szalmazsák-matrac a földön, megfejthetetlen, keserű, sűrű szagok, tömör homály akkor is, ha ég az egy szál villanykörte. Leülni nem lehet, nincs hová, de nem is tanácsos. Egy pillanatra kívülről látom a képet, amelynek mellékszereplője vagyok.

Középen egy magas, elegáns, szemüveges, magas homlokú, ősz hajú úr áll, és éppen beszél. Megjelenése megdöbbenést és zavart vált ki. Személye és szavai a lehetőség és a sivárságba rögzöttség ellentétét elképzelhetetlen mértékig fokozzák. Végtelenül szelíd, türelmes, rábeszélő, megértő és erőt sugárzó. Csak kér. Annyit, hogy a kedves házigazdák jöjjenek el a lelkigyakorlatra, ahol már minden készen van a fogadásukra. Barátai készítenek reggelit, ebédet, vacsorát, ne legyen gondjuk semmire. Nagyon várja őket, nagy szeretettel, hittel és reménnyel van irántuk. Bízik bennük. Meg lehet szabadulni a rabságból, az alkohol rabságából is, segítő kezek nyúlnak ki feléjük, nincsenek egyedül. A Szabadító az Úristen maga, aki számít rájuk, kedves gyermekeinek tudja és akarja őket. Ezért vagyunk itt. Ezen vendéglátói számára volt egy meghívása, amire ők igent mondtak, de aminek ma nem tettek eleget. Vártunk rájuk estig, és mivel nem érkeztek meg, gondoltuk, hogy felkeressük őket, ha valami félelem, vagy egyéb lenne az akadály, eloszlatnánk. Azért jöttünk, hogy megismételjük az invitálást, segítsünk az esetleges hátráltató körülmények leküzdésében.

A zavar és a döbbenet alig elviselhető mértékűre fokozódik. Kifogások nem segítenek, a lélek vergődésének hebegő hangjai szaggatottan törnek utat a sötétben. A szituáció több mint kínos. A szerényen elegáns, szemüveges, magas homlokú, ősz hajú úr, és akit képvisel, a Názáreti, látszólag nem érzékeli ezt. Fesztelen, szerény, és bizakodik, hogy nem jött hiába. Bízik bennük – bennük, akiket az élet arra tanított, hogy ne bízzanak senkiben, a napi tapasztalat pedig arra, hogy még magukban sem; bennük, akikben eddig még soha senki sem bízott, akiknek még eddig soha „nem volt emberük” (Jn 5,2–16).

Az aznap éjjeli körút, miután számos hasonló helyszínt érintett a városban, éjfél körül ért véget. Mikor kezdődött? Talán késő délután, talán évekkel vagy inkább évtizedekkel azelőtt. Aznap délután egy épülőfélben lévő házban a szerény körülmények készen álltak az első, Bandi bácsi által kezdeményezett, életre hívott Katolikus Iszákosmentő Lelkigyakorlathoz. Vacsora az asztalon, matracok előkészítve, a háziasszony bevásárolt és felkészült a háromnapos lelkigyakorlatra. A hosszú hónapok óta érlelt lelki, szellemi muníció, az első esti imához és beszélgetéshez az emeleti szoba, még vakolatlanul, de gyertyával és egy kis mezei virágcsokorral az asztalon várta a meghívottak érkezését. A család gyerekei, mind a tízen, lázban égtek, mindenkinek volt még egy ötlete, még egy simítani, kiegészíteni, eligazítani valója. Mindnyájan izgatottak voltunk, az akarás és az esély, amit kaptunk, hogy most esetleg átugorhatjuk saját árnyékunkat, hogy éppen most elkezdődik és megtörténik valami fontos, valami lényeges, lendületben tartott valamennyiünket a nap folyamán, az előkészületek alatt. De egyszer aztán elkészültünk. Késő délután lett. És elkezdődött a tanácstalanság ideje.

Öt óra, hat óra, hét óra. A remény és a reménytelenség pólusai közötti belső ingadozás talán egy kicsit gyakoribbá tette Bandi bácsi mindig fegyelmezett, visszafogott gesztusait. A kézdörzsölés, a homlokot, hajat végigsimító kéz mozdulatai mindenről pontosan beszámoltak. A szemüveg egyre többször szorult igazításra.

Nem jött el senki. Nem jelentkezett senki. A hangulat szorongóvá vált. Ebben a szorongó hangulatban Bandi bácsi kapva kapott a javaslaton, hogy látogassuk végig a meghívottakat. Honnan ismerte a meglátogatottakat, honnan ismerte a körülményeket és a helyeket? Őt mindenütt ismerték, és megismerték.

Magam egészen addig a napig azt hittem, „tudom, hogy merre mennek, kik mennek az úton”. Azóta, hogy kísérője voltam, és vele jártam végig azt az éjszakát, azt tudom, hogy élt közöttünk egy magas, szerény és kitartó, Istennek elkötelezett, ősz hajú úr, egy ember, egy pap, Jézus tanítványa, aki előttünk járt. Hozzánk is eljött, bárhol, bármilyen körülmények között élünk is, hogy az a nap, vagy egy másik, fordulónap legyen az életünkben, az életemben.

Vinczéné Géczy Gabriella
Budapest

Elénk élte az evangéliumot

Bandi bácsit távolabbról szinte Bokor-közösségbe kerülésemtől ismertem. Pontosabban akkortól, mikor Király Náci elvitt az első Bokor-ünnepre. Akkoriban, úgy emlékezem, mindig Pécel volt az ilyen nagy ünnepek helyszíne. Aztán amikor jó munkája „jutalmaként” nyugdíjba küldték, ez a kis kapcsolat is megszakadt, csak a híreket hallottam felőle, hogy nem tört össze, hanem új munkába kezdett, iszákosokkal kezdett foglalkozni.

Bandi bácsiban egyszerre volt meg a „bocsánat, hogy élek” és a „tudom, mit akarok” életstílus. Végtelenül szelíd, halk szavú, csak szépről és jóról beszélő, szemérmes ember, azt hinném, az első találkozó után világgá szalad a kemény, durva, esetenként nagyon is trágár alkoholistáktól. De nem, ez nem az ő formája volt. Megszelídítette az embereket. És nem szépítette a valóságot, de elmondta az isteni valóságot.

Aztán egyszer Bensó Bea hívott, menjek gitározni egy iszákosmentő lelkigyakorlatra. Akkoriban, mint ráérő ember, szívesen elvállaltam ezt a feladatot. Ezek után évekig évente négyszer 3-4 napra, és ha lehetett, a havi egyszeri lelkinapra is eljártam gitározni, és főleg a lelkigyakorlatokon együtt lenni a „gondozókkal” és „gondozottakkal”. Azért az idézőjel, mert az irányok soha nem egyfelé mutatnak. Rengeteget kaptam a „gondozottaktól”, nagyon sokat tanultam nemcsak Bandi bácsitól, Kovács Tádétól, hanem Vágó Marikától, Köte Gyuritól, Pista bácsitól is (szegény, szegény jó Bensó Beáta, még ma is hallom, ahogy mondja) – az életről, az élet értelméről, a hitről. Az előadások oroszlánrészét Bandi bácsi és Tádé vállalta, mind nagy élmény volt nekünk.

Bandi bácsi a maga szelíd életével, stílusával egyben tartotta a társaságot. Nem volt fegyelmezetlenség, kilengés. Mintha valaki katonai vasfegyelmet tartott volna. De nem, ő csak a szeretettel érte el mindezt. Tisztelte, becsülte, szerette őt ott mindenki. Bandi bácsi, azt hiszem, nem hitte el magáról, hogy mekkora egyéniség. Talán a családjában előforduló más jelentős egyházi személyekhez képest kisebbnek érezte magát. De mi úgy láttuk, hogy elénk éli azt az evangéliumot, amelybe a Gyurka bácsival való találkozás után annyira beleszeretett.

És ez az evangélium kemény volt, az ő végtelenül szelíd természetében olyan kitartást hozott, amire mindnyájan felnéztünk. Mesélte, egyszer egy lelkigyakorlaton csengettek. Ő volt a házigazda. Az érkezők (talán püspöki meghatalmazottak? nem emlékszem) felelősségre vonták. Ki hatalmazta fel, hogy lelkigyakorlatot tartson. Bandi bácsi kezében ott volt a Szentírás. Felmutatta, és így válaszolta: Jézus. És nem hatották meg a fenyegetések, nem küldte haza az embereket. Egész addig csinálta ezt Pécelen, amíg nem nyugdíjazták. Aztán csinálta ott, ahol csak tehette: Újpalotán, Szadán, vagy épp Óbudán, a Táborhegyi házban, Vinczéék nagycsaládi körében.

Bandi bácsihoz fűződő minden emlékemet külön megszépíti, hogy a Táborhegyi lelkigyakorlatokon ismerkedtem meg Vincze Krisztivel, az egyik „házigazdával”, akivel aztán összeházasodtunk, és öt szép gyermekünk van már.

Horváth János
Érd

Mint a jó pásztor...

Bandi bácsinak olyan kisugárzása volt, amelyet mi gyerekfejjel talán nem vettünk észre, de valószínűleg ránk is átragadt, mert végigültük a gondozottakkal az iszákosmentő lelkigyakorlatokat, beszélgettünk és együtt étkeztünk velük, hallgattuk az előadásokat, amennyire tudtunk, bekapcsolódtunk a gitározásba – közben ugyanis János tanított minket gitározni is. A lelkigyakorlat mindig csütörtök délutántól vasárnap délutánig tartott, így csak a péntek délelőtt maradt ki, amíg iskolában voltunk. Ezenkívül bementünk a segítők zárt körű megbeszéléseire is, ahol arról volt szó, hogy ki kire fog külön is odafigyelni, vagy mit tapasztalt a segítettek részéről, miről beszélgetett az illetővel, vagy mit gondol, hogyan lehetne neki még jobban segíteni.

Most így utólag ez is furcsa, hiszen mi még gyerekek voltunk, de Bandi bácsi sosem mondta, hogy mit keresünk ott, sőt, ha véleményünk volt, azt ugyanúgy meghallgatta, és figyelembe vette, mint a felnőtt segítőkét. Így teljesen részesei voltunk ennek a folyamatnak: az örömnek, ha valaki le tudta tenni a poharat, és a reménynek azokkal kapcsolatban, akik még nem tudták ezt megtenni, vagy visszaestek. Itt talán adná magát a szomorúság vagy a kudarc szó, de Bandi bácsi sosem éreztetett ilyesmit, mindig az újrakezdés lehetőségét hangsúlyozta, őt magát sem láttuk soha elkeseredettnek, pedig ebben a munkában csak kis hatásfokkal lehet működni, s már az is jónak számít, ha egyáltalán van valami eredmény.

Lehet, hogy ez volt az egyik titka annak, amiért visszajártak hozzá, és amiért sokaknak sikerült megszabadulniuk: ő olyan volt, mint a jó pásztor, aki az eltévedt bárányt keresi, ölbe veszi, megvigasztalja, és feltölti reménnyel, amíg a maga lábán nem tud járni. Ha újra elesik, újra lehajol érte, mert mindegyik egyformán fontos a számára. Bennem leginkább ez maradt meg róla, ahogyan ül rendületlenül, és csak beszél, beszél türelmesen, mindig csak tisztán a Szentírásról, Isten megbocsátó szeretetéről, és semmi másról.

Vincze Kriszti
Érd

Időgép a mennyben

(Jubileumi minidráma)

Írta: Kovács Tádé Ferenc — Rendezte: Jakus Ottó

(Előadták 2010-ben, Óbudán)

Szereplők: Atyaisten, angyalok, Ottó, Bandi bácsi, Márta néni

GÁBRIEL Gyerekek, munkatársi van! Apácskánk vár minket a központi felhőn.

MINDEN ANGYAL Jövüüünk, Gábriel!

ATYA *(Miután körülülték)* Fiam legyen veletek, édeseim!

MINDEN ANGYAL És a Te Lelkeddel, Apácskánk!

ATYA Ki kezdi?

SEALTIEL Máris kezdem.

ATYA Rendben van, Sealtiel, kezdjed!

SEALTIEL *(Kitárt kézzel mondják a bevezető imát, mindenki föláll)* Apácskánk, teljesüljön akaratod, ahogy itt a mennyben, úgy az egész univerzumban!

MINDEN ANGYAL Ámen! *(leülnek)*

ATYA Uriel, be van gyújtva a kompjuter?

URIEL *(Előveszi tenyérszámítógépét)* Ég a led, Apácskánk! Hová kapcsoljak?

ATYA Nyisd meg az időgép programot!

URIEL Máris ott vagyunk. Listázási vagy panoráma menüben kívánod?

ATYA Előbb listázd az égitesteket! Gábriel, adj energiát a gépnek, le ne merüljön!

GÁBRIEL Máris, Apácskánk!

ATYA Raffael, hová megyünk most?

RAFFAEL A Terra bolygó van soron.

ATYA Uriel, mondd be a megbeszélt századot!

URIEL: Fiad születése után a XX. század vége.

ATYA Barachiel, hol van legnagyobb szükség segítségre?

BARACHIEL Az alkoholizmus hatalmas méretekben szedi áldozatait, Apácskánk.

ATYA Raffael, számolj be, milyen terápiák léteznek Magyarországon ezekben az évtizedekben?

RAFFAEL Működnek az Anonym alkoholisták, sikeresen adaptálták az amerikai modellt. Siklós József kezdeményezte a Kékkeresztet, de ő már itt van nálunk. Idősb Balogh Zoltán és párja, Margit vette át a Terrán ezt a református missziót. Szép eredményeik vannak Magyarországon: szárazak, szabadultak, megtértek, apostolok.

ATYA Jól van. Hát a katolikusoknak milyen eredményeik vannak?

RAFFAEL Semmilyenek. Még missziójuk sincs.

ATYA Sebaj, majd lesz. Pont ezért hívtalak ma össze benneteket! Most átválthatsz, Uriel, panoráma üzemmódba. Kapcsold Budapest-Angyalföldet! *(Betántorog Ottó a színpadra, és ledől)* Látjátok azt a részeg káplánt ott a sezlon szélén? Mindjárt lecsúszik a feje, annyira nem bírja tartani magát.

MINDEN ANGYAL Látjuk, Apácskánk. *(Michael fölteszi a kezét)* Mit akarsz kérdezni, Michael?

MICHAEL Sataniel teljesen lefoglalta őt magának?

ATYA De édesem, már a kérdés is fáj! Raffael, indítsd el ezt a káplánkát a gyógyulás útján, mert belőle csináljuk meg a KASZ második vezetőjét, lesznek kitűnő munkatársai szerte az egész országban, ő szervezi majd meg velük 2010-ben a KASZ 25. évfordulójának ünnepségsorozatát is. *(Raffael kézrátételére Ottó kitántorog. Hénokh jelentkezik)* Mit szeretnél, Metatron?

METATRON (HÉNOKH) Bocsi, Apácskánk, de nekem be kell írnom a jegyzőkönyvbe ezt a KASZTOT. Csupa nagybetű?

ATYA Igen, de nem KASZT, csak KASZ. A Katolikus Alkoholistamentő Szolgálat rövidítése.

METATRON (HÉNOKH) Köszi, Apácskánk. Beírhatom a KASZ második vezetőjének a nevét?

ATYA Beírhatod, fiacskám: Jakus Ottó a neve. Azért helyezték Angyalföldre, hogy Vigyázó Miki, a plébános vigyázzon rá, ne legyenek körülötte botrányok az ivászata miatt. Kicsit fésületlen a szakálla, meg a lelke, de Máriabesnyőn majd elkezdjük kifésülni, s meglátjátok, milyen remek misszióvezetőt faragunk belőle.

MINDEN ANGYAL Dicsőség Neked, Apácskánk!

RAQUEL A faragást mindenkor vállalom. Ez az Ottó gyerek valóban hitelesen tesz majd tanúságot Fiad szabadító erejéről, tudni fogja, miről beszél. De kiből faragjuk a KASZ első vezetőjét?

ATYA Az meglepi. Egyelőre maradjon az én titkom. Uriel, állíts az időgépen! *(A sezlont kihúzzák a színpadról)* Péceli plébánia, 1985. *(Bandi bácsi bejön, leül, vagy töprengve föl-alá sétál)* Kit láttok, gyerekek?

GÁBRIEL Jelentem: egy hetvenötödik évében járó, ősz hajú pap bácsit.

ATYA Jól látod, Gábriel.

RAQUEL Belőle mit faragunk? Professzort? Püspököt? Ne legyen Raquel a nevem, ha nem úgy néz ki, mint XII. Piusz pápa. Csak nem ő lesz az első magyar pápa?

ATYA Rajta nem sokat kell faragnod, Raquel. A váci egyházmegye legtisztább, legbuzgóbb plébánosai közé tartozik. De nem tud nyelveket, és különben is túl „bokros” ezekhez a posztokhoz. „Illegális” lelkigyakorlatai büntetéséül állam bácsi nemsokára nyugdíjaztatja, és Szadára száműzi a gödöllői plébánia kisegítő lelkészeként. Mindenki tiszteli, ő is mindenkit szeret. Csak ha alkoholistát lát a péceli utcán, megy át ijedten és sajnálkozva a másik oldalra. De hallgassátok csak, miben töri a fejét! *(Atya és angyalok el)*

MÁRTA NÉNI *(Bandi bácsi betolja tolókocsiban, s maga is leül)* Szervusz, Bandikám! Mesélj! Miért vagy oly feldúlt? Mondd el a nővérednek!

BANDI BÁCSI Ne is kérdezd, Mártikám! Kudarc kudarc hátán. Református testvéreink orrhosszal megelőztek minket iszákosmentő misszióukkal, Tóninkat ők gyógyították meg Bükkszentkereszten. Mi pedig még mindig késlekedünk. Hiába voltam a püspök atyánál, hiába beszéltem ma a lelkipásztorkodástan professzorával. Nagyokat bólogatnak, és nem történik semmi. A végén ennek a tejfölösszájú Tádénak lesz igaza: nekem kell elindítanom a Katolikus Alkoholistamentő Szolgálatot.

MÁRTA NÉNI Nem értek hozzá, nem vagyok pap, csak a testvéred vagyok, de azt mondom neked: Nosza, Bandikám! *(Kacsint. Mindketten el, Atya és Angyalok be)*

ATYA Ez a meglepi: — belőle lesz a KASZ megalapítója.

BARACHIEL Vicces hangulatban vagy, Apácskánk! Ezt, ugye, nem mondtad komolyan? Talán bizony felöntött a garatra ez a szentéletű pap egyszer is?

ATYA Nem, soha.

MICHAEL Mi lesz hát a hitelességgel? Hiszen azt se tudja, mi az az alkoholmámor!

ATYA A hitelességet biztosítja a szeretet, Michael. Halász Endre belenéz Jakus Ottó szemébe Máriabesnyőn 1998. február 10-én, átöleli, és Ottónak többé nem kell innia. Ottónak és társainak sem a hitelessége gyógyít, hanem a szeretetük, ugye, Raffael fiam? Kinél rögtön, kinél nem rögtön.

RAFFAEL Úgy van, Apácskánk. Legyen is úgy!

MINDEN ANGYAL Ámen. Ámen. Ámen.

Függöny

Olvasók fóruma

Tisztelt Szerkesztőség!

Az „Érted vagyok" áprilisi számában érdekes írásokat olvastam a megváltásról. Az alábbiakban ezzel kapcsolatos gondolataimat szeretném elmondani.

Az a kérdés vetődött föl bennem, hogy ki mulasztott. Konkrétan: Az evangélisták mulasztottak, vagy Jézus?

Pál apostol így tanít bennünket:

• Békességet szerzett a keresztfán kiontott szent vére által.

• Adóslevelünket felszögezte a keresztfára.

• A Lélek által önmagát áldozta föl ártatlanul Istennek.

• Meghalt az első szövetség idején elkövetett bűnök váltságáért.

• Most azonban egyszer jelent meg, hogy áldozatával eltörölje a bűnt.

• Az Ő akarata szentelt meg minket Jézus Krisztus testének feláldozása által.

• Egyetlen áldozattal örökre tökéletessé tette a megkereszteltelteket.

Ezek nagyon nehéz, fajsúlyos mondatok. Arról szólnak, hogy Jézus megváltott bennünket. Lehetne még ezekhez hasonló mondatokat idézni, de most nem az a célom, hogy mindet ide másoljam.

Amint tudjuk, az újszövetségi iratok közül Pál levelei íródtak meg elsőként, az evangéliumok csak évtizedekkel később. Ebből az következik, hogy az evangélisták olvashatták, és bizonyára olvasták is Pál leveleit. Akkor viszont azt a kérdést kell feltennünk, hogy sorsunk legnagyobb kérdéséről, megváltásunkról miért nem írnak, mint Pál?

Többféle válasz lehetséges.

• Az evangélisták nem tartották fontosnak leírni azt, hogyan váltott meg minket Jézus. A négy közül egyik sem.

• Jézus nem beszélt arról, hogy hogyan fog bennünket megváltani.

• Pál valamit félreértve bizonyos túlbuzgóságba esett, azért írt ilyeneket.

Ebből az következik, hogy ha Pál igazat írt, valaki súlyos mulasztást követett el. Vagy Jézus, vagy az evangélisták.

Jézus mulasztását biztosan kizárhatjuk. Ha logikusan gondolkodunk, az is kizárható, hogy négy ilyen ember, mint Márk, Máté, Lukács és János, ekkorát hibázzon.

Sokan talán értelmetlennek tartják ezeket a fejtegetéseket. Nekik szíves figyelmükbe szeretném ajánlani a Második Vatikáni Zsinat *Dei Verbum* című dokumentumának 18-adik pontját. Ebben az áll: Az újszövetségi könyvek közül kétség nélkül kiemelkedik a négy evangélium – azért, mert ezek tartalmazzák Urunk Jézus Krisztus példaként elénk élt életének leírását és tanításainak legfontosabb részeit. Azért ezek a legfontosabbak, mert ezek nélkülözik az emberi okoskodásokat, esetleges tévedéseket.

Tehát a vatikáni dokumentum mintegy felmenti mind Jézust, mind az evangélistákat a mulasztás feltételezett vádja alól.

Marad tehát Pál, akitől most már meg kellene kérdezni: Miért írt ilyeneket? De ez ma már lehetetlen. Azt tehetjük, hogy részletesen megvizsgáljuk a páli leveleket, illetve a korabeli elképzeléseket a várva várt Messiásról.

Azt is feltételezhetjük, hogy Pál nem kérdezte ki a tanítványokat és Máriát sem arról, hogyan váltott meg minket Jézus. Arra nézve is van egy-két adatunk, hogy Pál nem volt túl jó viszonyban az apostolokkal. Bizonyára több vitájuk volt, mint amennyit a Biblia megörökít. Akkor is volt diszkréció... Sőt, a mártírhalált halt apostolok helyére sem választották be.

Ha komolyan vesszük az evangéliumok tanítását, Pál nem is volt apostol a szó szoros értelmében. Az „apostol" küldöttet, kiküldöttet jelent. Jézus a tanítványokat küldte ki párosával maga előtt, hogy készítsék elő az ő útját. Pál természetesen nem volt közöttük.

Számomra nehezen hihető, amiket Pál tanít:

• „Jézus felvitte a keresztre a bűneinket!" – Én tegnap is, ma is, és valószínű, hogy holnap is követek el bűnt.

• „Isten azért is haragudott ránk addig, míg keresztre nem feszítettük Jézust, mert Ádám és Éva bűnt követett el! Az eredendő bűn terhel minket!!" – Szerintem igazságtalanság más vétkei miatt valakit bűnösnek tartani. Ha igaz lenne, akkor az ellenkezője is igaz kell, hogy legyen. Tehát, például, ha nagyapám bűn nélküli életet élt, a jézusi tanítások szerint ezzel megváltotta a szabadkártyát számomra a Mennyek Országába!!!

• „Szent vére által megváltott minket a pokoltól!" – Ez a megváltás üzlet. Ki üzletel kivel? Isten megbocsát, mert megöltük a fiát, aki Ő saját maga? Hiszen „aki látja Jézust, látja az Atyát".

És Jézus miért húzta volna az időt? Nem lett volna egyszerűbb, ha amikor elhatározta a negyven napos böjt után, hogy kereszthalálával megvált bennünket, nem nyűglődik az emberekkel olyan sokat, három évig, hanem egyből a keresztre megy? Hatalmában állt ez a lehetőség is. Éhezett, fázott és fáradozott. Rojtosra beszélte a száját, ennek ellenére még a tanítványok sem értették meg, mit akar a Mester. Egyik a jobbjára, másik a baljára akart ülni a királyságban! Ó, minő balgaság!

Szegény Pál, hogyan is érthette volna meg, mit akart Jézus, ha nem is hallotta őt beszélni?

Hitem szerint engem is, és mindenkit megváltott Jézus. Az által váltott meg, hogy a földre született, és elhozta a világosságot. Elhozta a tudást. Kereszthalála csak következmény volt. De tudta, hogy halál vár rá! A korabeli zsidó törvények szerint nem is lehetett más a sorsa. A főpapok veszélyeztetve látták hatalmukat, így halálra adták!

Mindenkit arra biztatok, hogy szeressük Istent teljes erőnkkel, teljes szívünkkel és teljes elménkkel. Azt nem tudjuk mérni, mekkora szívünk szeretete. Azt sem, mekkora az erőnk. De elménk állapotát, tudásunk alaposságát lehet mérni. Hogy milyen mértékben sajátítottuk el Jézus tanítását, ez mérhető. De nem elég tudni az elméletet, azt meg is kell valósítani. Szeretni annyit tesz, mint jót cselekedni az emberekkel. Mert Istent közvetlenül nem lehet szeretni, csak az embertársaikon keresztül!

Magam is azt szeretném, ha életemben az első helyen lenne Jézus! Mert egy mondás szerint, akinek életében Jézus nincs az első helyen, annak életében nincs is jelen.

Örüljünk annak, hogy a végtelenül irgalmas, türelmes, megértő és megbocsátó Isten végtelenül szeret minket. Ez a jó hír tegyen mindnyájunkat boldoggá.

Bollók István
Inárcs

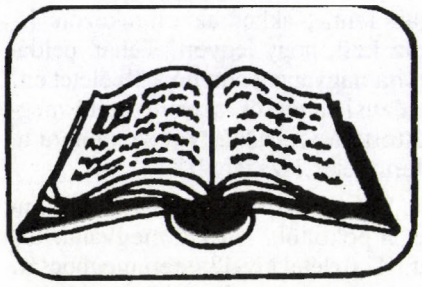

BIBLIA

Az augusztusi elmélkedéseket Gyűrű Ferenc (Egyed), a szeptemberieket Vincze Gabi (Budapest) készítette.

Augusztus 7. — Évközi 19. vasárnap — Mt 14,22–33 — Tekints Krisztusra, különben elmerülsz!

Máté evangélista háromszor is említi az erős ellenszelet. Nem véletlenül. Hiszen pénz, paripa, fegyver és politika nélkül indultak el az első keresztények, hogy teljesítsék megbízójuk küldetését. Egyedül az Igazságban bízva képviselték a Szeretet hatalmát. Az akkori államhatalom üldözéssel válaszolt az új közösség megjelenésére. A keresztények csak imádkoztak a császárért, de nem imádták, úgyhogy ez az új felekezet akkor ateistának számított. Az ősegyház kicsiny közösségét, mint valami kis hajócskát, hányták-vetették a történelem viharai, ez volt a komoly ellenszél. Felvetődhetett bennük a kérdés: Van-e jövőnk? A mi életünk hajója is ellenszélben megy. Jézus jelenléte biztonságot ad. Tudatosítanunk kell, hogy eszmeileg és magatartásunkban hozzá akarunk tartozni.

Péter apostol személyében ráismerhetünk a ma emberére. Figyelme elterelődik Jézusról, és inkább a veszélyes körülményekre figyel. Aki az egyre súlyosbodó körülményekre, a hitellenes erőkre irányítja figyelmét, elveszítheti a talajt lába alól, elveszítheti lelki erejét. Nap mint nap meg kell újítanunk Jézus Krisztusra irányuló figyelmünket. Látnunk kell életünk célját: vele akarunk lét-, magatartás- és sorsazonosságba kerülni.

E cél eltévesztésére ma nagy esély van. Oka az ideálok nélküli materializmus. Társadalmunk egyetlen ideált ismer: a termelés és fogyasztás ördögi körét. Termeljünk többet, hogy többet tudjunk fogyasztani! A főisten a gazdaság. Sokan hisznek benne. Elhiszik, hogy ragyogó jövőt biztosít. A materialista társadalom unalmat és gépies tevékenységet gyárt. Létrehozza az új kor új rabszolgáit, akik a multi cégek gyáraiban tizenkét órás műszakban, újkori hajcsárokkal a hátuk mögött, futószalag mellett gyártják sorozatban a termékeket a mindig újat habzsolni akaró fogyasztóknak. A termelés, a fogyasztás, a gazdaság főistene eltévesztetheti velünk a célt. Képes olyan ellenszelet csapni, amely leveszi tekintetünket a célról, Jézusról.

A mai evangélium felhívás a sokszor önelégült ember számára: Tekints Krisztusra, különben elmerülsz!

Áprily Lajos írja Menedék című versében:

S mikor völgyünkre tört az áradat,
S már hegy se volt,
hogy mentő csúccsal intsen,
Egyetlenegy kőszikla megmaradt,
Egyetlen tornyos sziklaszál, az Isten.

Augusztus 14. — Évközi 20. vasárnap — Mt 15,21–28 — Jézus mindenkit hív

Egy pogány asszony kéri Jézustól lánya gyógyulását. Mégpedig úgy, mint a gyerekek, szinte kikunyerálja Jézustól, mindenféle meghátrálás nélkül. Példátlan eset történik, mert Jézus alulmaradt ebben a vitában. Meghátrált. Szokatlan az is Jézustól, hogy az asszony első kérését szóra sem méltatta. Szokatlan még az is, hogy a pogányokat kutyákhoz hasonlítja. Jézustól nem ezt várnánk.

Máté evangélista saját korának teológiai problémáját dolgozta bele ebbe az elbeszélésbe. Éles szembenállás volt ugyanis a zsidóságból megtért és a pogányságból megtért keresztények között. A zsidókeresztények mereven elzárkóztak a pogányoktól. Ezt az elzárkózást jeleníti meg Máté evangélista Jézusnak a pogány asszony kérése iránti elzárkózásában. A zsidó-pogány ellentétet idézi a Jézus szájába adott hasonlat is, amely kiskutyához hasonlítja a pogány asszonyt. Ennek is megvolt a történeti valósága, mert a zsidók valóban kutyának nevezték a pogányokat.

Egy-egy vitás kérdés eldöntésében szívesen folyamodunk egy elismert emberi tekintély véleményéhez. Ezt tette Máté evangélista is. Máté szemében is, és a zsidókeresztények szemében is Jézus volt a legnagyobb tekintély, aki persze ekkor már nem élt a földön. Az evangélium írója azonban úgy fogalmazza meg a történetet, hogy érzékelteti, Jézus szándékában is benne volt a pogányok elfogadása. Földi működése során Jézus nem hagyta el Izrael földjét. Ezzel a pogány asszonnyal is a határvidéken, Tirusz és Szidon vidékén találkozott. Jézus „hatása” azonban túlnőtt Izrael keretein. Kinyílt a pogányok, a távollévők felé, és ott pozitív fogadtatásra talált.

A történet ma is ismétlődik. Jézus tanítása túlnő a hivatalos kereteken. Olyan egyetemes értékeket tanít, amelyek minden rendű-rangú emberre hatással kell, hogy legyenek. Az emberi közösség együttélése nem képzelhető el Jézus tanításának a megtartása nélkül. Elérhetővé, érthetővé kell tenni Jézus örömüzenetét. El kell felejteni a régi, idejétmúlt, kegyes szavakat, szófordulatokat, kifejezéseket. Ezek a ma élő embernek nem mondanak semmit sem. Elsősorban életpéldával kell nyomatékosítani Jézus üzenetét. Számos példa mutatja, hogy Jézus tanítása ma is átjárja a társadalmat. Gyümölcsöző tud lenni azoknál, akik hagyják, hogy a jézusi tanítás kovásza átjárja az életüket.

Augusztus 21. — Évközi 21. vasárnap — Mt 16,13–20 — Te kinek tartasz engem?

„Kinek tartják az emberek az Emberfiát?” Jézusról sok mindent mondtak kortársai: „Falánk, borissza ember, a vámosok és bűnösök barátja” (Mt 11,19). Ördögtől megszállott (Mk 3,30). Rokonai azt mondták róla, hogy „elvesztette az eszét” (Mk 3,21). A zsidó főtanács istenkáromlónak titulálta (Mk 14,64). Pilátus előtt a császár ellenségének nevezték (vö. Jn 19,12). Kétezer év alatt számos új címet adtak Jézusnak: az egyik legjobb ember, humanista emberideál, tragikus hős, próféta, szegények szószólója, szocialista forradalmár, szupersztár.

„Hát ti kinek tartotok engem?” Jézus és Péter párbeszéde Fülöp Cezáreájának vidékén történt. Az evangélista nem véletlenül említi ezt a várost. A Genezáret-tótól 40 km-re lévő várost ugyanis Nagy Heródes fia, Fülöp tetrarcha építette Kr. e. 3-ban. Fülöp fejedelem Augustus római császárnak köszönhette a terület feletti uralmát. A császár, a caesar iránti tiszteletből ezért Cezáreának nevezte el. Ebben a városban állt Augustus temploma, amelyben a császárt istenként imádták. Ez az egész város a császárimádat szellemét jelenítette meg. Cezárea városa, és benne Augustus temploma azt sugallta, hogy égen és földön nincs más hatalom Augustus császárén kívül, akit uralkodóként, de istenként is tiszteltek. Ebben a császárt istenként imádó városban teszi fel a kérdést Jézus, kissé provokatív éllel is. Péter válasza ezen a helyen legalább olyan merész volt, mintha a kommunista diktatúra idején engedély nélkül kiállt volna a Batthyány-örökmécseshez szónokolni. „Te vagy Krisztus, az élő Isten Fia!” E válaszával szembeszállt a hivatalos római felfogással, amely szerint Augustus császár: isten.

Te kinek tartasz engem? Ez a harmadik kérdés már nem szerepel Jézus kérdései között. Következik azonban az előzőekből, hogy aki követni akarja őt, annak meg kell fogalmaznia saját magának, hogy számára kicsoda Jézus. Világunk Cezáreájában, ahol a politikai, a gazdasági és az információs hatalmat istenítik, újra elhangzik a provokatív kérdés: Te kiben hiszel, kit vagy mit tartasz életed legfőbb mozgatójának?

Dsida Jenő erdélyi költőnek nem tetszett a szobája falára akasztott kép Krisztus-ábrázolása. Nem így képzelte el Jézus Krisztust. Nem ilyen jóllakottnak, nem ilyen kékszeműnek, nem ilyen derűsnek, nem ilyen telt arcúnak. Elmélkedéseiből

és az evangéliumokból egyszerűnek, szürkének, fáradtnak, hozzánk hasonlónak ismerte meg (Dsida Jenő: Krisztus).

Jézus című versében *Gyurkovics Tibor* így ír:

Jézus a szalmaszál – amibe kapaszkodunk
Jézus a szakadék – amibe lezuhanunk

Jézus a kötél – amit elengedünk
Jézus a remény – amivel emelkedünk

Jézus a hangszer – amivel megszólalunk
Jézus a zene – amit elhallgatunk

Jézus tenyér – amivel adakozunk
Jézus kenyér – amit elfogadunk

Jézus penge – ami megsebesít
Jézus gyenge – aki megerősít

Jézus hatalom – a végeken
Jézusnak odaadom – az életem

Péter a végső választ fejjel lefelé adta meg. Ebből kiderül, hogy a kérdés kényelmetlen. S mégis válaszolnom kell.

Augusztus 28. — Évközi 22. vasárnap — Mt 16,2-27 — Valósítsd meg a krisztusi embert!

Jézus a mai vasárnap evangéliumában olyan gyakorlati tanácsot ad az őt követőknek, amelyet nem szívesen hall meg a ma élő ember. Hiszen ma minden a kényelemről, a könnyű életről, a teljesítmény nélküli sikerről, a gyors gyarapodásról szól. Ez a krisztuskövető életre adott gyakorlati tanács pedig a következő: „Ha valaki utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye fel keresztjét, és kövessen engem!”

Magunk megtagadása. – Nem lehet öncélú. Annyit jelent ez, hogy figyelmen kívül hagyjuk saját törekvéseinket és igényeinket. Mindezt azért, hogy mások ügyét magunkévá tehessük.

Keresztfelvétel. – Vállalni azokat a nehézségeket, megpróbáltatásokat, áldozatokat, fáradozásokat, amelyek Jézus Krisztus követésének a velejárói. Adott esetben háttérbe szorítjuk jogos érdekeinket mások érdekével szemben. A keresztviselés a mi életünkben azt jelenti, hogy tudni kell lemondani saját kényelmünkről, előnyünkről – az ügyért, Isten Országának a megvalósulásáért.

Jézus nyomába szegődni. – Krisztus követése nem díszkíséretet jelent. Viselkedésének utánzását jelenti, kompromisszumok nélkül. *Roger Schutz* írja: „Jézust választani azt jelenti, hogy egyetlen úton járunk, és nem egyszerre kettőn. Aki egyszerre kívánná őt is követni és saját magát is, az olyan, mintha saját árnyéka után futna, az emberi tekintélyt, a társadalmi megbecsülést hajszolva.”

„Valósítsd meg önmagadat!” „Áldozd fel önmagadat!” – Jézus életvezetését követni egyrészt könnyű, mert ismert előttünk az élete. Másrészt nehéz, mert a mai fülnek jobban hangzik, hogy „valósítsd meg önmagadat”, mint az, hogy „áldozd fel önmagadat.” Hiányzik a krisztusi ember, a másokért élő ember. Sokszínű világunkban vannak humanisták és szociálisan érzékenyek, toleránsak és liberálisok, haladók és demokraták. Csak krisztusi emberből van kevés. Abból, aki nem magának akar kaparni, hanem másoknak. Sok a magának gyűjtő ember, és kevés a magát szétosztó ember. Röviden: kevés a krisztusi ember.

Jézus programja nem az önmegvalósítás volt, hanem Isten országának a megvalósítása. Várja, hogy kövessük az ő életvezetését. Igaz, ez áldozat, fáradság és nehézségek vállalását jelenti, de ez ad távlatot ebben az életben, és majd Isten közelségében is, ahogy *Juhász Gyula* írja Béke című versében:

És minden bánat lassan béke lesz,
És mindenik gyötrődés győzelem,
S a kínok kínja, mely vérig sebez,
Segít túllátni a szűk életen.

Testvéreim: a boldogság örök,
S e tájon mind elmúló, ami jó,
S az élet, a szép, nagy processzió,

Mely indul örvény és sírok fölött,
Az égi táj felé tart csendesen,
S egy stációja van: a végtelen.

Szeptember 4. — Évközi 23. vasárnap — Mt 18,15–20 — A testvér figyelmeztetése

„Ha testvéred megbántott…” – Jézus abszolút szubjektív, de általánosan megélt tapasztalatból indul ki. Nem tudjuk meg, hogy megalapozott érzés-e ez, vagy csak a lélek túlérzékeny, mert ez itt most nem érdekes.

„Ha testvéred megbántott…, menj!” – A szakasz talán legfontosabb szava ez: „Menj!” Miért? Mit fejez ki ez a közönséges ige? A megoldás kulcsát adja. Pozitív és negatív tartalmat hordoz ez a szó. Hogy vérmérséklettől függetlenül mit csinálj, és mit ne csinálj, ha megbántott vagy. Először lássuk, mit ne tegyél!

Ha esetleg konfliktuskerülő volnál, ne őrizgesd dédelgetve a sérelmedet otthon, falaid közé zárt magányodban, dúlva-fúlva, örökös indokául soha végbe nem vivendő ellensértéseknek és bosszúállásoknak! Ne essél mély depresszióba se annak okán, hogy ismét megerősödött a magadról alkotott keserves kép, hiszen megvetettséged, frusztráltságod és kisebbrendűségi érzésed, lám, a sértéssel újabb tápot kapott!

Ha ellenkezőleg, hangodat és öklödet emelve hevesen kontrázol már a sértés feltételezésekor is, akkor pedig jogosnak tartott önvédelemből se vágj vissza azonnal, „csípőből”, veszekedve, kiabálva, visszasértve!

„Menj!” Mi akkor e szó pozitív tartalma? Nemcsak egy konkrét cselekvést jelent, a lépések ritmusát, szabályosságát és számosságát, a távolságot, amelyet áthidalsz vele magad és felebarátod, testvéred között, hanem annál jóval többet. Azt jelenti, hogy az ügy tisztázására keresd meg, és találd meg a megfelelő időt.

Ha ugyanis valahova azért kell elmenned, hogy ott valakivel találkozzál, akkor ez azt is jelenti, hogy (már) nem vagy jelen a konfliktus helyszínén. Következik ebből, hogy hagytál időt magadnak a történtek átgondolására, a helyzet értékelésére és mérlegelésére. Ha még ezen idő után is megbántottnak érzed magad, és nem tudtál túllépni az eseten, akkor ezt tisztáznod kell, menned kell.

„Figyelmeztesd négyszemközt!” – Hogy ezt így megtehesd, légy figyelemmel a körülményekre. Azóta bizonyára lehiggadt már ő is. Olyan időpontot válassz, amikor kettesben lehettek. A szituáció fontos, mert megértésre alkalmasnak kell lennie, hogy figyelmeztetésed – e szó kizárja az indulatot, átgondoltságot és nyugodt belső tartást sugall – elérje a kívánatos eredményt. Addig ne menj, amíg a feltételek teljesülése kérdéses, hiszen a kívánt hatást eleve kizárhatják a nem megfelelő körülmények.

Sok minden kiderülhet egy ilyen találkozáskor. Lehet, hogy félreértés történt, a szándék más volt, nem irányult sértésre. Fény derül a motivációkra, okokra, egyebekre, ami csökkenti az esemény súlyát, erejét, a tisztázás megértést és megbékélést hozhat.

„Ha hallgat rád, megnyerted…” – és ezzel a megbántottság nemcsak okafogyottá válik, de kellemes meglepetést is okozhat a másik reakciója. Új távlat nyílik, testvéri, baráti. Kétszeres gyógyulás következik – a lét sebzettsége meggyógyult bennetek (mondaná egy teológus).

Sajnos, minden történés két- vagy többesélyes. Nem zárható ki, hogy a legjobban időzített és szervezett, legnemesebb indulatú beszélgetés is kudarcba fullad, eredménytelen lesz, a figyelmeztetés nem éri el célját.

„...Vigyél magaddal…” – Menj haza, gondold át újra. Ha továbbra sem tudsz megbékélni, beszéld meg két-három emberrel – mondja Jézus. Két lehetőség hozhat megnyugvást számodra. Az evangéliumi rész az első lehetőséget bennfoglaltan, a másodikat kifejezetten tartalmazza.

Könnyen megeshet, hogy a megkérdezettek úgy vélik, alaptalanul sértődtél meg. A belátás, amely elfújja a megbántottságot, könnyűvé teszi a megbocsátást.

Ha azonban a bevont személyek meggyőződtek igazadról – hiszen különben minden bizonnyal nem kísérnének el –, ez már önmagában olyan támogatás, amely gyógyít. Ha a sértő fél senkire sem hallgat, teljes elégtételt kaptál. Megerősödve kerültél ki a – nehéz órákat, vagy egy életre szóló lelki szenvedést, esetleg belebetegedést is okozó – helyzetből. Számodra az illető szava, tette közömbös, megnyugvást találsz, mert bebizonyosodott, hogy méltatlan, bántó személyről van szó.

Szeptember 11. — Évközi 24. vasárnap — Mt 18,21–35 — A szolgalelkű életművész

Az előző szentírási szakasz egy szubjektív érzésből indul ki, ez a rész éppen ellenkezőleg, egy objektív tényből. „Vét ellenem.” Nincsen kétség. Nem érdekes, hogy az, aki ellen vétett, lelki gyötrelmeket él-e át, vagy hamar „feldolgozza”, túllép rajta. Péter tudja, hogy nehéz megbocsátani. De kell. Na de hányszor?

Nemcsak az ókori ember gondja, hol találhat kiskaput, felmentést, enyhítést. Már akkor keressük a menekülés, vagy felmentődés körülményeit, lehetőségeit, amikor még nem is vagyunk éles, szorult helyzetben. Mi van a sokszoros előforduláskor, kérdezhetjük Péterrel, hol a kiskapu? A 78. esetben?

Nem értjük a lényeget: testvérek vagyunk, nem jobbak, nem rosszabbak, mint a többi testvér az Úr előtt. Vétünk, megbántunk, vétenek, megbántanak.

A példabeszéd embere korunk embere. Az életművész. Nagy az adóssága, bizonyára a kölcsön felvételekor is jókor volt jó helyen. Minden helyzetet felismer, és a maga hasznára fordít. Tudja, kivel hogyan kell bánni, tud tájékozódni, járatos az élet dolgaiban. Ő az, akit nem lehet „megvezetni”, bármire képes saját érdekében: árulásra, meghunyászkodásra, megalázkodásra, de ha megteheti, azonnal dölyfre vált. Nincs gátlása. Beleérző-képesség, empátia, igazságosság, méltányosság nem hátráltatja érdekei érvényesítésében. Magára rendezett, érdekei szerint célorientált személy Erkölcsi értékek, megfontolások nem bonyolítják egyenes vonalú érdekérvényesítő képességét. Ha továbbgondoljuk a történetet, ő az, aki hazamegy, és pöffeszkedve kihúzza magát: „Ne félj, anyukám, mindent elintéztem az Úrral: elengedte a tartozásomat, és még az adósunkból is kipréseltem azt, amivel tartozott!” A hatalommal élni tudó embernek tudja magát. Pedig szolga. Azért szolga, mert nem nagylelkű. Ő is lehetett volna úr, ha szolgatársával úrként bánik, de ő szolga, és az is marad, bármilyen hatalommal ruházza is fel sorsa. Szolga, de nem attól szolga, hogy alantas munkát végez, hanem mert szolgalelkű, megkötözött, kicsinyes, görcsös.

Kettős énje láttán felismerjük benne magunkat. Különböző élethelyzetekben szerepünk szerint viselkedünk. Anyaként, apaként, közösségtársként, munkatársként – főnökként, beosztottként. Amit az egyik szerepben megengedünk magunknak, annak ellenkezőjét tesszük a másikban. Ez arra utal, hogy nem vagyunk önmagunk. Függésben élünk. De nem a Teremtőtől, hanem a szereptől, amit éppen játszunk, vagy játszani kényszerülünk. Ez a függés káros, mások által meghatározott. A szerepet nem mi írtuk, a rendezésbe kevés beleszólásunk van. Mégis ez a kevés lehet sok is, betölthetjük számos módon. A Teremtő példáját követve nagylelkűen, áttekintéssel, a gépezet részeként, és egyben külső szemlélőjeként távolságtartással, vagy a hatalmi gépezetbe szorult túlélésért küzdőként is.

Szeptember 18. — Évközi 25. vasárnap — Mt 20,1–5 — A nagylelkű úr

Mit fejez ki a pénz? Például akkor, ha nem a szorgalom ellenértékét? Több munka, több pénz – egyenes arányosság. Kevés munka, sok pénz – fordított arányosság. Érték és ellenérték, így van ez kitalálva, mióta világ a világ.

De az is így van kitalálva, hogy a tulajdonos, itt a szőlősgazda határozza meg a helyzetet, az értéket és az ellenértéket. A szőlősgazda felméri: ennyi munka, ennyi idő, ennyi a norma, ennyi a pénz. Így állapodik meg. Több jutna a korán kezdőknek akkor, ha kevesebbet kapnának a későn érkezők? Nyilván nem. De az Igazság! Ez nem igazság! Főleg, mert láthatóvá vált a sorrendből, hogy nincs sem arányosság, sem igazság, sem méltányosság, sőt, a fizetés osztását az utolsókon kezdte, az egy dénárokat az elsők szeme láttára adta oda nekik. Kegyetlen? Provokálja a legfáradtabbakat?

Nem lehet tudni, mi játszódik le a szőlősgazda fejében, milyen gondolatok mentén szervezi meg a munkát, állapítja meg a bért, veszi fel és fizeti ki a munkásait. Mindenesetre szemléletmódja tetten érhető tevékenységében, viselkedése megjeleníti gondolatait, fő szempontjait, és Jézus szerint mindez összhangban van Isten országa működésével.

Mi lehet ez a gondolatmenet, mi lehet a motiváció? Talán annak belátása, ismerete, tudata, hogy bizonytalanságban arra várni egy hosszú délelőttön kora reggel óta, hátha valaki felfogad; tétlenül egyik lábról másikra nehezedve támasztani a falat, órákon át, talán már napok, hetek óta, reménykedni abban, hogy majd csak akad valami, akármilyen semmi kis munka, és lesz a keresményből nemcsak egy kis étel az üres gyomorba, de az önbecsülés sem porlik tovább – van olyan nehéz, sőt bizonyára nehezebb, mint parola után a biztos foglalkoztatás, még ha a szőlőkapálás is az, izzasztó hőségben.

Percről percre bénítóbb feleslegesen élni, koloncnak, és nem támasznak lenni másoknak, vánszorogva telik, és értéktelen számomra az idő, nyomasztó, nehéz teher, talán nehezebb, mint annak tudatában égni a szőlőben, hogy a gazdával kötött, jó megállapodás értelmessé, hasznossá tette a napot.

A biztos kevesebb több, mint a bizonytalan ugyanannyi – tudják ezt jól a kora reggel óta kapálók. A szőlősgazda szempontjai között valószínűleg az is szerepet játszik: Mennyit kell keresnie egy nap egy embernek, hogy az szerényen fedezze a megélhetését? Egy dénár minden bizonnyal elég.

Mi az egy dénár? Az életünk. Mennyei és földi? Lehetséges. Mindenkinek egy van. Kinek hosszabb, kinek rövidebb. Súlyosabb, könnyebb? Nem mi mértük ki, sem a kezdetét, sem a hosszát, sem a végét, nem tudjuk, hogy mikor is kell odaállnunk a vincellér elé. A szőlősgazda a maximumot adja mindenkinek. Megteheti, mert nagylelkű, és a megállapodásaiban szabad.

Nem tekint a következményekre, amikor int a vincellérnek, hogy a legkésőbben érkezetteket szólítsa ki elsőnek. Nincs benne úgynevezett tapintat, nincs benne görcs, nehogy megsértődjenek az elsők, nehogy összeverekedjenek az utolsókkal, vagy nehogy az utolsók kinevessék a „lúzer” elsőket. Nehogy, nehogy, nehogy… Nem érdekli. Sőt. Először hívd az utolsókat! Miért nem érdekli? Látjuk, hogy nem szívtelen, nem kíméletlen. Természetesen viselkedik. Nem fél az elsők zúgolódásától, magabiztos. Nem sumákol, hogy akkor dugja a későiek zsebébe a pénzt, lopva, amikor senki sem látja. Vállalja a gondolatmenetét, nem kér beleegyezést, egyetértést, támogatást senkitől.

Hol vagyunk mi ettől? Méricskélünk mindent, a végtelen számú szempont figyelembevétele után sem merünk jó döntést hozni. Mindenkinek nem lehet megfelelni. Emelt fővel jó vállalni a felelősséget meggondolt gondolatainkért, belőlük fakadó tetteinkért, és elviselni az értetlenséget, irigységet, igazságtalannak tartást.

Szeptember 25. — Évközi 26. vasárnap — Mt 21,28–32 — Szavak és tettek

Szavak és tettek. Melyik tett eleget? Mikor teszünk eleget? Szavak és tettek viszonya. Erősíthetik egymást, kiolthatják egymást. Hitelességi kérdés. János hitelessége szavainak és tetteinek egységében volt, egyszerű mondanivalójának ereje az igazság útjára vezette mindazokat, akik hittek neki. Miért csak a cédák és a vámosok? Miért hatott rájuk, a társadalom megvetett tagjaira, a haszon és az élvezetek kiszolgálóira János erős mondanivalója, a „tartsatok bűnbánatot”? Hogy van az, hogy mi, az elismert, megbecsült többiek – Jézus mindenkori hallgatósága – erre képtelenek vagyunk? Mondják, de nem teszik. Immunisak, védettek.

Mint a második fiú, aki nem akarja sem azt, hogy hosszan győzködjék, sem azt, hogy aktuális tényekedését fel kelljen váltania a szőlőkapálással. Egyszerűbb gyors ígérettel lerázni az apát, és nem abbahagyni a kedvenc foglalatosságot, mint belemenni egy vitába, vállalni egy konfliktust, ami után a végén esetleg mégiscsak ki kell majd menni a szőlőbe. Inkább hazudni, mint a megszokottat, jól beváltat, a kényelmest elhagyni, akár gondolati síkon, akár bármilyen egyéb szinten.

A szokatlan, járatlan felé visz az út, errefelé visz minket a jézusi gondolatmenet. Ha Jézus kérdésére válaszolva választanunk kell, akkor nagyobb súlyú, igazabb a tett. Az igazság útján járni… Miért csak a cédák és a vámosok? Kik tartanak akkor bűnbánatot? A kút mélyére esettek, a kimászni akarók. A keresők, a nyitottak. Akik elveszettnek tudják magukat, és a vízbefúló felismerésével a János nyújtotta kötélbe kapaszkodnak. Ők tudják, hogy az életük a tét. Az elégedettek, akiknek van vesztenivalójuk, kevésbé. Vesztenivalójuk maga a hiteltelenség, a szó és a tett összhangjának hiánya, a korrupt gondolat, korrupt cselekedet. A megszokás korrumpál.

Fejlesztési segélyek: Átok vagy áldás?

Három álláspont

A segély átok!

A fejlesztési segélyek kezdettől fogva hatalmi eszközt alkottak a gyarmatosító urak kezében, és mindmáig annak eszközei az ipari országok kezében, hogy a gazdasági kizsákmányolás érdekében függőségbe kényszerítsék Dél országait. Ha pontosabban elemezzük a múltbeli segélynyújtást, láthatóvá válik, hogy a fejlesztési segélyek életben tartották ugyan az ottani embereket, de sosem volt céljuk, hogy tartós gazdasági fejlődést érjenek el az adott országban.

Mert hogyan fejlődjön egy ország, ha például nincs felhatalmazása arra, hogy dönthessen saját valutapolitikájáról, és ha az általa készített termékek árát, előállítási és szállítási feltételeit maguk a vevők szabják meg? Így például a legtöbb egykori afrikai francia gyarmat az afrikai valutaközösségi frankot használja valutaként, amelyet még mindig Párizsban ellenőriznek. Ezek az országok tehát egyáltalán nem hozhatnak fontos gazdasági döntéseket anélkül, hogy előbb mindenre meg ne szerezték volna Párizs áldását. Azokat a feltételeket, amelyekkel egy-egy országnak fejlődnie kell, gyakran kívülről diktálják, például a *Világbank*, a *Nemzetközi Valutaalap*, a *Világkereskedelmi Szervezet* vagy nemzetközi konszernek mintái szerint. Ha vétenek e doktrínák ellen, akkor a következmény gyakran államcsíny, vagy gazdasági és pénzügyi szankciók.

2003-ban Ghána elhatározta, hogy megemeli a külföldi termelők által beszállított baromfihús vámját. Erre beavatkozott a Világbank, és addig gyakorolt nyomást a ghánai kormányra, amíg az vissza nem vonta döntését. A vám emelésével Ghána arra akart válaszolni, hogy az *Európai Unió* támogatott mélyhűtött baromfihússal árasztotta el a ghánai piacokat, s a tengerentúli dömpingárú tönkretette a belföldi piacot: a ghánai baromfitenyésztők piaci részesedése drámaian zuhant, az 1992-es 95%-ról tíz év alatt kereken 10%-ra.

A fejlesztési pénzek tehát csak egy sor zsaroló feltétel teljesülése esetén folynak, például hogy meg kell vásárolni a pénzt adó ország bizonyos termékeit és szolgáltatásait. A „segítés" tehát jövedelmező üzlet az ipari országok számára. A fejlesztési szektor munkahelyeket teremt a „jótékonysági iparban". Ma csupán Németországban több mint 100 000 embert foglalkoztatnak ezen a területen – és ez a szám egyre emelkedik.

Most azonban közvetlen befektetéseivel például Kína megváltoztatta Afrika szerepét: kegyes adományok puszta elfogadója helyett gazdasági partner legyen. A *Gazdasági Együttműködés és Fejlesztés Szervezete* (OECD) szerint 2006 volt az első olyan év, amikor az Afrikába irányuló, 48 milliárd dollárnyi befektetés meghaladta a 40 milliárd dolláros fejlesztési segélyt. A *Világkereskedelmi és Fejlesztési Konferencia* (UNCTAD) szerint 2008-ban egyenesen 88 milliárd dollárra nőtt az afrikai közvetlen befektetések terjedelme. „Segélyek helyett kereskedelem" az az új jelszó, amelyet egyes afrikai kormányfők kiadtak. A gazdasági vérkeringés munkahelyeket teremt, s így az emberek abba a helyzetbe kerülnek, hogy maguk építsék ki ivóvíz-ellátási rendszerüket, vagy meg tudják fizetni malária elleni gyógyszerüket. Iskolákat építeni anélkül, hogy a végzős diákoknak foglalkoztatási lehetőséget tudnának biztosítani, kontraproduktív. Kína biztosan nem tökéletes, de alternatívákat mutat fel.

A helyi termelés többletértékkel látja el az árut, és munkahelyeket teremt a helyben iskolázott személyzet számára. Fejlesztési pénzek átutalása helyett igazságos árakat kellene fizetni az afrikai erőforrásokért. A déli vállalkozásoknak olcsó hitelekre és jó infrastruktúrára van szükségük ahhoz, hogy növelni tudják gazdasági aktivitásukat. Továbbá meg kellene könnyíteni az afrikai fiatalok számára a bejutást az ipari országok egyetemeire. A tudás hatalom.

Az idők folyamán több mint 600 milliárd euró fejlesztési segély folyt Afrikába, alig látható eredménnyel. A világméretű fejlesztési segélyek összege folytonosan nő: 2009-ben 119,7 milliárd dollár volt, egy évvel később 128,7 milliárd dollár. Állítsátok le a fejlesztési segélyeket, és tegyétek a pénzt oda, ahol gyarapodhat. Az a fejlesztési rendszer, amelyik öt évtized alatt nem hozott fogható eredményeket, nem fejlesztési rendszer.

Veye Tatah

Veye Tatah Kamerunban született, 1991 óta Németországban él, 1998 óta az Africa Positiv magazin főszerkesztőnője; jelenleg informatikus magánvállalkozóként dolgozik.

Az ördög a részletekben rejtőzik!

Az elmúlt évtizedek fejlesztési politikájának hiányzó hatékonysága nyilvánvalóvá teszi: ahhoz, hogy segíteni tudjunk Afrika szegény országainak, alapvetően meg kell változtatni a fejlesztési segélyeket. Csak az nyújthat hatékony segítséget az önsegélyezéshez, aki támogatja a fogadó országok részvételét és saját felelősségét, és folyamatosan fölülvizsgálja a maga tevékenységének hatásait. Miért mondott csődöt az eddig segélyezés? A fejlesztési segélyek területén már túlságosan régóta érvényesül ez a jelszó: „A sok sokat segít!" Vagyis a segélyek mennyisége gyakran fontosabbnak tűnik, mint azok minősége. Ez azzal a következménnyel jár, hogy az elvégzett munkának nagyobb értéket tulajdonítanak, mint annak, ami megszületik belőle. Miközben az ördög mindig a részletekben rejtőzik! Melyik segélyszervezet tűzte ki például egyszer is célul, hogy fölöslegessé tegye önmagát, és belátható időn belül ne létezzék többé? Kézenfekvő a gyanú, hogy nem azért adunk fejlesztési segélyt, mivel meg vagyunk győződve annak hatékonyságáról, hanem azért, mert ez a legegyszerűbb és legolcsóbb útja annak, hogy demonstráljuk a világban lévő szegénységgel és igazságtalansággal szembeni elkötelezettségünket. Röviden: hogy megnyugtassuk a lelkiismeretünket.

Német politikusok hagyják, hogy popsztárok gyakoroljanak nyomást rájuk. Ennek az a következménye, hogy az Afrika-politika gyakran megmarad a segítésre korlátozott felszínen. Melyik politikus beszélt már egyszer is olyan kritikus afrika-

iakkal, mint Geroge Ayittey, Axelle Kabou, Moeletsi Mbecki vagy Andrew Mwenda? Ezek az afrikaiak nem bíznak a fejlesztési segélyekben: azt mondják, a fejlesztési stratégia gondokság alá helyezte az afrikai országokat, „lerombolta saját felelősségünk vállalásának tudatát, mivel a külföldi segítők túl sok felelősséget ragadnak magukhoz". Továbbá bírálják a popzene és a filmipar sztárjait, akik rövid látogatásokkal szeretnék fényezni saját imázsukat. Ezek a jótékonysági aktivisták megerősítették a fejlődés tévútjait, és autokrata rezsimek készséges segítőivé váltak.

Nem csupán a tunéziai és egyiptomi események után vetette szemünkre sok fiatal afrikai, hogy jobb belátásunk ellenére támogatjuk azokat a korrupt öreg embereket, akik részben évtizedek óta hatalmon vannak, és elnyomják népüket. Annak egyik példája, hogyan semmisítenek meg korrupt rendszerek jó szándékú fejlesztési ajánlatokat, az egykori kongói *Technikai Együttműködési Társaság* (TET) csődje: Egy könnyelmű fakereskedőnek a TET-tel szembeni kétes követelései miatt 2010 júliusában – korrupt bírók segítségével – a TET-nek mind a 44 kongói számláját befagyasztották. A kinshasai irodaépületet, amely 800 000 dollárba került, kisajátították, és a TET-nek 20 000 dollárt kellett fizetnie egy olyan bérleti szerződésért, amelyet sosem írt alá.

Az eddigi fejlesztési segélyek kudarcát tehát nem a pénzhiányra kell visszavezetni, hanem a politikai keretfeltételekre. Mindenesetre a politikusok röviddel ezelőttig nem vettek tudomást erről a felismerésről, lekicsinyelték a jogállamiság hiányosságait. Sokáig voltam nagykövet, és mindvégig hiányoltam az eredmények és a módszerek folyamatos felülvizsgálatát is.

De fokozatosan zajlik a gondolkodás átalakulása: Obama elnöknek az afrikai elithez intézett kemény szavai után most Angela Merkel kancellár is a fejlesztési együttműködés reformjáért száll síkra: nagyobb „eredményre irányultságot" és „az eredményekre épülő finanszírozást" követel, amivel egy új koncepcióra utal: csak az elért hatások nyomán történhetnek kifizetések. Ennek jegyében például egy iskola vagy egy kórház felépítésének minden felelősségét az adott fejlődő ország maga viseli. A segélyező csak az után fizeti ki az építkezés költségét, hogy a befogadó ország bizonyította a feladat teljesítését, s azt független felülvizsgálók ellenőrizték.

Angel Merkel azonban végre kimondta azt is, hogy eddig egy s más balul ütött ki. Ráadásul már inkább „az önálló erőfeszítések támogatójának" szerepében látja Németországot. Pontosan ez az alapvető előfeltétele a sikeres fejlesztési segítségnyújtásnak. Legfőbb ideje, hogy többé ne beszéljék be az afrikaiaknak, hogy nem képesek maguk megoldani a problémáikat.

Volker Seitz

Volker Seitz 1965-től 2008-ig különböző szerepekben tevékenykedett a német külügyminisztérium szolgálatában, többek között Afrika több országában is. 2004-től 2008-as nyugdíjba vonulásáig Németország kameruni nagykövete volt.

A fejlesztési együttműködés többnyire áldás

Használ-e, vagy árt a fejlesztési együttműködés? Ez a kérdés általánosítást foglal magában, és ezért tévútra vezet. A dolog ugyanis azon fordul, miféle fejlesztési együttműködésről van szó. Olcsó hitelekről óriási duzzasztógátakhoz, amelyek a népesség erőszakos elűzéséhez vezetnek? Az éghajlatot tönkretevő szénerőművekhez nyújtott segítségről? Komphajók és szállítással összekapcsolt földalatti vasúti rendszerek építéséről – a külgazdaság támogatásának rejtett formájaként? Feltételek és elszámolási kötelezettség nélküli általános költségvetési támogatásról? Az agrárfölöslegtől élelmiszersegély formájában történő megszabadulásról?

Igen, ezek sajnos léteznek: olyan fejlesztési segélyek, amelyek többet ártanak, mint használnak. Pontosabban szólva: amelyek keveseknek hasznosak – a mi exportiparunknak és a fejlődő országok ún. elitjének –, de a szegények és az éghajlat szempontjából károsak. „Mérgezett" segélyek ezek, amelyek elősegítik a korrupciót, függőséget teremtenek és erősítik az adósságspirált.

Avagy emancipációs fejlesztési együttműködésre gondolunk, amely állandóan azon fáradozik, hogy fölöslegessé tegye magát, mivel az „önjáró", tartós fejlődés a célja? Kormányoknak nyújtott tanácsadásra, hogyan kell hatékony adórendszert felépíteni? Olyan egészségügyi reform támogatására, amely a legszegényebbek számára is lehetővé teszi az orvosi alapellátást, és számításba veszi a finanszírozás kérdését is? Olyan védőoltás-kampányokra, amelyek gyerekek százezreinek az életét mentik meg? A vidékfejlesztés olyan programjaira, amelyek lehetővé teszik a kisparasztok számára, hogy földhöz, vetőmaghoz, öntözővízhez, tanácsadáshoz és mikrohitelekhez jussanak, és erősítik a helyi piacokat? Emberjogi aktivisták támogatására? Olyan, partneri módon kialakított úttörő vállalkozásokra, amelyeknek célja a gyerekkatonák gondozása, terápiája és visszavezetése a társadalomba?

Igen, ezek léteznek: számtalan olyan állami és nem állami program, amely mérhető haladást ért el, felbuzdulást keltett, önállósághoz vezet, és emberhez méltó életet tesz lehetővé.

A fejlesztési együttműködés aszerint válik áldássá vagy átokká, hogy milyen kifejezett (vagy rejtett) célt követ, mennyire partneri és intelligens módon hajtják végre. Mindazok után, amit 2002 óta egyéni és delegációs útjaim során láttam és kritikusan megvizsgáltam a különböző programokban, abból indulok ki, hogy a fejlesztési együttműködés programjait nyolcvan százalékban pozitívnak lehet minősíteni, és csak húsz százalékuk sikertelen vagy inkább káros.

Otrombaság, amikor ún. szakértők a fejlesztési együttműködés kiadásait sorolják, és rámutatnak, milyen csekély haladást értünk el az éhezés, a szegénység vagy az AIDS elleni küzdelemben – mintha fel lehetne állítani valami egyszerű bevétel-kiadás egyenleget. Éppen elég gyakran tapasztaltuk, hogy egy sikeres fejlesztési együttműködés eredményeit egészen más tényezők tették ismét semmissé: polgárháború, éghajlatváltozás, egyenlőtlen szabadkereskedelmi egyezmények vagy agrárexport-támogatásunk pusztító következményei. Egészleges szemléletmódra van szükség, és mindenekelőtt koherens politikára.

A világ ipari országai az utóbbi húsz évben kereken két billió eurót adtak fejlesztési együttműködésre és humanitárius segélyekre. Ez soknak tűnik, de kevesebb, mint ezen országok összes bevételeinek 0,3%-a...

A szolidaritásnak is megvan az ára. És nem szabad elfelejteni, hogy az ipari országok nem csupán a gyarmatosítás idején tettek szert hatalmas profitra a fejlődő országokban, hanem ma is ez történik.

Thilo Hoppe

Thilo Hoppe német parlamenti képviselő a zöldek frakciójában, s a gazdasági együttműködés és fejlesztés parlamenti bizottságának elnökhelyettese.

Forrás: Publik-Forum, 2011/9

FNAJ = Feltétel nélküli alapjövedelem. Februári számunk utolsó lapjain számoltunk be erről az új kezdeményezésről, illetve annak namíbiai megvalósítási kísérletéről. Most egy brazil próbálkozást mutatunk be.

FNAJ – brazil módra

Brunát és *Marcust* ugyanaz a látomás köti össze: Tenni akarnak valamit a szegénység ellen. „Mégsem foglalkozhatom ritka növényekkel, amikor körülöttem gyerekek halnak éhen”, mondja Bruna. A 28 éves brazil nő végzett biológus. Öt évvel ezelőtt ismerte meg Marcust, akiben filozófiai tanulmányai befejezése után hasonló gondolatok zsibongtak. A feltétel nélküli alapjövedelem eszméjétől fellelkesülve, a fiatal pár nem akart tovább várni a politikára: közösen kovácsoltak tervet.

Bruna és Marcus számára *Eduardo Matarazzo Suplicy* szenátor könyve szolgált mintaként és ihletőként: Az egykori elnök, *Lula* Munkáspártjának tagja arról ismert Brazílián túl is, hogy lelkes képviselője az alapjövedelemnek. *Renda da Cidadania* [*Lakossági pénzkezelés*] c. könyvében a gazdaságtudós az alapjövedelemmel kapcsolatos látomását írja le: „Az alapjövedelem polgári jog. Minden egyes ember joga ahhoz, hogy részesüljön országának jólétéből.”

Makacsságával és kapcsolataival Suplicy elérte, hogy Brazília 2004-ben – a világon elsőként – belevette alkotmányába a feltétel nélküli alapjövedelemhez való jogot: ez az állami szolgáltatás minden olyan polgárt megillet, aki legalább öt éve él az országban, s az összeg fedezni kívánja a táplálkozási, nevelési és egészségügyi alapszükségleteket, függetlenül attól, hogy aki ebben részesül, dolgozik-e, vagy sem.

A papír türelmes

Ténylegesen azonban mindmáig nem vezették be Brazíliában az alapjövedelmet. Helyette a *Bolsa Familia Program*-ot [*Családi Pénztár Program*] indította el *Lula* ex-elnök. Ez a szociális juttatás hatalmas siker Brazíliában, amely egyike azoknak az országoknak, ahol a legnagyobbak a jövedelmi különbségek. Mindenekelőtt a vidéken és a favellákban [hullámlemezekből összetákolt viskók] élő őshonos és fekete népességet érinti a program, és elérte az összes brazilok mintegy negyedét: átlagosan kereken havi 95 *real*t [kb. 48 eurót] kapnak a jogosult családok.

A *Bolsa* azonban osztozik a legtöbb hagyományos szociális juttatás árnyoldalában: gyámkodás, megbélyegzés, bürokratikus ellenőrzés kíséri. Például a kifizetést csak azok a családok élvezhetik, amelyeknek az egy főre jutó jövedelme 70 real alatt van. Ezt azonban a gyakorlatban nehéz felülvizsgálni, tehát ajtó-ablak tárva az önkényes döntések előtt. Ráadásul az állami törődésnek további feltételei is vannak: állandó lakóhely, részvétel az oltási programokban, valamint a táplálkozási és oktatásügyi tanácsadásban. A polgárok hiányos információi miatt, de a helyi közigazgatás ingadozó érdeklődése miatt is sok valóban jogosultat nem ér el a program. Továbbá a *Bolsa* kétes ösztönzést ad a munkakerüléshez: aki dolgozik, kiesik a rendszerből, és nincs esélye arra, hogy ha elveszíti a munkáját, akkor ismét kapjon támogatást.

Saját szakállukra

Bruna és Marcus szemében a *Bolsa* téves kezdeményezés. *ReCivitas* nevű szervezetük a nagypolitika helyett az alulról jövő kezdeményezésre épít: 2008 októberében egy kis faluban, a São Paulótól hatvan kilométerre délkeletre fekvő *Quatinga Velhó*ban saját maguk kezdtek alapjövedelmet kifizetni. Minden lakos, aki szeretné, havonta 30 realt kap tőlük – minden feltétel nélkül. A pénz először saját megtakarításaikból származott, később adományokból. Támogatja őket a *Kölner Initiative Grundeinkommen* [Kölni Alapjövedelem-kezdeményezés] és a Németországban újonnan alapított *Grundeinkommenstiftung* [Alapjövedelmi Alapítvány].

30 real kb. 15 eurót ér – ennyiből Brazíliában sem igen lehet megélni. De a 6-7 gyerekes nagycsaládok ily módon többet kapnak, mint az állami *Bolsa* által. Mivel a kalyibák többnyire a lakosoké, csak ritkán van szükség bérleti díjra. Fűtés különben sincs. Csak az elemi szükségletek kerülnek pénzbe: étel, ruházat, egészségügyi és oktatási kiadások.

Quatinga Velho kereken száz embert jelent, kunyhókat és kőházakat, valamint egy nagy japán farmot, amely napi néhány dollárért foglalkoztat munkásokat. Olyan alapjövedelemről, amelyet mindenki megkap anélkül, hogy dolgoznia kellene, a japán farmerek mind-

Kánaáni szőlőfürt

máig tudni sem akarnak. Mit sem érne akkor az éhbérért történő kizsákmányolás. Néhány napszámos már ténylegesen elhagyta a farmot, hogy az új pénzzel kipofozza kunyhóját. A farm csak rendszertelenül ad nekik munkát, az étel szűkös, a ruházat szegényes. Először a gyerekeken látszik meg, mennyire kínos a helyzet: „Nem egy tizenkét éves úgy néz ki, mint egy nyolcéves”, mondja Marcus.

A rendszeres kifizetések révén Brunának és Marcusnak sikerült csökkentenie az alultápláltságot a faluban. Először azonban a lakosok kétkedését kellett legyőzni: „Nagy volt a bizalmatlanság”, mondja Marcus. „Az emberek azt gondolták, hogy politikusok vagyunk, és meg akarjuk nyerni a következő választást, vagy pedig maffiapénzeket akarunk tisztára mosni.” Az első falugyűlésen ezért csak huszonheten értettek egyet a közvetlen kifizetésekkel, az első év során azonban ez a szám gyorsan hetvenre nőtt – nagyobb lett a bizalom, és a sikerek gyorsabban láthatókká váltak. „Az első olyan kisbabám, aki 'alapjövedelemmel' született, jóval nagyobb súlyú volt, mint azok, akiket előtte hoztam világra”, meséli *Maria de Lourdes*. Hét gyerekével neki van a legnagyobb családja a faluban. „Az alapjövedelem jó, mert egyszerű”, hangzik száraz nyilatkozata. A pénzből édesburgonyát és salátát ültet, és tyúkok is tartoznak a gazdasághoz. Férjével egy kis kőházat is tudtak építeni a régi fakunyhó mellé. „Bolsa familiát” nem kap, hiszen a férjének időről időre akad munkája. És kisebb vagyonba kerülne már az utazás is *Mogi das Cruzes*be, a körzeti polgármesterhez, hogy kérvényezzék az állami juttatást.

Időközben meghonosodott a faluban az alapjövedelem. Bruna és Marcus házról házra jár, változó időpontokban és útvonallal – Brazíliában óvatosan kell bánni a pénzzel. A kifizetést gyakran kíséri kávézás melletti terefere: meghívják őket a kötelező édes kávéra vagy egy „cambuci”-ra, az egyik hazai gyümölcsből maguk által készített likőrre. A fiatal pár nemcsak pénzt oszt ki, hanem játékokat és könyveket is. Minden szombaton egy bőröndnyi új dologgal érkeznek. Sok gyerek az út mentén várja már őket azokkal a játékszerekkel, amelyekre nincs már szükségük, vagy szeretnék őket elcserélni – így azok továbbvándorolnak, és valamiféle közösségi tudat alakul ki.

Beleépülve a jövőbe

Hogy a Quatinga Velhói siker ne maradjon egyedi eset, a hasonló kezdeményezések jobban össze akarnak kapcsolódni, és közösen akarnak nyomást gyakorolni a politikára. São Paulo, 2010 júniusa: az egyetem a színtere a *BIEN*, azaz a *Basic Income Earth Network* [Világhálózat az alapjövedelemért] alapjövedelem-kongresszusának, amelyre 500 résztvevő jött el a világ 30 országából. Suplicy szenátor a feltétel nélküli alapjövedelem irányába tett lépésként ünnepli a *Bolsát*. De még a politika és a gazdaság világából való brazil kollégái is borúlátóak: az alapjövedelem egészen más törvényt kívánna meg, és az átmenet egyáltalán nem olyan egyszerű.

A kongresszus azonban azt is megmutatta, hogy a jövőben gyakrabban találkozunk majd olyan programokkal, mint a *ReCivitas*. Indiában 16 falut szándékoznak bekapcsolni egy modellprogramba, Németországban pedig már eldördült a *Breuninger-Stiftung* [Breuninger Alapítvány] szántóföldi kísérletének rajtlövése Uckermarkban. Noha az alapjövedelem még csak zugtémának tűnik, a gondolat már hullámokat vet: Időközben még olyan országokban is alakult alapjövedelmi mozgalom, mint Korea vagy Japán, ahol nagyon határozott munkaideológia uralkodik. Hogy azután az eszme meggyőző ereje növekszik-e majd, attól is függ, akad-e egy egész ország, amely bizonyítékot szolgáltat arra, hogy az alapjövedelem a modern társadalomban is működik.

Christoph Schlee

Forrás: Publik-Forum, 2011/8

Zöld fehér fekete

Vándormozival a mangroveerdőkért

A férfi felgyűrte a nadrágszárát, és majdnem térdig áll a vízben. Lábai belesüllyednek az iszapba. El Ali a vízből kiemelkedő növények után nyúl, és erős kezével végigsimítja a gyönge leveleket: ismét növekszik valami. A tönkretett szenegáli mocsarak ismét kizöldülnek!

Haidar El Ali ezzel kisebb csodát ért el. Az 57 éves férfi évek óta egy vándormozival járja Szenegált, hogy a tengerparton és a folyótorkolatokban újratelepítse a megsemmisített mangroveerdőket. Ezért megy faluról falura, plakátokat aggat ki, beindítja projektorát, és bemutatja a maga által fölvett környezetvédelmi filmeket. A legtöbb helyen különben nincsen mozi, így aztán szinte mindig az egész falu részt vesz az előadáson.

Ezekkel az akciókkal El Ali attól akarja visszatartani hazája lakóit, hogy letarolják a mangroveerdőket, és faszénné dolgozzák fel azokat. E helyett minden egyes embert arra szólít föl, hogy új növényeket ültessen. Megmagyarázza nekik, hogy a mangrove épp ott nő meg, ahol tulajdonképpen halálosak a feltételek a fák számára: még a sós vízben, a tűző napon is gyökeret ereszt, így fontos élettérré válik madarak és kígyók, kagylók, tengeri makkok és osztrigák számára. Ám a szenegáli mangroveerdők fele időközben eltűnt – a szennyezés és a rablógazdálkodás miatt: még gyorsabban halnak ki, mint az esőerdők.

El Ali azonban vándormozijával új tudatot hozott az országba: ösztönzése nyomán a lakosok már több mint száz helyen ültettek mangrovét, egyedül a déli Casamence településen 43 nap alatt 1200 hektáron több mint 6 millió magrovesarjat ültettek el férfiak, nők és gyerekek. Célja az, hogy amilyen gyorsan csak lehetséges, százmillió fát ültessenek el.

A Párizsban megjelenő Le Monde a világ száz legbefolyásosabb ökoaktivistája közé számítja őt. Haidar El Ali Szenegál északnyugati részén született, de libanoni felmenői miatt fehér a bőre. A tenger iránti szeretete tette Afrika legismertebb környezetvédőjévé. Azt mondja, sosem fogja elfelejteni azt a napot, amelyen először merült bele az óceánba: „Attól a pillanattól fogva, hogy fejemet a vízbe dugtam, voltaképpen sosem emeltem ki belőle teljesen.” Frankfurtban kapott búvárkiképzést, majd a franciaországi Océanium igazgatója lett: ez eleinte csupán egy búváriskola volt, minél világosabbá vált azonban El Ali számára a tengerek és a tengerpartok ökológiai fenyegetettsége, annál határozottabban lépett föl a túlhalászás, a szennyezés és a fajok kihalása ellen. Az Océanium ma ismert környezetvédelmi központ.

El Ali szinte mindig fejkendőt visel deres fürtjein, ötszörös apa, ő alapította a szenegáli Zöld Pártot, és a nyugat-afrikai zöldek elnöke. A Szenegálban használt nyelvek közül többet is beszél, továbbá pergő akcentussal a franciát is. „Elsősorban zöldnek tekintem magam”, mondja, „aztán fehérnek, mivel Libanonból származom, és fehér a bőröm, de feketének is, mivel egy fekete országban élek.”

Eva-Baumann Lerch

Forrás: Publik-Forum, 2011/3

Kereszt kardokból

Egyházrombolás Ecuadorban

Az ecuadori főváros, Quito, 2011. február 23.: A hírneves *Simon Bolívar Andok-Egyetem* kitünteti a spanyolországi Burgoszból származó, 77 éves *Gonzalo Lopez Maranon* püspököt. A laudációban ez áll: A *San Miguel de Sucumbíos* apostoli helynökség püspökeként hatékonyan és bátran – életveszélyben is – síkraszállt az indiánok és a szegények jogaiért. A díszdoktorrá avatás indoklása szerint a sarutlan karmelita püspök életét a felelősségtudat, a munka és a feddhetetlenség jellemezte, s különösen azokon a területeken lépett föl, ahol az erőszak, a bizonytalanság és az emberi jogok megsértése határozza meg az emberek mindennapi életét.

Minden jó, ha a vége jó? Nem. Mert a kitüntetés egy arcátlan puccs végén áll. A Vatikán kiragadta a Lopez püspök körüli, a felszabadítási teológia iránt elkötelezett karmeliták kezéből a szociálpolitikailag forró helyzetű egyházi tartományt, és átruházta a *Heraldos de Cristó*ra, egy szélsőségesen klerikális jobboldali csoportra. „Krisztus heroldjai" valamennyien kardokból megszerkesztett, nagy keresztet viselnek rendi ruhájukon. A kard a keresztes lovagokra emlékeztet.

XVI. Benedek pápa évek óta a heroldok különleges barátjának mutatkozik. Övé a végső felelősség az ecuadori jobboldali egyházi puccsért, amelyet *A népek evangelizációjának kongregációja* prefektusa, az indiai származású *Ivan Días* hajtott végre. Az ő római székhelyű kongregációja az illetékes a *San Miguel de Sucumbíos* helynökség dolgaiban.

Sucumbíos régiója Ecuador legészakibb részén fekszik, a polgárháborús Kolumbiát elválasztó határ mentén. A falusias, részben őserdei terület Ecuador legfontosabb olajkitermelő vidéke. A kereken 13 000 négyzetkilométeren kb. 130 000 ember él, köztük sok bennszülött. Városok alig vannak. A kolumbiai háború ismételten átcsap a határon Sucumbíoszba, főként azért, mert az ottani, baloldali gerillák évtizedek óta a határvidéket használják föl a visszavonulásra.

Gonzalo Lopez püspök, aki további, többnyire szintén Burgoszból származó karmelitákkal kedvezőtlen feltételek között végzett lelkipásztori munkát, ismételten meghívta a nunciust, hogy a fővárosból látogasson el a határ menti szegény helynökségbe. A pápai diplomata azonban nem válaszolt. 2010. október 23-án azonban – bejelentés nélkül – megjelent az olasz származású kuriális bíboros, *Guido Ottonello*. Levelet hozott Rómából. A feladó: Días bíboros.

A levél tartalma sokkoló volt. Miután száraz, szóvirágos köszönetet mondott a püspök sokéves munkájáért, Días azt írta, hogy Lopez püspök „lelkipásztori szemlélete nem mindig állt összhangban az egyház lelkipásztori követelményeivel", ezért „minden területen újjá kell szervezni" a helynökséget. Az 1984 óta hivatalban lévő püspök egy héten belül adja át a püspökséget, és karmelita rendtársaival együtt hagyja el a helynökséget; térjen vissza „hazájába, Spanyolországba" – noha a püspök már régóta ecuadori. Az átadásnak és a búcsúvételnek egy héten belül meg kell történnie.

Két évvel korábban, 2008 októberében, miután betöltötte 75. életévét, Lopez püspök az egyházjog előírása szerint felajánlotta lemondását a pápának. Egy évvel ezután egy brazil püspök, *Filippo Santoro* jött hivatalos vizsgálatot tartani – Róma megbízásából. Aztán szó nélkül eltűnt. A helyi egyház és püspöke semmiféle írást nem kapott a vizitációról.

„Összesen három alkalommal javasoltunk a pápának a rendünkből való, kipróbált jelölteket Lopez püspök utódául", mondja a rend római vezetőségének egyik munkatársa, „javaslatainkat hatszor utasították el". Szélsőséges elutasítás a kúria részéről. Aki ismeri a pápai Rómát, meg fogja érteni, hogy a felvilágosítást adó papi személy nem szeretné látni a nevét az újságban.

2010. október 29-én aztán Róma átadta a helynökséget „az evangélium heroldjainak". Egyikük, a spanyol *Rafael Ramón Ibaguren* lett a helynökség új püspöke. A „heroldok", akiket *Caballeros de la Virgen* néven, „A Szűz lovagjaiként" is jegyeznek, pápai jogú nemzetközi rendi közösséget alkotnak. Ezt a közösséget csupán az 1960-as években alapították, de ma 4000 rendtagot számlálnak. Fennállásuk első pillanatától fogva határozottan ellenségesen viszonyulnak „a szegények egyházához" és a felszabadítási teológiához. Nem csoda, hogy a lengyel pápa, *II. János Pál* is támogatta ezt a neki vakon engedelmeskedő, jobboldali rohamcsapatot.

A *Caballeros de la Virgen* internetes oldalának első mondata így hangzik: „Minden katolikusnak egészen különleges módon kell szeretnie a pápai tévedhetetlenséget és a Főpap ahhoz szükségképpen kötődő egyházjogi primátusát."

Lopez püspök 2010. október 29-én tartotta búcsúmiséjét a sucumbíoszi kisváros, Lago Agrío székesegyházában. A nuncius szertartásosan vezette az ünnepséget. Került minden beszélgetést a helynökség negyven plébániájáról érkezett, dühös hívőkkel, akik haragosan régi püspökükhöz húznak. A következő napon aztán elszakadt a hívek türelmének fonala, amikor a nuncius – félve a tiltakozásoktól – egészen röviden, a hívek kizárásával iktatta be az új herold-püspököt.

Amikor a pápai követ megtagadta, hogy meghallgassa a bázisközösségek nyilatkozatát, és még írásban nem volt hajlandó átvenni, a keresztények feltartóztatták a nuncius autóját. Ottonello bíboros végül rövid időre leengedte az autó ablakát, és kényszeredetten meghallgatta a hívők nyilatkozatát. A mérges keresztények beadták az ablakon a nyilatkozat szövegét, aztán a nuncius tovaszáguldott.

Gonzalo Lopez püspök útja hét napon át tartott az Amazonas alföldjén elhelyezkedő Sucumbíoszból föl az Andokba, a főváros, Quito repülőterére. Az út menti plébániák mind el akartak búcsúzni a szegények püspökétől.

Róma döntésének, hogy elvette a helynökséget a karmelitáktól, politikai következményei vannak: A püspöki város, Lago Agrío – amelyet 1970-ben az amerikai olajmulti *Texaco* alapított az őserdőben, három ország, Ecuador, Peru és Kolumbia határvidékén –, kereken 50 000 lakosával kicsi, mégis a gyilkosságok és emberölések fővárosa Ecuadorban. A törvény nélküli határvidéken fontos az egyház szerepe. Lopez püspök idején az egyház a szegények, az indián népek ügyvédje volt. És védelmezője volt a környezetnek is, amelyet meggyötör az olajipar. Ezután teológiailag új, romboló hangon beszélnek majd a heroldok.

Thomas Seiterich

Forrás: Publik-Forum, 2011/5

TARTALOM

Tanulmány
Jonathan Magonet:A Biblia mint irodalom 2–3
Fulbert Steffensky: Az első három parancsolat 4–7
Irmgard Rech: Az evangéliumok Jézusa megérint minket 7–9
Joachim Jeremias: Ismeretlen Jézus-igék 10–12
Gromon András: Vázlatok Jézus arcképéhez (III. rész) 13–14
Állásfoglalás
Levél az országgyűlési képviselőkhöz 15
Gyerekeknek Moha-mese
Szökés 16–17
Megemlékezés
Kaszap István: Halász Bandi bácsira emlékezve 18
Kőszeginé Rihmer Melinda: Bandi bácsim emlékezete 19
Pálinkás Laci és Orsi: Partner volt 19
Vinczéné Géczy Gabriella: Egy ember, aki előttünk járt 20–21
Horváth János: Elénk élte az evangéliumot 21
Vincze Kriszti: Mint a jó pásztor..... 21
Kovács Tádé Ferenc: Időgép a mennyben 22
Olvasók Fóruma
Olvasóink leveleiből 23
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 24–26
Harmadik világ
Fejlesztési segélyek: Átok vagy áldás?..... 27–28
Christoph Schlee: FNAJ – brazil módra 29–30
Thomas Seiterich: Kereszt kardokból 31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

E számunkat
Tari Márta mézeskalács tábláiról készült fényképekkel díszítettük.

Hirdetés

Havasy Gyulának a júniusi számunk 23. oldalán ismertetett könyve
– **A magyar katolikusok szenvedései, 1944-1989** –
néhány példányban még kapható, kivonatos fordításban angolul is;
ára 2500,- Ft, az angol változaté 1000,- Ft (plusz postaköltség).
Megrendelhető Gromon Andrástól;
telefon: 06-26/334-155; e-mail: gromon@freemail.hu.

Jánosy István

Litánia

Taníts meg
idejében meglátni a bajban levőt,
s nem elkerülve menni tovább!
Taníts meg
támogatni Teréz anya ingyenkonyháját!
Taníts meg
összebékélni ádázainkkal,
mint ahogy a mentő tutajon
békén összebújnak a különben egymást
öldöklő állatok!
Taníts meg
a gyermek lelkével élni, cselekedni!
Láttad, milyen a gyermek szeme, ha rádnéz?
A Hold fénye, tengerek homálya
sugárzik benne álmos-szelíden.
Láttad-é, mikor pofozkodnak a kismacskák,
míly bájos-szépek mozdulataik?
Láttad-e, hogy néz rád a virág csillagszemével?
Láttad-e a magánosan álló tölgy bánatát?
Taníts meg a Gonosztól nem félni!
Taníts meg élni a magános tölgy bánatát,
s hősi büszkeségét!

Öt éve, 2006 augusztusában halt meg Jánosy István, a Jézust és evangéliumát talán leginkább értő magyar költő. Költészetéből 2005. áprilisi számunkban adtunk ízelítőt. Ez év márciusában halt meg értő és hűséges társa, hagyatékának gondozója, Nyikos Katalin. A fenti verssel mindkettőjükre emlékezünk.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata
XXII/4. (128.) szám.
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály, a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség:
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromon@freemail.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok” (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl. Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok”-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: Z_HORV reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families”, about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
The materials published by „Érted vagyok” can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

ELŐFIZETÉS ÉS TERJESZTÉS:

Kovács László („Érted vagyok”)
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.

Előfizetést *belföldi piros postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok” név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2011-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2300,– Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint
Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 4500,– Ft
Nyugaton előfizetve: ..... 20,– €

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XXII. évf. 5. szám
2011. október
240,– Ft

A gyászmunkáról

A búcsúvétel fokozatai

A vigasztalás művészete

A gyerekek és a halál

A fogyatékosságok feldolgozása

Az állatok és a halál

Vázlatok Jézus arcképéhez

A reformáció hatásai és jelentősége

Taizé kezdetei

San Damiano keresztje

Vasárnapi szentírási elmélkedések

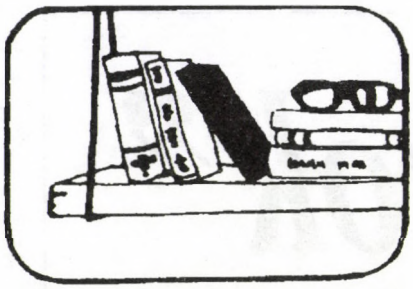

Annelie Keil

A gyász nehéz munka, de vigasz a jutalma

Életünk a születés folyamatában lezajló elszakadással kezdődik. A veszteség, búcsúzás és fájdalom árnyékában, örömteli várakozással új életszakasz kezdődik, amely a köldökzsinór átvágásával véget vet az addigi életnek, és átalakítja azt. Aki meg akarja látni a napvilágot, annak búcsút kell vennie annak az élethelynek mindent beborító derengésétől, amely kilenc hónapon át mindent megadott, amire csak szüksége van egy kis embernek az élethez: tetőt a feje fölé, ételt és italt, törődést és védelmet. A születés megrázkódtatja azt az otthonos bizonyosságot, hogy ez így is marad. A fényre jutáshoz az embernek meg kell kockáztatnia a szülőcsatorna sötétségén és szorosságán átvezető utat, amely metaforaként útleírásul szolgálhat ahhoz, hogyan menjünk keresztül későbbi válságokon és átalakulási folyamatokon. Teljesen nyilvánvaló, hogy az első élettapasztalatok közé tartozik valamiféle találkozás a halállal: egy világ elhagyása és elengedése. Az utolsó élettapasztalat a találkozás magával a halállal, és az utolsó ingünkön nincs zseb. Minden itt marad!

Isten veled, tél! Az anyai, közös élettér elhagyása fájdalmas, de az önálló élet ígéretének öröme nevetésre hangolja szívünket. Bár az előretoló élet nyomására a kis embernek el kell hagynia az anyai test szűk terét, de ő képes erre, szabad is ezt tennie, és akarja is ezt, hogy megláthassa egy új világ világosságát. Még megszületése előtt megtapasztalja az ember, hogy az élet előrefelé űző, változásra irányuló ereje nem engedélyez tartós maradást: az elszakadás, a lehanyatlás és búcsúvétel hozzátartozik az élet játékszabályaihoz. Az élet szeretete már magában foglalja a gyászt. Az idő visszafordíthatatlan. Semmi sem marad olyan, amilyen előzőleg volt, de azáltal, hogy valami elmúlik, jön valami más. Az eljövendő bizonyossága lehetővé teszi az elválást, és nevetést hoz a szívnek. Szinte kérjük a telet, múljék már el, hogy eljöhessen a tavasz. Amikor a halál következtében vagy más okból történő elszakadás miatt el kell búcsúznunk, a búcsúzás fájdalmában olykor feltámad a szív megváltásának vágya: Végre lépjen ki az életünkből, akit elveszítettünk!

A szenvedés, a megértés és a feldolgozás egy adott pontján az ember életének minden átalakulási válsága megköveteli a döntést, hogy valóban elbúcsúzzunk, és így a régi rend összeomlása és a miatta érzett gyász után, az átalakulás és a szerves fejlődés révén valóban létrejöhessen és megtapasztalhatóvá váljék az új dolog. Annak a csecsemőnek a boldog mosolya, aki a születés megerőltető munkája után első alkalommal találta meg anyja mellét, és jóllakottan elalszik, egyrészt lelki tükörképe annak, ahogyan egy nagy búcsúzás után felnevet a szív, másrészt azt a vigasztaló, ismerős tapasztalatot szemlélteti, hogy a világ ismét rendbe jöhet, miután a régi rend összeomlott.

A születéssel a kis embernek el kell búcsúznia a születés előtti élettől, és „oldalt kell váltania” anélkül, hogy tudná, mi várja ott. Ez az oldalváltás sokszorosan fájdalmas, gyászmunkát kíván, és nem csupán a lélek forrongását fejezi ki, hanem megmutatja minden élet alapelvét is: a fejlődés átalakulást, változást és átmenetet jelent, és ismételten elszakadással, veszteséggel és gyásszal jár együtt. Csak akkor pillanthatjuk meg egy másik világ világosságát, csak akkor érhetünk el új fejlődési fokot vagy juthatunk el a következő életszakaszba, és találkozhatunk az arra jellemző kihívásokkal, ha készek vagyunk ismételten megszületni, változtatni bizonyos struktúrákon és magatartásmódokon, és átmenni a búcsúzás sötét alagútján – annak bizonyossága nélkül, hogy sértetlenül kiálljuk az oldalváltást, és kárpótlást találunk azért, amit elveszítettünk.

A másik oldalra vezető úton újabb és újabb indítékai akadnak a gyásznak. Lehet, hogy az új világ koromsötét. Az emberek egész életük során, minden változáskor abban reménykednek, hogy szeretetre és védettségre találnak, és aztán gyakran mégis elutasítás, kirekesztés, bekebelezés vagy erőszak várja őket. Az életnek közelségre, gyengéd érintésre, gondozásra és bátorításra van szüksége – de már a kicsi ember megkeseredhet a távolságtól és a közönytől. Mivel a születés előtti életben megszokta, hogy minden pillanatban „túlnőjön önmagán”, a szerelmesek hitével hisz majd abban, hogy fejlődése sikeres lesz – de nem kapja meg mindig az ehhez szükséges bátorítást, támogatást és elismerést. Ha túlságosan kíméletlenné válik a helyzet, akkor az „elveszett paradicsom” és megcsalt várakozásaik miatti gyászukban a gyerekek nemcsak feltűnően kezdenek viselkedni, vagy megbetegszenek, hanem a legkülönfélébb módon véget is vetnek fejlődésüknek. Ugyanez érvényes idősebb emberekre is, amikor az elszalasztott lehetőségek, kirekesztettségük vagy tehetetlenségük miatt fájdalmukban megrekednek életük útján.

A születéssel határátlépőkké válunk, és azok is maradunk életünk végéig. Ahogyan egy nagy búcsúvétellel léptünk be az életbe, a meghalás folyamatában többé-kevésbé fájdalmasan elbúcsúzunk az életünktől. A születés és a halál nem egyszerűen kezdete és vége fizikai életünknek, hanem az életet alakító elvek eleven erőit jelentik, amelyek boldogító és egyúttal fájdalmas átmeneteket és követelményeket támasztanak egy életen át. A keletkezés és elmúlás, a fölfelé és lefelé haladó mozgás végtelen feszültségében alakul az élet – ritmusosan, értelmes szakaszokkal, nekiindulásokkal és összeomlásokkal, bonyolult kölcsönhatások révén. Elszakadás és kötődés, belebocsátkozás és elengedés, építés és bontás – ez az élet örök játéka, benne a gyász munkájával. Ez a munka az előfeltétele annak, hogy a válság takarítási és rendrakási munkái után elkezdődhessék az élet következő lépésének építkezési munkája.

Egy-egy újabb „születés”, elszakadás után előbb meg kell hódítani az új hazát, amely nem áll rendelkezésünkre afféle „társadalmi anyaméhként”, hogy csak ki kellene nyújtani érte a kezünket. A telet a tavasz, a nyár, az ősz követi az évszakok rendjében. Minden korszaknak megvan a maga gyásza és feltámadása. A gyermek-

kor, az iskoláskor, a serdülőkor végén, egy partnerkapcsolat, egy foglalkozás, egy betegség végén sajátos búcsúzások állnak, különféle „szülések” „professzionális szülési segítséggel” vagy a nélkül, új kapcsolatok és kötődések. Minden átmenet készenlétben tartogatja már a következő átmenet feltételeit és munkafeladatait. A régi világot azzal a távlattal adjuk át a halálnak, hogy új erők alakítják majd az életet. Az elválás során a távlat és a remény az a két hajtóerő, amely képes a jövő énekévé alakítani a búcsúzás jajgatását. Ebben a gyászolás képessége nyújt támogatást. Az átalakulás fájdalmában érkezik el a jövőből annak a vigasza, ami létre akar jönni! Ily módon a nappal az éjszakai forrongásból lép elő, az éjszaka a nappal csúcspontján száll be a játékba. Minden lépéssel a bukást kockáztatjuk, s aki elbukott, az újbóli föllegyenesedés által veszi észre, miről is van szó.

Az átalakulás és a változás az élet lényeges ismertetőjegyei, a keletkezés és az elmúlás a lényege. Ami felfelé tör, az elkerülhetetlenül ismét lezuhan „a sors kerekei közé”. Változásról van szó, a káosz és a rend, a búcsúzás és az újrakezdés váltakozásáról, és annak az életrajzi sorsnak az elfogadásáról, amely abban a pillanatban talál rá az egyénre, amikor az kérdezetlenül a világra jön, és sem az időt, sem a helyet, sem szüleit, sem társadalmi helyzetét nem ő választotta meg. Az emberi lét mint válságos lét megjósolhatatlan, és az is marad, végső soron megtervezhetetlen, sérülékeny, mindenekelőtt véges, és nincs konkrét felvilágosítás arról, útja hová tart.

Amióta emberek lakják a földet, és megpróbálnak együttesen megbirkózni az élettel, mindig is föltették maguknak az ezzel a kihívással járó kérdéseket, és keresték annak lehetőségét, hogyan segíthetnének magukon a nagy sorskérdések megválaszolásában. Az öröm és a köszöntés rituáléi, a háborús összeütközés és a béke rituáléi, a születéshez és a halálhoz vezető átmenet rituáléi kísérik az embert az egész földkerekségen. Az ilyen „átmeneti rítusok” középpontjában az átmeneti folyamat áll, és az a törekvés, hogy megbirkózzunk az egyik állapotból való kilépés és a másik állapotba való belépés *közötti* állapottal. A gyász az a munka, amely e változás közepette zajlik. Sok nép halotti rítusaiból azt lehet megérteni, hogy a gyász ideje olyasmi, mint e világi megfelelője a halott túlvilági útjának. Akit szerettünk, szétesik, többé nem lehet megragadni, a halott megkezdi a lélek utazását. A gyászoló hátramaradottá válik, s a maga részéről most megpróbálja elemezni annak a képét, amit elveszített. A gyászmunka igyekszik tisztázni, mi hullik szét az eddigiekből, illetve mi marad meg emlékként, beékelődik a halott, a megszakadt kapcsolat és a hátramaradott közé, és kierőszakolja azt a döntést, hogy elismerjük a valóság megváltozását. A gyász határidős szövetség azzal, amit az ember elveszít, ki akarja engesztelni az embert, dolgozik az egyéni és a kulturális emlékezeten, megfelelő helyet biztosít az emlékezés számára, közvetít a között, ami elmúlt, és a között, ami eljövendő. A gyász ideje alatt elmúlik mindaz, ami véletlenszerű és ambivalens volt, az érzéki megtapasztalás és az eleven kommunikáció háttérbe szorul a lényegessel, a megtartandóval szemben. Csak ezután alakul ki annak megérzése, hogyan mehet tovább az élet.

Tél, Isten veled! Az elválás nehéz.
De távozásodtól, nézd, hogy nevet a szívem!

Gyász nélkül nem tudnánk, mit veszítünk el, és mi marad meg. A búcsúzás és az elengedés érzéseként a gyász az az értékelő erő, amely rendet teremt és tájékozódási pontot nyújt a változás káoszában. A gyász fáj, de munkája által tisztul és válik elviselhetővé a fájdalom. Aki nem engedi meg, s elfojtja a gyászt, az megreked a fájdalmában. Az élet szeretetének szüksége van azokra a könnyekre, amelyeket a gyász ejt a meg nem élt vagy rosszul használt élet miatt. A tisztázó emlékezés összefüggésében gyakorolt kollektív gyász a társadalom képessége arra, hogy bűnbánatot tanúsítson, és új célok felé induljon el. A gyász az élet válságai közepette végzett hasznos munka; abban segít az embernek, hogy felülvizsgálja és szabályozza viszonyulását az emberekhez és a helyzetekhez. A gyász folyamatában az ember kapcsolatba kerül saját értékítéleteivel, képes ezeket felülvizsgálni, megszilárdítani vagy megváltoztatni. A gyász segít abban, hogy fontos döntéseket hozzunk; arra ösztönöz minket, hogy elmélyült életet éljünk, és megmutatja minden élet folyamatjellegét. A gyász érzése és a gyászolás képessége a dolgok szubjektív átélésének egyik lényeges vonása, és annak a reménynek a hordozója, hogy amit elveszítettünk, vagy aminek vége lett, az a megújulás és az új kezdet csíráját hordja magában.

Forrás: Publik-Forum Extra, 2009/5

Bennünk él tovább...

A búcsúvétel fokozatai

Ránk telepedik a gyász érzése, ha elveszítettünk egy olyan embert (vagy dolgot), aki (vagy amely) különleges értékkel bírt vagy bír számunkra – vagy akár csupán az elvesztés veszélye fenyeget minket. A gyász érzéséhez hozzákapcsolódik az aggodalom, a félelem, a harag, a bűnösség érzése is.

Ezeknek az érzéseknek a megélése, ezeknek az érzéseknek a megengedése azt eredményezi, hogy belépünk a gyász folyamatába, abba a fejlődési folyamatba, amelynek révén lassan – és igen fájdalmasan – megtanuljuk elfogadni a veszteséget, és megtanulunk a szóban forgó ember (vagy tárgy) nélkül ismét, mégpedig új módon szóba állni az élettel.

A gyászolás szükségességét a kötődés alapján kell megértenünk. Mivel nekünk, embereknek közünk van egymáshoz, kötődünk egymáshoz, részei vagyunk egymás életének, szeretjük egymást, minden veszteség önértelmezésünk jelentős korlátozását is jelenti. Nem csupán a veszteség miatt szenvedünk, hanem a bekövetkező identitásválságtól is. Ha elveszítettünk egy hozzánk közel álló embert, akkor ráadásul gyakran azt a személyt veszítettük el, akivel normális esetben beszélni szoktunk aggodalmainkról, nehéz tapasztalatainkról. Így kétszeresen szenvedünk. A gyászoló emberek és gyász folyamatát rendszerint kísérő álmok megfigyelése nyomán le tudjuk írni a gyász folyamatának tipikus lezajlását.

A gyász folyamatának ***első szakaszát*** a *tudomásul venni nem akarás* szakaszának nevezem. Az ember először vonakodik elhinni, hogy a szeretett személy tényleg meghalt; ilyenkor sokkhatás alatt állunk, és úgy próbálunk elmenekülni a veszteség érzésétől, hogy bebeszéljük magunknak, az egész csak egy rossz álom, amelyből fel fogunk ébredni.

Ez az első szakasz, amelyben úgy tűnik, mintha a gyászoló megmerevedett volna, és amely órákig vagy napokig tarthat, azután átmegy ***a második szakaszba***, a *„feltörő kaotikus érzelmek"* szakaszába, nem ritkán a holttest megpillantásakor, tehát akkor, amikor többé nem tudjuk elfojtani a veszteség tényét. Kaotikusnak azért nevezem ezeket az érzelmeket, mivel ilyenkor különböző, egymásnak részben ellentmondó érzelmeket élünk meg: aggódást, félelmet, haragot, bűnösséget, vágyakozást, szeretetet... Viszonylag nyugodt órák is hozzátartoznak ehhez a szakaszhoz, a hála vagy egyenesen az öröm órái. Gyakran lép fel kínzó bűntudat, amelyet bűnbakok keresése és megtalálása révén eleinte sikeresen hárítunk el.

Nagyon fontos tudni, hogy ezeket a kellemetlen, minket összezavaró érzéseket meg szabad engednünk és ki szabad fejeznünk – a maguk teljes ellentmondásosságában.

A bátorság, az ön-uralom eszménye kellemes lehet ugyan embertársaink számára, de könnyen oda vezet, hogy itt leáll a gyász folyamata. Csak ezen érzések tényleges megengedése révén jutunk kapcsolatba azokkal az energiákkal, amelyek lehetővé teszik a veszteség feldolgozását, ahogyan azt a gyászolás harmadik szakaszából ismerjük. De kapcsolatba kerülünk önmagunk érzelmi magjával, önmagunk alapjával is.

A gyászolót körülvevő emberek számára nehéz dolog ebben a szakaszban elkísérni az illetőt. Gyakran szeretnék megvigasztalni őt. Ez azonban nem megy: a legnagyobb „vigasz" az, hogy egy másik ember jelen van, és kibírja a különböző érzelmek kifejezését. A félelem, az aggódás érzéseit könnyebben elviseli a környezet, de a düh vagy a harag érzését inkább elhárítja, holott éppen a harag érzései nagyon fontosak annak érdekében, hogy a gyászoló ne süllyedjen depresszióba.

Ebben a szakaszban gyakran megjelenik az álmatlanság és az étvágytalanság, s a fertőzések iránti hajlam növekedése is sokszor megfigyelhető. Uralkodó az az érzés, hogy valami elválaszt minket a világtól és a többi embertől, de az az érzés is, hogy teljesen és mindenestül elveszítettük az elhunytat. A gyászoló sokszor a természetben talál vigaszra ilyenkor: az elmúlás és az újjászületés, az évszakok ritmusa táplálja annak reményét, hogy saját életünkben is eljön a tavasz. Mások például a versekben találnak vigaszra, amelyek kifejezik számukra, amit ők maguk nem tudnak kifejezni.

A feltörő kaotikus érzelmek szakasza egy idő után átmegy ***a harmadik szakaszba***, *a keresés, a megtalálás, az elválás* szakaszába. Keressük az elhunyt embert, természetesen az emlékeinkben, de az álmainkban és más emberekkel folytatott beszélgetésekben is. „Semmi másra nem tudok gondolni, csak az elhunytra", mondjuk például, és ez pontosan az, amit a gyászoló embernek tennie is kell. Még ha tartósan az elhunytra gondol is, egyúttal mindig önmagára is gondol, és arra a kapcsolatra, amely köztük volt. Ez az önmagunkra, a saját lényünkre, saját gyökereinkre való visszatekintés szakasza, számbavétele mindannak, ami megtartja saját életünket, ami megmarad.

E szakasz kezdetén a gyászoló nemritkán idealizálja az elhunytat. Ez az elhunyttal kapcsolatos harmónia azonban ritkán lehet tartós, a hétköznapokban ismételten megéljük az elhunyt kegyetlen távollétét, hétköznapi távollétét; sokszor a gyengédség vágya és szexuális igények emlékeztetnek arra az emberre, aki már nincs jelen. Éppen az ilyen pillanatokban uralkodik el újból a veszteség élménye, a gyászolót ismét elárasztják a feltörő kaotikus érzelmek. Azután láthatóvá válnak az egykori kapcsolatot jellemző problémák is, felismerhetővé válik, hogyan hatott egymásra a két ember ebben a kapcsolatban. Az is világossá válik, mi lenne központi fontosságú egy kapcsolatban.

A gyászmunka folytatása szempontjából döntő fontosságú, hogy kidomborítsuk, milyen lényegi vonásokat keltett életre vagy éltetett bennünk az, akit elveszítettünk. Mindenki, akivel kapcsolatban állunk, képes olyan oldalunkat megszólítani, amelyet csak ő képes felébreszteni és élettel megtölteni. Egy szerelmi kapcsolatban rendszerint úgy van, hogy partnerünk élettel tölti meg, „kiszereti" belőlünk valamelyik mélyen elhallgatott oldalunkat.

Amit egy másik ember életre keltett bennünk – legyen az jó vagy rossz –, arról akkor sem kell lemondanunk, ha magát a kapcsolatot elveszítettük. Ezekben az általuk életre keltett oldalaink révén az elhunytak is továbbélnek bennünk és az életünkben.

A gyász e harmadik szakaszában élénkké válik az emlékezés az elhunytra, mindazzal együtt, ami e kapcsolatban lehetséges volt, és egyúttal az elhunytnak szabad eltávolodnia tőlünk. A gyászmunka lassan lezáródik. A gyászoló úgy alakítja a lelki életét, hogy „kapcsolati énjétől" visszatér saját „individuális énjéhez". Most olyan emberként fogja fel magát, aki veszteséget szenvedett ugyan, de mégis ismét teljesen önmaga számára létezhet. Az elhunyttal megélt élet emléke újból és újból fel fog bukkanni, hozzá is tartozik ehhez az új élethez, de az emlékezés már nem uralja az egész életet. Meg lehet élni a hála érzését a közös életútért, azért, ami az elhunyt által kelt életre bennünk, s olykor a sajnálatot is, hogy túl keveset hoztunk ki a kapcsolatból, túl sok mindent halasztottunk egy későbbi időpontra, amely immár nem létezik.

Ezzel átlépünk ***a negyedik szakaszba***, *az önmagunkhoz és a világhoz való újfajta viszonyulás* szakaszába. A kapcsolatok értékessé válnak annak számára, aki veszteséget szenvedett. Ha a meggyászolt veszteség után az ember új kapcsolatra lép, akkor egymással ellenkező érzések közepette teszi ezt: egyfelől teljesen rá akar hagyatkozni a másikra, másfelől fél is teljesen kötődni hozzá, hiszen most már ismeri ennek az árát: a veszteség érzését, a gyász idejét.

De az ilyen ember azt is megtanulta, hogy a veszteséget meg lehet gyászolni, hogy a gyászmunka kemény munka, de azt is, hogy nem pusztítja el az embert, hanem ellenkezőleg, tudatosabb kapcsolatba hozza önmagával, és új oldalaival hozza kapcsolatba. Mindenesetre a halál tudata részévé válik az ember öntudatának, olyan fontos vonatkozássá, amely hozzájárul önérzetünk stabilizálásához.

Most fel lehet, és fel is kell áldozni az elhunyt személy miatt érzett fájdalmat is. Alkalmilag előfordul, hogy a fájdalom lép az elhunyt ember helyébe. Az ilyen gyászolók úgy vélik, hogy ha feláldoznák a fájdalmat, akkor elfelednék az elhunytat.

A gyász folyamata, s benne különösen a különböző heves érzelmek megengedése, továbbá annak érzelmi felidézése, amit megelevenített bennünk az, amit most elveszítettünk – nos, mindez azt eredményezi, hogy tudatosan ráeszmélünk az „individuális énünkre", amely ebben a helyzetben többnyire eléggé őszinte. A gyász folyamata ama lehetőség modelljének tekinthető, hogy szükség esetén mindig úgy engedjük el a dolgokat, hogy – a fájdalom ellenére – biztosabbakká váljunk identitásunkat illetően, azt érezzük, hogy összetartozunk az érzelmeinkkel, és ezáltal nagyobb belső védettségre tegyünk szert, még inkább önmagunk legyünk.

Ha megtanultunk gyászolni, akkor képesek leszünk jobban elengedni a dolgokat a hétköznapi életben is, képesek leszünk könnyebben búcsút venni emberektől, dolgoktól, helyzetektől. De ha megtanultunk elengedőbbek lenni a hétköznapokban, akkor jobban fogunk tudni bánni a halál tapasztalatával is.

Verena Kast

Forrás: Publik-Forum Extra, 2009/5

Anselm Grün

Jámbor szavakra nincs szükség

Elárvult szülőknek tartott kurzuson mesélte nekem az egyik anya, aki közlekedési baleset miatt veszítette el a lányát, hogy gyászában úgy érzi magát, mint egy leprás: korábbi ismerősei és barátai átmennek az utca túloldalára… Mentegette a barátokat: talán tehetetlenek, és nem tudják, mit mondjanak neki gyászában. De mások mentegetése csak önmaga megnyugtatása volt, hogy ne kelljen szembenéznie elhagyatottságával. Amikor elgondolkodott a barátok kitérő magatartásáról, fájdalmasan érezte: Gyászomnak nem lenne szabad léteznie. Gyászommal zavarom a többieket. Ők egyszerűen csak azt akarják, hogy normálisan élhessenek tovább. Nem akarják a gyászomat. S így végső soron engem nem akarnak. Mert én pillanatnyilag nem tudok meglenni gyász nélkül.

Ha meghal egy számomra kedves ember, akkor a gyász érzelmi káoszba taszít engem. A kedves ember elvesztése miatt érzett fájdalom ez. Kezdetben egyáltalán nem is akarom tudomásul venni, hogy többé nem beszélhetek az elhunyt apával, anyával, gyerekkel vagy baráttal. Elfojtom a gyászt, mert ha hagyom érvényesülni, akkor az az érzés fog el, hogy kicsúszott lábam alól a talaj. Nem tudok többé tájékozódni. A hit sem tart meg. Legalábbis nem veszi el a fájdalmat. A gyászt különféle érzések határozzák meg. Először a fájdalom áll előtérben. Elmondhatatlan fájdalom, hogy elveszítettem ezt a számomra kedves embert, és örökre búcsút kell vennem tőle. A fájdalomba belevegyül az értelmetlenség érzése. Ha többé nem létezik ez az ember, aki oly sokat jelentett nekem, akkor nem tudom, mit kezdjek az életemmel.

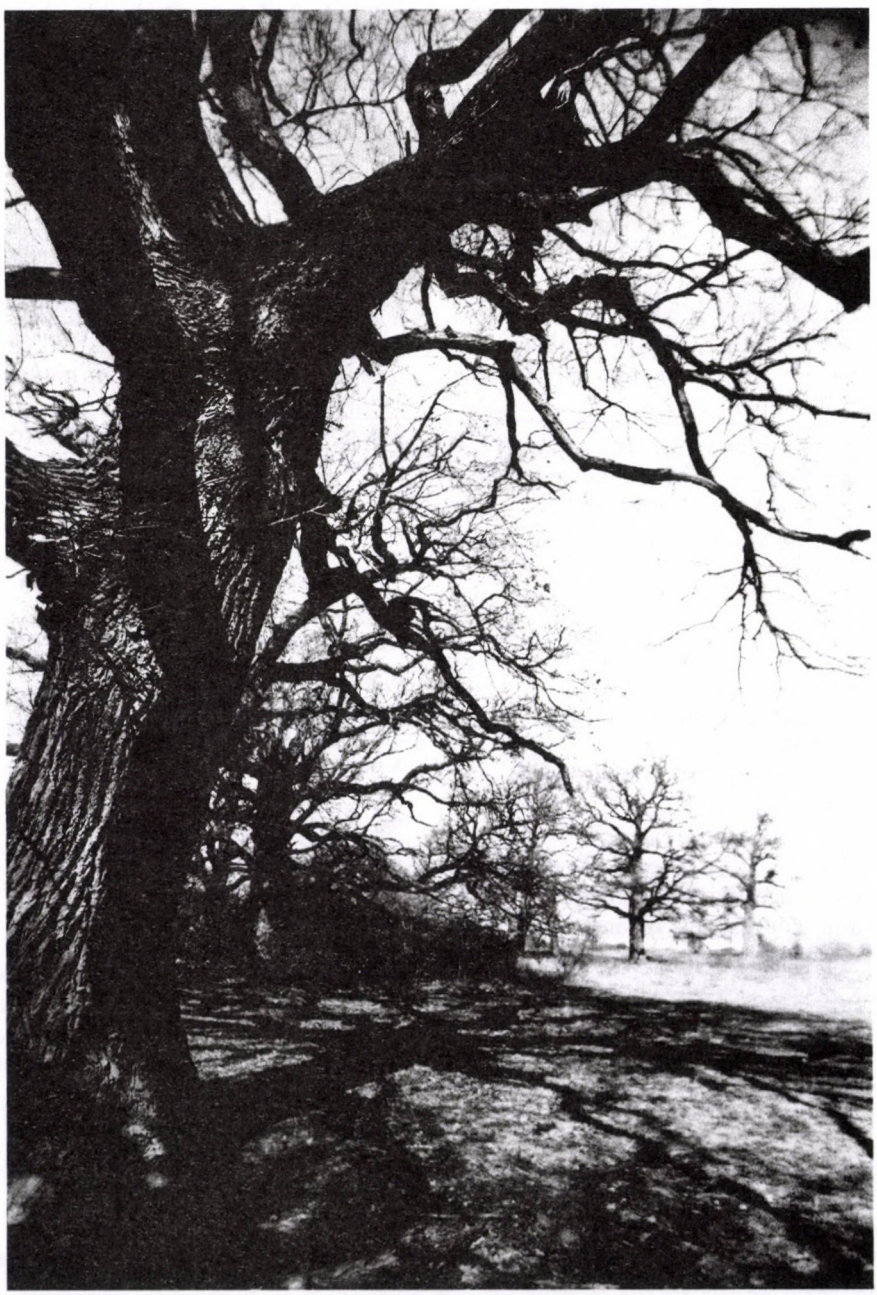

De a fájdalomba és a gyászba más érzelmek is keverednek. Azáltal, hogy búcsút veszek az elhunyttól, tudatosul bennem, hogy milyen kapcsolatban álltam vele. S ez a kapcsolat nem csupán világos, szeretetteljes és harmonikus volt, hanem konfliktusokkal terhelt is. Voltak félreértések és sértések. Ha erre gondolok, düh támad bennem. Ezt azonban nem engedhetem meg magamnak, hiszen nekem most muszáj fájdalmat éreznem. A gyászmunka azonban mindig azt is jelenti, hogy tudatosul bennem, milyen volt a kapcsolatom az elhunyttal, mit köszönhetek neki, mit jelent számomra, de az is, mi esett nehezemre, mi sértett engem. A gyászmunka mindig azt is jelenti, hogy tisztázom az elhunythoz fűződő kapcsolatomat, feldolgozom, amit eddig nem dolgoztam föl, hogy azután azt el tudjam engedni.

De sohasem csupán az elhunyt embert gyászolom. Egy kedves ember halála arra ösztönöz, hogy meggyászoljam füstbe ment életálmaimat. Életemet ugyanis, ahogyan azt elképzeltem a férjem vagy a feleségem oldalán, anyámmal és apámmal, a gyerekeimmel, hirtelen megkérdőjelezte a halál. Az életre vonatkozó elképzeléseim összetörtek. Tehát önmagamat kell meggyászolnom, mert az életem már nem folytatódik úgy, ahogy kívántam. A kedves ember halála gyakran emlékeztet a saját meg nem élt életemre, ezért a gyász mindig az eddig meg nem élt élet miatti gyász is.

Aki megtagadja a gyászmunkát, az belsőleg megmerevedik. A füstbe ment életálmok, az elszalasztott esélyek, a meg nem élt élet miatti gyász fájdalmas, de ugyanakkor lelkem mélyéig vezet, ahol aztán életem új lehetőségeivel jutok érintkezésbe. A

gyász azonban csak akkor lehet sikeres, ha kész vagyok arra, hogy hagyjam összetörni az önmagamról, az életemről, az Istenről alkotott elképzeléseimet. Csak ez az alternatíva létezik: vagy hagyom összetörni az elképzeléseimet, s akkor a gyász erőnek erejével új életlehetőségeket nyit meg számomra, vagy ragaszkodom az életről alkotott elképzeléseimhez, s akkor össze fogok törni a számomra kedves ember halála miatt. – Egy anya mesélte, hogy meghalt 38 éves fia, aki minden vasárnap járt templomba. Az anya tele volt Istennel szembeni keserűséggel és gyűlölettel, mert „elvette tőle a fiát". Kifejeztem, hogy megértem Isten elleni vádjait és lázadását, de azt mondtam neki, hogy lázadásának célja is kell, hogy legyen: az, hogy valamikor elfogadja a helyzetet, és rábízza magát a felfoghatatlan Istenre. Szavaim azonban leperegtek róla. Ekkor éreztem: ez az asszony ragaszkodik az életről és Istenről alkotott elképzeléseihez. Istennek hosszú életet kell adnia a fiának, ha az minden vasárnap templomba megy. Ha nem így történik, akkor többé nem akar tudni Istenről. De ha eddig hetven éven át kitartott Isten mellett, akkor ő maga fog összetörni, ha kitépi Istent a szívéből. A gyász ez esetben azt jelentené: Engedem összetörni azt az elképzelésemet, hogy öregségemben a fiam fog ápolni. Engedem összetörni az önmagamról alkotott elképzelésemet, hogy mindig csak anyának tartottam magam. És engedem összetörni az Istenről alkotott elképzelésemet. Akkor szabaddá válok életem új lehetőségei számára, az igazi önmagam számára és az egészen más Isten számára, aki azonban minden felfoghatatlansága ellenére maga a szeretet.

A gyász kapcsolatba akar hozni engem azokkal az új lehetőségekkel, amelyek már készen állnak a lelkemben – de arra is el akar vezetni, hogy újfajta kapcsolatba lépjek az elhunyttal: ha halála nyomán elengedtem őt, akkor új kapcsolatba léphetek vele. Belső kísérőmmé válik. Ezt olykor álmaimban élhetem meg, amelyekben az elhunyt mond nekem valamit, ami tovább vezet, vagy egyszerűen némán megmutatja, hogy jól van a dolog úgy, ahogyan van. Kérhetem is az elhunytat, hogy kísérjen engem, legyen a támaszom, és mutassa meg, milyen úton járjak. És gyászomban azt is megkérdezhetem tőle: „Mit üzensz nekem? Mit szeretnél, hogyan válaszoljak életedre és halálodra? Hogyan éljek most tovább nélküled? Mire ösztönzöl engem?" – Egy asszony, akinek több gyereke is halva született, a gyász évei után képes volt azt mondani: A gyerekeim olyanok, mint az angyalok, akik kísérőim, és képessé tesznek arra, hogy nevelői és művészi munkámban éppen a nehezen kezelhető gyerekekhez találjak utat.

Sokaknak nehezükre esik gyászolókhoz közeledni, mivel nem tudják, mit mondjanak nekik, amivel megvigasztalhatnák őket. De vigasztalni nem azt jelenti, hogy vigasztaló szavakat mondunk a másiknak, főképpen pedig nem azt, hogy jámbor szavakkal kecsegtetjük. A németben a „vigasz" szó a „hűség"-ből származik, s eredetileg azt jelenti: szilárdság, állhatatosság. Vigasztalni tehát azt jelenti, hogy ott maradok a másik mellett. Kibírom a könnyeit, a kétségbeesését, a vádjait, azt, hogy nem látja az élet értelmét. Nem suhanok át az értelmetlenség gondolata fölött azzal, hogy rögtön bibliai idézetekkel akarom bizonyítani, a halálnak igenis van értelme. Vigasztalni azt jelenti, hogy némán kitartok a másik mellett, anélkül hogy valamit szavakkal el akarnék hallgattatni.

Ha némán kitartok a másik kétségbeesésében és gyászában, akkor ösztönözhetem arra, hogy egyszerűen csak meséljen nekem. Semmit sem kell mondanom. Csak oda kell figyelnem, és odafigyelésemmel még inkább ösztönözhetem arra, hogy elmesélje, ami az elhunytról eszébe jut, de mindazt a reménytelenséget és értelmetlenségérzést is, amit átél. A „gyászol" szó gyökere a német nyelvben: „kimerül, ellankad, nincs talaj a lába alatt". Aki gyászában elveszíti lába alól a talajt, az olyan valakire vágyik, aki támogatja, és a maga állásával visszaadja neki az állás képességét, szilárdságot kölcsönöz neki.

Ha így értelmezem a vigaszt, akkor ez egyfelől tehermentesít. Nem muszáj szavakat vagy magyarázatot találnom a halálra. Nem muszáj vigasztaló szavakat mondanom. Elég, ha kitartok a másik mellett, és kibírom őt gyászában. Másfelől a vigasznak ez a felfogása kihívás is: meg kell tiltanom magamnak, hogy szavakkal ártalmatlan színben tüntessem fel a másik kétségbeesését, vagy azáltal, hogy rögtön a doegok értelmét keresem, átsuhanjak azon, hogy ő most nem látja az élet értelmét. *Viktor Frankl*, az egykori híres pszichoterapeuta azt tanácsolja ugyan, hogy a gyászt azáltal győzzük le, hogy valamilyen értelmet csikarunk ki a számunkra kedves ember elvesztéséből, ám tanítványa, *Wilhelm Butollo* óva int attól, hogy a dolgok értelmének buzogányával agyonüssük a gyászolót. A legmélyebb gyászban a másik még egyáltalán nem képes arra, hogy elgondolkodjon a szeretett személy halálának értelméről. Először minden értelmetlennek tűnik számára – s ezt az értelmetlenséget nekem mint vigasztalónak ki kell bírnom. Csak akkor kezdhetünk el együtt valami értelmet keresni, ha kibírom.

A „vigasztaló" latinul „consolator"; összetett szó, tagjai: „con" = -val, -vel, és „solus" = egyedül. A vigasztaló az, akinek van bátorsága együtt lenni a magányos emberrel, aki belebocsátkozik annak magányába.[1] A gyászolók gyakran érzik úgy, hogy egyedül hagyták őket. Olyan személy után vágyakoznak, aki mer belépni az ő magányukba, és megmaradni mellettük.

A gyászolóknak olyan vigasztalókra van szükségük, akik elkísérik őket gyászukban, akik velük együtt járják az utat a lázadás, a kétségbeesés, a reménytelenség és a magány különböző szakaszaiban. A mellettük állóval beszélgetve csak így tudják a gyászolók maguk megtalálni annak az útját, hogyan válaszoljanak életükkel a szeretett ember elvesztésére. Így lesznek képesek új lehetőségeket felfedezni, amelyek bennük is ott rejtőznek, és amelyeket addig egyáltalán nem vettek észre. És olyan valakivel beszélgetve, aki úgy hallgatja meg őket, hogy közben nem értékel, nem minősít, vagy nem ad rögtön tanácsokat, képesek lesznek újfajta kapcsolatba lépni az elhunyttal, aki ezáltal belső kísérőjükké válik, ismét szervesen beépül az életükbe, s vele együtt tudnak választ adni a szeretett személy életére és halálára.

Forrás: Publik-Forum Extra, 2009/5

[1] A „consolator" elemei a latin etimológiai szótárak tanúsága szerint helyesen „con" + „solor", és a „solor" (megerősít, vigasztal) valószínűleg nincs rokonságban a „solus" (egyedüli) melléknévvel. – *A szerk.*

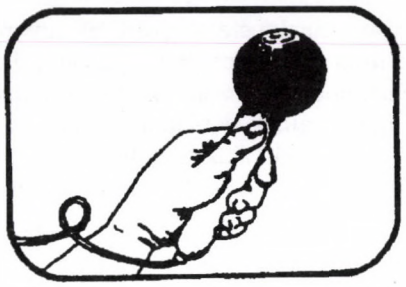

Apa halott

Beszélgetés *Barbara Cramer* pszichológussal

A gyermekek és a halál, ez súlyos téma. A felnőtteknek. De a gyerekek számára is?

A gyerekek eleinte egyáltalán nem félnek a haláltól. Amikor megszületünk, semmit sem tudunk a halálról. A kisgyerekek nem félnek tőle. Viszont a felnőttek gyakran átviszik félelmeiket a gyerekekre.

Mikor kezdi egy gyerek megérteni, hogy a földi életnek valamikor vége lesz?

Ez attól függ, mi történik az életében. Ha a kisgyermek veszteségeket él meg, akár egy madár pusztulását, vagy a nagymama, esetleg valamelyik testvére halálát, akkor korán kapcsolatba kerül a halál témájával. Nagy általánosságban azt lehet mondani, hogy a gyerekek nagyjából hatéves korukban teszik fel először a kérdést: „Anya, te is meghalhatsz egyszer?” És körülbelül nyolcévesen jutnak el lassan arra a felismerésre, hogy ők maguk is halandóak. Ebben a korban gyakran fordul elő, hogy bizonytalanság keletkezik, félelem alakul ki a meghalástól és a haláltól, és megkérdezik: „Ha halott leszek, ott a föld alatt nem fogok levegőt kapni...?” Ilyenkor nagyon fontos, hogy bizalommal beszéljünk a gyerekekkel mindezen kérdésekről. Általánosságban azonban azt lehet mondani: Ha megfelelő támogatást kapnak a szülői házban, a gyerekek tizedik életévüktől értik meg fokozatosan, mit jelent a meghalás, a halál és a véglegesség.

Ez a felismerés tehát fejlődési fokozatokban alakul ki?

Igen. A kisgyerekek számára csak a jelen és a jövő létezik, ők azt hiszik, hogy mindig élni fognak, még nincs elképzelésük arról, amit végtelennek nevezünk. Hogy az idővel összefüggő fogalmakat megértsék, előbb meg kell tanulniuk számolni, megismerni az órát, elképzelést kell kialakítaniuk a hét napjairól, a hónapokról és az évszakokról. A másik előfeltétel, hogy felismerjék: általános érvényű, hogy mindaz, ami él, meg fog halni. Minden ember, aki él, meg fog halni. Ha meghal a nagypapa, a hatéves gyerek azt gondolja, hogy csak átmenetileg tűnt el, s majd visszajön, a tízéves azonban már tudja, hogy többé nem jön vissza.

Meg kellene-e hagyniuk a szülőknek a hároméves gyereket abban a hitben, hogy a nagypapa vissza fog térni?

Azt hiszem, fontos, hogy egy hároméves gyereknek is nyíltan megmondjuk: A halott nem tér vissza. Hiszen olykor azt mondják: A nagymama elaludt. Meg akarják nyugtatni a gyereket, de ez nem tesz jót további fejlődésének. Jobb, ha kezdettől fogva őszintén megmondják neki: a nagymama halott, nem tud már mozogni, nem tud már járni, többé nem tud beszélni, nem tud enni, soha nem jön már vissza.

A témáról írott könyvében Ön azt mondja, hogy a halálfélelmet nemzedékről nemzedékre adjuk tovább. Ördögi kör ez, amelyet Ön szeretne áttörni. Miért olyan fontos, hogy a gyerekeknek megmondjuk az igazságot?

Szeretnék elmesélni egy kis példát. Terápiára hoztak hozzám egy ötéves kisfiút, aki azzal tűnt fel, hogy hirtelen visszavonulttá vált, az óvodában nem akart már a többiekkel zajongani és játszani. A szülők nyugtalanok lettek, azt hitték, beteg a gyerekük. Ezért jöttek el vele hozzám. Amikor először voltam együtt a kisfiúval, feltűnt nekem, hogy igen szorongott, amikor föl kellett menni a lépcsőn. Egy későbbi időpontban aztán elmesélte nekem, hogy fél, hogy leesik a lépcsőről. Nagymamája is leesett, és aztán meghalt. A szülőkkel folytatott beszélgetésből kiderült, hogy a nagymama valóban egy ilyen esés következményeibe halt bele. A kisfiúval nem beszéltek erről, s így rögzült benne a félelem.

Azok a felnőttek, akik tulajdonképpen meg akarják kímélni gyerekeiket a szomorú igazságtól, adott esetben az ellenkezőjét érik el?

A gyerekeknek meg kell tanulniuk, hogy a halál hozzátartozik az élethez. De sok felnőtt maga is fél ettől a bizonyosságtól, és átviszik a gyerekekre ezt a félelmet, amelyet gyakran maguk sem tudnak megmagyarázni. Saját halálfélelmüket, vagy elfojtott, fel nem dolgozott gyászukat, például elhunyt szüleikkel kapcsolatban. Épp elég gyakran vannak olyan szomorú élmények és tapasztalatok, amelyekről az emberek sosem beszélnek, de amelyek aztán a felszínre törnek, amikor a gyerekek a halálról érdeklődnek. A terápia során sűrűn tapasztalom, hogy ha a meghalásról és a halálról kérdezem a szülőket, sírásban törnek ki, mivel mélyen élő, fel nem dolgozott gyász rejlik bennük.

A gyerekek egyenesen rossz néven is vehetik szüleiktől, ha azok nem mondják meg nekik az igazságot?

Igen, hiszen itt bizalmi kérdésről van szó. Ha a gyerekek rájönnek, hogy nem az igazságot mondtuk nekik, újból és újból félni fognak, hogy becsapjuk őket. Mindaz, ami ködös, amit nem tudunk közelebbről leírni nekik, félelmet kelt bennük.

Ön abból indul ki, hogy a gyermeki lélek jól meg tud birkózni a halállal és a gyásszal?

A gyermekben nem keletkezik félelem, ha óvatosan bánunk vele. Ha már jó korán beszélünk vele a meghalásról és a halálról, jól fel tudja dolgozni. És vannak nagyon problématudatos és beleéléssel megírt gyerekkönyvek a halálról és a gyászról, ezek nagy segítséget nyújthatnak a gyerekek és a szülők számára egyaránt.

Létezik olyan gyász is, amely jóval a halál előtt jelentkezik; például ha egy anyának vagy apának halálos betegsége van, és tudják, hogy eljön az idő, amikor már nem lehetnek jelen a gyerekük számára. Ezzel a fajta gyásszal biztosan különösen nehéz mit kezdeni.

Jó, ha sikerül a gyereket előkészíteni. Ha valamiképp közösen lehet megtervezni az elbúcsúzást. Jó, ha a szülőben megvan a bátorság ahhoz, hogy várható haláláról nyíltan beszéljen a gyermekkel. Úgy képzelem, hogy a halálba

menő ember is megkönnyebbül, ha tudatosan búcsúzik el a családjától, ha hátrahagyhat valamit a gyerekeinek, talán valamilyen ajándékot, mindegy, hogy milyen formában. Felszabadító lehet, ha az ember valami útravalót adhat a hozzá legközelebb állóknak, ha megvan a lehetőség arra, hogy tisztázzanak valamit, ami zavaró volt a kapcsolatukban, s ha az ember valami búcsúajándékot kap a távozótól.

Leírhatatlanul nagy a szülők gyásza, ha haldokló gyereküktől kell elbúcsúzniuk. Ilyen helyzetekben is el lehet várni a szülőktől a nyíltság bátorságát?

Talán segít a szülőknek, ha ilyenkor teljesen a gyerekre összpontosítanak. A gyerekek talán szívesen gyászolnának együtt szüleikkel, szívesen mondanának még valamit nekik. A gyerekekről kevésbé gondolom azt, hogy gyászolnak, inkább azt, hogy igényük van a biztonságra, a védettségre. Ha egy halálos beteg gyerek érzi, hogy az anyja fél, akkor talán el fog fordulni, vissza fog húzódni. Talán jót tenne a gyereknek, ha beszélhetne anyjával a félelmeiről, és érezhetné, hogy anyja hordozza, támogatja őt. A búcsúzás pillanataiban jótékony hatású a védettség érzése.

A közös sírás és közös gyászolás? Hiszen ebből a helyzetből sosem tüntethetjük el a fájdalmat.

Valóban nem. Azonban érezni, hogy valaki hordoz minket, illetve hogy hordozhatunk valakit, ez a legszebb, ami ilyen esetekben lehetséges. Megmarad valami békés érzés, s a közelség és a védettség közös élménye nélkül a békés búcsúzás helyén talán lyuk keletkezne, megrettenés a hirtelen távozás miatt. A közös tapasztalatban van valami összekötő jelleg, valami vigasztaló, ami megmarad a halálon túl is. Tovább él az emlékezetben.

Hogyan vigasztalhatnak meg a felnőttek egy olyan gyereket, aki súlyos veszteséget szenvedett?

Az a legfontosabb, hogy a gyerek mellett legyenek. Egyszerűen legyenek jelen, és bírják ki a gyerekkel együtt a fájdalmat. Ha a gyerek sírni szeretne, vigasztalják, ha kérdései vannak, nyugodtan hallgassák meg, és ismételten próbáljanak meg válaszokat találni. Ha pedig játszani szeretne a gyerek, akkor játsszanak vele! A gyerekek ugyanis másképp gyászolnak, mint a felnőttek. Igen gyorsan változik a hangulatuk. Lehet, hogy éppen sírnak és szomorúak, de rövid idő múltán már ugrálnak és vidámak. Azt is fontos tudni, hogy azok a gyerekek, akik szembesültek a halállal, gyakran bűnösnek érzik magukat. Azt képzelik, hogy azért halt meg az anyjuk vagy apjuk, mert olykor rosszul viselkedtek velük szemben, hazudtak nekik, vagy azt kívánták, vigye el őket az ördög. Nagyon fontos, hogy egészen világosan megmondjuk a gyereknek: Nem vagy felelős azért, hogy ez az ember meghalt.

A szülők gyakran maguk is annyira foglyai saját gyászuknak, hogy egyáltalán nem tudnak a gyerekekkel beszélni. A gyerekek ekkor egyedül maradnak gyászukkal.

Igen, s ekkor a gyerekek kérdései válasz nélkül maradnak. Ez nem jó. Így könnyen alakulnak ki bennük félelmek. Nagyon fontos, hogy együtt legyünk a gyerekekkel, kimondatlan kérdéseiket is meghalljuk, és megválaszoljuk. Fontos, hogy mindig őszinték legyünk, és ott szólítsuk meg a gyereket, ahol tart. Nagyon fontos, hogy őszintén megmondjuk: Apa halott, többé nem jön el, már nem tud járni, nem tud beszélni, örökre elment.

A gyászoló gyerekek gyakran egyáltalán nem beszélnek fájdalmukról. Úgy tesznek, mintha semmi sem történt volna. Meg kell-e várni, amíg a gyerek magától beszélni kezd?

Egyszer eljött hozzám egy anya a gyerekével, akinek az apja öngyilkos lett. A kisfiúnak nem volt kérdése ezzel kapcsolatban, nem beszélt a dologról, terapeutaként ezért kellett volna nekem beszélnem vele. A fiúnak igénye volt arra, hogy játsszon a barátaival, az iskolában nem viselkedett feltűnően, s néhány óra után az volt a benyomásom, hogy ha a gyerek nem akar erről beszélni, és pillanatnyilag nem érzi megterhelőnek ezt az eseményt, akkor most ne dolgozzunk ezen, és ne tegyünk fel kérdéseket. A gyerekek maguk döntik el, mikor jött el annak az ideje, amikor beszélni akarnak. Ahogy mondtam, a gyerekek a maguk módján gyászolnak, és semmiképp sem szabad őket valamire kényszeríteni. Egy valamire mindig szükségük van: arra az érzésre, hogy „nem vagyok egyedül a gyászommal; ha akarom, vannak olyan emberek, akik megértik az érzéseimet, akiknek kérdéseket tehetek fel, akik megvigasztalnak". Ez a tudat igen értékes – és nem csupán a gyerekek számára.

Forrás:
Publik-Forum Extra, 2009/5

Akik a szívükkel látnak

A sérült emberekről van szó. Úgy gondolom, hozzászólhatok a dologhoz, hiszen magam is sérült vagyok: látássérült; nem vak, de gyermekkoromtól fogva nagyon gyenge látású. Az az igazolvány, amely emiatt különböző előjogokat és kedvezményeket biztosít számomra, „súlyosan sérültnek” nevezi az ilyen embereket. A súlyosan sérült használati tárgyakat, például egy teáskannát vagy locsolócsövet az ember kicseréli, ha lehet, és újat vesz helyettük. A sérült embernek azonban nincs más választása. Ez a sérült élet az élete. Ez a sérült ember az énje. Ha egyáltalán élni akar, akkor igent kell mondania erre a korlátozott életre, s azt kell mondania: Ez az én életem. Ez az igent mondás másképp történik a testi sérültek, és másképp a szellemileg sérültek esetében, másképp a látássérültek, illetve a bénák esetében, másképp azoknál, akik kora gyermekkorukban sérültek meg, s megint másképp azoknál, akik életük későbbi szakaszában – de lényegében mindegyiküknek azonos feltételekkel kell szembenézniük, s ezért kezdem most a saját tapasztalatommal.

Először is nehéz dolgom volt fiatalként, mert első iskolás éveim a nemzetiszocializmus éveire estek. A német fiatalok számára ekkor olyan ideálok, mércék, normák voltak életben, amelyeknek egy nagyon gyengén látó fiú kevéssé tudott megfelelni. A sportos képességek nemcsak számunkra, fiatalok számára voltak a legfőbb értékek, hanem a legtöbb tanár, és természetesen a Hitlerjugend vezetői számára is. Ráadásul meg kellett tanulnom, amit minden sérült embernek meg kell tanulnia: életét nem csupán az korlátozza, hogy sok mindent nem tud megtenni, hanem az is, sok mindent nem szabad megtennie. Nekem az orvos megszabta, hogy kerüljem a fejrázást és mindenfajta lökdösődést, és így ne veszélyeztessem maradék látásomat.

A korlátozott embert nyilvánvalóan jellemzik az effajta visszatérő elemek, amelyek többé-kevésbé tudatosítják benne, hogy tiszteletben kell tartania bizonyos határokat, ha nem akarja tönkretenni magát. Ezáltal persze olyan kérdések is előjönnek, amelyek mindannyiunkat érintenek, a nem korlátozottakat is; olyan kérdések, amelyeket a sérült élet intéz az élet egészéhez: Miért félünk annyira attól, hogy másmilyenek vagyunk, hogy bizonyos pontokon különbözünk az átlagostól? És ki szabja meg annak normáit, mi a teljes élet, mi a normális, mi nem normális? És hová jut az emberiség, ha megfeledkezik arról, vagy tagadja, hogy vannak határai?

Franz Frühmann írt egy játékot az egyik intézetben élő, szellemileg sérült gyermekek számára, amelyet azok elő is adtak. Annáról van szó, egy olyan kislányról, aki abban tér el a normálistól, hogy az egyik lába hosszabb, mint a másik. Anyja újból és újból azt tanácsolja neki, engedjen levágni egy darabot a túlságosan hosszú lábból, de Anna azt feleli, nem tud lemondani erről a darab túlzott hosszúságról. „Ez mind Anna”, mondja.

Életem felcserélhetetlenségéhez hozzátartozik, hogy olyan vagyok, amilyen vagyok – ezekkel a testméretekkel és lelki erőkkel, ezekkel a képességekkel és ezzel a korláttal. Isten a maga képére teremtette az embert, áll a Teremtés könyvében, és mégis mindenkit a maga egészen sajátos arcával teremtett meg. Így aztán minden emberi arc része Isten képmásának, s a számtalan változatban megjelenő emberi lét a teremtés teljességét és sokféleségét, az élet gazdagságát jelenti. Mindig lehetséges, hogy valamilyen korlátozottságból sajátságos erők fejlődjenek ki, a másféleségből az illető saját profilja. Később megtudtam, hogy Iránban így hívják a vakokat: „akik a szívükkel látnak”. Az adott társadalom normáitól és mércéitől függ, hogy a szívvel látás képességét erősségnek tartják-e, vagy sem.

A sérültség mindig korlátozottságot is jelent, a korlátozottság pedig mindig szenvedést is. A számomra megvont határok mindig egy kis szomorúságot és vágyakozást is jelentenek. A vak egy életen át a fényről álmodik, a mozgássérült pedig arról, hogy egyszer egészséges lábakon járkálhat majd. A sérült ember számára aligha lehetséges, hogy ne legyen dühös, amikor sorsát másokéval veti össze. S mégis: a határok tudata azon alapismeretek közé tartozik, amelyek emberré teszik az embert. A határok megtapasztalása az emberi lét legmélyebb tapasztalatai közé tartozik. Mindenekelőtt az ószövetségi zsoltároknak van tudomásuk arról, hogy csak akkor válhatunk okossá, ha felismerjük, hogy életünknek határa és célja van; ugyanis végső soron ez a tudásunk az alapja és kezdete Isten ismeretének. Az emberiség határai címet adta Goethe annak a versének, amely az „ősi, szent Atyáról” szól. Jákob ősatya pedig kificamodott csípővel sántikált el a Jabbok-folyótól, ahol tapasztalatot szerzett Istenről. E tapasztalat révén a korlátozott ember előnyben van a többiekkel szemben, de felismerését fájdalommal szerzi meg. A többiek képviseletében jut el a maga felismerésére – de e felismerés végül mindenki mást is utolér.

Klaus-Peter Hertzsch

Forrás: Publik-Forum, 2009/12

Kézcsók anyámnak

Most már szinte egyáltalán nem beszél. Ha belépek a szobába, rám néz, teljesen semlegesen. Ha közeledem hozzá, és azt mondom, „Szevasz, Mama!", nem is rezdül.

Három nap múlva megint elutazom hozzá. Amikor meglátogatom, először néhány másodpercre mindig elfog a rettenet, nem tudom megszokni ezt a maszkszerű arcot, az élettelen szemeket. Korábban igen nagy súlyt helyezett az ízléses öltözködésre. Most a nővérek választják ki a ruháit. Haját olykor megmossák, olykor nem. Ha éppen ebédelt, száján ételmaradékok vannak. Nyomasztó számomra, hogy ott van, abban az otthonban, és hogy 66 évével már nem élheti azt az életet, amelyet tulajdonképpen élhetne.

Hogyan kezdődött az egész? Nehéz utólag fölismerni azt a pillanatot. Egyre ritkábban utaztam haza az anyámhoz. Nem voltam jó viszonyban apámmal, ő uralkodó volt, mindent ellenőrzött. Anyámmal nagyon jól megértettük egymást. Anyám volt ebben a családban a liberális, a toleráns, az intelligens nő. Sok mindenben egyetértettünk, anélkül hogy beszélnünk kellett volna róla. Anyám szívesen olvasott, mindenféle irodalmat. Mindenre nyitott volt, minden iránt érdeklődött, főleg az iránt, amit a gyerekei – a nővérem meg én – meséltek neki. Ő maga nem vett részt ebben az életben, mert a férje megakadályozta. Nem is volt nagyon sok barátja. Nem tudom, miért egyezett bele oly némán ebbe a szűk, visszafogott életbe. Talán bűntudata volt, mivel én házasságon kívüli gyerek vagyok, és a férje nem az igazi apám, hanem a mostohaapám. Ez a téma vörös fonálként húzódik végig anyám egész életén.

Úgy igazán négy-öt évvel ezelőtt vettem észre, akkor 61 éves volt. Nagy családi ünnepre voltunk hivatalosak az ő szüleihez, akik már igen öregek, csaknem 90 évesek. Az egész család összejött. Első alkalommal láttam őt nagyon nyugodtnak családja körében. Korábban mindig nagyon eleven volt, sokat nevetett és viccelődött. És most hirtelen nagyon tartózkodó volt. Nővéremnek és nekem furcsa dolgok tűntek fel. Autóval mentünk abba az étteremben, ahol az ünnepséget tartották. Anyám hátul szállt ki az autóból, és rögtön megint be akart szállni elöl. Este összekeverte a kézitáskákat, nem ismerte meg a sajátját, és más kabátját vette fel. Nem tudta eldönteni, mi az övé, és mi nem. Nővérem ugyanahhoz a doktornőhöz jár, mint anyám, és meg akarta kérdezni tőle, mit jelentsen mindez. Egy hét múlva felhívott, és azt mondta, a doktornő azt gyanítja, Alzheimer-kórról van szó. És már fél éve fennáll ennek a gyanúja. Mostohaapám tudott erről, de minket nem tájékoztatott róla. El akarta tussolni anyám betegségét.

Elsötétült előttem a világ, amikor meghallottam ezt a diagnózist. De belekapaszkodtam a *gyanú* szóba, azt gondoltam, depresszív zavarnak fog bizonyulni. Mindenesetre gyógyítható lesz. Amikor ezután először láttam ismét anyámat, mintegy nagyítóval néztem őt. Nem volt bátorságom ahhoz, hogy beszéljek vele erről a betegségről, de a nővéremtől tudom, hogy anyám nagyon szenvedett, mert hirtelen nem tudta többé vezetni a háztartását. Sokat sírt. Korábban gyakran beszéltünk öregségről, mulandóságról, betegségekről, az Alzheimer-témáról is. És még pontosan emlékszem, hogy azt mondta: „Nem kívánom, hogy ilyet tegyek a gyerekeimmel, hogy Alzheimerem legyen." Tehát biztos vagyok abban, hogy észrevette a saját sötétségébe vezető út kezdetét, de hallgatott róla, és én annyira szomorú vagyok, hogy akkor nem segíthettem neki. Vajon a mostohaapám beszélt-e vele erről? Nem hiszem. Anyám teljesen magányos volt.

Sokat gondolkodtam anyámról, az életéről. Olyan nőként látom őt, aki minden vágyát háttérbe szorította a családja, a férje kedvéért. Nagyon nehéz kapcsolatuk volt. Férje intellektuális szempontból elmaradt tőle, házasságuk korai éveiben alkoholista volt, és mindmáig munkaalkoholista, sosem volt otthon, kolerikus volt, verte anyámat. A házasság többször is a csőd szélén állt, de anyám valahogy mindig megegyezett vele, és én mindig azt gondoltam, hogy a meghajlás évtizedei után már nem marad életöröm, valamikor megváltozik a lélek, és megbetegszik. Könnyen el tudom képzelni, anélkül hogy tudományosan meg tudnám alapozni, hogy az Alzheimer pszichikai betegség is. Menekülés a feledésbe. Azt éreztem, hogy egyszerűen nem akarja tovább csinálni, hogy ez tagadást fejez ki. Elment ettől a férfitől, de másképp, mint szokás; visszavonult valamiféle belső alvásba.

Közben több mint két év telt el, és ha összehasonlítom akkori állapotát a maival, a különbség ég és föld. Akkoriban még töredékes beszélgetést tudtunk folytatni. Ma már egyáltalán nem lehet. Mégis olyan közel vagyok anyámhoz, mint előzőleg soha. Ha meglátogatom, megsimogatom, kézen fogom, bekenem arckrémmel, a vécére is kimegyek vele, korábban ezt el sem tudtam volna képzelni. Olyan közelség ez, amilyenben sosem álltam senkivel, és nagyon boldog vagyok, hogy átélhetem ezt a közelséget. Most felnőtt férfi vagyok, és fiúként találkozom az anyámmal. Én 44 éves vagyok, ő 66.

Ha látom őt, korábbi időkre emlékszem vissza. Az emlékezés mindig jelen van. Szeretem az anyámat, és gazdagabbá tesz, hogy ilyennek élhetem meg magam. De nem akarom ámítani magam. Ez a közelség akkor van jelen, amikor anyámnál vagyok, és úgy vélem, anyámnál más a helyzet. Abban a pillanatban, amikor elhagyom a szobát, számára eltűntem. Ha két hét múlva ismét meglátogatom, minden elölről kezdődik. De ez sosem hiábavaló. Számomra fontosak ezek a látogatások, tudni akarom, hogy néz ki, hogy van.

Lépésről lépésre tanulgatom, hogyan bánjak ezzel a betegséggel. Megváltoztam. Egyre jobban értem ezt a fejben lejátszódó anarchiát. Megpróbálom elképzelni, mi ez, ez az Alzheimer-kór, micsoda törvénynélküliség uralkodik a fejben, és hogy én, aki a magam törvényeivel jövök, a teljesen normális hétköznapisággal, hamis mérce vagyok anyám számára. Abbahagytam a kérdezősködést, hogy mi értelmes, és mi nem, egyszerűen elmesélem neki, mi mozgat engem. Úgy beszélek vele, mint egy teljesen normális, egészséges, felnőtt emberrel, és ezzel fejezem ki tiszteletemet iránta.

Ő nem válaszol. Mosolyog. Amikor búcsúzáskor átkarolom, semmi reakció. Legutóbb kezet csókoltam neki, ekkor nevetett. Valószínűleg azért, mert ajkam csiklandozta a kezét.

Már nem ismer meg. Amikor legközelebb meglátogatom, talán még távolabb lesz már. Versenyt futok az idővel, az idővel, amely homokként pereg ki az ujjaim közül. Végtelen gyász ez egy ember miatt, aki él, de tulajdonképpen már meghalt. Vagy mégsem? Nem tudom. Az anyám ő. Vagy az anyám volt? A jelen és a múlt sorrendje elveszett. A fia vagyok – vagy már csak egy idegen vagyok, mint mindenki más? Szomorúságot érzek anyám elvesztése miatt, anyám miatt, aki előttem ül, mosolyog, és már nem ismer meg. Nem tudom, melyik világban él az anyám. Csak azt tudom, hogy abban a pillanatban, amikor belépek a szobába, az az érzésem, hogy szívesen látott vagyok. Sosem éreztem azt, hogy nem érte meg meglátogatni őt.

Betegsége előrehalad. Minden alkalommal, mielőtt meglátogatom, azon töprengek, vajon ismét elveszítette-e identitása egy részét, vajon ismét megtett-e egy lépést a sötétség felé. Az elmúlt években gyakran gondoltam: Ha még rosszabbá válik a helyzet, nem is tudom már, mit jelentsen ez, minek látogassam meg akkor még? Eljut-e egyáltalán a tudatáig a látogatásom? Egyre rosszabbá válik a helyzet, és én továbbra is látogatni fogom, úgy, mint eddig.

Hans G.

Forrás: Publik-Forum Extra, 2009/5

Isten figyelmetlen volt?

Ha a gyermeked megkérdez téged, válaszolj neki! Ez a Bibliában áll (vö. 2Móz 12,26; 5Móz 6,20) – és én szilárdan eltökéltem magam erre. De amikor második fiúnk világra jött, először nem voltak válaszaim. Csak kérdéseim. *Jan* ugyanis sérült gyerek, nem tud sem járni, sem állni, továbbá merevek a könyökei, szívrendellenessége van, és torzulásai a szájon és a garatban.

Maga *Jan* nem kérdezett semmit. Élt. Miféle élet lesz ez, kérdeztük mi. Akkoriban semmit sem tudtunk. Semmit sem arról, mennyi gondozásra lesz szüksége, mekkora önállóságra juthat majd el. Mi lesz később? Hogyan menjenek tovább a dolgok? Kérdés kérdés hátán. És válaszunk mindig csak a következő napra volt. Éjjel a gondok nyomasztottak.

Az imádkozás is nehezemre esett. Először nem a *miért* kérdése foglalkoztatott, hanem sokkal inkább ilyenek: Mit is kérek, és miért is imádkozom? Gyógyulásért imádkozom? Azért, hogy ez a gyerek ne maradjon fogyatékos? Vagy érte imádkozom, hogy megtanuljon együtt élni ezzel a fogyatékossággal? És önmagamért, hogy legyen erőm ehhez a gyerekhez? Vajon hiányos a hitem, hiányos a bizalmam, ha már csak az elegendő erő vágya játszik szerepet imáimban?

Töprengésed és kérdéseid ne irányuljanak a túlságosan távoli jövőre, különben az éjszaka kísértetei elhomályosítják a nappalt is, és többé nem látod, hogyan mehetne tovább az élet. Ezt a választ találtam a kérdéseimre. Kivárni, kitartani, csak azzal törődni, ami éppen soron van – ezt csak fokozatosan tanultam meg.

Gyermekünk nem kérdezett. Élt. De mások megkérdeztek minket: „Mitől van ez? Beteg voltál terhességed idején? Gyógyszereket szedtél, vagy alkoholt fogyasztottál?" Folyt az okok keresése, összekapcsolva a háttér kérdésével: Ki a felelős? A kérdés nyitva marad. Némely kérdésre nincs válasz, de nekünk, embereknek nehezünkre esik ezt kibírni.

Férjemet és engem megkérdeztek: „Tudtátok-e már a szülés előtt?" „Nem lehetett ezt megakadályozni?" Senki sem kérdezte meg közvetlenül: „Nem lehetett az *ő* világrajövetelét megakadályozni?" De gyakran hallottam ezt a kérdések mögött. „Ezt" megakadályozni – ha előre tudtuk volna, ez azt jelentette volna, hogy ő nem élne.

Még közvetlenebbé vált a dolog, amikor harmadszor is várandós lettem. Sok beszélgetésben előjött a kérdés: „De ugye megvizsgáltatod magad, hogy ezúttal minden rendben van-e?" És olykor teljesen direktben: „Csak nem fogtok még egyszer ilyen gyereket világra hozni?" Véletlen ismeretségek tettek fel ilyen kérdéseket, a játszótéren, vásárláskor. Vannak olyan kérdések, amelyektől eláll az ember szava.

Valamikor aztán maga *Jan* kérdezett. Jó öt éven át vidám gyerek volt, mindenkire ránevetett, maga épített hidat másokhoz, ha azok bizonytalanok voltak, hogyan bánjanak vele. Vidáman, öntudatosan, kérdések nélkül kezelte hátrányos helyzetét. Olykor azt mondta: „Ha majd tudok futni, mindenkit lehagyok!" Vagy: „Ha majd tudok futni, én leszek a legjobb focista!"

Ezután jött a törés. *Jan* sejteni kezdte, hogy sosem fog lehagyni másokat, sosem fog futballozni, és sosem fog fára mászni. „Anya, miért nem tudok futni? Miért vagyok fogyatékos?" – „Így születtél." – „Miért? Isten figyelmetlen volt?" És később: „De hiszen Jézus olykor meggyógyított embereket! Miért nem gyógyít meg engem? Olyan sokat imádkoztam, anya!"

Ha a gyermeked megkérdez téged... Nem volt válaszom. Ezeket a kérdéseket már nem tettem föl az elmúlt években. Túlságosan akadályoztak – „megakadályoztak", „fogyatékossá tettek" engem. [A németben szójáték, mert az akadályozás és a fogyatékosság egy tőről fakad. A szerk.] De most ő maga kérdezett – és én nem tudtam mit mondani.

Egyetlen válaszom mindmáig ez: „Nem tudom. Nem ismerem Isten terveit, nem vagyok képes megérteni, miért van ez így." Mióta ő maga annyira érezhetően szenved a korlátaitól, gyakrabban kérdezi: „Miért?" Nincs válaszom. Legalábbis olyan nincs, amelyet magam is ne kérdőjeleznék meg ismét, például azt, hogy Isten ilyennek akarta őt, hogy van valamilyen elképzelése vele, még ha mi nem érthetjük is azt. Néha azt mondom neki: „Olykor én is ezt kérdezem Istentől, de még nincs válaszom. Talán kapunk majd, talán te kapsz majd." Vagy: „Te egészen különleges ember vagy. És te elsősorban nem fogyatékos vagy, hanem először is Jan vagy, és van, amit Jan jól tud, és van, amit nem – de ez minden emberre érvényes."

Egyszer *Jannal* együtt egy plakát előtt álltam, amelynek ez volt a felirata: „Az emberek nem sérültek, hanem sérültté teszik őket." Megmagyaráztam *Jannak* a mondatot, s ő tiltakozott: „Világos, hogy egyes dolgokat ti sem tudtok megtenni – de én nem tudok járni, s ez valódi fogyatékosság."

„Nincsen lábad?" Fiatalabb gyerekek gyakran kérdezik ezt *Jantól*. Ő mindig igen komolyan válaszol, s elmagyarázza, mire képes, és mire nem. Egy ilyen játszótéri beszélgetés után az illető gyerek még egyszer arra jött az anyjával, és megszólalt: „Mama, ez az a gyerek, aki nem tud járni." Csattanás – egy pofon –, majd: „Fogd be a szád!" A gyerekek sokszor meglehetősen elfogulatlanul kérdeznek. A fiatalok és a felnőttek már nem kérdeznek, vagy csak ritkán. Ehelyett hangsúlyozottan félrenéznek, vagy hozzám intézik kérdésüket, vagy megsimogatják *Jan* fejét – könnyekkel a szemükben. *Jan* jobban szereti, ha őt kérdezik, mert a kérdezés lehetőségeket nyit meg. Ezért jó, hogy ő is kérdez. Válaszaim nem kielégítők, sem nekem, sem neki. De a kérdéssel beszélgetés kezdődik – az életről, a helyünkről, Istenről, a félelemről és a szomorúságról, egészen különleges ajándékokról és feladatokról. Az én feladatom, hogy szembenézzek a kérdésekkel – az ő feladata, hogy együtt éljen a kérdésekkel.

Monika Elsner

Forrás: Publik-Forum, 2009/20

A szerző 1961-ben született, három gyermek anyja (14, 16, 18 évesek), hitoktató és kisegítő lelkipásztor.

Elefánttemetés

Annabella, a macskánk három napja alig eszik valamit. Naphosszat apatikusan fekszik a helyén. Este, úgy hat óra felé felkel, és mindig ugyanarra a helyre megy a lóistállónk mögé. Weasley-re vár. Három éven át elkísérte éjszakai útjain, megmutatta neki az udvart, a falut s a maga kandúrvilágát. De Weasley nem jön többé. Néhány nappal ezelőtt, pont ugyanezen a helyen súlyos mérgezéssel találtuk meg. A következő éjszakán elpusztult.

Annabella hetekig járt erre a helyre, ott várakozott, és panaszosan hívta Weasley-t – kezdetben naponta, de aztán ritkábban.

Azok, akik szorosan együtt élnek és dolgoznak állatokkal, ismételten beszámolnak ilyen esetekről. Megtapasztalják, hogy egy kutya vagy macska abbahagyja az evést, visszahúzódik a társas életből, és folyton felkeres egy bizonyos helyet, ahol elveszített emberi vagy állati társát sejti. Egyes állatok testi betegségbe esnek, mások depresszív vagy agresszív változásokkal reagálnak. Az állatoknak is van lelkük. Tudjuk, hogy az állatmenhelyről elhozott kutyáknak és macskáknak, amelyeknek keserűen meg kellett tapasztalniuk gazdájuk elvesztését, gyakran nagyon nehezükre esik új kapcsolatokat létesíteniük. Nagyon szenvednek az elvesztés félelmétől, vagy az önmagukkal és másokkal szembeni agressziótól, s ebben nemigen különböznek az emberektől.

2001. szeptember 11-e után álmukban sírtak azoknak a New York-i tűzoltóknak a kutyái, akik a World Trade Center romjai alatt keresték a halottakat. Élményeik annyira traumatizálóak voltak a kutyák számára, s a holtak, illetve a hozzátartozók szenvedése és gyásza miatti fájdalmuk olyan parancsoló volt, hogy ez a trauma az alvásba is követte őket.

Az állatok nemcsak éhséget és szomjúságot, fájdalmat és félelmet éreznek, hanem sok állatfajt ugyanolyan érzelmi skála jellemez, mint az embert: tudnak örülni, irigységet és féltékenységet éreznek, boldogok, tudnak játszani és megtéveszteni, átélik a védettséget és a veszteséget, és bele tudják élni magukat mások érzéseibe. Régóta beszélnek erről az állatok viselkedésének neves kutatói. Az állatoknak is megvan a limbikus rendszerük, az az agyszerkezet, amely az embernél az érzelmek keletkezésért felelős. Megtalálható minden emlősállatban, madárban, sőt még egyes hüllőkben is. Minden emlősállatnak van neuroanatómiai szerkezete és neurokémiai pályája: ezek döntőek az érzelmek szempontjából. A ceteknek például ugyanazon agyterületen vannak orsósejtjeik, ill. orsó-idegsejtjeik, mint az embernek. Ezt az agyterületet a társadalmi szerveződéssel, a beleérző képességgel, a mások érzelemeire irányuló intuícióval, valamint a gyors érzelmi reakciókkal hozzák összefüggésbe.

Ezért képesek az állatok is gyászolni. Az elefántok például a következő gyászrituálét hajtják végre: Ha meghal egy családtag, órákon át simogatják ormányukkal a halottat, gyengéden megérintik a lábukkal, vagy megpróbálják felemelni az agyarukkal. Földet szórnak az élettelen testre, ágakat törnek le, és körberakják velük az elhunyt családtagot. *Cynthia Moss* elefántszakértő beszámolója szerint még arra is kísérletet tesznek, hogy frissen tépett füvet dugjanak halott társuk szájába. Ha aztán mindezen újjáélesztési kísérletek kudarcba fulladnak, akkor jó ideig csendben állnak halott társuk körül, majd lassan továbbvonulnak.

Jane Godall, aki sok-sok éven át figyelte az őserdőben a csimpánzokat, beszámol olyan csimpánzgyerekekről, akik anyjuk halála után olyan magatartásképet mutattak, amely a gyászoló embergyerekek depressziójának klinikai képével ér fel: görnyedt tartás, a test hintáztatása, tompán meredő szemek, érdektelenség a körülöttük lévő folyamatok iránt. A csimpánzgyerekek képesek belehalni a gyászba.

Egészen különleges gyászceremóniát figyelt meg *Marc Bekoff*, amerikai biológiaprofesszor: Egy autó elcsapott egy szarkát, s az ott feküdt az út peremén. Négy további szarka állt körülötte. Az egyik odament a tetemhez, gyengéden csipdeste csőrével, majd visszalépett. Egy másik követte példáját. A harmadik fölrepült, néhány fűszállal a csőrében tért vissza, s letette azokat a tetem mellé. Egy másik ugyanezt tette. Aztán néhány másodpercig mind a négy szarka csendben állt, mielőtt egymás után elrepültek volna.

Hogy az állatok miképpen élik meg örömüket és boldogságukat, félelmeiket, fájdalmukat és gyászukat, nem tudom, mert ember vagyok. De azt sem tudom, hogyan érez az az ember, aki elveszített egy számára kedves lényt. Az embernek nem kellene a többi teremtmény fölé emelnie magát, és elvitatnia azoktól az érzelmeket. „Amíg az emberek azt gondolják, hogy az állatoknak nincsenek érzéseik, addig az állatoknak azt kell érezniük, hogy az emberek nem gondolkodnak" – ez a tétel csak akkor veszti majd el érvényességét, ha az emberek készek lesznek arra, hogy egyenjogú teremtménytársaikként bevonják az állatokat az egyetemes együttérzés körébe. Az állatok érzelmeivel és szenvedőképességével kapcsolatos tudás növekedése véget vethetne a tojóketrecekben, tömegtartásban és laboratóriumokban sínylődő milliárdnyi állat szenvedéseinek.

Bettina Lutze

Forrás: Publik-Forum Extra, 2009/5

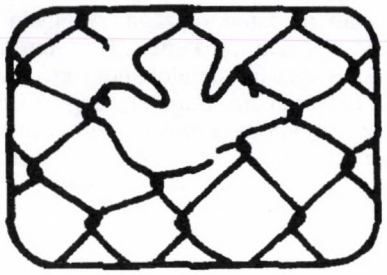

Gromon András

Vázlatok Jézus arcképéhez

IV. rész

Jézus, a fölcserélhetetlen

(Mk 8,27–30)

Már kortársai sem vették észre Jézus egyedülálló voltát, s ez az evangéliumi szakasz is tanúskodik arról, ki mindenkivel és mi mindennel cserélték össze. Az azóta eltelt húsz évszázad nem hozott javulást e téren. Érdemes néhányat szemügyre vennünk mai fölcserélései közül, s aztán levonnunk bizonyos tanulságokat.

Jézus fölcserélése a történelmi háttérrel. Jézust azonosítják korának minden lehetséges és lehetetlen jelenségével: „Amit tudunk róla, az csak a történelmi erők játékának eredménye”. Így aztán magából Jézusból nem marad semmi: „nem is élt”, „az egész Újszövetség csak Krisztus-költészet”, hallani. Például: „Jézus csak a logosz-filozófia szimbolikus megjelenítése a zsidóságban”, szimbolikus tanköltemény.

Jézus hazavitele a zsidóságba. Eszerint Jézus csupán egy szakadár zsidó, akit a keresztények kisajátítottak maguknak, ezért „haza kell őt vinni” a zsidóságba, hiszen csak azt tanította, amit akkoriban minden művelt zsidó vagy rabbi tudott, azaz Jézus is csak egy sajátos stílusú rabbi volt, az egyik iskola feje. Ez a felfogás feloldja Jézust a júdaizmusban.

Jézus azonosítása a „modern”-nel. A mindenkori modernnel, azzal, amit az adott pillanatban épp modernnek tartanak: az uralkodó szellemiséggel, ideológiával vagy éppen gyakorlattal, például az éppen divatos egyházi gyakorlattal. A középkori világvége-hangulatban Jézus a végítélet bírája, a 20. század elején a Jézus Szíve kultusz tárgyával azonos, a 20. század végén a karizmatikus (irracionális, mindenható, csodatevő, gyógyító) Jézus „a” Jézus.

Jézus feloldása a „gyülekezeti teológiában”. Ennek eredménye az első és második keresztény generáció Jézusról alkotott képe: miközben csak „tovább akarták adni” a Jó Hírt, akaratlanul is „beleírták” a maguk felfogását, és sok mai teológus szerint ettől nem is lehet elkülöníteni az eredeti Jézust.

Jézus azonosítása valamilyen részszemponttal. Minden kor ortodoxiája arra teszi a hangsúlyt, *kicsoda* Jézus: Isten Fia, Krisztus, Főpap stb., és ezáltal valamilyen hittételt csinál belőle. Minden kor racionalizmusa csak arra figyel, mit *mond* Jézus, és ezáltal valamilyen új értelmi igazságot csinál belőle. A vallásos szocialisták csak aziránt érdeklődnek, mit *tett* Jézus. Sok teológus és laikus pedig csak azt keresi, mit *használ* Jézus... – Minden rész-szempontnak a figyelembevétele jogos, viszont egyoldalúan csak valamelyikre koncentrálni Jézus meghamisításához vezet.

Mindezekben a jelenségekben egyrészt sok helyes és téves megállapítás keveredik: Jézus nem függetleníthető kora történelmétől, de nem egyszerűen annak a terméke; Jézusban erősen élnek a zsidó gyökerek, de messze túlnő azokon; Jézus mindig „modern” lesz, de sosem szűkíthető a modernségre; Jézust átalakította a gyülekezeti teológia, de nem semmisítette meg; Jézusban fontos a lénye, amit mond, amit tesz és a „hasznossága”, de őbenne ezek együtt fontosak, sőt: személyisége több, mint ezek együttese, és kimeríthetetlen, mint minden (nagy) személyiségé; ***másrészt közös vonás, hogy*** az emberek valamennyi megközelítésben többé-kevésbé ***saját elképzeléseiket vetítik ki, vetítik rá Jézusra,*** folytonosan összekeverik vele önmagukat; Jézus a világtörténelem legnagyobb „projekciós felülete”...

De hát kicsoda is akkor Jézus? ***Nem szorítható semmilyen definícióba.*** Csak szubjektív vallomásokat lehet tenni. A fentiek alapján azonban *három általános kijelentést meg lehet kockáztatni:* 1. Jézus senki mással föl nem cserélhető, eredeti személyiség. 2. Túlzó egyoldalúságoktól mentes, teljes-ép ember (integrált személyiség). 3. Az ember lényegét rendkívüli és talán egyedülálló módon megvalósító (de ettől még nem abszolút) személyiség.

Milyen tanulságok vonhatók le mindebből?

Tekintettel Jézus eredetiségére és nagyságára, ehhez mért *szerénységgel kell közelednünk* hozzá. Aligha helyes abból kiindulnunk, hogy mi jobban tudjuk nála, hogyan is állnak a dolgok. Aki Bachnak akar zenei, Michelangelónak szobrászati, vagy Kaszparovnak sakkozási tanácsot adni, jól gondolja meg.

Különösen *óvakodjunk attól, hogy (a szükségszerűnél jobban) rávetítsük* saját teológiai, történelmi, erkölcsi, politikai, gazdasági stb. elképzeléseinket! Ne képzeljük, hogy Jézus fantáziájából, tehetségéből, képességeiből, erejéből, nagylelkűségéből, érzelemgazdagságából is csak annyira futotta, mint a miénkből!

Legyünk tudatában annak, hogy Jézus személyiségét, mondanivalóját, viselkedését, jelentőségét *megközelíteni csak nagyon sok és nagyon fáradságos munkával lehet!* A „leghétköznapibb” ember is „észak-fok, titok, idegenség” s „az út lélektől lélekig” mérhetetlen – hát még egy Jézus nagyságrendű valaki esetében.

Ne is riadjunk vissza ettől a sok és fáradságos munkától! Ha annyi mindenre van időnk és erőnk, az emberré válás (meg)tanulására miért nincs? Mert hiszen Jézustól épp ezt tanulhatnánk el. Hetenkénti vagy kéthetenkénti egy-két óra ráfordítással senki nem válhat semminek nemhogy „művészévé”, de még „tisztességes iparosává” sem.

Az eltelt hosszú időben és manapság is számos összecserélésének lehettünk és lehetünk tanúi. Valóban megérteni és megközelíteni Jézust *nem lehet elméleti úton*. Nagyon fontosak a róla, tanításáról, tetteiről, szándékairól szóló „tárgyi” ismeretek, de csak annyit érnek, mint amikor valaki tudja, hogyan kell főzni, vagy mi az, ami ehető – de nem főz, vagy nem eszik... És amint jól főzni is csak gyakorlatból lehet, Jézust is csak az fogja helyesen megismerni, aki az életében, cselekedeteiben követi őt. Csak ebben az esetben tárulnak fel előtte a jézusi mélységek és magasságok. A Jézust elvben elfogadók számára a legnagyobb figyelmeztetés (Lk 6,46): „Minek mondjátok nekem, hogy Uram, Uram!, ha nem teszitek meg, amit mondok?”

Jézus, a mértékadó

(Mk 9,1–8)

Jézus „színeváltozásának" története látszólag éppoly távoli és elvont, minket nem érintő esemény, mint pusztai megkísértése. De ha valaki egyrészt megérti a jelentését, másrészt ugyanazok a problémák foglalkoztatják, mint Jézust és tanítványait, akkor egy csapásra húsba vágóan aktuálissá válik. *Voltaképpen két eseményt tartalmaz ez a történet.* Az egyikre az első mondat utal: „Bizony mondom nektek, egyesek az itt állók közül biztosan nem ízlelik meg a halált, míg meg nem látják, hogy Isten országa eljött erőben." A másik a „színeváltozás" eseménye. *A kulcs a két esemény összetartozásában rejlik:* mindhárom szinoptikus evangélium hangsúlyozza, hogy idézett kijelentése után „hat (illetve nyolc) nappal Jézus kiválasztotta Pétert, Jakabot és Jánost, és fölment velük egy hegyre imádkozni", azaz a „színeváltozás" eseményét mindhárman a megelőző kijelentés-ígéret beteljesedéseként értelmezik.

Miről is van hát szó? Mindenekelőtt egy halált kockáztató vállalkozásról. Jézus nyomatékosan felhívta tanítványai figyelmét: az a szándéka, hogy az ország vallási központjának számító Jeruzsálemben is meghirdeti Isten országát, könnyen az erőszakos halált eredményezheti (sőt valószínűleg eredményezi is) a maga (s talán tanítványai) számára (is): „Most fölmegyünk Jeruzsálembe... Az emberfiát elvetik, megostorozzák, megölik..." (Mk 8,31; 9, 31-32; 10,32-33). Hiteles lehet, hogy Márk e bejelentés után helyezi el Jézus figyelmeztetését: „Ha valaki utánam akar jönni [most, a veszélyes Jeruzsálembe], tagadja meg magát, vegye föl keresztjét [= legyen kész a kivégzésére], és úgy kövessen" (8,34).

Minden valóban Jézus-követő életnek ez a távlata: az üldöztetés, az erőszakos halál, bár ennek formái koronkint erősen változhatnak, nem is mindig feltétlenül fizikai formában jelentkeznek, sok változat lehetséges (a németek ismerik a Rufmord, „rágalmazási gyilkosság" kifejezést: rossz hírbe hozással is lehetetlenné lehet tenni, tönkre lehet tenni valakit...). Szegény Jézus, csak azt nem sejtette, hogy eljön az idő, amikor saját egyházában a főpapok és a papok üldözik majd az ő igazi követőit – bár azt például megmondta, hogy „saját házanépe lesz az ember ellensége" (Mt 10,36), és „halálra adja majd testvér a testvérét, s apa a fiát" (Mt 10,21), de nyilvánvalóan nem keresztény testvérekre és apákra gondolt.

Mindenesetre egy ilyen kilátásokkal kecsegtető helyzetben, a Jézus-követő életformában magától értetődően vetődik föl a kérdés, ahogyan a tanítványokban is fölvetődhetett Jézus bejelentése nyomán: *Van-e értelme az egész vállalkozásnak*, ha netán mind belepusztulunk anélkül, hogy sikert érnénk el, anélkül hogy megvalósulna kitűzött célunk, megélnénk Isten országának eljövetelét? Menjünk föl Jeruzsálembe csak azért, hogy megöljenek minket?

Jézus, úgy látszik, tisztában volt ezzel a lélektani dilemmával: Lehet-e úgy kockáztatni az akasztófát (vagy akár az enyhébb üldöztetéseket is), hogy legfeljebb egy távoli, ködös, bizonytalan remény mozgatja az embert, a közvetlen jövő és tapasztalat viszont csak kudarcokat ígér? *Képes-e az ember nagy célokért küzdeni, ha azokról semmilyen biztos tapasztalata nincsen?*

Különösen, ha ***az embert közben még a félelem is szorongatja „Mózestól és Illéstől":*** „Nem is tudta, mit mondjon, annyira féltek" (6. v.). Ugyan mitől-kitől féltek volna, ha nem Mózestől és Illéstől, azaz saját vallásuknak Mózes és Illés által jelképezett hagyományától, és annak kortársi képviselőitől (akik Jeruzsálemben majd megölhetik őket)? Mert nem könnyű a régi vallási beidegződésektől megszabadulni, és még nehezebb a régi vallás képviselőinek szorításában élni (szűk családban, rokonságban, egyházközségben), kitéve erőszakosságuknak, támadásaiknak (mert nekik aztán nemigen vannak gátlásaik).

Érthető, hogy ilyen helyzetben az ember *legszívesebben „három sátrat csinálna:* Jézusnak egyet, Mózesnek egyet és Illésnek egyet", azaz valahogy harmonizálná, *közös nevezőre hozná* a hagyományos vallás igényeit meg a Jézus által megmutatott út követelményeit. Miért is kellene kiélezni a dolgokat? Miért ne lehetne szép összhangba hozni őket? Miért ne lehetne megtalálni az elvi (teológiai) és gyakorlati kompromisszumot?

Mindezekre a kérdésekre, félelmekre, dilemmákra, aggodalmakra adta meg a választ a „színeváltozás" eseménye.

Bár aki „látni" akart, az már korábban is tapasztalhatta, hogy „Isten országa" nem csupán ködös távoli cél, hanem – részlegesen, töredékesen ugyan, de – valóság is lett Jézus révén. A második „kenyérszaporítás" után az egyetlen kenyér elosztásán vitatkozó tanítványoktól azt kérdezi Jézus: „Még mindig nem értitek és nem fogtátok föl?... Szemetekkel nem láttok és fületekkel nem hallotok" (Mk 8,17-21)? Mit? Többek között azt, hogy a Jézus által hirdetett és gyakorolt osztozásban itt van az Isten országa. Ahogyan a néptől is számon kérte: „Ha felhő támad nyugatról, tudjátok, hogy eső lesz. Ha déli szél fúj, tudjátok, hogy hőség lesz. Hogyhogy a mostani időt nem ismeritek föl" (Lk 12,54-56)? Máskor meg kereken kijelentette: „Boldogok a szemek, amelyek látják, amit ti láttok..." (Lk 10,23-24)!

De *Péter, Jakab és János* („egyesek az itt állók közül") a „színeváltozás" hegyén *„karizmatikus" módon is* megtapasztalhatta (valóban „mielőtt megízlelte volna a halált"), hogy az „imádkozó", vagyis Istennel közvetlen kapcsolatba lépett, és az intenzív istenkapcsolat folytán „sugárzó" („színében elváltozott") Jézus*ban* valóban el*jött* az Isten országa, uralma; (szó szerint és átvitt értelemben egyaránt) „láthatták", azaz átélhették, hogy Jézust teljesen áthatja Isten (mi mást jelent az Isten „uralma", ha nem ezt?), hogy Jézus valóban az, akivé Isten országában mindenkinek válnia kell (vö. Mt 5,45): „Isten fia", vagyis Istennek egészen odaadott, Istenhez hasonlóvá vált, és Isten által kedvelt, szeretett ember, ahogyan a „felhőből", azaz Istentől jövő Hang mondja (nyilván nem fizikailag hallható, ékes arám nyelven, hanem benn, a lelkiismeretükben, biblikusan: a szívükben megszólalva).

Ez a tapasztalat (legalábbis elvben) eldöntött minden dilemmát:

– Isten országa *nem csupán ködös jövőremény*, hanem már itt, még a földi életben lehetséges valóság, ha csak csíraszerűen is (vö. Lk 17,21: „Isten országa rajtatok fordul").

– Ha Jézus az Isten szeretett fia, képviselője (vö. Mk 12,6), akkor „őrá kell hallgatni", pontosabban: *kizárólag őrá kell hallgatni*, „Mózesre és Illésre", a régi vallási beidegződésekre és hagyományokra, valamint azok jelenkori képviselőire nem (vö. „Megmondatott a régieknek... Én viszont azt mondom nektek..." – Mt 5,21.27 stb.)!

– Következésképpen *nincs helye semmilyen elvi (teológiai) és gyakorlati „kompromisszumnak"* (megalkuvásnak), hanem a Jézus által mutatott úton kell haladni (vö. Mk 2,21: nem segít, sőt csak nagyobb bajt okoz, ha a régi ruhára új szövetből varrunk foltot).

– Az Isten országáról szerzett (karizmatikus vagy nem-karizmatikus) bizonyosság erejében *el lehet indulni „Jeruzsálembe"*, azaz járni lehet az üldöztetések útját is, kockáztatni lehet az erőszakos halált is.

Mindez talán nem megy rögtön. Péter, Jakab és János a bizonyosság megtapasztalása után is szétfutott, megtagadták Jézust a „tetthelyen", akárcsak a többiek; de aztán újrakezdték, feltehetően többször is, és a hívők emlékezete szerint *végig*futották a pályát.

(Vége)

Több mint 70 000 Jézus-könyv jelent meg eddig, az alábbiakban a legfrissebbek közül hetet említünk meg röviden. A kép enyhén szólva is színes, és kérdés, mit szólna mindehhez „a valódi Jézus”.

Hogyan lett Jézus „kutyává”?

Kutya volt-e a názáreti Jézus? *Bernhard Lang*, a vallástudomány és az Ószövetség átfogó tudású paderborni professzora azt mutatja meg *Jézus, a kutya* c. könyvében, hogy Jézus mélyen belegyökerezett a hellenista zsidóság hagyományába. Ezen belül két hagyományvonal játszott szerepet, és fellépésével Jézus egyesítette ezeket. Az egyik a zsidó próféta, Illés (Kr. e. 9. sz.) hagyományában élt élet volt; ezt a szülők elhagyása, a vagyontalanság és a vándor életforma jellemezte, az egyszerűség és a jómódban élők általi ellátottság. Egyesek ezért az új Illést látják Jézusban. A másik a „cinikus” filozófusok hagyományában élt élet volt; közülük különösen Szókratész és a hordólakó Diogenész ismert. Életformájuk miatt gúnyosan „kutyáknak” – görögül *küonesz* – hívták őket, s ezért ők „*künikosz*oknak” – latinosan fogalmazva „cinikusoknak” – nevezték magukat; azt a jelentős mozgalmat képviselik, amelyet a vagyontalanság, az anyagi igénytelenség és a családnélküliség jellemzett, valamint a filozofikus életmód eszménye. Lang professzor részletesen és meggyőzően jellemzi Jézust „kutyaként”, a hellenista zsidóságon belüli „cinikus” filozófusként.

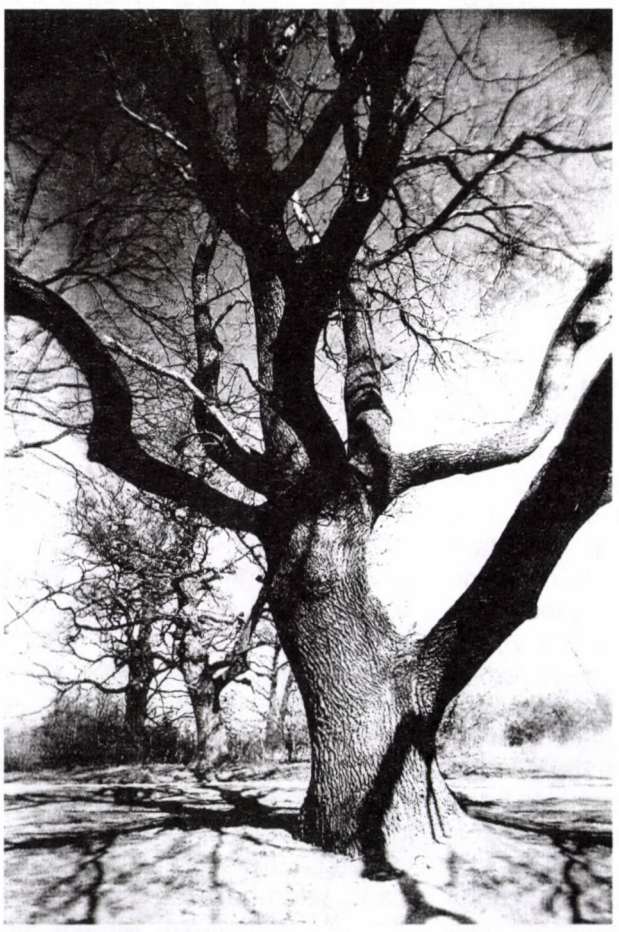

Anselm Grün terapeutát lát Jézusban, és ez jól beleillik a „cinikus” zsidóságba. A bencés szerzetes a gyógyítás kulcsaként és a feltámadás elővételezéseként értelmezi Jézus példabeszédeit, markáns mondásait és a Biblia gyógyítási történeteit. Ez nem helyettesíti a professzionális gyógyítást, de föltárja Jézus alakjának terápiás lehetőségeit saját életünkre nézve.

Pontosan ez a döntő a Jézusba vetett hitet illetően, mert a minden ember számára remélt feltámadásnak Jézus személyében való megjelenítése az a mozzanat, amely a Jézus-hitet Krisztus-hitté teszi. Legalábbis így látja A názáreti Jézus c. könyvének új, második kötetében *XVI. Benedek pápa*. A könyv az első kötet vonalát folytatja: az evangélium-harmonizálás szellemében vett értelmezés ez, amelyben a katolikus egyház dogmái szabják meg a bibliai szövegek felfogását. Ratzinger mintaszerű „mutációs ugrást” lát Jézus feltámadásában, amelyben „az élet, az emberlét új dimenziója tárul fel”. Mivel azonban a pápa elveti a feltámadáshit misztikus értelmezését, magyarázata megmarad a vallásos hit és a természettudományos elbizakodottság közti félhomályban.

A történeti-kritikai teológia képviselője, *Gerd Lüdemann* radikálisan a Jézus-követők fantáziálásaként értelmezi a feltámadáshitet. A Ki volt Jézus? témával kapcsolatban már megjelent cikkeit összegyűjtő kötetecskében leszögezi: „A húsvéti hit nem egy üres sír felfedezésében, vagy éppenséggel egy újraéledt holttesttel való találkozásban gyökerezik, hanem kizárólag a tanítványok jelenéseiben.”

„Jézus-rögeszmének” nevezi ezt a hitet a korábban evangélikus teológus, ma nem keresztény *Heinz-Werner Kubitza*. Átfogóan és részletesen hordja össze a Biblia ellentmondásait, valamint a Jézussal és az Újszövetséggel kapcsolatos történeti ismereteket, amelyek tarthatatlannak tüntetik fel számára a keresztény hitet. Mindazonáltal úgy véli, hogy Jézusnak nincs más megközelítési lehetősége, mint a történeti, ami – akárcsak a pápa könyvében, csak tükrösen fordított módon – egyoldalúsághoz vezet.

E tekintetben egészen más *Jacob Neusner* rabbi könyvecskéje, amelyben azzal foglalkozik a szerző, hogy a Hegyi beszédben hogyan bánt Jézus a mózesi törvénnyel. Végkövetkeztetése: Jézus üzenete „a nyomában járó emberekre” irányul, ezért „a közönséges hétköznapi élet” csődöt mond.

Csődöt mond mindenekelőtt a családi élet, amelyről Jézus határozottan lemond, ahogyan az újságíró *Hans Conrad Zander* írja szatirikus könyvecskéjében, és szemhunyorítással az első szinglivé nyilvánítja Jézust – akárcsak Pál apostolt, Assisi Ferencet, Aquinói Tamást és Sienai Katalint. Zander szemében Jézus „a család ellensége”, aki „családmentes övezetté” nyilvánítja a vallást. Ez szépen mutatja, hogy a történeti ismeretek nem jelentenek mindent, de azt is, hogy történeti ismeretek nélkül a levegőben lóg a názáreti Jézusba vetett hit.

Norbert Copray

Forrás: Publik-Forum, 2011/8

Az ismertetett könyvek: *Bernhard Lang:* Jesus der Hund, Herder Verlag; *Anselm Grün:* Jesus als Therapeut, Vier Türme V.; *Joseph Ratzinger, Benedikt XVI:* Jesus von Nazareth, Teil 2, Herder V.; *Gerd Lüdemann:* Wer war Jesus?, zu Klampen V.; *Heinz-Werner Kubitza:* Der Jesuswahn, Tectum V.; *Jacob Neusner:* Ein Rabbi spricht mit Jesus, Herder Tb. V.; *Hans Conrad Zander:* Der erste Single, Gütersloher Verlagshaus.

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Félelem

Egy nyári napon – körülbelül hétesztendős koromban – így szólt hozzám édesanyám: „Légy szíves, kisfiam, menj el Borbála nénihez, kérd el tőle a kuglófsütőt! Korán reggel szükségem lesz rá.” Örültem, hogy elmehetek a nagynénémhez, és a kertünkkel szemben besiettem az erdőbe. De alig tettem néhány lépést az erdei utacskán, megálltam, és körülnéztem. Odakint még csak kezdett alkonyodni, de idebent az erdőben, a sűrű lombú fák alatt, a magas bokrok között már majdnem este volt.

Gondolkodni kezdtem: ez így nem lesz jó. Már most is félelmetes itt. Visszafelé jövet pedig már a Hold is világítani fog, és akkor még könnyebben képzeli az ember mindenféle ijesztő alaknak a bokrokat, az árnyékokat. Már siettem is vissza, ki az erdőből, és bekiáltottam a kertünkkel szomszédos kertbe cimborámnak, Kutykuruttynak: „Gyere velem Borbála nénihez! El kell hozni a kuglófsütőt.” Amikor beértünk az erdőbe, Kutykurutty rám sandított, és elnevette magát: „Féltél volna egyedül?” Bántott is, meg is hökkentett a kérdése, hiszen nemcsak én szoktam magammal hívni, hanem ő is engem. Tudtuk, hogy miért hívjuk egymást, de nem mondottuk ki soha. Ha tehát most kimondja, oka van rá. Már előre irigykedve megkérdeztem: „Miért? Te talán már nem félsz?” Ekkor Kutykurutty büszkén kivágta: „Nem bizony!” No, ez nagyon nagy újság volt; hogy Kutykurutty már elérte, amire én olyan régóta vágyódom. Már magyarázta is ravaszkás mosollyal: „Kitaláltam egy remek módszert a félelem ellen. Ezzel a módszerrel még idegen erdőben is bátran járhatok, még aludni is mernék ott éjszaka.” Sajnáltam, hogy nem én találtam ki, de örültem is, hogy én sem fogok félni többé: „Mondd meg már! Milyen ez a módszer?” Kutykurutty ezt mondta: „Az a lényege, hogy belenyugszom a kísértetekbe.” Megálltam, és rábámultam: „De hiszen... Nincsenek kísértetek.” Dühös lett: „Persze, hogy nincsenek. Sem boszorkányok, sem más effélék. Ezt én is tudom. Csakhogy nem is attól félünk mi, hogy elhurcol egy boszorkány boszorkányországba. Mi csak attól félünk, hogy boszorkány alakúnak látunk valami bokrot, és majd megijedünk tőle. De ha előre belenyugszunk, hogy akár minden bokor helyén boszorkány álldogáljon, akkor már nincs miért rémüldöznünk. Még rá is köszönhetünk: 'Jó estét, néni! Tudja-e, hogy nem valami szép foglalkozást választott! Nem unja még?'”

Kutykurutty találmánya elragadtatásba ejtett, és alig vártam, hogy lássak valami ijesztő alakú bokrot, élvezhessem, hogy nem félek tőle. Hamarosan meg is pillantottam az út szélén, vagy tíz méterrel előttünk egy sötét tömeget; még ijesztőbbnek is találtam a kívántnál. Megragadtam Kutykurutty karját, és megálltam: „Egészen olyan, mintha boszorkány volna. De ha boszorkány, hát boszorkány, elég nagy az erdő, elfér benne ő is, nem félünk tőle.” Már kiáltottam is: „Jó estét, boszorkány néni! Tudjuk ám, hogy kegyed csak bokor, de ha boszorkány volna, akkor sem félnénk, mert remek módszerünk van a félelem ellen.” Kutykurutty odakiáltotta az árnyalak felé: „Én találtam ki! Az a lényege, belenyugszunk, hogy ön nem bokor, hanem boszorkány!” Folytattam: „Arra tehát hiába tetszik spekulálni, hogy megijedünk öntől. Mi most nyugodtan elmegyünk ön mellett, közelről már látni fogjuk, hogy ön csakugyan bokor, és megyünk tovább Borbála nénihez, mert el kell hoznunk tőle a kuglófsütőt.”

A következő pillanatban már rohantunk visszafelé az úton. Amikor ugyanis kimondtam azt a szót, hogy „sütő”, az árnyalak, amelyet bokornak véltünk, lépett egyet felénk. Úgy száguldottunk, mint két megvadult csikó. Úgy rémlett ugyan, szólít valaki, mintha a nevemet kiáltották volna, de bántam is én, hogy kiáltják vagy sem, csak az volt a fontos, hogy minél távolabb legyek a boszorkány alakú bokortól vagy micsodától, amely lépni is tud. Ó, de boldogság volt megpillantani a lámpát a verandánkon, ott ültek szüleim is, szinte csak röppentünk fel a lépcső fölött, lezöttyentünk egymás mellé a kispadra, és fújtattunk.

Szüleim persze látták rajtunk, hogy megijedtük valamitől, s mihelyt szó is ki bírt jönni belőlünk a lihegés mellett, elmondtuk, hogy bokornak hittünk egy árnyat, és egyszerre csak lépett. Arról nem beszéltünk, hogy szónokoltunk neki, a módszerről sem, szégyelltük, hogy félni szoktunk este az erdőben. De nem maradt titokban az sem. Mert egyszerre csak megzörrent a kertünk ajtaja, feljött a verandára Borbála néni, letette az asztalra kuglófsütőt, és felénk fordult: „Hát mi vagyok én nektek, ti gyáva tökfilkók? Boszorkány alakú bokor, vagy bokor alakú boszorkány?”

Néhány hét múlva egy vasárnap délután lent sétálgattam Magyarkút környékén, és nézegettem a váci kirándulókat, a budapesti turistákat. Egyszerre csak szemben találom magam egy csöpp kisfiúval. Meglát, sikít

egy nagyot, rohan az édesanyjához, és rémülten kiáltozza: „Egy törpe! Egy törpe!” Édesanyja azonban visszavezette hozzám, és megmagyarázta neki, hogy nem valami mesebeli rémecskét lát, hanem ugyanolyan kisfiút, mint ő maga, csak kisebb termetűt. A kisfiú megnyugodott, és még játszottunk is egymással, de alig vártam, hogy hazainduljanak, én meg rohanhassak Kutykuruttyhoz egy nagyszerű hírrel. Mihelyt lehetett, száguldottam is, és lelkendezve újságoltam: „Most már igazán vége a félelemnek! Remek módszer jutott eszembe; az a lényege, hogy nem szabad azzal a gondolattal mennünk be az erdőbe: 'Jaj, félek, jaj, meg ne ijedjek valamitől!' – hanem éppen az ellenkezőjét kell gondolni: 'Én vagyok az ijesztő, én vagyok az erdei rém, éntőlem féljenek mások!' Még kiáltozni is lehet: 'Reszkess, kísértet! Remegj, boszorkány! Itt jövök én, a legrettenetesebb!'” Kutykurutty áradozott: „Moha, ez csakugyan nagyszerű! Milyen kár, hogy nem én találtam ki!” De egyszerre csak meghökkent: „Azt kiáltsuk, 'Reszkess, kísértet!'? Hiszen kísértet... nincs. Sem boszorkány.”

Dühbe jöttem: „Azt én is tudom, te bölcs! De attól mégis félünk, hogy olyan... kísértetszerűnek látunk valami bokrot. A kiabálás nem is kísértetnek szól, hanem önmagunknak. Hogy folytonosan gondoljunk rá: bármit látnánk is, ne ijedjünk meg tőle, mert mi vagyunk az ijesztőek, nem pedig az, amit látunk. Kiabálhatjuk különben azt is, még jobb is: 'Minden és mindenki reszkessen! Itt jövök én, a legrettenetesebb!'” Így már tökéletesnek látszott a módszerem, mindketten nagyon örültünk neki, és alig vártam, hogy élhessek vele.

Másnap este, igen nagy örömömre, éppen félelmetesnek is látszott az erdő. Közeledett az ősz, fújt a szél, tehát hajladoztak, zörögtek a bokrok, a Holdat meg percenként eltakarták a száguldó felhők. Kifeszített mellkassal, kemény léptekkel meneteltem be az erdőbe, és el-elkurjantottam magam: „Minden és mindenki reszkessen! Itt jövök én, a legrettenetesebb!” És nagy örömmel állapítottam meg, hogy csakugyan remek a módszerem, nem félek egy csöppet sem. Öt perc múlva azonban már tudtam, hogy csak akkor nem félek, amikor éppen bömbölök, tehát folytonosan bömbölni kell. A „legrettenetesebb” után máris kezdeni kell: „Minden és mindenki....” Bömböltem hát folyamatosan, megszakítás nélkül.

De baj lett ebből is. Mert egyszerre csak – miközben szünet nélkül üvöltöttem – az a benyomásom támadt, hogy valaki a közelben velem egyszerre ugyanazt kiabálja, mint én. Mintha valami különös visszhang volna... de hát errefelé nincs visszhang. Akkor hát valami... – alig mertem végiggondolni –, valami incselkedő erdei rém... Nem hagytam abba a kiabálást, egy pillanatra sem, féltem, hogy nagyon megrémülök, ha meghallom: csakugyan ezt kiáltozza valaki a közelemben. Kiabáltam hát tovább, és a kiáltozásom közben próbáltam fülelni, jól hallom-e, vagy csupán rémüldözöm. De eljött egy pillanat, amikor már nem bírtam tovább a bizonytalanságot, és egy utolsó rémült „Itt jövök én...” után hirtelen elhallgattam, és megálltam. Ekkor szinte éreztem, hogy égnek merednek a hajam szálai, hallottam a kiáltást a zúgó bokrok mögül: „...reszkessen!”. Csak ennyit. Akkor beleüvöltöttem az erdőbe: „Te reszkess!” – és rohantam kifelé. Most következett a nagyobb rémület. Rohant utánam valaki, én legalábbis úgy hallottam, hogy utánam rohan. Egy perc múlva ugyanis kiderült, hogy ő meg azt hitte, én rohanok őutána. Amint ti már bizonyára gondoljátok is, Kutykurutty volt a másik erdei hős, egyszerre száguldottunk ki az erdőből a törpeházi útra.

Persze, amilyen szemtelen volt, rögtön szidni kezdte a módszeremet, én meg védtem: „Igenis jó a módszerem! Csak nem lett volna szabad neked is elmondanom.” Ekkor megnyikordult a közelben egy kertajtó, a kis Fujóska jött át az úton, és be akart menni az erdőbe. Csodálkozva odaszóltam neki: „Hová ilyenkor, te csöppség?” „Süteményt viszek Merengő bácsinak.” Kutykurutty meg én összenéztünk: Merengő bácsi jóval messzebb lakott, mint Borbála néni, és már rá is rontottunk Fujóskára: „Mi a módszered, hogy el mersz menni olyan messzire a sötét erdőben? Mondd meg nekünk is a módszeredet!” Fujóska készségesen magyarázta: „Az a módszerem, hogy ha elbújik a Hold bácsi, megállok, és várok, amíg kisüt. Akkor nem eshetem el.” A vállára tettem a kezem: „Félreértettél, öcskös. Az hogyan lehetséges, hogy nem félsz, ha látsz valamit az erdőben, ami olyan, mintha... kísértet volna... vagy boszorkány...” Fujóska mosolygott: „Nincsen kísértet. Sem boszorkány.” Kutykurutty ráförmedt: „Azt mi is tudjuk! De az ember mégis fél...” Fujóska már nevetett: „De mitől féljek, ha nincs?” És bement az erdőbe.

Bámultunk utána a sötét útra, és Kutykurutty halkan megjegyezte: „Egy picikét sem hisz bennük.” De tüstént zavarba is jött: „Azazhogy... úgy értem... természetesen mi sem hisszük, hogy létezik efféle...” De most már hiába hebegett, már elszólta magát. Bámultunk tovább a sötét útra, és tudtuk már, mi a legjobb módszer arra, hogy megszabaduljunk a félelemtől.

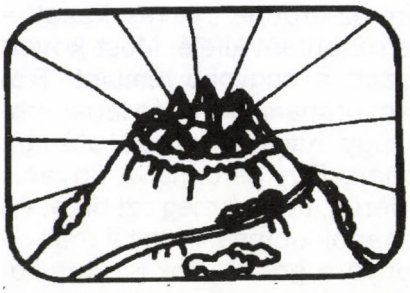

Október 31-e a reformáció világnapja. Az itt következő két írás közlésével emlékezünk meg protestáns testvéreink nagy ünnepéről.

„Erős várunk nékünk az Isten"

A reformáció hatásai és jelentősége a magyar történelemben[1]

Tegyük fel a kérdést: Mit kaptunk, s mit vesztettünk a reformáció által? Minden történelmi áramlat rendelkezik pozitív és negatív vonásokkal; kezdjük ezúttal – a kereskedelmi szokástól eltérően – a mérleg negatív oldalával.

Kétségtelen, hogy a reformáció hosszú időre – legalább kétszáz évre – meggátolta azt a fejlődést, amelyet az európai humanizmus megindított, vagy legalábbis meg akart indítani. A középkorban tekintélyi alapon kizárólag a túlvilágra rögzített emberi szellem a humanizmussal indult el az autonómia, az öntörvényűség felé, és ez az út bizonyára helyes volt, mert csak az autonóm szellem juthat el elégtelenségének felismeréséhez, s így az igazi alázathoz. Ezt a fejlődést szakította ketté, fojtotta meg szinte csírájában a reformáció, amennyiben az emberi tudatot újra további jó kétszáz évre az emberileg megoldhatatlan transzcendens kérdésekre irányította. Az emberi szellem, amely a humanizmussal megindult a szabadság útján, a reformáció következtében két évszázadon át szélmalomharcot vívott nemcsak Magyarországon, hanem egész Európában is.

E szélmalomharcnak természetesen sok fájdalmas mellékjelensége volt. A reformáció megjelenése egy csapásra véget vetett az egyházi és vallásos művészet virágzásának, sőt a megteremtett értékeket is irgalmatlanul pusztította. Ki tudná ma már megállapítani, mi minden esett áldozatul hazánkban is e purifikáló szenvedélynek?

A reformáció szorította újra föld alá a világiasság minden moccanását. Láttuk, hogy Bornemissza és Magyari – s ők bizonyára nem álltak egyedül – a virágénekeket az ország romlásának okai közé sorolta. *Balassi Bálint* szerelmes versei kéziratban maradtak, s csak a véletlen mentette meg őket az utókor számára. S mi minden veszett el? A reformáció jogtalannak és feleslegesnek ítélt mindent, ami nem szolgálta közvetlenül az ember „üdvözülését", s ebből a szempontból nagyon közel állt az általa oly hevesen támadott katolikus inkvizícióhoz. A reneszánsz és humanizmus jegyében virágzásnak indult művészetek és tudományok elvesztették létjogosultságukat; maradt a templomi ének és a hitvitázó irodalom, s az, ami ennek köpenye alatt elfért.

Mi áll ezzel szemben? Elsősorban a közműveltség korábban elképzelhetetlen emelkedése. Ebből a szempontból döntő volt a reformáció iskolapolitikája. Iskolát a reformáció előtt csak kivételképpen tartottak fenn egyes helyeken; most minden protestáns gyülekezet önként vállalt kötelessége volt legalábbis elemi fokú iskolát nyitni és fenntartani. Ezeknek színvonala természetesen nem volt valami magas; írás, olvasás, minimális számtan, nyelvtan és földrajz mellett főtantárgy volt a káté és az egyházi ének, erre fordították a legtöbb időt. Ez mai szemmel nézve nevetségesen szánalmas, de gondoljuk meg: jobbágygyermekek tízezrei tanultak meg írni és olvasni, akik a reformáció nélkül valószínűleg soha nem láttak volna betűt!

A minden egyházközségben működő elemi iskolák fölé feszült a „triviális" – latin vagy deák – iskolák[2] hálózata. Itt beszéljenek a számok: a 16. század második felében Magyarországon és Erdélyben óvatos becslés szerint is kereken 170 triviális iskola működött, mind protestáns kézen, s ezek között sokban a quadrivium[3] színvonalán folyt az oktatás. Az iskolák e tömegéből kiemelkedett a sárospataki, debreceni, tolnai, kolozsvári és gyulafehérvári tanintézet; ezekben teológiát is tanítottak, és lelkészeket is képeztek ki.

A reformáció másik nagy érdeme a nyomtatott könyv elterjesztése és a könyvnyomtatás végleges meghonosítása. Már 1550-ben megkezdte működését Kolozsvárott a magyar reformáció első és legnagyobb hatású nyomdája *Heltai Gáspár* vezetésével; 1561-ben *Huszár Gál* indította meg második állandó nyomdánkat Debrecenben. A protestantizmus a nyomdatechnika igénybevételével egyrészt közönséget, másrészt írókat teremtett, amennyiben a nemzet beszélt nyelvét egy csapásra írott és írható nyelvvé tette. A hitegység megbontása az írott, s ezen keresztül az irodalmi nyelv megszületéséhez, ez pedig a nemzeti egység tudatához vezetett.

Legalább ennyire fontos az a voltaképpen nem szándékolt hatás, amely felszabadította az emberi szellemet a természettudományos gondolkodás irányában. Ez persze látszólag ellentmond az előzőkben mondottaknak, mégis igaz: a kor szelleme ugyanis telve volt ellentmondásokkal. A reformáció egyrészt felszabadította, másrészt viszont újra a túlvilágra összpontosította az emberi szellem legjelentősebb erőit, de nem tudta megakadályozni, hogy a felszabadult szellem – ha csak úgy mellékesen is – a földi lét problémáival is foglalkoz-

[1] Előadásként elhangzott 1983 októberében a Luganói Magyar Napok keretében; megjelent a SMIKK „Gesta Hungarorum II." c. kötetében. A hatalmas, tizenöt „Érted vagyok"-oldalnyi tanulmány utolsó, Mérleg című fejezetét közöljük itt – egyúttal megemlékezve ezzel a szerző halálának első évfordulójáról is.

[2] A középkori „hét szabad művészet" [= a tudományágak összefoglaló elnevezése a középkorban] tanításának alsó foka, amely a nyelvtant, a szónoklástant és a dialektikát foglalta magában.

[3] A középkori hét szabad művészet tanításának magasabb foka, amely a számtant, a mértant, a zenét és a csillagászatot foglalta magában.

zék. Az indítást természetesen ebben az irányban is a humanizmus és reneszánsz adta meg. Érdekes megfigyelni, hogy ez a folyamat milyen szoros kapcsolatban állt az ember testiségének újraéledésével, amely az antik kultúra testkultuszának felfedezését követte. A reneszánsz azonban nem elégedett meg az emberi test külső formáival, szétszedte a testet, mint kíváncsi gyerek az új játékszert, hogy megnézze, mi van benne. Ezzel persze eleve összeütközésbe került a középkor dogmatikus gondolkodásával, amely nem csinált ugyan nagy ügyet élők ezreinek felkoncolásából, de tiltotta a holttest felboncolását. Talán nem túlzás azt mondani, hogy a modern természettudományos gondolkodás azzal a két hullával indult meg, amelyet a bolognai egyetem professzora, *Mondino di Lucci* már 1306-ban, illetve 1315-ben minden tilalom ellenére felboncolt, hogy megírhassa a világ első anatómiai tankönyvét. A nagy festő-polihisztor *Leonardo da Vinci*nek azonban még csaknem két évszázaddal később is a szó szoros értelmében lopnia kellett a holttesteket anatómiai tanulmányai számára. Föltétlenül szükség volt tehát a reformáció bilincstörő hatására, amely nélkül nem jelenhetett volna meg 1643-ban *Vesalius András* páduai sebész és anatómiaprofesszor *De humani corporis fabrica* c. korszakalkotó műve, s ugyanebben az évben *Kopernikusz*nak – akiről ma már nem mindenki tudja, hogy eredetileg orvos volt – az égitestek forgásáról írt hat könyve (*De revolutionibus orbium coelestium Libri VI*), amely megvetette a modern, heliocentrikus világkép alapjait, s elindította diadalútján a modern fizikát. És ki tudja ma már, hogy *Descartes*, az újkori ismeretelmélet megalapozója alapos anatómiai ismeretekkel rendelkezett, hiszen az emberi megismerés lehetőségeinek taglalásában fontos szerepet juttatott a tobozmirigynek, amiről még a mai orvostudomány sem tudja pontosan, hogy micsoda. Vagy hogy *Locke*, az angol empirizmus, a modern államtudományok és a népfelség elvének megalapozója főfoglalkozását tekintve orvos volt? Létrejöhetett volna *Newton* 1687-ben közzétett *Philosophiae naturalis principia mathematicá*ja a reformáció nélkül? Newton elméletét *Kepler* 1596-ban megjelent *Mysterium cosmographicum*a alapján állította fel, amelyben Kepler Kopernikusz elméletét fejlesztette tovább; s Kepler – mint tudjuk – evangélikus teológusként kezdte pályáját. Orvos volt a már többször említett *Servet(ius) Mihály* is, aki az antitrinitarizmus megalapításán kívül mellesleg felfedezte a kis vérkört is. *Galilei Dialogo* című munkája, amely miatt elítélte őt az inkvizíció, 1632-ben jelent meg; ugyanebből az évből származik *Rembrandt* első, csodálatos csoportképe, a *Dr. Tulp anatómiája*. Kár, hogy itt nincs hely ezeknek az összefüggéseknek mélyebb kielemzésére.

Ezek az összefüggések ugyanis magyar vonatkozásban is nagy szerepet játszottak. Nyilván nem véletlen, hogy a magyar reformáció két legjelentősebb alakja, *Melius Péter* és *Beythe István* az akkori ország legnevesebb orvosának, *Szegedi Fraxinus (Kőrös) Gáspár*nak volt tanítványa, neveltje, pártfogoltja. Gáspár doktor Páduában és Perugiában tanult, s szerezte meg 1552-ben az orvosi diplomát. Baráti kapcsolatban állt a két leghíresebb páduai orvosprofesszorral, *Matheolus*szal és *Francantianus*szal – ez utóbbi gyermekének keresztapja is volt –, akik a kor legismertebb botanikai műveinek szerzői voltak. Hazatérvén a Perényiek, majd a Nádasdyak családi orvosa lett, a későbbiek folyamán azonban kezelte az ország csaknem minden főúri családját, még magát Oláh érseket is, pedig a doktor buzgó protestáns meggyőződése nyilván az érsek előtt sem lehetett titok. Gáspár doktor vezette Sárváron a Nádasdyak európai hírű kertjét, amelyből szekérszám hordták a gyógynövényeket Bécsbe és Krakkóba is. Az országos hírű orvost gyakran kísérték útjain a Nádasdy-udvarban nevelkedő ifjak, közöttük Beythe István, illetve Somogyi Péter, akinek azonossága a későbbi Melius Juhász Péterrel ma már nem kétséges, s akit Gáspár doktor híven istápolt a pozsonyi börtönben is. A doktor botanizáló szenvedélye ezeken az utakon ragadhatott rá a két fiatalemberre, s kétségtelen, hogy Melius már említett *Herbarium*a, amely Heltai nyomdájában jelent meg 1578-ban, a kor színvonalán álló orvosi receptkönyv volt. Tudományos értékére jellemző, hogy a felsorolt 660 gyógynövény közül a későbbi kutatás 480-at tudott azonosítani, s ezek 99 százalékát ma is gyógynövényként tartja számon a botanika; a ma ismert gyógynövényeknek pedig 72,6 százaléka megtalálható Melius könyvében. A mű tudományos értékénél is fontosabb azonban számunkra az, hogy ez a munka magyarul jelent meg; Meliust tehát joggal tekinthetjük úttörőnek a természettudományok magyar nyelvű művelésének területén, éppúgy, mint Apáczait. Az ugyancsak botanizáló Beythe 1595-ben kiadott *Fives könyv*ének kétharmada Melius Herbariumának szó szerinti átvétele.

Apáczai *Magyar Encyclopaediá*ját már említettük ugyan, a

mű jelentőségét azonban csak akkor értjük meg igazán, ha ismerjük annak felépítését. Az első rész voltaképpen a descartes-i ismeretelmélet összefoglalása, a második és a harmadik a dialektika és a logika szabályaival foglalkozik, ezt követi a negyedik és ötödik részben a számtan és a mértan ismertetése. A hatodik részt a csillagászatnak szenteli Apáczai, mégpedig kora legmagasabb fokán, fenntartás nélkül átvéve az abban a korban még egyáltalán nem általánosan elfogadott kopernikuszi rendszert. A hetedik – legterjedelmesebb – rész általános természettan: fizika, ásvány-, növény- és állattan, biológia és fiziológia. Ezt követi az emberi „csinálmányokról" szóló rész, amely felsorolja a legfontosabb technikai eszközöket, értekezik a városépítésről, a földművelésről és állattenyésztésről. A kilencedik, a történelemmel foglalkozó rész inkább csak időrendi felsorolás, helyenként vaskos tévedésekkel. Legérdekesebb talán a tizedik rész, amelyben Apáczai az emberi együttélés módozatait tárgyalja, s korát messze megelőző társadalom- és államfilozófiát nyújt, mert hirdeti a népfelség elvét, sőt a zsarnok megölésének jogosságát is. Még ha feltesszük is, hogy Apáczai ismerte nagy angol kortársa, *Thomas Hobbes* gondolatait – Hobbes *Elementa Philosophiae*-jának *De cive* c. része 1642-ben jelent meg, Apáczai pedig 1648-ban kezdte meg hollandiai tanulmányait – azt kell mondanunk, hogy Apáczai e vonatkozásban európai szinten is úttörő szellem volt, hiszen – mint tudjuk – Hobbes nem jutott el a népfelség elvéig, amelyet csak Locke fogalmazott meg 1690-ben, tehát harmincegy évvel Apáczai halála után. Apáczai ebben a részben fejti ki pedagógiai nézeteit is, s a nevelésügyet az *„ő hazájának javát igazán kívánó fejedelem"* hatáskörébe utalja, több mint száz évvel megelőzvén ebben II. Frigyes, Mária Terézia és II. József felvilágosult abszolutizmusát. A munkát lezáró tizenegyedik rész a korabeli teológia összegzését nyújtja, erősen az angol puritanizmus szellemében. A kornak minden szempontból kétségtelenül megfelelő tudományos színvonalon azonban itt is messze túlmutat a nyelvi teljesítmény: Apáczai szinte a semmiből teremtette meg a természettudományok, a filozófia, a pedagógia és lélektan művelésére alkalmas magyar nyelvet.

Feltétlenül meg kell még említenünk *Pápai Páriz Ferenc*et, II. Rákóczi György udvari papjának fiát, aki Lipcsében, Marburgban, Heidelbergben tanult, s végül a bázeli egyetemen szerzett orvosi oklevelet. Hazatérvén először Nagyenyed városának, majd a fejedelem udvarának orvosa lett, de ez utóbbi minőségében is haláláig tanára maradt a nagy hírű enyedi kollégiumnak. Szépirodalmi, egyháztörténeti és teológiai munkásságánál jelentősebb volt nevelői tevékenysége; latin-magyar, magyar-latin szótára voltaképpen Szenczi Molnár művének bővített kiadása. Mind természettudományos, mind nyelvi szempontból korszakalkotónak kell azonban tekintenünk *Pax corporis, Az-az Az emberi Testnek belső Nyavalyáinak Okairól, Fészkeiről s azoknak orvoslásának módjairól való tracta* címen 1690-ben Kolozsvárott kiadott könyvét, amely az első magyar nyelven megjelent, európai szintű orvosi munka. Pápai Páriz személyében atyját tisztelheti a magyar nyelvű orvostudomány.

Ez áll a mérleg másik, pozitív oldalán. Mi nyom többet? E kérdés megítélésekor figyelembe kell vennünk a reformáció talán legnagyobb érdemét is: azt, hogy magára ébresztette, talán mondhatnánk, észhez térítette a katolicizmust, elindította annak megújhodását. Magyar vonatkozásban ez azt jelenti, hogy Bornemissza Péter, Károlyi Gáspár, Melius Péter és Magyari István nélkül soha nem lett, nem lehetett volna sem *Pázmány Péter*ünk, sem *Zrínyi Miklós*unk, sem *Faludy Ferenc*ünk, sem *Virág Benedek*ünk... A tudat akkori fokán szükség volt a szakadásra – a felébredéshez.

Azóta csaknem fél évezred telt el. Fejlődtünk? Talán igen. De nyilván még nem eléggé ahhoz, hogy áthidaljuk az akkori szakadást. Ez talán gyermekeink vagy unokáink nemzedékének feladata lesz.

Tunyogi Csapó Gábor

„Menj azonnal Franciaországba!"

Taizé kezdetei

Roger Schutz, a taizéi ökumenikus testvérközösség alapítója 1940 háborús nyarán elhagyja biztos hazáját, Svájcot, hogy Burgundiába költözzék. Egy interjúban később így emlékezett vissza erre: „Amikor 1940 nyarán meghallottam, hogy Hitler seregei benyomultak Belgiumba és Franciaországba, néhány napra elvonultam a svájci hegyekbe, és eltöprengtem a dolgokon. Egyszer csak belém villant: 'Az idő megérett. Épp eleget töprengtél – menj azonnal Franciaországba! De ott szükséged lesz egy házra, ahol élethossziglan közös életet élhetsz másokkal.' – Kerékpárral indultam el. Az út egy alkalommal olyan függőhídon vezetett át, amelyet a Rhône-folyó fölött feszítettek ki. Kerékpáromat a vállamra kellett vennem, és gyalog kellett átmennem az ingadozó pallókon. Ilyen utakon jutottam el végül Taizébe."

Az ifjú svájci teológus akkoriban a lehető legközelebb akar élni a „demarkációs vonalhoz", ahhoz a katonai határhoz, amelyet a győzelmes hitleri Németország nem régiben húzott meg Franciaországon keresztül, a svájci Jura-hegységtől Baszkföldig. A 25 éves teológus menekülteknek szeretne segíteni, és bajba jutottakat akar egy időre befogadni e határ mentén.

Schutz a középkorinak ható városkában, Clunyben próbál meg letelepedni. A középkorban ebből a Clunyből indult ki a hatalmas bencés rend nagy reformja. Az olyan clunyi apátok, mint például Petrus Venerabilis (1094-1156), koruk legnagyobb hatalmú politikai vezetői közé tartoztak. A szerzetesbirodalom feudális uralma később az egyszerű embereknek és a kisparasztoknak a hivatalos egyház elleni, évszázadokon át tartó gyűlöletéhez vezetett Cluny régiójában. Ezért a háborús és igen válságos 1940-es évben senki sem akar fedelet adni egy fiatal svájci protestánsnak és tervezett evangéliumi közösségének.

De egy clunyi jegyző ötletet ad a 25 éves fiatalembernek, és így jut el Schutz Taizébe. 1940. augusztus 20-a van. Franciaország éppen hat hete szenvedett vereséget. Az elhagyott falunak, Taizének negyven lakosa van, és messze fekszik minden aszfaltozott úttól. Kicsi, falusi ro-

mán templomában a francia forradalom óta, azaz 140 éve nem misézett senki. Schutz szemügyre veszi a pusztulóban lévő kúriát, és röviddel később olcsón megveszi a taizéi domb déli lejtőjén álló romokat. Életre szóló döntés ez: Roger testvér ebben a burgundiai faluban élt és működött 2005. augusztus 16-án bekövetkezett erőszakos haláláig.

André Jeannet a Résistance, a francia ellenállási mozgalom történésze Szajna-Loire megyében, ahová Taizé is tartozik. A ma 82 éves férfi ifjúként maga is „Résistant", ellenállási harcos volt. Nem titkolja az egyházzal és az egyházi vezetőkkel szembeni távolságtartását. „Roger Schutz lelkész nem szerepel a mi francia regionális ellenállási listánkon" – tájékoztat a történész, aki összegyűjtötte, kutatta és dokumentálta mindazoknak az életrajzát, akiket 1940 és 1944 között Szajna-Loire megyében megöltek, német koncentrációs táborba hurcoltak – vagy akik szerencsésen életben maradtak az ellenállási harcosok közül.

Ám André Jeannet mégis szolgál egy adattal, amelyet az Egykori Ellenállási Harcosok Egyesületének (francia rövidítése: ANACR) házaspár-szóvivője, *Raymonde és Guy Gaultier* is megerősít: „A külföldi Roger Schutz az egyházi emberek lyoni központú ún. 'svájci' hálózatában bujkált."

A további kutatás eredménye: Taizébe történt megérkezése után Schutz rögtön felvette a kapcsolatot a *Roland de Pury* evangélikus lelkész körüli ellenállási hálózattal, amely Lyonban szervezte akcióit. Ez a hálózat arra specializálódott, hogy az üldözött zsidók meneküléséhez nyújtson segítséget. Roger Schutz és Roland de Pury is a nyugat-svájci kanton, Neuchâtel/Neuenburg ugyanazon kicsiny nemzeti egyházából származik. A 20. század elején a neuchâteli protestánsok ökumenikusan nyitottabbak a katolikusok felé, mint Vaud kanton vagy Genf szigorú református.

Az ifjú teológus Roger Schutz olyan „közösségi életet" akar elindítani a félig elhagyott falucskában, „amelyben minden a szeretet körül forog". Erről így számol be:

„Arra, hogy ezt a bizonyosságot egyedülálló módon váltsam tettekre a magam és Isten számára, az az út kínálkozott, hogy elszállásoljak olyan embereket, akik a hitleri Németországból menekültek el. Lyonban voltak olyanok, akik minden elképzelhető módon segítettek azoknak a zsidóknak, akik a megszállt Észak-Franciaországból menekültek a demarkációs vonalon keresztül, amely Taizétől nem messze északra húzódott. Elmondták a menekülőknek, hogy nálam, a taizéi házban menedékre lelhetnek. Nem kérdeztem a vendégektől sem családi nevüket, sem keresztnevüket. Ez nem érdekelt. S ha másképp viselkedtem volna, csak zavarba hozta volna őket, amire pedig nem volt szükség. Gyakran ért meglepetés, s többnyire nem értettem mindent. Fiatal voltam még, és nem volt nagy emberismeretem. Rosszabbul aligha lehetett lakni, mint a taizéi házban. Régi, használt bútorokat vásároltam, és volt egy primitív konyhai tűzhelyem, amely alig működött. A semmiből kellett csinálnom valamit. Ennünk kellett. Zöldségféléket ültettem a kertben, vettem két tehenet, és megtanultam fejni. Két kecskénk is volt, így sajtot készíteni is tudtam. A két kecske egyike rendkívül féktelen volt, valósággal 'démoni'. Bele kellett kényszerítenem az etetővályújába, és hátulról kellett fejnem, de még így is alig lehetett megfékezni. A másik szép, kövér fehér kecske volt, igen derék jószág, amelyet gond nélkül lehetett fejni.

Akkoriban volt egy kapunk, amelyet biztonsági okokból egész nap zárva tartottunk. Ha csöngettek, mindig én mentem, hogy kinyissam. A kis harang egy kis biztonsági időközt teremtett, és gondoskodott arról, hogy senki se tudjon minden további nélkül bejönni a házba. Egy napon ismét átmentem az udvaron, és kinyitottam a kaput. Igen kellemetlen emberek álltak odakint, a hitleri Németországgal szövetséges Vichy-rezsim egyenruhás csendőrei. Tudták, hogy emberek bujtatok. Figyelmeztettek: Legközelebb a német Gestapo jön, ám anélkül, hogy udvariasan csöngetnének. Ez 1942 őszének egyik estéjén történt.

Fontosnak tartottam, hogy egyik vendégemet se tartóztassák le. Világos volt számomra, hogy talán mindnyájunkat felfedeznek és deportálnak. Hová? Ezt nem tudtuk. Feltehetően északra, Németországba. Akkoriban még nem tudtam, hogy léteznek koncentrációs táborok. Azon az estén, amikor a csendőrök eljöttek, úgy értettem meg, mint soha korábban, hogy mit jelent félni..."

Schutz azonnal elmenekül Franciaországból, haza, a biztos Svájcba. Genfben folytatja teológiai tanulmányait, és rátalál első testvéreire, akikkel megalapítják ifjú teológusok lakóközösségét.

Néhány nappal Roger Schutz menekülésszerű hazautazása után Hitler hadserege folytatja franciaországi hódító hadjáratát. Szándékosan éppen az első világháborúbeli francia győzelem emléknapján törnek át a demarkációs vonalon, és 1942. november 11-től az egész országot ellenőrzésük alá vonják, egészen a Földközi-tengerig és a Pireneusok gerincéig. A Hitler által indított „Antal hadművelet" ellencsapás volt a „Fáklya hadműveletre", a britek és az amerikaiak észak-afrikai partraszállására, legalábbis így hangzott a berlini főparancsnokság akkori nyilatkozata.

Roger Schutz és első három társa csak a Cluny körüli vidék felszabadulása után, 1944 őszén tud visszatérni Taizébe. Egyik első vállalkozásuk, hogy segítséget nyújtanak a környék táboraiban elhelyezett német hadifogoly katonáknak. A kis közösség eléri, hogy a foglyok részt vehessenek a karácsonyi és a vasárnapi istentiszteleteken, amelyeket „a lehetőségekhez képest minél bőségesebb", az éhező foglyokkal való közös étkezés követett – emlékezik vissza Roger Schutz.

Thomas Seiterich

Forrás: Publik-Forum, 2008/16

Október 4.: Assisi Szent Ferenc emlékünnepe

San Damiano keresztje – felhívás a kereszténységhez

Az ikonok csak akkor mozgatnak meg, ha kereső ember szemléli őket. Puszta fali díszként nem képesek megérinteni az arra elhaladókat”, mondja *Martina Kreidler-Kos.* Talán tényleg kereső voltam, amikor először láttam San Damiano keresztjét. Mert nagyon megérintett. Egyetlen spirituális kép, és végképp egyetlen feszület sem szólított meg soha annyira, mint ez a régi ikonkereszt Itáliából. San Damiano keresztje spirituális forradalmat váltott ki a középkorban. Azután hétszáz évre elsüllyedt. És most egyszer csak ismét itt van – és mint valami új üzenet terjed.

Amikor először álltam e kereszt előtt – egy ökumenikus központ kápolnájában –, nem tudtam mindezt. Azt sem gondoltam volna, hogy ez a kereszt már ilyen régi. Egészen újnak és elevennek tűnt számomra, mintha éppen most festették volna. Eltalált Jézus tekintete: Erről a keresztről nem a szenvedéstől megtört ember nézett le rám, nem is egy diadalmas hős, hanem olyan valaki, akitől semmi emberi nem idegen. Egy feltámadott ember arca, aki rettenetes sötétségen ment keresztül, s azt magába fogadta. Olyan tekintet, amelynek színe előtt mindennek léteznie szabad, amely zárlatokat old fel, és mélységesen megért. Ha hosszabban szemlélem ezt a képet, az valóságos meditáció, talán terápia is.

San Damiano keresztje azonban nem csupán engem érint meg. Az utóbbi két évtizedben szinte robbanásszerűen terjedt el a világban ez a 11. századi ikonkereszt. „Minden méretben ott található számtalan üzletben, pizzériákat, konferenciatermeket és szállodai szobákat díszít, poszterként árusítják, mini kivitelben szuvenírként vásárolják, képeslapként a világ minden országába küldik”, jellemzi Martina Kreidler-Kos az assisi helyzetet. „Reprodukciói megtalálhatók a püspöki templomban és a város különböző kápolnáiban. Egyik másolata San Damiano félhomályos templomterében világít. Az eredeti ma Szent Klára bazilikájának csendes ereklyekápolnájában függ. Alig létezik még olyan ikon, amely világszerte ennyire elterjedt volna minden kultúrában.”

Ez különösen meglepő, ha meggondoljuk, hogy a kép csak néhány évtizede vált ismertté és nyilvánosan hozzáférhetővé. Az a kereszt ugyanis, amelyet Assisi Szent Ferenc 1205 körül talált a San Damianóban, s amely általa a ferences mozgalom ősikonjává vált, már hamarosan Ferenc halála után eltűnt egy klarissza kolostor szigorú klauzúrájában. A nővérek csak a kápolna egy kis fali nyílásán át mutatták meg közönséges embereknek az ikont. Csak 1953-ban került a kereszt ismét a nyilvánosság fényébe, amikor Assisi Szent Klára, Ferenc egyik kísérője halálának 700. évfordulója alkalmából körmenetben vitték végig a városon. Az ott lakók meghatódtak, és nem akarták visszaengedni a képet a klauzúrába. 1958-tól aztán nyilvánosan kiállították egy oldalkápolnában, de csak 1997-ben került ki vitrinéből, és függ immár szabadon a templom terében.

Miféle kép ez, amely szinte egy évezredet átívelően képes ennyire meghatni az embereket? San Damiano keresztjét afféle „szegények bibliájaként festették” a virágzó középkor olvasni nem tudó emberei számára: az egész bibliai üzenetet egyetlen táblán foglalták össze. Jézus feltámadottként jelenik meg az üres sír előtt, keresztjének lábánál még ott állnak női és férfi kísérői. Látható a kakas is, amely világgá kukorékolta Péter tagadását. Egészen fönn az eget ábrázolták, Isten kezével és az angyalokkal, akik fölveszik maguk közé Jézust. A méretviszonyok – mint minden ikonon – az ún. „jelentőségi távlathoz” igazodnak: nagy alakban jelenik meg az ikonon mindaz, ami jelentős, függetlenül attól, hol helyezkedik el a képen.

Szent Ferenc naphimnusza

Mindenható, fölséges és jóságos Úr,
Tied a dicséret, dicsőség és imádás és minden áldás,
Minden egyedül Téged illet, Fölség,
És nem méltó az ember, hogy nevedet kimondja.
Áldott légy Uram s minden alkotásod,
Legfőképpen urunk-bátyánk a nap,
Aki a nappalt adja és aki ránk deríti a Te világosságodat!
És szép ő és sugárzó, nagy ragyogással ékes a Te képed, Fölséges
Áldjon, Uram, Téged hold nénénk és minden csillaga az égnek!
Őket az égen alkotta kezed fényesnek, drága szépnek!
Áldjon, Uram, Tégedet szél öcsénk, levegő, felhő, jó és rút idő,
Kik által élteted minden Te alkotásod.
Áldjon, Uram, Tégedet víz húgunk,
Oly nagyon hasznos ő, oly drága, tiszta és alázatos!
Áldjon, Uram, tűz bátyánk, vele gyújtasz világot éjszakán.
És szép ő és erős, hatalmas és vidám.
Áldjon, Uram, Téged földanya nénénk,
Ki minket hord és enni ad,
És mindennemű gyümölcsöt terem, füveket és színes virágokat.
Áldjon, Uram, Tégedet minden ember,
Ki szerelmedért másnak megbocsát,
És aki tűr gyötrelmet, nyavalyát.
Boldogok, akik tűrnek békességgel,
Mert Tőled nyernek majd, Fölséges, koronát.
Áldjon, Uram testvérünk, a testi halál,
Akitől élő ember el nem futhat.
Akik halálos bűnben halnak meg, jaj azoknak!
És boldogok, kik magukat megadták Te szent akaratodnak,
A második halál nem fog fájni azoknak.
Dicsérjétek az Urat és áldjátok,
És mondjatok hálát Neki,
És nagy alázatosan szolgáljátok!

A festő, aki annak idején bizánci és román képi nyelven mindezt fölvitte a fára, ismeretlen. Az ikonokat ugyanis nem szignálják. Az ikonfestők nem művészeknek tartják magukat, hanem Isten eszközének: kezük által Isten szól a világhoz. Böjtöléssel és hallgatással hangolódnak rá a festésre, és meditatív csöndben hozzák létre a képeket. Az ikonok élénk kifejezőereje fordított perspektívájuk folytán jön létre: az irányvonalak itt nem a kép közepén találkoznak, hanem ellentétes irányban, a szemlélő felé haladnak. Tehát a modern képekkel ellentétben nem belenézünk az ikonba, hanem fordítva, az ikon néz ki a szemlélőre. Aki rátekint, annak az a benyomása, hogy a képen lévő szent őt nézi: „Aki meg akar érteni egy ikont, annak ki kell tennie magát ennek az üzenetnek”, mondja *Helmut Fischer* ikonfestő.

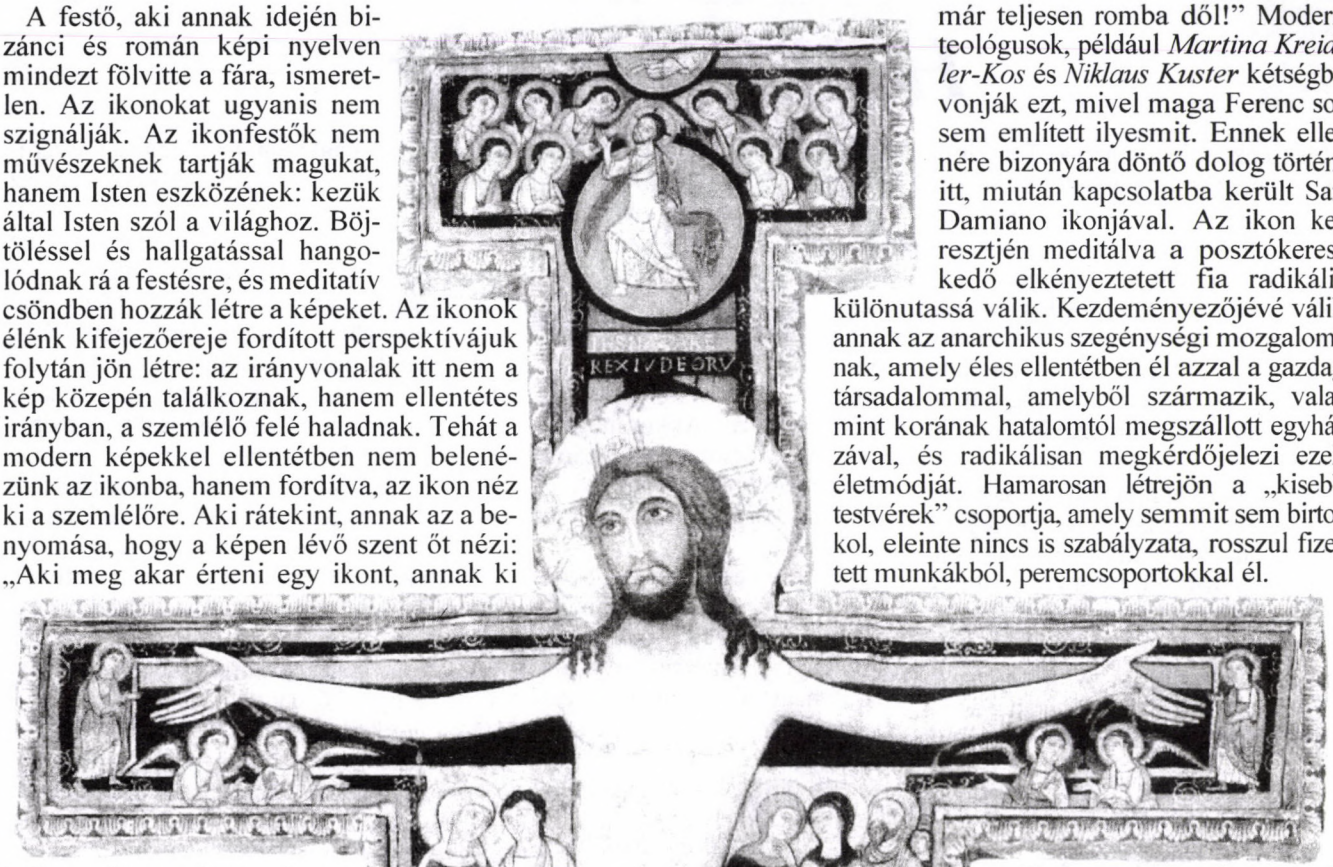

Pontosan ezt tette Francesco. Egy gazdag assisi üzletember fiaként 1205 körül talált rá erre a keresztre San Damiano félig romba dőlt templomában, amely gyalog mintegy húsz percre van Assisitől. Ferenc addig csak a győzelmes Krisztus, a mennyei trónon ülő imperátor ábrázolásaival találkozott. Korának egyháza hatalmas és gazdag, máglyán égeti el a keresztény kritikusokat és a szegénység által hajszoltakat, keresztes háborúra készül a muszlimok ellen. A tönkrement, a parasztok által félig már elhordott templomban, amelyet mindenekelőtt hajléktalanok és leprások látogatnak, a nyüzsgő fiatalember most rátalál ennek a mezítlábas, emberi arcú Jézusnak a képére. S az erre a keresztre vetett pillantással olyan spirituális forradalom kezdődik, amely először magát Ferencet ragadja meg, majd környezetét, s végül az egész középkori Európát.

Francesco egy évig marad San Damianóban, ismét felépíti a templomot, az elszegényedett pappal, a hajléktalanokkal és leprásokkal él együtt, újból és újból megáll e keresztikon előtt. Később azt beszélik majd, hogy hangot hallott a keresztről: „Ferenc, menj, és állítsd helyre házamat, amely, amint látod, már teljesen romba dől!” Modern teológusok, például *Martina Kreidler-Kos* és *Niklaus Kuster* kétségbe vonják ezt, mivel maga Ferenc sosem említett ilyesmit. Ennek ellenére bizonyára döntő dolog történt itt, miután kapcsolatba került San Damiano ikonjával. Az ikon keresztjén meditálva a posztókereskedő elkényeztetett fia radikális különutassá válik. Kezdeményezőjévé válik annak az anarchikus szegénységi mozgalomnak, amely éles ellentétben él azzal a gazdag társadalommal, amelyből származik, valamint korának hatalomtól megszállott egyházával, és radikálisan megkérdőjelezi ezek életmódját. Hamarosan létrejön a „kisebb testvérek” csoportja, amely semmit sem birtokol, eleinte nincs is szabályzata, rosszul fizetett munkákból, peremcsoportokkal él.

„Ferenc megfosztja varázsától korának társadalmi rendjét”, írja *Martina Kreidler-Kos* és *Niklaus Kuster*. „Ha Isten mindenkinek Atyja, akkor többé nem létezhetnek atyai szerepek az emberek között, nem létezhet alá- és fölérendeltség, nem létezhetnek urak és szolgák, sem tanítók és tanulók, hanem csak radikális testvériség.” A szerzőpáros „akkora radikalitással” látja Ferenc mozgalmában a szabadságot, egyenlőséget és testvériséget megvalósulni, „amely mögött szellemileg elmarad majd a francia forradalom”. Ennek a robbanásszerű fejlődésnek a kezdetét még ma is látni lehet Giotto egyik Assisi-beli freskóján: Ferenc a San Damiano-keresztre vetett tekintettel áll a tönkrement templomban. Talán jelent valamit, hogy évszázadok múltán ez a kereszt most felbukkan a süllyesztőből. San Damiano keresztje olyan, mint valami ismertetőjel, felhívás egyszerű, élénken megélt és emberközeli kereszténységre, amely szemkapcsolatban marad a mezítlábas Jézussal. S ha így nézem a mai egyházat, akkor e kereszt üzenete ismét olyan sürgetőnek tűnik számomra, mint amikor Francesco rátalált San Damiano tönkrement templomában.

Eva Baumann-Lerch

Forrás: Publik-Forum, 2010/14

A hivatkozott könyv: Martina Kreidler-Kos és Niklaus Kuster: Christus auf Augenhöhe. Das Kreuz von San Damiano.

Hangyaország

Idén sok volt a hangya. Tulajdonképpen nem is idén indult ez a folyamat, csak idén nagyon kedvezőek voltak a feltételek – sok eső, meleg –, és a már különben is hatalmasra nőtt boly elviselhetetlenül sok hangyacsapást indított mindenfelé a kertben. Már nem volt hely, ahol nyugodtan meg lehetett volna állni vagy ülni. Már a házat is teljesen körülvették, bár akkor be még nem jöttek.

Ismertem őket régről. Már vagy hetven éve együtt élünk. Nem volt bajunk egymással. Normális szimbiózis alakult ki közöttünk. Nem szorultunk egymásra, de nem is akadályoztuk, sértettük egymás köreit. Tulajdonképpen ez volt az egyik olyan élőlény a kertben, amelyről alig tudtam valamit. Most, a helyzet következtében meg kellett ismerkednem velük.

Az ismerkedés folyamatát le kell írnom, mert ez vezetett aztán értésem ismeretekre és tapasztalatokra alapozott növekedéséhez. A következőket tudtam meg hozzáértő emberek írásaiból és saját megfigyeléseimből.

A hangyák (Formicidae) családja a társas életű hártyásszárnyúak rendjébe tartozik. Különleges életmódjuk és sokszor az emberéhez hasonló szokásaik tárulnak a természetben gyönyörködő elé: szervezett államuk, bámulatos építményeik, vándorlásaik, vérengző csatáik és ezer más dolguk. A hangyát úgyszólván mindenki ismeri, mert gyakran az is kénytelen megismerni, aki nem keresi fel a természetben. Tudjuk, hogy hívatlanul is megjelenik az emberi lakásban, s ilyenkor láthatjuk a legjobban, hogy milyen szívós emberi munkába kerül, amíg túljárhatunk az „eszükön". Bármilyen „eszeseknek" látszanak is a hangyák államuk megszervezésében, kertészkedő munkájuk közben, rabszolgákért folytatott harcaik alatt vagy mint békés állattenyésztők, sohasem szabad elfelejteni, hogy ezek a szokásaik az emberi szokásokhoz csak hasonlítanak, de velük nem egyenlő értékűek (A. E. Brehm: Az állatok világa).

Igen. Így történt. A nagyon kedvező feltételek a hangyák elszaporodásához vezettek, és miközben az övék megnőtt, a mi életterünk beszűkült. Tudományosan akartam hozzáállni a dologhoz, és boraxszal meg sütőporral kezdtem, hogy ne okozzak nagy kárt nekik. Az eredmény a nullával volt egyenlő. Igen, nagyon intelligensnek bizonyultak. A porcukrot kiették, a sütőport otthagyták. Igaz, hogy a célom sem volt kicsi. A házunk mögötti bolyt akartam távozásra bírni, mert hamar beláttam, hogy a többi megoldás csak részleges eredményhez vezet. Akkor még nem tudtam, mibe fogtam. Nem akarom részletezni a dolgot, de rámént a nyaram, mire egy szép augusztusi reggelen arra ébredtem, hogy a ház körül már egyetlen fekete fahangya sincs.

De ne szaladjunk ennyire előre. Több éves együttélésünk alatt mindazt megfigyelhettem, amit a tudósok is. A hangyák országa jól szervezett, jól működő, jól megalapozott ország. Alapja a hihetetlenül nagy szaporulat és az évmilliók alatt kifinomult munkamegosztás, valamint a nagyfokú érzékenység a boly életére és környezetük dolgaira.

Rendszerint három formája jelenik meg egy fajon belül: a szárnyas hím, a szárnyas nőstény és a szárnyatlan munkás. A szárnyas nőstény a megtermékenyítés után elveszti szárnyát, de ezután is meg lehet ismerni hatalmasan kifejlődött potrohárol. Ezeket a megtermékenyített nőstényeket nevezik királynőknek.

Megfigyelhettem őket tavasztól őszig, ahogy a még langyos melegben vánszorogva megindulnak, majd tempójuk az idő melegedésével egyre gyorsul, hogy aztán már hihetetlen sebességgel száguldva táplálják egymást és utódaikat, majd az ősz beköszöntével egyre jobban lelassulva, sok hónapra álomba merüljenek.

A munkások voltaképpen elsatnyult nőstények. Ezzel szemben agyvelejük erősebben fejlett, mint az ivaros egyéneké, és ennek köszönhetik szellemi képességeik magasabbrendűségét, úgyhogy a hangyamunkások igen sokoldalú munkát tudnak végezni.

De ők csak a munkások – ahogy nevezik őket –, a boly látható része. Annyit magam is megfigyelhettem, hogy a hangyaországút – amely felment egészen a fenyőim csúcsáig – hömpölygő áradatában rend van. Rend, de nem mechanikus és nem szokásos. Igen figyelmes rend, amely minden váratlan eseményt észrevesz, és azonnal reagál rá. Nem rutinszerűen és nem is szokásosan, hanem az adott helyzetnek megfelelően. Megfigyelhettem, amit a tudósok is, hogy ha egy hazafelé tartó, feltankolt – vagyis nagy potrohú – munkás találkozott egy éhes – vagyis lapos potrohú –, rendszerint a bolyban dolgozó társával, aki éhségét csápmozgásával ki is nyilvánította, azonnal leállt, és megetette. Ha eközben kiürült a bendője, megfordult, és ment vissza a fára táplálkozni, a jóllakott pedig elindult a boly belseje felé, hogy elvigye a megszerzett táplálék egy részét a királynőnek és az utódoknak. Ugyanakkor sehol sem láttam munkanélküli, kolduló, segélyezésre szoruló hangyákat, vagy ingyenélő, henyélő, napozó hangyákat egy bolyon belül. Tolvajokat igen, de azok nem abból a bolyból valók, hanem más fajhoz tartozók voltak. Igen, *a hangyák dolgainak megfigyelése közben mindig gondoljunk a hangya és az ember agyveleje közötti óriási különbségre, és akkor megláthatjuk a „hangyakultúra" és az emberi kultúra közötti lényeges eltérést, bármennyire hasonlítanak is egymáshoz.* Pontosan így van. És nemcsak ezekben láttam meg a lényeges eltérést. Megfigyelhettem, hogy a fő országútról letérve mindenfelé találkozhattam egy-egy kószáló egyeddel. Nem néztem utána, mennyire igaz, de úgy gondolom, hogy ezek a legtapasztaltabb öregek lehetnek, akiknek az ismeretei már olyan bőségesek és kifinomultak, hogy rájuk lehet bízni a nem annyira fizikai, mint inkább „szellemi" felfedező munkát. Ők találkoznak azután először új, tetűkkel megrakott fenyőfákkal, hatalmas élő gilisztákkal, vagy döglött egérrel, madárral. Nem tudom, hogyan értekeznek egymással, de egy-egy ilyen felfedezés után nem sokkal már hatalmas sereg veszi körül az áldozatot, hogy aztán méretétől függően néhány óra vagy nap alatt csontokig lepucolva bejuttassák a bolyba az utódok táplálékaként. Igen, a táplálkozás, az utódok felnevelését célzó táplálkozás a hangyák életének legfontosabb, ha nem egyetlen célja. Megszerezni és adni a táplálékot a rászorulónak, és szolgálni a bolyt. Nagy előnyük az emberekkel szemben, hogy télire nem kell raktározniuk, hiszen télen nem táplálkoznak. Életük a létezésről – a megszületésről, felnövekvésről, sza-

porodásról, táplálkozásról, anyag-átalakításról és elpusztulásról – szól. És hát még egy lényeges megfigyelés tudtam tenni, amiről még a szakirodalom sem számolt be.

A munkásokon kívül egyes hangyafajoknak ún. katonáik is vannak, amelyek jóval nagyobb termetűek, mint a munkások. Különösen feltűnően nagy a fejük és rágójuk. A katonák hivatása igen különböző, sokszor valóban a harcos feladatát végzik az állam megvédésében, legtöbbször azonban részt vesznek a békés élet különböző munkáiban, így például a maggyűjtő hangyák katonái a kemény héjú magvak felbontásában segédkeznek, vagy mint kapushangyák a portás kötelességeit végzik.

Egyetlen konfliktust sem láttam a munkások között. Sőt, a fentebb említett táplálási találkozásokon kívüli találkozásokkor – ami szinte lépésenként előfordul a nyári nagy forgalomban – mintha néhány „szót" váltanának, megállnak, csápjaikat összedörzsölik, és csak aztán mennek tovább. Igen, az egy másik helyzet volt, hogy miután láttam, a sütőporos akcióm nem vált be, kibontottam a borostyán alól, és majdnem méter mélyen felforgattam a korhadt tölgyfagyökér és sziklák alá épített bolyt. A saját bőrömön kellett megtapasztalnom a katonák szerepét. De polgárháború vagy háború azokkal, akik együtt élnek? Kiirtani a saját fajtát? Elvek vagy vallási különbségek miatt? Soha!

A hangyaállam harmonikus rendjét a rajzás közelgő ideje szokta megzavarni, amikor a nászrepülésre érett szárnyas hímek és nőstények lázas sietséggel igyekeznek elhagyni bölcsőjük sötét helyét. Ilyenkor úgyszólván minden rend felbomlik az államban..., nem használ már ilyenkor semmit a munkások kedveskedő cirógatása, s hiába húzogatják vissza őket szárnyuknál fogva a fészek kijáratától, szinte elvakulva törekednek kifelé. A munkások is szörnyű izgalomba jönnek, amikor az ösztönüktől űzött szárnyasoknak sikerül idő előtt kijutniuk a fészek belsejéből, utánuk rohanva megragadják, és szigorúan visszahurcolják őket. Amikor azonban elérkezik a nászrepülés alkalmas napja, rendszerint egy szélmentes és napfényes délután, korlátozás nélkül kelnek szárnyra a hangyaállamokból a hímek és nőstények milliói, s otthagyva a földi életet, mindegyik a levegőben igyekszik megtalálni a maga párját.

Milyen ismerős leírás a tudósok részéről. Hihetetlenül ráillik az emberi kultúrára is, csak más léptékben. A hangyáknál ugyanis a rajzás egy jól szabályozott, időről időre megismétlődő, de nem állandó folyamat. Felborul a rend, de pár napon belül helyreáll. A „lányok" kirepülnek az ivarérett „fiúkkal" együtt, hogy máshol próbáljanak szerencsét. Az esemény csak rövid időre zavarja meg a boly életét. Elképzelhetetlen is lenne hangyaországban egy olyan, állandó feszültséget okozó, minden rendet megbontó, folyamatos és tömeges rajzás, mint ahogy ez az emberi társadalmakban szokásos.

A hangyák életében talán a legvonzóbb az a megható buzgóság, amellyel a munkások a növekedő utódokat gondozzák. Ha akármelyik hangya fészkét kibontjuk, láthatjuk, mint rohannak elő mindenfelől a munkások, és a legnagyobb sietséggel megragadják rágóikkal a lárvákat és a bábokat, hogy minél előbb a fészek sötét, biztos mélyébe hurcolják őket. A háborítatlan fészekben is állandó és szorgalmas munka folyik a fiasítás érdekében. A petéket és a különböző nagyságú lárvákat gondosan osztályozzák, egymástól elkülönített kamrákban helyezik el, más emeletekre hurcolják nappal, máshová éjjel, a szerint, hogy hol találnak a fiasítás növekedéséhez megfelelő meleget vagy nedvességet.

Akcióim során ezt is pontosan megtapasztaltam. Csak akkor láttam ezt a buzgóságot megszűnni, amikor – már győzelmi reményeket táplálva és nyugodtan szemlélve az eredeti boly helyén megszűnt hangya-országutakat – felfedeztem, hogy a boly átköltözött a fáskamrába, és elkezdte kiépíteni a következő fészekhelyet. Ezt felforgatva – legnagyobb csodálkozásomra – már a tojásokat is hátrahagyva, reggelre nyomtalanul eltűntek. Talán ez volt az utolsó csepp inzultus, amit még együtt, ezen a helyen el tudtak viselni. Talán...

Igen. A lényeges eltérés itt is megmutatkozik. Ezt leszámítva egyetlen elhagyott hangyatojással vagy egyedül kószáló, éhező növendékhangyával sem találkoztam.

A társas élet fönnmaradásának egyik legfontosabb feltétele az egyéni és a köztisztaság. A hangyák tisztaságszeretetéről Szabó-Patay József a következőket írja: „Aki a hangyák bámulatra méltó életmódját figyelemmel kísérte, bizonyára feltűnt az a nagy tisztaság, amely a hangyafészek belső folyosóiban, kamráiban, valamint a fészekhez tartozó külső ösvényeken található. Rendes körülmények között sehol egy útban álló rögöcskét, ételhulladékot, egyáltalában olyan dolgot, mely a tisztaság rovására volna, nem látni. Maguk a hangyák s növekedő utódaik, a lárvák is szinte ragyognak a tisztaságtól."

Szeméthegyek nem kísérik a hangya-országutakat vagy a bolyok környékét. Az újrahasznosítás náluk évmilliók óta kiválóan működik. Fejlett társadalmainkban manapság a külső higiénia bizonyára meghaladja a hangyákét, sőt messze meghaladja. Ugyanakkor az egészség a hangyáknál nem kérdéses, mert a tisztaság az egészséget szolgálja. Nem öncélú, hanem az egyén és a boly egészségét – egész, teljes hangya voltát – és annak fennmaradását szolgálja.

A hangyák sokat emlegetett „hídépítményei" is ugyanezen elv alapján épülnek; ti. a hidak úgy jönnek létre, hogy az előttük álló akadályt törmelékkel tömik be. Végignézhetünk egy ilyen hídépítést bármikor, hogyha a hangyák megszokott útját valamilyen ragadós anyaggal megszakítjuk.

Ez a megfigyelés is gazdagította tapasztalataimat, és igazolta a tudósokat. Az első reakció zavarodottságnak tűnt. Az akadály mindkét oldalán nagy csomó hangya gyűlt fel, ahogy a forró nyári napokon a rosszul megválasztott helyen – a tűző napon – kijárt átkelőknél is. Ahogy ez utóbbinál nem volt más lehetőség, mint megvárni a hűvösebb délutáni levegőt, itt nagyon hamar megjelentek a hídépítők. Ezek ugyanazok a dolgozó hangyák voltak, akik az utat járták. Nem jött külön mentő-, katasztrófaelhárító vagy tűzoltó csapat. Mindenki részt vett benne, akinek az akadály útját állta. Csápjukban hozták azt a kis földdarabot, amit hozzáillesztettek az előzőhöz. Az egyetlen, ösztönös cél nem ismer áthághatatlan akadályt.

A kapus hangya szokásaiból is látható, hogy a közös fészekbe tartozó hangyák szaglás útján felismerik egymást és az idegeneket is. Kísérletek kiderítették, hogy ezt a „fészekszag" teszi lehetővé, amelyet minden egyén magán hord. A hangyák szaglóérzéke ezen kívül is igen fontos szerepet játszik életükben, elsősorban a tájékozódásban. Nem szabad azonban azt hinni, hogy a hangyák csupán bizonyos

szagokra és más ingerekre vakon, mechanikusan végeznek el meghatározott dolgokat. A hangyákat nem szabad reflex-automatáknak tartani. Ezt egyáltalán nem is lehet állítani, mert ahogy nagyon sok más rovar, a hangyák is tudnak tapasztalatokat szerezni. A kezdetben ismeretlen környezetet hamarosan megismerik, és tájékozódni tudnak, fogságban a táplálékért felmásznak annak az ujjára, aki nekik azt adni szokta. Ezenkívül elég sokféle kedélyállapotot is megfigyelhetünk rajtuk, úgyhogy a hangyáktól bizonyos fokú lelkiéletet sem lehet megtagadni.

Ez a tudományos gondolatsor már előrevetít valamit, ami nagy kérdés. Nem a hangyák számára, hanem számomra. Közel élve hozzájuk, a fekete fahangyákhoz, megismerhettem jellegzetes szagukat. Láttam, hogy a fő közlekedési úttól messze eltávolított hangyák – például, amikor a bolyból kivettem a bölcsőépítményeket, és messzire, 20-30 méterre elvittem – hogyan keresik a szagnyomokat, s találnak vissza, akár egyetlen éjszaka alatt is kiépítve az országutat a régi bolyhoz.

A tolvajhangyáknál sokkal becsületesebbek a vendéghangyák, amelyeknek önálló kolóniájuk idegen hangyafajok fészkében foglal helyet anélkül, hogy vendéglátó gazdájukat megrabolnák. Ezek mindig más fajú hangyák közé telepednek le, és kolóniájuk valóságos állam az államban (xenobiosis). Ha ilyen vendégek betelepedtek a hangyafészekbe, az mindenesetre nagyon kellemes és szívesen látott dolog a lakóira nézve, azonban ez sohasem válik hasznukra. A hangyáknak az az egyedüli nyereségük, hogy jóízű és illatos váladékot kapnak vendégeiktől; erre az élvezeti cikkre azonban egyáltalán nincs szükségük, és éppen olyan jól ellehetnek nélküle, mint az ember alkohol nélkül. Mégis a hangyák majd elepednek a felkínált nyalánkságért, és éppen ezért óvják, gondozzák kedves vendégeiket sokszor oly odaadóan, hogy a közösséggel szembeni kötelességeiket többékevésbé elhanyagolják, úgyhogy a munkások többsége elkorcsosodik, s akkor az egész hangyakolónia sorsa eldőlt, mert mindjobban elgyengül, és végül teljesen elpusztul.

És akkor vajon hol itt a lényeges eltérés? A hangyák annyira elvarázsolhatók egy kis csemegével, hogy minden kötelességüket feledik, és egy egész boly elkorcsosul, kihal. Hol is tartunk ebben mi itt, ma, emberek?

Ezeknek az értékes megfigyeléseknek az lett a természetes következményük, hogy amelyik kakaóültetvényben már volt kakaóhangya, ott a legnagyobb figyelemmel igyekeztek kedvében járni az ültetvényesek, ahol pedig hiányzott, megkísérelték letelepíteni. A letelepítés annak a megfigyelésnek az alapján sikerült, hogy a hangyák csak azon a fán maradnak meg, ahol élelmük termelőjét, a már említett pajzstetűt is megtalálják.

Íme a csemege előállításának emberi fortélya. A csoki jó. Telepítsünk hangyákat a kakaóültetvényre, hogy legyen elég csoki.

És akkor összefoglalva, mit is tanultam a hangyáktól?

Az élet olyan formáját képviselik, amely anyagok átalakítására létesült. Nem élnek állandó feszültségben. Bizonyos szabadságfokkal rendelkeznek, hiszen hatalmas területeket járnak be a céljuknak megfelelő anyagok felkutatására. Folyamatosan dolgoznak a bolyért, a bolyon kívül és belül. Hatalmas rend és tisztaság jellemzi őket a boly fennmaradása érdekében. Szinte egyetlen céljuk van, az utódok felnevelése, vagyis a faj fenntartása. Személyes életük nincs. Életüket bármikor ösztönösen odaadják a boly érdekében. Minden egyed szolidáris – vagyis gondoskodó, együtt érző – a boly többi tagjával. Erejüket, képességeiket a génjeikbe épített ösztönön mint érzékeny készüléken át ajándékként kapják az élettől, amely kifejlesztette, és céljai érdekében fenntartja őket. Mozgásukat, a boly törvényeit felnőtt egyedtársaiktól tanulják el, és folyamatosan kiegészítik saját tapasztalataikkal. Magas szintű építészeti ismeretekkel rendelkeznek. Képesek a céljukat keresztező összes akadályokat áthidalni. A rajzás átmenetileg megzavarja ugyan a belső rendet, ez de rövid ideig tart, és mivel egyben létük egyik célját szolgálja, ösztönösen elviselik. Érdekes, hogy a hangyák is elvarázsolhatók, hipnotizálhatók, bár ezt sohasem a faj más tagjai idézik elő. Egy kis csemege megzavarhatja az ösztön – a felülről adott alapvető törvény – működését, és ezzel elpusztíthatja akár az egész bolyt is. Ez a tény azonban nem veszélyezteti a faj létét, mivel a földi Természet mindent ezerszeresen bebiztosít a maga alapvető célja érdekében.

Igen. Az ember nem hangya, és a hangya nem ember. Ez tény. Sok a hasonlóság, és még több az eltérés. Van azonban valami, ami kérdéssé vált bennem. A hangyák szerepe számomra világos: fenntartani ezt az életformát, mert ezáltal a forma által végzett anyag-átalakításra a bioszféra és a Föld életének szüksége van. Ez a forma sok százmillió év alatt szinte a tökéletességig fejlődött. Kulcsa az az ajándék, amit ezek a rovarok sok más lényhez hasonlóan megkaptak, és minden egyed folyamatosan megkap, és amit ma a tudósok ösztönnek neveznek. Az ösztön a génekbe kódolt törvény. Az a törvény, amely minden lény számára ugyanaz: eszközként részt venni egy magasabb célt szolgáló, kölcsönös táplálási folyamatban. A részvétel nagyfokú érzékenységet kíván meg minden külső és belső megnyilvánulás hatásának befogadására, legyen az étel, ital, levegő, szag, hideg, meleg, hang, szín, íz, fronthatás vagy ezeknél magasabb, kívülről jövő, tápláló befolyás. A hangyáknál rendben vannak a dolgok. Sok százmillió éve nyújtják a tőlük elvárt eredményt, hiszen léteznek.

A *lényeges eltérés, az óriási különbség* – ahogy a tudósok nevezik – az agyvelőbeli eltérés. Mi lehet a baj az agyvelő méretével? Semmi valóságos sem fejlődik ki, amire ne lenne szüksége a nagy Természetnek. Kétség nem férhet hozzá, hogy erre az emberi agyvelőre is szüksége van. De mire szolgál? Talán csak rosszul használjuk, nem a céljának megfelelően. Nem élünk vele, hanem visszaélünk lehetőségeivel. Nem vetjük alá ösztönösen egy magasabb cél érdekének, hanem kiemeljük, és olyan „képességekkel" ruházzuk fel, amelyek nem valóságosak, és így sem a „bolyt", sem a Természetet nem szolgálják. Mi lett elrontva? Ki rontotta el, és mikor? Hogy lehetne rendbe tenni, hogy legalább a hangyák szintjét elérjük?

És akkor, ha ez már sikerült, mi az az elérendő, sajátosan emberi cél, feladat, amiért ez a faj – életforma – kifejlődött, és ami egy rövid emberélet alatt megvalósítható, hogy aztán már – talán millió év alatt – tévedhetetlen vagy alig tévedő ösztönné szilárduljon minden egyedben?

Farkas István

Dobogókő, 2010. szeptember

Molnár Béla

A TELJES IGAZSÁG FELÉ

(Jn 16,12-15)

Nem gondoltuk,
a hegyről jövet.
Fölöttünk még
ott derengett áldó keze,
a felhők búcsúztak,
nem gondoltuk,
hogy így lesz.

Nem gondoltuk,
a kis szobából kitódulva,
háztetőre gyűlve,
szélzúgásban, lángok,
áradásában;
akkor
ezernyi hang eggyé,
egy ezerré vált
rejtelmes táncban,
nem,
nem gondoltuk,
hogy így lesz.

Hogy újra kezdődik minden,
újra meg kell járnunk
a puszta csapdáit, rejtelmeit,
újra meg kell mártóznunk a Jordánban,
fel kell mennünk a hegyre, hirdetni
a boldogságokat, jajokat,
keresni egy fiút öt kenyérrel és halakkal,
kenyeret osztani, majd abbahagyni,
kezünket betegre tenni, és menni,
menni újra, máshová, kopogni zárt ajtókon,
leülni kunyhókban,
újra meg újra,
nem gondoltuk.

Állni és nézni a templomperselyt,
figyelni, ki dob jól csengő aranyat,
ki egy pici fillért,
ki pózol elöl, az oltárnál,
és ki bújik el hátul,
szemét fel sem emelve,
naponta nézni, figyelni,
óvni azt, mi egyedül fontos,
újra kezdeni reggelente,
nem gondoltuk.

A hegyen sátrat nem verhetünk,
a fény csak dereng még,
az éjsötét út hátravan,
másik hegy áll a közelben,
megjárni ösvényeit, kanyargós útjait,
újra és újból,
nem gondoltuk.

Nem sejtettük azt sem,
hogy közülünk lesznek, akik
elvétik a szót, mondanak majd hamis igéket,
osztanak áldást „igazaknak”,
betegek elől zárják szívüket.

És hogy a végén
lehet,
hogy sóhajtva keressük,
azt, Aki küldött,
az eget.

Ez lenne hát az igazság,
a teljes,
erre poroszkálunk, futunk,
bandukolunk.

Így szólt
az ígéret.

Így vezet, kit adott magából
a távozó.

A teljes igazság ez.

Látszólag minden ugyanaz,
mégis más,
átszőtt mindent a Lélek,
láthatatlanul

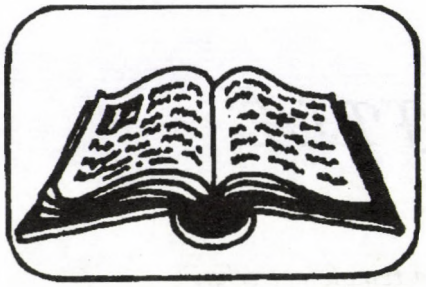

BIBLIA

Az októberi elmélkedéseket Várnai László (Balatonboglár), a novemberieket sorrendben Sztraka Ágnes, Csíky Lajkó, Kőszegi Júlia (mindhármna Budapest), ill. Kőszegi Sámuel (Pécs) készítette.

Október 2. — Évközi 27. vasárnap — Mt 21,33–43 — Elképesztő bátorság

Csodálatra és követésre méltó Jézus bátorsága, amikor a reá váró biztos kínhalál tudatában felmegy tanítványaival Jeruzsálembe. Útközben már közölte velük, hogy nekik is vállalniuk kell majd a keresztre feszítést. Nem lehangoltan vette tudomásul földi sorsa végét, mint Tamás apostol, aki ezt mondta társainak: „Menjünk, és haljunk meg vele együtt” (Jn 11,16). Ugyanakkor nem vakmerően, inkább reményteljesen nézett szembe pusztulásával és gyilkosaival. Az Atyjában való töretlen bizalma és küldetéstudata adta neki ezt a bátorságot. Tanító példabeszédeivel erősítette a benne bízókat, és figyelmeztette, szembesítette az ellene gyilkos indulatokat forralókat. Nem sok idő múlva ugyanígy cselekedett a vértanúk sorát megnyitó tanítványa, István diákonus is.

A szőlőmunkásokról szóló példabeszéde történelmi tabló Istenről, a prófétákról, a zsidó vallási vezetőkről, önmagáról és a pogányokról. A mindenkit szerető és megmenteni akaró Atya képét nem rontja le a példabeszéd címzettjeinek véleménye, mely szerint a szőlősgazda gonoszul elbánik a gonoszokkal. Hiszen ők saját istenképükből következtettek erre, mert nem ismerték fel, és nem fogadták el Jézus álláspontját. Ennek nyomán önmagukat leplezték le és ítélték el, amikor a pogányokból megszülető új választott néppel voltak kénytelenek szembesülni. Ezt a vélekedést erősítette meg Jézus a szegletkőről és az evangéliumi szeretet gyümölcseit megtermőkről mondottakkal. Jézus példája és tanítása a biztos alap, összetartó erő és beteljesítő szegletkő minden szeretetközösség számára.

Mi a példabeszéd üzenete korunk embere számára? Jézus gyümölcsöt keres az örökségét eltékozló, nem vállaló európai és magyar megkereszteltek életében is. Tőlünk is elvétetik Isten Országa, ha lemondunk a gyermekvállalásról, a hitre nevelésről és a tanúságtételről. Akik „megölik” magukban és embertársaikban a jézusi életet, azok a kárhozatukat választják.

Végül mit mond a jelenben Jézust követni akaróknak? Bízzunk töretlenül Isten minden emberi elképzelést felülmúló szeretetében! A próféták bátorságával leplezzük le korunk bűneit! Folytassuk Jézus szeretetének szolgálatát! Legyünk a remény emberei! Így lesz gyümölcsöző életünk.

Október 9. — Évközi 28. vasárnap — Mt 22,1–14 — Kérdések és válaszok

Az előző vasárnap példabeszédében szereplő atyai istenképet azzal mentegettük, hogy Jézus ellenségei vélekedtek így a gonoszokkal elbánó Szeregek Uráról. De mit szóljunk a mai példabeszédben szereplő királyról, aki kegyetlenül elbánik a lakodalmat bojkottálókkal? Ezért és a meghívást átnyújtók legyilkolása miatti haragjában „elküldte seregeit, és felkoncoltatta a gyilkosokat, városukat pedig felégette”. Ezenfelül azért is meg kellene védeni a szeretet-istenkép becsületét, mert megkötözve kidobatta a menyegzős ruhát nem viselő vendéget?

Válaszunkat azzal kezdhetjük, hogy megpróbáljuk beleélni magunkat abba a korba, amikor Máté írása megszülethetett. A haragvó király képe általános volt az ókortól kezdve. Jézus aligha értékelte ezt a magatartást, és legkevésbé sem alkalmazta a mennyei Atyára. Inkább a tékozló fiú atyja, az irgalom és megbocsátás Istene az övé. Maga ezt gyakorolta, még gyilkosaival szemben is.

Máté korának zsidókból lett keresztényei számára írta evangéliumát, akik már tanúi voltak Jeruzsálem kegyetlen elpusztításának. Mondhatták, hogy beteljesedtek Jézus szavai a Messiás Országába meghívást visszautasítók sorsáról. Így jár az a város és nép, amely nem fogadja el Isten meghívását Jézus menyegzős lakomájára.

Ezért talán elbizakodottak és önelégültek lehettek a hívő emberek. A menyegzős ruha fontosságával figyelmeztette őket Máté erre a veszélyre. Ez az „üdvösség ruhája, az igazság palástja” (Iz 61,10), a „fehér ruhába öltözött” egyház, „amely a szentek igaz cselekedeteit jelenti” (Jel 19,8). Akin ez nem található, az méltatlan a mennyek országára.

Amiben nem kell megvédeni a példabeszéd istenképének becsületét, az a nagylelkűsége. Hiszen a király mindenkit meghív fia lakodalmára, jókat és rosszakat egyaránt. Aki elfogadja a meghívót, és magára veszi az ajándékba kapott menyegzős ruhát, az részese lesz a lakodalmi örömnek.

Isten tehát mindenkit meghív a Vele és az egyházával való asztalközösségre, amelynek teljessége az örök boldogság. Akiknek azonban fontosabb az anyagi világ: föld, üzlet és a hatalom, elveszíthetik az élet igazi célját: az örök szeretet mennyei hazáját. A külső sötétség a szeretetnélküliség jelképe. A sírás és fogcsikorgatás pedig az elhibázott élet kudarcának kifejeződése.

Akik viszont hallgatnak a meghívásra, elmennek a lakodalomba és vigyáznak lelkük menyegzős köntösére: ők lesznek a választottak. Hogy sokan vagy kevesen lesznek, az életünkön és tanúságtételünkön fordul.

Október 16. — Évközi 29. vasárnap — Mt 22,15–21 — A képmutatás

A mai evangéliumban ismét megcsodálhatjuk Jézus Krisztus bölcsességét és emberismeretét. Amikor az egymással ellenséges farizeusok és a Heródes-pártiak együtt léptek hozzá, már alap volt a gyanakvásra: Vajon mit forraltak ki ellenem? Gyanakvását tovább fokozhatta a dicséretek sora, amelyben eddig nem volt része ellenfelei részéről. Igaznak mondják azok, akik eddig hazugsággal vádolták. Isten útja tanítójának nevezik, noha nemrég még ördöggel cimborálónak kiáltották ki. Most elismerik, hogy nem emberi tekintet vezeti szavait, hamarosan azonban a főpap azért ítéli halálra, mert ember létére istenné tette magát. Jézus le is leplezi ellenfelei ármányko-

dását, amikor kísértésnek, vagyis a sátántól valónak mondja kérdésfeltevésüket. Önmaga szegénységét, a hatalomtól való távolságtartását is kimutatja azzal, hogy kér tőlük egy adópénzt, hiszen „igaz izraelitaként” ilyennel nem rendelkezett. A farizeusoknak talán kedves is volt e tekintetben, és egy a római megszállókkal megalkuvó Heródes-párti személy erszényéből került elő a pénzérme. Azt gondolták, hogy Jézus mindenképpen szembekerül valamelyik hatalommal. A farizeusokat nyilván nem az Isten iránti szeretet vezette, amint a Heródes-pártiakat sem a Rómához való hűség indította, hanem Jézust akarták elveszejteni. A Mester meglepő válasza leleplezte gonosz szándékukat, és zavarba jöttek. Kérdésére – „Kinek a képe ez, és kinek a felirata?” – velük mondatja ki a választ. A császár arcképe a pénzérmén és a római felirat állandóan emlékeztette a zsidókat alávetettségükre, szolgaságukra.

Itt abba is maradhatna a történet, ám Jézus nem elégszik meg ellenfelei megszégyenülésével, hanem tanítóként a tanulság megállapítására is törekszik. Ezért arra is válaszol, amit nem kérdeztek. Azon túl, hogy az adópénz a császárnak jár, figyelmeztet az Istennek adandóra. Mi jár az Istennek az ember részéről? Nem mondja ki, hallgatóinak kell levonniuk a következtetést. Mivel az ember a teremtő Isten képmása, a császárt nem illeti meg a szíve (= szándékvilága), lelkiismerete (= belső irányultsága) és az élete (= katonai szolgálat). Kettős állampolgárságunk van. Az állambeli polgárságunk adófizetésre kötelez mindazon szolgáltatásokért és juttatásokért, amelyeket a földi hatalomtól kapunk. Az Isten Országához tartozásunk pedig Istenhez való hűséget és elkötelezettséget kíván tőlünk. A kettőt nem szabad összekeverni. Ezért figyelmeztet Jézus: „...legyetek keveretlenek, mint a galambok” (Mt 10,16).

Ha emiatt szembekerülünk a császárral, nem szabad aggodalmaskodnunk, mert Jézus az övéhez hasonló tisztánlátást és bátorságot ígér az üldözőkkel szemben: „Én olyan ékesszólást és bölcsességet adok nektek, amelynek egy ellenfeletek sem tud ellenállni, vagy ellentmondani” (Lk 21, 15).

Október 23. — Évközi 30. vasárnap — Mt 22,34–40 — A legnagyobb parancsolat

A farizeusok nem nyugodtak bele kudarcukba, hogy Jézus kivágta magát az adópénz csapdájából. Nem tanultak a szadduceusok felsüléséből sem a sógorházasság kérdésében. Újabb témával próbálták Jézust zavarba hozni. A parancsok rangsora iránti állásfoglalásával kísértették meg. Úgy gondolták, hogy a tanulatlan vándortanító elbukik a vizsgán, és lejáratódik a vezetők vagy a néptömeg előtt. A 613 parancs teljesítése annyira megkötözte a kiskapukat nem ismerő népet, hogy mindenhol korlátokba ütköztek.

Jézusban azonban emberükre, mondhatjuk, Istenükre akadtak. Egyértelmű magabiztossággal állította a parancsok élére az Isten iránti szeretetet. Idézte nekik Mózes 5. könyve 6. fejezetének 5. versét. Ez volt a zsidó nép mindennapi imádsága, a vértanúk utolsó hitvallása. Az egyetlen Urat teljes szívvel szükséges szeretni, mert Ő féltékeny Isten, és nem tűr meg maga mellett mást. Jézus is ezt vallotta, amikor arra figyelmeztette tanítványait, hogy nem szolgálhatnak egyszerre két úrnak: Istennek és a mammonnak. Szívünk trónján csak a Teremtő Isten ülhet, ott másnak nincs helye. Hasonlóan egész lélekkel kell imádni, mert lelkünk nem állhat egyszerre a Szentlélek és a gonosz lélek irányítása alatt. Emberségünk örökké megmaradó összetevője csak az Isten szeretésével éri el végső célját: az üdvösséget. Szellemi részünk, értelmünk és gondolkodásunk helyes irányultsága ugyancsak az lehet, hogy csak Neki hódolunk. Egyedül ez méltó emberi kiteljesülésünkhöz. Vagyis testünk-lelkünk-szellemünk, azaz egész emberi mivoltunk Isten viszontszeretésére hívatott.

Jézus, hasonlóan az adópénz kérdéséhez, itt is hozzáfűzi a maga álláspontját, melyet nem kérdeztek hallgatói. Vagyis nem hagyja általuk tematizálni gondolkodását, hanem szellemi fölényét tanúsítva szabadon befolyásolja őket. Szembesítve a farizeusokat gyengeségükkel, rámutat a második parancsra: a felebaráti szeretetre. Ismét idéz, most a 3Mózes 19,18-at. Ezzel hangsúlyozza, hogy a felebaráti szeretet mércéje az önszeretet. Ahogy mindenki akarja a jót magának, úgy akarja azt embertársainak is! A jézusi aranyszabály megvalósításával lehetünk igaz emberek.

A két parancs olyan, mint az ember két lába, mellyel szilárdan áll a földön. Nemcsak a mózesi törvény teljessége az Isten és a felebaráti szeretet, hanem a próféták üzenetének csúcsa is. Míg a törvény betűje inkább korlátozza az ember szabadságát, addig a próféták magatartása felszabadít az Istennek tetsző életre. Segítenek a parancsokat pozitívan látni. Ahelyett, hogy azon aggódnánk, amit nem tudunk megtenni, arra figyeljünk, hogy mit tudunk tenni Istenért és felebarátainkért. A próféták és legfőképp Jézus Krisztus önfeláldozó élete példakép az Isten- és emberszeretet áldozatos megvalósításához.

Nemzeti ünnepünkön imádkozzunk az áldozatokért! Becsüljük meg szabadságszeretetüket! Ne engedjük a szolgaság igájába hajtani magunkat és felebarátainkat! Isten- és emberszeretetünkkel segítsük népünk boldogulását!

Október 30. — Évközi 31. vasárnap — Mt 23,1–12 — A szavak és tettek egysége

Miután Jézus – a Messiásról feltett kérdésére válaszolni nem tudó/nem akaró – farizeusokat elhallgattatta, szellemi támadásba kezdett ellenük. Kemény szavakkal illette hiteltelen magatartásukat, képmutatásukat. Elismerte társadalmi helyzetüket, törvénymagyarázói tekintélyüket, de óvta övéit tetteik követésétől, mivel másként cselekedtek, mint beszéltek. Ráadásul az Isten törvényéhez olyan emberi előírásokat fűztek, amelyek elviselhetetlen teherként nehezedtek a kiskapukat nem ismerő egyszerű emberek számára. Persze ők maguk kijátszották ezeket. Jézus azért is kárhoztatta őket, mert nem az Isten iránti szeretetből engedelmeskedtek a törvénynek, hanem pusztán feltűnésből, hogy az emberek tetszését learassák. Ezt a célt szolgálta a külsőségekben megmutatkozó előkelőségük jelzése, mint a széles imaszíjak, hosszú bojtok a ruhájukon, a főhelyekre törekedésük és a rabbinak szólítás megkövetelése.

Jézus számára a példamutatás volt a szeretet továbbadásának a legfontosabb tényezője. Szavai és tettei között nem található ellentmondás. Még ellenfelei is elismerték, hogy tanításában nincs tekintettel az emberek véleményére. Csak az Atya tetszését kereste, soha nem engedett a népszerűség kísértésének. Ezért állíthatott magas erkölcsi követelményeket követői elé. A kiváltságos megszólítások, mint a rabbi, atya, tanító, nem használandók Isten Országa új közösségében – ennek alapja ugyanis az Atyaisten gyermekeinek testvéri egysége, amelyre egyedül Jézus taníthat meg, illetve mennybemenetele után az igazságra vezető Szentlelke. Jézus, mint Isten legnagyobb küldötte, a legkisebbé tette magát az emberek között. Szegény vándortanítóként gyógyította a betegeket, bocsátotta meg a bűnöket, emelte fel az elesetteket. Rabszolgai munkával mosta meg apos-

tolai lábát, és vállalta az utolsóknak kijáró kereszthalált. Az Atya mennyei királyságába az Ő útja, a szolgáló szeretet magatartása vezet el.

Sajnálatos, hogy a kommunista diktatúra idején számos egyházi vezető is gyengének bizonyult, és saját karrierjét építette a közösség szolgálata helyett. Jól bemutatja ezt a helyzetet Szabó Gyula testvérünk legújabb könyve: A Pápai Magyar Intézet mint a magyar hírszerzés előretolt bástyája. Az ügynököknek fontosabb volt pozíciójuk megtartása és bővítése, mint Jézus egyértelmű tanítása és példaadása. Akkoriban hangzott el a megdöbbentő kijelentés: „Maguk ne Jézusra hivatkozzanak, hanem az egyházra!” Nem az ilyen egyházi felfogás és gyakorlat miatt vált hiteltelenné sokak számára a kereszténység?

Ma rajtunk fordul, szavaink és tetteink összhangján, hogy mennyire lesz újra vonzó Jézus neve és egyháza!

November 6. — Évközi 32. vasárnap — Mt 25,1–13 — Mindent megosztani

Nem volt jó érzésem, mikor ezt a példabeszédet olvastam. Mit írhatnék róla, amikor nehezen tudom jól értelmezni. Nem adni, mással nem osztozni, nem bízni rá magunkat a Szentlélekre, Gondviselésre – számomra nem tűnik a legjobb mondanivalónak. Csak úgy tudok pozitívan, számomra is elfogadhatóan nézni erre a szövegre, ha azt mondom, az olaj nem valami kézzel fogható dolgot jelent, hanem hitet, tisztaszívűséget, tudást, amit nem lehet egy pillanat alatt megszerezni vagy odaadni másnak. Hiszen ezek kiforrása, belső kincsekké érése hosszú évek vagy akár az életünk munkája. A dolgokat meg lehet vásárolni, de az nem az igazi, nem is engednek be érte a lakodalomba. Viszont a lelki, szellemi, kézzel nem fogható értékekből mindig eleget kell tartani magunknál, és akkor semmi sem érhet minket váratlanul. Ezeket a javakat is meglehet osztani mással, de végső soron a másikon fog múlni, hogy mit teremt a meghallott, megszerzett ismeretekből, lesz-e belőlük elegendő olaj, amely kitart a vőlegény érkezéséig.

ISTEN

Én az Istenem úgy szeretem,
Hogy a szívemet földbe vetem,
Megérik, akkor learatom,
Fölösét pedig másnak adom.

Meg is köszöni, akárki az,
Akárha huncut, akár igaz,
Ha mindörökre, ha csak percre,
De az Isten fölébred benne.

Ha lány az, hozzákomolyodva
Rongyos kabátom megfoltozza,
Hogyha meg ember, csak megállít,
Ki is kísér az ajtajáig.

Ha éppen főzik az ebédet,
Ottan marasztnak várt vendégnek,
S ahol az asszony sose hamis,
Meghínak ott még máskorra is.

Aztán csak amikor dolgoznak,
Rólam is el-elgondolkoznak.
S hogy munka közben megpihennek,
Erejét érzik a szivemnek.

Nem csinálnak egymás közt mozit,
Bennük már Isten álmodozik,
Álmodik tágas, erős égről,
Kicsiny fiának nagy szivéről.

József Attila

November 13. — Évközi 33. vasárnap — Mt 25,14–30 — Talentumok mindenkinek

A példázat főszereplője egy dúsgazdag tulajdonos. Pénzét befektethetné biztos helyre, ahol minden kétséget kizáróan gyarapodna, sokasodna a vagyona. Ehelyett azonban közvetítőkre bízza vagyonát, lemondva a biztos nyereségről. Kockázatosabb utat választ, olyan utat, amelyben benne van a bukás lehetősége is, hiszen nem tudja, menynyit fog visszakapni talentumaiból. Ebből látszik, hogy nem a nyereség a fő célja, hanem munkatársainak próbára tevése, elkötelezettségük ellenőrzése.

Az Úr jóhiszeműen és bizalommal adja kezünkbe vagyonát. Azt akarja, hogy ne csak a beosztottjai legyünk, hanem felelős munkatársai is. Azt várja tőlünk, hogy tanúságot tegyünk szorgalmunkról, személyes elköteleződésünkről. Szabad akaratot kaptunk, még azt sem mondja meg, mit kell tennünk, csupán azt várja, hogy okosan gazdálkodjunk a ránk bízott vagyonnal. Az pedig, hogy nem mindenki kap ugyanannyit, nem azért van, mert különbséget akar tenni köztünk, hanem azért, hogy mindenki a lehető legnagyobb mértékben tudja kamatoztatni képességeit. A semmirekellő szolga megjegyzése is mutatja az Úr jóságát, igyekezetét, és azt, milyen nagy kegyet gyakorol munkatársaival („olyan ember vagy, aki ott is aratsz, ahol nem vetettél, és onnan is gyűjtesz, ahová nem szórtál”).

A lényeg, hogy Isten mindannyiunk számára oszt talentumot. Kinek többet, kinek kevesebbet, de észt, erőt, tehetséget, tudást, képességet és még számtalan formáját kapjuk ajándékainak. Ez lehet munka, család, tulajdon, mindenki annyit kap, amennyire szüksége van. Ez a vagyon azonban nem a miénk. Istentől kaptuk, és kamatostul visszavárja tőlünk. A talentum birtoklása felelősség. Használhatjuk, forgathatjuk, gyönyörködhetünk benne, élvezhetjük előnyeit, learathatjuk gyümölcseit, de amikor eljön az idő, el kell számolnunk vele. Nem rejthetjük a földbe, nem őrizgethetjük, mint a semmirekellő szolga. Isten nem vár tőlünk mást, mint hogy éljünk azzal, ami a miénk.

A talentum azonban olyan hatalmas érték, hogy így egyben, egyszerre nem is tudjuk használni, nem tudunk mit kezdeni vele. Mennyei Atyánktól kapott képességeinket, tudásunkat aprópénzre kell váltanunk, mégpedig a szolgálat, a másokért élés, a szeretet aprópénzére. Ezeket az aprópénzeket már lehet gyarapítani, egyre többet és többet létrehozni belőlük.

Az elbeszélésben azonban talán nem is a talentum a legfontosabb tényező. Ez csupán eszköz, amelynek segítségével a szolgák (vagyis mi magunk) végezhetjük a tevékenységünket. A talentumok jelenthetik mindazt a képességet, erőt, tehetséget, amellyel rendelkezünk, és amelyet ki kell bontakoztatnunk ahhoz, hogy megfeleljünk a gazda elvárásainak. A legfontosabb azonban, hogy mindazt a feladatot, amelyet Isten ránk bízott, képességeinket maximálisan kihasználva, nagylelkűen, odaadóan, áldozatok vállalásával kell végeznünk, ahogy azt az első két szolga is tette.

A semmirekellő szolga nem vállalta el a feladatot, ezzel pedig óriási hibát, talán még bűnt is elkövetett. A rábízott talentumot nem a bizalom jelének tekintette, mint a többiek, hanem csapdának vélte. Félt a felelősségtől, attól, hogy valamit rosszul tesz, amivel megbántja Urát. Tisztában volt vele, hogy a gazda igazságos, de egyben szigorú is, és megköveteli azt, ami jár neki. Félt a felelősségtől, és önző módon azt gondolta, ha ugyanannyit ad vissza, amennyit kapott, és ha megőrzi magának a talentumot, már teljesíti a feladatot. Nem értette meg, hogy valójában nem ugyanannyit adott vissza, hanem veszteséget könyvelhetett el. Saját világába zárkózott, és csak a kudarc lehetőségét látta vagyonában.

Isten munkatársakat kér fel ahhoz, hogy terveit megvalósítsa. Aki ezt nem vállalja, mint a semmirekellő szolga, még azt is elveszíti, amije van. Aki viszont elkötelezettséggel és odaadással vállalja ezt a feladatot, annak százszoros lesz a jutalma. Igyekezzünk megbízható munkatársnak lenni, és akkor az Úr nemcsak egyre nagyobb feladatokat bíz ránk, de százszoros jutalomra is számíthatunk.

November 20. — Krisztus Király ünnepe — Mt 25,31–46 — Az utolsó ítélet

Nehéz megértenünk azt az ellentétet, amely az Isten által kért emberi magatartás és a saját maga által tanúsított viselkedés között feszül. A hívőt Isten mindig arra buzdítja, hogy bocsásson meg a másiknak, és az igazságosság helyett a könyörületet gyakorolja; ő ezzel szemben hajthatatlannak mutatkozik. Pétertől azt kéri, hogy hetvenszer hétszer bocsásson meg (Mt 18,22), de úgy látszik, önmagára nézve nem tartja érvényesnek e szabályt.

Az ítélet vissza nem fordíthatóságának oka talán a tévedését beismerni nem akaró vádlott megátalkodottsága? De miért ragaszkodna akárki saját boldogtalanságának védelméhez, miért választaná önszántából a kosok csoportját? Vélekedhetünk úgy is, hogy az evangélista csak a korabeli gondolkodásmódhoz és kultúrához kötődve – ahol Isten szigorú és kérlelhetetlen bíró: példátlan módon jutalmaz vagy büntet – embertársainak jobb belátásra térítéséhez az elrettentést találta a legmegfelelőbb eszköznek.

De mi ne ijedjünk meg ettől! A mi nagy és irgalmas Istenünk soha nem vetne minket örök tűzre. Különben sem hiszünk a büntetéstől való félelem által kikényszerített jócselekedet értékében. Természetesen a gyermeknek azt mondom: „Ne nyúlj a konnektorba, mert megráz az áram!”, „Ne lépj le az úttestre, mert elüt az autó!”, hiszen ő még csekély értelemmel rendelkezik, s csak így tudja megtanulni a helyes viselkedésmódot. Én viszont okos felnőtt vagyok, nem kell komolyan vennem holmi utolsó ítélet címén közvetített fenyegetéseket. De legbelül azért mégis csak piszkál, miért fogalmazott ilyen erősen Jézus.

Hogyan oldható fel ez az ellentét? Hiszem, hogy az Atya szemében nincs reménytelen eset, és senki sem megy a pokolba azért, mert vétkezett. Ettől függetlenül nagyon is komolyan kell vennem ezt a példabeszédet. Mert Jézus rávilágít arra, mi jelentheti nekem a boldogságot és a szomorúságot. Az emberek a saját megítélésük alapján tartják a másikat jónak vagy rossznak, és ítélik el egymást. Istent egyáltalán nem érdekli, hogy az ember mit titulál jónak vagy rossznak. Ő azt kéri, szeressük felebarátunkat, mint önmagunkat. De nem azért, hogy a végén jól megbüntethessen, ha nem hallgattunk rá, hanem mert ez az örök boldogság receptje. A krisztusi cselekvésmóddal való szembesülés után két lehetőségem van: megélem, vagy elvetem azt. Így tulajdonképpen én hozom meg saját ítéletemet, én határozom meg, milyen sorsot szánok magamnak. Az Emberfia bírói ítélete nem változtatja meg az életemet, arról egyedül én döntök. Krisztus nem olyasvalaki, aki felülről mond ítéletet, hanem olyan, aki gondozza az ő nyáját, ismeri az övéit. Megtanít bennünket arra, milyen az igazi hit. Ez nem valamiféle megismert igazsághoz való ragaszkodás, hanem szeretet- és életközösség Krisztus által Istennel. A hívő ember hagyja, hogy áthassa őt az Atyára jellemző szeretet és jóság, amelynek jelenvalóságáról elsősorban nem a szép szavak, hanem a tettek árulkodnak. Ezért nem az az igaz ember, aki helyesen gondolkodik Istenről és testvéreiről, hanem az, aki szeret; nem az, aki Krisztushoz hasonlóan beszél, hanem aki úgy cselekszik, mint ő. S az igazak jutalma az örök boldogság.

November 27. — Advent 1. vasárnapja — Mk 13,33–37 — Figyelmeztetés az éberségre

„Vigyázzatok, virrasszatok és imádkozzatok, mert nem tudjátok, mikor jön el ez az idő!”

Mire kell vigyáznunk? Miért kell virrasztanunk? Az evangélium az úr-szolga hasonlatával segít értelmezni ezt a mondatot. Ha az úr elmegy hazulról, akkor a ház irányítását a szolgáira bízza, mindenkinek meghagyja a tennivalóját, majd abban a reményben távozik, hogy mire visszajön, minden kiadott feladat el lesz végezve. Az alattvalók vagy tüsténkednek, és eleget tesznek az elvárásoknak, vagy lustálkodnak, és munka helyett a henyélést választják. A szorgalmasak, bármikor is jön haza az úr, mindig büszkén állnak előtte, kihúzzák magukat, hisz egész nap dolgoztak. Őket az úr meg is jutalmazza. A semmittevők azonban, akiket alva talált, elnyerik méltó büntetésüket.

Szerintem mindenkinek van ehhez hasonló emléke gyermekkorából. A szülők elmennek otthonról, és meghagyják a gyereküknek, hogy addig is milyen házimunka vár rá. Aztán valamilyen véletlen folytán előbb hazaérnek, és a gyereket azon kapják, hogy játszik, semmit nem csinált még meg, mert azt hitte, később fognak visszaérni. Ilyenkor lehajtottuk fejünket, és borzasztóan szenvedtünk attól az érzéstől, amit hanyagságunk váltott ki.

Gondolhatunk arra is, amikor egy kedves ismerősünket várjuk a házunkba. Napokkal előtte megbeszéljük, hogy ki melyik nap ér rá, és egyeztetjük a látogatás időpontját. Az azt megelőző napon szépen kitakarítjuk az egész házat, bevásárolunk, és mindenre alaposan felkészülünk. Megjön az áhított vendég, már mosolyogva várjuk, megkínáljuk a frissen sütött süteménnyel, és boldog órákat töltünk el együtt. Ha azonban ugyanez a kedves ismerősünk csak úgy váratlanul becsönget, akkor ahogy meglátjuk, ki áll a kapuban, idegesek és rémültek leszünk. Kikiabálunk, hogy „azonnal nyitom”, és közben nagy iramban szedegetjük a szennyes ruhákat a földről. Majd beengedjük az illetőt, és erőltetett mosollyal üdvözöljük. Nem tudjuk semmivel megkínálni, és végig arra gondolunk, hogy mikor megy el már végre.

Ugye milyen kínos ez? Pedig ugyanaz a jó barátunk volt mind a kettő. Ahhoz, hogy ne legyen ilyen érzésünk, mindig virrasztanunk kell, mindig késznek kell lennünk. Hogyan lehet ezt elérni? Hogyan tudjuk lelkünket állandóan tisztán tartani, hogy a nap minden másodpercében képesek legyünk befogadni a vendéget? Véleményem szerint ez teljes mértékben csakis úgy sikerülhet, ha mindennapjainkban „eggyé” tudunk válni Istennel.

Itt jön a képbe az „imádkozzatok” felszólítás. Úgy gondolom, hogy végső célunknak annak kell lennie, hogy egész nap érezzük: bármit teszünk is, azt Istennel együtt tesszük. Ezért szükséges a döntéseink előtt megkérdezni őt. Mit gondol róla? Örül-e neki? Kinek tudok vele örömet szerezni? Ha ezt képesek vagyunk megtenni, tehát praktikusan egész nap tudunk imádkozni, sokkal több embernek fogunk örömet okozni, és erősödik bennünk az az érzés, hogy mi igenis készen vagyunk.

Nagyon tisztelem azokat, akik minden este leülnek és imádkoznak, ugyanakkor hosszú távon nem gondolom elégnek. Hiszen mi van akkor, ha nem este, hanem délután kettőkor jön el az idő? Körülbelül olyan érzés lehet ez, mint amikor a mosnivalót szépen kiteregetjük, de valamilyen okból két zoknira már nem jut idő. Bármennyire szépen kiteregettünk is, azért lesz bennünk egy apró fullánk, hogy azt a két zoknit is ki kellett volna rakni a többi mellé. Tehát szerintem, ha egész nap virrasztunk, nyitottak vagyunk arra, hogy befogadjuk Istent, és picit jobban figyelünk mindenre, akkor nem érhet minket meglepetés.

TARTALOM

Tanulmány
Annelie Keil:A gyász nehéz munka, de vigasz a jutalma 2–3
Verena Kast: Bennünk él tovább... 3–4
Anselm Grün: Jámbor szavakra nincs szükség 5–6
Gromon András: Vázlatok Jézus arcképéhez (IV., befejező rész) ... 13–14
Tunyogi Csapó Gábor: „Erős várunk nékünk az Isten" 18–20
Thomas Seiterich: „Menj azonnal Franciaországba!" 20–21
Interjú
Apa halott (Barbara Cramer) 7–8
Meditáció
Klaus-Peter Hertzsch: Akik a szívükkel látnak 9
Hans G.: Kézcsók anyámnak 10
Monika Elsner: Isten figyelmetlen volt? 11
Bettina Lutze: Elefánttemetés 12
Eva Bauman-Lerch:
San Damiano keresztje – felhívás a kereszténységhez 22–23
Farkas István: Hangyaország 24–26
Molnár Béla: A teljes igazság felé 27
Könyvismertetés
Norbert Copray: Hogyan lett Jézus „kutyává" 15
Gyerekeknek Moha-mese
Félelem 16–17
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 28–31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

E számunkat – a címlap kivételével – ***Román Péter*** felvételeivel díszítettük.

A halálról

Nem hal meg az ember. Azt hiszi, fél a haláltól, pedig a váratlantól, a robbanástól, önmagától fél. A haláltól? Attól nem. Ha szemtől szemben állunk a halállal, már nincs is halál.

Antoine de Saint-Exupéry: A hadirepülő

– Készíttessen koporsót! – Honnan vegyek hozzá deszkát? – Mindegy, ha más nincs, vágassa szét a frigyszekrényt! – Úristen, miket beszél, főrabbi úr?! – Ne okvetetlenkedjék! Egy igaz ember halála éppolyan csapás, mint a jeruzsálemi Nagytemplom pusztulása.

Moldova György: A Szent Imre-induló

Aki belenyugszik abba, hogy bűnök és gaztettek tanújaként életben marad, csak azzal a feltétellel teheti, hogy felelősnek érzi magát. Felelősség, vagy halál, csak ez a két út van.

Siegfried Lenz: Bűntelenek

Ha egyszer így is, úgy is meg kell halni, akkor már jobb meghalni valamilyen ügyért.

Alexandru Ivasiuc: A hatalom árnyékában

A halál szerénység. Ahhoz, hogy az ember meg tudjon halni, fel kell ismernie a lépést, amely rajta keresztül vezet, esetleg rajta túl és feljebb. Szépen, nyugodtan, alázatosan el kell takarodni, nagylelkűen azt kell mondani: Tessék, én most kiállok a sorból.

Hamvas Béla: Meteóra

Szerencsére több előhalál van a valódira való felkészülésig; élete folyamán az ember többször érzi, hogy se útja, se jövője, se ereje nincs már, minden befejeződött, kész. Igazán szép volt a Jóistentől, hogy kitalálta ezt a módszeres szoktatást a nagy záráshoz. A végleges, a záró meglepően könnyen lefolyik majd, mosolyogva halsz meg, kezet rázol az elmúlással, és az utolsó mozdulattal becsukod a könyvet. Akkorára már annyi katasztrófát átéltél, annyi vért vesztettél, annyit féltél, sírtál, próbálkoztál hiába, hogy alig marad szegény halálnak valamije, amit elrabolhat tőled, csak a bőrödet viheti, a csomagolópapírt, amibe Isten pakolt a születéssel, meg a spárgát, a csontjaidat.

Szabó Magda: Für Elise

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata
XXII/5. (129.) szám.
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály, a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség:
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromon@freemail.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl. Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: Z_HORV reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

ELŐFIZETÉS ÉS TERJESZTÉS:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.

Előfizetést *belföldi rózsaszín postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2011-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2300,– Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint
Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 4500,– Ft
Nyugaton előfizetve: ..... 20,– €

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XXII. évf. 6. szám
2011. december
240,– Ft

Családterápia

Kisgyerekek nagy kérdései

Felnőtt partnerség

Jézus-közeli költő: Heinrich Böll

Túrabeszámoló

Moha-mese

Éhezés a bőség közepette

A munkanélküliekről

Tízparancsolat a gazdagoknak

Töprengés a szegénységről

Vasárnapi szentírási elmélkedések

Meditáció az időről

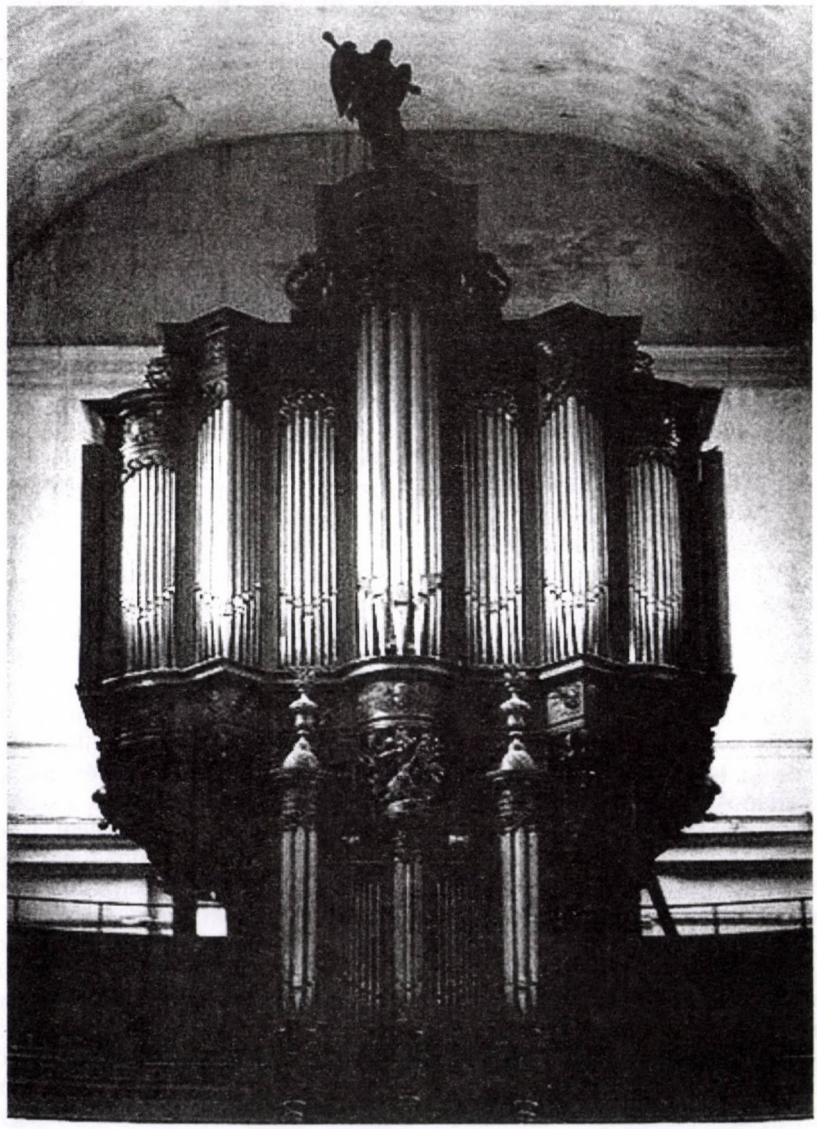

Tisztelet

Jesper Juul családterapeuta arcképe

Jesper Juul nevet. Borospoharát az asztalra állítja, és élvezettel szív egyet cigarettáján. Hányszor hallotta már ezt a kérdést! „Juul úr, mondja meg, kérem, mit jelent jó szülőnek lenni?" Türelmesen válaszol: „Jó szülők az én szememben azok, akik szemmel tartják, és komolyan veszik gyerekeiket, és mindenekelőtt felelősséget vállalnak saját hibáikért. A gyerekek nagyon együttműködők; hónapokig, évekig tarthat, de ismételten kapunk visszajelzéseket olyan gyerekektől, akik azt mondják: Ez nem volt jó, vagy pillanatnyilag rossz dolgom van ebben a családban. De léteznek olyan szülők, akik azt hiszik, ennek csak a gyerekhez van köze, őhozzájuk nincs."

Jesper Juul Európa egyik legjelentősebb családterapeutája. Számos szeminárium, előadás és szülőknek írt könyv révén nemzetközileg ismertté vált. Mégis makacsul azt állítja, hogy semmit sem ért a gyerekneveléshez: „Szívesen beszélnek rólam nevelési szakértőként. Ez abszolút nem találó. Véleményem szerint egyáltalán nem léteznek nevelési szakértők. A nevelésben nincs egyetlen helyes út. Nem tudom, hogyan kell helyesen csinálni. Arról tudok valamit, mit lehet tenni, ha az ember elégedetlen, ha dühös, vagy szomorú, vagy ideges. Erről nagyon sokat tudok."

Saját tapasztalatából tudja, és azért, mert számos gyerek, fiatal és szülő ír neki tanácsot kérve, ahogyan az a fiatal is, aki kétségbeesésében őhozzá fordult:

„Kedves Jesper Juul, nagy nehézségeim vannak önmagammal. Félek attól, hogy mit gondolnak rólam mások, és ez nagyon gátlásossá tesz a hétköznapokban... Sosem merek egészen önmagam lenni... Ez persze oda vezet, hogy önközpontú, levert és ingerült vagyok. Ez talán normális is, ha az ember 17 éves, de az a helyzet, hogy két bátyám (az egyik 21, a másik 23 éves) ugyanezt a magatartásmintát mutatja. Mindketten antidepresszánsokat szednek, és nagyjából ugyanolyan nehézségeik vannak, mint nekem... Biztos vagyok abban, hogy az egésznek valamiképp a szüleimhez van köze, de nem tudom pontosan, hogyan... Nem tudom, mit tegyek. Szabaduljak meg a családomtól, és egyszerűen költözzek el? Nagyon örülnék, ha válaszolna."

Hogy az ifjú szakítson-e a családjával, és elköltözzön-e, Jesper Juul nem tudja, és nem is akarja eldönteni, de „fantasztikus dolog" lenne számára, feleli, ha a fiú szembenézne a valósággal:

„Természetesen lehetne vitázni arról, hogy szüleid nyújthattak-e volna jobb életet Neked és testvéreidnek, de az effajta vita senkinek sem használna. A szüleid odaadták az életüket, ahogyan tudták, és Ti, gyerekek biztosan jobban gazdagították az ő életüket, mint ők a tiéteket... Képtelenség előre megmondani, milyen viszonyod lesz a jövőben a szüleiddel, amíg nem ástad el fantázia-elképzeléseidet, és egy ideig nem gyászoltad meg azok elvesztését. De egy szép napon érezni fogod, hogyan árasztja el testedet valami új energia, és ez lesz annak a jele, hogy immár szabad vagy, és új életet kezdhetsz. Ennek az új életnek az alapja eleinte nem lesz különösebben terhelhető, de ebben a sorsban emberek ezreivel osztozol, akik szintén nem mintacsaládból származnak."

A nevelés minden gyereknek kárt okoz, ezen egyszerűen nem lehet változtatni, mondja a nevelési nem-szakértő. Senki sem ússza meg ép bőrrel, aki tíz évet élt egy bizonyos társadalomban vagy egy bizonyos családban. Ez nem szép, de sajnos normális jelenség. Jesper Juul számára illúzió az álom a „természetes gyerekről", aki manipuláció, sérülés és elnyomás – vagyis az őt körülvevő kultúra befolyása – nélkül nő föl. A szülők mégis sokat tehetnek annak érdekében, hogy gyermekeiket ne csak a szenvedésre tegyék képessé, hanem a boldogságra is. Például felhagyhatnának azzal, hogy nevelni akarják a gyerekeket, véli Jesper Juul: „Annak 90%-ára, amit nevelésnek hívunk, a gyerekeknek nincs szükségük. És ha felnőttekként felvesszük a nevelői hanghordozást vagy felöltjük a nevelői egyenruhát, és elhatározzuk: Most pedig nevelni fogok – akkor ez többnyire semmilyen hatással nincs a gyerekekre, vagy legfeljebb rossz hatással van. Ténylegesen az nevel, hogyan élünk együtt a gyerekeinkkel, hogyan beszélünk egymással, hogyan oldjuk meg közösen a konfliktusainkat, hogyan beszélünk az eladóval a pékségben vagy a hentesüzletben."

Jesper Juul szívesebben beszél nevelés helyett kísérésről. És ismételten elmondja kedvenc tételét: Együtt kell növekedni a gyerekekkel. Kulcsszava a kapcsolat: „Arról van szó, hogy tisztelettel közeledjünk a gyerekekhez, akkor tiszteletet kapunk vissza is. Így keletkezik kapcsolat. A kapcsolat megbízhatósága és minősége dönt gyerekeink jó közérzetéről és fejlődéséről. És a kapcsolat őszintesége." Szülőkkel beszélgetve Jesper Juul gyakran mondja: „Kérdezzétek meg magatokat egészen őszintén, mit is tesztek most! Azért teszitek, mert valóban komolyan hiszitek, hogy ez jó a gyereketeknek, vagy azért, mert saját apa- vagy anyaképetek miatt aggódtok?" Jesper Juul állítja: Felnőtt partnerek nem rövidülnek meg attól, hogy valami *nincs* rendben önmagukkal vagy a másikkal, és a gyerekek éppígy nem szenvednek kárt attól, hogy olyan szüleik vannak, akik hibáznak. De kárt szenvednek, ha az, ami köztük és apjuk vagy anyjuk között történik, nem látható át, ha nincs nyitottság, értsd: hitelesség, ha semmit sem lehet megragadni és érezni, hanem csak köd van, amelyben a gyerek érzelmileg elvész, és tájékozódásra képtelenül bolyong szülei ambivalens érzelmi világai között. Ma kedvesek hozzá, holnap dühösek rá.

„Hiszen a gyerekek számára az a probléma, hogy nemcsak szeretik a szüleiket, hanem 200%-ig bíznak is bennük, egyszerűen azt hiszik: Nekem vannak a legjobb szüleim a világon! És ha a szülők nem vállalnak felelősséget önmagukért, ha elhanyagolják önmagukat vagy rosszul bánnak egymással és a gyerekeikkel, akkor a gyerekek azt hiszik: Én rossz vagyok, a szüleim jók. Rosszul érzem magam, tehát nyilvánvalóan rossz vagyok."

Létezik a szülők és a gyerekek közti érintkezés csodálatos módja, és persze ez érvényes mindazokra, akik kapcsolatban állnak egymással. Jesper Juul szép nevet talált ki erre: *egyenméltóság*. Szerinte az egyen-

méltóság az egyetlen értelmes alternatívája a hagyományos patriarchálishierarchikus családmodellnek, amelyben a férfi és apa áll a csúcson, aztán jön a nő és anya, végül a gyerekek. Az effajta család a társadalmi hatalomelosztást is tükrözi. Az egyenméltóságot elsősorban a beszédmódról lehet fölismerni. Az egyenméltóságú beszélgetésben mindkét fél kifejezi gondolatait, értékelképzeléseit, érzelmeit, álmait és céljait, ahelyett hogy elméletieskednének vagy elbeszélnének a másik mellett. A gyermeki integritás megsértésének gyakran alkalmazott módja a szidás vagy a „nyelvvel verés", ahogyan egy ötéves gyerek magyarázott egy nem egyenméltóságú helyzetet. A nyelvvel verés ősrégi hagyománya a nevelésnek, otthon, az óvodában, az iskolában egyaránt, írja Jesper Juul: „És ez egészen biztosan hatalmi kérdés is. Sok olyan szülővel találkozom, aki tiszta szívből elmondhatja: Természetesen szívesen venném, ha a gyerekem egészséges önérzetet alakítana ki! De ha ehhez a gyermeki autonómiához a gyerek önmaga iránti felelősségtudata is társul, akkor kritikussá válik a helyzet, és meg lehet figyelni, milyen nehezükre esik a szülőknek, hogy megváljanak totális hatalmuktól. Hiszen a hatalom évtizedeken át a felelősség rokon értelmű szava volt. Ezért számos szülő nem érzi felelősnek magát, ha nem gyakorol hatalmat."

És mindmáig összekeverik a felelősséget a hatalommal – noha a modern szülők gyakran rosszul érzik magukat attól a gondolattól, hogy hatalmuk van a gyerekeiken. Ezért aztán félnek attól, hogy érvényesítsék a hatalmukat – aminek megintcsak szerencsétlen következményei lesznek. Hiszen a kérdés Jesper Juul szerint nem az, hogy *van-e* a felnőtteknek hatalmuk, hanem az, *hogyan* képzelik el ennek használatát, és éppen ezen a ponton bizonyul az egyenméltóságú érintkezés a legegészségesebb értékelképzelésnek. Jesper Juul ismételten azt mondja a szülőknek: Semmit sem kell csinálni a gyerekekből, és azt a legkevésbé, amit a szülők a legszívesebben látnának bennük. A gyerekek kész emberek. Születésüktől fogva. Nagy bölcsességgel és magas fokú illetékességgel jönnek a világra, csak tapasztalatlanul. Ezért szorulnak rá a felnőttek tekintélyére és vezetői erejére, vagyis a hatalom „jó változatára". Ha valaki megvonja ezt tőlük, akkor gátat vet boldogulásuknak. De Jesper Juul ismeri a szülők ama félelmét is, hogy felelősségtudattal vezessék gyerekeiket úgy, ahogyan helyesnek tartják, ismeri a szülők félelmét attól, hogy mindig valami rosszat tesznek. Azt mondja, a mai családokban elhalványult az erősebbek hatalma, viszont megerősödött a bizonytalanság hatalma: „Korábban létezett az a minta, amely így hangzott: Viselkedj! A mai minta így hangzik: Siess! Örökké sietős dolgunk. Reggel sietünk, az evéssel sietünk, és sietünk a gyerek fejlődését illetően is: Fejlődnöd kell, beszélned kell, olvasnod kell, tanulnod kell... Sok-sok specialista erre tanít minket. Holott a specialisták olyan emberek, akik nagyon sokat tudnak nagyon kevés dologról, és ez azt jelenti, hogy ha az egészséges étkezésről, fogakról, testi fejlődésről stb. specialistákkal beszélünk, akkor a szülők azt gondolják, ó, még ezt is meg kell csinálnom, még erről is gondoskodnom kell, és gyakran bűntudatuk támad, és azt kérdezik: Istenem, mindent rosszul tettem? Hiszen azt mondják, így meg így kellene tennem, és most stresszes a gyerekem, és ez sincs jól így. Tehát a szülőknek valóban nem egyszerű tájékozódniuk, és eldönteniük, hogy gyerekeikhez fűződő kapcsolatuknak hol van a súlypontja."

Jesper Juul harminc éve foglalkozik ezzel a kérdéssel: Hogyan bírhatják ki egymást a családtagok, méghozzá úgy, hogy közben lehetőleg boldogok is legyenek? Ez a kérdés furamód olyan téma, amelyre a nyilvánosságban kevesebb figyelem jut, mint az éghajlatváltozásra vagy a pénzügyi válságra – jóllehet a család olyan tartósan határozza meg az emberek életét, mint kevés más dolog, és jóllehet alig létezik valami más, amitől a világ jövője olyan döntően függne, mint ez a kérdés: Hogyan bánunk ma a gyerekeinkkel?

Jesper Juul eredetileg tanár volt, később szociális munkás lett. Feltűnő viselkedésű gyerekekkel dolgozott, és igen hamar észrevette, hogy a tulajdonképpeni problémát nem a gyerekek jelentették, hanem a szülők. Így aztán családterapeuta lett, akinek a szemináriumokkal, előadásokkal és tanácsadói beszélgetésekkel ma az a célja, hogy megszabadítsa a szülőket bűntudatuktól, és attól az önmaguknak tett szemrehányástól, hogy rossz anyák és apák, mivel a gyerekeikkel való érintkezésükben talán gyakran tehetetlennek és túlterheltnek érzik magukat. Ellenkezőleg. Jesper Juul azt mondja, a legjobb szülők is beleesnek naponta húsz hibába, s ezek közül a legrosszabb a tökéletesség vágya: „A gyerekeknek nincs szükségük tökéletes szülőkre, nincs szükségük ún. *igazi* szülőkre, csak olyan szülőkre van szükségük, akik megteszik a legjobbat, ami tőlük telik, akik nyitottak, és akik ki tudják mondani: Rossz dolgom van. Hibáztam, ezt nem kellett volna tennem, megint szidtalak, sajnálom; megpróbálom megtanulni, hogyan lehetne ez elkerülnöm... Ez rendben van. A gyerekeknek nem okoz problémát, ha a szülők őszintének mutatkoznak. A gyerekeknek az okoz problémát, ha igazságtalanul vádolják őket a szülők, vagy nem tudnak megbirkózni a saját bűntudatukkal."

Egy anya ezt írta Jesper Juulnak: „Kedves Jesper Juul! A fiúnk tizenkét éves, és már a pubertás korában van. Hogyan lehet elérni, hogy fenntartsuk vele a nyílt kommunikációt anélkül, hogy 'kisajátítanánk' az érzéseit és az életét? Egyre inkább úgy gondolkodik és kérdez, mint egy felnőtté váló ifjú. Ugyanakkor anyaként félek, hogy elveszíti nyitottságát irántunk, és abbahagyja a kérdezést, meg hogy magáról beszéljen. Attól is félek, hogy egy napon olyan környezetbe kerül, ahol megismerkedik a drogokkal vagy ilyesmivel. Pillanatnyilag a legcsekélyebb okom sincs erre az aggodalomra, de hogyan tudnám kézben tartani félelmeimet, hogy azok ne árnyékolják be a fiammal való párbeszédet?"

Jesper Juul válasza: „Bár nem ismerem a fiát, de szeretnék néhány olyan dolgot felsorolni, amelyekben a mai szülők bízhatnak, föltéve, hogy alapjában véve rendben van ifjúkorú gyerekeikhez fűződő viszonyuk.

Bízhatnak abban, hogy gyerekük nem fog ellenállni néhány kísértésnek, és egy sor fájdalmas tapasztalatot fog szerezni.

Bízhatnak abban, hogy gyerekük aktívan fog fáradozni azon, hogy tisztázza viszonyulását a következőkhöz: alkohol, hasis és esetleg más drogok, szex, pornográfia és szerelem.

Bízhatnak abban, hogy gyerekük elkezd különbséget tenni abban, miről beszél a szüleivel, és miről a kortársaival.

Bízhatnak abban, hogy gyerekük mindazt, amit a következő években megtesz, saját magáért teszi – nem pedig a szülei ellen."

A 12., 13., 14. évtől kezdődő pubertásban a gyerekeinknek tulajdonképpen csak arra van szükségük tőlünk, hogy tudják: Van a világon egy vagy két olyan ember, aki valóban hiszi, hogy rendben vagyok, aki nyíltan kifejezi a véleményét, talán a rosszallását is, de sosem veszíti el belém vetett bizalmát. Erre feltétlenül szükségük van a gyerekeknek, mondja Jesper Juul, és hozzáteszi: „Mi azonban inkább úgy viselkedünk, mint egy tanár, ott ülünk piros ceruzával a ke-

zünkben, és figyeljük, mi nem helyes még. Ilyen szülőkre nincs szükségük a gyerekeknek." Jesper Juul szerint a pubertás izgalmas és érdekfeszítő szakasz a szülők és gyerekek közös fejlődésében: „Amikor a gyerekek a pubertás időszakába lépnek, lehetőségünk van meglátni, mit értünk el addig együtt. Közösen eljutottunk egy pontra; mi, szülők ültünk a vezetőülésben, a gyerekek együttműködtek velünk. Elégedettek vagyunk azzal, ami ebből létrejött?" Jesper Juul sajnálja, hogy a legtöbb szülő sajnos nem elégedett ebben az időpontban, és belekezdenek valamiféle turbónevelésbe, hogy az utolsó pillanatokban helyreüssék a dolgot. Jesper Juul ezt nemcsak félelmetesnek tartja, hanem arcátlanságnak is, és mást javasol a szülőknek: „Üljön le ma este, talán egy fél órára vagy egy órára, és nézze a gyerekét, és élvezze őt: Ez az én 13 éves fiam vagy 15 éves lányom. Együtt töltöttük el ezeket az éveket, most ennyi idős lett – és egész jól csináltuk." Sok szülő erre azt feleli neki: „Igen, de azért nem ilyen jó az eredmény. Ha látná a fiamat..." Mire ő: „Nos, erre csak azt tudom válaszolni: Ha Ön tökéletességet keres, akkor álljon néhány percre a tükör elé, és szemlélje önmagát!"

Mindazonáltal: Vannak olyan órák és napok, sőt hónapok és évek, amikor egyáltalán nem olyan kellemes otthon, amikor kínos a helyzet. Ezért Jesper Juul számára nem az a jelentős kérdés, hogyan lehetünk mindig boldogok, hanem hogy milyen várakozással fordulunk gyerekeink felé: „És ekkor gyakran csak problémákról van szó, mindig problémákat várunk, vagy mindig problémákat akarunk megelőzni. Ha a szülők így beszélnek a gyerekeikről, és örökösen panaszkodnak: A gyerekem idegesít és idegesít és idegesít... Két gyerek, és milyen rosszak, és mennyi munka ez... – akkor el kell gondolkodnunk. Azt akarjuk, hogy a gyerekeink ilyesmit halljanak tőlünk? Hogy csak munkát jelentenek számunkra? Hogyan érintené a feleségemet, ha így beszélnék róla a barátaimmal?"

Jesper Juul abban látja az alternatívát, hogy ajándéknak és kihívásnak tekintsük a meglévő konfliktusokat. Szerinte a pubertás a második nagy esély a szülők számára, hogy tágra nyissák szemüket és fülüket, hogy még egyszer olyannak lássák és hallják gyereküket, amilyen, és amilyenné lenni akar. Még egyszer kísérésről, kapcsolatról, tiszteletről van szó, és arról a merészségről, hogy egymást kölcsönösen elismerve – tehát egyenméltóságúan – megvonják a határokat. A gyerekek és az önmagunk iránti szeretetből megtanulni nemet mondani – ez is nagy gyakorlat! „...hogy tudjak nemet mondani, és ugyanakkor igent is mondjak magamra. Megvannak a határaim, megvannak a szükségleteim, megvannak az értékelképzeléseim, megvannak az érdekeim. Olykor igent kell mondanom magamra, és ezért nemet kell mondanom a gyerekemnek vagy a feleségemnek. És ez egészen másfajta 'nem'... Most azért mondok nemet neked, mert most nevellek... És eközben a gyerekek és a fiatalok megtudják, hogy léteznek más emberek, akik nem csupán értem vannak, hanem önmagukért is. Erről nem lehet 'felvilágosítani' a gyerekeket, ezt meg kell élniük."

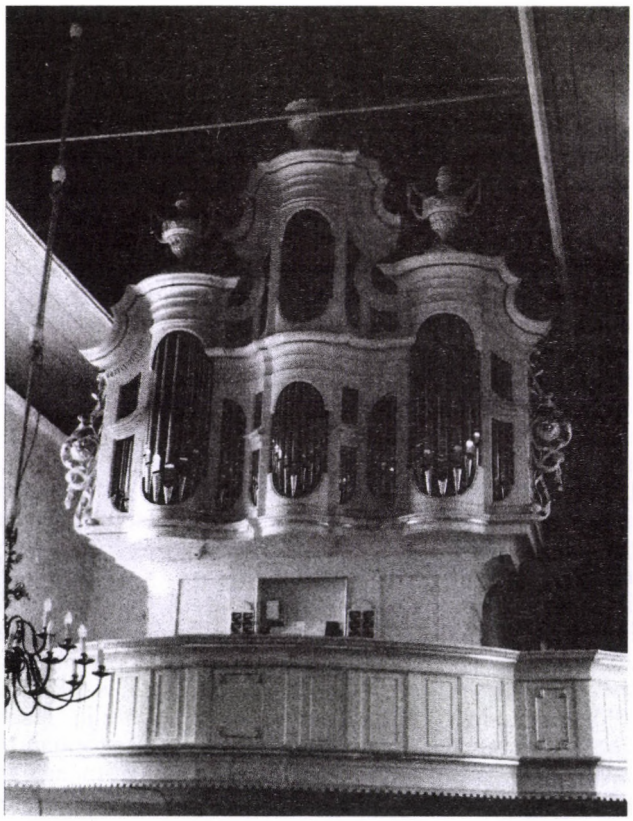

A felnőtteknek joguk van a 'nem'-hez. De a gyerekeknek is, mondja Jesper Juul: „Ó igen! A gyerekek kezdettől fogva mindig nemet mondtak. Különösen másfél és négy-öt éves koruk között nagyon gyakran mondanak nemet, mivel úgy érzik: Igent kell mondanom önmagamra. Avagy nemet mondanak erre a szörnyű nyomásra, arra, hogy muszáj sietniük. És figyelnünk kell a gyerekeknek erre a nemet mondási jogára. Hiszen feltétlenül azt akarjuk, hogy amikor 12, 13, 14 évesek lesznek, tudjanak nemet mondani – más embereknek, a barátaiknak és barátnőiknek, az utcai drogkereskedőknek és így tovább."

Még egyszer: Egyetlen fiú vagy lány sem hagyja el a gyermekkor paradicsomát anélkül, hogy lelke kisebb vagy nagyobb mértékben kárt ne szenvedett volna. Ez a dolgok rendje ebben a világban. De Jesper Juul azt mondja, szerencsére mindannyiunknak egy egész életnyi időnk van arra, hogy a gyógyulásunknak szenteljük magunkat. Családokkal beszélgetve Jesper Juul olykor önmagáról is mesél: Arról, hogy fiatal apaként hogyan ordított rá a fiára, hogy engedelmességre kényszerítse. Arról, mennyire örül annak, hogy az unokájával értelmesebben és higgadtabban tud viselkedni. Arról, hogy gyermekként mennyire idegennek érezte magát a családjában, és hogy az anyja mindmáig nem tartja őt felnőtt férfinek. Jesper Juul 16 évesen elhagyta a szüleit, és tengerész lett. Csak sok évvel később tért vissza. És több mint négy évtizedig tartott, amíg bele tudott nézni a tükörbe, és azt tudta mondani: Rendben vagyok.

„Különösen az anyám nem tudta megadni nekem azt, amire szükségem volt; minden mást akart adni nekem, ezért vissza kellett húzódnom. 18. és 30. életévem között háromnégy-öt pótszülőm volt. Találkoztam olyan férfiakkal, akik csaknem apáim voltak, néhány tanárral az egyetemen. És találkoztam egy olyan házaspárral, ahol az asszony jó anya volt. Sokat viaskodtam, és így 45. évemtől gyakrabban voltam elégedett magammal.

Gyakran beszélnek a bennünk lévő, belső gyermekről. Erről a gyermekről jobban kell gondoskodnunk, mint ez a saját testi szüleinknek sikerült, különben rossz sorunk lesz. Meg kell kísérelnünk, hogy szeretetteljesen érzékeljük és elismerjük önmagunkat, és szeretetteljesen gondoskodjunk magunkról. Hiszen nem léteznek tökéletes szülők, és a jövőben sem léteznek majd tökéletes szülők."

Doris Weber

Forrás: Publik-Forum, 2011/3

A gyerekek és a „nagy kérdések”

Egy hitoktató tapasztalatai

„Mi a bölcsesség? – A fej meghajol a szív előtt.” A költő *Hans Kasper* nagy kérdését és szép válaszát egy tízéves kislány a következő szavakkal magyarázta meg nekem: „Ez azt jelenti, hogy a fej észreveszi, hogy a szív fontosabb. Hiszen a fejben vannak a gondolatok, s a szívben inkább az érzelmek; ezeknek egymásra kell találniuk, és össze kell keveredniük. Ha a gondolatok és az érzelmek egymásra találnak és összekeverednek, ez a bölcsesség.”

Ilyen egyszerű, s ugyanakkor összetett gondolatmentekre képesek a gyerekek, ha arra bátorítjuk őket, hogy legyenek nagy kérdések és gondolatok „bábái”. Érdeklődésemre további szemléletes képeket vázolt föl a gyerek: „Az ember csak akkor válik bölccsé, ha a feje a szívére hallgat. Úgy van ez az emberrel, mint a kirakós játékkal: Vannak gondolati kirakóelemek, és vannak érzelmi kirakóelemek. Ha összeraktuk a puzzle-t, és egyetlen darab sem hiányzik már – ez a bölcsesség.”

A hittanórán feltett kérdésemre, létezik-e olyan bölcsesség, amely csupán kérdésekből áll, több gyerek is válaszolt: „Ha az ember semmit sem kérdez, akkor semmit sem tud... Az ember a kérdések által válik bölccsé... Ha az ember sosem kérdez, sosem kap választ... Létezik bölcsesség a kérdezésben magában is, de kérdezés nélkül nincs bölcsesség...”

Honnan és Miért?

Húsz éve foglalkozom gyerekekkel – főként hitoktatóként –, s ebben bizonyos filozófiai alapmagatartás vezérel. Engem is bátorítottak és ösztönöztek az ún. gyerekfilozófusok, akikről az 1990-es évek eleje óta a nyilvánosság is tudomást szerzett (*Hans-Ludwig Freese, Eva Zoller, Barbara Brüning* és mások), és általuk is világossá vált számomra, hogy az ember már gyermekként felteszi a „nagy kérdéseket”.

Kezdetben a felnőttek olykor egyáltalán nem akarták elhinni nekem, hogy már a gyerekek is felteszik ezeket a kérdéseket: Honnan van a világ? Miért létezem? Miért kell meghalniuk az embereknek? Ha meghalok, akkor kihúznak engem abból, aki vagyok? Miért engedi Isten, hogy emberek betegen szülessenek?

A valláspedagógia élénk érdeklődéssel fedezte föl ezt a kérdező és csodálkozó alapmagatartást – olyan fejlődéslélektani elképzelésekre támaszkodva, amelyek a vallási tanulás alanyának tekintik a gyereket. Következésképp nem csupán „filozófusoknak”, hanem „teológusoknak” is tartják a gyerekeket: önállóan érdeklődnek Isten és a világ iránt, és a keresztény-zsidó vallási hagyományokról beszélgetve saját válaszokra találnak.

Meggyőződésem, hogy a felnőttek teológiai szempontból is tanulhatnak a gyerekektől. Ez különösen is érvényes korunkban, amikor sok felnőtt kereszténynek meggyűlik a baja a hagyományos formulákkal és képekkel, és amikor sok felnőtt számára egyre inkább színét veszti a gyermekkori vallás és hit. El nem használt, nem dogmatikus, kreatív és fantáziadús látásmódjukkal, egyszerű és ezért oly tömény megnyilatkozásaikkal a gyerekek új utakat tudnak megnyitni a hit nagy kérdéseihez.

A szeretetről

Három példa a hittanórákról:

(1) Arra a felszólításra, hogy „Magyarázd meg, mi a lélek – egy olyan embernek, aki minden szót ismer, kivéve a 'lélek' szót!”, nyolc-kilencéves gyerekek olyan egyszerű és megragadó mondatokat fogalmaztak meg, mint a következők: „A lélek az emberben lévő Nap... A lélek olyasmi, mint a szív, de mégis egészen más... A lélek ott van, ahol az érzelmek vannak... A lélekben áramlik a félelem és a szeretet... A lélek belül van az emberben... A lélek összeköttetés Istennel... A lélek tele van szeretettel... A lélekben van Isten... A lélek olyasmi, mint az élet... Mi magunk vagyunk a lélek...”

(2) Miután behatóan foglalkoztunk Jézus példázataival, az egyik fiú egy kitalált példabeszédet írt, de úgy, mintha maga Jézus is mesélhette volna: „A tanítványok egyszer így szóltak Jézushoz: 'Jézus, te sokat beszéltél már Istenről, beszélj nekünk egyszer már a Mennyek országáról is!' Ekkor Jézus beszélni kezdett: 'Élt egyszer egy anya, akinek nagy bánata volt. Hároméves fia súlyos influenzában feküdt, és az orvos attól tartott, hogy a gyereknek meg kell halnia. De az anya ellátta és ápolta a gyereket, bár tudta, hogy talán hamarosan meghal. Azt akarta, hogy a fiú életének utolsó napjai olyan szépek legyenek, amennyire csak lehetséges. Am egy napon azt mondta az orvos, hogy a fiú jobban van, és két héttel később megint teljesen egészséges volt. Ezt a történetet azért meséltem el nektek, hogy észrevegyétek: a szeretet erősebb, mint a halál.' Ezzel Jézus befejezte a történetet, és mindannyian megértették, hogy ha egy anya így törődik a gyerekével, akkor ez valóban olyan, mint ahogyan a Mennyek országában történnek a dolgok.”

(3) „Isten nem hatalmas király, de erős, mivel kicsivé teszi magát”: eme Istenről szóló, paradox beszédtől ihletve a gyerekek maguk is ellentétekben fogalmaztak: „Isten láthatatlan, mégis mindig jelen van... Isten maga nem szenved, de szenved az emberek szenvedéseitől... Isten nagy, a legkisebb állatban is... Isten kicsi, de nagy a szeretetben... Isten nincs itt, de itt van... Isten csöndes, de beszél... Isten messze van, de hozzám közel... Isten nincs ott mindenütt, de mindenkinek a közelében van...”

Gyerekszáj:

A gyermek-istentiszteleten körben ülő gyerekeket megkérdezik, tudják-e, mi a „Szentlélek”. A négyéves Lavinia rögtön jelentkezik, és azt mondja: „Az gyakran van otthon nálunk! Valahányszor a nővéremmel rossz fát teszünk a tűzre, és anya megkérdezi, ki volt az, és mi azt mondjuk, hogy nem mi voltunk, anya mindig azt mondja: Akkor alighanem a Szentlélek volt az!”

Hol van Isten?

A gyermekekkel folytatott teologizálással kapcsolatos vitában – amelynek anyagát 2002 óta rendszeresen kiadják „A gyermekteológia évkönyvében” – időközben három hangsúly kristályosodott ki, s úgy tartják, ezeknek ki kellene egészíteniük egymást a gyermekekkel folytatott teológiai beszélgetésekben: A középpontban a *„gyermekek teológiája”* áll, amelyet nekünk, felnőtteknek figyel-

mesen kellene szemlélnünk, hogy egyáltalán megértsük a gyerekeket. Továbbá szükség van a *„gyermekek számára való teológiára"*, amelyben egyszerű nyelven bonyolult tartalmakat kínálunk fel a gyerekeknek. Így alakulhat ki a *„gyermekekkel művelt teológia"*, amikor is a beszélgetésekben ismételten mozgásba hozzuk a gyerekek tapasztalási és megértési lehetőségeit.

A gyermekteológia igényes és mélységesen demokratikus vezérmotívumát a teológus és pedagógus *Johann Amos Comenius* szavaival így szeretném megfogalmazni: Mindenkinek mindene lenni, minden elképzelhető módon! Ez azt jelenti: észre kell venni, és komolyan kell venni minden egyes gyerek teológiáját; a „teljes" teológiát feltételezni kell a gyerekekről; teológiájuknak megfelelően kell kibontakoztatni a gyerekekkel lehetőségeiket.

Egy egyszerű gyakorlat jól szemlélteti, hogy a gyerekek milyen szuverén módon kapcsolják össze istentapasztalataikat, illetve saját maguktól és a világról szerzett tapasztalataikat. Felszólítottam a gyerekeket: „Próbáld meg Istent és magadat ábrázolni egy képen. Erre két fonál áll rendelkezésedre: egy piros, amely téged jelképez, és egy kék, amely Istent jelképezi. A formák és alakok megválasztásával, illetve nagyságával fejezheted ki Istenhez fűződő kapcsolatodat. Isten van benned, vagy te vagy Istenben?" A gyerekek által rajzolt képek ilyesmiket mutattak:

- Két hullámforma fonál, s hol az egyik van fölül, hol a másik: „Isten velem van."
- Két egymásba csavart fonál: „Isten összekuszálódott velem."
- Két együtt futó kör: „Isten mindig velem van, életem minden napján."
- Piros kör egy kék szívben: „Isten szívében vagyok."
- Kék kör egy piros szívben: „Isten a szívemben van."
- Két vízszintes, fölfelé nyitott, egymáshoz közel futó félkör: „Isten és én együtt olyanok vagyunk, mint egy nevető száj."
- Vízszintes vonal az embert jelképezve, függőleges vonal Istent jelképezve, együtt keresztet alkotnak: „Jóisten, maradj velem éjjel-nappal! Ha veszélyben vagyok, vigasztalj meg! Te mindig értem vagy jelen."
- Kör alakú, a két fonálból font szalag: „Isten elvegyült velünk. Megmutatja nekünk a kerek életet."
- Az én-fonál és az Isten-fonál előbb szétválasztva, aztán összefonva, ívben fölfelé halad, majd kör alakban visszavezetve lefelé, aztán ismét fölfelé: „Isten mindig velem van. A fonott szalag az élet útja. Vannak életünkben szép állomások és sötét állomások, kanyarok és sarkos zsákutcák, ahonnan csak akkor jutunk ki ismét, ha már megsebesültünk. De Isten nem tágít mellőlem, még akkor sem, ha a mennyben leszek."

Kifejező képekkel és szavakkal a gyerekek saját, mégis biblikus gyökerű teológiát vázolnak föl arról az Istenről, aki velünk jár, óv minket, velünk nevet és velünk érez. Ő a kapcsolatok Istene, aki bennünk van, aki által létezünk, aki elszakíthatatlanul összefonódott velünk.

A bennünk lévő gyermek

Az efféle tapasztalatok bátorítanak engem arra, hogy komolyan vegyem a gyerekeket, valamint a vallás és a hit nagy kérdéseit; mert a gyerekek megajándékoznak engem, és új távlatokat tárnak föl a hitem előtt. A gyerekek (és felnőttek) effajta megközelítéseire adott visszajelzések megmutatják, milyen nagy a vágyakozás arra, hogy hitelesen foglalkozzunk a vallással és a hittel a keresztény-zsidó hagyományon belül, mégpedig oly módon, hogy az a „tárgynak" és az embereknek egyaránt megfeleljen.

„Hol van az a gyerek, aki voltam? Bennem lakik, vagy elment?" A költő *Pablo Neruda* e kérdésére szép választ talált az egyik gyerek: „Elment, de belül ott maradt." A felnőttek a gyerekekkel együtt képesek ismét megkérdőjelezni a hitet, és a kérdéseket úgy megválaszolni, hogy azért felelősséget is tudnak vállalni. Képesek teológiai ihletet nyerni a gyerekektől, és ily módon megfelelni *Erich Kästner* igényének: „Csak azt nevezhetjük embernek, aki felnőtt, és mégis gyermek maradt."

Rainer Oberthür

Forrás: Publik-Forum, 2011/6

A szerző a valláspedagógia docense az Aacheni Egyházmegye Katechetikai Intézetében.

Tipikus férfi! Tipikus nő!

A nő üdvözülten néz a férfira, aki éppen ékszert helyezett a nyaka köré. Fantasztikusan áll neki. A férfi ajándéka. „Honnan tudod, hogy pontosan ez a kedvenc színem?", kérdezi boldogan. Szeme sugárzik. A férfi üdvözülten néz vissza rá. Sikerült meglepetést okoznia. Mindketten a hetedik mennyországban érzik magukat.

A friss szerelmesek, anélkül hogy észrevették volna, megállapodtak az imént: megegyeztek abban, mit értenek szeretteten. A szeretet most és a jövőben azt jelenti számukra: Megértjük egymást, szavak nélkül. Kiolvassuk egymás szeméből egymás kívánságait. Ha ez sikerül, akkor a boldogság totális, és bizonyítékom van arra, hogy szeretsz engem. A szeretet tehát azt jelenti: kölcsönösen kielégítjük szükségleteinket, talán még legtitkosabb vágyainkat is, anélkül hogy egy szót is vesztegetnénk erre.

A szerelmesek olyanok, mint a csecsemők

Bizonyos ideig ez még működik is. Ezért élik meg az emberek olyan boldogítónak a szerelem első szakaszát. Ezért vágyakoznak vissza ebbe az időszakba.

De nem lehetséges, hogy az emberek egy életen át szavak nélkül is megértsék egymást. Miért van ez így? Kérem, gondoljuk meg: Mikor fordult elő életünkben, hogy egy másik ember kielégítette szükségleteinket és kívánságainkat anélkül, hogy kifejeztük volna azokat? Akkor, amikor csecsemők voltunk. Meddig tartott ez a szakasz? Meddig tarthat egyáltalán? Úgy van: Egy kapcsolat kezdetén gyakran nincs szükség hosszas megbeszélésekre. Régebb óta együtt lévő párok is többnyire megértik egymást anélkül, hogy sok szót kellene ejteniük. Csakhogy: Ha elvárjuk, hogy partnerünk teljesítse kívánságainkat és szükségleteinket anélkül, hogy kimondanánk azokat, akkor úgy viselkedünk, mint a csecsemők. És ekkor már nincs messze a kapcsolat

hajótörése. Ha ugyanis az igazi szeretetnek az a bizonyítéka, hogy teljesítem a kívánságaidat anélkül, hogy megneveznéd őket, akkor kézenfekvő a következtetés: Ha már nem teljesítem minden – kimondott és kimondatlan – kívánságodat, akkor már nincs bennem szeretet.

De a friss szerelmesek nem hagyják, hogy efféle mondások megrendítsék őket. Ők megszerezték tapasztalatukat a partnerükkel. És amint ismeretes, a tapasztalatok győznek meg a leginkább minket, mindenekelőtt akkor, ha kellemesek: Ez a férfi fáradozik értem. Udvarol nekem. Szeretne mindig a közelemben lenni. Rám mosolyog. Beszél velem. Odafigyel, amikor beszélek. Gyengéd hozzám. Van ideje számomra, és ha nem vagyunk együtt, SMS-ben küldi el az isteni üzenetet: „Úgy szeretlek, ahogy vagy!"

Tapasztalatokból elvárások lesznek

A szerelmesként szerzett tapasztalatok nyomot hagynak az agyban, különösen akkor, ha ezek a tapasztalatok ismétlődnek. Anélkül hogy sokat töprengenénk erről, abból indulunk ki, mindig így mennek majd a dolgok. A partnerről szerzett tapasztalatok a partnerrel szembeni elvárásokká válnak. Amit most élek meg vele, azt fogom megélni vele a jövőben is. Mert amilyennek mutatkozik ma, olyan ő. Titokban, anélkül hogy beszélnénk erről, anélkül hogy különösebben tudatosulna bennünk, a tapasztalatokból és elvárásokból a partnerrel és viselkedésével szemben támasztott igény lesz. Ehhez az igényhez mérjük őt ma. Ehhez a megegyezéshez fogjuk mérni őt a jövőben is.

Én kielégítem a te szükségleteidet, te kielégíted az én szükségleteimet. A jövőben is mindenkor rendelkezésemre fogsz állni. Mindig örülni fogsz annak, ha időt szeretnék eltölteni veled. Mindig meghallgatsz, és beszélni szeretnél velem, amikor én beszélni akarok veled. Amikor kívánom a szexet, neked éppúgy van kedved hozzá, mint nekem. Ha nyugalmat kívánok, te mindig békén hagysz engem. Hiszen ez problémátlanul működött, amikor szerelmesek voltunk. Tehát nincs probléma. Látszólag.

A lélek könyvel

Azzal a partneri szerződéssel, amelyet két ember „megköt", amikor elkezdik közös életüket, még valami összefügg, amivel többnyire nem vagyunk tisztában: Mindkét partner megnyit egy lelki bankszámlát, amelyen könyvelés folyik. Mindkét fél pontosan rögzíti, hogy a másikkal való együttélésben megtalálja-e a számítását. Ismételten mérleget készítenek – és hozzávetőlegesen kiszámítják: Teljesülnek-e az elvárásaim? Eleget kapok-e ebben a kapcsolatban? Egy partnerkapcsolat kezdetén rendszerint jól áll a számla pozitív oldala. A partnereknek nem esik nehezükre, hogy kölcsönösen kielégítsék egymás szükségleteit, és teljesítsék egymás vágyait. Kedves dolgokat mondanak egymásnak, megbecsülik egymást, gyengédséget tanúsítanak egymás iránt, kellemes időket töltenek egymással. Mindez pozitívan csapódik le a könyvelésben.

Amíg jól megy a dolgunk a másikkal, még csak tudomásul sem vesszük, hogy egyáltalán van ilyen számlánk. Csak akkor vonunk mérleget, ha hiány lép fel, ha a bevétel lassan, de biztosan fogy, ha a bosszúság számláján egyre nagyobb tételek gyűlnek föl. Az elszámolás rendszerint akkor következik be, amikor a szeretetszámla teljesen üres, és a kiadási rovat reménytelenül telve van. Már nem találom meg a számításomat.

Felnőtt partnerség

Van-e szabadulás abból a kényszerzubbonyból, hogy állandóan rendelkezésére kell állnom a másiknak? Igen. Ezt nevezik „felnőtt partnerségnek". Mit jelent felnőttnek lenni? Miről ismerem fel, hogy valaki nem csupán nagykorú, hanem felnőtt módjára viselkedik is? A legegyszerűbb meghatározás így hangzik: Az ember akkor nevezhető felnőttnek, ha képes gondoskodni magáról, és ezt meg is teszi. A párkapcsolati felnőtt magatartás tehát ez lenne: Magam vállalom a felelősséget magamért, gondoskodom magamról. Képes vagyok tisztában lenni azzal, mire van szükségem, milyen kívánságaim, szükségleteim és elvárásaim vannak. A partnerem is tudja, mi fontos számára, milyen kívánságai és elvárásai vannak. Képes ezeket megfelelően közölni, és én is képes vagyok erre. Ha kívánságaink találkoznak, jó. Ha a másik nem kész megtenni, amit kívánok, akkor nem vagyok sem sértődött, sem megbántott, sem csalódott. Inkább tárgyalni fogok. Úgy, ahogy normális esetben más emberekkel is tenném.

Szeretnék a partneremmel beszélni. Szeretnék közölni vele valamit, ami foglalkoztat. Aggasztja az egyik gyerekünk. Mit teszek? Bevált a következő három lépés: Először is megérdeklődöm partnerem készségét: „Megfelel neked, ha most (vagy ma este) beszélünk egymással?" Azután megnevezem a célomat, konkrét kívánságomat, indoklást fűzök hozzá, és időhatárt javasolok. Például: „Szívesen beszélnék veled Ilonáról/Péterről. Szükségem van a segítségedre. Azt hiszem, egy félóra kellene hozzá." Harmadszor: Ha a partnerem nem kész rögtön beszélgetni, megegyezünk az alkalmas időpontban. Megkérdezem: „Jó, látom, hogy pillanatnyilag nem alkalmas neked. Mikor lenne megfelelő?" Vagy a partnerem tesz javaslatot: „Most nem, föl akarom hívni egy munkatársamat. Találkozhatunk egy órára vacsora után?"

Éppen a hétköznapokban esik meg gyakran, hogy figyelmen kívül hagyjuk partnerünket és annak szükségleteit. Mindenkit annyira elfoglalnak a saját dolgai, hogy sokszor észre sem veszi, mit szeretne a másik. Ezenkívül a legtöbb párt még mindig inkább a szerelmi ideológia határozza meg – „Kétségtelen, hogy mindenkor magától értetődően rendelkezésemre állsz" –, mint a jártasság abban a művészetben, hogy a hétköznapok során is teret adjanak a másiknak és az ő elvárásainak.

Nem rajtaütéssel

Mónika szeretne az ő Jánosával egy kellemes estét eltölteni. Nem szeretne rajtaütni, mert tapasztalatból tudja: János bosszúsan reagálna. Azt is tudja: Nincs jogom ahhoz, hogy a partnerem idejével rendelkezzek, mert nincs jogom ahhoz, hogy rendelkezzek a partneremmel. Ezért, először is, „bekopogtat hozzá", és megkérdezi, kész-e rá. Másodszor: megnevezi a kívánságát, és megindokolja kérését. Ez fontos, mert ezzel közöl valamit önmagáról, az érzéseiről, a szükségleteiről. Indoklás nélkül János inkább követelésnek fogja megélni a kérelmét. Azzal, hogy feltár valamit magából, terve a kérés jellegét ölti. A kéréseknek nagyobb esélyük van a meghallgatása és teljesülésre, mint a követeléseknek. Harmadszor: Nem sértődik meg, vagy nem háborodik fel, ha partnere azt mondja: „Ma este nem." Tudja: Nem várhatom el, hogy partnerem pontosan akkor elégítse ki szükségleteimet, amikor szeretném. De elvárhatom, hogy meghallgassa kívánságaimat. Ezért megkérdezi: „Mikor lenne alkalmas neked?" És megegyeznek egy időpontban. Azt is megkérdezheti: „Miért nem alkalmas neked?" (Mindenesetre e kérdés feltevésekor nagyon sok minden függ a hangsúlytól.) Hogy megértse János indokait, és ne legyen az a benyomása, hogy János meg akar lógni, és nem érdeklődik iránta. Nem akarja ostromolni őt, János pedig megtanulta,

hogy akkor is válaszoljon neki, ha ez olykor terhes számára. Mert ha azt szeretném, hogy a partnerem ne ostromoljon engem, akkor én sem hagyhatom őt kétségek között.

A felnőtt partnerség szakaszában már nem várom el magától értetődően, hogy partnerem a nélkül elégítse ki szükségleteimet, hogy megneveztem volna azokat. Mert már nem vagyok csecsemő, és a partnerem nem az anyukám vagy az apukám. De a partnerem nem is a rabszolgám vagy rabszolganőm, akinek mindig rendelkezésemre kell állnia, amikor valamilyen vágyat érzek. Ha a partnerek kölcsönösen rabszolgaként kezelik egymást, akkor hamar oda a szerelem, a kedv és a szenvedély.

Ezzel szemben jó orvosság, ha komolyan vesszük a másikat és kívánságait, és felnőtt módjára tárgyalunk vele.

A másik nyelve

Felnőttként viselkedni természetesen valamivel megerőltetőbb, mint a csecsemőt játszani. Az embernek magának kell aktívvá válnia. Tárgyalni kell. A tárgyaláshoz beszélni kell tudni. Ezzel baj van a mi kultúránkban.

Liza nagyon sokat szeretne beszélni Ferenccel. Ferenc ezt csak öt percig bírja ki, aztán elege van. Liza nem érti ezt. Ferenc szívesen csinálna vele valamit. Liza azonban előbb mindig beszélni akar vele, órákon át, legalábbis Ferencnek így tűnik. Ferenc nem érti ezt.

A nők hajlanak *a kapcsolatot fenntartó* beszédre, a férfiak hajlanak *a dolgokat megoldani akaró* beszédre. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a nők nem találhatnak megoldásokat, és a férfiaknak nincs szükségük kapcsolatokra. Csak arról van szó, hogy kultúránkban a nőket gyerekkoruktól fogva arra eddzik, hogy a kapcsolatok iránt érdeklődjenek, a férfiakat pedig inkább arra, hogy megoldásokon törjék a fejüket. Ezért a nők és a férfiak olykor nagyon különbözően reagálnak. Amikor elmúlt a szerelem, itt az ideje, hogy megtanuljuk partnerünk nyelvét. Gyakran azért keletkeznek félreértések, mert sem nem értjük, sem nem beszéljük partnerünk nyelvét. Olyan ez, mintha az egyik csak kínaiul tudná kifejezni magát, a másik meg csak spanyolul. De nem tudjuk megváltoztatni egymás fülét. Viszont megtehetjük, hogy olyan szavakat keresünk, amelyek könnyebben eljutnak partnerünk fülébe.

Tünde szeretné este közölni Róberttel, miket élt át aznap, mi történt a munkahelyén, hogyan érzi magát. De kettejük esti beszélgetése mindig ugyanazon minta szerint zajlik. Tünde mesél, Róbert egy darabig hallgatja, de aztán kitör belőle: „De hát akkor tedd azt, hogy..." – és már kezdődik is a legszebb veszekedés. Tünde ugyanis egyáltalán nem akar megoldásokat Róberttől; egyszerűen csak meg akar szabadulni valamitől, csak el akarja mesélni, mekkora ökör a főnöke, milyen utálatos az egyik kolléganője. Tünde nem érti Róbertet. Csak meg kellene hallgatnia őt, semmi mást nem vár tőle. „Ez aztán igazán egyszerű!", véli ő.

„Ez aztán igazán egyszerű!" Ez rettenetes mondat a párkapcsolatokban. Tünde nem tudja, hogy ami a maga számára egyszerű, az Róbert számára távolról sem egyszerű. Róbert sincs abban a helyzetben, hogy ezt közölje, mert ő maga sem tudja ezt. Így aztán Tünde rossz szándékot feltételez Róbertről: azért nem teszi meg, amit vár tőle, mert nem akarja, nincs kedve hozzá. Vagy azért, mert Róbert már nem szereti őt.

Tünde nő. És ahogyan sok más nőnek, neki is szüksége van a beszédre. A beszéd nem oldja meg mindig a problémákat, de a beszéd megkönnyebbülést okoz. És a beszéd kapcsolatot teremt. A nőknek gyakran nagyobb gyakorlatuk van abban, hogy kibírjanak megoldhatatlan helyzeteket. Ha az egyik gyerek bánatos, vagy jön a foga, és fájdalmai vannak, akkor ezen nemigen lehet változtatni. Talán az egyetlen dolog, amit az anya tehet, hogy vigasztalja a gyereket, és szépen a lelkére beszél.

A férfiakat általában más fából faragták. Társadalmunkban hagyományosan úgy nevelik őket, hogy kivezető utakat keressenek. Sokszor e szerint a jelszó szerint élnek: „A férfiaknak nincsenek problémáik, a férfiak megoldják a problémákat!" Ez a probléma.

Róbert pontosan tudja, mire vágyakozik Tünde a legjobban: csak beszélni akar, ő pedig csak hallgassa meg. A javaslatait nem kedveli. Ezért Róbert visszafogja magát. Odafigyel: két percig, öt percig, nyolc percig. Ezen – elviselhetetlenül hosszú – idő alatt folyton megoldások jutnak eszébe. Miközben ugyanis Tünde beszél, Róbert bensőjében automatikusan elindul egy keresőgép, amely gyakorlati megoldások után nyomoz. Pusztán beszélni, és egyúttal nem megfontolni, hogyan lehetne hozzálátni a feladathoz – ez sok férfi számára szinte elviselhetetlen. Mivel azonban érzik, hogy partnerük nem megoldási javaslatokat akar, hanem csak a fülükre tart igényt, sok férfi arra törekszik, hogy a kapcsolatfenntartó beszélgetéseket elvből elkerülje. Az ilyen beszélgetésekre ugyanis nincsenek felkészülve. Ezekben a gyengébb félnek érzik magukat. És ki bocsátkozik bele önként egy olyan helyzetbe, amelyben veszíteni fog? Ki lesz szívesen „lúzer"? Ebben rejlik a végtelen félreértések egyik forrása. A párok nem értik meg, hogy többnyire nincs szó rossz szándékról, ha partnerük nem teljesíti – gyakran kifejezetten is megfogalmazott – kívánságukat. Amit az egyik a másiktól elvár, könnyű annak számára, aki elvárja, a másik számára azonban a legnehezebb, amit csak kívánni lehet tőle.

Csak ez a választásunk marad: *Vagy* ragaszkodunk ahhoz, hogy a „Ha valóban szeret engem, akkor úgy kell cselekednie, ahogyan elvárom. Olyannak kell lennie, amilyen én vagyok!" elv értelmében nem vesszük tudomásul a magunk és a partnerünk közti különbségeket. Ekkor újból és újból bántó félreértések történnek majd. *Vagy* elfogadjuk, hogy különbözünk a párunktól, eltérően reagálunk, és megértjük, hogy a partnerünk másképp fejezi ki a szeretetét, mint mi, más szavakkal, vagy éppen szavak nélkül. Ekkor megkérhetjük a partnerünket: „Kérlek, az irántam való szeretetből tanuld meg az én nyelvemen is kifejezni magad, hogy jobban megérthesselek. A magam részéről pedig majd veszem a fáradságot, hogy megtanuljam a te nyelvedet, még ha nehezemre esik is."

Választhatunk.

Martin Koschorke

Forrás: Publik-Forum, 2011/7

A szerző házassági tanácsadó, családterapeuta, szociológus és teológus; házas, két felnőtt gyermeke van.

ELŐFIZETÉS

Tisztelettel kérjük Olvasóinkjat, hogy legkésőbb ***2012. január 31-ig*** újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára változatlanul 240,– Ft lesz, tehát az *éves előfizetés* **1450,– Ft,** illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **2500,– Ft.**

Többletbefizetéseket vagy adományokat ezután is szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy az utalvány címzésében az „Érted vagyok" és Kovács László nevét egyaránt tüntessék föl.

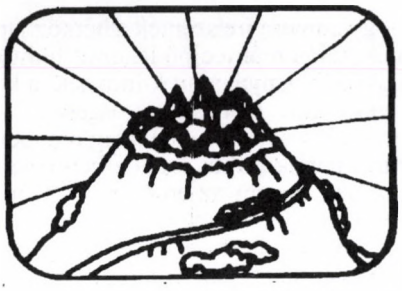

Egy Jézus-közeli költő

Heinrich Böll, az egyház éles kritikusa

Heinrich Böll (1917-1985) úgy tartozik hozzá az ún. régi NSZK-hoz, ahogyan egyetlen más szerző sem: az egész világon elismert tekintélyű író, fáradhatatlan figyelmeztető volt. Az irodalmi Nobel-díjas számára az ember emberré válása állt a középpontban.

Günter de Bruyn diaszpóra-katolikus, aki 1989-ig a fallal határolt Kelet-Berlinben élt, így összegzi Böll irodalmi és erkölcsi hatóerejét: „Mindazok számára, akikben a háború utáni évek nekigyürkőzése nem oltotta ki az emlékezést, és nem tudták olyan gyorsan elfelejteni az őrületet, a félrevezetést, a nyomort, a szégyent, a bűnt és a gyászt, Heinrich Böll tiszta szerencse volt, mivel szavakba foglalta életérzésüket, meg tudta erősíteni őket magatartásukban, és elvette tőlük az elszigeteltség érzését.”

„Az ő radikalitása jóságában, érzékenységében és vallásosságban gyökerezik”, mondja *Carola Stern* újságírónő, akik barátságban állt vele. Böllnek valóban nincs egyetlen olyan megnyilatkozása sem, amelyben ne ragyogna fel a keresztény háttér, amelyben gondolkodott, beszélt és írt. Ennek ellenére Böll túlságosan szűknek érezte a „keresztény irodalom” megjelölést, és a maga irodalmi tevékenységét illetően határozottan visszautasította azt.

Nem egyházias kereszténység

Böll kapcsolata kora egyházi kereszténységével rendkívül feszült volt; *Walter Dirks*szel, *Friedrich Heer*rel és *Carl Amery*vel együtt az ún. baloldali katolikusok közé tartozott, még akkor is, ha saját magára vonatkozóan elvetette ezt a megnevezést. Ismételten nyers kritikának vetette alá a hivatalos egyházat és az uralkodó „társasági/társadalmi katolicizmust”. 1976-ban kilépett az egyház testületéből, de továbbra is Krisztus misztikus-spirituális testéhez tartozónak érezte magát. *Herbert Falken* plébános (és festő), aki élete legutolsó szakaszában elkísérte, majd egyházi temetésben részesítette Böllt, nem véletlenül talált rá úgy a haldoklóra, hogy annak kezében a Biblia volt. Herbert Falken a tanúja annak, hogy éppen élete utolsó éveiben milyen élénken foglalkozott Böll a názáreti férfivel: többé-kevésbé világosan ő az a személy, akire csaknem minden története vonatkozik. Evangélikus lelkész barátja, *Heinrich Albertz* nem véletlenül nevezte őt „Jézus-közeli költőnek”.

Szemben a szokásossal

Böll elbeszélésvilágában már csak azért is központi jelentőség jut (az általa gyakran a szokásos értelmezéssel szembefordulva olvasott, és nyugtalanító, sőt leleplező módon kihegyezett) Bibliának, mivel az vallási-politikai mélységet kölcsönöz a jézusi lényegre összpontosító egyház- és társadalomkritikájának. Már korán fontossá váltak számára a francia „katolikus megújulás” jámbor egyházi lázadói, *Léon Bloy*, *Georges Bernanos*, *François Mauriac*, *Charles Péguy* és *Paul Claudel*: az ő uralomkritikus katolicizmusuk annál jobban elbűvölte a fiatal kölni asztalosfiút, minél távolságtartóbb lett mind a hitleri rezsimmel, mind a hivatalos katolikus egyházzal szemben.

Az irodalmi áttörést 1953-ban sikerült elérnie Böllnek, mégpedig *És száját nem nyitotta szóra* c. regényével. Ebben egy kibombázott német házaspárról mesél, amely a háború utáni romos időszak nyomasztóan szűkös lakásviszonyai között a kezdődő gazdasági csoda társadalmi ellentmondásaitól szenved. A címadó néger spirituálé révén Böll Krisztus passiójával állítja párhuzamba az ő szenvedésüket. Az utalásnak arra a valakire, aki alacsony sorban születve „emberré lett”, kiemelkedően fontos egyház- és kereszténységkritikai szerepe van, hiszen őrá hivatkozva kéri számon az átfogó emberré válás ígéretét „a birtokló és birtokukat védő keresztények élénken újraépülő társadalmán”, mert ők akadályozzák meg újból és újból ezt az emberré válást.

A házaspár tagjaihoz a társadalom további peremfigurái társulnak, olyanok, akik magától értetődően gyakorolják vallásukat. A katedrális árnyékában jönnek össze, egy falatozóban, ahol a jézusi asztalközösség tér vissza a háború utáni romos táj közepén. E közösségben az egyháznak más képe tűnik fel, az, amely annak a Jézusnak igazi egyháza, aki sajátosan a gyengék, a megtörtek és a kudarcot vallottak mellett szállt síkra. A „szent” és a „világias” magatartás Böllre jellemző keverékében a kisemberek, a megalázottak, és mégis a Hegyi beszéd szellemében élők valamiféle ellenegyháza ölt alakot. Velük a hivatalnokokat állítja szembe az író, azokat, akiknek a hitgyakorlása messzemenően a külső pompában merül ki. Böll már korán pellengérre állítja a pusztán esztétikai kultúrkatolicizmus értelmüket vesztett műveltségi szóvirágait és túlságosan is rutinná vált játékszabályait. Maró szatírájának briliáns példája az *Állandó karácsony* (1952) és a *Doktor Murke összegyűjtött hallgatásai* (1958).

Heves viták

A *Katharina Blum elvesztett tisztessége* (1974) mellett – amely a Springer konszern által uralt sajtóval történt összetűzését és a Vörös Hadsereg Frakció foglyaival való megegyezés melletti kiállását tükrözi – az *Egy bohóc nézetei* (1963) Böll legvitatottabb regénye. Megjelenését hónapokon át tartó heves vita követte. Egyházközeli körök „gyűlölettel telt katolikusellenes pamfletként” ostorozták, mások viszont „abszolút őszinteségre törekvő leltárfelvételt” láttak benne.

„Ellenhőse”, Hans Schnier révén Böll a bolond irodalmi alakjához nyúl vissza, hogy a nem alkalmazkodó hivatásos komikus külső szemszögéből tartson tükröt a társadalom és az egyház elé. Agresszivitás és melankólia keverékével ábrázolja a magukat „kereszténynek” címkézők rajnai klikkjét: ők a hitleri rendszerrel éppúgy ki tudtak egyezni, mint most a gazdasági csodával és a fogyasztói életmóddal. Böll különösen a kereszténydemokrata uniós (CDU-) állam, a katolikus hierarchia és az egyesületi katolicizmus érdekkeveredését bírálja nagyon találóan.

Hans Schnier, aki egy rajnai barnaszén-dinasztia leszármazottja, a család fekete báránya és „egyetlen egyházban sem adóköteles”, hat évig élt együtt Marie-val, a kommunista írószer-kereskedő, Derkum lányával. Marie „haladó katolikusok” egy körének befolyása alá került, s az ő nyomásukra megszakította kapcsolatát Schnierrel. A sikeres és befolyásos katolikus funkcionáriussal, Züpfnerrel kötött, egyházilag törvényes házassága révén szakít „a folyamatos

bűn állapotával". Szerelmük Schnier számára a felbonthatatlan szentségi kötelék jellegével bír, amit senkinek sem lenne szabad kétségbe vonnia, a hit egyházi funkcionáriusainak pedig végképp nem, hiszen ők oly nagy hangsúlyt helyeznek arra, hogy a házasság szentségét a jegyesek szolgáltatják ki egymásnak.

A hivatalosan elismert egyházi keresztények ellen

Böll olyan Krisztus-mottót állít könyve élére, amely Izajás prófétára utal, akit Pál idéz a Rómaiakhoz írt levelében: „Éppen azok fognak látni, akiknek még semmit sem hirdettek róla, éppen azok fognak érteni, akik még semmit sem hallottak" (vö. Iz 52,15 és Róm 15,21). Ez azon egyházi keresztények ellen irányul, akik túlságosan biztosak abban, hogy ők tudják: megértették „Őt". A paradox poént egy további bibliai idézetre (Lk 16,8) való utalás támasztja alá a regénybeli történetben: „E világ fiai nemcsak okosabbak, hanem emberségesebbek és nagyvonalúbbak is, mint a világosság fiai."

Jézus ügye megintcsak a társadalom peremén valósul meg, hiszen az egyházon kívül állók emberségességét, nagyvonalúságát és őszinteségét Böll a bennfentes farizeusi keresztények szűkkeblűségével állítja szembe: emezek úgy vélik, hogy „Ő" az ő oldalukon áll. Az, hogy pont egy bohóc, egy „egyháziatlan-hitetlen" harlekin válik Jézus ügyének védelmezőjévé, a keresztény létnek arra a lényeges vonására utal, amely mindig eleven maradt a keresztény „bolondok" hagyományában.

Valóban, nem lehet elképzelni a bohócénál konzseniálisabb maszkot, amely alatt egy kortársi helyettesítő figurában meg lehet jeleníteni a bolondos megtérést a kicsik és jelentéktelenek, a szélhámos vámosok, a szajhák, a házasságtörők és a törvényszegők javára. Jézus velük vállalt szolidaritást, az ő javukra tudta áthágni a törvényt, támadni az egyáltalán nem olyan jámbor vallásosokat, hibáztatni az önelégülteket és az erkölcsöseket, és leleplezni ezek szűkkeblűségét. Az, hogy Schnier vitába száll a szerelem, az erotika és a szexualitás embertelen, jogi csűrés-csavarásával, továbbá kérdése, hogy „hol is húzódik hát a törvény és az irgalmasság választóvonala", mélységesen jézusi, akárcsak az a Böll regényeiben újból és újból alapvető módon fölvetett probléma, hogy miképpen kell bánni azokkal az emberekkel, akik nem illeszkednek be az egyházi erkölcsbe és rendbe.

Itt jutunk el Böll irodalom- és kereszténység-felfogásának legmélyebb rétegéhez, hiszen Böll „emberségesztétikája" (ő használta ezt a fogalmat egyik frankfurti előadásában) a lehető legszorosabban érintkezik Krisztus-felfogásával, amelynek több köze van a bolondokhoz, mint az urakhoz. Ami az úri szemlélet és a vagyon szerinti gondolkodás számára „utálatos", azt Böll „magasztosnak" tartotta. Írásművészetének előnyben részesített tárgyai, „hétköznapi költészetének" elemi témái „alacsonyrendűként" jelennek meg, s ezért a Nobel-díj átvételekor (1972) tartott előadásában Böll joggal számította magát ahhoz az ellenklasszikus, ellenidealista nemzetközi irodalmi áramlathoz, amely úgy gondolta, hogy „a megalázottak, az emberi hulladékká nyilvánítottak egész tartományait" illetően illetékes.

Bolondos átértékelés

Vajon nem tükröződik-e ebben világosan a názáreti Jézusra jellemző, „lefelé, a szegények és a megvetettek felé irányulás", ahogyan *Ernst Bloch* írta le az összes divatos mércék és viszonyok e bolondos átértékelését? Ami kicsi, naggyá válik. Ami elnyomott, felülre kerül. Böll Krisztus-felfogásának páratlanul tömör megfogalmazása az 1973-as évből származik: „Jézusnak Krisztustól való elválasztása számomra megengedhetetlennek trükknek tűnik, amellyel az Emberré váltat megfosztjuk isteni mivoltától, és ezzel mindazokat az embereket is, akik még arra várnak, hogy emberré váljanak... Sosem fogok kételkedni az Emberré váltban. De Jézus önmagában? Számomra ez túl homályos, túl szentimentális, túl sztoriszerű, túl megható 'történet'."

Böll számára az Újszövetségben „a gyengédség teológiája" rejlett, az a teológia, „amely mindig gyógyítóan hat: szavakkal, kézrátétellel, csókokkal, közös étkezéssel – de mindezt elfojtja és tönkreteszi a dolgok jogi szemlélete, a római hozzáállás, amely dogmákat, elveket, katekizmusokat csinált mindebből".

Egyik női alakja sem érzékeltet többet Krisztus gyengédségéből és nagyvonalú viselkedéséből – amit Böll fájdalmasan hiányolt abból, ahogyan az egyház bánik az emberekkel –, mint a *Csoportkép hölggyel* (1971) címszereplője, Leni Gruyten: ahogyan ő összeköti a szelídséget és az érvényesülés képességét, a vallásosságot és az érzékiséget, az a szinte szentnek nevezhető emberségesség fényébe állítja őt. Világossá kell tenni az emberek számára, mondja Böll, hogy „mennyire szentek a hétköznapjaik, talán már a cipő is, amit felhúznak, a harisnya, amit kimosnak, a kenyér, amit megesznek, egészen az erotikáig, sőt a szexualitásig menően; most nem kultikus értelemben véve a szentet, hanem az emberré vált Emberiesség értelmében".

A reális élettől elszakított egyházi szentségekkel Leni nem boldogul. Ennek ellenére (vagy talán éppen ezért) afféle természetes szentségi vénája van: „Ha kenyérről és borról volt szó, ölelésről, kézrátételről, ha valamilyen földi-anyagi dolog volt a tét, nem voltak nehézségei. A legcsekélyebb nehézséget sem okozta számára hinni abban, hogy valaki meggyógyulhat attól, hogy megkenik nyállal."

Világiassá tett szentség, szentté tett világiasság

Maga Böll utal „a szentség új fogalmának" szükségességére, „az együttlét új formáira". Prózájával kapcsolatban beszél arról a kísérletről, hogy „példákkal, a dolgok érzékivé tételével újradefiniálja azt, amit korábban szentségeknek neveztek", és azt állítja, hogy valóságos gyógyulást „mindig csak a kenyér és a bor, a szeretet és a testvériesség konkrét, érzéki élményeivel összefüggésben lehet megtapasztalni". Böll egyetlen regényében sem jelenik meg annyira világiassá téve a szentség, és annyira szentté téve a világiasság, mint a *Csoportkép hölggyel* címűben: a spirituális a materiálisban testesül meg, az isteni az emberi kapcsolatok érzéki valóságában. Ez a regény, amely a társadalom „hulladékainak", a kirekesztetteknek és a teljesítményt megtagadóknak a pártjára áll, bestseller lett, és döntően hozzájárult ahhoz, hogy 1972-ben Böllnek adták az irodalmi Nobel-díjat.

„Hiszek Krisztusban, és hiszem, hogy a Föld 800 millió kereszténye meg tudná változtatni a Föld arculatát" – így körvonalazta Böll már az ötvenes években a keresztény mivolt alternatíva nélküli sajátosságát, amely aztán mindvégig mértékadó lett gondolkodása, írásművészete és cselekvése számára: „Még a legrosszabb keresztény világot is előnyben részesíteném a legjobb pogánnyal szemben, mert egy keresztény világban van tér azok számára, akiknek egyetlen pogány világ sem adott teret: a nyomorékoknak és a betegeknek, az öregeknek és a gyengéknek, sőt többet is ad nekik, mint teret: szeretetet nyújt azoknak, akik a pogány és istentelen világban haszontalanoknak tűntek, és tűnnek..."

Christoph Gellner

Forrás: imprimatur, 2010/5-6

*Karácsonyi levél egy katolikus íróhoz**

Tisztelt Böll úr! Egy percig se nyugtalanítsa írásom címe: a katolikus író megjelölés nem irodalomelméleti fogalmat takar. Azt akarom csak kifejezni vele, hogy egy katolikus emberhez fordulok, mivel magam is katolikus vagyok, és íróhoz intézem szavaimat, bár nem tartozom e foglalkozás művelői közé. Meglehetősen kényelmetlenül is érzem magam, mivel attól félek, hogy az Ön értő szeme előtt gyenge kis fogalmazványnak fog mutatkozni sok szorongással, el-elakadással készített művem.

Tudja, Böll úr, már a nyáron megfordult a fejemben, hogy Ön elé tárom zaklatott lelkivilágomat. Az indíték jelentéktelen kis dolog volt, de hát, édes Istenem, az ember életének alakulásában oly sok jelentéktelenség vált ki meglepő eredményeket. Hónapok telhetnek el úgy, hogy mindennap 11.25-kor felkelek asztalomtól, találkozom kollégámmal, együtt elmegyünk az ebédlőbe. Ő felakasztja kabátját az ötödik fogasra, én a másodikra, s leülünk egy asztalhoz, ahová már korábban megérkezett egy harmadik kolléga. Az idő jótékony megszokottságában törvénnyé, renddé emelkednek a mindennapok semmiségei, már egy apró változtatás is különös erőt, rugalmasságot igényel. Ugyanígy a jelentéktelen változások ránk gyakorolt hatása is meghökkentő lehet, ha olyan pillanatban ér minket, amikor nagyon érzékennyé válunk a körülmények alakulására. Természetesen nem a munkaidővel vagy a közétkeztetéssel függött össze az az apróság, amelyet megemlíteni szeretnék. Arról volt szó csupán, hogy egyházunk első embere azt kérte, hogy katonazenekar kísérje a Szent Jobbot az augusztus 20-i körmenetben.

Szinte említésre sem méltó hír, ezért elég volt egyszer bemondani a rádióban, illetve a TV-ben. Az újságok nem közölték, utólag is csak egy helyen találkoztam e ténnyel. Részleteket nem tudtam meg, de derék katonazenészeink bizonyára egészen kiválóan végezhették munkájukat, öregbítve hírnevüket és kellően fokozva az önálló énekléstől eléggé elszokott tömeg hangerejét. Valóban megnyugtató ez. Elég sokáig vártunk erre a megnyugtatásra. Hosszú éveken át a karhatalom inkább megfigyelte és kordában tartotta, mintsem támogatta az egyházi körmeneteket. Volt abban egy kis civil kurázsi, hogy az ember végigment az évek során egyre rövidülő útszakaszon, s megpróbált bekapcsolódni az itt-ott feltörő énekbe. Jól szervezett éneklés talán gyanús is lett volna a félénkséget elváró megfigyelők számára. Mostanra azonban minden megváltozott. Jótékonyan és masszívan egyesülhetett az erő embereinek zenéje a szelíd bárányok dalával. Ez hiányzott eddig. Most újból megvan. Hit és erő biztonságot sugárzó harmóniája.

Nem tudom, Böll úr, mennyire van tisztában a magyarok lelkivilágával. Azt valószínűleg tudja, hogy az említett körmenetben államalapító szent királyunk épségben megmaradt ezeréves jobbját hordozzuk körül. Szent ez az ereklye, mert szent volt, akihez tartozott. Olyan szent, aki Gellért püspöktől megtanult imádkozni, a kor legkiválóbb katonáitól pedig fegyvert forgatni. Olyan szent, aki Mária kezébe tudta tenni országát és koronáját, a felmerülő gyakorlati kérdésekben viszont biztonsággal alkalmazta a felnégyelés vagy megvakítás eszközét. Neki köszönhetjük, hogy ezelőtt ezer évvel beléphettünk az akkori „Európa-ház”-ba, és meg is maradtunk benne, bár nem egyszer volt válságos a helyzetünk. Művét és gondolatait a szenteknek kijáró tisztelettel szemlélve büszkén, nehéz időkben pedig búsan-fájdalmasan énekeltünk hozzá. Nem arra az ellentétre figyeltünk, amely az imára kulcsolt, máskor pedig a karddal lesújtó kézben rejlik, hanem lelkesedve avattuk szentté az „Öklöt”, amely az ezeréves romlással dacolva hirdeti a kard Jézus nevében történő kirántásának múltbeli és jövőbeli lehetőségét. Ne higgye tehát, hogy soraimmal az egyházi hierarchia, vagy annak éppen azon tagja ellen akarnék kirohanást intézni, aki a katonazenekart kérte a szent öklöt kísérő hívek megsegítésére. Ez a szemlélet alapvetően meggyökerezett népünkben, szinte senki sem tudja kivonni magát a hatása alól. Nem; amire akkor odafigyeltem, az a meghaladottnak gondolt múlt újjáéledése volt.

Szorongó nép vagyunk, kedves öreg barátom. A történelem lökéshullámainak hatására besodródtunk Európába, éppen ide, a gyönyörű Kárpát-medencébe. Újból és újból bizonyítanunk kell önmagunk és a szomszédos népek számára, hogy helyünk van e földrész közepén, hogy nem idegenek és jöttmentek vagyunk, hanem jogos örökösei az apáink által megszerzett élettérnek. Ezért az örökös önreflexió versben, prózában és dalban, az azonosság és a nemzeti jegyek örökös keresése és felmutatása. A hozzánk látogató idegent el kell vinnünk szent koronánk elé, hogy lássa a keresztény hitbe és a középkori keresztény erőszakszervezetbe történt egyidejű befogadottságunk korona-tanúját. Szorongó emberek vagyunk. Amikor a Szűznek odaajánlott jelvényt nézzük, észrevétlenül ökölbe szorul a mi kezünk is. El kellene jönnie, Böll úr, egy demokratikus tömeggyűlésre, vagy egy hazafias utcai demonstrációra, hogy lássa, miként melegíti az ember szívét a feltűzött országcímer, amelyben együtt van kereszt és korona, és az egyszerű néphit által mégiscsak az országunk területi kifejezésének tartott sávok és dombok. Ezek a jelképek az átlagember számára nem tisztán heraldikai alkotások. A hazafias lelkesedés kevésbé tiszta pillanataiban félelmes sejtésekre adnak okot.

A szorongás rossz tanácsadó. Harminckét éve olvasom a román kommunista párt magyar nyelvű lapját. Ez alatt az idő alatt tanúja lettem annak, milyen tragikus útra visz egy önigazolásába csavarodott népet egy második szorongás: a történelemtől ajándékba kapott kincs féltékeny őrzése. Minden birtoklás szorongással jár együtt, s az aggodalom görcseit ideológiákkal, mítoszokkal kell csillapítani. Szükség van *Burebistá*ra, a 2030 év előtti dák fejedelemre, szükség van Csaba királyfi égi seregére, a földi koronát elfogadó Máriára és – biztonsági okokból – a romolhatatlan szent ökölre. Ámde a mítoszok emberi termékek, bennük van a tévedés és az elmúlás csírája, ezzel együtt a válságos helyzeteket megoldani kívánó agresszió eleme is. A mítosz félrevezet, mert az életet, a fennmaradást nem-valóságos elemhez köti: voltnemvolt személyhez, egyszeri törté-

* Ez az írás 1989-ben készült

néshez, elképzelt álomhoz. Kell ezt Önnek magyarázni?

Nekünk még más bajunk is van. Egy évezrede, de már előtte is, uralkodó nép voltunk, vagy annak tekintettük magunkat. Küldetésünket igazolni tudtuk nomád vagy keresztény mondavilágunkkal, de ez a támasz nem bizonyult elég erősnek akkor, amikor idegen népek uralma alá kerültünk. Más hit kell ahhoz, hogy az ember buta prolivá legyen. Más motiváció, hivatás kell ahhoz, hogy ez a buta proli még gyereket is nemzzen, és ezzel rátaláljon a megmaradás egyetlen lehetséges útjára. En láttam, hogy a francia nemesség – mert ma is van ilyen – mennyire elvállalta a második világháború után a nemzet reprodukálásának feladatát. Ugyanezt tették a lengyelek is. Az Önök gondjairól Ön is írt a „Haus ohne Hüter"-ben. Mi úgy próbáltunk nagyok lenni, vagy más népekkel versenyben maradni, hogy lemondtunk a gyermekekről. Ezzel lemondtunk az életről. Lettünk nemcsak szorongó, hanem terméketlen nemzet is. Szorongásunkkal és terméketlenségünkkel együtt körbevesszük a múltunkat, és hazafiasan valljuk, hogy jó volt a kereszt és a kard szent szövetsége, csak az volt a baj, hogy kardot hordozó kezünkbe negyven évig nem vettünk keresztet.

Való igaz, nem megalapozott az olyan államelmélet, amely nem ismeri fel a keresztben rejlő hatalmas támaszt. Nem elég józan az az egyházi gondolkodás, amely nem fogadja el az államhatalom biztonságos, óvó védelmét. Látni kell, hogy ezeréves történelmünkben mi mindent tett egymásért ez a két intézmény. Mivel pedig lehet, hogy az elmúlt barátságtalan évtizedek elhomályosították látásunkat, vezető államférfiak hívták meg ősszel az egyházak képviselőit a Hadtörténeti Múzeumba. Ott megtekinthették azokat az eseményeket vagy dokumentumokat, amelyek tanúsítják a keresztény ököl országvédő szerepét. El tudna menni Ön egy ilyen látogatásra? Ha igen, milyen érzelmekkel? Nem kellene ehelyett inkább ökumenikus istentiszteletet tartani azért, hogy ez az erőszakszövetség soha meg ne ismétlődjék?

Szeretnék oly éles hangon beszélni, mint Ön tette Walraffhoz írt levelében. Azt hiszem, Walraff meg is értette az Ön gondolatait, tanú rá az elmúlt húsz év, amelynek során ő is a kisemmizettek mellé állt. Mondom, szeretnék én is vitriolosan írni vagy vulkánként fortyogni, amikor a prímás és a honvédelmi miniszter megértő tárgyalásairól olvasok. Nem kellemes finom lelkű papnövendékként durva kaszárnyákban élni, csúnya, szemérmetlen beszédet hallani. Kivételezni kell hát e lelki emberekkel, meg kell találni azt a helyet-módot, ahol és ahogyan depresszió nélkül túlélhetik a kényelmetlen hónapokat. Még abban a kedvezményben is részesülhetnek talán, hogy a breviárium finom lapjaihoz szokott ujjaikkal nem kell meghúzni a fegyver halálosztó billentyűjét. Elég, ha annyit tesznek, hogy jelenlétükkel, el nem húzódásukkal igazolják a többiek, a nem-finnyásak, a munka boldogabbik végét megfogni nem restellők, az önmagukat megkülönböztetni nem akarók erkölcsi igazságát.

Ezért háborognak azok, akik keresztények is, meg harcosok is akarnak lenni. Ki ne lenne az ebben a demokratikusan kibontakozó országban, ahol Csipkerózsa-álomból ébrednek újjá a régi szép szavak: Isten – haza – család, anélkül hogy bármiféle tisztázást végeztünk volna e fogalmak összefüggése tekintetében; ahol az egyház vezetői a régi tudatlansággal vezetik a híveket, nem vizsgálják felül korábbi elméleteiket, nyilatkozataikat; háborognak az önmagukat megkülönböztetni akarók magatartásán, mert nem szeretik, ha valaki élesre állítja a képet. Ma reggel megvettem egy katolikus újság friss számát, és elolvastam egy ilyen harcos cikket. Szerettem volna kiabálni a fájdalomtól, de beláttam: írója többet olvasta a katolikus teológiát, mint a szelídek evangéliumát. Ezért nem ő a felelős. Azok a felelősök, akik papságuk kiváltságában különböztették meg magukat a világtól, s a kiváltságuk megőrzésére elhagytak – nem is egy „jodot", hanem még többet a törvényből.

Az ember nézze meg, kire kiabál. Megtévesztett emberekre kár kiabálni. Életemben én is türelmetlenebb voltam a kelleténél, idő kell, amíg az embernek megjön az esze. De meg kell mondanom Önnek, hogy megráz az indulat, amikor olyan következtetéseket és érveléseket olvasok, amelyeknek a vége rossz idők esetén a halál. Ma, amikor idegeimben érzem a feszültséget rokonaim, barátaim életéért, akiket egy másik mítosz nevében fenyeget halál – legyen az a másik mítosz esetleg könnyen leleplezhető is, érzem a kísértést az erőszakos és igazságtalanságra hajlamos hangra. Feszült vagyok, mert élesen látom a puskákra tűzött kések villogását az aradi kiképzőtéren, ott, ahol Pécska felől bejön az út. Látom a rossz ruhájú, de könyörtelenségre kiképzett harcosok sötéten mozgó tömbjét a csillámlások alatt, és tudom, hogy nem céltalanul folynak a gyakorlatok, tudom, hogy szükség esetén piros vér töri meg a fényes kések csillogását.

„Ha zsidó vér fröccsen a késre" – idézte Ön nem egyszer az ismert induló szavait. Nos eddig már én is eljutottam. Tudom, hogy mindenki fekete gyilkos Isten előtt, akinek késére zsidó, pogány, cigány, magyar, román, azerbajdzsán, örmény vagy panamai vér fröccsen. Fekete gyilkos minden állam- és nemzetelmélet, ideológia vagy vallás, amely öl vagy megengedi az ölést. Szorongva és remegve – ez az én szorongásom és remegésem – figyelem a megújuló Európát: Megértette-e már az építő szelídség szavát, ha már a mi szegény népünk és evangéliumtalan egyházunk nem tette is még magáévá a Jó Hír központi üzenetét, az izajási álmot? Legalább itt-ott földrészünkön feltör-e a gondolat, életünk egyetlen biztosítéka?

Drága Heinrich bátyám! Hamarosan karácsonyfa alá állunk. Európában talán most, s nem korábban, befejeződik a háború. Az ágakon elkezdenek majd kalapálni az üvegtörpék, és az angyal halkan, de érthetően azt fogja suttogni: Béke. Elvágtuk a szögesdrótokat, ledöntöttük a falat. Elég volt a hazugságból, a hazugság atyjának gyilkosságaiból. Emberbarátságról, emberi kapcsolatokról álmodunk, amelyeket széttépett a hazugság. Átjárható, jelképes határokról álmodunk, amelyek nem választanak szét barátokat, családokat. Arról álmodunk, hogy nem lesz többé olyan elmélet, amely igazolja az emberölést.

Azt hiszem, Európában most ér véget a második világháború. Az utca emberei most próbálják jóvátenni, kigazítani azt, amit az erő és a józan ész ostoba, mert soha nem tanuló politikusai összetákoltak. Annyi korábbi és kimerítő küzdelem után most kell újból bevetnünk magunkat, hogy az új világ épületéből kifüstöljük az erőszak, az emberellenesség csíráit. Most kell szembeszállnunk az embertelen államelméletekkel, az embert eszköznek néző mai kizsákmányolással, az intézményekben, varázsformulákban gondolkodó egyházzal. A tábori lelkészetért lelkesedő prelátusokkal, a magyar katona zsebébe is illő, strapabíró evangélium gyártóival, a harcosok nyakába praktikusan illő Jézus Szíve-érmet készítőkkel, a skapulárés vállkendőt még a hadseregben is hordó jámbor teológushallgatókkal. Furcsa dolog ez: negyven év-

vel valaminek a befejezése után indul csak az új korszak órája. Furcsa. De valóság.

Fáradtan dűlök hátra. Igen, eltelt az életem, pedig most jön az alkotás kora. Barát és ellenfél többször is elmondta, hogy valójában elégedett is lehetnék, látva annak igazolódását, amiben hittem. Mégsem vagyok nyugodt. Nem gondolkodhatom felületesen, vastag betűs újságcímekben. Tudnom kell a cifra gazdagodás jegyében elvert 3 milliárd schillingről, tudnom kell, hogy itthon is kevés ápolónőink nyugatra mennek majd dolgozni, vendégmunkásokat vár a Szövetségi Köztársaság, mindennél értékesebb szürke állományunkat elszívja a gazdag Újvilág. Tudom, hogy komoran merednek maguk elé a megváltozni nem akaró pártemberek, és feltámadnak a gyilkosságra hajlandóságot büszkén vállaló Marosánok. Tartalmat kell adni az új lehetőségeknek, a kemény nemek után határozott igeneket kell mondani. A külvilágban még semmit sem építettünk, ami új. A mi dolgunk nem szerzetesrendek és egyházi iskolák létrehozása, mert szerzetesrendekkel és egyházilag nevelt katonákkal még a jövőben is pusztíthatják egymást kereszténynek mondott országok. Mire jó a polgári szolgálat, ha nem kell a tömegeknek, ha csak arra jó, hogy néhány finom lelkű alak megmentse a bőrét a rácsoktól? Aki megtanít valakit valamire, jót tesz. Aki irgalmasságot gyakorol egy másik emberrel, még nagyobb jót tesz. Aki azonban teszi és hirdeti az irgalmasságot, és leleplez minden mást, ami nem irgalmasság, az a legnagyobb jót adja a világnak. Lelkiismeretté, tehát a Lelket ismerővé kell válni, valahogy úgy, mint az orosz-zsidó Szaharov volt a maga nemében. Ő szembe tudott szállni az igazságért egy majdnem 300 milliós ország kiabáló, zúgó parlamentjével. Emberi példát mondtam, nem mitológiait, csak hogy lássuk: a példa követhető.

Kedves Böll úr! Ma van az év leghosszabb éjszakája. Ballagtam haza a munkámból. A Nemzeti Múzeum előtt álló nagy karácsonyfán színes fények égtek. Mindez egészen gicscsesnek látszott. Ha Milla néni arra utazik, talán azt mondta volna, ó, be kedves. A fa alatt azonban közönséges fehér gyertyák lobogtak, rendetlenül, összevissza lecsorogva. Akikért e gyertyák égtek, azok vagy meghaltak, vagy életveszélyben éltek. Egy zsarnoki világ elpusztított, fenyegetett emberei. Elszorult ma este mindenki szíve. Karácsony és Halottak napja különös keveredésében éltünk. Azt kérdeztük magunkban, hogy Jézus születése magával hozta-e az emberek újjászületését, vagy ez a Születés semmit sem tudott tenni azért, hogy a világnak ne legyenek újból és újból, egyre nagyobb méretű holokausztjai. Megremegtünk, mert azok a villogó szuronyok valóban vérben fürödtek, és mi megértettük és átértettük az áldozatok érzelmeit. Futott a villamos, és én felnéztem az ablakokra, kerestem az emlékezés elszórt jeleit. Feleségem karos gyertyatartókat állított az ablakokba, és gondolataim a Mária-szobor – Ibolya unokatestvérem mutatta meg –, a Bega-csatorna, a Lloyd-sor, az egykori Kossuth tér s a Tigrului körül bolyongtak. Igen, az út Lugos felé a Padurea Verde mellett ment el, most ott találták meg Ernő, a református presbiter holttestét. Volt Ön Temesváron, Böll úr, mielőtt a szentesi kórházba került volna? Persze, szamár vagyok, nincs semmi baj, hiszen Ön, onnan felülről, jól lát minket. Látja őket, és látja a pesti utcákon lobogó gyertyákat is. Igen. Hunyorognak a gyertyák a pesti utcán, óvó kezek lobbantják védve. Mondja, Böll úr, hogy látják Önök ott fenn? Lesz-e valaha a Gonoszságnak vége?

1989 Karácsonyán tisztelettel köszönti Öntől sokat tanult híve:

Merza József

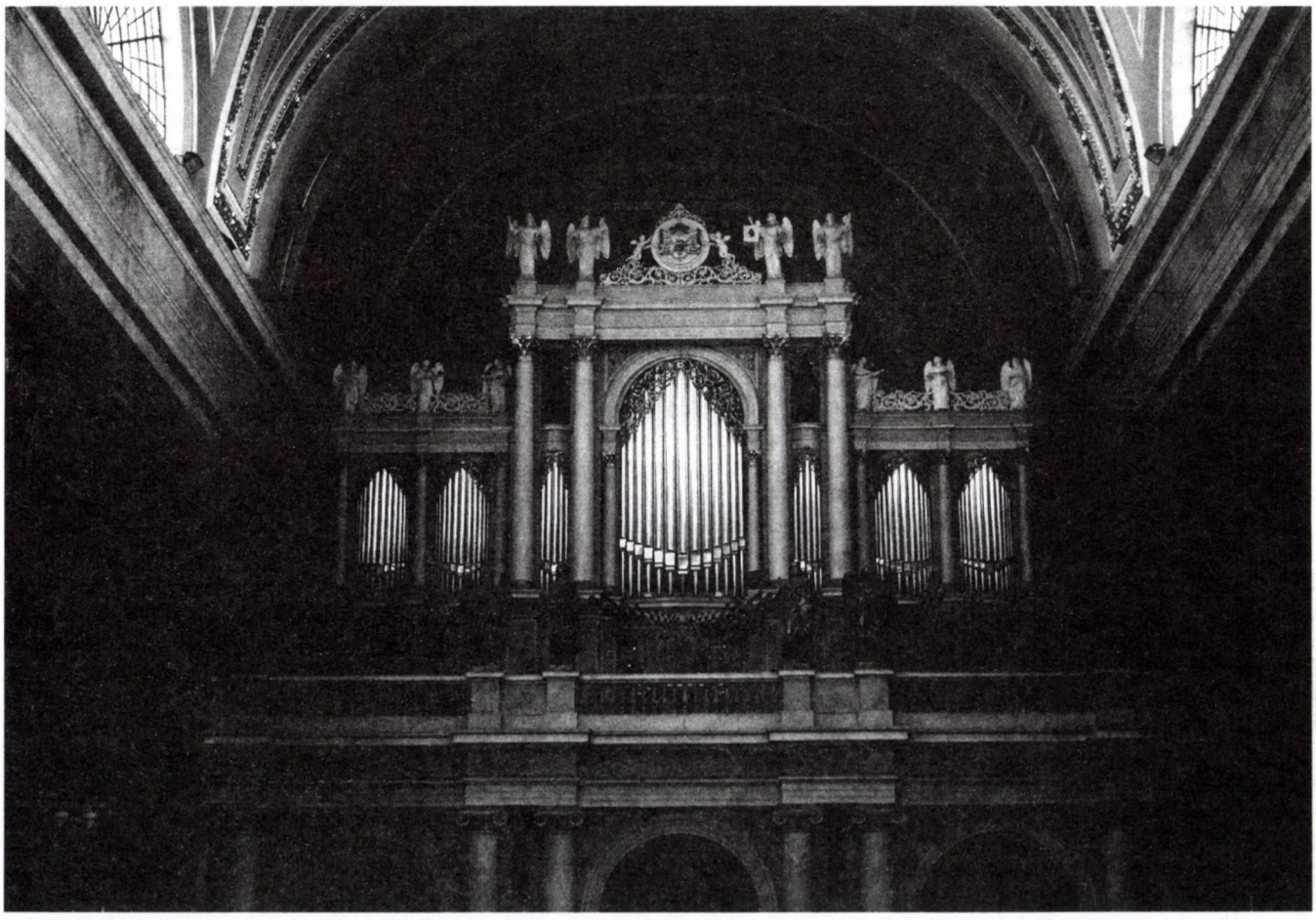

TÚRA 2011

2011. 05. 16., hétfő. Amíg ezt az időpontot leírtam, a dátum négy adatából kettőt elrontottam. Csak az évszám és a hónap stimmelt. A napot hátrébb írtam – kedd –, viszont a nap májusban kapott sorszámát – 15 – előbbre. Ha magyarázatot akarnék keresni, azt gondolhatnám, hogy eme reggeli órában még nem érkeztem meg 16-ához, de gondolatban már előbbre járok, a fejemben lévő tervekkel annyira megtöltöttem a fejidőt, hogy már a holnapot élem.

Ha még kicsit időzöm az időn elmélkedés témakörénél – amit meg is kell tennem –, akkor el kell mondanom, miért a mai napon kezdem el a tényleges élménybeszámoló – útinapló, feljegyzésfolyam, betűkukker – írását. Mert a 2011-es túra már 05. 07-én este, Pilisborosjenőn kezdetét vette. Sőt valószínűleg még korábban, talán azon az estén vagy délutánon, de lehet, hogy egy hajnali álomidőben, amikor Lacit utolérte a kényszer, és eldöntötte idei túránk helyszínét.

És már bennem is elkezdődött a túra. Mindjárt egy fontos ténnyel, a város nevének megjegyzésével, ahonnan csillagozni fognak kerékpárkülllőink. OLMÜTZ. Talán német hangzása, talán történelemtanulmányaimból fejsejlő emléke tette, de azon nyomban megjegyeztem. Olyannyira, hogy el is kezdtem konkrétumok után kutatni, mármint a város nevének ismerősségi okai után. A feljegyzések tanúsága szerint Mátyás hadjáratai eme város falait is ostromolták, elfoglalta Morvaországot, Sziléziát és Luzsicát, sőt 1469-ben cseh királlyá választották, és a Szent Vencel Dómban meg is koronázták.

A zeneirodalom is feljegyezte Olmütz nevét, mivel Mozart 1767-ben, 11 évesen itt komponálta F-dúr szimfóniáját (K. 43, No. 6).

A magyar történelem még egy ponton kapcsolódik Olmütz nevéhez. 1849-ben I. Ferenc József kibocsátotta az Olmützi alkotmányt, amely az „oktrojált = erőszakolt" címkét kapta, és érvénytelenítette a rendi alkotmányosságot – ám mégsem vezették be, mivel 1851-ben hatálytalanították.

Olmütz (Olomouc, magyar nevén Alamóc) a Morva folyó partján fekszik, egykor Morvaország fővárosa volt. A II. világháború végéig Németországhoz tartozott, utána átélte a kitelepítést.

Szóval az idő. Máris egy fontos fogalom, amely akár jellemző is lehet idei tekerőzéseinkre. Merthogy ez az idő, amely most a legfontosabb itt a monitorral szemben, a billentyűzeten kalampírozva, már része annak az időnek, amely még nem jött el, és különböző napok különböző időpontjaiban kapja tartalmi hangsúlyait. Hízik ez az idő, telítődik, míg el nem érkezik indulásunk időpontjához, 2011. 08.10-hez.

* * *

Az írást szeptember 18-án folytatom, és mindjárt egy, pontosabban két pontosítással. Miszerint – jó ez a szó, nem is tudom, mi a problémája vele Bruckner Szigfridnek – indulásunk időpontja augusztus 9-e volt, és a hely, ahová megérkeztünk nem Olmütz, hanem Kroměříž. Ezek szerint a bevezetőt, amelyet majd négy hónappal ezelőtt írtam, ki is hagyhatnám. De nem teszem, mert növeli a karakterek számát, és ismereteinket Csehország történelméről. No meg az időről elmélkedésem gondolatfolyamába is pont beilleszkedik, mivel a dátumok és napok és helyek kevergése látszólagos pontatlanságról tanúskodik, pedig lehet, hogy csupán arról van szó, hogy lelkemben van egy lényegtelenítési tendencia. Mármint az idő és hely lényegtelenségére vonatkozóan. Ezért úgy döntöttem – pontosabban múzsám sugallatának engedtem –, hogy az idén különféle elemekből összeválogatott; ingadozó szemléletű, azaz eklektikus művel fogok előállni. Az olvasó engedje hát el magát, és ne akarjon nyomokat követi – még keréknyomokat sem, mert azokat elnyelte az út pora.

Írásomat Laci barátunknak ajánlom, aki zokogó lélekkel és párás szemekkel volt kénytelen bejelenteni távolmaradását idei túránktól. Magyarázkodott persze, hogy így a főnöke, meg úgy az új munkahelye, de mi éreztük, hogy mindeközben a szíve szakad meg. (Ha nem így volt, kérem, jelezze az ÉV következő számában, az Olvasói levelek rovatban.) És így ott álltunk kővé dermedve, ettől a hírtelen jött helyzettől, amelyben előttünk állt a feladat, hogy valamit lényegesen másként kell csinálnunk az idei túrán. Eddig volt egy olyan vezetőnk, aki mellett vígan és gondtalanul tölthettük a tekerés napjait. De, jaj, mi lesz ezzel az érzéssel ezután? Mi lesz helyette, KI lesz helyette? Pótolható-e egyáltalán az évtizedek óta profi módon szervező és vezető?

Ki hiszi, ki nem, pillanatok alatt eldöntöttük – ott, Andiék nappalijában, csodás almás pitéjét majszolgatva, limonchellóját iszogatva –, hogy új vezetőt választunk. Kortesbeszéd nem volt, csak néhány „én nem", és máris Jutkára vetült a felelősség árnyéka, no meg a nemes feladaté is. Még Andreára is esett néhány biztató pillantás, és pillanatok alatt kijelentetett, majd dekrétumba foglaltatott, hogy ezúttal két nőre bízzuk néhány napra az életünket. Laci helyeslően bólogatott. Megnyugodva hátradőlt, és a kibicek hozzáértő mondataival segítette tovább az előkészületeket. Nem soproni túratársainkat hivatalos levélben tájékoztatta az arra felkért ügyintéző, és ők zokszó nélkül elfogadták a változásról szóló híreket és az új vezetést is. De miért is voltak ily beleegyezők? Hát valószínűleg azért, mert Jutka-Andi személyében olyan felelősséggel gondolkodó, határozott és térképolvasási képességről tanúságot tevő személyeket ismertek meg az évek során, akikre bizton gondoltak Lacit pótló személyekként. Talán most kellene beszámolnom eredményességükről, de az eklektika jegyében ezt később teszem.

Da akkor mi okozta a hely változását? Hát Misa. Az az ember, aki otthonosan mozog Csehországban és Szlovákiában egyaránt. De a valódi ok a pénztárcánk volt. Olmützi szállásunk kifizethetetlenül drága lett volna, különösen azért, mert eddig általában vatikáni valutával fizettünk, nem cseh koronával. Kroměřížben hál' Isten beértek az előbbi a fizetési eszközzel.

Ha már változás, még egy lényegi változtatást kellett elviselnünk. A kerékpárnyeregben töltött idő mennyiségének növelését, és ennek egyenes folyományát, a tekerési kilométerek növelését. Nem volt ugyanis kísérőautónk, csupán kiszállítottak minket, meg haza. De ennek köszönhetően megismerkedtünk a Cseh Államvasút szolgáltatásaival. Első alkalommal kényszerből, az én ötletem alapján, mivel bal térdem felmondta a szolgálatot, és be kellett látnunk, hogy még egy 60 km-es hazautat nem tudok letekerni. Társaim megértésének köszönhetően könnyedén váltottunk bicajról vonatra. Második alkalommal km-spórolás okán kerestünk, és találtunk megfelelő vasútvonalat.

Szóval a térd. De még előtte a térdfájdalom megjelenésének napjáról, amely mindjárt az első napra esett. Napsütéses indulás, majd borult égbolt, hideg és lógó esőláb. És mindemellett szétszórt szilánkok az úton, amelyekbe gyanútlanul tekert bele először Robi, majd nemsokára és ismét Jutka. De hát eme keréklyukadások sem másra voltak jók, mint Laci nélküli helyzetünkből adódó új technikusunk, Tamás tehetségének kibontakozására. Szétszedte, cserélte, ragasztotta, pumpálta defektet szenvedő társaink kerekeit. Remekül végezte feladatát, és így nem maradt el a villámokkal bűntető Mária-kegyhely, Hostyn felkeresése, pontosabban, a fizikai és lelki megpróbáltatások utáni megérkezés a zarándokhely magasába. Ezt az úti célt tulajdonképpen a Kroměříži Detsky Domov vezetőjének férje ajánlotta számunkra cseh nyelven, oly kedvesen, hogy meggyőzött minket. Pontosabban Pétert, akiről végre kiderült, hogy bár még nem beszéli, de érti ezt mássalhangzó-torlódásokban oly gazdag közép-európai nyelvet. Amíg a hegyi kegytemplomhoz tekertünk, bűnök és mulasztások cikáztak agyunkban ide-oda, majd lelkünkből kifelé, engesztelő izzadságáradat közepette. Valóban megpróbáltatás és méltó zarándoklat volt elérni a csúcsot. Lefelé száguldva azután a hegy ajándékaként határtalan öröm és gondtalanság hajtotta a 2 híján 20 kereket – defekt nélkül!

És volt, akit egy másik hegy az eredetekhez megérkezés élményével ajándékozott meg – minket meg Klári egy sörrel, mivel annyira otthon érezte magát Kostelany-ban. Neki nem csak a vezetéknevét volt szerencséje megünnepelni velünk, hanem még a keresztnevének napját is. Klára-napon ugyanis pezsgős ünnepi vacsorára készültünk titokban, de mint kiderült, nemcsak Klári lepődött meg, hanem mi is, mert augusztus 12. nemcsak a Kiss családban ünnepnap, hanem az Inczédiében is. Bár Andrea legföljebb az András névrokona, nem a Kláráé, viszont ezen név naptári napján látta meg a napvilágot. És mivel egyik család anyja sem otthonában tartózkodott, és tartózkodási helyükön mi is jelen voltunk, ezért ez a kettős ünnep mindannyiunk számára ritka perc volt, „melynek selyemszalagját együtt bontottuk fel”. Megemlékeztünk a világos – fényes – ragyogó jellemekről, és a macskafélék családjába tartozó oroszlánokról.

Érkezzünk meg végre Olmützbe, ha már egyszer a bevezető oly hosszasan sorolta érdemeit. Megérkeztünk. Egy kanyargós és hosszadalmas, bár helyenként festői kerékpáros út vezetett eme jelentős Morvaországi városba. Első utunk pedig a vasútállomásra, mivel az út során térdfájdalmaim jelentős mértékben fokozódtak, és egyértelművé vált, hogy a visszautat szállásunkra legfeljebb gólya módjára, egy lábon, de semmiképpen sem pedált tekerve tudnám megtenni. A szolidaritás a leggyengébb láncszem iránt maximális volt, és a többiek is szívesen váltották a tekerést vonatozásra.

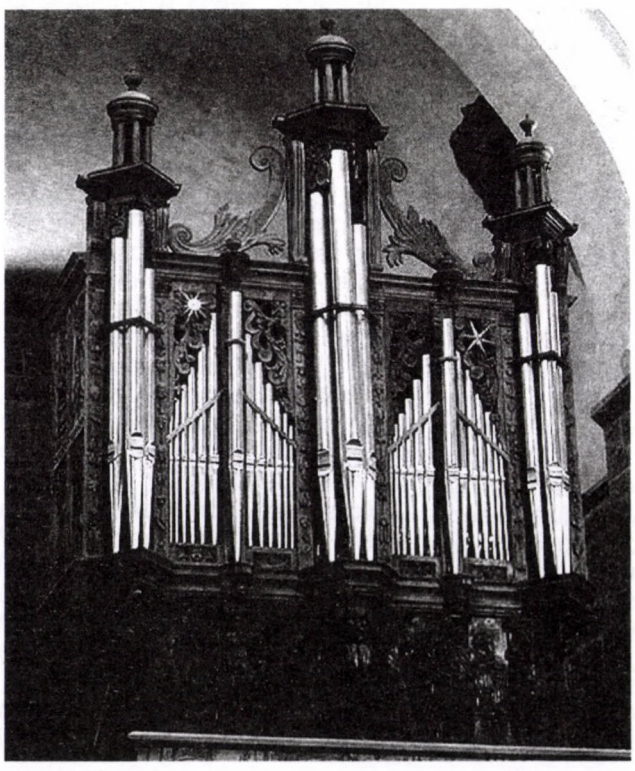

Így a menetrendi információk beszerzése után nyugodt szívvel adtuk át magunkat a resti kínálta menüebédnek, majd a városnézésnek. A város történelmi magját a Morva folyó határolja. Több jelentős tér is kínálja történelmi emlékeit és látnivalóit. Mi az úgynevezett felső téren, az UNESCO védelme alatt álló olmützi Szentháromság-oszlop tövében vettük fel a turisták jellegzetes testhelyzetét, a kényelmes, gondtalan ücsörgés és fagyizás közbeni érdeklődő nyaktekergetést, meg a látványt elismerő fejbólogatást. A cseh vasúttársaság által biztosított vonatozás lerövidítette a visszaút idejét, és megkönnyítette 40 km leküzdését – bár ennek hiánya a megtett kilométerek végösszegénél mínuszként jelentkezett Gábor számlálójában; igaz, erről hallgatnom kellett volna, de ebben a szövegösszefüggésben tudtam csak egyértelművé tenni, ki is a tekerés kilométereinek számlálóbiztosa.

Velehrad – a cisztercita kolostor mellett álló Szent Cirill és Metód-bazilika adott helyet a Salve Regina idei bemutatójának. A felállványozott bazilikában nem szólt oly messze zengőn, de még így is tapsvihar ismerte el Bandi és Robi duóját. A monumentális épületegyüttes még nem mutatkozott meg teljes pompájában, de a felújítási munkálatok végeztével továbbra is méltó viselője lesz a II. János Pál pápa által adományozott Szent Rózsának, amellyel az egész világon csak néhány templom büszkélkedhet. Mi úgy tekintettünk erre a helyre, mint olyan gyöngyszemre, amelyet még a kagyló héja véd a kíváncsi szemlélőktől, de nekünk már kissé szégyenlősen megmutatta magát.

Kroměříž volt kiinduló- és célállomásunk. Leírva egyszerűnek tűnik e városnév, de csak az utolsó napon, egy kedves pincérlánytól sikerült megtudnunk a helyes kiejtést, amely az „m” hang mellé mintha egy „j” hangot is bepréselt volna, a szóvégi „r” és „z” betűt pedig egyaránt „zs” hangnak ejtette. És nemcsak erre derült fény az utolsó napon, hanem arra is, hogy legközelebb több időt kell szánnunk erre a városra, mert épp csak fellebbent egy fátyol, és mi benéztünk alája. Épp hogy csak…

Talán minden dologgal így van ez, amivel kapcsolatba kerülünk. Csak egy fellebenésnyi idő jut nekünk. De valahogy ez az időtöredék mégis évekre emlékképpé rögzül bennünk. Talán visszavágyunk, talán elengedjük, talán újraéljük álmainkban. Ami engem illet, köszönöm MINDENEKNEK – embereknek, növényeknek, hegyeknek és völgyeknek…, az ismerteknek és ismeretleneknek – azokat a pillanatokat, amikor magamat átadva tudtam jelen lenni a fellebbenés idejében!

Köszönetnyilvánítás illeti végül Charlie barátunkat, aki lehetővé tette számomra W. A. Mozart fent említett szimfóniájának meghallgatását, és ez évi ajándékötletem megvalósítását!

Csizovszki Zsóka

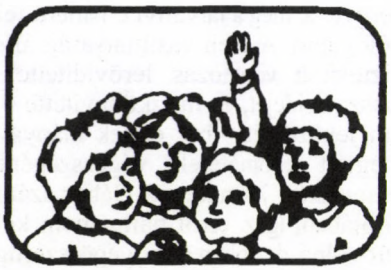

Leszkay András bácsi Moha-meséje

A folyton kérdező Ugribugri

Egy őszi délután – miközben számtanleckét írtam – lassan kinyílt szobám ajtaja. Ugribugri, az öcskös lassan bejött, és közvetlenül előttem megállt. Azt mutatta ezzel az óvatos bejövetellel, hogy nem akar háborgatni a tanulásban. Valójában persze akart, hiszen azért jött, és állt meg az asztalom előtt naponta többször is, hogy kérdezzen valamit.

Egyszerre csak nyugtalanítani kezdett a várakozása, elhibáztam a számolásomat, és felnéztem rá: „Kérdezz hát, amit akarsz!" Ugribugri kérdezett: „Miért csak két lába van a csirkének?" Tudtam, hogy hiába mondanám, ez nem sürgős, majd tanulás után megmagyarázom, újból és újból kérdezné. Feleltem hát: „Azért, mert a két mellső lába átalakult szárnnyá." De nem folytattam a számtanleckét, mert tudtam, hogy még kérdez. Valóban. Elgondolkozott, aztán azt kérdezte: „Miért nem alakult át szárnnyá mind a négy?" „Mert kell neki láb is, hogy járni tudjon, és felcsipegesse a táplálékát." Most már reméltem, hogy nem kérdez mást. De kérdezett.

„A kutya két mellső lába miért nem alakult át szárnnyá?" Erre is tudtam valami magyarázatot adni: „A kutya erősebb, mint a csirke, nem volt szüksége rá, hogy felmeneküljön a fára támadói elől, hiszen még ma is nagyon sok kutya harapós." Elgondolkozott: „Miért nem a csirke lett harapós, és a kutya csipegetős?" – és így tovább. Végül is összekulcsoltam a kezem: „Drága és tisztelt öcsikém! Ha majd tudsz olvasni, foglalkozzál az állatfajok kialakulásával, most azonban engedd, hogy én a leckével foglalkozzam, mert nem akarok kijönni a sodromból!" Elgondolkodott, és megkérdezte: „Miért nem akarsz kijönni a sodrodból?"

Körülbelül így kérdezgetett az öcskös azon az őszi napon reggeltől estig. Akkoriban már tudtam, hogy a kicsinyek kérdéseire kielégítő választ kell adni, egy napon viszont rászántam magam erre a felszólításra: „Légy szíves, Ugribugri, mától kezdve, ha látod, hogy tanulok vagy olvasok, ne kérdezz tőlem semmit!" Bólintott, hogy megértette, és ezzel elkezdődött a „csak azt" korszak. Ettől kezdve ugyanis tanulás és olvasás közben minden kérdését így kezdte: „Csak azt mondd meg, hogy..." – és következett a kérdés. Ilyenek: „Csak azt mondd meg, miért nem szédülök, ha forog a föld?" „Csak azt mondd meg, mi a célja annak, hogy van világ?"

Megmagyaráztam neki, hogy egyik sem sürgős kérdés, tartsa észben, és majd később kérdezze, ha már nem tanulok vagy olvasok. De valósággal megrémült: „Azt nem merem, mert hátha elfelejtem akkorára."

Láttam, hogy csak úgy érhetem el, hogy tanuláskor és olvasáskor békén hagyjon, ha teljesen leszoktatom arról, hogy tőlem kérdezgessen. A hallgatással semmit sem értem volna, mert százszor is elismételgette volna a kérdést. Mást határoztam el. Annyira részletesen és bőven fogok felelni minden kérdésére, hogy meg fogja sokallni a választ. Megfogom a karját, és mindaddig nem engedem el, hogy visszaszaladjon játszani, amíg töviről hegyire el nem magyaráztam neki, amit kérdezett. Nevetgéltem magamban: „Majd meggondolod, barátocskám, kétszer is, kérdezel-e valamit tőlem, vagy sem!"

De úgy látszott, nem gondolja meg. Pedig amikor az elhatározásom után elsőként ezt kérdezte: „Miért vannak kifestve a bohócok?" – még a lexikonból is kikerestem az erről szóló részt, és felolvastam neki. De bíztam abban, hogy ha kitartóan folytatom a részletes, hosszas válaszolást, előbb-utóbb elunja, és visszaretten tőle.

Egy délután édesanyánk bekiáltott a konyhaajtóból a fiúszoba felé: „Gyopár! Jöhetsz!" Gyopár néhány nappal ezelőtt meghűlt. Még ezen a napon is feküdt, de szó volt róla, hogy egy-két nap múlva mehet az iskolába. Ma alaposan meg kellett mosdania – s hogy újból meg ne fázzék – a jó meleg konyhában. A „Jöhetsz!" azt jelentette, hogy megmelegedett a mosdóvíz. A könyvet, amelyet éppen olvasott, éjjeliszekrényére hajította. A könyv leesett, ő kabátot kapott magára, és kisietett a konyhába. Felvettem a könyvet, és miközben az éjjeliszekrényére tettem, megpillantottam ott a lázmérőt. Kihúztam fémtokjából, nézegettem, és eszembe jutott, hogy megmutassam magamnak is, az öcskösnek is, miként megy fölfelé az üvegcsőben a higany. Meggyújtottam az éjjeliszekrényen álló gyertyát, s a lázmérőt a láng fölé tartottam. A higany tüstént a cső tetejéig szaladt. De ugyanakkor finom pattanás is hallatszott. A lázmérő alsó csúcsa lepattant, és az éjjeliszekrény márványára esett, a higany meg parányi gömböcskék formájában szétgurult a padlón. De rögtön eszembe is jutott, hogy eltitkolható a meggondolatlanságom. Hiszen megtörténhetett volna, hogy a könyv, amikor Gyopár az éjjeliszekrényre dobta, lesodorja a lázmérőt is. Betettem hát gyorsan a fémtokba a lepattant üvegcsúcsot, belegyűjtöttem a padlóról a higanygömböcskéket, visszatettem a padlóra a könyvet, és melléje a lázmérőt is: „Mi úgy teszünk, mintha azt sem tudnánk, hogy leesett."

Ugribugri bólintott, és visszaült építőkockái mellé a padlóra. De rögtön fel is nézett rám: „Miért teszünk úgy?" A részletes válaszok korszakát éltük, alaposan feleltem hát neki: „Azért teszünk úgy, mert szégyellem, hogy eltörtem a lázmérőt, nem akarok szamárnak látszani." Az öcskös elgondolkodott, aztán megkérdezte: „Tóbiás sem akar szamárnak látszani." Meghökkentem. Tóbiás – amint tudjátok – a törpeházi csacsi volt. De összeszedtem magam, és feleltem: „Tóbiás akar, mert ő igazi szamár. Én azonban ember vagyok, tehát kikapnék a szamárkodásért. Ezért kenem a lázmérő ledobását Gyopárra."

Megint elgondolkodott: „Gyopár miért nem fog kikapni érte?" Újabb meghökkenés. „Ő csak kapkodott, nem tartotta a láng fölé! Nem fog annyira kikapni, mint amennyire én kapnék ki. Ezért kenem rá. Érted végre?"

Az öcskös bólintott, de el is gondolkodott, és kérdezte: „Miért jobb

rákenni, mint kikapni?” Most már rákiáltottam: „Nem jobb! Az lenne jobb, ha megmondanám, hogy én törtem el. Akkor nem hazudnék, és veled sem kellene kínlódnom.” Ugribugri azonban nyugodtan elgondolkodott, és megkérdezte: „Akkor miért teszünk úgy, mintha azt sem tudnánk, hogy leesett?”

Néhány perc múlva ismét az éjjeliszekrényen volt a könyv. A lázmérővel pedig beléptem édesapám szobájába, a kicsiny ötvösműhelybe: „Eltörtem a lázmérőt.” Mondani kezdtem, hogyan törtem el, és csodálkozással figyeltem magamba befelé. Ámulva tapasztaltam, hogy a szégyenkezéssel egyidejűleg örömöt is lehet érezni.

Néhány nap múlva Ugribugri meg én látogatóban jártunk nagynénénknél, Borbála néninél. Amikor már indulni készültünk, Borbála néni így szólt hozzánk: „Vigyétek ezt a kosarat, adjátok oda édesanyátoknak. De le ne ejtsétek! Öt üveg csipkerózsalekvár van benne.”

Éppen aznap készült el a lekvárfőzéssel, még ott állt a konyhai asztalon a sok üveg. Minthogy nagyon szerettem a csipkerózsalekvárt, amikor magunkra hagyott egy percre, beletettem a kosárba egy hatodik üveget is. Födeles volt a kosár, nem vehette észre. Azt viszont megkérdezte, amikor indultunk: „Bírjátok? Nem lesz nehéz?” Ugribugri is fogta a kosár fülét, én meg a kosárnál fogva, sietve húztam őt kifelé: „Hát persze, hogy bírjuk! Nem lesz nehéz.”

Lépegettünk is vele fürgén az őszi erdő ösvényképén, és ez volt az első szavam az öcsköshöz: „Te is kapsz belőle!” Mosolyogva bólintott. Szükségesnek éreztem, hogy még azt is mondjam: „Ez nem számít lopásnak. Borbála néni rokon. Még csenésnek sem, csak egy kis torkoskodásnak.” Tüstént aggódni kezdtem, mert az öcskös elgondolkodott. Már kezdte is: „Miért haragszik akkor édesanya, ha beosonunk eszegetni a kamrába? Édesanya nem számít rokonnak?”

Ekkor már nevetve válaszoltam minél alaposabban: „Hát hogyne számítana rokonnak! Azért haragszik, mert azt akarja, hogy jók legyünk, és félti a hasunkat.” Az öcskös megint elgondolkodott: „Borbála néni miért nem akarja, hogy jók legyünk? Miért nem félti a hasunkat?” Ekkor már fürgén lépegettem, de már nyugtalan volt az alapos válasz: „Borbála néni is akarja, és ő is félti. Éppen ezért volt jobb titokban elvenni az üveget. Vigyázz! Majd otthon is úgy fogjuk megenni a lekvárt, hogy senki se tudjon róla.” Megint elgondolkodott: „Az miért nem számít, hogy te meg én tudunk róla?”

Most már lassabban mentem: „Az is számít. De azt nem szégyellem olyan nagyon, mint azt szégyellném, ha mások is megtudnák.” Most nagyon elgondolkodott: „Hát miért nagyobb szégyen a torkoskodás mások előtt, mint magunk előtt?” Most már vettem a kosarat, és kiáltottam: „Nem nagyobb szégyen! Ugyanakkora szégyen!”

Az öcskös bólintott, hogy érti, de láttam rajta, hogy újból kérdezni akar. Minthogy tudtam, mit kérdezne: „Akkor miért hoztuk el a lekvárt?” – meg sem vártam a kérdést, hanem kikaptam a kosárból a hatodik üveget, és visszarohantam vele: „Tessék, Borbála néni, ezt itt hagyom. Igaza van Borbála

néninek, nehéz a kosár. Hat üveget nem bírunk el.”

Csodálkozott: „Hatot? Hiszen én csak ötöt adtam.” „De én hozzávettem egyet, mert csibész vagyok. Azaz voltam.” Rohantam vissza Ugribugrihoz. Akkora ugrásokra késztetett futtomban az öröm, hogy az öcskös ezzel a tréfával fogadott: „Azt hittem, én jövök!”

Leesett az első hó. Olyan sok, hogy a szél befújta vele a völgybéli falucska országútját. Délután egyedül tanultam a szobában. Gyopár már átment a barátjához, Ugribugri meg kint volt édesanyánknál a konyhában. Akkor egyszerre csak hallom, hogy ezt kiáltja Bérci Berci odakünn az utcán: „Hóeke dolgozik lenn az úton!” Felugrottam. Még sohasem láttam hóekét. Tüstént eszembe jutott, milyen jó, hogy nincs itthon Gyopár, legalább elvihetem a távcsövét. Már kiáltani akartam az öcskösnek, hogy jöjjön, öltözzék, megyünk hóekét nézni. De nem kiáltottam, mert rögtön az is eszembe jutott, addig fog kérdezgetni a látcső elvitelének eltitkolása felől, hogy elszégyellem magam, és visszaszaladok vele, mint a lekvárral. Felöltöttem tehát gyorsan a ködmönkémet, és kivettem Gyopár fiókjából a látcsövet. Ekkor különös dolog történt. Aki egész nap vonaton utazott, még este, az ágyban is érzi a rázást. Ugyanígy belekattogták magukat tudatomba az öcskös kérdései is. Noha ekkor a konyhában volt, megszólalt bennem, a képzeletemben, és kérdezte:

„Miért lenne rossz Gyopárnak, ha megtudná, hogy elvittük a látcsövét?” Feleltem, de persze csak gondolatban: „Mert megsértettük a rendelkezését, mert nem bízhatna bennünk máskor sem! De nekünk nagyon jó lesz a látcső, mert jobban láthatjuk a hóekét.” Most úgy képzeltem, hogy megint elgondolkodik, és megkérdezi: „Miért fontosabb az, hogy nekünk legyen jó, nem pedig neki?” Feleltem: „Nem fontosabb. Gyopár éppen úgy ember, mint mi. De hát azt nem tehetjük meg, hogy ne nyúljunk a látcsőhöz, de mégis használjuk. Egyszerre neki is, meg nekünk is nem lehet jó.” Most úgy képzeltem, hogy hosszabban gondolkodik, és újból kérdez: „Miért nem akkor jobb nekünk, ha neki jó?”

Azt hiszem, ekkor már nagyon halkan ki is mondtam a válaszom: „Akkor jobb nekünk is.” Visszatettem a fiókba a látcsövet, és kiáltottam a konyhába, nem kis örömmel, majdnem boldogan: „Ugribugri! A ködmönkédet! Megyünk hóekét nézni!”

De már nem a konyhából, hanem édesapánk műhelyéből szaladt ki, és lelkendezve újságolta: „Soha többé nem nyaggatlak kérdésekkel! Azt mondta édesapa, hagyjalak titeket, tőle kérdezzek ezentúl mindent.” Rosszul esett a gondolat, hogy nem kérdez többé. De tüstént el is mosolyodtam: „Most már nem is baj, hogy nem kérdezel. Most már megtanítottál arra, hogy én is kérdezzek – önmagamtól.”

Mihelyt kiléptünk a kapun, már nem is tartottam tőle, hogy nem kérdez többé. Mert ez volt az első szava. „Miért eke a hóeke? Szántja a havat?” Nevettem: „Csacsi vagy! Hát miért szántaná? Mit lehetne vetni a hóba?” Nevetett ő is: „Te vagy a csacsi! Hát hóvirágot!”

Éhezés a bőség közepette

Az idő ellenünk dolgozik

Ha a föld minden népe egyetlen asztalnál foglalna helyet, micsoda groteszk kép lenne ez: E globális ebéden olcsó ételek fogyasztói ülnének ínyencek mellett, vegetáriánusok barbecue-barátok mellett, elcsigázott alultápláltak olyan kövérek mellett, akik éppen valami új fogyasztószert keresnek.

Egyúttal a rekordok asztala lenne ez: Az emberek ma több élelmiszert aratnak és termelnek, mint bármikor korábban az emberiség történelmében – bőven eleget 6,9 milliárdnak. Még sosem termeltünk ennyit, még sosem volt ennyi ember ilyen kövér, és még sosem éheztek ennyien. Az ENSZ világ-egészségügyi szervezete, a WHO becslése szerint 400 millió ember elhízott, és több mint 1,6 milliárd túlsúlyos. Közülük sokan idő előtt fognak meghalni, mivel túl sokat és túl egészségtelenül esznek. Ugyanakkor több mint egy milliárd ember éhezik. Ez azt jelenti: hatan kapnak enni, egy nem. Ha egy órát számítunk a globális ebédre, akkor az étkezés idején közülünk négyezren fordulnak le székükről.

Ha ez odahaza, saját konyhaasztalunknál történne, a szemünk láttára, akkor nem engednénk meg, hogy valamelyikünk beesett arccal bámuljon ránk, napról napra gyengüljön, és végül meghaljon, miközben mi újabb pizzát tolunk a sütőbe. De számunkra láthatatlan az éhezés. Alkalmilag látunk képeket éhezőkről, olyan emberekről, akik nagyon messze vannak tőlünk, és akiknek – úgy véljük – nincs közük hozzánk. Ekkor egy rövid pillanatra rossz lelkiismeretünk támad: szupermarketjeink minden idők legbőségesebb kínálatát nyújtják, miközben a Szaharától délre kiszáradnak a földek. Itt sikerül, ott nem sikerül, gondoljuk többnyire.

Ez azonban tévedés. A világéhezés nemcsak természeti katasztrófák és korrupt kormányok következménye, hanem mindenekelőtt világgazdasági rendszerünk része. A globális ebéd valóság: az agrár- és táplálkozási gazdaság régóta éppoly globalizált, mint a gazdaság többi része.

Export a gazdagok számára

2008-as beszámolójában a Világ-agrártanács megállapította, hogy az egyoldalú exportra és a nagy struktúrákra irányuló agrárpolitika is felelős az éhezésért. Ez a politika csordultig teli asztalokat ajándékoz nekünk, és a föld sok országában peremre szorítja a kisparasztokat, pedig még mindig ők – nem pedig a nagyüzemek – jelentik a világ táplálásának gerincét: ők állítják elő az élelmiszerek legnagyobb részét, két futballpályánál kisebb méretű birtokokon. Ami ezen apró mezők mellett a nagy ültetvényeken nő, azt többnyire exportálják: az állateleségül szolgáló szóját, a bioüzemanyag alapját képező kukoricát, a ruházati ipar nyersanyagát szolgáltató gyapotot, valamint a kávét és a kakaót, Észak gazdag fogyasztóinak élvezeti cikkeit.

Nem tehetünk tehát úgy, mintha semmi közünk nem lenne Dél éhezőihez. Ellenkezőleg: Mi esszük üresre tányérjaikat. Ha az ember az, amit megeszik, akkor kik vagyunk mi? Étkezésünkben nagy adag strukturális felelőtlenség rejlik, amely a lelkünkben halmozódik. És egész sor fejlemény tanúskodik a mellett, hogy az éhezés tovább fokozódik majd Délen – és ennek következményei lesznek nálunk is. Az olcsó élelmiszerek kora véget ért.

2011 tavaszán az élelmiszerárak meghaladták a korábbi csúcsot is, amelyet 2008-ban értek el. A kukorica, a búza, a szójabab és az étolaj vezeti a listát. Akinek naponta 1,25 dollárból kell megélnie, 85 centet költ belőle ételre. A Világbank úgy számol, hogy 10%-os áremelkedés további 10 millió ember számára jelenti majd az éhezést. 2011-ben 1,2 milliárdra rúgott az éhezők száma – meghaladva a 2008-as válságév adatát.

Teli etetővályúk, üres tányérok

Tovább élezi a fenti fejleményeket a bioüzemanyagok és a bioenergia iránti szomjúság, mindenekelőtt Európában és az USA-ban, a lemaradást behozni akaró húsevési kedv Kínában, Indiában és Dél-Amerikában, valamint a világ népességének növekedése. A hús utáni sóvárgás ma a világ gabonatermésének harmadát nyeli el: a szarvasmarha-, sertés- és szárnyashizlaldák etetővályúiban tűnik el.

Ehhez jön a bioüzemanyag iránti kereslet: az USA kukoricatermésének harmada amerikai üzemanyaggyárakban tűnik el. Európa is egyre nagyobb termőterületeket enged át az energia- és üzemanyagpiacnak, és még adópénzekkel is támogatja ezt.

A tulajdonképpeni robbanásveszélyt azonban az jelenti, hogy a világ jelenlegi 6,9 milliárdos népessége nemsokára előreláthatólag 9,5 milliárdra nő. A legnagyobb növekedés azokban a régiókban következik majd be, amelyek már ma is elérték önmaguk élelmezési képességének határát, vagy régen túllépték azt. Jelenleg 77 országot érint ez, amelyeknek a lakossága nagyrészt már ma is az éhezők közé tartozik, és a tendencia emelkedik.

A világ szántóföldjei nem tudnak lépést tartani a növekvő igényekkel. Egyrészt drámaian zsugorodnak a földtartalékok, másrészt a mezőgazdaság állítólagos jótevője, az eke és az öntözés csődöt mondott, és gondoskodott arról, hogy mára már a világ termékeny talajának egy harmada veszendőbe ment.

Nem jobb a helyzet a vízzel sem. Azok a talajvízkészletek, amelyekre a parasztok rá vannak utalva Kínában, Indiában, Észak-Afrikában, az USA-ban, de Dél-Európában is, kimerülőben vannak. Szaúd-Arábiának, amely eddig talajvízzel látta el búzamezőit, 2015-ig ki kell lépnie a termelésből, mivel víztartaléka fogytán van, azután teljesen mások termésétől fog függni.

Végül a mezőgazdasági monokultúrák azzal a kockázattal járnak, hogy új betegségek fellépése esetén a teljes termés kiesik. Az éghajlatváltozás e tekintetben a tűzvész szítójaként hat, és az emberiség élelmezésének jövőjét fenyegeti. De a politika csak a tünetek ellen akar harcolni.

A politika fedezékbe vonul

Minden arra utal, hogy a lehetőségek szűkülése, az árrobbanások és nem utolsósorban az élelmiszerekért folytatott erőszakos küzdelmek a hétköznapok részévé válnak, ha a politika továbbra is a „megszokott üzletmenetre" épít. A Világ-agrártanácsban már 2008-ban több mint 400 tudós és szakértő sorolta fel, hol van cselekvési tere a jövőképes politikának. Egyrészt a roppant veszteség területén, amit az aktuális táplálékláncmegenged: a szántóföldtől a tányérig tartó úton a termés két harmada vész el világszerte. Másrészt abban, hogy az ipari mezőgazdaság gazdálkodási módja megsemmisíti a vizeket és a földeket. Ezen túlmenően pedig a hús iránti növekvő étvágy és a bioüzemanyagok iránti növekvő szomjúság területén.

A Világ-agrártanács szakemberei 2008-ban arra szólítottak fel, hogy a 700 millió elszegényedett kisparaszt gazdaságát ismét fel kell lendíteni, hogy újra el tudják látni magukat és országukat. A 2009-es világélelmezési csúcstalálkozón a FAO hasonló stratégiát javasolt, és 40 milliárd dollárt követelt az éhezés elhárítására, ami tulajdonképpen csak filléreket jelent. Az adományozó országok azonban, az USA-val és Európával az élen, lesöpörték az asztalról a javaslatot: az agráripar, a vegyi-, vetőmag- és élelmiszer-konszernek lobbitevékenysége hatott.

Egyelőre nem látni a fordulat jeleit, a politika fedezékbe vonul. Az idő azonban szalad, és ellenünk dolgozik.

Wilfried Bommert és Tanja Busse

Forrás: Publik-Forum Dossier, 2011. június

Szép szavaknál többet!

Politikai stratégiák a világéhezés ellen

Politikusok és vállalkozók évtizedek óta ígérik, hogy vége lesz az éhezésnek, s mindkét csoportnak ugyanaz a receptje: a gazdálkodók hatalmas ültetvényeken, minden technikai és vegyi eszköz bevetésével annyi élelmiszert termeljenek, amennyi csak lehetséges – aztán a lehető legszabadabb világkereskedelem vigye szét azt a világ minden sarkába. Ez az álom egy milliárd ember számára rémálommá lett: nincs mit enniük, miközben a gazdagok pocsékolják az élelmiszereket.

Ha azt akarjuk, hogy minden ember jóllakhasson, akkor minden országnak szabadon kell tudnia dönteni arról, hogyan akarja biztosítani népességének ellátását – a világpiac diktátumai nélkül. Ehhez világszerte alapvető változásokra van szükség:

- *Védelem az olcsó importtal szemben:* Nemzetközi kereskedelmi egyezményeknek kell elismerniük a szegényebb országoknak azt a jogát, hogy megvédjék mezőgazdaságukat az olcsó importtal szemben, s egyúttal megadóztassák az exportot. Ekkor bontakozhat ki olyan mezőgazdaság, amely nem exportgyümölcsöket (például ananászt) termeszt Észak szupermarketjei számára, hanem kölest vagy más élelmiszert a helyi lakosok számára. A helyi termelők ily módon védelmet kapnak a támogatott, s ezért olcsó északi konkurenciával szemben.
- *A spekuláció megfékezése:* Az élelmiszerekkel folytatott korlátlan tőzsdei kereskedelem felhajtja az árakat, és szupernyereségekről gondoskodik – a legszegényebbek rovására. Az élelmiszerekkel folytatott spekuláció tilalma jelenleg nem látszik megvalósíthatónak, ám lehetségesek bizonyos korlátozások. Még az élelmiszerkonszernek is síkraszállnak azért, hogy az élelmiszerekkel folytatott tőzsdei kereskedelemben csak azok vehessenek részt, akik élelmiszertermelőként vagy -kereskedőként bejegyeztették magukat. Ezzel tíz spekuláns közül kilencet kizárnának, mivel azok csak spekulálnak, de ténylegesen semmi élelmiszerre nincs szükségük.
- *Agrárfordulat és tisztességes kereskedelem:* Az Európai Unió és az USA csökkentheti a globális élelmezési feszültséget, ha megszünteti az exporttámogatásokat, és támogatását olyan parasztokra összpontosítja, akik ökologikusan termesztenek, a fajnak megfelelő módon tartják az állatokat, és nem etetik azokat emberi táplálkozásra is alkalmas eleséggel (gabonával). Ez esetben Délen sok gabona állna rendelkezésre élelemként, ahelyett hogy a gazdagok számára készített hússá válna. Ha a gazdagok még szociális és ökológiai költségekkel is megterhelnék mezőgazdasági importjukat, ez világszerte további ösztönzést jelentene a fenntartható termelési mód számára.
- *Kötelező erejű jog a táplálékhoz:* A táplálékhoz való emberi jog régóta nemzetközileg érvényes, mindazonáltal gyakorlatilag csak ott segít, ahol egy működő jogállamban bírói úton érvényesíthető, és az aktív civil társadalom felügyeli, illetve behajtja. A táplálékhoz való jog sérül, ha szegény embereket megakadályoznak abban, hogy hozzáférjenek azokhoz a forrásokhoz, amelyek önellátásra tennék képessé őket. Ugyanakkor az államnak kötelessége, hogy alapvetően biztosítsa az életben maradást azok számára, akik csak korlátozottan képesek segíteni magukon. Az élelmezési segélyszervek (pl. *Fian, Welthungerhilfe, Brot für die Welt*) mostanság próbálnak ki olyan rendszereket, amelyek pontosan felülvizsgálják, hogy egy kormány érvényesíti-e a táplálékhoz való jogot. Ily módon a brazil kormány az alulról jövő nyomás hatására döntött a „Nulla éhezés" program mellett, amely a szegény gyermekek támogatása és iskolai étkeztetése révén javította a szegény családok életfeltételeit.
- *A kisparasztok támogatása:* Az élelmezési helyzet ott javul tartósan, ahol a kisparaszti mezőgazdaság produktív módon alkalmaz egyszerű technológiákat, és olyasmit termeszt, ami az adott régióban a legjobban megterem. Ehhez segítségre van szükségük a kisparasztoknak: Fontosak a szövetkezeti önsegélyző szervezetek, hogy meg tudják osztani az eszközöket, és piacra tudják vinni az árut, továbbá folyamatosan aktualizált ismeretekhez jussanak a legjobb termesztési módszerekről, mindenekelőtt az éghajlatváltozásra való tekintettel.
- *A nők megerősítése:* Dél sok országában a nőket és a lányokat sokkal erősebben érinti az éhezés és az alultápláltság, mint a férfi családtagokat. Ugyanakkor a nők jelentősen járulnak hozzá a táplálék előteremtéséhez a növénytermesztés, -feldolgozás és -eladás révén, miközben a férfiak tulajdonában van a föld, és ők rendelkeznek a termelőeszközökkel. Azok a programok, amelyek megerősítik a nőket, lehetővé teszik számukra a tanulást, és mindenekelőtt a földhöz jutást, megerősítik az élelmezési bázist.

Tény: A nagy konferenciákon elhangzó szép szavaktól nem laknak jól az emberek. Az az álom, hogy minden embernek legyen elég ennivalója, csak akkor válik majd valóra, ha a politika – globálisan és nemzeti síkon egyaránt – meri megkérdőjelezni az uralkodó struktúrákat, és megerősíteni a gyengéket.

Wolfgang Kessler

Forrás: Publik-Forum Dossier, 2011. június

Piacisten és a munka „szép új világa"

A munkanélküliek megítéléséről

Harvey Cox amerikai teológus írta egy cikkében, hogy amikor egy barátja javaslatára a gazdasági élet tanulmányozásába kezdett, akkor „terra incognitát" várt, ám a helyett „déja vu" érzés fogta el. A piac működése, a gazdasági nehézségek okai és kezelésük receptje nyomán egy nagyszabású teológia rajzolódott ki számára.

Napjainkban ***a piac*** már nem egyszerűen az áruk adásvételének helyszíne, hanem a társadalom egyik legfőbb szervezője, amely ítéletet alkot értékesről és értéktelenről, kinyilvánítja tetszését vagy nem tetszését, avagy éppenséggel „várakozó hangulat" jellemzi. A helyenként mégis fellépő zavarok pedig abból fakadnak, hogy nem adtunk teret a piaci akarat kiteljesedésének, korlátoztuk működését.

A piacra egyre inkább úgy tekint a közember, mint egy tőle független (fölötte álló) valóságra, amely ráadásul „kenyéradó gazdája" is. A mindennapi megélhetéshez szükséges dolgainkat ugyanis szintén a piac kínálja azért a jövedelemért cserébe, amelyet ugyancsak piacon tudunk megszerezni, kereső munkával.

És gondolhatnánk, hogy ez rendjén is van, hiszen ahogy Pál apostol leveléből tudjuk, ***aki nem akar dolgozni, ne is egyék*** (2Tessz 3,10). Igen ám, de a tesszalonikai gyülekezet „nyughatatlankodói" számára nyitva állt a munkavégzés tényleges lehetősége, ráadásul a közösség számára értékes munka végzését várták volna tőlük.

Napjainkra beszűkült a munka általános értelmezése: Piacisten szemében a munkapiacon folytatott ***keresőmunkát*** jelenti. Mindez sajnos jelentősen rányomja a bélyegét a közhangulatra. Aki nem végez kereső munkát, és ennélfogva szegény (mindkét feltételnek fenn kell állnia), az egyben „érdemtelen" is. Problémájára a munkapiacra való visszatérés a megoldás, másképp fogalmazva: Piacisten teljes foglalkoztatásról szóló tanítása. Ha ezt mégsem teszi meg, az elegendő indok arra, hogy megrovásban részesítsük: „inkább segélyből él, mintsem dolgozna". A „notórius munkakerülők" tevékenysége pedig még ennél is súlyosabb megítélés alá eshet: a koldusokat kitilthatjuk bizonyos közterületekről, a hajléktalanság szabálysértést jelent, csakúgy, mint bizonyos helyeken a kukázás.

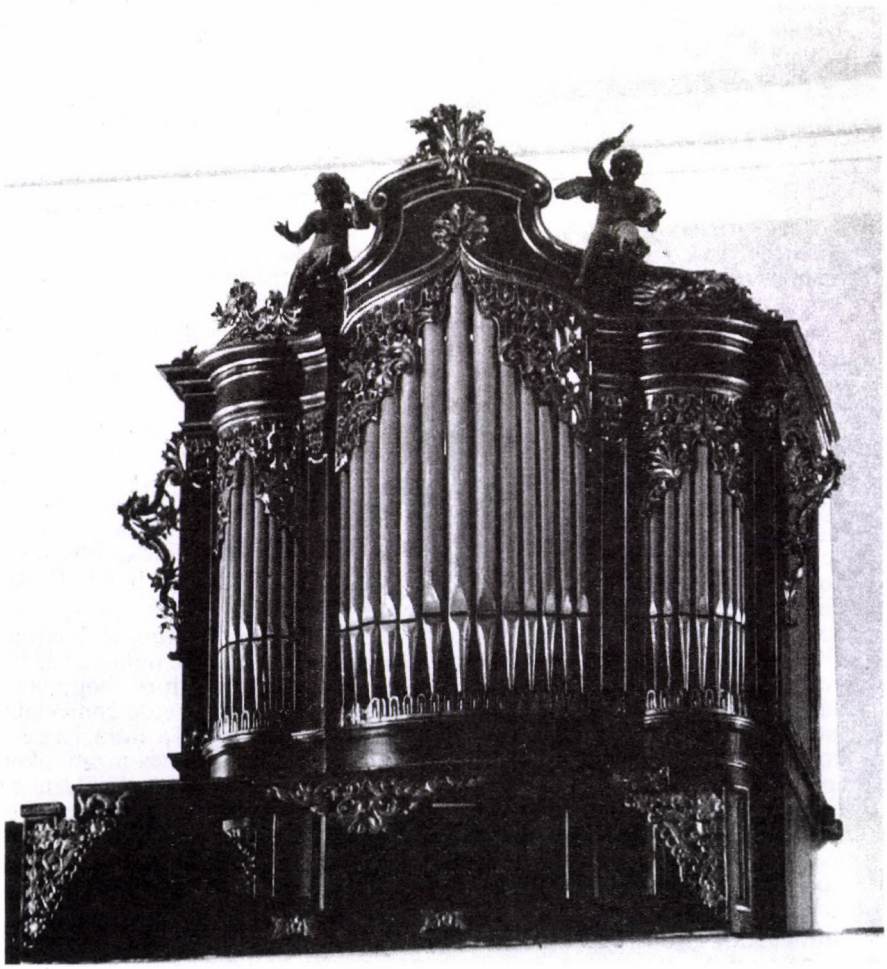

Ebben az írásban arra szeretném ráirányítani a figyelmet – amit előttem már sokan mások is megtettek –, hogy az „érdemtelen szegénység" kategóriájával célszerű nagyon óvatosan bánni. Az ***„érdemtelen szegények"*** jelenléte pont a mostani működési logika eredménye. Az egyre hatékonyabb termelési módoknak köszönhetően egyre kevesebb foglalkoztatottra, vagy minden határon túli növekedésre van szükség. A nagy növekedés legfőbb baja pedig – amellett, hogy ökológiai katasztrófához vezet – az, hogy egy ilyen versenyben mindig csak néhány térség, néhány vállalat lehet nyertes.

Az érdemtelen szegények jelenléte ráadásul funkciókat kínál a rendszer számára. Így e réteg fennmaradásában az elit és a középréteg is érdekelt. *Herbert Gans* felsorolásából kiragadva néhányat:

- Ők biztosítják azt a tartalékseregetet a munkaerőpiacon, amely képes alacsonyan tartani a béreket.
- Munkaalkalmat teremtenek a középréteg számára, hiszen át kell képezni őket a „társadalmilag elfogadható" viselkedésre.
- Igazolják a status quo-t, hiszen hiábavaló is volna új módokon segíteni rajtuk, vagy átalakítani intézményeinket. Ez úgyis bukásra volna ítélve (hiszen lusták, nem tartják karban a lakásukat stb.).
- Mindig kéznél vannak, ha bűnbak kell. A „fényűzően élő csalárd segélyezett" mindig elővehető, erőteljes érzelmi hatással bíró kép.

Minthogy az „értékesség" mércéje jelentősen hozzákötődött a kereső munkavégzéshez, így azok, akiknek hosszú távon sincs esélyük munkát találni, „társadalmon kívülivé" válnak. Visszafogadásuk feltétele a munkába állás volna, amire semmi reális esély nincsen. Így az sem meglepő következmény, hogy sokan közülük megsértik a társadalmi együttélés konvencionális szabályait (hiszen az értékesség egy olyan kritériumának kellene megfelelniük, amelynek eleve lehetetlen). És az vajon nem lehetséges, hogy az „érdemtelen szegények" jelentős része már

most is a korábbi „érdemesek” közül került jelenlegi helyzetébe?

De mit is kínál Piacisten munkapiaca? Ahogy *Ulrich Beck* kifejti, ***a munka „szép új világának”*** legfőbb jellemzője a bizonytalanság. A munkanélküliség, avagy a korábban nem szokványos munkavégzés a társadalom széles rétegei számára vált valósággá, vagy reális lehetőséggé. A határozott időre szóló alkalmazás, a projektmunka, a hosszú próbaidő, az egyre szorosabb határidők, a be nem jelentett munka és az ezekkel járó bizonytalanság általánossá vált a magas jövedelmű országokban is.

És ahogy arra *Ernst Schumacher* elemzései rámutatnak, a kínált munka sok esetben idegőrlő, nem biztosítja az önmegvalósítás lehetőségét, vagy éppen a közmegbecsülést. A munkaidő a hatékonyság növekedése ellenére növekszik, hiszen munkanélküliek serege vár (ténylegesen, vagy vélt módon) ugrásra készen, ha valaki nem vállalja el a rá bízott pótlólagos feladatokat. Így a kereső munka mellett egyre kevesebb idő jut a családra, a közösségre, a családért vagy közösségért végzett munkára. Sokszor aztán azokat a feladatokat is, amit saját magunk, vagy közösségünk látna el, a piacról kell megvennünk, amihez persze még több kereső munkát kell vállalni.

Valóban az a cél, hogy a Piacisten által kínált ábrándot, a teljes foglalkoztatást kövessük, azaz figyelmünket eltereljük a munkapiac visszásságairól? Vagy a munka átértelmezése, a kereső munkához kötött értékek felülvizsgálata, a nem kereső munka elismerése és tényleges lehetőségének megteremtése kívánatosabb volna?

Sokan érvelnek a mellett, hogy egy ilyen változás fontos eleme lehetne a ***„feltétel nélküli alapjövedelem”*** bevezetése, azaz a létfenntartáshoz szükséges jövedelem biztosítása alanyi jogon. E felvetés az „Érted vagyok” olvasói számára sem új (ld. 2011. február és augusztus). Az alapjövedelem révén a munkavállaló függősége csökkenne, így lehetőség támadna a nem kereső munkára, illetve kereső munka esetén a feltételek és az elvégzett munka jellegének javítására. A kereső munkavégzéstől a garantált alapjövedelem továbbra sem tántorítana el, hiszen a „tisztes” megélhetéshez nem elegendő.

De vajon nem lennének-e olyanok, akik mégis inkább „lustálkodnának”. De bizonyára, mint ahogy most is vannak. Viszont a feltétel nélküli alapjövedelem szemléletváltást idézhetne elő, megszüntethetné a kereső és nem kereső munka szembeállítását. A munkának persze továbbra is tulajdoníthatunk értéket, de ne (csak) a Piacisten által kínált kereső munkát értsük rajta!

A feltétel nélküli alapjövedelem ötlete természetesen nem tökéletes koncepció. Bizonyára finomításra szorul, és az is valószínű, hogy egy garantált alapjövedelmen nyugvó rendszert rosszul is fel lehet építeni. Mindez azonban nem változtat azon, hogy a munka „szép új világa” és a hozzákötött értékek felülvizsgálatra szorulnak.

És mit tehet mindezek kapcsán az egyén vagy a kisközösség? Nem hiszem, hogy erre kimunkált válaszok állnának jelenleg rendelkezésre, bár a gondolkodás több fronton is folyik. Addig is feltehetjük magunknak a kérdést, hogy szerintünk vannak-e „érdemes”, vagy „érdemtelen” szegények, és elég információ birtokában hozunk-e értékítéletet. Felidézhetjük továbbá a szőlősgazda esetét Máté evangéliumából (Mt 20,1-15). Vajon miért adott a gazda egy dénárt annak is, aki egész nap dolgozott, és annak is, aki csak egy órát?

Bajmóczy Zoltán

Olvasók fóruma

Örülök, hogy Bollók István az idei augusztusi számban (23. o.) sokunkat érintő kérdéseket tett föl a megváltással kapcsolatos páli nézetekről, amelyek a későbbi keresztény teológiát döntően meghatározták (és alaposan el is torzították). Bulányi György óta sokan érezzük a megváltástan ellentmondásait, csúsztatásait, de föloldásuk szétfeszítené a hagyományos krisztológia kereteit. Ezeket az időzített bombákat hatástalanítaniuk kellett már az Újszövetség szerkesztőinek is, de teljes harmonizálásuk a kanonikus evangéliumokkal, vagyis Jézus jellegzetes tanításaival továbbra sem megoldható feladat. Hivatalos egyházi megoldás híján csak „eretnek” kérdések és teológiai magánvélemények merészkednek a megváltás problémájának a közelébe. A levélíró vette a bátorságot, hogy a dogmatikus megközelítés útvesztője helyett józan ésszel, gyakorlatiasan vázolja a kérdés lényegét, és ezzel megtette az első lépést az élő, őszinte teológiai vizsgálódáshoz. A meredek, keskeny utat választotta az egyházi igénytelenség széles, biztosnak hitt útjával szemben, ezért nem számíthat széleskörű elismerésre. A teológia örömeit az emberi lélek csak az isteni Lélektől remélheti, ettől újulhat meg mindenkor. Bollók István kreativitása természetesen előítéletekbe, gyanakvásba, dogmatikus félreértésekbe fog ütközni.

Továbbjutását bátorítva és elért belátásait megerősítve fölhívom figyelmét, hogy a páli teológia (és gyakorlat) már születése pillanatában vitákat váltott ki a régebbi tanítványokból és a kortársakból (ld. Csel 15, 1-29; 21,21-30, 1Kor 1,12; 3,4,22, 2Kor 10,6; 11,5-6,12-16, 22-23; 12, 11,16, Gal 1,6-9; 2,11-14; 4,17, 2Pét 3,15-16 stb.), amint nem volt összhangban a későbbi eredetű evangéliumokkal sem. Jézus ugyanis nem szólt messiási küldetéséről, sem arról, hogy megváltja a világot. Számára nem a megváltás volt „sorsunk legnagyobb kérdése”, hanem közismerten Isten tökéletes országa és az Atyával megvalósuló, közvetlen gyermeki kapcsolat. Istent ugyanis nemcsak lehet így, közvetlenül szeretni (gondoljunk a legfőbb parancsolatokra: Mk 12,28-31), hanem ilyenné minősülhet át minden emberszeretetből kiinduló, ellenségeket szeretni képes istenélmény is. A bibliai „istenfélelem” a közös istentisztelet révén szerető istentapasztalattá, élő teológiává válhat, ha túl tud lépni minden iskolai, csupán megtanulható, szemináriumi hitoktatáson. A hivatalos dogmatika érthető módon soha nem foglalkozott a Mennyek országának a titkaival, csak az egyház népének előírt normákkal.

A leghitelesebbnek tartott Q-anyag (Mt 24,40.41/Lk 17,34-35) alapján azt is tudjuk, hogy kollektíven nem érhető el a Mennyek országa, amint formális egyháztagsággal sem biztosítható, hogy Isten akarata érvényesüljön a földön, csupán egyéni erőfeszítéssel, kereszthordozással és a Mindenható szerető irgalmából.

Van tehát megoldásra váró tennivalónk a teológiában, ha ellentmondásoktól mentes alapokon keressük és építjük Isten országát.

P. Gábor Mózes
Budapest

Tízparancsolat a gazdag világ számára

Az első parancsolat

Isten akkoriban így szólt a Sínai-hegyen: „Én vagyok az Úr, a te Istened, aki kivezettelek Egyiptom országából, a szolgaság házából. Ne legyenek más isteneid rajtam kívül!"

Egyedül Isten igazán gazdag, mert csak Isten birtokolja az élet teljességét. Ő megígéri, és adja is az életet; így kell nekünk is megosztanunk egymással az életet.

A bálvány szintén életet ígér, de halált ad. Ezt láthatjuk ma kipusztuló erdeinken. Mi a gazdag világhoz tartozunk, vágyainkkal és reményeinkkel együtt. Az aranyborjút imádjuk, és feláldozzuk neki időnket és erőnket, intelligenciánkat és boldogságunkat. Semmi sem olyan fontos számunkra, mint a gazdasági növekedés. A Biblia bálványimádásnak nevezi a profitéhséget.

Isten ma azt mondja: Ne legyenek más isteneid rajtam kívül!

A második parancsolat

Isten akkoriban azt mondta: „Ne élj vissza a te Istened nevével!"

Istennek száz neve van. Csak akkor maradunk elevenek, ha megpróbáljuk mindegyiket megkeresni.

Mi az Első Világ ideológiájaként, az Első Világ jólétének és militarizmusának ideológiájaként használjuk Isten nevét. Minden dolláron ez áll: In God we trust. „Istenben bízunk." Minden dollár istenkáromlás. Minden euró istenkáromlás. Azok a pilóták, akik megsemmisítették Hirosimát, előzőleg imádkoztak.

Isten ma azt mondja: Ne élj vissza a te Istened nevével!

A harmadik parancsolat

Isten akkoriban azt mondta: „Emlékezzél meg a szombatnapról, és tartsd azt szentnek! Hat napon át dolgozzál, és végezd minden művedet, de a hetedik nap a nyugalom napja, az Úrnak, a te Istenednek szentelt nap."

Isten teremtette a munkát és a szeretetet. Azt mondani, hogy kevés a munka, éppoly istentelen dolog, mintha azt mondanánk, hogy kevés a szeretet. Van elég tennivaló a földön. Mi semmibe vesszük a munkához való alapjogot, amely minden embert megillet: nőket és férfiakat, idegeneket és őshonosakat, időseket és fiatalokat. Megengedjük, hogy az új technológiák nagyobb védelmet és tekintélyt élvezzenek, mint az emberek és munkahelyük. Senkinek az adósságát nem engedjük el, egyetlen mégoly szegény országnak sem. Nem adunk a földnek semmiféle szombatot, hogy megpihenhessen. Mi magunk sem tudjuk, mi a nyugalom.

Isten ma azt mondja: Emlékezzél meg a szombatnapról, és tartsd azt szentnek!

A negyedik parancsolat

Isten akkoriban azt mondta: „Tiszteld apádat és anyádat!"

A Biblia apánknak, de anyánknak is nevezi Istent (Iz 66,13). Mi, gazdagok megmutatjuk az elszegényedett időseknek, hogy ők maguk felelősek érte. TV-programjainkban egyetlen idősebb nőnek sem szabad megjelennie bemondóként. Az ifjúság kultuszával elszigeteljük az öregeket. A 45, vagy éppenséggel 35 év fölöttieket alkalmatlannak nyilvánítjuk arra, hogy a munkaerőpiac szereplői legyenek. Nem biztosítunk szakmatanulási lehetőséget a fiatalok számára, és így büntetjük azokat az apákat és anyákat, akik gyerekeket hoztak a világra. A mesterséges megtermékenyítéssel manipulálunk, ahelyett hogy segítenénk apák és anyák tíz- és százmillióinak, akik éhezni látják gyerekeiket.

Isten azt mondja ma: Tiszteld apádat és anyádat!

Az ötödik parancsolat

Isten akkoriban azt mondta: „Ne ölj!"

Isten az élet szerelmese. Mi, gazdagok naponta öljük a föld kétharmadán az embereket – az igazságtalan árakkal és az eladósítással, a föld elrablásával és a fegyverkezéssel, olyan „fejlesztési segélyekkel", amelyek mindenekelőtt a gazdagok gazdaságának segítenek. Biztosítjuk felvevőpiacainkat, rasszistákat és más terrorrendszereket támogatunk. A szegények kiszívott vérével üzletelünk, és azokkal a fegyverekkel, amelyeket a szegény országok elitjének szállítunk. Szemünk előtt lejátszódó népirtások cinkosai vagyunk. A későbbi nemzedékek olyan zavarodottan állnak majd a tetteink előtt, mint mi a náci haláltáborok fényképei előtt.

Isten azt mondja ma: Ne ölj!

A hatodik parancsolat

Isten akkoriban azt mondta: „Ne törj házasságot!"

Isten azt akarja, hogy az emberek közötti kapcsolatok a szeretetre és tiszteletre épüljenek, ne pedig a pénzre. Mi, a gazdag világ lakói eladjuk és prostituáltakká tesszük a szegényeket, szexturizmust hozunk létre, és támogatjuk a családokat szétverő elnyomó rendszereket. Gyermekeinket megfosztjuk a gyermekvállalás bátorságától. Létezik kívülről okozott házasságtörés, amikor is az embereknek azért nem sikerül az együttélés, mert munkanélküliség fenyegeti őket, mert versengésre és irigységre nevelik őket, és mert a patriarchátus bálványa olyan börtönné teszi a házasságot, amelyben a nők nem képesek szabadon lélegezni és növekedni.

Isten ma azt mondja: Ne törj házasságot!

A hetedik parancsolat

Isten akkoriban azt mondta: „Ne lopj!"

Isten mindenki számára teremtette az élet gazdagságát. A föld nem ismer olyat, hogy az enyém vagy tiéd. Mi itt a gazdag világban ellopjuk, amit a szegény országokban keserves munkával állítanak elő. Gúzsba kötjük őket, úgyhogy kénytelenek földjeiken luxusélelmiszereket termeszteni számunkra, és nem termeszthetnek maguknak alapvető élelmiszereket. Ellopjuk termékeiket, kincseket rejtő földjüket, valamint a kultúrájukat, és Coca-Cola-kultúránkat, állateledel-reklámjainkat és űrfegyverkezésünket adjuk cserébe. Kiosztjuk a szerepeket, s a kizsákmányoló, a hajcsár, az orgazda és a tolvaj szerepét játsszuk. Miközben nő a bankárok és a nagyvállalkozók profitja, növekszik az újabb és újabb szegények millióinak nyomora. A tulajdon ebben az értelemben lopás, amennyiben lehetővé teszi, hogy megerőszakoljuk a szegényeket.

Isten ma azt mondja. Ne lopj!

A nyolcadik parancsolat

Isten akkoriban azt mondta: „Ne tégy hamis tanúságot felebarátod ellen!"

Jézus azt mondta: az igazság szabaddá tesz majd titeket. Mi belefulladunk saját hazugságainkba. Tömeg-

tájékoztatási eszközeinkkel nemcsak az igazságot pusztítjuk el, például a fegyverkezést illetően, hanem azt a hitet is, hogy képesek vagyunk az igazság felismerésére. Elhallgatjuk az igazságot, vagy eltereljük róla a figyelmet. Hamis tanúságot teszünk egész országokról és népekről, illetve kormányokról és uralmi rendszerekről. Cenzúrával és öncenzúrával elnémítjuk az igazság köztünk élő tanúit.

Isten ma azt mondja: Ne tégy hamis tanúságot felebarátod ellen!

A kilencedik parancsolat

Isten akkoriban azt mondta: „Ne kívánd felebarátod házát!"

Isten védelmezi az emberek életterét. Mi itt a gazdag világban egyre több ember életterét romboljuk le azzal, hogy megtagadjuk tőlük a munka jogát. A romlott keresztény történelem során a szegénygondozás és az alamizsnálkodás gyakran helyettesítette az igazságosságot és az újraelosztást. Ma némelyek azt gondolják, hogy a szűkében lévő árut, a munkát jobban kellene elosztanunk a munkával rendelkezők és a munkanélküliek között. Csakhogy a munka nem áru, és az alamizsnák nem segítenek. Nálunk a gazdagoknak hatalmuk van arra, hogy munkahelyeket tegyenek tönkre, és rontsák sokak életminőségét. Újból meg kell határoznunk, mit is jelent a létfontosságú munka a társadalom számára. Az ember házához hozzátartozik a víz és a levegő, a pihenés és a nevelés, a kultúra és a közös felelősség is.

Isten ma azt mondja: Ne kívánd felebarátod házát!

A tizedik parancsolat

Isten akkoriban azt mondta: „Ne kívánd felebarátod feleségét, szolgáját, szolgálólányát, állatait, és semmit se, ami az övé!"

Isten annyira tiszteli az embereket, hogy képesnek tartja őket az egymás iránti szeretetre.

Mi itt a gazdag világban a profithajhászás bálványimádásában élünk, és ezzel megfosztjuk életüktől felebarátainkat, nőket és férfiakat, gyerekeket és állatokat, itthon és külföldön egyaránt. A kisemberekben is ott van a kapitalista, aki elkívánja felebarátaitól a nyersanyagokat, az életminőséget, a gazdagságot és a hatalmat. Ezek a bennünk lévő hamis vágyak teszik, hogy még mindig tűrjük ezt az igazságtalan rendszert, és hallgatunk mindazzal kapcsolatban, ami a mi nevünkben történik. Ez bűn.

Isten ma azt mondja: Ne kívánd felebarátod feleségét, szolgáját, szolgálólányáét, állatait, és semmit se, ami az övé!

Norbert Copray

Forrás: Publik-Forum Extra, Barmherzigkeit

Az ajándékhalmozók

Dénes születésnapján – annak rendje-módja szerint – hagytam csapot-papot, határidős feladatot, s nekiálltam sütni: meggyes tortát. Vittem is neki lelkesen, ő azonban rá sem pillantott, hanem közölte velem, hogy neki már van tortája. Váratlanul ért, hogy ennyire nem díjazta az ajándékomat, kissé olyan volt ez, mint egy érzelmi balegyenes. Félig-meddig sértődött hangon meg is kérdeztem, hogy akkor ezt most vigyem-e haza. Dénes szó nélkül megrántotta a vállát. Éreztem, hogy most kettőnk közül csak én változtathatok, ezért békülékenyen hozzátettem, azért jó lesz ez még holnap is, meg holnapután.

A konyhában azután az anyja elmesélte „a" tortatörténet részleteit.

Dénes ugyanis hetekkel ezelőtt kijelentette, hogy neki a születésnapjára csakis „Thomas-torta" kell. Az anyját a hideg rázta ettől az ötlettől. (A gyengébbek kedvéért: a Thomas, a gőzmozdony c. meséről van szó.) Már eleve attól borsódzott a háta, hogy ez a „jószág" fekete, de leginkább kék. Egészen pontosan: királykék. Nem beszélve a kerekekről meg a kéményekről... Rögvest közölte a fiával, hogy ez meghaladja az ő tésztasütési képességeit. Igaz, a születésnap közeledtével egy kerek héten át újabb és újabb tortaötletekkel környékezte meg a gyermekét – hasztalanul. Végül Dénes, mint akiben egy világ készül összeomlani, rezignáltan sóhajtotta a világba, hogy akkor neki már soha nem lesz Thomas-tortája...

Mit tehet ilyenkor egy érző anyai szív? Nekiült az internetnek, és áttanulmányozta a szakirodalmat. Aztán, amikor elérkezett a nagy nap, nekiállt a család a tortakészítésnek. Beleadtak apait, anyait, sőt még a nagyobbik fiú is beállt vonatorrot rajzolni, aztán elővették a kamrából az összes létező gyümölcsszínezéket – vagyis azt az egyet: az áfonyabefőttet. Házi kivitelben ugyan – de csak elkészült a nagy mű. Lélegzetvisszafojtva várták a kis minőségellenőrt, a nap ünnepeltjét. Dénes meglátva a tortát, sugárzott a boldogságtól. De úgy, ahogyan csak egy négyéves tud beteljesülni! Majd kifelé menet a konyhából még odavetette az anyjának: „Látod, én már előre tudtam, hogy sikerülni fog!" Az anyja erre sem levegőt nem kapott, sem szóhoz nem jutott. Vajon mi mindent feltételezhetnek még a szíve alatt hordott magzatjai róla, amit még ő sem magáról? Igaza van a jó öreg Murphynek: a gyermekek mindig tudják, hol vannak a szüleik határai, és még azt is, hogyan lendítsék őket át azokon.

Ezek után érthető, hogy Dénes a születésnapi ünnepségen föl nem tudta fogni, miért bosszantják őt a vendégek újabb és újabb tortafelvonultatásokkal. Egyre ingerültebben adta tudtukra ajándékozóinak, hogy neki már van tortája.

Igen, ez az életkor még ismeri az „egy" értékét, és semmi pénzért nem cserélné el azt a sokkal! Nagy tanítás ez az ajándékhalmozóknak! A „semmi" inkább párba áll a „sokkal", mint az „eggyel"! De nehéz lecke az „egy a szükséges" világa (vö. Lk 10,42)! A napokban olvastam egy vitát az interneten arról, jó-e az, ha már valaki szeptemberben megveszi a karácsonyi ajándékot? Aztán persze igazít rajta novemberben is, sőt még decemberben is, mert akkor már ráadásul árleszállított!

A tortatörténet a minap villant elém, amikor egy reggeli Biblia-olvasás során kicsit csalódottan tettem le az Igét: „Akik az Urat keresik, nincs fogyatkozásuk" (Zsolt 34, 10). Hát ilyen könnyű Isten előtt tökéletesnek lenni? Elhinni is nehéz! Mindössze ennyi: keresni kell az Urat, és jó vagyok? Nincs égi lajtorjamászás, önmardosás, megregulázás. Ilyen egy-szerű? Csak Őt keresni! Már megint itt van ez az Egy! Folyton beleütközöm. Bűnösen kevesellem. Lehet, nekem kellene megtérnem sok-centrikusságomból, és tanulni beteljesülni a mindössze csak „Eggyel"!

Ami pedig a Thomas-költeményt illeti, nagy tanítás van abban: Akinek van egy tortája, az elégedjen meg vele! Dénes négyévesen ezt már (még) tudja. És csak bosszankodott a „sokban" hívő felnőtteken, akik egyszerre több tortával akarták őt megörvendeztetni – éppen az ő születése napján.

Vörös Éva

Böjte Csaba levele a holnapról

Kedves Kollégák!

Gyermekeink nevelését felelősen vállaló testvéreim!

Érdemes elolvasni az interneten az alábbi címen található írást: http://gondola.hu/cikkek/77472-Basescu_Romania_nem_finanszirozhatja_kolcsonokbol_a_bereket_es_a.html

A román államelnök világosan kimondja, hogy kölcsönökből élünk. Mindenki látja, hogy a nálunk fejlettebb országok hitele is elapadhat, pl. Görögország, Írország, Portugália... De azt is láttátok, hogy mi történik Angliában, ahol a jóléti társadalomban felnőtt fiatalok, a modern angol oktatási rendszeren keresztülment nagyra nőtt emberek semmit nem kímélve gyújtogatnak, szétvernek mindent. Tudjuk, hogy globalizálódó világunkban lassan elterjed ez a jelenség, és félő, hogy mint minden, előbb-utóbb hozzánk is begyűrűzik. Elgondolkodtató!

Fel kell készülni arra az időre, mikor az állam nem adni, hanem elvenni fog. Mióta a világ a világ, az állam mindig az alattvalóiból élt, és nem külföldről felvett kölcsönöket osztott szét az állampolgárok között. Szerintem lassan, de biztosan itt nálunk is visszaáll az évezredes szokás. Az állam nem fog adni, osztogatni, hanem csak kérni fog, és az adókból kifizeti az adósságot, és ami marad, annak egy részét fogja visszaosztani azoknak, akiknek jónak látja. Ez ilyen egyszerű! Lehet, hogy ezt a kanyart lassan, fokozatosan veszi be a mi államunk, de lehet, hogy nagyon gyorsan átalakul minden, és egyszerre csak nagyon csípős, hideg ősz lesz. Persze a nap majd akkor is minden reggel fel fog kelni, az élet megy tovább, csak fagyos hideg lesz, és mindenkinek nagyon ügyesen fel kell öltöznie. Erre kell tudatosan felkészülni!

Mi, akik a gyerekeket, a fiatalokat fel akarjuk készíteni a holnapra – ezt jelentené a nevelés –, ismernünk kell a holnapot, és arra kell felkészítenünk őket, hogy akkor is jókedvű, Istenben, önmagukban bízó, a jég hátán is megélő, az életet vállaló emberek legyenek. Tudjátok, nem véletlenül szerveztük meg a „pusztai vándorlás hete” elnevezésű tábort Szovátán! És az „Ábel a rengetegben” nevű tábort is nagyon tudatosan terveztük meg Kászonban. Meg kell tanítanunk a ránk bízott gyerekeket a jég hátán is megélni. Hogy ebben az iskolák vagy a csak a mát látó hatóságok mennyire partnereink, az nem számít. Ezt a feladatot nekünk, a Szent József-i értelemben vett szülőknek becsülettel vállalnunk kell, és jó végre kell vinnünk.

E célból fogalmaztam meg néhány javaslatot:

1. Minden napközi otthont, minden családot kértem, hogy a konyhakert művelését vegye komolyan. Istennek legyen hála, házainkat látogatva nagyon sok szép kertet láthatok. A kertben termett hagymát fel kell fonni, a paszulyt szépen leszedni, megszárítani, tárolni, a zöldségekből télire zakuszkát készíteni, paradicsomot befőzni, káposztát sarvalni, hordóba eltenni. Ez és sok más hasonló dolog mind-mind elsőrendű oktatási célunk. Ezt az állam nem kéri tőlünk számon, de az élet majd számon fogja kérni, és az lenne jó, ha azon a vizsgán is átmennének a gyerekeink. Sok szép kezdeményezés van a házainkban, de ennek ellenére azt mondom, hogy ebben az irányban sokkal bátrabban kellene mennünk. Őseink a földből, az erdőből éltek, és fizették az adókat, tartották el az államot is! Előrelátó bölcs gondolkodás, kemény kétkezi munka tarthatja fent a jövő családjait itt Erdélyben is, és erre meg kellene tanítanunk a gyermekeinket! Ez sok szempontból még fontosabb, mint az iskolák végtelen elméleti oktatása.

2. A gyermekeket, a fiatalokat meg kell tanítani az önfenntartásra. Csíksomlyóról Zsókáék elmentek ősszel krumplit szedni másoknak, és napszámként egy-egy zsák krumplit kaptak. Almát is szedtünk részibe, és biza, télen nagyon finom volt. Mindenik ház szervezze meg az őszi munkákat. Nemcsak azért kell a családoknak szépen elmenniük dolgozni, hogy legyen mit ennünk, hanem azért is, hogy a nagyobb gyerekek tanulják meg a munka által megtermelt anyagi javak megbecsülését. Lehet, hogy a hatóság majd kifogásolni fogja ezt, de szeretettel kérdezzétek meg, hogy a tanácsok adása mellett átvállalják-e a számláinkat, a gyermekek fenntartási költségeit? És főleg azt kérdezzétek meg, hogy 10-20 év múlva el fogják-e tartani az élhetetlen, naplopó fiatalokat? Vagy mint Angliában, százasával fogják majd bezárni őket?

3. Szeretettel kérlek, szépen menjetek ki az erdőbe, tanítsátok meg a gyerekeket meglátni a természet adta adományokat. Tanítsátok meg meglátni a nyirkos oldalban a forrást, és azt szeretettel befogni egy kis csorgóba, biztonságosan tüzet rakni, üstben ételt készíteni a természethez közeli állapotban, és azt jó étvággyal elfogyasztani. Az erdőben termett gyümölcsökből télire eltenni, jó, ehető gombát szépen megszárítani, finom hecserli lekvárt főzni – mind-mind olyan fontos feladat, mint a szorzótábla megtanítása, vagy az iskolában tanított más tantárgyak.

4. Mindenütt, ahol lehet, lassan le kell válni a kiépített rendszerekről. A fűtést már több házunkban is átállítottuk fára. Házainkat biztatom, hogy nézzenek ki szép eladó erdőket, kezdjenek tárgyalásokat, és értesítsenek engem is a fejleményekről, lássuk, mit tudunk tenni? Én biztos, hogy mindent megteszek erőm szakadtáig, hogy téli fűtésrendszerünket szépen önfenntartóvá tegyük. Nem látok más utat, őseink is csak ezen az úton jártak. Így legalább népünk egyszerű fogatosainak, erdőmunkásainak adhatjuk kevés pénzünket, és nem távoli országok mágnásainak.

5. Vízszámláink hihetetlenül magasak. Csíksomlyón sikerült befogni egy forrást, kis tavat is ástunk, így az öntözéshez, állatok itatásához, locsoláshoz a víz Istentől van. Tovább is szeretnénk lépni ebben az irányban. Isten minden házra bőséges esőt csorgat, fel kell azt fogni locsolásra, kocsimosásra stb. Minden háznak tudatosan le kell faragnia fenntartási költségeit. Gyerekeinket is erre az egyszerű, takarékos, fenntartható pályára kell állítanunk. El kell magyarázni, hogy nem kell a csapokat maximumra kinyitni kézmosás alatt. A villanyokat le kell oltani ott, ahol nem tartózkodunk, a fűtés, szellőztetés kérdéseiről sokat beszéltünk, de ti ezt tanévkezdéskor újból vegyétek át a gyerekekkel. Ebben az irányban minden javaslatot hálás szeretettel fogadunk. Régóta kérem a házak vezetőit, hogy ebben az irányban tett lépésekről is számoljanak be írásban, hadd tanuljunk egymástól! Próbáljunk fenntartható rendszert működtetni, és gyermekeinket is abba belenevelni.

Biztos, hogy jön a tél, és nem kell megijedni a közelgő fagyos időtől, de fel kell készülni rá. A közelgő gazdasági összeroppanástól sem kell pánikolni – senki nem tudja még, hogy mit hoz a holnap –, de szerintem bölcsen, okosan félre kell tenni a lezser nyári ruhát, és fel kell készülni a komoly mínuszokra, mert biztos, hogy ennek a sok pazarlásnak meglesz a böjtje.

Az Isten adta holnapban bízva,

Csaba t.

Hozzászólások

Csak arról ne feledkezzünk meg, hogy a föld, a víz és a levegő is a hitelezők tulajdona már, eladta nekik a helyi komprádor burzsoázia. No meg az összes föllelhető növény, állat és gomba, mert már ezeket is szabadalmaztatták.

Ezért aki:

- nem génmódosított vetőmagot ültet a konyhakertjébe,
- nem szabványos gyári konzervet vesz akármelyik áruházban,
- az adóhivatal megkerülésével természetben fogad el bérezést napszámban végzett munkájáért,
- hulladékfával tüzel olaj vagy gáz helyett,
- forrás vizét saját fogyasztására fordítja,
- erdőben gombát, bogyót, gyümölcsöt szed, netán vadászik,
- szabad tűzön főz, nem gáztűzhelyen,
- esővizet gyűjt és használ,

az szerzői jogot sért, és bűncselekményt követ el, mert jogos használtól fosztja meg nagylelkű hitelezőinket. Ne csodálkozzon hát, ha a törvény teljes szigorával fogja üldözni. És még az erdőbe sem menekülhet, mert azt is eladták.

Előbb-utóbb kitör a harc a közjavakért, de nem a rászorulók között, hanem a rászorulók és a „tulajdonosok" magánhadseregei közt.

Demeczky Jenő

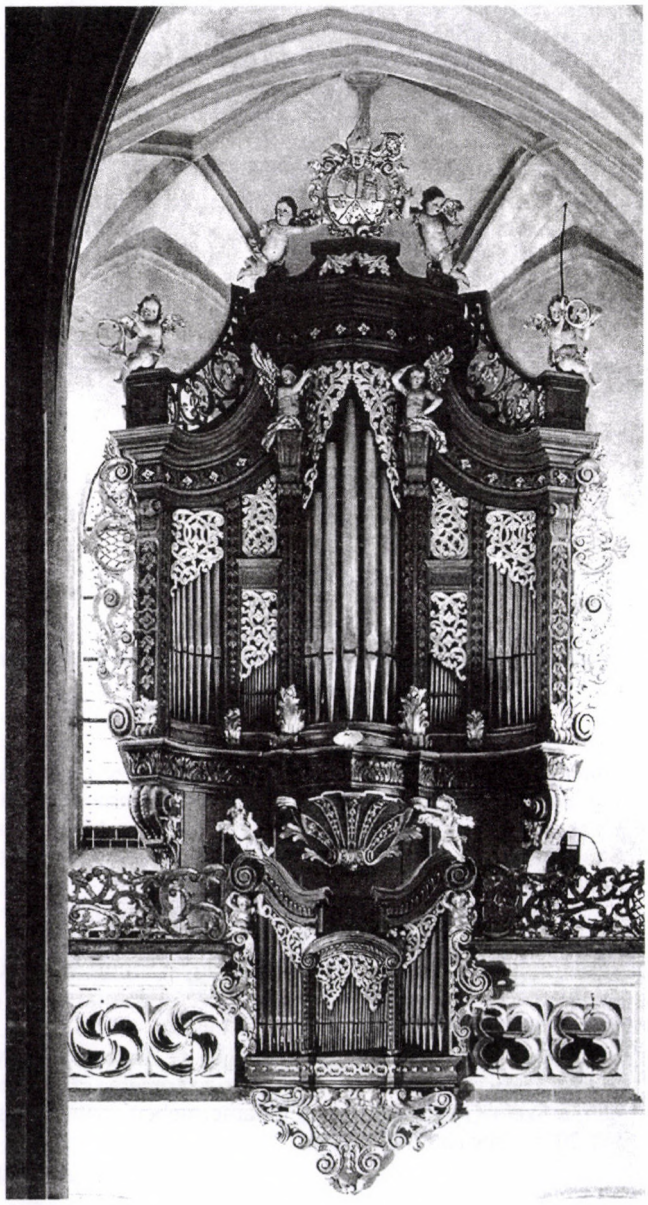

Ha jól értem Demeczky Jenő szavait, „szerzői joggal" védetten minden a „hitelezők" tulajdona. Nos, a mi feladatunk csupán csak egy: elismerni, hogy minden szerzői joggal van védve, ám az eredeti szerzőé, a megalkotóé, azaz a Teremtőé (legyen az a Jézus által megélt Isten, a zsidók Istene vagy bármilyen néven tisztelt Isten). Tehát csak egyetlen törvényt kell elfogadnunk, mert ebből már következik a teremtmények ingyenes – de GONDOS – használati joga!!

Nemes Ákos

Nemes Ákos gondolata jó, de a távollévő „jogtulajdonos" nevében jogot gyakorlók mindig felbukkannak, hozzászólása tehát csak elméleti kedvesség. Kissé szélsőséges, provokatív mondatokkal szemléltetem, hogy a megoldáshoz nagyon gyakorlatias megvitatás kellene:

Mi a gyakorlati megoldás? Például mit lehet tenni, ha egy önkormányzat vagy adóhivatal a gyalogosoktól járdahasználati díjat kezd szedni? Vagy ha a Monsanto pereli Magyarországot azért, mert „kiváló" génpiszkáinak korlátot szab? És így tovább. Mi a megoldás, mi a megtehető és megteendő??

Jogi síkon küzdeni? Megtagadni a sablonos vásárlói életmódot, és otthon búzát termeszteni a tetőtérben? Interneten széleskörű felháborodást koordinálni, bojkottot, a politikusokat és gazdasági döntéshozókat elárasztani levelekkel, esetleg utcára vonulni? Esetleg valakik meglincselik a Monsanto elérhető tisztségviselőit, miközben az igazi mozgató gazemberek elérhetetlenek védett magánbirtokaikon? Elköltözni Új-Zélandra vagy a Holdra? Mi a megoldás??

Vagy csak „jóistenezünk", mert nincs reális megoldás?

Már a félmegoldások is bizakodás felé indíthatnak, HA valósak!

Simonyi Béla

Nem szabadalmaztatott a teremtés, hanem a teremtést privatizálták a gazdagok a szegényekkel szemben. Szerintem ennek abszurd volta nagyon sokakat ráébresztene, hogy mi a teendő. A teremtés privatizálóinak megbélyegzése és leleplezése az elsődleges.

Garay András

Megoldást nem tudok, csak ötletelek. Minden irányban próbálkozni kell.

A jogi út is egy lehetőség. A számítógép-felhasználókat fejő üzleti vállalkozások egymás közti peres ügyeiben sok olyan bírói döntés született, amely mindkét felet elmarasztalta, mert bizonyítható volt, hogy az alperes és a felperes egyaránt ugyanazon egyetemi, kutatási, tehát közpénzből fizetett fejlesztésre alapozta a saját termékét, ezért nem volt mit egymás szemére vetniük, mindketten a közjót bitorolták. Előlények esetében a génpiszkált termékekről még könnyebb bizonyítani, hogy évmilliárdos, köztulajdonú „fejlesztésen" alapulnak. Akár zöld szervezetek is indíthatnak ilyen pert, de sokkal hatékonyabb lenne (a szoftveróriások csatáiból okulva), ha két ellenlábas génpiszkáló céget sikerülne egymás ellen ugrasztani, így a tetemes perköltséget nem a kizsákmányoltaknak kellene állniuk.

A járdáról is be lehet bizonyítani, hogy adóból épült, tehát a beszedett díjak az adófizetőket illetik.

Ki kell használni a létező génbankot is, el kell érni, hogy bárki kaphasson belőle, aki őshonos fajtát akar termelni.

Létre kell hozni a vetőmagok feketepiacát. A kínai piacon az összes világmárka utánzatát fillérekért lehet kapni, ezen a piacon lehessen az igazi vetőmagokat csereberélni, adni-venni.

Partizánkodni is kell; ha kendert lehet a télikertben termeszteni, akkor lehet búzát is.

Demeczky Jenő

Töprengés a szegénységről

Ki a szegény? Aki azt mondja magáról? Akit a többiek mondanak szegénynek? Aki azt gondolja magáról? Akiről a többiek gondolják? Vagy helyzet- és körülményfüggő?

A minap a metróaluljáróban láttam egy embert, aki nagyon elhanyagolt külsővel ült a kövön, és a következő felirat lógott a nyakában, mindenki által jól látható nagy betűkkel: ITALRA KÉREK.

Bevallom, azóta is vegyes érzelmekkel gondolok rá. Az első reakcióm az volt: Ez egy bátor ember. Azután ilyen gondolatok keveregtek a fejemben: Ide jutott? Ilyen borzasztóan őszinte? Vagy úgy döntött, hogy nem hazudik tovább?

Róla mindenképpen azt merem mondani, hogy ő nagyon szegény ember. Annyira szenved az ital hiánya miatt, hogy már nem tud hazudni. Valamire megtanított: szegény az, aki szenved valaminek a hiánya miatt. A szegénység mértékét a hiány miatt érzett szenvedés határozza meg. No jó, és ki az, aki ezt meg tudja mérni? Senki. De talán ez nem is fontos. Fontos a szabadulás a szenvedéstől. Fontos segíteni ezt a szabadulást. E kettő miatt fontos az éhezőkről, fázókról gondoskodni!

Miért alakul ki valakiben a hiányérzet, és e miatt szenvedés, jóllehet mindene megvan, sőt még bővelkedik is? És miért nem érez hiányt, és e miatt szenvedést, aki önkéntesen mond le dolgokról, esetleg a teljes szegénységet választja, mint például Szent Ferenc, vagy egy nem keresztény „szent”, Buddha?

Az ilyen esetek azt mondatják velem, hogy a szegénység nem körülményfüggő. A szegénység hiánybetegség, hiányérzet, tudati állapot.

Az ember lényének vannak olyan területei, amelyek a végtelenre nyitottak. Például a vágyai, a fantáziája. A végtelen megragadására, birtoklására törekszik. Ezzel szemben végesek a képességei és a lehetőségei.

A lecke „nem piskóta”. A végtelenre nyitott embernek véges körülmények között kell megteremtenie feltöltődését, a telítettség tudatát, vagyis a boldogságát. Az emberiség szenvedésének nagy részét az okozza, hogy e kettőt nem tudja összehangolni. Függetlenül attól, hogy melyik földrészen él, s milyenek az anyagi körülményei. Ha a végtelen birtokba vétele valamilyen oknál fogva nem sikerül, véges dolgokkal akarja betölteni az űrt, amely benne tátong. Mindig a következő megszerzendőben reménykedik – ami persze eleve halott igyekezet, hiszen a mérhetetlen űrt nem tölti, és nem is töltheti ki a mérhető. Saját boldogsága érdekében rabolja ki a másik embert, szerez meg mindenáron mindent. „Hatalommal pénzt, pénzzel hatalmat.”

Olyan dolgokat, teendőket kell tehát keresni, amelyek megfelelnek annak a célnak, hogy ne legyen hiányérzetünk. Vagyis nem materiálisak. Ilyenek például az együttérzés, az osztozás képessége, a fegyelem, figyelem, segítés stb., stb. Egyszóval a szeretet cselekedetei. Az már csak melléktermék, hogy mindezek képviselője is mellénk szegődik. A szeretet maga. Sem Ő, sem a felsoroltak nem mérhetők sem hosszában, sem széltében. Úgy is mondhatnám, hogy mindegyik végtelen.

Nagyon nagy a felelősségük azoknak, akik már felfedezték ezeknek a cselekedeteknek az életünkben játszott szerepét. Megtapasztalták, hogy lehetséges összehangolni a végtelenre nyitott vágyakat, fantáziát és a korlátozott képességet, lehetőséget, és ez az összehangolás milyen szabadságot ad. Megszabadít a minden gondolatot, fizikai erőt magának követelő feljebb jutási görcstől. Azért nagy a felelősségük, mert óünfelfedezésüket nem tarthatják meg maguknak, el kell mondaniuk azoknak, akik szenvednek! Akik még nagyon sokan vannak.

Nocsak, még egy mérhetetlen, vagyis a végtelenek közé sorolható tett!

Dombi Zsuzsa

Asztaltársaság

Ahhoz, hogy emberek találkozzanak, és együtt töltsenek némi időt, kell egy jó meleg hely, néhány asztal és valami étek, amely fölött beszélgetni lehet. Az, hogy a megfelelő emberek a megfelelő időben és helyen, a megfelelő asztalhoz üljenek le és a megfelelő ételt egyék, nem kell más, csak egy jó ötlet. A jó ötletek aztán önálló életet kezdenek élni, először egy ember fejében, aztán vagy gondolatátvitel, vagy verbális kommunikáció által mások fejében is.

És az ötlet forog, gömbölyödik, gyúrmálódik, emésztődik kissé, és végül megtermi a gyümölcsét. Persze ötletet lehet kölcsönvenni vagy utánozni is. Vagy plagizálni. Igaz, plágium esetén nem szokták az ötlet eredeti gazdáját hivatkozásként megjelölni.

„Ha vendégséget rendezel, hívd meg a szegényeket, bénákat, sántákat, vakokat” (Lk 14,13)!

Ez egy jó ötlet! És a legkevésbé sem plágium, de mindenképpen utánzásra sarkalló. Az egyetlen utánozható példa! Az örömhír példája, Jézus példája: aki az elesetteket és rászorulókat hívja vendégségbe.

És a meghívottak el is jöttek. Jöttek rongyaikba burkolt testükkel és éhes lelkükkel. Az élet hajótöröttei, akiknek arcában saját arcunkat fedezhetjük fel... Eljött a gyermekeit eltemető anya, aki nyugdíj nélkül, hideg lakásában morzsolja hétköznapjait. Ott volt a lecsúszott tanár, akit felesége a válás után kitessékelt addigi közös lakásukból. Leült az asztaltársaságba a volt állami gondozott, akit üres tarisznyával engedett útjára anyja, az állam. Társaságot talált a fiatal munkanélküli, akinek arcán a remény mosolya halványul. Jelen volt a fiatal anya, akinek gyermeke már nevelőszüleinek mondja, hogy apa és anya. De megtalálta az asztalt az éhségtől szédelgő, elsárgult bőrű, homályban élő is. És még számosan a számtalanok közül, akiknek számlálatlanul múlnak napjaik, várva a Bethesda-fürdő partján, hogy egy arra járó kóbor angyal szárnyával megmozdítsa a vizet, amelybe megtalált emberével léphet a gyógyulást váró. Leültek terített asztalunkhoz, és jó étvággyal elfogyasztották felkínált ételünket.

Igazságtalanságnak gondolható, de kiigazítható igazság az, hogy az élet mintha két parton folyna. Az egyik parton élnek azok, akiknek van munkájuk, otthonuk, családjuk, ételük. A másik parton azok, akiknek volt, vagy lehetett volna mindez, de nincs. A két part közötti hidat mindkét oldalról szükséges építeni. Akik a „van” oldalán élnek, azoknak azért, hogy szívük ne kérgesedjen meg jólétükben, akik a „nincs” oldalán élnek, azért, hogy szívük ne kérgesedjen meg bánatukban. Szükségük van egymásra a két parton élőknek! Egymásra utaltattak!

Nekünk, vendéglátóknak örömet jelentett, hogy leültek asztalunkhoz a meghívottak, Sopronban élő hajléktalan embertársaink. Láthatóan jó étvággyal fogyasztották el az Ágfalván főzött Jókai bablevest, és a testvéreink által sütött almás pitét, kakaós csigát, kalácsot és buktát.

A Bokor helyi közösségeinek tagjai és családjaik együtt munkálkodva készültek a vendéglátó szerepére, és Sopronban, a Szent György Plébánia hittantermében terítettek asztalt 2011. február 19-én délben.

CsSzZsóka

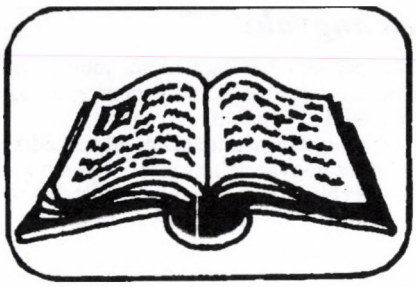

BIBLIA

A decemberi elmélkedéseket Garay András (Dunakeszi), a februáriakat Kálmán Márta és Kiss József (Budapest) készítette.

December 4. — Advent 2. vasárnapja — Mk 1,1–8 — Isten küldöttje

A Messiás eljövetelének jól körülírt időpontja volt. A zsidó hagyomány mindent visszavezetett az ember teremtésére, és arra, hány évenként van potenciális esély a Messiás jövetelére. 2000 évvel ezelőtt lázas várakozásban élt az ország, hiszen most jön el az időpont, most van esély a Messiás eljövetelére, és majd évszázadokig nem lesz. Viszont a Messiásnak pontos feltételeknek kellett megfelelnie. És mindenki ki tudta számítani, hogy a Messiás, aki megszületik, körülbelül harminc év múlva, immár felnőtt fejjel felfedi önmagát. Potenciális Messiás kevés volt: kellettek a leszármazási táblázatok, a hely, az égi jel. Csak pár ember tudta ezt felmutatni, köztük Jézus is.

A várakozás tovább fokozódott. Már itt él közöttünk a Messiás! Már mindjárt itt van, és felfedi magát! De a Messiásnak rendben kell bennünket találnia: tisztának, bűntelennek, késznek, nyitottnak. A jámbor és nem jámbor zsidók pedig mindenre ugrottak, ami a Messiás megjelenésére utalt. Jánosra a kutya sem figyelt volna máskor. Egy pusztai ember, egy önkéntes száműzött, a vadmézevő személye és üzenete hirtelen a figyelem fókuszába kerül. Már itt van a Messiás! Ide jön, itt lehet vele találkozni! És tódulnak a népek, a különböző érdekkörökbe tartozók Messiást látni, hallani, és persze bűnbánatot tartani, készülni, várakozni. Hiszen ők vallásosak voltak, tartották a mózesi törvényt, és szenvedték a római megszállás megalázó és véres mindennapjait; készültek a nagy találkozásra.

János tovább emeli a tétet. „Jön, aki nagyobb nálam”, akinek a keresztségéhez képest az én keresztségem semmit sem jelent. Minden kétséget kizáróan már itt van, talán ma, talán holnap..., de megjelenik. És ez a Messiás minden képzeletet felülmúl majd. Aztán eljött Jézus, és a lelkesedés hamar lelohadt, és hamar megjelent a kétely is. Vajon ő-e a Messiás?

De a Messiás most még mindenkinél erősebb, eszközrendszere és lehetőségei messze túlmutatnak a mégoly odaadott ember – mint János – lehetőségein. De a képbe már itt hiba csúszik. Nem az elvárt politikai megváltó mutatódik be János által, hanem a Szentlélekkel keresztelő. Politikai, hatalmi sík helyett az ember belsőjét érintő. Isten és ember eddig törvények és szokások által kikövezett és működő kapcsolatát felülírja majd a Messiás, valami új megközelítést hoz az embernek önmagával és Istennel kapcsolatban. Valami gyökeresen újat.

Ez az új: a teremtettségét teljesebben, tisztábban és a maga valóságában megélő emberi élet. Az istenképűség. A Szentlélekbe merítés olyan, mint amikor a fazekas bemeríti a csuprot a mázba, és az eddig sérülékeny és színtelen forma megelevenedik, fénye lesz, tartása lesz, kiég a kölcsönös szeretet és egymásra találás tüzében. Hogy aztán ez az erények gyakorlása útján történik-e, vagy a Jézussal való azonosságok (magatartás-, lét-, sors-) megélésével, vagy a hagyományos keresztény utakon (alázat, aszkézis, ima, önzetlenség, szentségek), tulajdonképpen szabadon választható. Sőt egyénre szabott kombinációjuk mindannyiunk spirituális élete, amely csak finom és tapintatos megközelítések útján tárul fel még a közösségi életben is.

A Szentlélekbe merítés még egy lényeges ponton jelent különbséget. A hagyományos életvezetési módszer – gondolkodom és cselekszem – elé tesz valamit. Először érzek, megérzek – aztán gondolkodom ennek fényében, és ennek megfelelően cselekszem. A „Cogito ergo sum” mantraként ismételt felszólítása a mai nehézségekbe navigálta az embert. Eléje kell tenni valamit – és legyen ez az Advent üzenete: Istenre figyelve, Isten akaratát feltárva, megérezve, megértve gondolkodjunk és cselekedjünk. És akkor megérezzük, hogy velünk van Isten ereje, lendítése, és langyos életünk átlép egy dimenziókaput. Ez az, amiről megismernek majd minket, és mi is egymást. A kaput átlépők hirtelen egy városban találják magukat. Olyan városban, amely hegyre épült.

December 11. — Advent 3. vasárnapja — Jn 1,6–8.19–28 — Isten békéje

Aki megérti János evangéliumának prológusát, annak többé már nem kell mással foglalkoznia , mert megértette a bennünket körülvevő világ lényegét, Istent és önmagunkat – mondják a túlzásra hajló teológusok. Ez nem a Jézustól megszokott egyszerű beszéd, hanem mind stílusában, mint tartalmában emelkedett filozofikus módon foglalja össze az egész János-evangéliumot.

János nem köntörfalaz, rögtön megadja az alaphangot. Jézus Krisztus eljövetelének jelentősége a teremtéssel mérhető. Mert Krisztus nem teremtetett, hanem kezdettől fogva létezik, tehát Isten része. Sőt a világot nem az Atya, hanem az Atya és a Fiú „együtt” teremtette. A Fiú tehát a világ sorsában, alakulásában, és benne minden ember sorsában és alakulásában személyesen is érintett. Mint teremtő. Sőt, ezáltal felelősséget is vállal, hiszen az övé. Ezért mondja János, hogy az övébe jött, „érzelmileg” kötődik hozzá. Ezen érzelmi kötődés okán is lép bele fizikailag az ember világába, mert a felelőssége ezt kívánja.

Minden általa lett, azaz nemcsak a szellemi, hanem az anyagi világ is. Látva a fizikai világot, a nehézségeket, hajlamosak vagyunk nem Isten teremtő munkájának tekinteni körülményeinket. Az anyagi világ azonban nem a bűn és a szenvedés világa, hanem az isteni lehetőségek világa, ahol a teremtmény képes a teremtőre reflektálni. Lehetőséget kaptunk, hogy ebben a világban teljesedjen ki az istenképűségünk, azaz szeretetünk, adásunk, szelídségünk, szolgálatunk. Ez a világ – minden bajával együtt – alkalmas arra, hogy istenképűként éljünk benne; mert az anyag nem célja, csak eszköze a létezésünknek.

Jézus a világosság, amely puszta létével űzi el a sötétséget. Nem tesz hozzá semmit, nem harcol ellene, egyszerűen csak van, és megmutatja önmagát. Ez a fény világít be mindenbe itt a földön, ad színt, formát, kontúrt mindennek. Minden csak ebben a fényben értheti meg a saját valóságát. Az ember csak ebben a fényben értelmezheti a saját valóságát – vagyis hogy ki ő. E nélkül lehetek szülő, szakmámat ismerő tudós, közismert ember, de igazán csak az isteni fényben látszik, hogy ki lehetek én. Ez nem a reflektorok világossága. Ez nem a show-biznisz világa, nem a politikusokra, gazdagokra eső rivaldafény. Ebben a világosságban mutatkozik meg, ki vagyok én.

Már nem lehetnek kétségeink. A függöny kettészakadt. Már nincsenek titkok. Állj ki a világosságra, ott vagy igazán önmagad! És ez a világosság a jézusi tanítás, a jézusi élet, amely nemcsak mint példa van jelen előttünk, hogy olyanok legyünk, mint Ő, hanem máig ható az én sajátos személyemre ható impulzus, erő. Ezért mondja Jézus, hogy „veletek maradok”. Az egyházi tanítás hajlamos ezt a szentségekbe szuszakolni, de a Fiú velünk maradása messze túlmutat ezen. Az egy erőtér, ebbe be lehet lépni, ez meg tud szólalni bennünk, ezáltal teremthetünk, és mintázhatjuk mi is azt a világot, amit a teremtéskor Isten elénk tárt.

Ezek a jánosi gondolatok igazi betlehemi csillagként világították be a jeruzsálemi éjszakát. Lett is nagy ribillió. Itt a Messiás, akire vártunk. János szerény személye hirtelen előtérbe kerül. Jönnek a delegációk, faggatják, vajon ki ő. Hiszen egy ilyen ember csak a Messiás lehet, vagy legalább Illés, vagy valami próféta. Mert az ember – Ady szavaival – „titkon érzi”, hogy ez a jánosi tanúságtevés nem az embertől jött, és ha nem is Istentől, de a kettő határterületéről. És a „rettentő szavak tudója” kilép a rá szegeződő tekintetek fényéből, és megnyitja az utat Jézus előtt.

Pap keresztapám egy nagybeteget áldoztatott a kórházban, amikor jött a konzílium. Neves professzorok, tanársegédek, a teljes asszisztencia. Látva, mi történik, a professzor megállt, és csendben várakozott. „Most valami fontosabb történik, mint amit mi tudunk nyújtani” – mondta a türelmetlen tanársegédek felé fordulva. Hirtelen csend lett, és béke. Isten békéje... Legyen velünk is!

December 18. — Advent 4. vasárnapja — Lk 1,26–38 — Isten angyala

Az angyali üdvözletet hajlamosak vagyunk az evangéliumok egyik legtitokzatosabb vagy leginkább meseszerű történetének tekinteni. A hívők egy része a titok és misztérium ködébe bújtatja az eseményt, míg mások kicsit fanyalognak rajta. Holott ez a leghétköznapibb történet.

Mert Isten angyala minden egyes embernek megjelenik, és felszólítja őt, hogy szülje a világra Istent a maga valóságában. Minket is felszólít! Tehát Mária története archetípusként minden ember története. Igen, de hol ez az angyal, hol a titokzatosság, és ha felszólít, miért nem tudok róla? Azaz hogy is van ez az egész? Az ember – szerintem – legnagyobb kérdése, amit fel kell, vagy kellene tennie: Él-e a bennem az Isten Lelke. Az emberi lét is hármas, mint a Szentháromság. Magyarán test, lélek és szellem vagyunk-e?

Pál még így köszön el a thesszalonikai hívektől az első levele végén: „A békesség Istene szenteljen meg titeket mindenestül. Egész valótok, szellemetek, lelketek és testetek feddhetetlenül őriztessék meg Urunknak, Krisztus Jézusnak megjelenésére.” Egész valónk: szellem, lélek és test – ez az ember hármassága. És nemcsak Pálnál, Jézusnál is. Jézus üzenetének egyik nagyszerűsége éppen az, hogy az emberről valami nagyon újat mondott, valamit nagyon kitágított. És azáltal akarta megmenteni a világot, hogy megmutatta az ember létének ezt az összetettségét. Az Isten hármas, az ember hármas – milyen is lehetne más, hiszen a képére és hasonlóságára teremtetett!

Mondhatná valaki: Na ne lelkesedjünk! Ezt mi jó keresztényként nem hihetjük. Nem, mert megtiltották nekünk! Erről nekünk nem beszéltek, ez nincs benne a programunkban.

A 4. Konstantinápolyi zsinaton (869) hoztak egy dogmát, amelyben az emberi személyiséget úgy definiálták, hogy testből és lélekből áll (tehát az addigi hármasság helyett: test, lélek és a teremtésünkkor belénk lehelt isteni szellem), azaz megfosztottak bennünket annak hitétől, hogy isteni lélek él bennünk. Ez a lépés beláthatatlan következményekkel járt, hiszen később a felvilágosodáskor a lelket beszuszakolták a test bonyolult funkciójának kategóriájába, és ezzel tág teret kapott a csak testben való gondolkodás, ami ma nagyon összetett válságok fő oka.

Istent a maga valóságában mindenki hordozza. A feladat mindenkinek az, ami Máriának is volt: Világra kell hozni az Istent! Az én életemben, azon a helyen, ahova Isten állít. A világnak azt a kis szegletét kell bevilágítanom, jobbá tennem, ahol éppen élek, dolgozom, és azoknak, akikkel éppen most vagyok.

De az ember Máriával együtt kétkedik. „Mindez hogyan lehetséges?” Hiszen kicsi vagyok, fáradt vagyok, az életemben egy csomó minden nem sikerül, és különben is „nem vagyok méltó”. Hogyan lehetséges – újra Pálra asszociálva – összetörni a cserépedényt, hogy a kincs (Isten valósága) nyilvánvaló legyen? A probléma önmagam vagyok. Mária azért példa, mert önmagát nem mint problémát élte meg (kishitűség, félelem, taszítás, tagadás, mi lesz, ha…), hanem bizalommal odatette önmagát. Összetörte a cserépedényét.

A gazdasági élet döntéshozói azt mondják: ha a problémát megértetted, vagy jól meg tudod fogalmazni, félig már megoldottad. Ha a problémát megértjük, a munka egyik felét elvégeztük. Nem tagadom, a másik fele nagyon nehéz. Főleg, ha azt gondoljuk, hogy amit össze kell törni, az vagyunk igazán saját magunk. Viszont ha ráérzünk saját hármasságunkra – meghalljuk az angyal, a Lélek, a lelkiismeret, az önismeret hangját –, felgyorsulnak lépteink ezen az úton. Igaz, keskeny is, meg göröngyös is, de a miénk.

December 25. — Karácsony — Jn 1,1–18 — Isten Igéje

A Karácsony üzenete ez: Jézus a világba jött, és jöttével nyilvánvalóvá tette az ember számára, hogy mi az Istennek tetsző élet, azaz mi az embernek való élet. Ez a kettő egy és ugyanaz. Mert Isten csak azt akarja nekünk, amiben a legboldogabbak lehetünk, amiben legteljesebben megélhetjük azt, akik valójában vagyunk. De mégsem fogadták be, sem az akkori zsidók, sem a mai kor embere. Azért nem, mert elhitették velünk, hogy ez nem igaz. Mi meg elhittük. Szabad akaratunk révén Istennek semmi esélye sincs akkor, ha nem változtatjuk meg a gondolkodásunkat. De nekünk sem marad esélyünk, sem boldogabb személyes életre, sem egy boldogabb társadalomra.

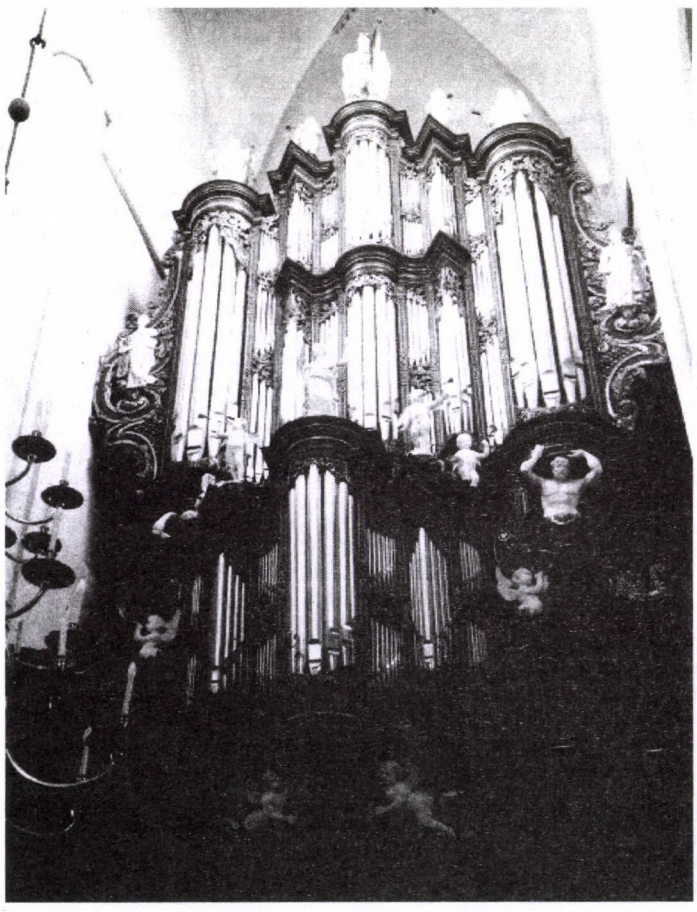

A zsidók 2000 éve sem ezt a Messiást várták. Politikai felszabadítót, csodadoktort vártak, és amikor nyilvánvaló lett Jézus üzenete és életének eszközrendszere, elfordultak tőle. 2000 év óta folyamatos a várakozás, és Jézus folyamatosan eljön, de mi még mindig mást várunk. Azt várjuk, hogy abban az életben, amelyik nekünk tetsző, Isten legyen a segítségünkre. Sikerüljön ez és ez: legyek gazdag, egészséges, kiegyensúlyozottan éljek, jólétben, kényelmesen. Ehhez kérjük Isten segítségét és óvását, meg a körülöttünk lévő problémák mind teljesebb orvoslását. Semmivel nem különbözünk az egykori zsidóktól, mi is azt várjuk, aki nekünk a saját elgondolásunk szerint jó.

És egy másik dologban sem változott semmi 2000 éve. Ha Jézusban felismerték volna a Messiást, az lebontotta volna a zsidó vallás és társadalom messiásvárás köré épített szerkezetét és struktúráit. Mert a Messiás elhozza az izajási álmot: a békét, az egységet, a kiengesztelődést, a testvériséget, az osztozást. Mindent, ami Isten világának velejárója. Azt a világot, ahol nincsenek kiváltságok, ahol a társadalom teljesen átrendeződik, és az adás, szolgálat, a szelídség és a közösség világa jön el.

Jézus most Karácsonykor is itt kopogtat: „Elhoznék egy világot nektek, ha hagynátok.” Mi meg nem akarjuk, mert lebontaná a mai társadalom pénz és hatalom köré épített szerkezetét és struktúráit. Mert a portéka ma is ugyanaz. Elhozna mindent, ami az Isten világának velejárója. És mi megerősítjük, újra és újra: Nem akarom. De miért? Mert elhitették velünk, és mi elhittük, hogy az Isten el akar venni tőlünk valamit. A nemzetet, a kultúrát, a hatalmat, a meglévő rendet, a szórakozást, és valami komor, fegyelmezett, szomorú, szabadsághiányos, állandóan igazodó és ellenőrzött világba akar tuszkolni , és a végén még jól meg is ítél bennünket.

Az istenképünk foglyai lettünk Isten közénk jövésének felismerésével szemben. És mindezt gondosan körülbástyáztuk politikai, kulturális és dogmatikai korrektséggel.

De 2011 Karácsonya van, és újra van esély, hiszen a figyelem menetrendszerűen a betlehemi jászolra összpontosít. A csillag megmutatja a helyet, ott vannak a szamarak is, meg a szalma. Jézus is megszületik. És újra megkérdezi tőlünk: Engem vártatok?

Nézzük magunkba ma, kit is várunk igazán? Erre nem lehet kapásból válaszolni, mert akkor csak sztereotip válaszokat adhatunk. De semmi baj. Nem kell azonnal válaszolnunk, eltelhet egy év, kettő. És ha ez a kérdés foglalkoztat bennünket, 2012-ban, 2013-ban már tisztább válaszokat adhatunk. Mert minden adott hozzá. Itt az üzenet – most éppen János apostolé –, és meg lehet találni azokat, akik már becsülettel végiggondolták ezt a kérdést.

Most, bárhol is álljunk ebben a gondolkodási folyamatban: „ami van, elég”. Ma ünnep van. Béke, kalácsszag, fenyőillat, ajándékok. „Ami van, elég.” Fogjunk össze, azok, aki szeretik egymást!

Január 1. — Újév — Lk 2,16–21 — A csoda bennünk is ott van

Csodát éltek át a pásztorok az angyal, majd a mennyei sereg megjelenésekor. Valószínűleg csodának és nagy megtiszteltetésnek tartották az is, hogy a régen várt Megváltó az ő életükben született meg, és ennek a nagyszerű hírnek részesévé is válhattak. Nagy lelkesedésük útra is kényszeríti őket, hiszen szeretnék, hogy a hír hallása megtapasztalássá fejlődne.

Itt van az első tanulság: mi sokszor megelégszünk a hírrel, és el is tudjuk mondani, hiszen hallottuk, esetleg olvastuk, hogy van Isten, van értelme az életnek, a szeretet a legfontosabb. Elég ezt csak „felmondani” tudni? Mennyivel másabb ezt megélni, átélni! Kívánom Neked, kedves olvasó, hogy a pásztorokkal együtt ne elégedj meg az új meghallásával! Kutakodj, indulj el, akarj eljutni a találkozásig, a felismerésig, a megismerésig, az átélésig!

A pásztorok meg is találják az angyal útmutatása szerinti jelet: a jászolban fekvő csecsemőt. Nem tartották magukban az angyali üzenetet, megosztották a kis Jézus szüleivel, és később, hazafelé – gondolom – mindenkivel, akivel csak találkoztak. Nemcsak továbbadták, de meggyőződvén a jó hír valóságáról, hálatelt szívvel magasztalták is Istent.

Itt van a második tanulság: mi, nagy egóval rendelkező emberek sokszor a jó hírt is megtartjuk magunknak, ahelyett hogy megosztanánk a környezetünkkel. Szabad továbbadni, el lehet mondani, meg lehet mutatni azt a tantuszt, amely leesett, azt a meggyőződést, amely kikristályosodott. És nem muszáj továbbítani a pletykát, nem muszáj panaszkodni az anyósunkra, nem muszáj az elégedetlenkedést szítani. A „Hogy vagy?” kérdésre a legtöbb ember panaszkodni kezd, vagy közömbösen tudatja a másikkal, hogy minden változatlan. Mi lenne, ha te és én, és egyre többen, erre a kérdésre másképpen reagálnánk? Például: „Köszönöm, békességem van.” Vagy: „Köszönöm, éppen ez és ez az öröm ért, megoszthatom veled?” Majd visszakérdezhetnénk, kicsit eltérően a megszokottól: „És hogy van a lelked?” A munkahelyemen rendszeresen megkérdezem a kollégáimtól. Csuda jó beszélgetések kezdete lehet.

A pásztoroktól eltanulhatnánk a hálaadást és a magasztalást is. Mennyivel kevesebb időnk maradna a magunk sajnálatára és egyéb siránkozásra, ha mindennap szakítanánk időt „örülni”! Mivel mosogatás közben is lehet hálatelt szívvel énekelni, ezért még külön időt sem muszáj szentelni a hálának. Lehet egyfolytában is hálás a szívünk. Okunk lehetne rá bőven. Máriáról olvashatjuk, hogy „megőrizte és forgatta a szívében a pásztoroktól hallottakat”. Egy másik fordításban azt olvashatjuk: „Emlékezetébe véste szavaikat, és szívében gyakran elgondolkozott rajtuk.”

Itt van számomra a harmadik tanulság: fiatalsága ellenére (vagy éppen ezért?) Mária tudott szívvel gondolkodni. Ami vele történt, azt nem is lehetett volna ésszel felfogni. Tanulhatunk tőle, hiszen ma is vannak olyan helyzetek, amikor a szívünkben, szeretetünkben kellene hordozni embertársainkat, sérelmeinket. Magunkkal teszünk jót, ha kifejlesztjük efféle képességünket.

Van számomra egy negyedik üzenete is ennek az evangéliumnak. Mindnyájan lehetünk „istenhordozók”! Hiszen mindenki úgy születik, hogy benne van Isten. Vagyis bennünk is ott van a Csoda. Van, aki felfedezi ezt a tényt magában, van, aki nem vesz róla tudomást, és mélyen bezárja az egyénisége börtönébe. Ilyenkor, Jézus születésnapjának környékén jó lenne mindnyájunknak „emlékezetünkbe vésni”, és „szívvel elgondolkodni” ezen a nagy betűs CSODÁN!

Most már csak az a kérdés mit kezdünk ezzel a „CSODÁNK”-kal?

Január 8. — Vízkereszt — Mt 2,16–21 — A bölcsek üzenete

Ki ne ismerné a napkeleti bölcsek történetét?

Egy égi jelenség indítja el a bölcsekként tisztelt tudósokat, akik Ponori Thewrewk Aurél csillagászattörténész szerint Babilon vagy Szippar csillagász papi iskolájának képviselői lehettek. A bölcsek számára tehát a csillagászati jelenség jel volt – a legfontosabb, ezért indultak útnak. A jel valószínűleg két bolygó, a Jupiter és a Szaturnusz együttállása volt, ami király születésére utalt. Olyan komolyan vették ezt a jelet, hogy utána akartak nézni, vajon igazuk volt-e a feltételezésben. Ma már nehéz elképzelni, hogy milyen nagy akaraterő és elhatározás kellett ahhoz, hogy valaki ezer kilométeres sivatagi utat vállaljon csak azért, hogy meggyőződjön róla, igaz-e a sejtése. De a bölcsek nekivágtak az útnak, és – kis kerülőkkel, a lakott vidékeket érintve – hetek múlva eljutottak Jeruzsálembe.

Nem ismervén az ottani politikai viszonyokat, a lehető legrosszabb helyen, Heródes városában érdeklődtek arról, hogy megszületett-e a zsidók királya. Heródesben hatalomvágy és féltékenység dühöngött; ekkorra már egy feleségét és két fiát megölette.

Itt találtam a legfontosabb és elgondolkoztató üzenetet. Nemcsak Heródes félti a pozícióját, hanem számtalan mai ember is. Nem is gondolunk bele, hogy egy féltékenység, egy munkahelyi viszály vagy szülő-gyermek, anyós-meny konfliktus hátterében hasonló félelmek húzódnak meg. Félünk valaminek vagy valakinek az elvesztésétől. Te mitől félsz, testvérem?

A félelem gyökere magunkban keresendő. Ha belül valaki rendben van, kívülről nem lehet összezavarni. Ha az ember erős, nem lehet megfélemlíteni, ha valóban nyugodt, nem lehet kiborítani. Aki nem kísérthető meg, azt nem lehet megkísérteni. Amilyen mértékben átadjuk az egónkat, a kisbetűs énünket Istennek, olyan mértékben tűnik el belőlünk a félelem.

Akkor olyanokká válunk, mint a „keljfeljancsi”, akit ha meglöknek, visszabillen, mert lent van a súlypontja. Mi a súlypontja az életünknek?

„A szeretetben nincs félelem. A tökéletes szeretet kiűzi a félelmet...” (1János 4,18).

A bölcsek nem tértek vissza Heródeshez, mert figyeltek, és megértették a jeleket. Milyen jó lenne, ha mi is meghallanánk, meglátnánk és megtanulnánk értelmezni a nekünk szóló égi és embertársi üzeneteket, kéréseket!

Kívánom mindnyájunknak, hogy találjuk meg a súlypontunkat, és váljunk az előbbi értelemben vett „keljfeljancsikká”.

Január 15. — Évközi 2. vasárnap — Jn 1,25–42 — Túlmutatni önmagamon

Keresztelő Jánostól azt kérdezték a hivatalosok, hogy ki ő, miért keresztel? Erre ő kertelés nélkül válaszolt; nem ő a Messiás, nem is Illés, még csak prófétának sem vallotta magát. Az Úr útegyengetőjének mondta személyét. Eltereli a figyelmet magáról, de a hivatalos egyház küldötteinek nem beszél nyíltan Jézusról. Másnap viszont az egész összegyűlt nép előtt tesz bizonyságot a közeledő Jézus láttán: „Nézzétek, az Isten báránya! Ő veszi el a világ bűneit… Ő majd Szentlélekkel fog keresztelni… Ő az Isten fia.”

Tőled, tőlem is megkérdezhetik, ki vagy te? Kinek a nevében cselekszel, beszélsz, kihez tartozol, milyen felekezetű, vallású vagy? 1977-ben a felsőoktatási felvételimen még nekem szegezték a kérdést: „Hogyan vélekedik lelkész édesapja nézeteiről, és beszélget-e teológus bátyjával?” Ma már nem kérdeznek ilyen rosszindulatú butaságot tőlünk, de nem úszhatjuk meg a színvallást. Életünk, cselekedeteink, gesztusaink kérdezés nélkül is beszélnek rólunk. A kérdés az, hogy tudunk e Keresztelő János-i módon túlmutatni önmagunkon?

Mit jelent túl mutatni magunkon?

Aki Istenhez tartozónak vallja magát, nem engedheti meg azt a luxust, hogy önmaga körül forog, magát sajnálja, vagy éppen kesereg, panaszkodik. Ki kell tudni tekinteni „önmagunkból”. Ha békességem van, harmóniában vagyok önmagammal, akkor ez kisugárzik másokra, és már ki is léptem magamból úgy, hogy észre sem vettem. Már hallom is az átlagos kérdést: „Jó, jó, de hogyan lesz békességem, mitől leszek harmóniában önmagammal?”

Erre adja meg a választ a mai bibliai történet következő része. Keresztelő János megbízta két követőjét, hogy menjenek Jézus után. Nem csinált belőle hiúsági kérdést, mint ahogyan mi szoktuk, hanem elküldte őket Jézushoz. Ez a két ember ezt meg is tette; találkoztak Jézussal, és követték őt. Tudjuk, hogy ez a találkozás megváltoztatta az életüket. Nemcsak a neve változott meg Simonnak. A Jézussal való találkozás – ha engedjük – képes bennünket is átformálni. Amennyire teret adunk életünkben ennek a jézusi találkozásnak, olyan mértékben lesz békességünk, harmóniánk.

„Kilépni önmagadból, az átlagosból,
Komolyan venni, amit hiszel!
Tulajdonképpen miért nem kezded el?”

(Szent-Gály Kata: Kegyelem, részlet)

Január 22. — Évközi 3. vasárnap — Márk 1,14–21 — Elhívás-hivatás

Mai szentírási részünk sarokpontjai: János börtönben van; Jézus elment, és hirdetni kezdte, térjetek meg, és higgyetek; Simon és András, gyertek, és emberhalásszá teszlek titeket; követték.

„Oly szomorú embernek lenni
S oly szörnyűek az állat-hős igék
S a csillagszóró éjszakák
Ma sem engedik feledtetni
Az ember Szépbe-szőtt hitét,
S akik még vagytok őrzőn, árván,
Őrzők: vigyázzatok a strázsán!”

(Ady Endre)

Hiszem és vallom, hogy újságunk, közösségeink, kapcsolataink e szerint működnek, és mindenki szeretne kicsit vagy nagyot javítani a világon.

Jézus gyakran rátapint a lényegre, ezért volt Isten Fia, meg is kellett halnia.

Szerencsés, aki Isten dolgait főállásban hirdetheti. Tényleg? Gyanítom, hogy Jézus nem is utalt papi rétegre és mélyen tisztelt, nagyérdemű kedves nyájra. Megtérésről beszélt, meg- és felismerésről, a szeretet hűségéről és a hűség szeretetéről.

Napi 8-10 órát dolgozunk. Szerencsés, mondják, akinek a hobbija a hivatása, és a felesége a szeretője. Jézus az elsőre utal: például a halász lehet emberhalász. Gondolom és remélem, hogy szinte minden munkakör megtölthető az előbb említett jézusi hobbival. Persze hóhér, maffiózó és hasonló munkakörök kizárva.

Néhány gondolatpár szabad asszociációban: Informatikus – gyere, és elmondom, hogyan lesz a jó információáramlás az emberek között Istennek tetsző! Építész – gyere, és meglátod, hogyan épül fel Isten Országa! Gyógyszerész – meglátod, mitől gyógyulnak az emberek valóban! Edző – megtapasztalod, és jól át is fogod adni, hogy nem adják könnyen a keskeny út győzelmét. Közgazdász – no, ez picit nehezebb, mondja az Úr, de biztos van gondolatod, hogyan lehetne tényleg a közösség javára munkálkodni! Humorista – ha a lánc megvan benned, bármelyik szemét fogod is meg, mindig az egész lánc mozdul, tudom, hogy mindig a jókedvű Istent tolmácsolod. KRESZ-oktató – jó, ha munkád közben az égi szabályokat is összekapcsolod a Földdel ne vedd el a másét, bocsáss meg, szeress, ha nem is szeretnek.

Záró gondolat. Mindig felszisszenek, amikor papok, lelkészek azt mondják, hogy ők ott és akkor kaptak elhívást. Tudom, hogy mindenki kap elhívást, csak hallgatni kell rá. És követni.

Január 29. — Évközi 4. vasárnap — Mk 1,21–28 — Hiteles tanítás – hűséges élet

„Aki alkot, visszafelé nem tud lépni,
S ha már kinőtt minden ruhát,
Mezítelen borzong a végtelen partján,
Míg fölzárkózik mögé a világ.”

(Ismeretlen szerző,
de több mint 30 éve belém égett.)

A mai szentírási rész sarokpontjai: templomba ment, tanított, álmélkodtak; hatalma volt; megszállott kiabált; némulj el, menj ki belőle; milyen új tanítás ez!

Az idézett versrészlet jelzi számomra Jézus nagyon erős gondolatait és tetteit. Magányos is volt legvégül. Szinte minden tanítványa szertefutott, egy teljesen out-sider pogány katona jelenti ki, „Ez valóban Isten fia volt”. Remélem, Gyurka bácsi ezt ennyire kínosan nem élte meg. Barátai, közösségei, könyvei, újságai révén tudunk-e felzárkózni hozzá. Méltók vagyunk-e megoldani saruszíját?

Ennyi bevezető után tegyük fel a kérdést magunknak, van-e bennünk annyi spiritusz, hogy templomba járva is megőrizzük Bokor-identitásunkat? Tudomásom szerint, tisztelet a kivételnek, egy jelentős létszámú Bokor-tagság nem is tart kapcsolatot a történeti egyházakkal.

Van ellenpélda, nem is kevés. Ők azok, akik több mint negyed százada csak történeti egyházakba járnak rendszeresen. Gyermekeik szinte nem is tudnak a Bokorról.

Ezért volt Jézus zseniális, mert megtartotta az akkori vallási előírásokat: templomba ment, tanított, és mindezek mellett „húzogatta az oroszlán bajuszát”. Nem akart kikerülni, kipenderítették. Számomra ebben volt Gyurka bácsi Jézushoz hasonló; nem kilépni, nem új szektát csinálni, mert 20 év múlva elfúj a szél. Tudom, ez végtelen történet, meg lehet próbálni Bokor-tudattal az egyházakban barátkozni. Talán nincs olyan hatalmunk, mint Jézusnak, de lehet, hogy álmélkodnak újszerű, eredeti jézusi gondolatainkon. Addig jó, míg nem kapjuk meg – Madách után szabadon –: „Nagy Isten, tekints le, és pirulj, mily nyomorult, kit remeknek alkottál, az ember.” Szerencsés, ha nem kell mondanunk: „Eltitkolom, mit lelkem felfogott, és hirdetem, mit jól tudom, hamis.”

Szilveszterre

Az időről

Régóta gondolom azt, hogy az idő valami különleges dolog, s ez a különlegessége nemcsak a tudomány szempontjából jelentős, mert negyedik dimenziónak is szoktuk ugyan nevezni, de mégsem mozoghatunk benne olyan szabadon, mint a tér hagyományos három dimenziójában.

Gyerekkoromban sok tudományos-fantasztikus regényt, elbeszélést olvastam. Talán ezek hatására is támadt egyszer olyan gondolatom, hogy ha majd feltalálják az időgépet, akkor Jézus Krisztus életét és szavait ellenőrizni lehet vele. Viszont akkor nem lesz értelme a hitnek, hiszen amit biztosan tudunk, azt tényként kezeljük, és nem „hiszünk” benne, és így az egész élet elveszti majd az értelmét, a tanúságtételt Istenről. Úgyhogy – gondoltam – ez a felfedezés akarva-akaratlanul is a világ végét okozná.

Később már nem foglalkoztam ilyen komolytalan gondolatokkal. Aztán egyszer Hamvas Bélánál olvastam valahol, hogy az idő – kegyelem. Hogy miért? Ő nem részletezte, de én megpróbálom.

Az idő, mint egy tölcsér, a választás lehetőségét hozza számunkra. Amíg van időnk, addig választhatunk, és változtathatunk életünkön. Hiszen mi a kegyelem? Az a lehetőség, hogy ha akarunk, léphetünk egyet Isten felé. Csíkszentmihályi Mihály ezért is írja, hogy „előbb-utóbb az idő lesz legszűkösebb erőforrásunk”. Ha nincs már időnk, nincs lehetőségünk a választásra, akkor a kegyelemnek ebben a formájában már nem részesülhetünk.

Az előbb a tölcsért emlegettem, annak is a jövőbe mutató nyitott, kúpos részét. És a tölcsér szára? Ez jelképezi választásaink sorozatát. És ebben nyilvánul meg a kegyelem másik arca: a múlton már nem tudunk változtatni. Az idő körülveszi, és jótékonyan beburkolja cselekedeteinket. Mint a borostyán a benne levő zárványt, amelyhez senki sem férhet már hozzá.

Sokszor csüggedtnek, motiválatlannak érezzük magunkat. Úgy érezzük, életünket értelmetlenséggel múlattuk, ahelyett hogy értelemmel töltöttük volna meg. Ilyenkor látom kegyelemnek, hogy azt a borostyánba zárt kevés jót, amit tettem, már nem ronthatom el, nem érvényteleníthetem. Az idő „önmagamtól” is megóv engem.

Amikor körbenézünk, mondjuk egy hegytetőről, ellátunk a horizontig, ahol – úgy mondjuk – az ég és a föld összeér. És ahol pillanatnyilag vagyunk a térben, ott mi köti össze az eget és a földet? Jó esetben mi magunk. Ahogy Weöres Sándor írja: „Alattad a föld, fölötted az ég, benned a létra.” Most pedig nézzünk előre és hátra az időben is! Vajon az idő horizontján, a múltamban és a jövőmben is összeér-e az ég és a föld? Attól függ, mennyi kegyelmet látok az életemben: hátrafelé „borostyánláncot”, előrefelé pedig nyitott tölcsért.

* * *

Sokszor eszembe jutnak régi emlékek. Szépek, mint a borostyán. Visszakívánom a gyerekeimmel, feleségemmel, vagy éppen egyedül átélt idillt. Bárcsak még most is tartana az a pillanat – mondom ilyenkor! Pedig ha belegondolok, a szépséget, az örömet a változásban találom meg. És a legnagyobb fájdalom az, ha a gyerek nem fejlődik, ha a házastársi kapcsolat megreked egy ponton. Az idill érzését nem a változatlanság adja, hanem az, hogy visszanézve most már tudom: akkor megértettük a pillanat értelmét. Amit akkor cselekedtünk, annál jobbat nem is tehettünk volna. A borostyán szép, az ég és a föld összeér…

És most tegyünk egy kísérletet: Tudnék-e a jelen pillanatra is így gondolni – nemcsak évek múlva, hanem már most is? Érzem-e, értem-e, hogy most is azt teszem, amivel ennek a pillanatnak leginkább értelmet adhatok? Akár úgy is, hogy nem teszek semmit sem. Csodálatos érzés, amikor a jelent, amely rövidesen borostyánná válik, idillként tudom megélni. Amikor megértem, hogy az elégedettség, a meghittség nem egy régi, de mostanra elmúlt, elvesztett állapot, hanem itt van bennem, körülöttem – most is átélhetem, ha szabadon engedem magamban.

* * *

Negyvenéves korára az az ember, aki igazán akar valamit az élettől, nagyobbrészt eléri azt. Anyagi, társadalmi egzisztenciát, családot. Birtokolja a világ egy kis részét, és ez az anyagi környezet a személyiségének egyfajta aurája, kiterjesztése lesz. Sokan ezután a múltjuk felé fordulnak. Megkeresnek régi barátokat, osztálytársakat, szerelmeket. Aki útban volt, vagy „rossz polcon”, azt az emlékek egy olyan szegletébe teszik, ahol jó társaságban lesz a környezetével. Mert az idő egy kis részét is birtokba akarjuk venni, és kedvünkre alakítani, berendezni. Hogy jól érezzük magunkat benne, mint az otthonunkban.

* * *

Ahogyan említettem, a tér három dimenziójában többé-kevésbé szabadon mozoghatunk. Nem úgy az időben. Türelmetlenül sürgethetjük múlását, vagy vágyhatunk egy pillanat örökkévalóságára. De gyorsítani vagy lassítani múlását, vagy „odébb tenni” magunkat, akár csak tíz perccel előre vagy hátra – minderre nem vagyunk képesek. Lehetséges lenne, hogy akkor vagyunk a kegyelem állapotában, amikor teljesen átéljük az idő minden pillanatát? Amikor a jövő pont olyan ütemben válik jelenné, ahogyan azt mi magunk is kívánnánk? Kivételes alkalmakkor – biciklizés vagy úszás közben – elképzelem, hogy az időben ugyanúgy előrehatolok, ahogyan a térben; hogy teljes lényemmel átélem az idő jelen pillanatát, és ugyanúgy kívánom a következőt is. Az „idő szele” ugyanúgy borzolja testem, mint a levegő vagy a víz áramlása.

Tanos Gábor

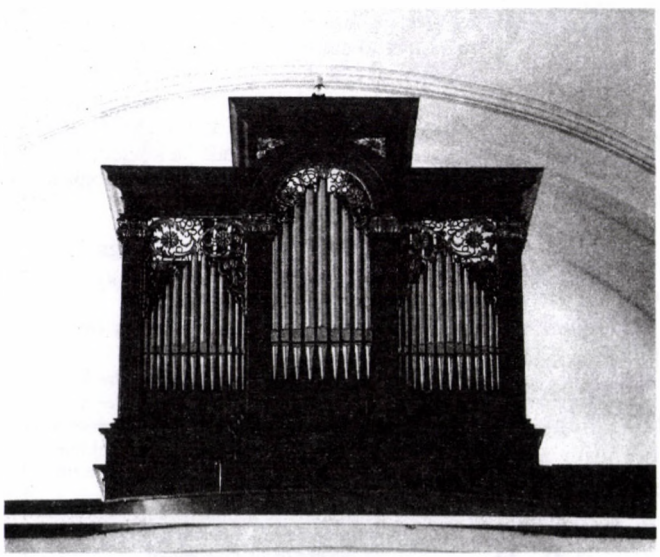

TARTALOM

Tanulmány
Doris Weber: Jesper Juul családterapeuta arcképe 2–4
Rainer Oberthür: A gyerekek és a „nagy kérdések" 5–6
Martin Koschorke: Tipikus férfi! Tipikus nő! 6–8
Christoph Gellner: Egy Jézus-közeli költő 9–10
Meditáció
Merza József: Karácsonyi levél egy katolikus íróhoz 11–13
Tanos Gábor: Az időről 31
Élménybeszámoló
Csizovszki Zsóka: Túra 2011 14–15
Gyerekeknek Moha-mese
A folyton kérdező Ugribugri 16–17
Gazdagság-szegénység
Wilfried Bommert és Tanja Busse: Éhezés a bőség közepette 18–19
Wolfgang Kessler: Szép szavaknál többet! 19
Bajmóczy Zoltán: Piacisten és a munka „szép új világa" 20–21
Norbert Copray: Tízparancsolat a gazdag világ számára 22–23
Vörös Éva: Az ajándékhalmozók 23
Böjte Csaba levele a holnapról 24
Hozzászólások Böjte Csaba leveléhez 25
Dombi Zsuzsa: Töprengés a szegénységről 26
CsSzZsóka: Asztaltársaság 26
Olvasók fóruma
Olvasóink leveleiből 21
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 27–30
(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

ELŐFIZETÉS

Tisztelettel kérjük Olvasóinkjat, hogy legkésőbb ***2012. január 31-ig*** újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára változatlanul 240,– Ft lesz, tehát az *éves előfizetés* **1450,– Ft,** illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **2500,– Ft.**

Többletbefizetéseket vagy adományokat ezután is szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy az utalvány címzésében az „Érted vagyok" és Kovács László nevét egyaránt tüntessék föl.

Spontán lapterjesztés

Még a nyáron történt…

Piros lámpánál állok, a belső sávban, még hosszú az út előttem. Hőség, lehúzott ablakok. A külső sávban mellettem álló autóból energikus, gyönyörűséges népzene jön át hozzám. Átnézek, őszes, szikár férfi, szakállal, szemüveggel. Nem ingatja a fejét a ritmusra, valamin elmélyülten gondolkodik. Átkiáltok: „Melyik együttes?" „A Tükrös!" – kiált vissza. „Nagyon jó!" – bólogatok. Egy mozdulattal kikapja a magnókazettát, és nyújtja át. „Majd másolok magamnak másikat!" – kiabál, mert már indulunk.

Teljesen megdöbbenve átveszem, és kapcsolok, húzunk. Lázasan jár a fejem: Mit tudnék előkapni viszonzásul? Nagyjából párhuzamosan gurulunk, látszik, hogy lesz még lámpa, felesleges hajtani. Fél kézzel kotorászok a táskámban. Elemlámpa, bicska, iratok, pénztárca (pénzt úgysem fogadna el), nyelvkönyv... Hoppá! Tegnap jött meg az „Érted vagyok", a postai példány, Bandi és Jenő fáradságosan, kézzel címkézett kőkorszaki postázása: Milyen jó szolgálatot tehet most!!

Begurulunk a következő, a városhatár előtti utolsó lámpához, kis araszolással sikerül újra melléje kerülnöm. Nyújtom át, de már indulunk is, és a menetszél majdnem kikapja a kezemből a nagy lapot. Meglepett, széles mosoly a szakáll mögül, és berántja a csapkodó újságot. Hagyom elhúzni, és mindenesetre megjegyzem a rendszámot is…

S. B.

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata
XXII/6. (130.) szám.
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály, a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség:
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromon@freemail.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl. Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: Z_HORV reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

ELŐFIZETÉS ÉS TERJESZTÉS:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.

Előfizetést *belföldi rózsaszín postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2012-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2500,– Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint
Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 4500,– Ft
Nyugaton előfizetve: ..... 20,– €

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.